

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Αργυρώ Ελευθερίου Παπαθεμιστοκλέους

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ

ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ:

**ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΨΕΩΝ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΤΗΣ
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥΣ**

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ

Στις «Επιστήμες της Αγωγής»

με ειδίκευση «Ανθρωπιστικές Σπουδές με Νέες Τεχνολογίες

ΦΛΩΡΙΝΑ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2021

Φύλλο εξέτασης

1. Επόπτης: Γρίβα Ελένη, Καθηγήτρια

Βαθμός:

Υπογραφή:

Ημερομηνία

2. Δεύτερος βαθμολογητής: Καμαρούδης Σταύρος, Αναπληρωτής καθηγητής

Βαθμός:

Υπογραφή:

Ημερομηνία

3. Τρίτος βαθμολογητής: Σακελλαρίου Αγγελική, Αναπληρώτρια καθηγήτρια

Βαθμός:

Υπογραφή:

Ημερομηνία

Γενικός βαθμός:

Η συγγραφέας Αργυρώ Παπαθεμιστοκλέους βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στις εργασίες τρίτων, όπου κάπου τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Υπογραφή

Ημερομηνία

Ευχαριστίες

Αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω μέσα από την ψυχή μου την επόπτρια καθηγήτριά μου, Δρ. Γρίβα Ελένη για το αμέριστο ενδιαφέρον της, την ουσιαστική και καθοριστική βοήθεια που μου προσέφερε σε κάθε φάση της εργασίας μου και τον χρόνο που μου διέθεσε.

Κυρία Γρίβα, σας ευχαριστώ, γιατί υπήρξατε για μένα εμπνευσμένη καθηγήτρια, με ενδιαφέρον και πάθος για το έργο και τους φοιτητές σας.

Ευχαριστώ όλους τους Καθηγητές/τριες μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα, γιατί πραγματικά αισθάνομαι ότι με βοηθήσατε να ανοίξω τους ορίζοντές μου.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα τα μέλη της επιτροπής για το ενδιαφέρον και τον χρόνο που διέθεσαν και τα εποικοδομητικά τους σχόλια για την εργασία μου.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω σε όλους/ες τους/τις συναδέλφους μου στα σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της πόλης των Γιαννιτσών για την προθυμία τους να μου δώσουν τις απαραίτητες για την εργασία μου συνεντεύξεις.

Ιδιαίτερα, όμως, θέλω να ευχαριστήσω τη Διευθύντρια και φίλη μου κα. Μαρία Πασχούδη, για τη διαρκή ενθάρρυνση και ώθηση για να προχωρήσω αρχικά στην παρακολούθηση μεταπτυχιακών σπουδών, τη στήριξη σε όλη τη διάρκεια των σπουδών και της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας και κυρίως για τη χαρά και την ικανοποίηση που δείχνει με την πρόοδο και την εξέλιξή μου.

Μαρία, σ' ευχαριστώ!

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	10
Εισαγωγή.....	12
1. Πολιτισμική ταυτότητα – Πολιτισμική ετερότητα – Πολυπολιτισμικότητα: ενοσιολογικές αποσαφηνίσεις.....	16
1.1. Πολιτισμική ταυτότητα.....	16
1.1.1. Η έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας.....	16
1.1.2 Η ρευστότητα της πολιτισμικής ταυτότητας.....	19
1.1.3. Η διαμόρφωση της ελληνικής πολιτισμικής ταυτότητας.....	21
1.2. Πολιτισμική ετερότητα.....	22
1.2.1. Η πολιτισμική ταυτότητα και ετερότητα ως δομικά στοιχεία της προσωπικής ταυτότητας.....	22
1.2.2. Η έννοια της πολιτισμικής ετερότητας.....	23
1.2.3. Η αντιμετώπιση του «άλλου» από την κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα.....	25
1.2.4. Η αντιμετώπιση της ετερότητας από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.....	28
1.3. Πολυπολιτισμικότητα.....	28
1.3.1. Ενοιολόγηση της πολυπολιτισμικότητας.....	28
1.3.2. Η ιδέα της πολυπολιτισμικότητας στον σύγχρονο πολιτικό λόγο.....	30
2. Εκπαίδευση και σύγχρονα πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα.....	35
2.1. Η Ελλάδα ως πολυπολιτισμική κοινωνία.....	35
2.2. Το εκπαιδευτικό σύστημα ως θεσμός κοινωνικής και πολιτισμικής ένταξης....	36
3. Διαπολιτισμική εκπαίδευση.....	38
3.1. Ο ρόλος του σχολείου στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες.....	38
3.2. Μοντέλα πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	39
3.3. Ενοιολόγηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	42
3.3.1. Βασικοί ορισμοί.....	42
3.3.2. Αρχές και χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	45
3.3.3. Οι σκοποί και οι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	47
3.3.4. Πρακτικές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	49
3.3.5. Η πολυ/διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα.....	50
4. Η Διαπολιτισμική Ικανότητα των Εκπαιδευτικών.....	54
4.1. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο.....	54
4.2. Η διαπολιτισμική ικανότητα των εκπαιδευτικών.....	57

4.2.1.	<i>Η εννοιολόγηση της διαπολιτισμικής ικανότητας.....</i>	57
4.2.2.	<i>Τα συστατικά στοιχεία της διαπολιτισμικής ικανότητας.....</i>	60
4.2.3.	<i>Η διαπολιτισμική ικανότητα των εκπαιδευτικών.....</i>	63
4.3.	<i>Η καλλιέργεια και ενδυνάμωση της διαπολιτισμικής ικανότητας των εκπαιδευτικών.....</i>	65
4.3.1.	<i>Τρόποι και μέσα καλλιέργειας και ενδυνάμωσης της διαπολιτισμικής ικανότητας.....</i>	65
4.3.2.	<i>Η καλλιέργεια και η ενδυνάμωση της διαπολιτισμικής ικανότητας των εκπαιδευτικών.....</i>	67
5.	<i>Η έρευνα.....</i>	70
5.1.	<i>Σκοπός της έρευνας.....</i>	70
5.2.	<i>Στόχος – Ερευνητικά ερωτήματα.....</i>	70
5.3.	<i>Δείγμα.....</i>	71
5.4.	<i>Μέθοδος – Εργαλείο – Πρωτόκολλο συνέντευξης.....</i>	72
5.5.	<i>Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων.....</i>	74
6.	<i>Αποτελέσματα.....</i>	76
6.1.	<i>Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας.....</i>	76
6.1.1.	<i>Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας.....</i>	77
6.1.2.	<i>Τα χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας.....</i>	78
6.1.3.	<i>Η έννοια της πολιτισμικής ετερότητας.....</i>	80
6.1.4.	<i>Ο επηρεασμός της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού από τις επαφές τους με άλλους λαούς.....</i>	82
6.1.5.	<i>Οι τρόποι επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς.....</i>	83
6.1.6.	<i>Οι παράγοντες που καθορίζουν τον βαθμό επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς.....</i>	85
	<i>Πίνακας 1. Κατηγορίες και κωδικοί του θεματικού άξονα: «Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας».....</i>	86
6.2.	<i>Εννοιολόγηση της πολυπολιτισμικότητας.....</i>	91
6.2.1.	<i>Η έννοια της πολυπολιτισμικότητας.....</i>	91
6.2.2.	<i>Τα θετικά χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών.....</i>	93
6.2.3.	<i>Τα κύρια χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών.....</i>	94
6.2.4.	<i>Τα αρνητικά χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών.....</i>	95
6.2.5.	<i>Η πολυπολιτισμικότητα ως γνώρισμα της ελληνικής κοινωνίας.....</i>	96
6.2.6.	<i>Η πολυπολιτισμικότητα ως γνώρισμα της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού.....</i>	98

6.2.7. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη ζωή και εργασία σε πολυπολιτισμική κοινωνία με θετικό πρόσημο.....	99
6.2.8. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τις δυσκολίες ζωής και εργασίας σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία.....	100
6.2.9. Τα συναισθήματα των εκπαιδευτικών από τη ζωή και εργασία σε πολυπολιτισμική κοινωνία.....	101
6.2.10. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών.....	102
6.2.11. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τις εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών.....	103
6.2.12. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τα αναγκαία μέτρα και αλλαγές για μια αποτελεσματικότερη εκπαίδευση σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία.....	106
Πίνακας 2. Κατηγορίες και κωδικοί του θεματικού άξονα «Εννοιολόγηση της πολυπολιτισμικότητας.....	108
6.3. Εννοιολογικές προσεγγίσεις της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	115
6.3.1. Η έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	115
6.3.2. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	117
6.3.3. Απόψεις των εκπαιδευτικών για το διαπολιτισμικό σχολείο.....	118
6.3.4. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών από την παρουσία στις τάξεις τους μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα.....	120
6.3.5. Απόψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών από ποικίλα πολιτισμικά περιβάλλοντα στις τάξεις, με θετικό πρόσημο.....	121
6.3.6. Προβλήματα και δυσκολίες στη διδασκαλία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα.....	122
6.3.7. Αποτίπωση της εμπειρίας των εκπαιδευτικών από τη διαχείριση μαθητών από ποικίλα πολιτισμικά περιβάλλοντα.....	124
6.3.8. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη φοίτηση των μεταναστών μαθητών σε κανονικές ή διαφορετικές τάξεις από τους ημεδαπούς μαθητές.....	126
6.3.9. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής των παιδιών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα.....	129
6.3.10. Αιτιολόγηση των απόψεων των εκπαιδευτικών για την ανάγκη διδασκαλίας της γλώσσας και του πολιτισμού των μεταναστών μαθητών.....	130
6.3.11. Προτάσεις των εκπαιδευτικών για τον τρόπο οργάνωσης της διδασκαλίας της γλώσσας και του πολιτισμού των μεταναστών μαθητών.....	132
Πίνακας 3. Κατηγορίες και κωδικοί του θεματικού άξονα: «Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	133
6.4. Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα.....	139
6.4.1. Απόψεις των εκπαιδευτικών για το ρόλο τους στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	140

6.4.2. Οι υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	141
6.4.3. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για την επάρκεια της επιστημονικής και παιδαγωγικής τους κατάρτισης για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	143
6.4.4. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τις διαπολιτισμικές δεξιότητες.....	144
6.4.5. Οι απαραίτητες επικοινωνιακές δεξιότητες των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	146
Πίνακας 4. Κατηγορίες και κωδικοί του θεματικού άξονα: «Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα».....	148
6.5. Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για τον βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας.....	151
6.5.1. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τον βαθμό ευαισθητοποίησής τους σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας.....	152
6.5.2. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τον βαθμό της ικανότητάς τους στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας.....	154
6.5.3. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας.....	155
6.5.4. Οι προσπάθειες των εκπαιδευτικών για την αποτελεσματική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας.....	156
6.5.5. Τρόποι συναισθηματικής υποστήριξης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα για το ζεπέραςμα των δυσκολιών φοίτησης.....	157
6.5.6. Παιδαγωγικές μέθοδοι για την υποστήριξη μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα για την αντιμετώπιση των δυσκολιών φοίτησης.....	158
6.5.7. Τεχνικές και στρατηγικές ενίσχυσης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα για την επίτευξη των επιδιωκόμενων μαθησιακών στόχων.....	161
Πίνακας 5. Κατηγορίες και κωδικοί του θεματικού άξονα: «Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας».....	164
6.6. Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας.....	169
6.6.1. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τους τρόπους ανάπτυξης διαπολιτισμικής ικανότητας.....	169
6.6.2. Η ενίσχυση της διαπολιτισμικής ικανότητας των εκπαιδευτικών μέσα από την καλλιέργεια της προσωπικότητάς τους.....	171
6.6.3. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας.....	172
6.6.4. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τους φορείς επιμόρφωσης για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας.....	173
6.6.5. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τις μορφές της επιμόρφωσης για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας.....	175

Πίνακας 6. Κατηγορίες και κωδικοί του θεματικού άξονα: «Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας».....	176
7. Συζήτηση των αποτελεσμάτων και προτάσεις.....	180
7.1. Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας.....	180
7.1.1. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας.....	180
7.1.2. Τα χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας.....	181
7.1.3. Η έννοια της πολιτισμικής ετερότητας.....	182
7.1.4. Ο επηρεασμός της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού από τις επαφές τους με άλλους λαούς.....	183
7.1.5. Οι τρόποι επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς.....	184
7.1.6. Οι παράγοντες που καθορίζουν το βαθμό επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς.....	185
7.2. Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας.....	185
7.2.1. Η έννοια της πολυπολιτισμικότητας.....	185
7.2.2. Τα χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών.....	186
7.2.3. Η πολυπολιτισμικότητα ως γνώρισμα της ελληνικής κοινωνίας.....	188
7.2.4. Η πολυπολιτισμικότητα ως γνώρισμα της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού.....	188
7.2.5. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη ζωή και εργασία σε πολυπολιτισμική κοινωνία.....	189
7.2.6. Τα συναισθήματα των εκπαιδευτικών από τη ζωή και εργασία σε πολυπολιτισμική κοινωνία.....	190
7.2.7. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών...191	
7.2.8. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τις εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών.....	191
7.2.9. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τα αναγκαία μέτρα και αλλαγές για μια αποτελεσματικότερη εκπαίδευση σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία.....	193
7.3. Εννοιολογικές προσεγγίσεις της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	195
7.3.1. Η έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	195
7.3.2. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. .196	
7.3.3. Απόψεις των εκπαιδευτικών για το διαπολιτισμικό σχολείο.....	197
7.3.4. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών από την παρουσία στις τάξεις τους μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα.....	198
7.3.5. Απόψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών από ποικίλα πολιτισμικά περιβάλλοντα στις τάξεις, με θετικό πρόσημο.....	199
7.3.6. Προβλήματα και δυσκολίες στη διδασκαλία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα.....	200

7.3.7. Αποτίμηση της εμπειρίας των εκπαιδευτικών από τη διαχείριση μαθητών από ποικίλα πολιτισμικά περιβάλλοντα.....	201
7.3.8. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη φοίτηση των μεταναστών μαθητών σε κανονικές ή διαφορετικές τάξεις από τους ημεδαπούς μαθητές.....	203
7.3.9. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής των παιδιών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα.....	204
7.4. Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα.....	206
7.4.1. Απόψεις των εκπαιδευτικών για το ρόλο τους στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	206
7.4.2. Οι υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	207
7.4.3. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για την επάρκεια της επιστημονικής και παιδαγωγικής τους κατάρτισης για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	208
7.4.4. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τις διαπολιτισμικές δεξιότητες.....	209
7.4.5. Οι επικοινωνιακές δεξιότητες των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	210
7.5. Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας.....	211
7.5.1. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό ευαισθητοποίησής τους σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας.....	211
7.5.2. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της ικανότητάς τους στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας.....	212
7.5.3. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας.....	213
7.5.4. Οι προσπάθειες των εκπαιδευτικών για την αποτελεσματική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας.....	214
7.5.5. Τρόποι συναισθηματικής υποστήριξης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα για το ζεπέραςμα των δυσκολιών φοίτησης.....	215
7.5.6. Παιδαγωγικές μέθοδοι για την υποστήριξη μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα για την αντιμετώπιση των δυσκολιών φοίτησης.....	216
7.5.7. Τεχνικές και στρατηγικές ενίσχυσης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα για την επίτευξη των επιδιωκόμενων μαθησιακών στόχων.....	217
7.6. Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας.....	219
7.6.1. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τους τρόπους ανάπτυξης διαπολιτισμικής ικανότητας.....	219
7.6.2. Η ενίσχυση της διαπολιτισμικής ικανότητας των εκπαιδευτικών μέσα από την καλλιέργεια της προσωπικότητάς τους.....	220

7.6.3. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας.....	221
7.6.4. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τους φορείς επιμόρφωσης για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας.....	222
7.6.5. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τις μορφές της επιμόρφωσης για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας.....	223
Περιορισμοί της έρευνας – Προτάσεις.....	224
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	226
Ξενόγλωσση βιβλιογραφία.....	226
Μεταφρασμένα στα ελληνικά.....	236
Ελληνική Βιβλιογραφία.....	238
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	251
Παράρτημα I: Πρωτόκολλο συνέντευξης.....	251
Παράρτημα II: Ατομικοί πίνακες έκθεσης δεδομένων.....	251
Παράρτημα III: Δείγματα συνεντεύξεων.....	251
Παράρτημα I.....	252
1. Πρωτόκολλο συνέντευξης.....	252
Παράρτημα II.....	254
2. Ατομικοί πίνακες έκθεσης δεδομένων.....	254
Παράρτημα III.....	323
3. Παράθεση δείγματος από τις συνεντεύξεις.....	323

Περίληψη

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας οι 31 εκπαιδευτικοί της Β/θμιας Εκπαίδευσης της πόλης των Γιαννιτσών, της Περιφερειακής Ενότητας Πέλλας, που πήραν μέρος στην έρευνα διατύπωσαν τις απόψεις τους για το τι είναι γι' αυτούς η πολιτισμική ταυτότητα, τι είναι η πολιτισμική ετερότητα και τι θεωρούν ότι είναι η πολυπολιτισμικότητα.

Αναφέρθηκαν στα χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών, απάντησαν στο ερώτημα αν η κοινωνία που ζουν και εργάζονται είναι, κατά τη γνώμη τους, πολυπολιτισμική και περιέγραψαν τις σκέψεις και τις αντιδράσεις τους απέναντι σ' αυτό το φαινόμενο. Διατύπωσαν τις απόψεις τους σχετικά με τις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών και ποιος θεωρούν ότι είναι ο ρόλος των εκπαιδευτικών στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο. Εξήγησαν τι είναι γι' αυτούς η διαπολιτισμική εκπαίδευση και περιέγραψαν το πώς φαντάζονται το διαπολιτισμικό σχολείο. Έδωσαν τις απαντήσεις τους σχετικά με τις δεξιότητες που θεωρούν ότι απαιτούνται στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και κατά πόσο θεωρούν ότι οι εκπαιδευτικοί διαθέτουν διαπολιτισμική ικανότητα. Περιέγραψαν, τέλος, τους τρόπους με τους οποίους θεωρούν ότι οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αναπτύξουν διαπολιτισμική ικανότητα και εξέθεσαν τις σκέψεις τους για την ανάγκη, τους τρόπους και τους φορείς της επιμόρφωσής τους για την καλλιέργεια των διαπολιτισμικών τους δεξιοτήτων.

Διαπιστώθηκε γενικά ότι οι εκπαιδευτικοί, έχοντας μέσα από την εμπειρία τους, συνειδητοποιήσει τη σταδιακή αλλαγή του σχολείου σε πολυπολιτισμικό, δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για θέματα πολυ/διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και οι περισσότεροι επιδιώκουν την καλλιέργεια διαπολιτισμικής ικανότητας, ώστε να είναι σε θέση να εκπληρώνουν αποτελεσματικότερα τον ρόλο τους.

Λέξεις – κλειδιά

Πολιτισμική ταυτότητα, πολιτισμική ετερότητα, πολυπολιτισμικότητα, διαπολιτισμική ικανότητα, διαπολιτισμικές δεξιότητες.

Abstract

In this dissertation, the teachers of the Secondary Education of the city of Giannitsa, Pella, who took part in the research, expressed their views on what cultural identity is, on what cultural diversity is and what they consider multiculturalism to be.

They referred to the characteristics of multicultural societies, answered the question whether the society in which they live and work is, in their opinion, multicultural, and described their thoughts and reactions to this phenomenon. They expressed their views on the special educational needs of multicultural societies and what they consider to be the role of teachers in the modern multicultural school. They explained what intercultural education is to them and described how they imagine the intercultural school. They provided answers on the skills they think are required in the context of intercultural education and whether they consider teachers to have intercultural competence. Finally, they described the ways in which they believe that teachers can develop intercultural competence and talked about their need to be trained in order to cultivate intercultural skills. Finally, they described how they believe this training should be organized and by whom.

It was generally found that teachers, having through their experience, realized the gradual change of school to multicultural, show particular interest in issues of multicultural education and most of them seek to cultivate intercultural competence in order to be able to fulfill their role more effectively.

Keywords

Cultural identity, cultural diversity, multiculturalism, intercultural competence, intercultural skills.

Εισαγωγή

Οι τάξεις στο σημερινό σχολείο, αντικατοπτρίζοντας τη σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία, είναι τάξεις πολύχρωμες, είναι τάξεις στις οποίες φοιτούν πλάι στους γηγενείς μαθητές και μαθητές που μιλούν διαφορετικές γλώσσες, που έχουν διαφορετική καταγωγή και που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Όλοι, όμως, όποιο πολιτισμικό φορτίο και αν φέρουν, όπως και αν αντιλαμβάνονται, προσδιορίζουν και εκφράζουν τον εαυτό τους, έρχονται στο σχολείο, προκειμένου να αποκτήσουν όλες εκείνες τις γνώσεις που θα τους βοηθήσουν να γίνουν ενεργά μέλη της κοινωνίας, να αναπτύξουν τις προσωπικότητές τους και να αποκτήσουν τα προσόντα και τις ικανότητες που θα τους στηρίξουν την επαγγελματική ζωή τους.

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών μέσα στο πολυπολιτισμικό σχολείο, γίνεται ιδιαίτερος. Από τη μια, οι δυσκολίες τεράστιες. Πώς να βοηθήσουν αυτούς τους μαθητές να ενταχθούν στο σχολείο και να παραμείνουν σε αυτό; Πώς να βοηθήσουν τους γηγενείς μαθητές να αποδεχτούν τους ξένους; Πώς να διδάξουν μαθητές που δε μιλούν την ελληνική γλώσσα; Πώς να διδάξουν μαθητές που αγνοούν πλήρως τα όσα έχουν διδαχθεί μέχρι τώρα οι συμμαθητές τους ή τα έχουν διδαχθεί με τελείως διαφορετικό τρόπο; Πώς να διδάξουν μαθητές που δεν ξέρουν καν πώς λειτουργεί το σχολείο και δυσκολεύονται να προσαρμοστούν σε προγράμματα και κανονισμούς που για τους ημεδαπούς μαθητές θεωρούνται αυτονόητα; Ειδικά, στη Β/θμια Εκπαίδευση με τις μαθησιακές απαιτήσεις του προγράμματος σπουδών η κατάσταση δείχνει αδιέξοδη. Και από την άλλη κάθε αδιέξοδο είναι και μια πρόκληση για το ξεπέρασμά του. Μπροστά σε αυτήν την πρόκληση βρίσκονται σήμερα οι εκπαιδευτικοί.

Αυτή η πρόκληση είναι, κατά κάποιο τρόπο, η αφορμή για τη συγκεκριμένη έρευνα, η οποία επιδιώκει να αποτυπώσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με το ρόλο που καλούνται να παίξουν στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο.

Συγκεκριμένα, σκοπός αυτής της μελέτης είναι η διερεύνηση και η αποτύπωση των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με το θέμα της διαπολιτισμικής τους

ικανότητας, στο πλαίσιο τους ρόλου που έχουν αυτοί να διαδραματίσουν μέσα στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο.

Ενώ, στόχοι της έρευνας είναι να διερευνηθεί το πώς οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας Εκπαίδευσης αντιλαμβάνονται τους όρους πολιτισμική ταυτότητα και πολιτισμική ετερότητα και τι σημαίνει για αυτούς πολυπολιτισμικότητα και πολυπολιτισμικό σχολείο. Να διερευνηθούν, επίσης, οι απόψεις τους για την έννοια και το περιεχόμενο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, και, τέλος, να διαπιστωθεί τι είναι γι' αυτούς η διαπολιτισμική ικανότητα, σε ποιο βαθμό θεωρούν ότι την κατέχουν και πώς πιστεύουν ότι μπορούν να την αναπτύξουν περαιτέρω.

Οι απόψεις τους σχετικά με τις έννοιες της πολιτισμικής ταυτότητας, της πολιτισμικής ετερότητας και της πολυπολιτισμικότητας διερευνώνται, σε πρώτη φάση, προκειμένου να γίνει αντιληπτή η στάση τους απέναντι σε αυτά, ενώ η διερεύνηση των απόψεών τους για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, σχετικά με το τι πιστεύουν ή φαντάζονται ότι είναι το διαπολιτισμικό σχολείο έρχεται να φωτίσει το πώς βλέπουν το ρόλο τους μέσα σε αυτή. Τέλος, η διερεύνηση των απόψεών τους για τη διαπολιτισμική ικανότητά τους έρχεται για να καταδείξει τις μέχρι τώρα προσπάθειές τους, τις αδυναμίες τους αλλά και το πώς πιστεύουν ότι μπορούν οι τελευταίες να αντικατασταθούν από συγκεκριμένες δεξιότητες που θα τους βοηθήσουν να ανταποκριθούν με μεγαλύτερη επιτυχία στο ρόλο τους.

Η εργασία οργανώνεται σε επτά κεφάλαια. Τα τέσσερα πρώτα κεφάλαια περιλαμβάνουν τη θεωρητική προσέγγιση του θέματος της εργασίας. Συγκεκριμένα:

Το πρώτο κεφάλαιο, με τίτλο «Πολιτισμική ταυτότητα – Πολιτισμική ετερότητα – Πολυπολιτισμικότητα: εννοιολογικές αποσαφηνίσεις», περιλαμβάνει αναφορές της ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας σχετικά με τις έννοιες της πολιτισμικής ταυτότητας, της πολιτισμικής ετερότητας και της πολυπολιτισμικότητας και χωρίζεται σε τρία αντίστοιχα υποκεφάλαια.

Το δεύτερο κεφάλαιο, με τίτλο «Εκπαίδευση και σύγχρονα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα» χωρίζεται σε δύο κεφάλαια, από τα οποία το πρώτο εξετάζει, με βάση τη βιβλιογραφία, την Ελλάδα ως πολυπολιτισμική κοινωνία και το δεύτερο αναφέρεται στο εκπαιδευτικό σύστημα, ως θεσμό κοινωνικής και πολιτισμικής ένταξης.

Το τρίτο κεφάλαιο, με τίτλο «Διαπολιτισμική Εκπαίδευση» διερευνά τη συγκεκριμένη έννοια με βάση την ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία. Χωρίζεται σε τρία υποκεφάλαια, τα οποία αναφέρονται αντίστοιχα στο ρόλο του σχολείου στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες, στα μοντέλα της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης και στην εννοιολόγηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (ορισμοί, αρχές και χαρακτηριστικά, σκοποί και στόχοι και πρακτικές), όπως και στην πολύ/διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα.

Το τέταρτο κεφάλαιο, με τίτλο «Η Διαπολιτισμική Ικανότητα των Εκπαιδευτικών», περιλαμβάνει τη θεωρητική προσέγγιση του θέματος και χωρίζεται σε τρία υποκεφάλαια. Στο πρώτο από αυτά διερευνάται βιβλιογραφικά ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο, στο δεύτερο η διαπολιτισμική ικανότητα των εκπαιδευτικών και στο τρίτο το θέμα της καλλιέργειας και της ενδυνάμωσης της διαπολιτισμικής ικανότητας των εκπαιδευτικών.

Το πέμπτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τη μεθοδολογία της έρευνας και χωρίζεται σε πέντε υποκεφάλαια, στα οποία περιγράφονται αντίστοιχα ο σκοπός της εργασίας, οι στόχοι και τα ερευνητικά ερωτήματα, η επιλογή του δείγματος, η μέθοδος, το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε και το πρωτόκολλο της συνέντευξης και η μέθοδος ανάλυσης των αποτελεσμάτων.

Το έκτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα αποτελέσματα της έρευνας. Χωρίζεται σε έξι υποκεφάλαια, καθένα από τα οποία αντιστοιχεί σε καθένα από τους άξονες, οι οποίοι προέκυψαν από την επεξεργασία των δεδομένων, και περιλαμβάνει τις κατηγορίες οι οποίες έχουν ενταχθεί σε κάθε άξονα, παραθέματα από τις συνεντεύξεις και τους πίνακες με τους κωδικούς και τους λειτουργικούς ορισμούς.

Το έβδομο κεφάλαιο αποτελεί τη συζήτηση, η οποία οργανώνεται σε έξι υποκεφάλαια, αντίστοιχα με τους άξονες των αποτελεσμάτων. Σε καθένα από αυτά γίνεται σχολιασμός των αποτελεσμάτων, σύγκριση με αντίστοιχες έρευνες που έχουν προηγηθεί και εξαγωγή συμπερασμάτων.

Η εργασία ολοκληρώνεται με την έκθεση των περιορισμών της έρευνας και την παρουσίαση προτάσεων για μελλοντικές έρευνες.

Παρατίθεται, τέλος, η ξενόγλωσση και ελληνική βιβλιογραφία που αξιοποιήθηκε στη συγκεκριμένη εργασία.

1. Πολιτισμική ταυτότητα – Πολιτισμική ετερότητα – Πολυπολιτισμικότητα: εννοιολογικές αποσαφηνίσεις

1.1. Πολιτισμική ταυτότητα

1.1.1. Η έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας

Οι μετακινήσεις ατόμων και πληθυσμιακών ομάδων, εκούσιες ή και αναγκαστικές, και τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας δίνουν τη δυνατότητα, σήμερα, σε ανθρώπους που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να έρθουν σε επαφή μεταξύ τους και ενδεχομένως να συνυπάρξουν μέσα στον ίδιο χώρο, φέροντας ο καθένας το δικό του πολιτισμικό φορτίο και γνωρίζοντας, ταυτόχρονα, το πολιτισμικό φορτίο των άλλων. Το πώς κάθε άτομο ή κάθε ομάδα αναγνωρίζει και οριοθετεί τον εαυτό του /της και ταυτόχρονα τους άλλους, μέσα στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες και το πώς αυτός ο εαυτός εξακολουθεί και διατηρεί τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες που τον προσδιόριζαν αρχικά, ή επηρεάζεται και αλλάζει, είναι θέματα που έχουν να κάνουν με την πολιτισμική ταυτότητα. Η έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας, επομένως, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ειδικότερα, κατά τη σύγχρονη εποχή, ως προς το περιεχόμενό της, τα χαρακτηριστικά που την συνθέτουν ή διαμορφώνουν, το βαθμό και τον τρόπο που μπορεί να επηρεαστεί από την επαφή με άλλες πολιτισμικές ταυτότητες.

Διερευνώντας τη βιβλιογραφία, ώστε να διακριβώσουμε το περιεχόμενο που δίνουν οι ερευνητές στην έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας, διαπιστώνουμε πρώτα από όλα, ότι η πολιτισμική ταυτότητα κατέχει κεντρική θέση στις κοινωνικές επιστήμες και ειδικότερα στην επιστήμη της επικοινωνίας και της κοινωνικής ψυχολογίας. Μεγάλος όγκος εργασίας έχει πραγματοποιηθεί, όπως αναφέρει η Kim, για την αντιμετώπιση ζητημάτων που αφορούν την πολιτισμική ταυτότητα, άμεσα και έμμεσα, προσφέροντας μια μεγάλη γκάμα απόψεων και για το τι είναι η πολιτισμική ταυτότητα, μέσα σε διαπολιτισμικό πλαίσιο, και στο πώς θα πρέπει αυτή η έννοια να διερευνηθεί. (Young Yun Kim, 2007, σ. 237).

Ο όρος πολιτισμική ταυτότητα, αναφέρεται σε εκείνα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μίας κοινωνικής ομάδας, τα οποία στην κοινή συνείδηση συνδέονται με την έννοια της ξεχωριστής εικόνας που διαμορφώνουν τα άτομα για τον εαυτό τους. Με άλλα λόγια, με τον όρο πολιτισμική ταυτότητα εννοούμε τη συλλογική ταυτότητα, δηλαδή τη συνείδηση που έχουν τα μέλη του κοινωνικού συνόλου ότι αποτελούν ένα ιδιαίτερο σύνολο, ξεχωριστό και διαφορετικό από τα άλλα. Συνήθως, η πολιτισμική ταυτότητα ενός λαού περιλαμβάνει τη γλώσσα, τις αξίες, τις ιδεολογίες, τα πρότυπα ατομικής και οικογενειακής συμπεριφοράς καθώς και την πολιτική και επιστημονική κληρονομιά (Μπιτσάνη 2004, σ.σ. 37-42, στο Λαμπίρη 2020, σ. 19). Παραπέμπει σε γνωρίσματα υπαρκτά ή εκλαμβανόμενα ως υπαρκτά, τα οποία θεωρείται ότι το άτομο κατέχει από κοινού με άλλους ανήκοντες σε γενικές κεντρικές κατηγορίες συλλογικών-κοινωνικών ταυτοτήτων, όπως η εθνική, η εθνοτική, η θρησκευτική και η γλωσσική (Γκότοβος, 2002, σ. 13, στο Μπελέση, 2009).

Σύμφωνα με την Chen, πολιτισμική ταυτότητα είναι η ταύτιση ή η αίσθηση του ανήκειν σε μια συγκεκριμένη ομάδα, βασισμένη σε μια ποικιλία πολιτισμικών κατηγοριών, που περιλαμβάνουν την ιθαγένεια και την εθνικότητα, τη φυλή, το φύλο και τη θρησκεία. Η πολιτισμική ταυτότητα κατασκευάζεται και συντηρείται μέσα από μια διαδικασία συμμετοχής σε μια συλλογική γνώση, όπως είναι οι παραδόσεις, η κληρονομιά, η γλώσσα, η αισθητική, οι νόρμες και τα έθιμα (Chen, 2014, σ. 1).

Στο άρθρο της, η Kim (2007) αναφέρει την άποψη του De Vos (1990), ο οποίος υποστηρίζει ότι η πολιτισμική ταυτότητα «παρέχει την αίσθηση κοινής προέλευσης, καθώς και κοινές αντιλήψεις και αξίες ή κοινές αξίες» και λειτουργεί ως η βάση «αυτοκαθοριζόμενων δημοφιλών ομάδων» (De Vos, 1990, σ. 204, στο Kim, 2007, σ. 237). Για τον Yinger (1986) η εθνική προσκόλληση είναι μια «γνήσια κουλτούρα», η οποία διαμορφώνει τη «βασική ταυτότητα» του ατόμου και παρέχει μια «αίσθηση ιστορικής συνέχειας και ενσωμάτωσης, όπως και μια ευρύτερη ύπαρξη στη συλλογικότητα της ομάδας του». (Yinger, 1986, σ. 21, στο Kim, 2007, σ. 237)).

Όπως υποστηρίζει η Kim (2007), δεδομένης της αδυναμίας διαχωρισμού του ατομικού και του κοινωνικού στοιχείου στην ταυτότητα του ατόμου, η πολιτισμική ταυτότητα έχει προσεγγιστεί και στα δύο επίπεδα, της ανθρωπολογίας και της ψυχολογίας. Εξηγεί ότι οι ανθρωπολόγοι που ασχολούνται με θέματα πολιτισμού, όπως για παράδειγμα ο Nash (1989), αντιμετωπίζουν την κουλτούρα και την

εθνικότητα ως ένα είδος χρονικής συνέχειας ή κοινής παράδοσης που συνδέει τα μέλη τους με ένα κοινό μέλλον, το οποίο διαμορφώνεται από τα μοτίβα και τις πρακτικές της κοινοτικής ζωής, που συνδέονται με τη γλώσσα, τη συμπεριφορά, τους κανόνες, τις αντιλήψεις, τους μύθους και τις αξίες, καθώς και τις φόρμες και τις πρακτικές που απορρέουν από τους κοινωνικούς θεσμούς. Επιπλέον, σύμφωνα με την Αβδελά, οι ανθρωπολόγοι θεωρούν ότι η πολιτισμική ταυτότητα αποτελεί το σύνολο των πολιτισμικών χαρακτηριστικών και στοιχείων ενός ατόμου ή μιας κοινωνικής ομάδας που καταγράφει ο ανθρωπολόγος και είναι διαφορετικά από τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά και στοιχεία που συγκροτούν την υποκειμενικότητα του ανθρωπολόγου – ερευνητή (Αβδελά, 1995, σ. 17, στο Μπελέση, 2009, σ. 71)

Συνεχίζοντας η Kim αναφέρει ότι οι ψυχολογικές μελέτες, από την άλλη μεριά αντιμετωπίζουν την πολιτισμική ταυτότητα ως «τον υποκειμενικό προσανατολισμό ενός ατόμου προς την εθνική καταγωγή τους/της» (Alba, 1999, σ. 25), εκθέτοντας στη συνέχεια την άποψη του Tajfel (1978), ο οποίος υποστηρίζει ότι η πολιτισμική ταυτότητα γίνεται αντιληπτή ως «η πλευρά της αυτοαντίληψης ενός ατόμου που πηγάζει από τη γνώση ότι είναι μέλος μιας κοινωνικής ομάδας (ή ομάδων), μαζί με την αξία και τη συναισθηματική σημασία που συνδέεται με αυτή την ιδιότητα του μέλους (Tajfel 1978, σ. 63, στο Young Yun Kim, 2007, σ.σ. 240 - 241).

Η πολιτισμική ταυτότητα ορίζεται, επίσης, ως προϊόν των διαδικασιών πολιτισμοποίησης «και γενικότερα κοινωνικοποίησης του ατόμου, κάτω από συγκεκριμένες και πραγματικές συνθήκες» (Δαμανάκης, 2001, σ. 34).

Παραθέτουμε εδώ την άποψη του Πρυνεντύ (1999), ο οποίος αναφέρεται στην πολιτισμική ταυτότητα ως εκείνη που αποτελεί την ταυτοποιητική συνείδηση μιας ομάδας, που αφορά τη συνείδηση σχετικά με τις διαφορές και τις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης ομάδας (Πρυνεντύ, 1999, σ. 49-60).

Προκειμένου να διευκρινίσουμε σε αυτό το σημείο το αν η πολιτισμική ταυτότητα έχει να κάνει περισσότερο με το άτομο ή την ομάδα, παρουσιάζουμε την άποψη του Erickson, ο οποίος περιέγραψε τη διαδικασία ανάπτυξης της πολιτισμικής ταυτότητας ως εκείνης, κατά την οποία οι δύο ταυτότητες, του ατόμου και της ομάδας, συγχωνεύονται σε μία. Ο Erickson τοποθέτησε την πολιτισμική ταυτότητα στον πυρήνα του ατόμου και ταυτόχρονα στον πυρήνα της «κοινής κουλτούρας» του / της. (Erickson, 1968, στο Kim, 2007, σ. 241).

1.1.2 Η ρευστότητα της πολιτισμικής ταυτότητας

Σύμφωνα με τον Πρυνεντύ η πολιτισμική ταυτότητα του κάθε ατόμου συγκροτείται αφενός από το γεγονός ότι ανήκει κάποιος σε μια ομάδα και αφετέρου από ένα σύνολο ατομικών ιδιοτήτων, οι οποίες διακρίνουν και την ατομικότητα του καθενός. Πρόκειται για αμετάβλητα δεδομένα (όπως το φύλο ή η ιθαγένεια) αλλά και για μεταβαλλόμενα ή για δεδομένα που μπορούν να αλλάξουν (όπως το εκπαιδευτικό επίπεδο του ατόμου). Δεδομένα που μπορεί ν' αλλάξουν όπως το εκπαιδευτικό επίπεδο του ατόμου καθώς και δεδομένα που παραμένουν αμετάβλητα, όπως η ιθαγένεια του ατόμου, συνιστούν την πολιτισμική του ταυτότητα. Για παράδειγμα, η εθνική ταυτότητα αφορά την εθνικότητα του ατόμου και μπορεί είτε να την κατέχει το άτομο από τη γέννηση του, είτε να την επιλέξει και να την αποδεχτεί το άτομο. (Πρυνεντύ, 1999, σ.σ. 49-60).

Καθώς τα άτομα συνδέονται συνήθως με περισσότερες από μία πολιτισμικές ομάδες, η έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας είναι περίπλοκη και πολύπλευρη. Ενώ οι παλαιότεροι ερευνητές υπέθεταν ότι η ταύτιση με τις πολιτισμικές ομάδες είναι φανερή και σταθερή, οι περισσότεροι σήμερα την βλέπουν ως συναφή και εξαρτώμενη από χρονικές και χωρικές αλλαγές. Στον παγκοσμιοποιημένο κόσμο με τις αυξανόμενες διαπολιτισμικές συναντήσεις, η πολιτισμική ταυτότητα διαρκώς ανακατασκευάζεται, επαναδιαπραγματεύεται, συντηρείται και αμφισβητείται, μέσα από επικοινωνιακές πρακτικές. (Chen, 2014, σ. 1). Όπως, άλλωστε, αναφέρει ο Δαμανάκης, ο πολιτισμός και η πολιτισμική ταυτότητα δεν είναι στατικά μεγέθη, αλλά εξελικτικές διαδικασίες που διαμορφώνονται κάτω από συγκεκριμένες ιστορικές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες και είναι προϊόν της διαδικασίας κοινωνικοποίησης του ατόμου κάτω από αυτές τις συνθήκες (Δαμανάκης, 2005, σ. 32).

Έτσι, σύμφωνα με τον Cuche (2001), κάθε άτομο διαμορφώνει κάθε φορά και μια διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα ανάλογα με την ομάδα με την οποία αλληλεπιδρά σε κάθε δεδομένη στιγμή. Συνεπώς η έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας παρουσιάζει ρευστότητα και πολυσημία (Cuche, 2001, σ. 161).

Με τα παραπάνω δείχνουν να συμφωνούν οι Γκασούκα & συν. (2018), εξηγώντας ότι η πολιτισμική ταυτότητα δεν αποτελεί σταθερό και αμετάβλητο σύστημα, με πάγια και αναλλοίωτα χαρακτηριστικά, αλλά, επηρεάζεται από το περιβάλλον και τροποποιείται. Την χαρακτηρίζουν ως ένα «κέλυφος» που εμπεριέχει πολλές επιμέρους ταυτότητες, οι οποίες αναδύονται ανάλογα με τις περιστάσεις. Η πολιτισμική ταυτότητα διαμορφώνεται κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες, οικολογικές, γλωσσικές, πολιτιστικές και πολιτικές. Πολύ περισσότερο, αποτελεί τρόπο και στάση ζωής και είναι ευρύτερη της εθνικής ταυτότητας. Το άτομο, αποδεχόμενο ότι ανήκει σε μία πολιτισμική/ εθνοτική ομάδα συγκροτεί την αυτοεικόνα και προσωπικότητά του.

Σύμφωνα, πάλι με μια άλλη άποψη, το κάθε ένα στοιχείο της ταυτότητας που σχετίζεται με διαφορετικά πλαίσια (το φύλο, την τάξη, την ηλικία, την εθνικότητα, την προέλευση, την ιστορία, την ιθαγένεια, το επάγγελμα, κλπ), αποκτά διαφορετική βαρύτητα και σημασία σε διαφορετικές περιστάσεις, χρόνους και συνθήκες του ίδιου ατόμου (Leeds-Hurwitz, W. στο UNESCO, 2013, σ. 11). Με άλλα λόγια, οι ταυτότητες αλλάζουν: ο/η πολίτης μίας πόλης ή χώρας μετακινείται και γίνεται πολίτης μίας άλλης πόλης ή χώρας, μία/ ένας φοιτήτρια/τής γίνεται επαγγελματίας, κλπ. Η αναγνώριση της πολλαπλότητας και η ρευστότητα της ταυτότητας μπορεί να περιπλέκει την κατανόηση του πολιτισμικού πλουραλισμού, αλλά τονίζει ακόμα περισσότερο το ότι οι άνθρωποι δεν μπορούν να κατηγοριοποιούνται με ακρίβεια μόνο ως μέλη μίας και μόνης ομάδας, όποια κι αν αυτή είναι (Λαμπίρη, 2020, σ. 20).

Όπως, άλλωστε, εξηγεί ο Μάρκου (1996), η ανάπτυξη ξεκάθαρης πολιτισμικής ταυτότητας δεν αποτελεί μία απλή διαδικασία, καθώς απαιτεί από το άτομο να γνωρίσει τις στάσεις του, να μειώσει τις εσωτερικές του συγκρούσεις και να αναπτύξει θετικές στάσεις απέναντι στη δική του αλλά και σε άλλες εθνοπολιτισμικές ομάδες. Αυτό απαιτεί με τη σειρά του την ικανότητα αμφισβήτησης και κριτικής προσέγγισης του ίδιου του πολιτισμού και ένα διάλογο με τους άλλους πολιτισμούς. Με αυτόν τον τρόπο το άτομο μαθαίνει να αποδέχεται τον εαυτό του αναπτύσσοντας έτσι χαρακτηριστικά που απαιτούνται για να δέχεται και να αντιδρά θετικότερα στο διαφορετικό (Μάρκου, 1996, σ.σ. 54-55).

1.1.3. Η διαμόρφωση της ελληνικής πολιτισμικής ταυτότητας

Σύμφωνα με τη Σεραφείμ, όταν γίνεται λόγος για την πολιτισμική ταυτότητα, αναφερόμαστε τόσο σε μια κληρονομούμενη παράδοση όσο και για μια βιωμένη παράδοση. Η ίδια εξηγεί ότι στην περίπτωση της Ελλάδας, όπως συμβαίνει σε όλα τα έθνη της υφελίου, η πολιτισμική ταυτότητα συγκροτείται από ένα συνεκτικό σύνολο ιδιαίτερων πολιτισμικών χαρακτηριστικών, που δεν υφίσταται ως ένα μονολιθικό και αμετάβλητο σύστημα συμβόλων και αξιών αλλά ως ιστορικά δυναμικός τρόπος με τον οποίο εμείς οι Έλληνες νοηματοδοτούμε τον κόσμο και τη θέση μας μέσα σ' αυτόν. Τα χαρακτηριστικά αυτά, που αποτελούν τις συνιστώσες και τα θεμέλια στα οποία έχει δομηθεί η ελληνική πολιτισμική ταυτότητα είναι η γλώσσα, η θρησκεία, ο λαϊκός μας πολιτισμός, η πεζογραφία, η τέχνη, η αρχιτεκτονική, το θέατρο, η μουσική, η κοινή ιστορία, και η εθνική συνείδηση που συμεριζόμαστε όλοι μας. Η έννοια και το περιεχόμενο της ελληνικής πολιτισμικής ταυτότητας παραπέμπει επίσης και στην έννοια της εθνικής ταυτότητας ως πολιτισμικής καταγωγής. Πρόκειται για το σύνολο των πολιτισμικών στοιχείων μέσω των οποίων συγκροτείται ή αναγνωρίζεται σήμερα η ταυτότητα του ελληνισμού ως εθνικής πολιτισμικής οντότητας. (Σεραφείμ, 2005, σ. 36)

Συνεχίζοντας, διατυπώνει την άποψη ότι η έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας μπορεί να αντιμετωπιστεί από δύο οπτικές γωνίες, οι οποίες αντίστοιχα καθορίζουν το αρνητικό ή θετικό περιεχόμενό της. Από τη μία πλευρά, θεωρεί ότι η άκριτη προγονολατρεία και η προσκόλληση σε μια εξιδανικευμένη παράδοση οδηγεί στο σοβινισμό, υποθάλλει και υποδαυλίζει την εμφάνιση εθνικών και θρησκευτικών φανατισμών, οι οποίοι δρουν αρνητικά για την εικόνα του εκάστοτε έθνους ή ομάδας που λειτουργεί με αυτά τα δεδομένα. Από την άλλη πλευρά, όμως, υποστηρίζει ότι η μίμηση και η υιοθέτηση προτύπων που δεν είναι συμβατά με το πολιτιστικό περιβάλλον στο οποίο εισάγονται, έχουν ως αποτέλεσμα την πολιτισμική αλλοτρίωση. (Σεραφείμ, 2005, σ. 36)

Συνεπώς, στόχος στην συνάντηση μεταξύ των διαφόρων πολιτισμών δε θα πρέπει να είναι η υπέρβαση των δεσμών του υποκειμένου με τον ιδιαίτερο πολιτισμό της ομάδας του αλλά η καλλιέργεια εκείνης της ικανότητας που θα του επιτρέψει να λαμβάνει υπόψη την ρευστότητα των ορίων της πολιτισμικής ταυτότητας και να

εντοπίζει τις διαφορές με τους άλλους χωρίς όμως να τις αξιολογεί και να τις ιεραρχεί. (Ζαχαριά, 2018, σ.5).

1.2. Πολιτισμική ετερότητα

1.2.1. Η πολιτισμική ταυτότητα και ετερότητα ως δομικά στοιχεία της προσωπικής ταυτότητας

Η ετερότητα αποτελεί συστατική συνιστώσα της ταυτότητας (Bolle de Ball, 1997), καθώς το γεγονός ότι συγκροτούμε και διαμορφώνουμε μια ταυτότητα σημαίνει ότι μοιάζουμε και ταυτόχρονα είμαστε διαφορετικοί από κάποιους άλλους. Οι έννοιες του εαυτού και του άλλου είναι κατά βάση συμπληρωματικές, δομικά συστατικά του αισθήματος της προσωπικής ταυτότητας.

Το θέμα της πολιτισμικής ταυτότητας, επομένως, είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το θέμα της πολιτισμικής ετερότητας, καθώς η ανομοιογένεια και η διαφορετικότητα των ατόμων, των πληθυσμών και των πολιτισμών, είναι γεγονός αναμφισβήτητο. Η ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων είναι επίσης γεγονός αναμφισβήτητο. Όταν οι φορείς αυτών των διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων έρχονται, για ποικίλους λόγους, να συνυπάρξουν εκούσια ή και αναγκαστικά στον ίδιο κοινωνικό χώρο, τότε γίνεται λόγος για πολιτισμική ετερότητα, η οποία ορίζεται ως «οι πολλαπλοί τρόποι με τους οποίους οι κουλτούρες των ομάδων και των κοινωνιών βρίσκουν τρόπο έκφρασης» (Unesco, 2005, άρθρο 4.1) αλλά και ως «η εκδήλωση της προφανούς ετερότητας στη γη» (Unesco, 2003, σ. 11). Αυτού του είδους οι επαφές ανάμεσα σε διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες αποτελούν ιστορικό φαινόμενο, το οποίο είναι ιδιαίτερα έντονο και σήμερα, καθώς, αφενός οι λόγοι για τους οποίους τα άτομα ή οι λαοί μετακινούνται από τον ένα γεωγραφικό χώρο σε άλλους δεν έχουν εκλείψει και αφετέρου οι μετακινήσεις είναι πολύ πιο εύκολες.

Ειδικότερα, λοιπόν, μιλώντας για την εποχή μας, η εγκατάσταση μεταναστών σε ξένες χώρες οδήγησε στην ταυτόχρονη παρουσία πολλών, διαφορετικών μεταξύ τους πολιτισμικών ομάδων μέσα στην ίδια κοινωνία με αποτέλεσμα την ύπαρξη πολιτισμικής ποικιλίας στον ίδιο χώρο. Με αυτόν τον τρόπο έγινε εντονότερα

εμφανής η πολιτισμική ανομοιογένεια των σύγχρονων εθνικών κρατών. Έτσι, στο σύγχρονο κόσμο «όλες οι κοινωνίες είναι ετερογενείς με τον τρόπο τους» (Μαγιόρ, 1998, σ. 9).

Σύμφωνα με τον Νικολάου (2005), η σύγχρονη σκέψη εστιάζει στην πολιτισμική ετερότητα βάσει ορισμένων κυρίαρχων παραδοχών, όπως οι εξής: 1. Η ανθρωπότητα δεν εξελίσσεται μονότονα και ομοιόμορφα, αλλά με αφάνταστη ποικιλία κοινωνικών και πολιτιστικών μορφών. 2. Κανένας πολιτισμός δεν είναι μόνος του. 3. Οι πολιτισμοί διαπλέκονται και αλληλεπιδρούν, εξελίσσονται. 4. Σε έναν κόσμο που κινδυνεύει από τη μονοτονία και την ομοιομορφία, η διατήρηση της πλούσιας ποικιλίας πολιτισμών είναι αναγκαία. 5. Η παράλληλη συνύπαρξη και η αρμονική συμβίωση δομούνται μόνο σε πλαίσιο αμοιβαίας ανοχής, κατανόησης και σεβασμού (Νικολάου, 2005, σ.σ. 209-210).

1.2.2. Η έννοια της πολιτισμικής ετερότητας

Όπως αναφέρουν οι Γκέφου και Μαδιανού, όταν οι ανθρωπολόγοι χρησιμοποιούν τον όρο ετερότητα εννοούν ένα σύνολο στοιχείων που τονίζουν ανθρώπινες ιδιομορφίες ή διαφορές. Η καταγωγή, η φυλή, το φύλο, το χρώμα, η γλώσσα, η θρησκεία, ο πολιτισμός χαρακτηρίζουν μια ομάδα ή ένα άτομο και το εντάσσουν σε ένα σύνολο, το οποίο διαφοροποιείται έναντι της πλειοψηφίας και όσων θεωρούνται όμοιοι, κανονικοί, γνωστοί και οικείοι (Γκέφου-Μαδιανού, 1998, σ. 11). Γι' αυτό και ως ειδικές μορφές της αναφέρονται η εθνική ετερότητα (αφορά σε όσους αισθάνονται ότι ανήκουν σε διαφορετική από την κυρίαρχη ομάδα σε μια χώρα), η θρησκευτική (αφορά σε άτομα που έχουν διαφορετικό από το επικρατέστερο σε μια χώρα θρήσκευμα), η γλωσσική (αφορά σε μια ιδιαίτερη κοινότητα, που χρησιμοποιεί διαφορετική από την κυρίαρχη - επίσημη γλώσσα του κράτους) και η ευρύτερη πολιτισμική ετερότητα, η οποία αναφέρεται σε ιδιαίτερες πολιτισμικές πρακτικές (Γκότοβος, 2008). Η πολιτισμική ετερότητα είναι, επομένως, το σύνολο των παραδόσεων, κανόνων, εμπειριών, ιδεών και αξιών που διαφέρουν από έθνος σε έθνος, μεταξύ εθνοτικών ομάδων και ανθρώπων που μιλούν διαφορετικές γλώσσες. (Γκότοβος, 2002, σ. 60)

Ο Habermas (1994), επίσης, ορίζει την ετερότητα, ως διαφορετικές μορφές ζωής ως προς τις παραδόσεις, τις συνήθειες, τα εθνολογικά, φυλετικά, θρησκευτικά, και γλωσσικά γνωρίσματα, ενώ οι Carnevale & Stone (1995) την ορίζουν ως τη διαφορά που προκύπτει από τις ποικίλες ταυτότητες των μελών μιας ομάδας και ως διαδικασία δράσης, μέσω της οποίας μαθαίνει κάποιος τις διαφορές των ανθρώπων. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Γκότοβο, η ετερότητα εμφανίζεται σχεδόν πάντα σε συνδυασμό με μια ή περισσότερες από τις προαναφερθείσες κατηγορίες και η σχέση της με τους άλλους τύπους ταυτοτήτων είναι σχέση κελύφους/περιεχομένου (Γκότοβος, 2002).

Η πολιτισμική ετερότητα, σε ένα γενικό επιφανειακό επίπεδο, αφορά σε κάθε προσωπικό, φυσικό χαρακτηριστικό ή δημογραφικό (δέρμα, φύλο, καταγωγή) (Ely & Thomas, 2001, σ. 230), ενώ, σε ένα βαθύτερο, αφορά σε στάσεις, αξίες και πεποιθήσεις (Harrison, Price, Bell, 1998). Η πολιτισμική ετερότητα αποτελεί θεμελιώδες σύμβολο της ατομικής ύπαρξης και σύμβολο της προσωπικής εμπειρίας, καθώς περιλαμβάνει την κοσμοθεωρία, το αξιακό σύστημα, τις στάσεις και τις πεποιθήσεις μιας ομάδας (Adler, 2002).

Όπως αναφέρει η Καρανικόλα, στο Social Work Dictionary η ετερότητα αναφέρεται ως ποικιλία ή ως το αντίθετο της ομοιογένειας, ενώ σε κοινωνικούς οργανισμούς συχνά αναφέρεται στο ποσοστό των ατόμων εκείνων τα οποία αποτελούν μειονότητα κι ανήκουν σε ποικίλα εθνικά και πολιτισμικά υπόβαθρα (Barker, 2003, σ.126). Ο Thomas (1992) την ορίζει ως πολυπολιτισμικό μείγμα (multicultural mixture) και οι Griggs & Louw (1995) ως «κάθε ατομική διαφορά η οποία επηρεάζει ένα καθήκον, μια εργασία ή μια σχέση» (Griggs & Louw, 1995, σ. 6, στο Καρανικόλα, 2015, σ. 29).

Επίσης, στο Social Work Dictionary η πολιτισμική ετερότητα, η οποία είναι γνωστή και ως πολιτισμικός πλουραλισμός, ορίζεται ως η ύπαρξη εντός μιας κοινωνίας ποικίλων φυλετικών, θρησκευτικών κι εθνικών ομάδων καθώς επίσης και άλλων διαφορετικών ομάδων, καθεμιά από τις οποίες έχει διαφορετικές αξίες και τρόπους ζωής (Barker, 2003, σ. 105).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει σε αυτό το σημείο η άποψη του Νικολάου, σύμφωνα με τον οποίο οι πολίτες που ζουν στο όριο ή στο περιθώριο της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, αυτοί που βρέθηκαν εκτός σχολείου, συχνά εκτός νόμου και εκτός συστήματος, διαμορφώνουν έναν διαφορετικό από τον κυρίαρχο αξιακό, ηθικό και επικοινωνιακό κώδικα, ο οποίος, παρά την πολυμορφία του και τις επιμέρους

διαφοροποιήσεις του, αποτελεί σημαντικό παράγοντα διαμόρφωσης της ιδιαίτερης πολιτισμικής ταυτότητας καθεμιάς από αυτές τις ομάδες. Έτσι μπορούμε να έχουμε πολύ ενδιαφέρουσες καταστάσεις, κατά τις οποίες η ύπαρξη εθνοθησκευτικών διαφορών να μην αποτελεί δείκτη ετερότητας, στο βαθμό τουλάχιστον που τον αποτελούν οι διαφορές από την ταξική προέλευση, σε άτομα ομέθνα, ομόδοξα και αλλόγλωσσα (Νικολάου, 2007, σ. 6).

1.2.3. Η αντιμετώπιση του «άλλου» από την κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα

Ο Γκόβαρης (2001), γενικά, προσδιορίζει τον ξένο ως κάποιον που δεν αποτελεί μέρος της καθιερωμένης πολιτισμικής πραγματικότητας και που μπορεί να αμφισβητήσει τα αυτονόητα στοιχεία αυτής της πραγματικότητας (Γκόβαρης, 2001, σ.σ. 21-22).

Γι' αυτό, όπως παρατηρεί η Μπελέση, η ετερότητα, όποια μορφή και να έχει, συχνά προκαλεί αντιδράσεις αποκλεισμού ή και γκετοποίησης των ομάδων που διαφέρουν από την κυρίαρχη ομάδα και αυτό γιατί η πολιτισμική διαφορά δε δηλώνει απλώς την ποικιλία που υπάρχει από πολιτισμό σε πολιτισμό αλλά συχνά υποδηλώνει ή και καθορίζει και την πολιτισμική ιεραρχία, καθώς γίνεται μέσο θετικής ή αρνητικής αξιολόγησης. Η ίδια αναφέρει ότι τα κριτήρια με βάση τα οποία οι άλλοι πολιτισμοί γίνονται αντιληπτοί, κρίνονται και αξιολογούνται, προέρχονται από την εκάστοτε κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα και ότι όσοι πολιτισμοί δεν πληρούν αυτά τα κριτήρια αξιολογούνται αρνητικά και θεωρούνται ότι υστερούν. Επομένως, υπάρχουν πολιτισμοί που χαρακτηρίζονται ανώτεροι, σημαντικότεροι, πιο ανεπτυγμένοι και κάποιοι άλλοι που θεωρούνται κατώτεροι και λιγότερο ή καθόλου αναπτυγμένοι, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι με αυτόν τον τρόπο η διαφορά συχνά ταυτίζεται με την κατωτερότητα. (Μπελέση, 2009, σ.76).

Μάλιστα, όπως εξηγεί ο Ιντζεσίλογλου αποδίδονται ορισμένα αρνητικά και μειωτικά χαρακτηριστικά στα μέλη μιας διαφορετικής κοινωνικής ομάδας, έτσι ώστε, ανεξάρτητα από τις πραγματικές ιδιότητες των μελών της, να καθίσταται μη επιθυμητή ή ακόμα και να βιώνεται από τα μέλη της ευρύτερης κοινωνίας υποδοχής ως απειλητική η κοινωνική και πολιτισμική συνύπαρξη με τα μέλη αυτής της

διαφορετικής κοινωνικής ομάδας (Ιντζεσίλογλου, 2000), καθώς «όσοι διαφέρουν θεωρούνται συχνά «ελλειμματικοί», διότι δε διαθέτουν όλα τα χαρακτηριστικά που υπαγορεύει ο «κανόνας» και αντιμετωπίζονται ως απειλή για την κοινωνική, την πολιτισμική και τη γλωσσική συνοχή όσων βρίσκονται εντός των ορίων» (Μητακίδου, 2009, σ. 26).

Η κυρίαρχη λογική, άλλωστε, σύμφωνα με την Κωνσταντοπούλου, κατανοεί ως «ετερότητα» αφενός τις πολιτισμικές διαφορές κι αφετέρου τις κοινωνικές εκφράσεις και παρουσίες που ξεφεύγουν από εκείνες οι οποίες θεωρούνται «φυσιολογικές». Όπως εξηγεί ο «διαφορετικός» έχει μεγάλη επικοινωνιακή σημασία εφόσον υποδεικνύει αφενός τα όρια του «εαυτού» του «εμείς» για μια κοινωνία και ταυτόχρονα την αμφισβήτησή του αποτελώντας κεντρική αναφορά σε σχέση με τα όρια «ανοχής» σε αυτή την κοινωνία (Κωνσταντοπούλου, 2000).

Σύμφωνα, πάντως, με τους Βερνίκο και Δασκαλοπούλου (2002), η πολιτισμική ετερότητα θεωρείται βασικό και απαραβίαστο δικαίωμα κάθε ανθρώπου από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.). Πιο συγκεκριμένα, τα Ηνωμένα Έθνη αναγνωρίζουν στους μειονοτικούς πολίτες πέντε βασικά δικαιώματα: ζωής και περιουσίας, ατομικής και θρησκευτικής ελευθερίας, ισότητας ενώπιον του νόμου, ιδιότητας του πολίτη στη χώρα κατοικίας τους, χρήσης της μειονοτικής γλώσσας και απόδοσης στη μειονότητα ποσοστού από τα δημόσια κονδύλια που στηρίζουν την εκπαίδευση, τα θρησκευόμενα και την κοινωνική πρόνοια (Βερνίκος και Δασκαλοπούλου, 2002, σ. 46).

Στο δυτικό τρόπο σκέψης, όπως υποστηρίζει ο Δαμανάκης (2002), ο «Άλλος», ο ξένος, έχει θέση, και κατά συνέπεια και δικαιώματα. Όμως, ακριβώς το γεγονός, ότι επιφυλάσσουμε μια θέση στον ξένο μπορεί να αποβεί μοιραίο για τη δική του ταυτότητα ή καλύτερα για τη διαφορετικότητά του, για την ετερότητά του. Όταν στο δικό μας τρόπο σκέψης έχουμε μια θέση για τον ξένο, στην οποία τον τοποθετούμε, σημαίνει ότι τον κατανοούμε σύμφωνα με τις δικές μας πολιτισμικές αξίες και κριτήρια, σύμφωνα με τα δικά μας ερμηνευτικά σχήματα. Μια τέτοιου είδους κατανόηση, όμως, μπορεί να οδηγήσει – και οδηγεί – σε ετεροπροσδιορισμό, κηδεμόνευση και ενδεχομένως και διάκριση του «Άλλου». Βέβαια, η διάκριση δεν πρέπει να είναι κατ' ανάγκη αρνητική διάκριση. Στα πλαίσια μιας ανθρωπιστικής

προσέγγισης του «Άλλου», η διάκριση μπορεί να είναι θετική (Δαμανάκης, 2002, σ. 12).

Ο Said (1996), στο βιβλίο του, *Οριενταλισμός*, όμως, προσεγγίζει την κατηγορία του Άλλου ως επινόηση της Δύσης και ως μέσο για την επιβολή του ηγεμονικού της ρόλου. Καταδεικνύει με αυτό τον τρόπο, τη διαδικασία με την οποία οι πολιτισμικές διαφορές μπορούν να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης και πολιτισμικής ιεράρχησης. Η συμβίωση με τους «άλλους», τους ξένους και διαφορετικούς προϋποθέτει έλεγχο και αμφισβήτηση του απόλυτου «εγώ», ενώ συγχρόνως προσδιορίζει την ύπαρξη ή την έλλειψη ανεκτικότητας που διακρίνει κάποια ομάδα ανθρώπων (Μπελέση, 2009, σ.75).

Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Arditi (1997), υπάρχει και η «αθέατη πλευρά της διαφοράς», δηλαδή τα ζητήματα που εγείρονται στην επίκαιρη συζήτηση περί διαφοράς: η συνηγορία υπέρ της διαφοράς ευνοεί από την μία πλευρά έναν κόσμο πιο κοσμοπολίτικο, αλλά και έναν αποπροσανατολισμό που ενισχύει αιτήματα για πιο άκαμπτες μορφές ταυτότητας, με αποτέλεσμα την «σκλήρυνση των συνόρων» μεταξύ των διαφορών και όχι την προαγωγή της ανεκτικότητας (Arditi, 1997, σ. 41).

Είτε εξετάζεται σε θεωρητικό επίπεδο είτε σε επίπεδο πρακτικής, η ετερότητα ενδιαφέρει όταν (ανα)παράγει σχέσεις εξουσίας ανάμεσα σε μειονότητες και κράτη, σχέσεις ανισότητας ανάμεσα σε μετανάστες και γηγενείς. Η σχέση με τους «άλλους» - μετανάστες συνιστά μία κρίσιμη σχέση, καθώς αναπτύσσεται ένας νέος ρατσισμός, μια νέα ξеноφοβία και μισαλλοδοξία (Μπελέση, 2009, σ. 75). Όταν, όμως, δημιουργούνται τέτοιες σχέσεις και δεν προκαλούνται κοινωνικές αντιθέσεις, η ετερότητα παραμένει αδιάφορη.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η άποψη του Κογκούλη ότι η πολιτισμική ετερότητα δεν είναι κατάρα ή απειλή για την εθνική και κοινωνική συνοχή, αλλά αποτελεί «πηγή ενέργειας και εμπλουτισμού της κοινωνικής ζωής» (Κογκούλης (2005, σ.σ. 361-2). Βέβαια, ο λόγος περί ετερότητας μπορεί να καταστεί λόγος απελευθερωτικός, «μόνο όταν αποκαλύπτει τους εξουσιαστικούς δεσμούς που υποκρύπτει η διαπραγμάτευση των σχέσεων ταυτότητας-ετερότητας υπό το πρίσμα της κυριαρχίας» (Χριστόπουλος, 2002, σ. 11).

1.2.4. Η αντιμετώπιση της ετερότητας από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Για την Ελλάδα η ετερότητα, σύμφωνα με την ορολογία του Νόμου 2413/96 είναι η ιδιαιτερότητα των Άλλων και με βάση αυτή διατυπώνονται παιδαγωγικά κανονιστικά προτάγματα, που σίγουρα δεν αρκούν για τη συγκρότηση μιας Παιδαγωγικής της Ετερότητας (Δαμανάκης, 2002, σ.10), κάτι το οποίο θα έπρεπε να απασχολεί ιδιαίτερα όλους όσους εμπλέκονται με θέματα εκπαίδευσης αλλά κυρίως τους επίσημους φορείς που καθορίζουν πολιτικές και παίρνουν αποφάσεις πάνω σε τέτοια θέματα. Και αυτό, γιατί, όπως υποστηρίζει ο Γκόβαρης, το εκπαιδευτικό σύστημα, ως ο κατεξοχήν θεσμός στήριξης των υποκειμένων στις διαδικασίες κοινωνικής και πολιτισμικής τους ένταξης, καλείται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία προϋποθέσεων αποδοχής του πλουραλισμού και της ετερότητας ως βασικών χαρακτηριστικών του κοινωνικού γίνεσθαι, μέσα από την αναγκαία προσαρμογή του στα νέα δεδομένα κοινωνικοποίησης που διαμορφώνει η πολυπολιτισμικότητα (Γκόβαρης, 2011, σ.11).

1.3. Πολυπολιτισμικότητα

1.3.1. Εννοιολόγηση της πολυπολιτισμικότητας

Η πολυπολιτισμικότητα, ως όρος περιγραφικός, σημαίνει την ύπαρξη περισσότερων, πολιτισμικά ετερόκλητων, ανθρώπινων κοινωνιών ή ομάδων (Παπαρρηγόπουλος, 2015, σ. 2) και περιγράφει, σύμφωνα με τον Raz, τη συνύπαρξη στην ίδια πολιτική κοινωνία έναν αριθμό ικανών σε μέγεθος πολιτισμικών ομάδων οι οποίες επιθυμούν και είναι, κατ' αρχήν, ικανές να διατηρήσουν τη διακριτή τους ταυτότητα (Raz 1998, σ. 196), παρόλο που ορισμένες φορές παρατηρείται η προσδοκία συμμόρφωσης από αυτούς σε βασικές αξίες (Banks, 2012, σ. 83). Για τη Σωτηριάδου, ο όρος περιγράφει μια κατάσταση στην οποία υπάρχει μια πολλαπλότητα από διαφορετικές κουλτούρες (Σωτηριάδου, 2000, σ.287), ενώ σύμφωνα με τον Hohmann (1989) πολυπολιτισμικότητα είναι η κοινωνική κατάσταση που προκύπτει από τη μετανάστευση, κατά την οποία οι ισχύουσες διαδικασίες επηρεάζονται και από την

ύπαρξη μειονοτικών ομάδων που διαφέρουν πολιτισμικά από τον κυρίαρχο πληθυσμό (Hohmann 1989, στο Μπουγιουκλή, 2014, σ.7)

Η έννοια «πολυπολιτισμική κοινωνία» όπως εξηγεί ο Γκόβαρης (2011) δε μας παραπέμπει σ' ένα ιστορικά νέο στάδιο εξέλιξης των κοινωνιών, αφού πολυπολιτισμικές κοινωνίες συναντάμε τόσο στην αρχαιότητα όσο και στο Μεσαίωνα. Το φαινόμενο της πολυπολιτισμικότητας είναι αρχαίο όσο και η ανθρωπότητα. Υπό την έννοια αυτή, η πολυπολιτισμικότητα απασχόλησε την ανθρώπινη περιέργεια παλαιόθεν (Παπαρρηγόπουλος, 2015, σ. 2). Βέβαια, οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες τους παρελθόντος διαφέρουν από τις σημερινές, επειδή οι κοινωνικοί και ιστορικοί παράγοντες που επηρέασαν/ επηρεάζουν τη διαμόρφωσή τους δεν είναι συγκρίσιμοι (Γκόβαρης, 2011, σ. 19).

Ως σύγχρονο πρόβλημα, ο όρος πολυπολιτισμικότητα αναφέρεται στο πλέγμα των πρακτικών προβλημάτων και των δικαιοπολιτικών διλημμάτων τα οποία θέτει ενώπιόν μας το πραγματικό δεδομένο της πολυπολιτισμικότητας, της συνύπαρξης πολιτισμικά διαφοροποιημένων κοινωνικών ομάδων, όπως εξηγεί ο Παπαρρηγόπουλος, όταν αυτή εκδηλώνεται στο πλαίσιο ενός και του αυτού κράτους ή, πάντως, στο πλαίσιο ενός οργανωτικά ενιαίου πολιτικού μορφώματος, εντός του οποίου το προνόμιο του καταναγκασμού ασκείται από μια ομάδα που εκφράζει μία και μόνη πολιτισμική εκδοχή, συνήθως, υπό δημοκρατικές συνθήκες, την εκδοχή της πλειοψηφίας. (Παπαρρηγόπουλος, 2015, σ. 2).

Σύμφωνα με το Εθνικό Συμβούλιο Διαπίστευσης της Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (National Council of Accreditation of Teacher Education- NCATE), πολυπολιτισμικότητα συνιστούν «οι διαφορές μεταξύ ομάδων ανθρώπων και ατόμων με βάση τη φυλή, την εθνικότητα, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση, το φύλο, τη θρησκεία, τη γλώσσα, τον σεξουαλικό προσανατολισμό και τη γεωγραφική περιοχή στην οποία ζουν» (Krummel, 2013).

Μια πολυπολιτισμική κοινωνία περιλαμβάνει δύο ή περισσότερες πολιτιστικές κατηγορίες μέσα στην κοινωνική δομή της, κατηγορίες όπως το φύλο, η εθνικότητα, η κοινωνική τάξη, η θρησκεία/αίρεση, γλώσσα και ο σεξουαλικός προσανατολισμός, μεταξύ άλλων ιδιαίτερων χαρακτηριστικών (Parekh, 2000). Στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες, σύνθετες, παρόμοιες και διαφορετικές πολιτισμικές αντιλήψεις που βασίζονται στην πολιτιστική πολυπλοκότητα είναι κοινές. Αυτές οι πολιτισμικές

αντιλήψεις διαμορφώνονται από διάφορους παράγοντες όπως η ηλικία, το φύλο, η εθνικότητα, η εθνικότητα, η κοινωνικοοικονομική κατάσταση, η θρησκευτική ταυτότητα, η σεξουαλική συμπεριφορά, η εκπαίδευση και ιστορία (Clark, 2003).

Η παγκοσμιοποίηση, η τεχνολογία και η ταχεία ανάπτυξη της επικοινωνίας στα τέλη του 20ου και τις αρχές του 21ου αιώνα, καθώς και μεγάλες μεταναστεύσεις που προκλήθηκαν από οικονομικές και κοινωνιολογικές αιτίες, είχαν ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση πολυπολιτισμικών κοινωνιών μέσω από τη διαρκή αλληλεπίδραση παρόμοιων αλλά μερικές φορές πολύ διαφορετικών πολιτισμών (Kostova, 2009).

1.3.2. Η ιδέα της πολυπολιτισμικότητας στον σύγχρονο πολιτικό λόγο

Η πολυπολιτισμικότητα αποτελεί, σε παγκόσμιο επίπεδο, μέρος ενός ευρύτερου πολιτικού κινήματος για μεγαλύτερη ένταξη περιθωριοποιημένων ομάδων, συμπεριλαμβανομένων Αφροαμερικανών, γυναικών, ατόμων LGBTQ και ατόμων με αναπηρία (Glazer 1997, Hollinger 1995, Taylor 1992). Ειδικότερα, αρκετοί θεωρητικοί εντάσσουν στον όρο πολυπολιτισμικότητα και τις μη εθνικές περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες, όπως άτομα με ειδικές ανάγκες, γυναίκες, ομοφυλόφιλους, εργάτες, άθεους και κομμουνιστές. Πολλές από αυτές τις ομάδες έχουν μία διαφορετική κουλτούρα δηλαδή ξεχωριστά έθιμα, νοοτροπίες και ήθος. Αυτή η έννοια της κουλτούρας είναι κατά τον Will Kymlicka η πιο στενή έννοια του πολιτισμού. Αυτό το ευρύτερο πολιτικό κίνημα αντανάκλαται στις συζητήσεις «πολυπολιτισμικότητας» της δεκαετίας του 1980 σχετικά με το αν και πώς να διαφοροποιηθούν τα σχολικά προγράμματα για να αναγνωριστούν τα επιτεύγματα των ιστορικά περιθωριοποιημένων ομάδων. (Δεδούση, 2008, σ. 3)

Όμως, ο πιο ειδικός στόχος των σύγχρονων θεωριών της πολυπολιτισμικότητας είναι η αναγνώριση και η ένταξη των μειονοτικών ομάδων που ορίζονται κυρίως ως προς την εθνικότητα, την εθνικότητα και τη θρησκεία. Το κύριο μέλημα της σύγχρονης πολυπολιτισμικότητας είναι οι μετανάστες που είναι εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες (π.χ. Λατίνοι στις ΗΠΑ, Μουσουλμάνοι στη Δυτική Ευρώπη), μειονοτικά έθνη (π.χ. οι Βάσκοι, οι Καταλανοί, οι Québécois, οι Ουαλοί) και οι

αυτόχθονες λαοί (π.χ. ιθαγενείς και αυτόχθονες ομάδες στον Καναδά, τις ΗΠΑ, την Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία). (Song, 2020).

Η ιδέα της πολυπολιτισμικότητας, επομένως, στον σύγχρονο πολιτικό λόγο και στην πολιτική φιλοσοφία αντικατοπτρίζει μια συζήτηση για το πώς να κατανοήσουμε και να ανταποκριθούμε στις προκλήσεις που σχετίζονται με την πολιτισμική ποικιλομορφία με βάση τις εθνικές, εθνικές και θρησκευτικές διαφορές. Ο όρος «πολυπολιτισμικός» χρησιμοποιείται συχνά ως περιγραφικός όρος για να χαρακτηρίσει το γεγονός της διαφορετικότητας σε μια κοινωνία, αλλά σε όσα ακολουθούν, η εστίαση είναι στην πολυπολιτισμικότητα ως κανονιστικό ιδεώδες στο πλαίσιο των δυτικών φιλελεύθερων δημοκρατικών κοινωνιών. Παρόλο που ο όρος έχει καλύψει μια ποικιλία κανονιστικών ισχυρισμών και στόχων, είναι δίκαιο να πούμε ότι οι αντίπαλοι της πολυπολιτισμικότητας βρίσκουν κοινό έδαφος στην απόρριψη του ιδεώδους του «χωνευτηρίου» στο οποίο τα μέλη των μειονοτικών ομάδων αναμένεται να αφομοιωθούν στην κυρίαρχη κουλτούρα. Αντίθετα, οι υποστηρικτές της πολυπολιτισμικότητας υποστηρίζουν ένα ιδανικό στο οποίο τα μέλη των μειονοτικών ομάδων μπορούν να διατηρήσουν τις ξεχωριστές συλλογικές τους ταυτότητες και πρακτικές. Στην περίπτωση των μεταναστών, οι υποστηρικτές τονίζουν ότι η πολυπολιτισμικότητα είναι συμβατή και όχι αντίθετη με την ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία. Οι πολιτικές της πολυπολιτισμικότητας παρέχουν δικαιότερους όρους ένταξης στους μετανάστες. (Song, 2020).

Ο φιλελεύθερος στοχασμός τείνει να συλλάβει το ζήτημα ως ζήτημα προστασίας μιας μειωμένης αντίληψης για το αγαθό έναντι της πλειοψηφίας. Έτσι, το πρόβλημα της πολυπολιτισμικότητας τίθεται ως πρόβλημα ίσης μεταχείρισης και η επίλυσή του επιχειρείται μέσω των γνωστών μηχανισμών αναγνώρισης και κατοχύρωσης δικαιωμάτων κάποιας μορφής. (Παπαρρηγόπουλος, 2015, σ. 18).

Η πολυπολιτισμικότητα, άλλωστε, είναι ένα κοινωνικό-πνευματικό κίνημα που προωθεί την αξία της διαφορετικότητας ως βασική αρχή και επιμένει να αντιμετωπίζονται με σεβασμό όλες οι πολιτιστικές ομάδες και ως ίσες, γιατί είναι, στον πυρήνα της, ένα ηθικό κίνημα που αποσκοπεί στην ενίσχυση της αξιοπρέπειας, των δικαιωμάτων, και στην αναγνώριση της αξίας των περιθωριοποιημένων ομάδων (Fowers & Richardson, 2016, σ. 4).

Όπως, όμως, υποστηρίζει ο Chandran Kukathas (1995, 2003), δεν υπάρχουν δικαιώματα ομάδας, μόνο ατομικά δικαιώματα. Χορηγώντας σε πολιτισμικές ομάδες ειδική προστασία και δικαιώματα, το κράτος υπερβαίνει το ρόλο του, που είναι η εξασφάλιση της πολιτισμού, και κινδυνεύει να υπονομεύσει τα ατομικά δικαιώματα. (Kukathas, 2003, σ. 15). Ομάδες, για παράδειγμα, που δεν εκτιμούν την ανεκτικότητα και την ελευθερία της συνύπαρξης, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος διάστασης ή εξόδου από μια ομάδα, μπορούν να ασκούν εσωτερικές διακρίσεις εναντίον των μελών της ομάδας και το κράτος θα έχει λίγη εξουσία να παρέμβει σε τέτοιες περιπτώσεις, επιτρέποντας την κατάχρηση ευάλωτων μελών, ανεχόμενη, σύμφωνα με τα λόγια του Kukathas, «κοινότητες που ανατρέφουν παιδιά αμόρφωτα και αναλφάβητα· που επιβάλλουν τους κανονισμένους γάμους· που αρνούνται τη συμβατική ιατρική περίθαλψη στα μέλη τους (συμπεριλαμβανομένων των παιδιών) και που επιβάλλουν σκληρή και «ασυνήθιστη» τιμωρία (Kukathas, 2003, σ. 134). Το να αγκαλιάσουμε μια τέτοια κατάσταση πραγμάτων θα σήμαινε την εγκατάλειψη των αξιών της αυτονομίας και της ισότητας, αξίες που θεωρούν οι φιλελεύθεροι θεμελιώδεις για κάθε φιλελευθερισμό που αξίζει το όνομά του.

Για να αντιμετωπίσει την ανησυχία σχετικά με τις πολυπολιτισμικές προσαρμογές που επιδεινώνουν την ενδοομιλική ανισότητα, ο Kymlicka διακρίνει δύο είδη δικαιωμάτων ομάδας: «εξωτερική προστασία», θεωρεί ότι είναι τα δικαιώματα που μια μειονοτική ομάδα διεκδικεί έναντι μη μελών, προκειμένου να μειώσει την ευπάθειά της στην οικονομική και πολιτική δύναμη της ευρύτερης κοινωνίας, ενώ οι «εσωτερικοί περιορισμοί» είναι τα δικαιώματα που μια μειονοτική ομάδα διεκδικεί εναντίον των μελών της. Υποστηρίζει ότι μια φιλελεύθερη θεωρία για τα δικαιώματα των μειονοτικών ομάδων υπερασπίζεται την εξωτερική προστασία ενώ απορρίπτει τους εσωτερικούς περιορισμούς (Kymlicka 1995, σ. 35–44, 1999, σ. 31).

Η πολυπολιτισμική προοπτική παρουσιάζεται, γενικά, ως ηθικά ανώτερη από ξενοφοβικές, ρατσιστικές ή ιμπεριαλιστικές απόψεις για την ανθρώπινη ποικιλομορφία. Ποιες είναι οι βάσεις για αυτόν τον ισχυρισμό; Η αποστροφή της καταπίεσης και του ρατσισμού δεν υπήρξε σχεδόν ποτέ ο κανόνας στον σύγχρονο κόσμο ή στο δικό μας παρελθόν. Οι σφαγές, οι υποδουλώσεις και η προδοτική αντιμετώπιση του άλλου υπήρξαν συμπεριφορές που έγιναν ανεκτές και ενθαρρύνθηκαν σε όλη την ιστορία. Οι νόμοι, οι νόρμες και τα ήθη έχουν συνήθως

επιτρέψει ή και απαιτήσει διαφορετική μεταχείριση για μέλη εξωομάδων: Έλληνες και βάρβαροι, χριστιανοί και Εβραίοι, μουσουλμάνοι και άπιστοι, μέλη της φυλής και ξένοι. Για παράδειγμα, λιγότερο από 140 χρόνια πριν στις Ηνωμένες Πολιτείες, η υπαιτιότητα στο θάνατο ενός σκλάβου συχνά θεωρούταν περισσότερο ως οικονομική κακοδιαχείριση παρά ως έγκλημα. Αυτό έχει αλλάξει τόσο πολύ, που σχετικά λίγα άτομα στις σύγχρονες Ηνωμένες Πολιτείες θα υποστήριζαν δημόσια προφανείς διακρίσεις (Fowers & Richardson, 2016, σ. 6) .

Σήμερα, η επιστημονική έρευνα και η καθημερινή πρακτική αποδεικνύουν πως η ανοχή και η αποδοχή, η αναγνώριση και ο σεβασμός της ιδιαιτερότητας του άλλου, συντελούν θετικά στην ένταξη και ενσωμάτωση κάθε μορφής του άλλου στην περιβάλλουσα κοινωνία του. Έτσι το σκεπτικό της πολυπολιτισμικότητας ανταποκρίνεται στην αναγνώριση και σεβασμό του άλλου , με στόχο την ένταξή του στο γενικότερο σύνολο, διαλέγοντας τον ρεαλιστικό ενδιάμεσο δρόμο μεταξύ των ανεδαφικών στρατηγικών της απομόνωσης ή γκετοποίησης, που οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό ή το στιγματισμό από τη μία πλευρά και των στρατηγικών πιεστικής μέχρι αναγκαστικής αφομοίωσης από την άλλη, με στόχο την όσο ταχύτερη ομογενοποίηση με την περιβάλλουσα πλειονότητα (Οικονόμου, 1999, σ. 283)

Μιλώντας, επομένως, για πολυπολιτισμικές κοινωνίες, γίνεται σαφές, όπως υποστηρίζει και ο Γκόβαρης, ότι ο όρος χρησιμοποιείται ευρέως, χωρίς κάθε φορά να υπάρχει ταύτιση απόψεων για το τι ακριβώς είναι «πολυπολιτισμική κοινωνία». Σύμφωνα με τον Γκόβαρη διακρίνονται οι παρακάτω τύποι πολυπολιτισμικής κοινωνίας, οι οποίοι εκτίθενται εδώ συνοπτικά:

- Ο εθνοτικός πολυπολιτισμός, μοντέλο που αντιστοιχεί στην εθνοπολιτική εκδοχή του πολυπολιτισμού, στην οποία η κοινωνία περιγράφεται ως σύνολο διαφορετικών πολιτισμών οι οποίοι συνυπάρχουν χωρίς να διατηρούν σχέσεις μεταξύ τους. Η διακήρυξη περί ισότητας των πολιτισμών αποτελεί απλά τακτική διαφοροποίησης και διαχωρισμού των πολιτισμών, οι οποίοι αντιμετωπίζονται ως κλειστές και στατικές ενότητες.
- Ο φιλελεύθερος πολυπολιτισμός, μοντέλο που εστιάζει κυρίως στις διαδικασίες απονομής τυπικών ατομικών δικαιωμάτων, απορρίπτοντας ταυτόχρονα τις αξιώσεις των μειονοτικών ομάδων για την παροχή ιδιαίτερων ομαδικών δικαιωμάτων.

- Ο αριστερός – φιλελεύθερος πολυπολιτισμός, μοντέλο με γνώρισμα, κυρίως την προώθηση των θέσεων του πολιτισμικού σχετικισμού. Ο πολυπολιτισμός προσδιορίζεται ως αγώνας για κοινωνική δικαιοσύνη, για συνταγματικά κατοχυρωμένη ισότητα των εθνοτικών ομάδων και για ανάδειξη των ιδιαίτερων πολιτισμικών ταυτοτήτων.
- Ο κριτικός – αναστοχαστικός πολυπολιτισμός, μοντέλο στο οποίο βρίσκουν έκφραση κυρίως οι προτάσεις των μειονοτήτων για τη διαμόρφωση μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας σύμφωνα με τις αρχές της «ισότιμης αντιπροσώπευσης» και της «διαπολιτισμικής αναγνώρισης», και ο πολυπολιτισμικός λόγος μετατοπίζεται από τις «πολιτισμικές διαφορές» προς τα κοινά σημεία των πολιτισμών (Γκόβαρης, 2011, 74-76).

2. Εκπαίδευση και σύγχρονα πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα

2.1. Η Ελλάδα ως πολυπολιτισμική κοινωνία

Η σύγχρονη ιστορία της Ελλάδας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το μεταναστευτικό φαινόμενο, ως σημείο εκκίνησης μεταναστευτικών ροών, ως τόπος υποδοχής ή ως ενδιάμεσος προορισμός. Οι γεωγραφικές και άλλες ιδιαιτερότητες της χώρας τις τελευταίες δεκαετίες τη μετέτρεψαν σε χώρα διέλευσης ή/και υποδοχής ενός μεγάλου αριθμού προσφύγων. Τα άτομα που υποδέχεται η Ελλάδα, στην πλειοψηφία τους εισέρχονται στη χώρα μη διαθέτοντας τα απαραίτητα νομιμοποιητικά έγγραφα (Γεωργαράκης, 2009. Παναγίδης & Χατζησωτηρίου, 2014. Pro Asyl, 2012· Χατζηνικολάου, 2015, στο Σγούρα, 2018), και καθώς η κοινή δήλωση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Τουρκίας το Μάρτιο του 2016 άλλαξε τα δεδομένα στην κατάσταση των συνόρων στις ευρωπαϊκές χώρες του λεγόμενου βαλκανικού χώρου και επιδείνωσε την κατάσταση τόσο της Ελλάδας όσο και των ίδιων των προσφυγικών πληθυσμών, οι οποίοι εγκλωβίστηκαν εντός συνόρων και η Ελλάδα από χώρα transit μετατράπηκε σε χώρα φιλοξενίας. Ένας μεγάλος αριθμός προσφύγων μεταφέρθηκε από τα νησιά του Αιγαίου στην ενδοχώρα με αποτέλεσμα να ανακύψουν άμεσες ανάγκες διαβίωσης, ασύλου και εκπαίδευσης (Παρατηρητήριο της Προσφυγικής και Μεταναστευτικής Κρίσης στο Αιγαίο, 2017).

Λόγω της μαζικής αυτής μετακίνησης ανθρώπων στην Ελλάδα ως χώρα υποδοχής, η Ελλάδα έρχεται να αντιμετωπίσει τη βασική πρόκληση που καλούνται να αντιμετωπίσουν όλες οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες και η οποία συνίσταται κυρίως στην οργάνωση των σχέσεων μεταξύ των ντόπιων και των αλλοδαπών, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε η συνάντησή τους να μην οδηγήσει σε συγκρούσεις, αλλά στη δημιουργική αλληλεπίδραση των πολιτισμών τους (Γκόβαρης, 2011, σ. 11)

Ως κοινωνική ένταξη ορίζεται, σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Μετανάστευσης, η διαδικασία αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας προσαρμογής των μεταναστών/μεταναστριών, των αιτούντων/αιτουσών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας καθώς και της κοινωνίας υποδοχής με στόχο τη δημιουργία κοινωνιών με

ισχυρή συνοχή και την επίτευξη της συνύπαρξης με όρους ειρήνης και αλληλοκατανόησης (από την ιστοσελίδα του υπουργείου Μετανάστευσης).

Σύμφωνα με την Εθνική Στρατηγική Ένταξης 2019, το ελληνικό μοντέλο ένταξης:

- Δημιουργεί και διατηρεί μια ανοιχτή κοινωνία η οποία σέβεται τη διαφορετικότητα
- Διασφαλίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ατόμων που διαμένουν σε αυτή με όρους σεβασμού, τηρώντας τις προϋποθέσεις και τους περιορισμούς που ισχύουν και για τους γηγενείς πολίτες της χώρας υποδοχής.
- καλλιεργεί την αλληλεπίδραση, τη συνεργασία, τον διάλογο και την εποικοδομητική κριτική μεταξύ διαφορετικών κοινοτήτων (εθνικών, πολιτισμικών, κ.τ.λ.) με όρους δημοκρατίας και ισότητας,
- ενισχύει την αμοιβαία κατανόηση και αποδοχή καθώς και την κοινωνική συνοχή,
- προωθεί την ανάπτυξη της χώρας υποδοχής σε όλα τα επίπεδα, με τη συμμετοχή όλων των κατοίκων της, οι οποίοι αντιλαμβάνονται ότι το δημόσιο συμφέρον και το μέλλον της κοινωνίας υποδοχής τους αφορά τόσο ατομικά όσο και συλλογικά.

2.2.Το εκπαιδευτικό σύστημα ως θεσμός κοινωνικής και πολιτισμικής ένταξης

Στο πλαίσιο αυτό, σημαντικό ρόλο για την πραγμάτωση των παραπάνω, παίζει σύμφωνα με τον Γκόβαρη το εκπαιδευτικό σύστημα, «ως ο κατεξοχήν θεσμός στήριξης των υποκειμένων στις διαδικασίες κοινωνικής και πολιτισμικής τους ένταξης». Καθώς στο ελληνικό σχολείο όλων των βαθμίδων φοιτούν πλέον εκτός από τους ημεδαπούς μαθητές και μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, οι οποίοι φέρουν τη δική τους πολιτισμική ταυτότητα, η πολιτισμική ετερογένεια των σχολικών τάξεων αντικατοπτρίζει και τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της ελληνικής κοινωνίας.

Το σχολείο, κατά τις Γρίβα και Στάμου, αποτελεί ένα σημαντικό μέσο δευτερογενούς κοινωνικοποίησης και συνδιαμορφώνει όχι μόνο τον τρόπο σκέψης, τις γνώσεις και τις στάσεις αλλά και την ταυτότητα του ατόμου. Ο Delors (1997) υποστήριξε ότι ένας από τους τέσσερις πυλώνες της εκπαίδευσης είναι να μάθουμε να ζούμε μαζί αρμονικά, το οποίο απαιτεί οι μαθητές να αντιληφθούν και να κατανοήσουν τη διαφορετικότητα, ώστε τελικά να την αποδεχτούν. Στο πλαίσιο αυτό, το σχολείο θα πρέπει να αντιπαλέψει τις αντίρροπες δυνάμεις που προσπαθούν να «εξοστρακίσουν» οτιδήποτε είναι διαφορετικό, καθώς και να αμβλύνει παγιωμένες προκαταλήψεις και στερεότυπα. Προς αυτή την κατεύθυνση, το σχολείο θα αποτελεί μια ανοιχτή προς όλους μαθησιακή κοινότητα, η οποία θα χαρακτηρίζεται από «αχρωματοψία» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2008), γεγονός που αποτελεί βραδεία και επίπονη διαδικασία (Γρίβα & Στάμου, 2014, σ.σ. 74-75).

Το εκπαιδευτικό σύστημα, ως εκ τούτου, όπως τονίζει ο Γκόβαρης «καλείται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία προϋποθέσεων αποδοχής και αναγνώρισης του πλουραλισμού και της ετερότητας ως βασικών γνωρισμάτων του κοινωνικού γίνεσθαι». (Γκόβαρης, 2011, σ. 11) Η παροχή των εκπαιδευτικών αγαθών σε όλους τους μαθητές, ημεδαπούς και αλλοδαπούς, οφείλει να γίνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε να επιτυγχάνονται τα επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα από όλους, μέσα σε κλίμα προστασίας της ετερότητας και ανεμπόδιστης κυκλοφορίας διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων, τα οποία προϋποθέτουν την προστασία των δικαιωμάτων του κάθε ατόμου (Γκότοβος, 2002, σ. 7).

3. Διαπολιτισμική εκπαίδευση

3.1. Ο ρόλος του σχολείου στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες

Η αντιμετώπιση της πολιτισμικής διαφορετικότητας, μέσα στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες, ποικίλλει από χώρα σε χώρα και εξαρτάται από την κυρίαρχη κουλτούρα και την ιδεολογία της. Ωστόσο, στη Δύση τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια όλο και μεγαλύτερη τάση για την ισότιμη και απροκατάληπτη αντιμετώπιση των ατόμων με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα, με στόχο τη συνεννόηση και την επικοινωνία μέσα στο ίδιο κοινωνικό σύνολο και, εντέλει, τη δημιουργική σύνθεση που θα είναι επωφελής για όλους (Ζαχαριά, 2018, σ. 30).

Στην τελική Έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης (Μάρκου, 1997) για την εκπαίδευση και την πολιτισμική ανάπτυξη των μεταναστών, Council of Europe, 1986, καταγράφονται οι εξής διαπιστώσεις:

- Στην πλειονότητά τους οι κοινωνίες μας είναι πολυπολιτισμικές με τάσεις διεύρυνσης της πολυπολιτισμικότητας.
- Κάθε πολιτισμός έχει τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που πρέπει να αναγνωρίζονται και να γίνονται σεβαστά.
- Η πολυπολιτισμικότητα αποτελεί ένα εν δυνάμει προνόμιο.
- Για να αξιοποιηθεί το προνόμιο της πολυπολιτισμικότητας πρέπει να διασφαλιστεί η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους διάφορους πολιτισμούς - χωρίς να εξαφανίζεται η ιδιαίτερη ταυτότητα κανενός - και η μετατροπή της πολυπολιτισμικής κατάστασης σε διαπολιτισμική.

Τα εκπαιδευτικά συστήματα, μέσα σε αυτό το σκεπτικό, πλέον καλούνται να διαμορφώσουν ένα σχολικό περιβάλλον, το οποίο θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις απαιτήσεις όλων των κοινωνικών και πολιτισμικών ομάδων και θα προάγει τη δημιουργική αλληλεπίδραση όλων των μαθητών/μαθητριών. Το βασικό καθήκον της εκπαίδευσης πλέον είναι η προετοιμασία των μαθητών/μαθητριών ως πολιτών μίας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, οι οποίοι/οποίες θα σέβονται τη γλωσσική και πολιτισμική ετερότητα και θα διατηρούν παράλληλα την πολιτισμική τους ταυτότητα. Μάλιστα, ο ρόλος της εκπαίδευσης στη νέα πολυπολιτισμική πραγματικότητα είναι

βαρύνων, καθώς αποτελεί έναν από τους βασικότερους μηχανισμούς διαμόρφωσης των στάσεων, των αξιών και της συμπεριφοράς του ατόμου (Καγκά, 2001. Παλαιολόγου & Ευαγγέλου, 2003, στο Σγούρα και άλλοι, 2018, σ.6) Το σχολείο, επομένως, καλείται να λειτουργήσει ως χώρος ανάπτυξης ατομικών ικανοτήτων που συνιστούν προϋποθέσεις συμμετοχής σε διαδικασίες διαλογικής συναίνεσης και ορθολογικής διαμόρφωσης των κοινωνικών σχέσεων σε συνθήκες πολιτισμικής ετερότητας (Γκόβαρης, 2011, σ.12)

Θα μπορούσαμε εδώ να ερμηνεύσουμε, μάλλον εύστοχα, ότι, μέσα σε αυτό το πλαίσιο, στόχο της εκπαίδευσης αποτελεί η διαμόρφωση «πολυπολιτισμικών προσωπικοτήτων». Όπως εξηγεί η Κεσίδου, ο όρος αυτός περιγράφει τον άνθρωπο/πολίτη εκείνο, ο οποίος είναι εξοπλισμένος με το πολιτισμικό κεφάλαιο που έχει αποκτήσει μέσα από τη διαδικασία της κοινωνικοποίησής του, από την άλλη πλευρά όμως έχει την ετοιμότητα και την ικανότητα να υιοθετεί επιπλέον στοιχεία από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια. Επίσης, έχει αποκτήσει την ικανότητα να επικοινωνεί αποτελεσματικά με ανθρώπους με διαφορετικό πολιτισμικό κεφάλαιο. Η λογική εδώ είναι ότι, εάν οι μαθητές μάθουν να ζουν με τον «άλλο», τον διαφορετικό (UNESCO 2002) στο μικροεπίπεδο του σχολείου, τότε θα είναι μελλοντικά σε θέση να αλληλεπιδρούν με επιτυχία με τους ανθρώπους που προέρχονται από διαφορετικά γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα και στο μακροεπίπεδο της κοινωνίας. Με τον τρόπο αυτόν προσδοκούμε τόσο την παροχή της δυνατότητας σε όλα τα άτομα, που κατοικούν σε μια χώρα, ανεξαρτήτως πολιτισμικής και γλωσσικής καταγωγής, για προσωπική ανάπτυξη και αυτοπραγμάτωση, αλλά και τη δημιουργία μιας κοινωνίας, η οποία δεν θα ταλανίζεται από τα φαινόμενα του κοινωνικού αποκλεισμού, της ξеноφοβίας, του ρατσισμού, κτλ (Κεσίδου, 2007, σ.2).

3.2. Μοντέλα πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης

Στα πλαίσια της εκπαιδευτικής και κοινωνικής πολιτικής για την εκπαίδευση των μεταναστών και γενικότερα των παιδιών που φέρουν διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες από την κυρίαρχη έχουν διαμορφωθεί πολλές προσεγγίσεις οι οποίες

συνοψίζονται σε πέντε κύρια μοντέλα, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, τα οποία η Παπαδήμου περιγράφει ως εξής (Παπαδήμου, 2015, σ.σ, 27-30):

ΜΟΝΤΕΛΟ ΑΦΟΜΟΙΩΣΗΣ

Στον τομέα της εκπαίδευσης το αφομοιωτικό μοντέλο σήμαινε πως όλοι οι μαθητές ανεξάρτητα από την εθνική και πολιτισμική τους προέλευση πρέπει να αποκτήσουν γνώσεις και ικανότητες που θα τους επιτρέψουν να συμμετάσχουν στον κοινό εθνικό πολιτισμό και πως το μόνο μέσο για την επίτευξη αυτού του σκοπού είναι η γρήγορη εκμάθηση της επίσημης γλώσσας της χώρας υποδοχής και του εθνικού πολιτισμού. Τα μεταναστούπουλα αντιμετωπίζονται ως «*πρόβλημα*» που δυσχεραίνει την εκπαιδευτική διαδικασία και την πρόοδο των υπόλοιπων παιδιών, γι' αυτό επιβάλλεται η παραμέληση της μητρικής γλώσσας και του πολιτισμού τους, δηλαδή η αποκοπή από τις ρίζες του παρελθόντος (Γεωργογιάννης, 1999).

ΜΟΝΤΕΛΟ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ

Στο χώρο της εκπαίδευσης πέρα από την εκμάθηση της εθνικής γλώσσας δημιουργούνται προγράμματα σχολικής και κοινωνικής ενίσχυσης των μεταναστών, για την αποτελεσματικότερη ενσωμάτωσή τους στο σχολείο και στην κοινωνία. Από τους υποστηρικτές του μοντέλου πιστεύεται ότι η γνώση των πολιτισμικών και ιστορικών στοιχείων, από τα μεταναστούπουλα, θα βοηθήσει στην αναγνώριση της διαφοροποίησης, στον τρόπο ζωής, τη θρησκεία κ.α., κάτι που θα διευκολύνει τη διαδικασία ενσωμάτωσης και θα αποτρέψει τα λάθη από την άγνοια (Γεωργογιάννης, 1999).

ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

Στον τομέα της εκπαίδευσης αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα της γνώσης από το παιδί του εθνικού του πολιτισμού και της εθνικής του παράδοσης, προκειμένου να βελτιωθεί η σχολική του επίδοση και να υπάρξουν ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες για όλα τα παιδιά. Έτσι, δημιουργούνται εκπαιδευτικά προγράμματα που λαμβάνουν υπόψη τις γλωσσικές και πολιτισμικές δραστηριότητες των μεταναστών, τα οποία έχουν ως στόχο την καλλιέργεια του σεβασμού και της ανοχής των ατόμων με διαφορετική εθνική, πολιτισμική, φυλετική και θρησκευτική προέλευση. Κριτήριο για τα κοινωνικά φαινόμενα δεν αποτελεί ο κυρίαρχος πολιτισμός αλλά κάθε πολιτισμός

χωριστά και όλοι μαζί σαν σύνολο (Μάρκου, 1997, Παπάς, 1998). Από την άλλη μεριά οι επικριτές του θεωρούν ότι η πολυπολιτισμική εκπαίδευση εμφανίζεται ως αποκούμπι για τα προβλήματα των παιδιών των μεταναστών ενώ δεν λαμβάνονται υπόψη οι κοινωνικές βάσεις της πολιτισμικής ιεραρχίας, αγνοώντας τα χαρακτηριστικά των διαφορετικών ομάδων (Νικολάου, 2000).

ΑΝΤΙΡΑΤΣΙΣΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

Εκτός από τις στάσεις των ατόμων επομένως, πρέπει να αλλάξουν οι δομές της εκπαίδευσης της κοινωνίας ώστε να εξαλειφθούν οι φυλετικές διακρίσεις εις βάρος των μεταναστών (Γεωργογιάννης, 1999). Το αντιρατσιστικό μοντέλο αναπτύχθηκε στα μέσα και στο τέλος της δεκαετίας του 1980 και έχει ως βασικούς στόχους:

- Την ισότητα στην εκπαίδευση για όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από την φυλετική/εθνική τους προέλευση, κάτι που προϋποθέτει το μετασχηματισμό των δομών και των συστημάτων που ευνοούν την ανισότητα.
- Τη δικαιοσύνη που το κράτος οφείλει να παρέχει σε όλους δίνοντας ίσες ευκαιρίες ζωής, ανάπτυξης και συμμετοχής σε όσα η κοινωνία προσφέρει.
- Τη χειραφέτηση και απελευθέρωση από τα ρατσιστικά πρότυπα των καταπιεζόμενων και των καταπιεστών (Brandt, 1986)

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

Το διαπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης εμφανίζεται τη δεκαετία του 1980 κυρίως στη Ευρώπη. Το Συμβούλιο της Ευρώπης, η UNESCO και η Ευρωπαϊκή Ένωση εννοούν τον όρο ως αρχή που διαπερνά το σχολικό πρόγραμμα αλλά και ως δράση για την επίτευξη της ισότητας ευκαιριών στην εκπαίδευση και την κοινωνία (Γεωργογιάννης, 1999).

3.3. Εννοιολόγηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

3.3.1. Βασικοί ορισμοί

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση θεωρείται ότι επιδιώκει να δώσει λύσεις σε προβλήματα που απέτυχαν να επιλύσουν τα υπόλοιπα μοντέλα διαχείρισης της πολυπολιτισμικότητας (Κεσίδου, 2007) και χαρακτηρίζεται ως απάντηση στην πολυπολιτισμική μετεξέλιξη των σύγχρονων κοινωνιών. Καθώς η πολυπολιτισμικότητα θεωρείται ως δεδομένη κοινωνική πραγματικότητα η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί το «μέσο» δημιουργίας προϋποθέσεων συμμετρικής αλληλεπίδρασης των πολιτισμών (Γκόβαρης, 2011, σ. 111). Άλλωστε ανάμεσα στην *Παιδαγωγική της Οικουμενικότητας* και την *Παιδαγωγική της Σχετικότητας* μπορεί να υπάρξει η *Παιδαγωγική της Ετερότητας*, ή αλλιώς ως *Διαπολιτισμική Παιδαγωγική*, αναφέρει ο Δαμανάκης, ο οποίος εξηγεί ότι σύμφωνα μ' αυτή, ο «Άλλος» δεν προσεγγίζεται με τη βεβαιότητα ότι οι δικές μας αξίες είναι οικουμενικές και ότι διαθέτουμε εξαρχής τα κριτήρια για την κρίση και κατανόηση του «Άλλου», αλλά ότι τα κριτήριά μας είναι *προσωρινά, διαφοροποιήσιμα και εξελίξιμα*, και επομένως θα καταλήξουμε στην κατανόηση και αναγνώριση της ετερότητας του «άλλου» «εν μέρει μέσω της εξέλιξης των κριτηρίων μας» (Ταίηλορ 1997, σ. 123). Μια τέτοια λογική παραπέμπει στην *ιστορικότητα* των αξιών και σ' έναν *κοινωνικοπολιτισμικό και παιδαγωγικό λόγο* (discourse) μέσα από τον οποίο αναδεικνύονται οι κάθε φορά κυρίαρχες, αποδεκτές και δεσμευτικές για όλους αξίες. (Δαμανάκης, 2000, σ. 13).

Σύμφωνα με το Δαμανάκη, η διαπολιτισμική παιδαγωγική προσέγγιση ξεκίνησε στον ευρωπαϊκό χώρο στη δεκαετία του 1960 ως «Παιδαγωγική για Αλλοδαπούς» (Ausländerpädagogik), κινούμενη στη λογική της «υπόθεσης του ελλείμματος» και των αντισταθμιστικών μέτρων προς όφελος των αλλοδαπών μαθητών, για να επιχειρήσει στο δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του 1970 τη μετάβαση από την «υπόθεση της διαφοράς» ή αλλιώς από την «Παιδαγωγική για Αλλοδαπούς» στη «Διαπολιτισμική Παιδαγωγική», δηλαδή στην Παιδαγωγική για όλους (στο Δαμανάκης, 1997γ και Niekrawitz, 1990).

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση όπως υποστηρίζει ο Γκόβαρης, δεν παραπέμπει σε ένα συγκεκριμένο και κοινά αποδεκτό μοντέλο εκπαίδευσης, αλλά σε ένα ευρύ φάσμα θεωρητικών αναλύσεων σχετικά με τις επίκαιρες προϋποθέσεις εκπαίδευσης και των αρχών που διέπουν τη διδασκαλία και μάθηση στο πολυπολιτισμικό σχολείο. Η διαπολιτισμικότητα, εξηγεί, ορίζεται ως διαδικασία αναστοχαστικής αντίληψης και εμπειρίας του πολιτισμικού πλουραλισμού, αναγνώριση της ετερότητας και συνεργασίας μεταξύ ατόμων διαφορετικών πολιτισμών, καταλήγοντας ότι ως αποδέκτες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ορίζονται όλοι οι μαθητές ανεξάρτητα από την πολιτισμική τους προέλευση (Γκόβαρης, 2011, σ.σ. 14-15).

Ο όρος «διαπολιτισμική», για τον Γκότοβο, είναι κοινός για την παιδαγωγική, την αγωγή και την εκπαίδευση και φανερώνει τη φορτισμένη με ετερότητα παιδαγωγική συνάντηση. Όπως δείχνει και η πρόθεση «διά» στο σύνθετο διαπολιτισμική, είναι δυνατή η κινητικότητα ανάμεσα στα διάφορα μπλοκ ετερότητας, η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους φορείς διαφορετικών ταυτοτήτων και η ενδεχόμενη πολιτισμική όσμωση (Γκότοβος, 2002, σ. 3). Επομένως, ακόμη και από την ετυμολογική ανάλυση της λέξης, η επαφή και η αλληλεπίδραση διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων είναι θεμιτή για την πραγματοποίηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αλλά και την αναθεώρηση των στόχων της κοινωνίας σε διαπολιτισμική βάση.

Σε ευρωπαϊκό και διεθνές ακαδημαϊκό επίπεδο η διαπολιτισμική παιδαγωγική συνδέεται με την παρουσία μετοίκων (μεταναστών, προσφύγων, παλλινოსτούντων, μετακινούμενων εργαζομένων) ή πληθυσμιακών ομάδων που συνιστούν εθνικές, εθνοτικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές μειοψηφίες και έχουν αναγνωριστεί με διακρατικές συμβάσεις ως μειονότητες στην επικράτεια ενός άλλου έθνους κράτους, επιχειρεί να διευθετήσει το ζήτημα της εκπαιδευτικής και κοινωνικής ένταξης αυτών και των γόνων τους (Γκότοβος, 2002, σ. 2 στο Σάββα, 2015, σ.σ. 17-18) και «έρχεται να συμβάλλει στην επίλυση των προβλημάτων που δημιουργούνται από την επαφή διαφορετικών πολιτισμικά ατόμων ή ομάδων στη χώρα υποδοχής μετακινούμενων πληθυσμών και αφορά εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται ή συμπεριλαμβάνουν το σύνολο της εκπαίδευσης της χώρας υποδοχής» (Γεωργογιάννης, 2008, σ. 33, στο Σάββα, 2015, σ.σ. 17-18)

Σύμφωνα με τον Μάρκου (1997), η διαπολιτισμική εκπαίδευση ορίζεται ως αρχή που παρέχει ίσες ευκαιρίες σε όλα τα παιδιά, ως διαδικασία αλληλεπίδρασης και

συνεργασίας διαφορετικών εθνικών ή πολιτισμικών ομάδων, με σκοπό τη δημιουργία κοινωνιών ισονομίας, αλληλοκατανόησης και αλληλοαποδοχής, και τέλος ως κίνημα μεταρρύθμισης των εκπαιδευτικών και κοινωνικών θεσμών ώστε όλοι να μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα ως ατομικές και συλλογικές προσωπικότητες (Γεωργογιάννης, 2008, σ. 82). Εμφανέστατος είναι, επίσης, ο ρόλος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην ανάπτυξη των κοινωνιών και στη συνεργασία των πολιτισμών με βάση τις αρχές της ισότητας, της αλληλοαποδοχής και του σεβασμού της διαφορετικότητας. (Σάββα, 2015, σ. 19).

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι η αντανάκλαση των εκπαιδευτικών πολιτικών και των σχολικών πρακτικών μέσα από τη συνάντηση των διαφορετικών εκπαιδευτικών προσδοκιών της κοινωνίας, προκειμένου να περιοριστούν οι προκαταλήψεις, η σύγκρουση των ταυτοτήτων και οι διαφωνίες ισχύος σε κοινωνίες που υπάρχουν εθνικές, γλωσσικές, θρησκευτικές διαφορές και διαφορές σχετικά με τα φύλα (Banks, 1999, Banks, σ. 2009). Η διαπολιτισμική εκπαίδευση εξασφαλίζει μια μικτή σχολική προσέγγιση που βασίζεται σε μια εκπαιδευτική προσέγγιση δημοκρατικών αξιών προκειμένου να προωθηθεί η πολυπολιτισμικότητα (Bennett, 2003).

Οι Grand, Sleeter & Anderson (1993) δίνουν πέντε διαφορετικές εκδοχές της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, όπως τη ζει και την αντιλαμβάνεται η εκπαιδευτική κοινότητα:

- Μια πρώτη προσέγγιση αναφέρεται στην εκπαίδευση που παρέχεται στη χώρα υποδοχής σε όσους είναι πολιτισμικά διαφορετικοί. Η εκπαιδευτική ζωή κυλά χωρίς οι μειονοτικές ομάδες να είναι αναγκασμένες να εγκαταλείψουν την ιδιαίτερη πολιτισμική τους ταυτότητα.
- Η δεύτερη αφορά τις μελέτες που προσεγγίζουν την οικοδόμηση θετικών σχέσεων ανάμεσα στους μαθητές που προέρχονται από διαφορετικές πολιτισμικές παραδόσεις
- Η τρίτη ομαδοποιεί τις εργασίες που επιδιώκουν να αυξήσουν τη γνώση σχετικά με την εκπαίδευση των ιδιαίτερων ομάδων, όπως για παράδειγμα των τσιγγάνων κλπ., με σκοπό να συγκεντρώσουν όλα τα συμπληρωματικά, ως προς την ιστορία τους, τις εμπειρίες και τις προσδοκίες τους δεδομένα, για να προετοιμάσουν την υπό μελέτη ομάδα να αποκτήσει ένα ολοκληρωμένο κοινωνικό status.

- Σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή, ως διαπολιτισμική εκπαίδευση ορίζεται αυτή που αναμορφώνει το επίσημο σχολικό πρόγραμμα, ώστε το τελευταίο να αντανακλά τις συνεισφορές και τις προσδοκίες κάθε ομάδας. Η κουλτούρα τους λαμβάνεται υπόψη από το διδακτικό υποστηρικτικό υλικό και ο τρόπος εκπαίδευσής τους προσαρμόζεται στις ιδιαίτερες μαθησιακές τους εμπειρίες και συνήθειες.
- Τέλος, μια άλλη προσέγγιση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι η επιδίωξη της κατανόησης από το μαθητή, μέσω της διδασκαλίας, του τρόπου ανάλυσης της κοινωνικής διαστρωμάτωσης και της καταπίεσης που προκύπτει από αυτή τη διαστρωμάτωση. Με τη διαδικασία αυτή του υποδεικνύεται ένας μελλοντικός τρόπος κοινωνικής δράσης. (Grand, Sleeter & Anderson , 1993 στο Νικολάου 2007, σ.σ. 10-11).

3.3.2. Αρχές και χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Σύμφωνα με τον Nieke (1995) για την κατανόηση του όρου και του αντικειμένου της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης απαραίτητος είναι ο ορισμός των χαρακτηριστικών της, τα οποία περιγράφει ως εξής:

- «Κοινωνική Μάθηση» με προϋπόθεση την έλλειψη των διακρίσεων,
- «Πολιτική Παιδεία» με την καλλιέργεια της ανοχής και την έλλειψη συγκρούσεων και διακρίσεων απέναντι στους αλλοδαπούς σε μια πλουραλιστική πολυπολιτισμική κοινωνία,
- «Αντιρατσιστική Παιδεία» με εμβάθυνση στην αποδοχή της πολυπολιτισμικότητας
- «Παιδαγωγική της Υποστήριξης» υποστηρίζοντας την ισότητα των ευκαιριών και τη σταθεροποίηση της πολιτισμικής ταυτότητας των αλλοδαπών μέσα από την ανάπτυξη της διγλωσσίας (Παλαιολόγου & Ευαγγέλου, 2003, σ. 76 στο Σάββα, 2015, σ.18).

Ενώ, στην Έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης (Μάρκου,1997) ως βασικά χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αναφέρονται τα εξής:

- Αποτελεί βασική αρχή και στόχο που διέπει κάθε σχολική δραστηριότητα

- Πεδίο αναφοράς της είναι η άμεση εμπειρία των παιδιών στις χώρες υποδοχής
- Διευρύνει τους υφιστάμενους εκπαιδευτικούς στόχους του σχολείου.
- Προκαλεί την αμοιβαία επίδραση των πολιτισμών των χωρών καταγωγής και υποδοχής.
- Δημιουργεί προϋποθέσεις για αποδοχή της νέας πολιτισμικής πραγματικότητας και της δυναμικής της στις χώρες υποδοχής.
- Προξενεί επανεξέταση, αναθεώρηση και διεύρυνση των κοινωνικοκεντρικών και εθνοκεντρικών κριτηρίων του σχολείου.
- Διευρύνει την οπτική μέσα από την οποία θεωρούνται η εκπαίδευση, ο πολιτισμός, τα παιδιά και οι ενήλικες.
- Αποτελεί μέσο για την αξιολόγηση των ευκαιριών στη ζωή και για την επίτευξη της μέγιστης κοινωνικής και οικονομικής ένταξης.

Η Κεσίδου αναφέρει τις βασικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, όπως τις προσδιορίζει ο γερμανός μελετητής Helmut Essinger (1991). Ο Essinger αναφέρεται συγκεκριμένα σε τέσσερις αρχές που είναι οι εξής:

- Η εκπαίδευση για ενσυναίσθηση (empathy). Πρόκειται για ένα στόχο, σύμφωνα με τον οποίο πρέπει να μάθουμε να κατανοούμε τους άλλους, να μπαίνουμε στη θέση τους και να βλέπουμε τις απόψεις και τα προβλήματά τους μέσα από τη δική τους οπτική γωνία. Για να είναι αυτό δυνατό, θα πρέπει η εκπαίδευση καταρχήν να ενθαρρύνει τους νέους ανθρώπους να επιδεικνύουν ενδιαφέρον για τη διαφορετικότητα ή και τα προβλήματα των «άλλων», είτε αυτοί είναι μετανάστες που ζουν δίπλα μας, είτε είναι γειτονικοί και άλλοι λαοί που ζουν πέρα από τα σύνορά μας
- Η εκπαίδευση για αλληλεγγύη. Πρόκειται για την ανάπτυξη από τους νέους μιας συλλογικής συνείδησης που υπερβαίνει τα όρια των ομάδων των κρατών και των φυλών και βάσει της οποίας όλοι οι άνθρωποι έχουν την ίδια αξία, μπορούν, εν δυνάμει, να αποκτήσουν τα ίδια προβλήματα και είναι λογικό και αναμενόμενο να υποστηρίξει ο ένας τον άλλο.
- Η εκπαίδευση για διαπολιτισμικό σεβασμό. Ο σεβασμός αυτός μπορεί να επιτευχθεί με το άνοιγμά μας στους ξένους πολιτισμούς και την ταυτόχρονη πρόσκληση στους άλλους να συμμετέχουν στο δικό μας πολιτισμό

- Η εκπαίδευση ενάντια στον εθνικιστικό τρόπο σκέψης, ένας στόχος που αποβλέπει στην ανοιχτότητα απέναντι στους άλλους λαούς, την επικοινωνία και την εξάλειψη εθνικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων. Πρόκειται για τον παραμερισμό της εμμονής στην προσήλωση στην εθνική καταγωγή και για την ανάπτυξη πολιτισμικής επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης με τους συνανθρώπους μας ανεξάρτητα από την εθνική και πολιτισμική τους προέλευση (Essinger 1991, στο Κεσίδου 2008, σ. 8).

Οι πολλαπλές εκφάνσεις της διαπολιτισμικής θεωρίας, που παρατηρούνται, δε διαφοροποιούνται ουσιαστικά και ανάγονται σε μεγάλο βαθμό, όπως εξηγεί ο Δαμανάκης, στο γεγονός ότι είναι μια διεπιστημονική θεωρία που αντλεί τα θεωρητικά της επιχειρήματα και τα αναλυτικά της εργαλεία από την εθνολογία και από την κοινωνιολογία της εκπαίδευσης και του πολιτισμού, από τη φιλοσοφική παράδοση του διαφωτισμού και του ουμανισμού (Borrelli 1986, Ruhloff, 1982, 1986), από ανθρωπολογικές θεωρίες, όπως εκείνη του Kohlberg (Dickopp 1986) και, τέλος, από το λόγο περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Götze/ Pommerin, βλ. επίσης Δαμανάκης 1997, σ. 99).

3.3.3. Οι σκοποί και οι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Ο σκοπός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ορίζεται «ως διαδικασία μεταρρύθμισης με τελικό στόχο το μετασχηματισμό του σχολείου και της κοινωνίας, ώστε να παρέχονται σε όλους τα μέσα να εκφραστούν ως ατομικές και συλλογικές προσωπικότητες ... και να έχουν την υποστήριξη και τη συνεργασία του κράτους στην αναζήτηση πολιτισμικής ταυτότητας, ελευθερίας και αυτοεκπλήρωσης» (Μάρκου, 1998).

Μια τέτοια λογική παραπέμπει στην *ιστορικότητα* των αξιών και σ' έναν *κοινωνικο-πολιτισμικό και παιδαγωγικό λόγο* (discourse) μέσα από τον οποίο αναδεικνύονται οι κάθε φορά κυρίαρχες, αποδεκτές και δεσμευτικές για όλους αξίες. (Δαμανάκης, 2000, σ. 13) και καθορίζονται οι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ως εξής:

Η συνάντηση και αλληλεπίδραση των πολιτισμών που εκπροσωπούνται σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία είναι ο πρώτος θεμελιώδης στόχος της διαπολιτισμικής αγωγής και εκπαίδευσης.

Ο δεύτερος στόχος είναι η άρση των εμποδίων που παρεμβάλλονται στην συνάντηση και αλληλεπίδραση των πολιτισμών.

Και ο τρίτος είναι οι «πολιτισμικές ανταλλαγές» και ο «πολιτισμικός εμπλουτισμός». (Hohmann 1989, σ. 16 στο Δαμανάκης, 2000, σ. 14)

Οι Μπαλατζής και Νταβέλος (2009, σ. 253) αναφέρουν πως στόχος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι *«να προετοιμάσει τους μαθητές ως πολίτες μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, ενισχύοντας τον αμοιβαίο σεβασμό και την αποδοχή της διαφορετικότητας»*, ενώ σύμφωνα με τον Fase (1994), ο κύριος στόχος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι να διδάξει τους μαθητές να ζουν μαζί σε μια κοινωνία με πολιτιστική ποικιλία (Leeman, 2003). Στην διαπολιτισμική παιδαγωγική η διδασκαλία σέβεται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τα ανθρώπινα δικαιώματα και συνδέεται με την ιδέα του αυτοπροσδιορισμού και της ελευθερίας (Πανταζής, 2008). Ακόμη, η εκπαιδευτική διαδικασία στοχεύει σε ένα σχολείο στο οποίο η διαφορετικότητα είτε ως ειδική εκπαιδευτική ανάγκη είτε ως πολιτισμική ετερότητα, μέσω του συμπεριληπτικού τρόπου προσέγγισής της, αποτελεί μέρος του συνόλου, που οφείλει να υπάρχει σε ένα «σχολείο για όλους» (Μπιγιάκη, 2009, Χατζησωτηρίου, 2014, Χολέβα, 2017, στο Σγούρα και άλλοι, 2018, σ. 112).

Στόχος, λοιπόν, δεν είναι η υπέρβαση των δεσμών του υποκειμένου με τον ιδιαίτερο πολιτισμό της ομάδας του, αλλά η συνείδηση αυτής της σχέσης και η καλλιέργεια της διαπολιτισμικής ικανότητας, η οποία θα μας επιτρέπει να λαμβάνουμε υπόψη και να διερευνούμε τις διαφορές μας με τους «άλλους», χωρίς όμως να τις αξιολογούμε και να τις ιεραρχούμε. Η παραίτηση από συγκρίσεις δημιουργεί τις προϋποθέσεις για εμπειρίες οι οποίες διευρύνουν τους δεδομένους ορίζοντες γνώσης των υποκειμένων. (Γκόβαρης, 2011, σ. 90).

3.3.4. Πρακτικές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Από τους στόχους, τις αρχές και τα περιεχόμενα που παρουσιάστηκαν προκύπτουν, σύμφωνα με την Κεσίδου (2007) , και συγκεκριμένες πρακτικές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, οι οποίες αναφέρονται σύντομα παρακάτω:

Η βασική πρακτική συνίσταται στη συνεκπαίδευση παιδιών που είναι φορείς ενός διαφορετικού πολιτισμικού και γλωσσικού κεφαλαίου. Αυτό σημαίνει, ότι τα παιδιά της κυρίαρχης ομάδας και των μειονοτήτων φοιτούν στα ίδια σχολεία. Με τον τρόπο αυτόν προωθείται η απαιτούμενη αλληλεπίδραση και αποφεύγεται η περιθωριοποίηση των μειονοτήτων που συχνά προκύπτει, όταν η εκπαίδευσή τους πραγματοποιείται σε διαφορετικά σχολεία από εκείνα της κυρίαρχης ομάδας.

Δεύτερη πρακτική θεωρείται η διαπολιτισμική διεύρυνση των προγραμμάτων διδασκαλίας (αντιπροσώπευση των ξένων πολιτισμών σε αυτά, συζήτηση θεμάτων όπως η ξενοφοβία και η σχέση κυρίαρχης ομάδας και μειονοτήτων, κατανόηση ότι ο κόσμος δεν είναι αυτονόητος ούτε μονοδιάστατος και ότι οι απόψεις και οι κρίσεις είναι σχετικές) (Auernheimer, 2003, στο Κεσίδου, 2007)

Τρίτη πρακτική είναι η απαλλαγή των προγραμμάτων διδασκαλίας και των σχολικών εγχειριδίων από προκαταλήψεις, στερεότυπα και εικόνες εχθρού και επίσης ανάδειξη όχι μόνο των πολιτισμικών διαφορών αλλά και των ομοιοτήτων που υπάρχουν ανάμεσα στις πολιτισμικές ομάδες και στους λαούς.

Τέταρτη πρακτική που προτείνεται είναι η εφαρμογή εναλλακτικών διδακτικών προσεγγίσεων που συνάδουν με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και οργάνωση κοινών προγραμμάτων συνεργασίας μαθητών διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης, με στόχους την αξιοποίηση του μορφωτικού κεφαλαίου των μειονοτικών μαθητών (συμπεριλαμβανομένων των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ταλέντων που φέρουν ήδη αυτά τα παιδιά από τη χώρα προέλευσής τους), τη βελτίωση των μαθησιακών επιδόσεων όλων των μαθητών, τη συνειδητοποίηση από τους μαθητές πολιτισμικών ομοιοτήτων ανάμεσα στις διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες.

Τελευταία, αλλά εξίσου σημαντική με τις προηγούμενες πρακτική είναι η εισαγωγή των αρχών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην εκπαίδευση και την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Σήμερα αναγνωρίζεται ευρέως ότι οι εκπαιδευτικοί κατέχουν ένα

ρόλο-κλειδί όσον αφορά την καθιέρωση της διαπολιτισμικότητας στα σχολεία. Η εισαγωγή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην αρχική εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών θα πρέπει να στοχεύει στην παροχή βασικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων διαπολιτισμικής επικοινωνίας (αποδοχή της πολυπολιτισμικότητας, ανοιχτότητα, αποδοχή του διαφορετικού, απαλλαγή από προκαταλήψεις και ρατσιστικές αντιλήψεις) και σε ένα δεύτερο επίπεδο στην παροχή της κατάλληλης εκπαιδευτικής τεχνογνωσίας (EMIL 2006).

3.3.5. Η πολυ/διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα

Η σημερινή ελληνική κοινωνία, λόγω της οικονομικής κρίσης, βρίσκεται σε μια μεταιχμιακή και πάλι κατάσταση, όπου μετανάστες των Βαλκανίων επαναπατρίζονται, μετανάστες άλλων εθνοτικών ομάδων (κυρίως από χώρες της Ασίας και της Αφρικής) έρχονται στην Ελλάδα Όλο αυτό το νέο πλαίσιο που διαμορφώνεται επαναπροσδιορίζει το κοινωνικό (π.χ. άνοδος της ξενοφοβίας στην ελληνική κοινωνία) και εκπαιδευτικό τοπίο (π.χ. μη οικονομική στήριξη των διαπολιτισμικών σχολείων λόγω της οικονομικής κρίσης) αλλά δημιουργεί και νέα δεδομένα και νέες ανάγκες στην έρευνα της διγλωσσίας και της εκπαίδευσης των δίγλωσσων μαθητών και γενικότερα των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα (Γρίβα & Στάμου, 2014, σ.14).

Όλοι αυτοί οι μαθητικοί πληθυσμοί, κατά τις Γρίβα & Στάμου (2014) έχουν ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες, καθώς βρίσκονται ανάμεσα σε δύο κουλτούρες και δύο γλώσσες, γεγονός που δυσκολεύει τη σχολική τους ένταξη και επίδοση στο ελληνικό μονόγλωσσο και μονοπολιτισμικό εκπαιδευτικό σύστημα. Με σκοπό να ανταπεξέλθει το ελληνικό κράτος στην εκπαίδευση αυτών των μαθητών, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, δημιούργησε τον θεσμό των «διαπολιτισμικών σχολείων» (Νόμος 2413/1996). Ο στόχος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, όπως ορίζεται στο άρθρο 34, είναι η «οργάνωση και λειτουργία των σχολείων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την παροχή εκπαίδευσης σε νέους με εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές ή εκπαιδευτικές διαφορές».(Γρίβα & Στάμου, 2014, σ.15)

Ενώ, για να αναφερθούμε ειδικότερα στο πλαίσιο που διαμορφώνεται τα τελευταία χρόνια, σύμφωνα με το άρθρο 20 του Ν. 4415/2016 η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση αφορά στη δόμηση των σχέσεων μεταξύ διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων με σκοπό την άρση των ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού. Με το άρθρο 21 καθορίζονται τα μέσα με τα οποία επιδιώκονται οι σκοποί της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ως εξής:

α) την εγγραφή των παιδιών με διαφορετική πολιτισμική προέλευση σε σχολεία μαζί με παιδιά γηγενών,

β) την ενίσχυση της δημοκρατικής λειτουργίας του σχολείου στη βάση του σεβασμού των δημοκρατικών αξιών και των δικαιωμάτων του παιδιού,

γ) την εκπόνηση κατάλληλων σχολικών προγραμμάτων, σχολικών βιβλίων και διδακτικών υλικών,

δ) την αντιμετώπιση των αρνητικών διακρίσεων που δημιουργούνται με βάση τις πολιτισμικές διαφορές, την ξενοφοβία και τον ρατσισμό,

ε) μέτρα και υποστηρικτικές δομές που ευνοούν την εκπαιδευτική και κοινωνική ένταξη των παιδιών μεταναστευτικής καταγωγής σε πλαίσιο ισότητας και με σεβασμό στη διατήρηση της πολιτισμικής τους ταυτότητας,

στ) κατάλληλα επιμορφωτικά προγράμματα και δράσεις διαπολιτισμικού χαρακτήρα που απευθύνονται σε όλα τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Στο πλαίσιο αυτό ο Νόμος 3879/2010, (ΦΕΚ 163 Α), άρθ. 26, παρ. 1α και 1β, εισάγει τον θεσμό των Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας. «...Στόχος των Ζ.Ε.Π. είναι η ισότιμη ένταξη όλων των μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα μέσω της λειτουργίας υποστηρικτικών δράσεων για τη βελτίωση της μαθησιακής επίδοσης, όπως ιδίως η λειτουργία τάξεων υποδοχής.

Προκειμένου να γίνει αντιληπτός ο τρόπος που εφαρμόζεται στην πράξη η διαπολιτισμική εκπαίδευση, κυρίως στη Β/θμια Εκπ/ση, αναφέρουμε εδώ τη σχετική Πράξη για το σχολικό έτος 2021-2022 η οποία θα αφορά στη μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου μαθητών/τριών προερχόμενων από ευάλωτες κοινωνικές

ομάδες και μαθητών/τριών με πολιτισμικές και θρησκευτικές ιδιαιτερότητες, καθώς και στη βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων, κυρίως στον γραμματισμό αλλά και στον αριθμητισμό και, επιπλέον, σε συμπληρωματικά αντικείμενα, ώστε αυτοί/ές να καταστούν ικανοί/ές να ανταπεξέλθουν στο πρόγραμμα σπουδών τους και να παραμείνουν στο εκπαιδευτικό σύστημα ολοκληρώνοντας τις σπουδές τους. Συνεπώς, η πράξη αποσκοπεί στην ενίσχυση της ισότιμης πρόσβασης και την αποτελεσματική ένταξη των προαναφερόμενων μαθητών/τριών, όπως αναφέρεται συγκεκριμένα.

Επίσης, η Πράξη θα αποσκοπεί στην εκπαίδευση και στην ομαλή προσαρμογή των προσφυγοπαίδων. Στο πλαίσιο αυτό προβλέπεται ο εμπλουτισμός του εκπαιδευτικού δυναμικού όσων Γυμνασίων, Γενικών και Επαγγελματικών Λυκείων εμφανίζουν ανάγκη για υποστήριξη της ένταξης των παραπάνω μαθητών/τριών (οριζόντια παρέμβαση σε όλα τα Γυμνάσια, Γενικά και Επαγγελματικά Λύκεια που εμφανίζουν σχετικούς πληθυσμούς μαθητών/τριών). Ειδικότερα, οι εκπαιδευτικοί που θα απασχοληθούν στο πλαίσιο της Πράξης θα στελεχώσουν τις Τάξεις Υποδοχής με κύριο αντικείμενο την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας αλλά και τη διδακτική στήριξη σε άλλα αντικείμενα, ώστε να διευκολύνεται η ομαλή προσαρμογή και η παραμονή στο εκπαιδευτικό σύστημα των μαθητών/τριών από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, των μαθητών/τριών με πολιτισμικές και θρησκευτικές ιδιαιτερότητες, καθώς και των προσφυγοπαίδων.

Για την εκπαίδευση των μαθητών/τριών που δεν έχουν την απαιτούμενη γνώση της ελληνικής γλώσσας (Ρομά, Αλλοδαπών, Παλιννοστούντων, Προσφύγων, Ευάλωτων Κοινωνικών Ομάδων κτλ.) διαμορφώνεται στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ένα ευέλικτο σχήμα θεσμικής και διδακτικής παρέμβασης, το οποίο επιτρέπει στη σχολική μονάδα, αφού σταθμίσει τις πραγματικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών/τριών αυτών και τις δυνατότητές της, να επιλέξει εκείνο το σχήμα που μπορεί να τους παρέχει επιπλέον διδακτική υποστήριξη, με σκοπό να τους βοηθήσει να προσαρμοστούν και να ενταχθούν πλήρως στις κανονικές τάξεις στις οποίες είναι εγγεγραμμένοι/ες, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία.

Επίκαιρη σε αυτό το σημείο είναι η άποψη του Δαμανάκη, σύμφωνα με τον οποίο, αν και θεωρείται το ιδανικότερο μοντέλο διαχείρισης της πολιτισμικής ποικιλομορφίας του σχολείου, στην Ευρώπη, η διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν εκλαμβάνεται ως

θεωρητικό μοντέλο εκπαίδευσης, αλλά αναδύεται ως ανάγκη όταν το σχολείο υποδέχεται αυξημένο αριθμό αλλοδαπών παιδιών (Δαμανάκης, 1998). Η διαπολιτισμική εκπαίδευση, δηλαδή, αντιμετωπίζεται ως λύση στο «πρόβλημα» της ύπαρξης μεγάλου αριθμού παιδιών-προσφύγων στο ελληνικό σχολείο και όχι ως επίσημο μοντέλο παιδαγωγικής (Τζωρτζοπούλου & Κοτζαμάνη, 2008, στο Σγούρα, 2018, σ. 113).

Μάλιστα, σύμφωνα με την Κεσίδου (2014), παρόλο που η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί την κυρίαρχη προσέγγιση στο πεδίο της ελληνικής εκπαίδευσης μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο τις τελευταίες δεκαετίες, στην πραγματικότητα παρατηρείται χάσμα μεταξύ της εκπαιδευτικής πολιτικής (νομοθεσία για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, εφαρμογή προγραμμάτων σχετικά με τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών/μαθητριών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα) και της εκπαιδευτικής πρακτικής, η οποία προσανατολίζεται συνήθως σε μονοπολιτισμικές και αφομοιωτικές πρακτικές (Κεσίδου, 2014, στο Σγούρα, 2018, σ. 113).

Ολοκληρώνοντας, καταλήγουμε στη διαπίστωση ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση συνιστά μια σοβαρή δυνατότητα και παρέχει μια ευκαιρία για οργανωτικής και παιδαγωγικής φύσεως αλλαγές, που όλα τα σχολεία έχουν ανάγκη για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν την πολυπολιτισμική πρόκληση της σύγχρονης κοινωνίας. Η επίτευξη αυτού του στόχου απαιτεί μια ιδιαίτερα επίπονη προσπάθεια και τη στενή και δημιουργική συνεργασία πολλών φορέων, όπως της πολιτικής ηγεσίας, των επιστημόνων, των στελεχών της εκπαίδευσης και των εκπαιδευτικών, των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης και των γονέων (Μπαλτατζής & Νταβέλος, 2009, σ.252).

4. Η Διαπολιτισμική Ικανότητα των Εκπαιδευτικών

4.1. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο

Η πολυπολιτισμικότητα των σύγχρονων κοινωνιών καθιστά τον ρόλο του/της εκπαιδευτικού ιδιαίτερα δύσκολο και απαιτητικό, ώστε να καταφέρει να ανταποκριθεί στις κοινωνικές, πολιτισμικές και εθνοτικές διαφοροποιήσεις των μαθητών/μαθητριών που φοιτούν πλέον στο σχολείο, το οποίο αντανακλώντας την κοινωνία έχει προσλάβει και το ίδιο πολυπολιτισμικό χαρακτήρα (Παπαναούμ, 2005, στο Σγούρα, Μάνεσης & Μητροπούλου, 2018, σ.114). Επομένως, στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο η φύση των ρόλων και των δραστηριοτήτων των παιδαγωγών αλλάζει, πράγμα που σημαίνει ότι αυτοί πρέπει να αποκτήσουν την ικανότητα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και να τη βελτιώνουν συνεχώς. Η κύρια αποστολή του εκπαιδευτικού είναι η εξασφάλιση υψηλής ποιότητας εκπαίδευσης για όλα τα μέλη της κοινωνίας, η αναγνώριση και ο σεβασμός της ετερότητας, λαμβάνοντας υπόψη τις ικανότητες και τις ανάγκες κάθε ατόμου, αποφεύγοντας κάθε διάκριση, σε ένα περιβάλλον αυξημένων απαιτήσεων για κοινωνική λογοδοσία και βελτίωση της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού έργου (Devine, 2005, στο Σγούρα et al, 2018, σ.114).

Αναγκαίο είναι, αρχικά, ο/η ίδιος/ίδια εκπαιδευτικός να παραμερίσει τα δικά του/της πιθανά εθνοκεντρικά πρότυπα και αντιλήψεις και να μπορέσει να μεταβιβάσει στους/στις μαθητές/μαθήτριες το αίσθημα του σεβασμού για τη διαφορετικότητα και της αναγνώρισης της αξίας του κάθε πολιτισμού (Γκόβαρης, 2001), κάτι που δοκιμάζεται ωστόσο στην εκπαιδευτική πράξη γιατί «...οι εκπαιδευτικοί ως κοινωνική ομάδα δεν είναι ούτε τυφλά όργανα ούτε όμως και μαχητές κατά των διακρίσεων και ανισοτήτων που αναπαράγει ο σχολικός μηχανισμός (Αβδελά, 1997, στο Φραγκουδάκη και Δραγώνα, 1997, σ. 44)».

Οι εκπαιδευτικοί καλούνται επομένως, πρώτα από όλα, να διαχειριστούν τα ζητήματα των προσωπικών θεωρήσεών τους στο πλαίσιο της ταυτότητας του «εαυτού» και του «άλλου» και της κατανόησης της αξίας όλων των ταυτοτήτων (Παλαιολόγου & Ευαγγέλου, 2003, Woods & Jeffrey, 2002), κάτι που δεν είναι εύκολο, καθώς «φέρουν» στην εργασία τους αντιλήψεις για τη μετανάστευση και την ταυτότητα που

αντανακλούν και επηρεάζονται από τους κανόνες και τις αξίες που επικρατούν στην κοινωνία γενικότερα (Devine, 2005), αλλά και αντιλήψεις που αφορούν στις μαθησιακές ικανότητες των παιδιών-προσφύγων ως δίγλωσσων οι οποίες διαμορφώνονται στο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο ζουν και εργάζονται (Vygotsky, 1978, στο Σγούρα et al, 2018, σ. 114)

Ο εκπαιδευτικός οφείλει, όμως, να αποκτήσει τις ευαισθησίες και τις δεξιότητες εκείνες που θα τον βοηθήσουν λειτουργώντας ως συνδετικός κρίκος να προωθεί την επικοινωνία και την αποδοχή μεταξύ αλλοεθνών κοινοτήτων, επιδιώκοντας την ισότητα και την ένταξη των διαφορετικών ομάδων στον κοινωνικό ιστό. Όπως εξηγεί η Γιαννακάκη, στο πλαίσιο του νέου ρόλου που επιδιώκεται με τον μετασχηματισμό της εκπαίδευσης και το άνοιγμα του σχολείου στην πολυπολιτισμική κοινωνία, ο εκπαιδευτικός πλέον καλείται να λειτουργήσει και ως «διαπολιτισμικός διαμεσολαβητής» ανάμεσα στην κοινωνία υποδοχής και τα αλλοδαπά παιδιά και τις οικογένειες (Γιαννακάκη, 1997).

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού μέσα στις διαπολιτισμικές κοινωνίες, όπου επικρατούν συχνά φανατισμοί, είναι, επομένως, όπως περιγράφει η Μάνου (2013), ρόλος καθοδηγητικός που στοχεύει στη δημιουργία ενός σχολικού κλίματος αλληλεγγύης και προσφοράς. Πρώτα από όλα, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να είναι σε θέση να κατανοήσει τις ψυχολογικές, διανοητικές και αναπτυξιακές δράσεις των μαθητών, καθώς και τις πολιτιστικές και πολιτισμικές διαφορές που υφίστανται λόγω της ύπαρξης διαφορετικών εθνικών και πολιτισμικών ομάδων και να συνθέσει θετικές γνώμες και στάσεις για διαφορετικές πολιτισμικές νόρμες και συμπεριφορές (Γεωργογιάννης, 2006, σ. 222). Μέσα από την ανάδειξη της ετερότητας των διαφορετικών πολιτισμών, θα πρέπει να περάσει στους μαθητές του το μήνυμα ότι το διαφορετικό δε χωρίζει, αλλά ενώνει, ότι οι κοινωνίες, αλληλεπιδρώντας πολιτισμικά, αναβαθμίζονται και εξελίσσονται χωρίς εθνικές ιδεοληψίες και χωρίς φυλετικά στερεότυπα. Αξιοποιώντας λοιπόν τα πολιτισμικά αγαθά των ποικίλων εθνοτικών ομάδων, να δημιουργεί ένα ευχάριστο, ελκυστικό και συναισθηματικά ασφαλές περιβάλλον εργασίας, στο οποίο οι μαθητές να κοινωνικοποιούνται ομαλά, παραβλέποντας τις ποικίλες γνωστικές, κοινωνικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες (Μάνου, 2013, σ. 117).

Σύμφωνα με τον Banks (2004) οι εκπαιδευτικοί, πιο συγκεκριμένα, οφείλουν: α) να προβαίνουν στη «διαπολιτισμικοποίηση» του περιεχομένου της διδασκαλίας μέσα από τη συχνή χρήση παραδειγμάτων από τη χώρα προέλευσης του μαθητή της τάξης του, β) να βοηθούν τους μαθητές να κατανοήσουν τον τρόπο που οικοδομείται η γνώση και να αποφεύγουν εκείνες τις διδακτικές ενέργειες που επιβάλουν άρρητες πολιτιστικές προϋποθέσεις, προκαταλήψεις και κοινωνικές διακρίσεις, γ) να εφαρμόζουν εναλλακτικές μεθόδους διδασκαλίας και κατάλληλου περιεχομένου, ώστε να προωθείται η επικοινωνία, η κατανόηση και ο σεβασμός του άλλου, ενώ παράλληλα να μειώνονται οι προκαταλήψεις, δ) να δημιουργούν μια ευέλικτη σχολική κουλτούρα, μέσα από την οποία θα νομιμοποιείται η ουσιαστική συμμετοχή των μαθητών από διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο στα σχολικά δρώμενα και τέλος ε) να εφαρμόζουν δίκαιες παιδαγωγικές παρεμβάσεις και μια διαφοροποιημένη διδασκαλία, η οποία θα διευκολύνει και θα παρακινήσει τους αλλόγλωσσους μαθητές, παρέχοντάς τους κίνητρα για μάθηση (Banks, 2004, στο Ασημακοπούλου, 2019, σ. 50)

Γίνεται αντιληπτό με βάση τα παραπάνω ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο καθίσταται δύσκολος και πολύπλευρος ενώ οι ιδιαίτερες ανάγκες στις οποίες θα πρέπει να ανταποκριθεί στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης απαιτούν δεξιότητες προσωπικές και επαγγελματικές τις οποίες δεν είναι δεδομένο ότι διαθέτουν, παρά τις καλές τους προθέσεις.

Ειδικότερα, όσον αφορά στον ελληνικό χώρο και με δεδομένο ότι οι καθηγητικές σχολές για πολλά χρόνια δεν απέδιδαν βαρύτητα στο ζήτημα της παιδαγωγικής επάρκειας των αποφοίτων τους, αλλά μόνο στην προαγωγή του επιστημονικού κλάδου στον οποίο φοιτούσαν, εμφανίζεται ένα σημαντικό έλλειμμα ως προς την εκπαιδευτική διαχείριση της ετερότητας και της διαπολιτισμικής επικοινωνίας στις σύγχρονες τάξεις όπου πλέον ο βαθμός της γλωσσικής και πολιτισμικής διαφοροποίησης είναι πολύ υψηλός (Ματθαίου, 2011). Το αποτέλεσμα είναι οι επικοινωνιακές περιστάσεις να γίνονται συχνά εξαιρετικά δυσχερείς και περίπλοκες, αφού άτομα από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια ερμηνεύουν διαφορετικά την πραγματικότητα (Μανιάτης, 2011, σ. 2).

Τα τελευταία πάντως χρόνια γίνεται μια προσπάθεια για την απόκτηση από τους εκπαιδευτικούς διαπολιτισμικής ικανότητας και επάρκειας. Ο όρος της

«διαπολιτισμικής επάρκειας» ανακινήθηκε αρχικά ως μέρος της συνολικής παιδαγωγικής επάρκειας των εκπαιδευτικών, η οποία έγινε μέλημα της Πολιτείας και προϋπόθεση από το Υπουργείο Παιδείας για τον διορισμό εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στα δημόσια σχολεία. Αποτελεί ουσιαστικά, μια διάσταση που προέκυψε από την πολυπολιτισμικότητα του κοινωνικού περιβάλλοντος σε όλο τον ευρωπαϊκό χώρο και βρίσκεται σε συμφωνία τόσο με τις βασικές επιδιώξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 1993 και μετά για την ανάπτυξη πολυγλωσσικών και πολυπολιτισμικών ικανοτήτων κατά την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών όσο και με τον σύγχρονο ευρωπαϊκό λόγο για την ολοκληρωμένη επαγγελματική ταυτότητα του «ευρωπαϊού εκπαιδευτικού» (Ρουσσάκης, 2011).

4.2. Η διαπολιτισμική ικανότητα των εκπαιδευτικών

4.2.1. Η εννοιολόγηση της διαπολιτισμικής ικανότητας

Στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές τάξεις, εκτός από το αμιγώς παιδαγωγικό και κοινωνικοποιητικό έργο, προκύπτουν και νέες σύνθετες απαιτήσεις με τις οποίες οι εκπαιδευτικοί έρχονται αντιμέτωποι σε καθημερινή βάση. Η πιο χαρακτηριστική είναι η ποικιλία γλωσσικών, μαθησιακών και πολιτισμικών αναγκών των μαθητών, στην οποία η εκπαιδευτική κοινότητα μπορεί να ανταποκριθεί μόνο μέσα από την απόκτηση νέων επιστημονικών γνώσεων και δεξιοτήτων στο επιστημονικό πεδίο της διαπολιτισμικής αγωγής (Μάρκου, 1997), που συνιστούν, σε γενικές γραμμές την διαπολιτισμική ικανότητα των εκπαιδευτικών.

Όπως αναφέρει η Μπάρκα (2019), στη διεθνή, αλλά και στην ελληνική βιβλιογραφία, εκτός από τον όρο «διαπολιτισμική ικανότητα» (intercultural competence) χρησιμοποιούνται και άλλοι όροι, όπως «διαπολιτισμική επικοινωνιακή ικανότητα» (intercultural communication competence), «διαπολιτισμική επιδεξιότητα» (intercultural adroitness), «διαπολιτισμική ευαισθησία» (intercultural sensitivity), «διεθνής ικανότητα» (global competence) (Vegh & Luu, 2019). Αυτό αποδεικνύει μια έλλειψη συμφωνίας ανάμεσα στους μελετητές, οι οποίοι χρησιμοποιούν μάλιστα και διαφορετικούς ορισμούς (Fantini, 2009, στο Μπάρκα,

2019, σ. 22). Έτσι, άλλοι μελετητές δίνουν συγκεκριμένους ορισμούς και άλλοι περιγράφουν τη διαπολιτισμική ικανότητα ως ένα συνεχές ή σαν μια δέσμη που περιλαμβάνει επιμέρους γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες.

Για παράδειγμα, σύμφωνα με το Γκόβαρη, μια σειρά από κοινωνικές δεξιότητες όπως ενσυναίσθηση, αυτό-αναστοχαστικότητα και κριτική διάθεση απέναντι σε παραδοχές, γνώσεις σχετικές με τις κοινωνικές κατασκευές κατηγοριών που αφορούν τα έθνη και τις φυλές καθώς και αξίες όπως αυτές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής δικαιοσύνης θεωρούνται ως επιμέρους στοιχεία της διαπολιτισμικής ικανότητας (Γκόβαρης, 2001).

Οι Lonner and Hayes (2004), κινούμενοι σε αυτό το κλίμα, εξηγούν ότι η διαπολιτισμική ικανότητα είναι μια πολύπλευρη έννοια που εμπλέκει πτυχές συναισθηματικής (Goleman, 1995), διαπροσωπικής ευφυΐας (Gardner, 1993) αλλά και της ευφυΐας που σχετίζεται με την αντίληψη του πλαισίου (Sternberg, 1988) και οι οποίες συνδυάζονται για να διαμορφώσουν «ένα άτομο που νοιάζεται συναισθηματικά, ελέγχοντας παράλληλα το συναίσθημα, ευαίσθητο στις διαπροσωπικές δυναμικές και με γνήσια αντιληπτική ικανότητα, όταν βρίσκεται σε περίπλοκες και ιδιαίτερα διαδραστικές περιστάσεις» (Lonner and Hayes, 2004, σ. 92). Κινούμενος σε παρόμοια λογική ο Lynch (1999) την ορίζει ως την ικανότητα να σκέφτεσαι, να αισθάνεσαι και επίσης να δρας με τέτοιους τρόπους ώστε να αναγνωρίζεις, να σέβεσαι και να συμβάλεις στην ανάπτυξη της εθνικής, πολιτισμικής και γλωσσικής ποικιλίας σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία (Lynch, 1999).

Σύμφωνα με τη Deardorff ο ορισμός που προωθήθηκε πιο έντονα από τους ερευνητές για τον όρο διαπολιτισμική ικανότητα ήταν «η ικανότητα αποτελεσματικής και κατάλληλης επικοινωνίας σε διαπολιτισμικές συνθήκες, με βάση στη διαπολιτισμική γνώση, τις δεξιότητες και τις συμπεριφορές του ατόμου» (όπου ο όρος αποτελεσματικά σημαίνει ότι κάποιος είναι ικανός να πετύχει τους στόχους σε αυτές τις αλληλεπιδράσεις, και ο όρος κατάλληλα σημαίνει ότι αυτές οι αλληλεπιδράσεις δεν παραβιάζουν τους πολιτισμικούς κανόνες και νόρμες που έχουν αξία από καθένα και για καθένα από τους συνομιλητές), (Deardorff, 2017, σ. 23).

Η έννοια της διαπολιτισμικής ικανότητας προσεγγίζεται από τον Wiseman (2002) ως η οργανική σύνθεση κινήτρων, δεξιοτήτων και γνώσεων που πρέπει να έχει κάποιος ώστε να αλληλεπιδρά αποτελεσματικά με άτομα άλλων πολιτισμών, ενώ προέρχεται

από την σύνθεση αυτογνωσίας, ευαισθητοποίησης και ικανοτήτων τα οποία πρέπει να αναπτύσσονται συνεχώς. Συχνά έχει μια διπλή αναφορά τόσο στο αποτέλεσμα όσο και στη διαδικασία της επικοινωνίας, ενώ στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος μπαίνουν και οι δύο εταίροι της επικοινωνίας, καθώς και η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ τους (Wiseman, 2002).

Οι ερευνητές γενικά συμφωνούν ότι η διαπολιτισμική ικανότητα έχει γνωστικές, συναισθηματικές και συμπεριφορικές διαστάσεις. Οι Spitzberg & Changnon (2009) προτείνουν τον ακόλουθο ορισμό: «διαπολιτισμική ικανότητα είναι η κατάλληλη και αποτελεσματική διαχείριση της αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε ανθρώπους που ... αντιπροσωπεύουν διαφορετικούς ή αποκλίνοντες γνωστικούς, συναισθηματικούς και συμπεριφορικούς προσανατολισμούς στον κόσμο» (Spitzberg & Changnon, 2009, σ. 7).

Ο όρος «διαπολιτισμική ικανότητα» αναφέρεται, ακόμη, στη διαχείριση διαφορών και διαφορετικότητας που προκύπτουν από την καθημερινή μεταβολή, δηλαδή, ως ικανότητα διαχείρισης του αγνώστου (Κανακίδου & Παπαγιάννη, 2003, σ. 126). Ενώ, σύμφωνα με τον Σιμόπουλο, η διαπολιτισμική ικανότητα αναφέρεται, επίσης, σε ένα σύνολο κοινωνικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων επικοινωνίας που επιτρέπουν στα άτομα να αναγνωρίζουν και να αποδέχονται την ετερότητα, να αξιοποιούν δημιουργικά τα διάφορα στοιχεία που συνδέονται με αυτήν, να μπορούν να λειτουργούν σε πλαίσια όπου διασταυρώνονται διαφορετικοί πολιτισμικοί κώδικες, καθώς και να έχουν τη διάθεση να επανεξετάσουν προηγούμενες απόψεις και στάσεις τους αναπτύσσοντας καινούριες στρατηγικές για μια λειτουργική επικοινωνία με το σύνολο των ανθρώπων που έρχονται καθημερινά σε επαφή (Σιμόπουλος, 2016, σ. 3, στο Παπαδημητρίου, 2020, σ. 99).

Σύμφωνα με τους Chen & Starosta (1996) ως διαπολιτισμική επικοινωνιακή ικανότητα εκλαμβάνεται η ικανότητα του ατόμου να διαπραγματεύεται πολιτισμικές έννοιες και να εκτελεί κατάλληλα αποτελεσματικές επικοινωνιακές συμπεριφορές οι οποίες αναγνωρίζουν τις πολλαπλές ταυτότητες των ατόμων που αλληλεπιδρούν σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον και υποστηρίζουν ότι διαπολιτισμικά ικανοί είναι εκείνοι οι οποίοι μπορούν αν αλληλεπιδράσουν ικανοποιητικά και κατάλληλα με ανθρώπους που έχουν πολυεπίπεδες πολιτισμικές ταυτότητες. (Chen & Starosta 1996, σ.σ. 358-359), ενώ για τη Deardorff (2006) διαπολιτισμική ικανότητα είναι η

ικανότητα να επικοινωνεί κάποιος αποτελεσματικά και κατάλληλα σε διαπολιτισμικές καταστάσεις με βάση τις δικές του διαπολιτισμικές γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις (Deardorff, 2006, σ. 247).

Άλλοι ορισμοί είναι, όπως τους συνοψίζει η Deardorff (2004): Η γνώση των άλλων· η αυτογνωσία· οι δεξιότητες διερμηνείας και συσχετισμού· δεξιότητες ανακαλυπτικές και / ή διαδραστικές· η ικανότητα αποτίμησης των αξιών, των αντιλήψεων και των συμπεριφορών των άλλων· και η σχετικοποίηση του εαυτού, ενώ η γλωσσική δεξιότητα επίσης παίζει ρόλο κλειδί (Byram 1997). Σχεδόν όλοι οι ορισμοί της διαπολιτισμικής ικανότητας περιλαμβάνουν κάτι περισσότερο από τη γνώση για τους άλλους πολιτισμούς, καθώς η γνώση από μόνη της δεν είναι αρκετή για να συνθέσει τη διαπολιτισμική δεξιότητα. Η διαπολιτισμική ικανότητα περιλαμβάνει επίσης την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και των συμπεριφορών του ατόμου στην κατεύθυνση της επιτυχημένης διάδρασης με ανθρώπους από διαφορετικά περιβάλλοντα (Deardorff, 2004, σ.14).

4.2.2. Τα συστατικά στοιχεία της διαπολιτισμικής ικανότητας

Ο Barret (2013) υποστηρίζει ότι η διαπολιτισμική ικανότητα είναι ένα σύνολο από αξίες, στάσεις, γνώσεις, κατανόηση, δεξιότητες και συμπεριφορές οι οποίες είναι απαραίτητες για:

- Την κατανόηση και το σεβασμό των ανθρώπων που θεωρούνται πολιτισμικά διαφορετικοί από τον ίδιο
- Την αποτελεσματική και κατάλληλη αλληλεπίδραση και επικοινωνία με αυτούς τους ανθρώπους
- Την εδραίωση θετικών και εποικοδομητικών σχέσεων μαζί τους (Barret, 2013, σ.σ. 152-153)

Οι Hammer, Bennet, Wiseman (2003) διακρίνουν από τη μια τη διαπολιτισμική ευαισθησία ορίζοντάς την ως την ικανότητα ενός ανθρώπου να διακρίνει και να βιώνει διαφορετικές πολιτισμικές εμπειρίες και από την άλλη τη διαπολιτισμική ικανότητα που την ορίζουν ως την ικανότητα του ατόμου να σκέφτεται και να δρα με

διαπολιτισμικά κατάλληλους τρόπους, θεωρώντας ότι όσο μεγαλύτερη είναι η διαπολιτισμική ευαισθησία τόσο μεγαλύτερες είναι οι δυνατότητες ανάπτυξης της διαπολιτισμικής ικανότητας (Hammer, Bennet, Wiseman, 2003, σ. 422).

Η Borghetti (2015), κατά τη Μπάρκα (2019) συνδέει τη διαπολιτισμική ικανότητα με ένα σύνολο από γνωστικούς, συναισθηματικούς και συμπεριφορικούς παράγοντες που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο κάποιος αντιλαμβάνεται και χειρίζεται τη διαφορετικότητα ανάλογα με την εθνικότητα, το φύλο, την ηλικία, την κοινωνική του τάξη. Σημαντικό ρόλο στην όλη διαδικασία διαδραματίζει η ικανότητα του ατόμου να αποδεχτεί την αβεβαιότητα που υπάρχει στις διαπολιτισμικές συναντήσεις, αλλά και η προθυμία του να αναγνωρίσει και να διαπραγματευτεί τις πολλαπλές ταυτότητες τόσο των άλλων, όσο και τις δικές τους (Borghetti, 2015, στο Μπάρκα 2019).

Ο J. Le Roux (2002) αναφέρει πως πρόκειται για μια κοινωνική δεξιότητα η οποία είναι απαραίτητη σε κάθε περίπτωση πέρα από ένα αμιγώς μονοπολιτισμικό πλαίσιο. Αλλά και σ' αυτή την περίπτωση, η ύπαρξη «υπο-πολιτισμών», διαφορετικών κοινωνικο-οικονομικών παραδόσεων στο ίδιο πλαίσιο, την καθιστά απαραίτητη (στο Μανιάτης 2007).

Αντλώντας από το εύρος της έρευνας που έχει διεξαχθεί σ' αυτόν τον τομέα και τα πολυάριθμα εννοιολογικά μοντέλα που έχουν προταθεί, είναι δυνατό κατά τον Barret (2012) να υποστηριχθεί ότι όλα τα ακόλουθα συστατικά διαμορφώνουν τον πυρήνα της διαπολιτισμικής ικανότητας:

- Στάσεις: σεβασμός για τους άλλους πολιτισμούς· περιέργεια για τους άλλους πολιτισμούς· προθυμία για τη μάθηση για τους άλλους πολιτισμούς· ανοιχτότητα απέναντι στους ανθρώπους άλλων πολιτισμών· προθυμία για την αποφυγή πρόωρων κρίσεων· προθυμία για την ανοχή στην ύπαρξη διαφορετικών ερμηνειών· η θετική αξιολόγηση της πολιτισμικής διαφοράς.
- Δεξιότητες: δεξιότητες ακρόασης των ανθρώπων από άλλους πολιτισμούς· δεξιότητες αλληλεπίδρασης με ανθρώπους από άλλους πολιτισμούς· δεξιότητες προσαρμογής σε άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα· γλωσσικές, κοινωνικές και δεξιότητες διαλόγου, συμπεριλαμβανομένων δεξιοτήτων διαχείρισης της αποτυχίας στην επικοινωνία· δεξιότητες στη διαμεσολάβηση των διαπολιτισμικών ανταλλαγών· δεξιότητες ανακάλυψης πληροφοριών για

τους άλλους πολιτισμούς· ικανότητες στην ερμηνεία των άλλων πολιτισμών και στο συσχετισμό των πολιτισμών μεταξύ τους· ενσυναίσθηση· δεξιότητες αντίληψης πολλών και διαφορετικών προοπτικών· γνωστική ευελιξία· δεξιότητες κριτικής αξιολόγησης των πολιτισμικών προοπτικών, πρακτικών και προϊόντων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων του δικού μας πολιτισμού.

- Γνώσεις: πολιτισμική αυτοεπίγνωση· επικοινωνιακή επίγνωση, ειδικά των διαφορετικών γλωσσικών και επικοινωνιακών συμβάσεων ανάμεσα στους διαφορετικούς πολιτισμούς· γνώσεις για τον ειδικό πολιτισμό, ειδικότερα γνώση των οπτικών, πρακτικών και προϊόντων ξεχωριστών πολιτισμικών ομάδων· και γενικότερα πολιτισμική γνώση, ειδικότερα γνώση των διαδικασιών της πολιτισμικής, κοινωνικής και ατομικής αλληλόδρασης.
- Συμπεριφορές: αποτελεσματική και κατάλληλη συμπεριφορά και επικοινωνία κατά τη διάρκεια των διαπολιτισμικών συναντήσεων· ευελιξία στην πολιτισμική συμπεριφορά· ευελιξία στην επικοινωνιακή συμπεριφορά· η υιοθέτηση ενός προσανατολισμού στη δράση, δηλαδή μιας διάθεσης για δράση στην κοινωνία προκειμένου να ενισχυθεί το κοινό καλό, ειδικά μέσω της μείωσης των προκαταλήψεων, των διακρίσεων και των συγκρούσεων. (Barret, 2012, σ.σ. 24-25)

Ο Γκόβαρης (2001) από την πλευρά του, αναφέρει ως επιμέρους στοιχεία που τη συνθέτουν: α) κοινωνικές δεξιότητες όπως η ενσυναίσθηση, η αυτο-αναστοχαστικότητα και η κριτική διάθεση απέναντι σε «αυτονόητες» παραδοχές σχετικά με την κοινωνική μας θέση, την κοινωνική και πολιτισμική μας ταυτότητα, β) γνώσεις σχετικές με τη διαδικασία κοινωνικής κατασκευής κατηγοριών όπως “έθνος” “φυλή”, αλλά και του μηχανισμού συγκρότησης στερεοτύπων και προκαταλήψεων και της κοινωνικής λειτουργίας που αναπτύσσουν, και τέλος γ) αξίες όπως αυτές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της κοινωνικής δικαιοσύνης και του σεβασμού των αρχών της δημοκρατίας (Γκόβαρης, 2001, σ.3).

4.2.3. Η διαπολιτισμική ικανότητα των εκπαιδευτικών

Συνοψίζοντας, αναφέρουμε εδώ την άποψη του Day et al σύμφωνα με τους οποίους, η διαπολιτισμική ικανότητα αφορά στην διαδικασία αλλαγής των αντιλήψεων του ατόμου και στην ευαισθητοποίηση απέναντι στην πολιτισμική διαφορά. Μάλιστα, προσδίδει στο άτομο ευχέρεια ώστε μέσα σε μία πολυσύνθετη κοινωνία να επικοινωνεί με άτομα που φέρουν άλλη κοσμοθεωρία και άλλον τρόπο σκέψης μέσα από τις δικές τους πολιτισμικές αναφορές. Άλλωστε, στο χώρο της εκπαίδευσης η επαγγελματική ταυτότητα του εκπαιδευτικού συγκροτείται στη βάση της αλληλεπίδρασης μεταξύ της προσωπικής του εμπειρίας και στοιχείων του κοινωνικού και πολιτισμικού του περιβάλλοντος και δεν στηρίζεται αμιγώς σε θεωρητικά ή τεχνικά στοιχεία της διδασκαλίας του (Day, C., Kington, A., Stobart, G., & Sammons, P. 2006, σ. 603).

Ειδικότερες αναφορές έχουν γίνει αναφορικά με τις διαστάσεις της διαπολιτισμικής ικανότητας των εκπαιδευτικών και τους άξονες πάνω στους οποίους αυτή στηρίζεται. Προσδιορίζονται αυτές συγκεκριμένα ως ένα τρίπτυχο που περιλαμβάνει: (α) την ικανότητα του ατόμου να αναπτύσσει και να διατηρεί σχέσεις, (β) την ικανότητα της αποτελεσματικής επικοινωνίας και (γ) την ικανότητα ευελιξίας και προσαρμοστικότητας και τη διατήρηση της συνεργασίας με τους άλλους (Μανιάτης, 2011, σ. 3).

Σύμφωνα με τον Παπαχρήστο (2010) η διαπολιτισμική ετοιμότητα ορίζεται ως η δυνατότητα του εκπαιδευτικού να μετουσιώνει τις θεωρητικές, επιστημονικές και ερευνητικές γνώσεις του σε ικανότητα διαχείρισης της διαφορετικότητας και σε ικανότητα εφαρμογής των αρχών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην εκπαιδευτική πράξη (Παπαχρήστος, 2010:72). Όπως παρατηρούν οι Gay (2000), Lindsey, Robins & Terrell (2009) «βασική προϋπόθεση είναι να διατίθενται οι κατάλληλες γνώσεις και δεξιότητες των εκπαιδευτικών αλλά και να έχουν διερευνηθεί οι αντιλήψεις, οι διαθέσεις και οι πεποιθήσεις τους σχετικά με την ετερότητα».

Όμως εκτός από τις απαραίτητες διαπολιτισμικές διαθέσεις ζητούμενο είναι η γενικότερη διαπολιτισμική επάρκεια ή δεξιότητα των εκπαιδευτικών (crosscultural competency/intercultural competence). Η διαπολιτισμική επάρκεια ή δεξιότητα των εκπαιδευτικών συνίσταται στην ικανότητά τους να αναγνωρίζουν την δική τους κοσμοθεωρία, να κατανοούν και να αποδέχονται την πολιτισμική διαφορετικότητα των μαθητών τους και να αντιμετωπίζουν ενδεχόμενες μεροληπτικές συμπεριφορές κατά την αλληλεπίδρασή τους με τους μαθητές και τις οικογένειές τους (He, 2013).

Μια πιο αναλυτική περιγραφή της διαπολιτισμικής επάρκειας ή δεξιότητας των εκπαιδευτικών δίνουν οι Koehn, & Rosenau (2002), οι οποίοι κάνουν λόγο για τέσσερις κατευθύνσεις: α) αναλυτική επάρκεια: ικανότητα κατανόησης διάφορων πολιτισμικών στοιχείων και υιοθέτηση διαπολιτισμικών στρατηγικών αλληλεπίδρασης, β) συναισθηματική επάρκεια: αποδοχή της διαφορετικότητας, των πολλαπλών ταυτοτήτων και αίσθημα αυτοπεποίθησης στο πλαίσιο μιας διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης, γ) δημιουργική επάρκεια: ικανότητα σύνθεσης διαφορετικών οπτικών για την επίλυση προβλημάτων, προώθηση αμοιβαίως αποδεκτών λύσεων και αξιοποίηση διαφορετικών πολιτισμικών πηγών και δ) συμπεριφορική επάρκεια: δεξιότητες επικοινωνίας με άτομα που έχουν διαφορετική κουλτούρα (στο Λιακοπούλου et al. 2019, σ. 3).

Σύμφωνα με τους Džalova, & Raud (2012) η διαπολιτισμική επάρκεια ή δεξιότητα των εκπαιδευτικών συνίσταται στα εξής: α) πολιτισμική γνώση: γνώση του δικού μας πολιτισμού και των άλλων, των βασικών εννοιών της διαπολιτισμικής επικοινωνίας, των μεθόδων διδασκαλίας σε πολυπολιτισμικές τάξεις, των αρχών για την ενσωμάτωση διαπολιτισμικών προσεγγίσεων στο υπάρχον περιεχόμενο των μαθημάτων, καθώς και γνώση των χρησιμοποιούμενων γλωσσών, β) στάσεις/αξίες: ανθρωπιστικές αξίες, θετική εθνική αυτοεικόνα, ανεκτικότητα, ψυχολογική ετοιμότητα για τη διδασκαλία σε πολυπολιτισμικές τάξεις και γ) κίνητρα και δράσεις: δεξιότητες διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης, ικανότητα εφαρμογής μεθόδων, μορφών και τεχνικών διδασκαλίας, ανθρωπιστικό στυλ παιδαγωγικής αλληλεπίδρασης (Džalova, & Raud, 2012 στο Λιακοπούλου & Παπαδοπούλου, 2019, σ. 80).

Ωστόσο, θα πρέπει σ' αυτό το σημείο να γίνει κατανοητό ότι η διαπολιτισμική ικανότητα των εκπαιδευτικών δεν πρέπει να γίνεται αντιληπτή με την έννοια μιας

στατικής ικανότητας, αλλά περισσότερο με την έννοια μιας συνεχούς διαδικασίας που θα προκύπτει από την συνεχή επαναδιαπραγμάτευση της σχέσης τους με την ομάδα τους έξω από στενά ερμηνευτικά πλαίσια, αλλά και χωρίς την απώλεια βασικών στοιχείων της ταυτότητάς τους (Μανιάτης, 2011, σ. 2). Κατά συνέπεια, η απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας είναι μια διαδικασία που σχετίζεται αφενός με την προσωπική εξέλιξη των εκπαιδευτικών σε σχέση με τη διαμόρφωση των αντιλήψεων που συνάδουν με το πνεύμα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και αφετέρου με την εκπαίδευση και επιμόρφωσή τους πάνω σε συγκεκριμένες δεξιότητες και στρατηγικές, τις οποίες θα αξιοποιήσουν στην τάξη, προκειμένου να βοηθήσουν τους μαθητές τους, από όπου κι αν αυτοί προέρχονται να πετύχουν όχι μόνο τα επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα αλλά και να αναπτύξουν και εκείνοι διαπολιτισμική ικανότητα.

4.3. Η καλλιέργεια και ενδυνάμωση της διαπολιτισμικής ικανότητας των εκπαιδευτικών

4.3.1. Τρόποι και μέσα καλλιέργειας και ενδυνάμωσης της διαπολιτισμικής ικανότητας

Η ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας των νέων ανθρώπων, τόσο στο οικείο περιβάλλον όσο και στη διεθνή σφαίρα απαιτεί έναν πυρήνα δασκάλων και εκπαιδευτών των δασκάλων που δεν έχουν απλώς αποκτήσει οι ίδιοι αυτή την ευαισθητοποίηση και τις δεξιότητες αλλά είναι επίσης ικανοί να τις μεταβιβάσουν και στους νέους ανθρώπους για τους οποίους είναι υπεύθυνοι (Cushner and J Mahon, 2009, σ.304).

Υπάρχουν έρευνες που αποδεικνύουν και υποστηρίζουν όλα τα ακόλουθα συμπεράσματα για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής δεξιότητας, όπως τα περιγράφει ο Barret παρακάτω: (Barret, 2012, σ. 25)

- Η διαπολιτισμική ικανότητα μπορεί να αυξηθεί μέσω της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και εξάσκησης (e.g., Klak & Martin, 2003; Pascarella, Edison, Nora, Hagedorn & Terenzini, 1996).
- Η διαπολιτισμική ικανότητα μπορεί επίσης να αυξηθεί μέσα από μια σειρά διαπολιτισμικών εμπειριών, για παράδειγμα από την παρακολούθηση διαπολιτισμικών σχολείων, πολυεθνικών ιδρυμάτων που έχουν ένα περιβάλλον χωρίς διακρίσεις ή με την μακρόχρονη επαφή με ανθρώπους από άλλες χώρες (e.g., Pascarella et al. 1996; Straffon, 2003; Zhai & Scheer, 2004).
- Οι γυναίκες, οι ηλικιωμένοι και άτομα που προέρχονται από μειονότητες τείνουν να έχουν υψηλότερα επίπεδα διαπολιτισμικής ικανότητας από τους άντρες, τα άτομα νεαρότερης ηλικίας και τα άτομα που ανήκουν στην κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα (e.g., Pascarella et al. 1996; Zhai & Scheer, 2004).
- Η διαπολιτισμική ικανότητα είναι δυνατό να σχετίζεται με τη διατήρηση μιας περισσότερο παγκόσμιας και διεθνούς οπτικής και με χαμηλότερα επίπεδα εθνοκεντρισμού (e.g., Caligiuri, Jacobs & Farr, 2000).
- Κάποια ατομικά και προσωπικά χαρακτηριστικά, όπως είναι η αισιοδοξία, η ανοιχτότητα και η εξωστρέφεια μπορεί επίσης να σχετίζονται με υψηλότερα επίπεδα διαπολιτισμικής ικανότητας (e.g., Caligiuri et al., 2000).
- Η μεγάλη επάρκεια σε μια ή περισσότερες ξένες γλώσσες σχετίζεται επίσης μερικές φορές με υψηλότερα επίπεδα διαπολιτισμικής ικανότητας (e.g., Olson & Kroeger, 2001)

Στη διαπολιτισμική επάρκεια ή δεξιότητα, όπως εξηγεί η Λιακοπούλου, αντλώντας από ποικίλες βιβλιογραφικές αναφορές, άλλωστε, δεν φθάνει κανείς αυτόματα και στιγμιαία, αλλά μέσα από κάποια διαδικασία, διέρχεται μέσα από ορισμένα στάδια διαπολιτισμικής μάθησης (Κεσίδου, & Παπαδοπούλου, 2008). Για παράδειγμα, σύμφωνα με την τυπολογία του Banks (1994) διέρχεται κανείς διαδοχικά μέσα από έξι στάδια: Εθνική αιχμαλωσία → εθνικός εγκλωβισμός → αποσαφήνιση της εθνικής ταυτότητας → διεθνιστικό πνεύμα → πολυεθνισμός → οικουμενικότητα. Το μοντέλο επίσης του Milton Bennet αναπτύσσεται σε έξι στάδια, της «άρνησης», της «άμυνας», της «ελαχιστοποίησης», της «αποδοχής», της «προσαρμογής» και «της ένταξης» τα

οποία ονομάζει ο Benett στάδια διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης. Σημείο αναφοράς της διαπολιτισμικής μάθησης είναι η εμπειρία που έχουν τα άτομα με την πολιτισμική διαφορετικότητα (Benett, 1993, σ. 30 στο Παπαδοπούλου, Σταυρίδου, & Τσακίριδου, 2015).

Ένα ιδιαίτερα περιεκτικό και πλήρες μοντέλο για την κατανόηση των σταδίων ανάπτυξης της διαπολιτισμικής ικανότητας είναι αυτό που ανέπτυξε η D. Deardorff (2006, 2008). Η πληρότητα του μοντέλου αυτού συνίσταται στο γεγονός ότι περιλαμβάνει τέσσερις διαστάσεις οι οποίες ξεκινούν από το ατομικό υποκειμενικό επίπεδο (individual) και καταλήγουν στο επίπεδο της αλληλεπίδρασης (interaction) μεταξύ των υποκειμένων. Το μοντέλο έχει έναν κυκλικό χαρακτήρα, ξεκινά από τις στάσεις του ατόμου, τις γνώσεις και τις δεξιότητες, και συνεχίζει στη διαμόρφωση ενός εσωτερικευμένου αποτελέσματος και μιας εξωτερικευμένης έκφρασης της διαπολιτισμικής ικανότητας. Πιο συγκεκριμένα, η βάση για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας των ατόμων εντοπίζεται στη διαμόρφωση συγκεκριμένων στάσεων, όπως είναι η ευρύτητα/ανοικτότητα και ο σεβασμός απέναντι στο διαφορετικό ώστε να μπορεί να υπερβεί το άτομο την “ασφαλή ζώνη” του πολιτισμού του και να επικοινωνήσει με άλλους. Το δεύτερο στάδιο για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας αφορά την απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων. Το πεδίο των γνώσεων περιλαμβάνει την διαμόρφωση μιας πολιτισμικής αυτοσυναίσθησης η οποία αναφέρεται στην συνειδητοποίηση του τρόπου με τον οποίο ο πολιτισμός κάποιου επηρεάζει την ταυτότητά του καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται και ερμηνεύει την πραγματικότητα. Επίσης περιλαμβάνεται και η γνώση συγκεκριμένων πολιτισμικών στοιχείων, δηλ. η γνώση του ιστορικού και πολιτισμικού πλαισίου. Στο ίδιο επίπεδο περιλαμβάνεται και η ανάπτυξη συγκεκριμένων δεξιοτήτων, απαραίτητων για την πρόσκτηση και επεξεργασία της γνώσης: ικανότητα παρατήρησης, αξιολόγησης, ανάλυσης, ερμηνείας και συσχέτισης (Deardorff, 2006, 2008).

4.3.2 Η καλλιέργεια και η ενδυνάμωση της διαπολιτισμικής ικανότητας των εκπαιδευτικών

Ειδικότερα, στο χώρο της εκπαίδευσης, όπως εξηγεί ο Σιμόπουλος, η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε ένα αντίστοιχο πρόγραμμα αποβλέπει στην ενίσχυση της αναστοχαστικής τους διάθεσης, στην εμπλοκή τους σε βιωματικές δραστηριότητες και στη διεύρυνση των ορίων των παραδοχών τους καθώς και στην ενθάρρυνση της ανάληψης συνεργατικών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο της κοινότητας των συναδέλφων και της σχολικής μονάδας για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας. Πρόκειται για ένα «μεταβατικό σχήμα» που ουσιαστικά αξιοποιεί την ιδέα του εκπαιδευτικού ως στοχαζόμενου επαγγελματία και βασίζεται στην ακόλουθη λογική: για να καταστεί ικανός ο εκπαιδευτικός να διαχειριστεί ζητήματα ετερότητας σε μια σχολική τάξη και διαπραγμάτευσης της ταυτότητας του «εαυτού» και του «άλλου», πρέπει προηγουμένως να έχει διαχειριστεί ζητήματα της προσωπικής του θεωρίας και των ρητών ή άρρητων παραδοχών του (Σιμόπουλος, 2016, 2).

Η ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας από τους εκπαιδευτικούς δε μπορεί να είναι αποτέλεσμα προσωπικής προσπάθειας και μόνο. Είναι απαραίτητη η κατάλληλη εκπαίδευση των υποψηφίων εκπαιδευτικών στο πλαίσιο των προπτυχιακών σπουδών τους και η μετεκπαίδευση και συστηματική επιμόρφωση των εν ενεργεία εκπαιδευτικών. Η ανάγκη αυτή είναι εντονότερη ειδικότερα για τους εκπαιδευτικούς της Β/θμιας Εκπαίδευσης, οι οποίοι δεν έχουν παρακολουθήσει μαθήματα της Παιδαγωγικής Επιστήμης σε μεγάλο βαθμό.

Σύμφωνα με τον Irvine (2003) αν, και οι μέλλοντες και οι υπηρετούντες εκπαιδευτικοί στα πολυπολιτισμικά και διαπολιτισμικά σχολεία πρόκειται να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν αποτελεσματικά τα σχολεία και τις τάξεις τους, πρέπει να ενισχυθούν με ευκαιρίες για επαγγελματική ανάπτυξη που επικεντρώνεται στη μάθηση και τον πειραματισμό με αποτελεσματικές, πολιτισμικά ευαίσθητες και πλαισιωμένες διδακτικές στρατηγικές (Irvine, 2003, σ.73)

Για τη συγκρότηση ενός προγράμματος εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες είναι οι προτάσεις που διατυπώνει ο Μανιάτης (2011) και τις οποίες παρουσιάζουμε συνοπτικά.

Ένα τέτοιο πρόγραμμα, όπως υποστηρίζει ο Μανιάτης, θα πρέπει να εμπεριέχει ένα θεωρητικό πλαίσιο για την διαπολιτισμική εκπαίδευση το οποίο θα περιλαμβάνει βασικές γνώσεις για το τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση, ποιες είναι οι βασικές

αρχές της και από ποιες επιστημονικές περιοχές αντλεί τις θεωρητικές της αναφορές. Αναγκαία επίσης, συνεχίζει, είναι η περιγραφή και η μελέτη του ιστορικού, κοινωνικού και πολιτισμικού πλαισίου και η διερεύνηση τη μετεξέλιξης της ελληνικής κοινωνίας σε πολυπολιτισμική, καθώς και η δυναμική αυτής της μετεξέλιξης (Μανιάτης, 2011, σ. 5). Ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης πρέπει να περιλαμβάνει γνώσεις γύρω από την ζωή των μαθητών. Αυτή η γνώση, πέρα από το γεγονός ότι συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας θετικής σχέσης με τους μαθητές, μπορεί να αξιοποιηθεί κατά τη διαδικασία της μάθησης. Μέσω αυτής ο εκπαιδευτικός μπορεί ευκολότερα να κατανοήσει και να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά των μαθητών στο σχολείο. (Darling-Hammond Garcia Lopez, 2002) στο Μανιάτης, 2007, σ. 5). Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών θα πρέπει να περιλαμβάνει, σύμφωνα με το Μανιάτη (2011) και την παιδαγωγικο-διδασκτική γνώση, την ανάπτυξη στρατηγικών διδασκαλίας και τεχνικών, οι οποίες καλλιεργούν την ικανότητα του εκπαιδευτικού για την αποτελεσματική διαχείριση της δυναμικής της τάξης και των αλληλεπιδράσεων που αναπτύσσονται σ' αυτήν, ώστε να διαμορφωθεί ένα περιβάλλον μάθησης που θα εξασφαλίζει τη συμμετοχή και την ανάπτυξη όλων των μαθητών. Τέλος, μια σημαντική διάσταση ενός προγράμματος διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών είναι η εμπειρική, ο πραξιακός του προσανατολισμός και η έμφαση που δίνεται στην εμπειρία επαφής ή διδασκαλίας σε άτομα με διαφορετικό γλωσσικό, εθνικό ή πολιτισμικό υπόβαθρο (Lynch, 1997, στο Μανιάτης, 2011, σ. 6).

Σύμφωνα, τέλος με τον Παπαχρήστο (2010) η νέα πραγματικότητα, των πολυεθνικών τάξεων επιβάλλει τη συνεχή εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, γιατί αυτοί αποτελούν τον κύριο μοχλό για την επιτυχία κάθε προσπάθειας αλλαγής. Οι εκπαιδευτικοί, υποστηρίζει, σήμερα πρέπει να έχουν όλα τα εφόδια για να αντιμετωπίσουν τα γλωσσικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά των διάφορων εθνοπολιτισμικών ομάδων. Τα εφόδια αυτά, όπως τα παρουσιάζει ο ίδιος συνοπτικά είναι: Διδακτικές δεξιότητες κατάλληλες για εργασία σε ένα πολυεθνικό περιβάλλον. Ικανότητα να λύνουν συγκρούσεις που αφορούν στερεότυπα και προκαταλήψεις. Ικανότητα να διδάσκουν μια δεύτερη γλώσσα και την επίσημη γλώσσα διδασκαλίας και να μπορούν να προσαρμόσουν τη διδασκαλία τους σε αυτούς τους τομείς για την πρόοδο των μαθητών. Ικανότητα να είναι φορείς αξιών και πληροφοριών που

σχετίζονται με την κληρονομιά της Ελλάδας και να επικοινωνούν, όποτε είναι αναγκαίο, με τους αλλόφωνους γονείς, με τους οποίους να μοιράζονται τις δικές τους εκπαιδευτικές αξίες και συνήθειες. Ικανότητα, συνοψίζοντας, να συμπεριλαμβάνουν τον πλουραλισμό στον εκπαιδευτικό τους σχεδιασμό (Παπαχρήστος, 2010, σ. 37).

5. Η έρευνα

5.1. Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση και η αποτύπωση των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με το θέμα της διαπολιτισμικής τους ικανότητας, στο πλαίσιο τους ρόλου που έχουν αυτοί να διαδραματίσουν μέσα στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο. Το ενδιαφέρον της έρευνας στρέφεται, συγκεκριμένα, στους εκπαιδευτικούς της Β/θμιας Εκπαίδευσης, της περιοχής των Γιαννιτσών του Δήμου Πέλλας, προκειμένου να διερευνήσουμε τον τρόπο με τον οποίο αυτοί αντιλαμβάνονται το ρόλο τους, μέσα στις σύγχρονες συνθήκες που διαμορφώνει για την εκπαίδευση η παρουσία μαθητών από ποικίλα πολιτισμικά περιβάλλοντα στα σχολεία, τις αντιλήψεις τους γύρω από το θέμα της διαπολιτισμική εκπαίδευσης, καθώς και την εκτίμησή τους σχετικά με τη διαπολιτισμική τους ικανότητα, την ικανότητα τους να ανταποκριθούν στις ανάγκες αυτού του τύπου της εκπαίδευσης.

Παραφράζοντας εδώ τις Γρίβα και Στάμου (2014) θεωρούμε ότι η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών είναι σημαντική, καθώς οι πεποιθήσεις και οι στάσεις τους συνδέονται στενά με τις εκπαιδευτικές και διδακτικές τους πρακτικές, οι οποίες δεν λαμβάνουν υπόψη τις εμπειρίες των μαθητών με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες, οι οποίες μπορεί να παραμένουν «αόρατες» και ανεκμετάλλευτες στο σχολικό πλαίσιο. Έτσι οι απόψεις των εκπαιδευτικών μπορούν να διαμορφώσουν ένα αποτελεσματικό ή όχι περιβάλλον μάθησης, που θα επιτρέψει ή θα παρεμποδίσει την ομαλή ένταξη και ενεργό συμμετοχή των μαθητών που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στην εκπαιδευτική διαδικασία, εξασφαλίζοντας τους ή όχι ίσες ευκαιρίες στη γνώση και τη μάθηση (Γρίβα & Στάμου, 2014, σ.17).

5.2. Στόχος – Ερευνητικά ερωτήματα

Στόχος της έρευνας είναι να διερευνηθεί το πώς οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας Εκπαίδευσης αντιλαμβάνονται τους όρους πολιτισμική ταυτότητα και πολιτισμική ετερότητα και τι σημαίνει για αυτούς πολυπολιτισμικότητα και πολυπολιτισμικό σχολείο. Να διερευνηθούν, επίσης, οι απόψεις τους για την έννοια και το περιεχόμενο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, και, τέλος, τι είναι γι' αυτούς η διαπολιτισμική ικανότητα, σε ποιο βαθμό θεωρούν ότι την κατέχουν και πώς πιστεύουν ότι μπορούν να την αναπτύξουν περαιτέρω.

Ειδικότερα τίθενται τα εξής πέντε ερωτήματα:

1. Πώς προσδιορίζουν εννοιολογικά οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας Εκπαίδευσης την «πολιτισμική ταυτότητα» και «ετερότητα»;
2. Πώς προσδιορίζουν οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας εκπαίδευσης την έννοια της πολυπολιτισμικότητας και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;
3. Ποιο είναι, κατά τη γνώμη των εκπαιδευτικών της Β/θμιας Εκπαίδευσης, το προφίλ ενός εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμικές δεξιότητες;
4. Σε ποιο βαθμό εκτιμούν οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας εκπαίδευσης ότι διαθέτουν διαπολιτισμική ικανότητα;
5. Αναγνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας Εκπαίδευσης την ανάγκη επιμόρφωσης πάνω στο θέμα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

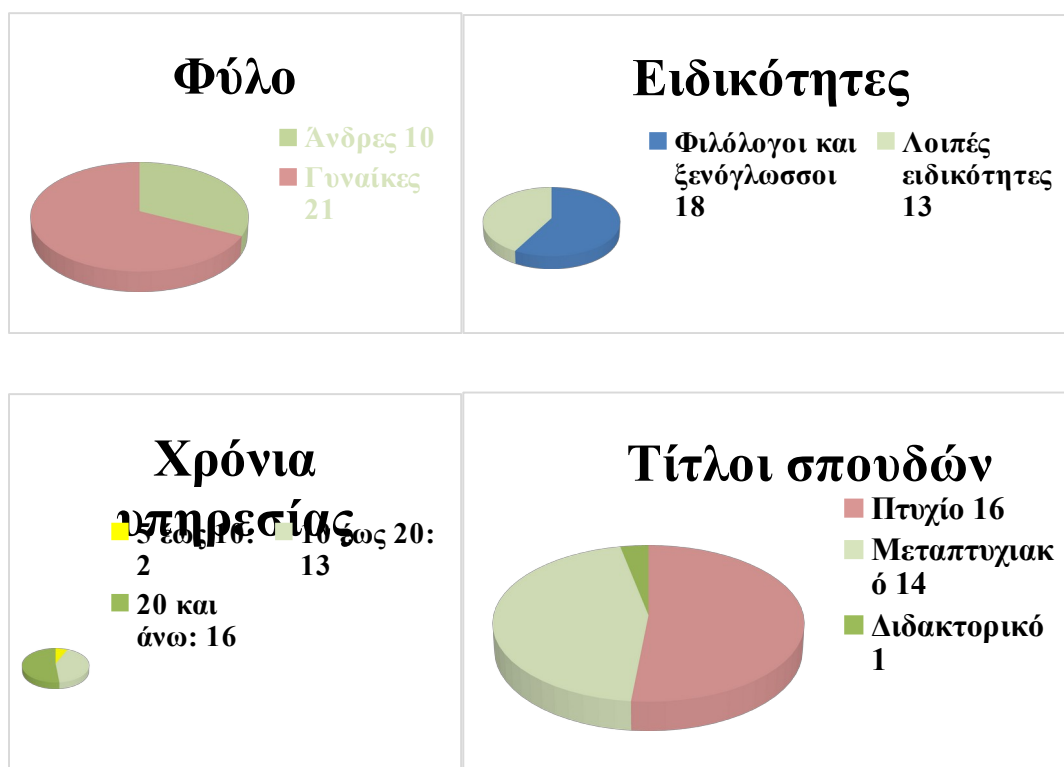
5.3. Δείγμα

Η επιλογή των συμμετεχόντων στην έρευνα έγινε με βάση τη μέθοδο της χιονοστιβάδας. Σύμφωνα με αυτήν, ο ερευνητής εντοπίζει τους συμμετέχοντες από το περιβάλλον του και αυτοί με τη σειρά τους εντοπίζουν άλλους, οι οποίοι είναι διατεθειμένοι να πάρουν μέρος στην έρευνα (Ισαρη & Πουρκός 2015, σ.82).

Συγκεκριμένα το δείγμα αποτελείται από 31 εκπαιδευτικούς της Β/θμιας Εκπαίδευσης που υπηρετούν σε σχολεία της περιοχής των Γιαννιτσών του Νομού Πέλλας.

Από αυτούς 10 είναι άνδρες και 21 είναι γυναίκες. Ένας ανήκει στην ηλικιακή κλίμακα 35 – 40, πέντε ανήκουν στην ηλικιακή κλίμακα 40 – 45, 4 ανήκουν στην ηλικιακή κλίμακα 45-50, 12 στην ηλικιακή κλίμακα 50 – 55, 8 ανήκουν στην ηλικιακή κλίμακα 55 – 60 και ένας στην ηλικιακή κλίμακα 60 -65. Τρεις από τους εκπαιδευτικούς ανήκουν στην ειδικότητα ΠΕ 01 (θεολόγοι), 10 στην ειδικότητα ΠΕ02 (φιλόλογοι), 3 στην ειδικότητα ΠΕ03 (μαθηματικοί), 3 στην ειδικότητα ΠΕ04 (Φυσικών επιστημών), 1 στην ειδικότητα ΠΕ05 (γαλλικών), 2 στην ειδικότητα ΠΕ06 (αγγλικών), 1 στην ειδικότητα ΠΕ07 (γερμανικών), 1 ανήκει στην ειδικότητα ΠΕ78 (Κοινωνικών Σπουδών), 5 ανήκουν στην ειδικότητα ΠΕ 80 (Κοινωνικών και Οικονομικών Σπουδών) και 3 ανήκουν στην ειδικότητα ΠΕ86 (Πληροφορικής). Δύο εκπαιδευτικοί έχουν 5 – 10 χρόνια υπηρεσίας, 2 έχουν 10 – 15 χρόνια υπηρεσίας, 11 έχουν 15 – 20 χρόνια υπηρεσίας, 3 έχουν 20 - 25 χρόνια υπηρεσίας, 8 έχουν 25 – 30 χρόνια υπηρεσίας και 5 έχουν 30 – 35 χρόνια υπηρεσίας. Ως προς το επίπεδο των σπουδών τους 11 έχουν μεταπτυχιακό τίτλο, 1 δύο μεταπτυχιακούς τίτλους, 2 έχουν μεταπτυχιακό τίτλο και δεύτερο πτυχίο και ένας έχει διδακτορικό. Δύο υπηρετούν σε θέση ευθύνης ως υποδιευθυντές και δύο υπηρετούν σε θέση ευθύνης ως διευθυντές.

Πίνακας

5.4. Μέθοδος – Εργαλείο – Πρωτόκολλο συνέντευξης

Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε είναι η ημιδομημένη συνέντευξη. Αυτός ο τύπος συνέντευξης απαρτίζεται από ένα δομημένο πλαίσιο με προκαθορισμένη θεματολογία, δηλαδή περιλαμβάνει μια σειρά ερωτημάτων που έχουν τη μορφή γενικών κατευθυντήριων γραμμών, αλλά ο ερευνητής μπορεί να αλλάξει τη σειρά των ερωτημάτων και διαθέτει την ευχέρεια να θέσει επιπλέον ερωτήσεις στην πορεία της συνέντευξης, αν το κρίνει απαραίτητο (Bryman 2004, στο Γρίβα & Στάμου, σ. 146). Επιλέχθηκε ως καταλληλότερο καθώς αποτελεί μία ποιοτική μέθοδο που χρησιμοποιείται περισσότερο, εξαιτίας της ευελιξίας που προσφέρει κατά τη διεξαγωγή της και λόγω της αμεσότητας και της εξοικείωσης που αισθάνεται ο συνεντευξιαζόμενος (King 1999, στο Γρίβα & Στάμου, 2014, σ.146). Παρέχει, επίσης, τη δυνατότητα στον ερευνητή να αποκομίσει μία πιο άμεση και σαφή εικόνα των θέσεων και των απόψεων των συνεντευξιαζομένων, δεδομένου ότι με τον τρόπο αυτό μπορούν να συλλεχθούν πληροφορίες σε βάθος επιτυγχάνοντας άμεση αλληλόδραση ανάμεσα στον συνεντευκτή και τον συνεντευξιαζόμενο (Brown 2001, Jones 1991, Kvale 1996, Verma & Mallick 2004, στο Γρίβα & Στάμου, 2014, σ. 146).

Η συνέντευξη ως εργαλείο συλλογής ποιοτικών δεδομένων είναι μια διαδικασία ιδιαίτερα απαιτητική για το σχεδιασμό της και χρονοβόρα για τη διεξαγωγή της, καθώς η επιλογή και η διατύπωση των ερωτήσεων παίζουν σημαντικό ρόλο στην επεξεργασία, ανάλυση και αξιοποίηση των αποτελεσμάτων (Cohen, Manion & Morrison 2000, στο Γρίβα & Στάμου, 2014, σ.147). Από την άλλη, καθώς ο ερευνητής καλείται να διαχειριστεί και να επεξεργαστεί έναν πλούτο ποιοτικών δεδομένων, χρειάζεται να επιλέξει με προσοχή και να αξιοποιήσει κατάλληλες προσεγγίσεις, οι οποίες να παρέχουν συστηματικότητα, μεθοδικότητα, καθώς και εμβάθυνση αλλά και κριτική θεώρηση των δεδομένων (Γρίβα & Στάμου, σ.σ. 146-147).

Το πρωτόκολλο της συνέντευξης αποτελείται από 21 ερωτήσεις ανοιχτού τύπου που οργανώθηκαν σε 6 θεματικούς άξονες: α) Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας, β) Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας, γ) Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής

εκπαίδευσης, δ) Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα, ε) Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας, στ) Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας (Παράρτημα 1).

Η έρευνα διήρκησε περίπου τέσσερις μήνες, από τις αρχές Μαρτίου 2021 έως τις αρχές Ιουνίου 2021. Εξαιτίας των περιστάσεων, κάποιες από τις συνεντεύξεις πάθησαν μέσω zoom και στη συνέχεια μαγνητοφωνήθηκαν και κάποιες δια ζώσης, όταν οι συνθήκες το ευνοούσαν. Όλοι οι εκπαιδευτικοί συνεργάστηκαν άψογα, δηλώνοντας αρκετά εξοικειωμένοι με τέτοιου τύπου έρευνες και έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το θέμα, προβληματίστηκαν αρκετά και εκδήλωσαν τη διάθεσή τους να ασχοληθούν με θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης από την επόμενη σχολική χρονιά.

5.5. Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων

Τα δεδομένα που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις αναλύθηκαν ποιοτικά, μέσω της θεματικής ποιοτικής ανάλυσης. Η θεματική ποιοτική ανάλυση αναλύει με μεθοδικό τρόπο το περιεχόμενο του κειμένου, το οποίο συστηματοποιεί σε κατηγορίες και θεματικούς άξονες. Η θεματική ανάλυση εστιάζει στα νοήματα των κειμένων («τι λέγεται») (Stamou & Paraskevoopoulos 2003, στο Γρίβα & Στάμου, 2014, σ.148). Η συγκεκριμένη μέθοδος αποτελεί μία τριεπίπεδη ανάλυση, όπου ακολουθείται επαγωγική προσέγγιση, και προϋποθέτει ανοιχτή κωδικοποίηση που απαιτεί κριτική σκέψη και δημιουργικότητα (Maykut & Morehouse 1994, Miles & Huberman 1994, στο Γρίβα & Στάμου, 2014, σ. 148).

Σε γενικές γραμμές, ακολουθήθηκε η εξής διαδικασία: μετά την απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων, ακολούθησε προσεκτική ανάγνωση των κειμένων, με στόχο την εξοικείωση των ερευνητών με το περιεχόμενο και τον σχηματισμό μιας πρώτης εικόνας σχετικά με τις πιθανότητες ανάλυσης. Στη συνέχεια, έγινε συστηματική ανάγνωση με στόχο την ανάπτυξη κωδικών για την κατηγοριοποίηση των ποιοτικών δεδομένων. Οι κωδικοί διατυπώθηκαν έτσι ώστε να σχετίζονται μεταξύ τους, για να μπορούν να ενταχθούν σε κοινή κατηγορία, ενώ ταυτόχρονα να είναι και διακριτοί μεταξύ τους για να μην υπάρχει επικάλυψη. Οι επιμέρους κωδικοί αποτελούν

«ετικέτες» με κάποια αρχικά και φέρουν έναν λειτουργικό ορισμό (Miles & Humberman 1994, από Γρίβα & Στάμου, σ. 149).

Στο δεύτερο επίπεδο αναγωγής, εντοπίστηκαν οι κατάλληλες κατηγορίες, οι οποίες αντικατοπτρίζουν τη φύση του αναλυόμενου υλικού και τον σκοπό της έρευνας. Εξετάστηκαν οι σχέσεις μεταξύ των κωδικών που αναπτύχθηκαν και δημιουργήθηκαν ευρύτερες κατηγορίες. Με βάση τις «εννοιολογικές ετικέτες» τα δεδομένα εξετάστηκαν προσεκτικά και έγινε σύγκριση για διαφορές και ομοιότητες. Έτσι, εννοιολογικά όμοια δεδομένα οργανώθηκαν μαζί σε κοινές κατηγορίες. Οι υποθέσεις για πιθανές σχέσεις μεταξύ των κατηγοριών που αναδύθηκαν μέσα από την ανάλυση εξετάστηκαν υπό το πρίσμα των νέων δεδομένων και, όπου ήταν αναγκαίο, έγινε αναθεώρησή τους. Ο αριθμός των κωδικών που εξήχθησαν στο προηγούμενο στάδιο ανάλυσης επανελέγχθηκαν, επαναδιατυπώθηκαν, όπου χρειάστηκε, και ομαδοποιήθηκαν σε κοινές κατηγορίες Έτσι προέκυψαν οι τελικές κατηγορίες, οι οποίες εμπεριέχουν πληροφορίες που ταυτίζονται εννοιολογικά. (Γρίβα & Στάμου, 2014, σ.149)

Με βάση τις κατηγορίες και τους κωδικούς που προέκυψαν στο προηγούμενο επίπεδο ανάλυσης, δημιουργήθηκαν ευρύτεροι θεματικοί άξονες, οι οποίοι παρουσιάζονται σε φόρμες έκθεσης δεδομένων. Αυτές οι φόρμες αφορούν ατομικούς πίνακες έκθεσης δεδομένων για κάθε συνεντευξιαζόμενο. Κάθε συνέντευξη, δηλαδή, αναλύθηκε σε δικό της ατομικό πίνακα δεδομένων. Έτσι, προέκυψαν 31 ατομικοί πίνακες δεδομένων, που περιλαμβάνουν τους θεματικούς άξονες, τις κατηγορίες και τους κωδικούς με βάση τη συνέντευξη του κάθε εκπαιδευτικού. Με βάση αυτούς τους ατομικούς πίνακες, συντάχθηκε ένας συγκεντρωτικός τελικός πίνακας έκθεσης δεδομένων, ο οποίος περιλαμβάνει το σύνολο των κωδικών και κατηγοριών ανά θεματικό άξονα από όλους τους συνεντευξιαζόμενους (Γρίβα & Στάμου 2014, σ.150).

Στο τρίτο επίπεδο ανάλυσης γίνονται τα πρώτα ερμηνευτικά σχόλια, δίνονται πιθανές ερμηνείες και συντάσσεται κείμενο όπου γίνεται αναφορά στις διαφορές και ομοιότητες που έχουν εντοπιστεί μεταξύ των απαντήσεων που έχουν δοθεί από τους συνεντευξιαζόμενους. Η παρουσίαση γίνεται με βάση τους πίνακες και τα απομαγνητοφωνημένα κείμενα των συνεντεύξεων, από όπου αντλούνται εκτενή παραθέματα των λεγομένων των συνεντευξιαζομένων. (Γρίβα & Στάμου, 2014, σ.152).

6. Αποτελέσματα

Από την ποιοτική θεματική ανάλυση των συνεντεύξεων των εκπαιδευτικών, που πήραν μέρος στην έρευνα προέκυψαν 535 κωδικοί, οι οποίοι εντάχθηκαν σε 47 κατηγορίες και αυτές με τη σειρά τους σε 6 θεματικούς άξονες.

Οι θεματικοί άξονες που σχηματίστηκαν με τις αντίστοιχες κατηγορίες είναι οι εξής:

- α. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας
- β. Εννοιολόγηση της πολυπολιτισμικότητας
- γ. Εννοιολογικές προσεγγίσεις της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
- δ. Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα
- ε. Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής ικανότητάς τους
- στ. Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας.

6.1. Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας

Στον πρώτο θεματικό άξονα (βλ. Πίνακα 1) οι εκπαιδευτικοί ορίζουν αρχικά την έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας και προσδιορίζουν τα χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματά της, ενώ, στη συνέχεια ορίζουν την έννοια της πολιτισμικής ετερότητας. Αναφέρονται, τέλος στους τρόπους με τους οποίους η πολιτισμική ταυτότητα ενός λαού επηρεάζεται από την επαφή του με άλλους λαούς.

6.1.1. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας

Οι περισσότεροι από τους εκπαιδευτικούς ορίζουν την πολιτισμική ταυτότητα ως το σύνολο των γνωρισμάτων και των ιδιοτήτων μιας πληθυσμιακής ομάδας, τα οποία την οριοθετούν και τη διαφοροποιούν μέσα στο πολιτισμικό γίγνεσθαι *«Είναι ένα σύνολο από γνωρίσματα και ιδιότητες που έχει ένα πληθυσμιακό σύνολο, ένα σύνολο ανθρώπων, δηλαδή, το οποίο καθορίζει και οριοθετεί την πορεία του ως ταυτότητα μέσα στο πολιτισμικό γίγνεσθαι»*. Είναι γι' αυτούς το σύνολο των πολιτισμικών χαρακτηριστικών ενός λαού *«Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παρουσιάζει ο πολιτισμός ενός λαού»* ή σύμφωνα με έναν ακόμη ορισμό, το σύνολο των προσδιοριστικών στοιχείων τα οποία συνθέτουν το «εμείς», όταν πρόκειται για κράτος και του «εγώ», όταν πρόκειται για άτομο *«Το σύνολο των προσδιοριστικών στοιχείων, πολιτιστικών, πνευματικών, καλλιτεχνικών, πολιτισμικών στοιχείων που συνθέτουν τη συνείδηση του εγώ ή του εμείς, αν πρόκειται για κράτος»*. Είναι, λοιπόν η πολιτισμική ταυτότητα ενός ατόμου το σύνολο των χαρακτηριστικών του που προέρχονται από την οικογένεια, το κοινωνικό περιβάλλον, την περιοχή από την οποία κατάγεται το συγκεκριμένο άτομο και την περιοχή στην οποία διαβιεί *«Πολιτισμική ταυτότητα είναι τα κοινωνικά χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν ένα άτομο. Προέρχονται από την οικογένειά του, το κοινωνικό του περιβάλλον και την περιοχή στην οποία ζει ή μεγάλωσε // Είναι η ταυτότητα μιας ομάδας ή ενός ατόμου ο οποίος επηρεάζεται από έναν συγκεκριμένο πολιτισμό που σχετίζεται με τον τόπο στον οποίο έχει μεγαλώσει»*.

Προχωρώντας ένα βήμα παραπέρα οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα υποστηρίζουν ότι η πολιτισμική ταυτότητα ενός ανθρώπου είναι η συνείδηση των γνωρισμάτων και των ιδιοτήτων βάσει των οποίων ο άνθρωπος τοποθετεί τον εαυτό

του μέσα στο χώρο και την ιστορία *«Πολιτισμική ταυτότητα ...η συνείδηση της καταγωγής του, της εθνικότητάς του, της γλώσσας του, της ιστορίας του, της γεωγραφικής του, πώς να το πούμε... τοποθέτησής του στο χώρο»* καθώς και η επίγνωση της προέλευσης και του προορισμού του μέσα στο πολιτισμικό γίνεσθαι *«Για μένα πολιτισμική ταυτότητα είναι η επίγνωση του από πού έρχεσαι και πού πηγαίνεις»*.

Για άλλους, πάλι, η πολιτισμική ταυτότητα είναι το σύνολο των αρχών και αντιλήψεων ενός ανθρώπου *«Είναι ό,τι ... το σύνολο των αντιλήψεων που φέρει κάθε άνθρωπος»*, ο τρόπος με τον οποίο κάθε άνθρωπος ανατρέφεται *«Είναι ο τρόπος που έχει ανατραφεί ένας άνθρωπος»* και, γενικότερα το σύνολο των κοινωνικών χαρακτηριστικών ενός ανθρώπου *«τα κοινωνικά χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν ένα άτομο»*. Η αίσθηση του «ανήκειν» σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό και πολιτισμικό σύνολο αποτελεί για τους εκπαιδευτικούς της έρευνας, επίσης, έναν ορισμό της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας *«Η αίσθηση ότι ανήκεις σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό σύνολο, πολιτισμικό σύνολο»*.

Τέλος, αρκετοί υποστηρίζουν ότι για τη διαμόρφωση της πολιτισμικής ταυτότητας ενός ανθρώπου πολύ μεγάλο ρόλο παίζει ο τρόπος με τον οποίο ο άνθρωπος κοινωνικοποιείται *«αν κάποιος βρίσκεται στον τόπο που έχει μεγαλώσει, που έχει ζήσει, που έχει γεννηθεί έχει μια πολιτισμική ταυτότητα η οποία διαφοροποιείται όταν αυτός πηγαίνει σε ένα άλλο κράτος, γιατί ενδεχομένως δέχεται επιρροές από την κουλτούρα του κράτους του καινούργιου που έρχεται, στο οποίο έρχεται»*.

6.1.2. Τα χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας

Οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα μας περιγράφουν και εκθέτουν τα χαρακτηριστικά στοιχεία και τα γνωρίσματα με βάση τα οποία οριοθετείται η πολιτισμική ταυτότητα ενός πληθυσμιακού συνόλου ή ενός ατόμου. Αναφέρουν, στη μεγάλη τους πλειοψηφία ότι η γλώσσα που μιλάει ένας άνθρωπος ή ένα σύνολο ανθρώπων είναι βασικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής του ταυτότητας *«θα έλεγα ότι είναι η γλώσσα // Τέτοια στοιχεία είναι η γλώσσα... // Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, ας πούμε, που έχει μια ομάδα, ένας λαός, η γλώσσα...»*. Η εθνική και

ιστορική συνείδηση που διαθέτει ένα άτομο ή ένας λαός αποτελούν, σύμφωνα με τις απόψεις των εκπαιδευτικών στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής τους ταυτότητας, όπως άλλωστε και η θρησκευτική πίστη του κάθε ανθρώπου και γενικότερα η θρησκεία στην οποία ανήκει το άτομο ή το σύνολο *«Και τέτοια στοιχεία – γνωρίσματα θεωρώ ότι είναι η γλώσσα, η εθνική και ιστορική συνείδηση, ο πολιτισμός, η πολιτισμική προσφορά, η θρησκευτική πίστη και η εθνική συνείδηση»*.

Η καταγωγή αποτελεί ένα από τα καθοριστικά στοιχεία –γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας αλλά ταυτόχρονα και ο χώρος στον οποίο ζει ένας άνθρωπος, είτε είναι ο χώρος στον οποίο γεννήθηκε είτε αυτός στον οποίο έχει επιλέξει ή αναγκαστεί να ζήσει *«Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, ας πούμε, που έχει μια ομάδα, ένας λαός, η γλώσσα, η καταγωγή, κουλτούρα, θρησκεία // ... έχει να κάνει με τον τόπο στον οποίο και γεννήθηκε και ζει»*. Τα ήθη και τα έθιμα και γενικότερα οι παραδόσεις ενός λαού είναι χαρακτηριστικά στοιχεία – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητάς του, όπως άλλωστε και η κουλτούρα του, όπως υποστηρίζουν πολλοί εκπαιδευτικοί *«... οι παραδόσεις ενός λαού //τα ήθη και έθιμα κάθε λαού // Δηλαδή, τι σε χαρακτηρίζει ως άνθρωπο, όσον αφορά τις πεποιθήσεις, τα ήθη, τα έθιμα, την κουλτούρα, τον τρόπο ζωής, ο ιστορικός βίος, το παρελθόν σου, οι ρίζες σου»*. Κάποιοι από αυτούς εξειδικεύουν περισσότερο και αναφέρονται στην τέχνη ενός λαού, θεωρώντας την στοιχείο της πολιτισμικής του ταυτότητας *«όλα τα στοιχεία που μπορεί να περιλαμβάνονται στον πολιτισμό, τέχνη, όλα αυτά // η μουσική κουλτούρα που έχει κανείς»*.

Άλλα χαρακτηριστικά στοιχεία – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας ενός ατόμου ή ενός πληθυσμιακού συνόλου είναι, σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών οι καθημερινές συνήθειες *«Πολιτισμική ταυτότητα ... όλα τα στοιχεία που συνθέτουν την ταυτότητα,, ήθη, έθιμα, συνήθειες»* και ο τρόπος με τον οποίο ανατρέφουν τα παιδιά τους *«Είναι ο τρόπος που έχει ανατραφεί ένας άνθρωπος»*. Συνολικότερα οι πεποιθήσεις που φέρουν άτομα ή ομάδες, οι αντιλήψεις τους για τα διάφορα θέματα και οι ηθικές αρχές τις οποίες ενστερνίζονται αποτελούν στοιχεία – γνώρισμα της πολιτισμικής τους ταυτότητας *«οι αξίες, η ιδεολογία, οι συνήθειές μου, η άποψη για τις γυναίκες, η άποψη για τους άλλους, για τους διαφορετικούς, όλα αυτά // οι αντιλήψεις επί διαφόρων θεμάτων // πεποιθήσεις, τις συνήθειές του, τις ηθικές αρχές»*, όπως επίσης και ο τρόπος με τον οποίο έχουν συνηθίσει να σκέφτονται, η νοοτροπία τους, με άλλα λόγια *«ας πούμε.. η νοοτροπία»*.

Τέλος, αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς που πήραν μέρος στην έρευνά μας, μιλώντας γενικότερα για τα στοιχεία – γνωρίσματα της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας, θεωρούν ότι ένα από αυτά είναι η ρευστότητά της, καθώς δεν είναι κάτι παγιωμένο αλλά μεταβάλλεται ανάλογα με τις συνθήκες της ζωής *«η πολιτισμική ταυτότητα είναι ρευστή, δηλαδή διαμορφώνεται ανάλογα με τον τόπο στον οποίο βρισκόμαστε, δηλαδή αν κάποιος βρίσκεται στον τόπο που έχει μεγαλώσει, που έχει ζήσει, που έχει γεννηθεί έχει μια πολιτισμική ταυτότητα η οποία διαφοροποιείται όταν αυτός πηγαίνει σε ένα άλλο κράτος, γιατί ενδεχομένως δέχεται επιρροές από την κουλτούρα του κράτους του καινούργιου που έρχεται, στο οποίο έρχεται»* και ακόμα το ότι η πολιτισμική ταυτότητα ενός ατόμου δημιουργείται και διαμορφώνεται μέσω των κοινωνικών επαφών που αυτό το άτομο έχει κατά τη διάρκεια της ζωής του *«παίζει μεγάλο ρόλο στο πώς διαμορφώνεται η ταυτότητα και ο τρόπος με τον οποίο κοινωνικοποιείσαι, η διαδικασία κοινωνικοποίησης του ατόμου»*.

6.1.3. Η έννοια της πολιτισμικής ετερότητας

Στην κατηγορία με θέμα τον προσδιορισμό της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας, οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα ορίζουν την πολιτισμική ετερότητα ως το σύνολο των ιδιοτήτων που διαφοροποιούν τον έναν πολιτισμό από τον άλλο *«είναι ένα σύνολο από ιδιότητες που ξεχωρίζουν και διακρίνουν τον έναν πολιτισμό από έναν άλλο πολιτισμό»* ή το σύνολο των ιδιοτήτων που διαφοροποιούν τις πολιτισμικές ταυτότητες των ανθρώπων ή των λαών *«Σαν τις διαφορές που υπάρχουν στην πολιτισμική ταυτότητα μεταξύ διαφορετικών ομάδων ανθρώπων // είναι τα στοιχεία αυτά που μία ομάδα ή ένα άτομο αντιλαμβάνεται ότι το διαφοροποιούν ως προς την πολιτισμική τους ταυτότητα από τους υπόλοιπους»*.

Αρκετοί περιγράφουν την έννοια της πολιτισμικής ετερότητας ως το σύνολο των στοιχείων που διαφοροποιούν ένα άτομο από την κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα *«Το σύνολο των στοιχείων που διαφοροποιούν ένα υποκείμενο από την κυρίαρχη πολιτισμική ταυτότητα»* και γενικότερα ως την ύπαρξη πολλών πολιτισμικών ταυτοτήτων στην ίδια περιοχή *«Πολιτισμική ετερότητα θα έλεγα ότι είναι ένα άτομο ή μια ομάδα που η πολιτιστική του ταυτότητα διαφέρει από τη δική μας, ενώ υπάρχει η πιθανότητα να ζούμε στον ίδιο γεωγραφικό χώρο»*. Ο πλουραλισμός και η ποικιλία των πολιτισμικών ταυτοτήτων *«ο πλουραλισμός, η ποικιλία η πολιτισμική»* και η

ύπαρξη διαφορετικών αλλά όχι κατ' ανάγκη αντίθετων πολιτισμικών στοιχείων ανάμεσα σε λαούς που συνυπάρχουν στον ίδιο γεωγραφικό χώρο αποτελούν ορισμούς της πολιτισμικής ετερότητας, κατά την άποψη που διατύπωσαν κάποιοι από τους εκπαιδευτικούς που απάντησαν στη συγκεκριμένη ερώτηση *«Διαφορές ανάμεσα στους πολιτισμούς, διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία, γιατί είπαμε ότι υπάρχουν πολιτισμικά στοιχεία ανάμεσα σε λαούς που τέμνονται, υπάρχουν και άλλα που είναι διαφορετικά, χωρίς κατά ανάγκη να είναι αντίθετα»*.

Η ιδιαίτερη πολιτισμική και κοινωνική ταυτότητα ενός ανθρώπου ή μιας ομάδας μέσα στην ίδια περιοχή είναι, για άλλους, ο ορισμός της πολιτισμικής ετερότητας *«Όταν ένα άτομο ή μια ομάδα συμβιώνει σε μια κοινωνία που έχουν διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία από τους ίδιους, παραδείγματος χάρη μια κοινότητα προσφύγων, ξέρω γω, από τη Νιγηρία ή το Πακιστάν, μια ομάδα μάλλον, όχι κοινότητα που ζει στην Ελλάδα, στην ελληνική κοινωνία»*, καθώς και αίσθηση που έχει ένα άτομο ότι ανήκει σε έναν πολιτισμό διαφορετικό από τον πολιτισμό των άλλων γύρω του και ότι γενικά έχει διαφορετική πολιτισμική ρίζα από τους υπόλοιπους *«Είναι η διαφορετικότητα στην πολιτισμική ρίζα, έτερος σημαίνει άλλος, η ετερότητα λοιπόν είναι η διαφορετικότητα // Δηλαδή μπορεί να αντιλαμβάνεται ότι έχει διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα λόγω διαφορετικής θρησκευτικής πεποίθησης ή διαφορετικής γλωσσικής πεποίθησης ή έχει άλλα ήθη και έθιμα»*.

Εκπαιδευτικοί, επίσης, ορίζουν την πολιτισμική ετερότητα ως τη διαφοροποίηση στον τρόπο αντίληψης των ανθρώπων πάνω σε θέματα ζωής και πολιτισμού *«διαφορετικές κουλτούρες που μπορεί να συνυπάρχουν // Διαφορετικές αξίες, διαφορετικές συνήθειες, διαφορετική θρησκεία, ενδεχομένως και ... αυτό»*, ενώ άλλοι θεωρούν ότι είναι έκφραση συνώνυμη της πολυπολιτισμικότητας *«Η πολυπολιτισμικότητα, κατά κάποιο τρόπο; Πολυπολιτισμικότητα.»*. Μια, ακόμη, άποψη που διατυπώθηκε είναι ότι η πολιτισμική ετερότητα είναι εκδήλωση της προσπάθειας ομάδων με διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά να ενταχθούν σε μια κοινωνία με διακριτή πολιτισμική ταυτότητα *«Πρόκειται για κοινωνικές ομάδες οι οποίες είναι διαφορετικής εθνικότητας, θρησκείας, γλώσσας, διαφορετικής ιστορικής πορείας, οι οποίες προσπαθούν να ενταχθούν μέσα σε μια άλλη κοινωνία, με διαφορετικό πολιτισμό και διαφορετική ιστορία»*.

Η αποδοχή του γεγονότος ότι υπάρχουν πολλές και διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες είναι, τέλος, ένας από τους ορισμούς της πολιτισμικής ετερότητας, όπως υποστηρίζουν εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνά μας *«Ότι είναι κάτι το οποίο είναι διαφορετικό σε σχέση με αυτό που έχω μάθει εγώ, αλλά πρέπει να το αποδέχεσαι με την έννοια ότι το σωστό για κείνον είναι αυτό που εσύ δεν ξέρεις».*

Ένας μόνο εκπαιδευτικός διαφοροποιείται δηλώνοντας ότι δε γνωρίζει τι σημαίνει πολιτισμική ετερότητα *«Δεν το έχω ακούσει αυτό. Τι είναι ετερότητα;».*

6.1.4. Ο επηρεασμός της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού από τις επαφές τους με άλλους λαούς

Στην κατηγορία που περιλαμβάνει τις απόψεις των εκπαιδευτικών για τον επηρεασμό της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού από τις επαφές του με άλλους λαούς, όλοι οι εκπαιδευτικοί που ρωτήθηκαν δηλώνουν ότι είναι βέβαιο το γεγονός ότι ένας πολιτισμός επηρεάζεται από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς *«Ναι, ναι, επηρεάζεται με όλους τους τρόπους // Η ταυτότητα ενός λαού σίγουρα επηρεάζεται από την επαφή του με άλλους».* Αρκετοί θεωρούν ότι είναι φυσιολογικό φαινόμενο η επαφή ανάμεσα στους λαούς τη σημερινή εποχή, της παγκοσμιοποίησης *«στη σημερινή εποχή, τη λεγόμενη εποχή της παγκοσμιοποίησης είναι φυσιολογικό και ως ένα σημείο, θα έλεγα επόμενο, ένας λαός να έρχεται σε επαφή με έναν άλλο λαό ή με άλλους λαούς».* ενώ άλλοι θεωρούν ότι η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς είναι φαινόμενο όλων των εποχών *«Μακραίωνη η αλληλεπίδραση μεταξύ των λαών και αυτό φαίνεται πρωτίστως μέσα από την τέχνη, από τον πολιτισμό, μέσα τις καθημερινές πρακτικές της μαγειρικής κλπ. είναι ένα διαρκές δούναι και λαβείν».* Έτσι, είναι φυσικό φαινόμενο, κατά τη γνώμη των περισσότερων, η ανταλλαγή πολιτισμικών στοιχείων ανάμεσα στους λαούς, όταν αυτοί έρχονται σε επαφή μεταξύ τους και ειδικότερα, η ανταλλαγή πολιτισμικών στοιχείων ανάμεσα στους λαούς στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες είναι αναπόφευκτη *«με το αλισβερίσι που υπάρχει ανάμεσα στους λαούς αναπόφευκτα παίρνουν και δίνουν στοιχεία πολιτισμικά ο ένας στον άλλο, πράγμα το οποίο συμβαίνει σήμερα παντού στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες».*

Υποστηρίζεται η άποψη ότι η αλληλεπίδραση με άλλους πολιτισμούς αποτελεί υγιή και απαραίτητη διαδικασία για την επιβίωση ενός πολιτισμού *«Ε, βέβαια. Κατά αρχάς, λαός απομονωμένος, χωρίς καμιά αλληλεπίδραση, μάλλον είναι καταδικασμένος, έστω και μακροπρόθεσμα να ατονήσει, να παρακμάσει. Είναι και υγιές αυτό, μέχρι ένα σημείο»* και ότι η συγκρότηση της πολιτισμικής ταυτότητας δεν είναι δυνατή παρά μόνο μέσα από την επαφή του με το διαφορετικό *«για να δομηθεί η ταυτότητα ενός ατόμου πρέπει να έρθει σε επαφή με αυτό που θεωρείται έτερο, διαφορετικό, ώστε να μπορέσει να συγκροτηθεί»*.

Οι περισσότεροι από τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα θεωρούν ότι είναι θετικό φαινόμενο η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς *«Φυσικά επηρεάζεται και μάλιστα θεωρώ ότι είναι θετική η επιρροή // Θεωρώ ότι επηρεάζεται θετικά»* και ότι αυτή η αλληλεπίδραση δεν αποτελεί λόγο αλλοίωσης της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού *«Δεν με υποχρεώνει η επαφή μου με τον άλλο να μου αλλάξει το τι είμαι εγώ. Κατανοώ το τι είναι αυτός και συνυπάρχω μαζί του»*, αλλά λόγο εμπλουτισμού της *«Επομένως εμπλουτίζεται θεωρώ η δική μου πολιτιστική ταυτότητα»*. Σύμφωνα, πάλι, με εκπαιδευτικούς η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς μπορεί να πάρει τη μορφή αναγκαστικής ή εθελούσιας προσαρμογή της πολιτισμικής ταυτότητας ατόμων ή ομάδων στην κυρίαρχη πολιτισμική ταυτότητα *«Νομίζω, ναι. Σε κάποιες περιπτώσεις επηρεάζεται, υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες οι κοινωνικές αυτές ομάδες αναγκάστηκαν να αλλάζουν ή ήθελαν, τέλος πάντων να αλλάζουν μέχρι και τη θρησκεία τους, μαθαίνουν τη γλώσσα του τόπου στον ζουν, μαθαίνουν την ιστορία του, οπότε, νομίζω, ναι ότι σε ένα σημείο επηρεάζονται από τον τόπο στον οποίο ζουν»*.

Τέλος, κάποιοι από τους εκπαιδευτικούς επισημαίνουν ότι στην περίπτωση που η επαφή ανάμεσα στους λαούς είναι αρνητική γίνεται αιτία συγκρουσιακών καταστάσεων και απόρριψης του διαφορετικού *«μπορεί και με αρνητικό τρόπο, όταν έρθει σε μια σύγκρουση και να οδηγήσει σε πλήρη απόρριψη του άλλου»*.

6.1.5. Οι τρόποι επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς

Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα, στο ερώτημα σχετικά με τους τρόπους με τους επηρεάζεται η πολιτισμική ταυτότητα ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς διατυπώνουν μια σειρά από ενδιαφέρουσες απόψεις. Υποστηρίζουν ότι οι μετακινήσεις των ανθρώπων για εργασία, για σπουδές ή για τουρισμό αποτελούν τρόπο επαφής ανάμεσα στους λαούς και τρόπο αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους πολιτισμούς *«Όπως είναι, παραδείγματος χάρη το θέμα της εργασίας, το θέμα των σπουδών, το θέμα του τουρισμού, το θέμα της εγκατάστασης σε μια άλλη περιοχή, και κάθε τέτοια μετακίνηση επηρεάζει σαφώς το όλο πλαίσιο // Με σπουδές στο εξωτερικό, ανάλογα με τι ασχολείται ο καθένας, έτσι, μπορεί να επηρεαστεί ο επιστήμονας, αυτός που έχει, τέλος πάντων, επαφή και με άλλους λαούς, πιο στενές επαφές, είτε λόγω σπουδών, είτε λόγω εργασίας, ναι, αυτά»*.

Αναφέρουν ότι η ανταλλαγή πληροφοριών και αντιλήψεων ανάμεσα στους λαούς, η γνωριμία με τις πρακτικές των άλλων λαών *«αποκτάς καταρχήν τη γνώση της ζωής, το πώς ζει ένας άνθρωπος σε έναν άλλο τόπο και πώς συμπεριφέρεται, ακόμα και το πώς μαθαίνει πράγματα στον τόπο του και πόσο διαφορετικά... πόσο διαφέρει αυτό από το δικό μας τρόπο // με την ανταλλαγή, τέλος πάντων, πληροφοριών, αντιλήψεων, αλλά και με τις παραστάσεις, το τι βλέπω να κάνει ο άλλος, τις πρακτικές του άλλου, τις πρακτικές που χρησιμοποιεί ο άλλος»* είναι τρόποι επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας και ότι η καθημερινή τριβή και επαφή μεταξύ ανθρώπων διαφορετικών πολιτισμών αποτελεί τρόπο αλληλεπίδρασης μεταξύ αυτών των πολιτισμών *«με την επαφή, το συγχρωτισμό, με τις κοινωνικές σχέσεις που σιγά σιγά αναπτύσσονται»*. Σύμφωνα με τις απόψεις που διατυπώνουν άλλοι εκπαιδευτικοί, οι μικτοί γάμοι αποτελούν τρόπο αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες *«από την τριβή, τους μικτούς γάμους, όταν περνάμε σε δεύτερη γενιά ανθρώπων που ζούνε σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία μαζί, έτσι»*.

Κάποιοι παρατηρούν ότι μέσα από την αλληλεπίδραση ανθρώπων που ανήκουν σε άλλους πολιτισμούς γίνεται ανταλλαγή γλωσσικών δανείων και κουλτούρας και κάποιοι ότι γενικά η ανταλλαγή πολιτισμικού φορτίου ανάμεσα στους λαούς αποτελεί τρόπο επηρεασμού της πολιτισμικής τους ταυτότητας *«Μετά από πολλά χρόνια, ας πούμε, συμβίωσης ή τριβής μεταξύ δύο διαφορετικών πολιτισμών, νομίζω ότι και ο ένας και ο άλλος υιοθετεί στοιχεία από τον άλλο πολιτισμό, κυρίως της καθημερινότητας, της κουλτούρας, των εθίμων, ας πούμε, κάπως έτσι. Ακόμα και της γλώσσας πολλές φορές, ναι // Επηρεάζεται με ... μέσω της ανταλλαγής πολιτισμικού*

φορτίου, ας το πω έτσι, με στοιχεία που έχουν να κάνουν με τη γλώσσα, με την καθημερινότητα, τις αντιλήψεις».

Εκπαιδευτικοί αναφέρονται στις αναγκαστικές μετακινήσεις και νέες εγκαταστάσεις πολιτισμικών ομάδων ως έναν από τους τρόπους επαφής ανάμεσα στους λαούς και άλλοι υποστηρίζουν ότι η ενσωμάτωση ενός ανθρώπου στο περιβάλλον μιας κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδας αποτελεί επίσης τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητάς του *«Σε κάποιες περιπτώσεις επηρεάζεται, υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες οι κοινωνικές αυτές ομάδες αναγκάστηκαν να αλλάξουν ή ήθελαν, τέλος πάντων να αλλάξουν μέχρι και τη θρησκεία τους, μαθαίνουν τη γλώσσα του τόπου στον ζουν, μαθαίνουν την ιστορία του, οπότε, νομίζω, ναι ότι σε ένα σημείο επηρεάζονται από τον τόπο στον οποίο ζουν».*

Σύμφωνα με κάποιους άλλους εκπαιδευτικούς τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ενός ανθρώπου ή μιας ομάδας είναι το κλίμα που δημιουργούν τα ΜΜΕ απέναντι στις διαφορετικές ομάδες *«Επίσης θεωρώ ότι σημαντικό ρόλο παίζουν τα ΜΜΕ, ανάλογα με το κλίμα που καλλιεργούν απέναντι σε ομάδες με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα»*, ενώ σύμφωνα με άλλους οι πολιτιστικές δράσεις και η τέχνη επηρεάζουν τη νοοτροπία, την κουλτούρα και εν τέλει την πολιτισμική ταυτότητα ενός λαού *«οι πολιτιστικές δράσεις επηρεάζουν γενικά τη νοοτροπία και την κουλτούρα που υπάρχει»*. Διατυπώνεται επίσης η άποψη ότι η φοίτηση στο σχολείο παιδιών από διαφορετικά περιβάλλοντα είναι τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής τους ταυτότητας *«Τα παιδιά πηγαίνουν στο σχολείο και μαθαίνοντας στο σχολείο τα ήθη έθιμα της κοινωνίας που ζουν, στις επαφές που έχουν με τα άλλα παιδιά».*

Επιπλέον η επαφή μέσω του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης είναι για τους εκπαιδευτικούς ένας σύγχρονος τρόπος επαφής και αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε ανθρώπους και λαούς *«, ειδικά τώρα στη δική μας εποχή, με το διαδίκτυο, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, instagram, fb, utube, σίγουρα επηρεάζεται σε όλα τα επίπεδα»*. Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζει η άποψη των εκπαιδευτικών που δηλώνουν ότι η αλληλεπίδραση με άλλους πολιτισμούς έχει ως αποτέλεσμα τον εμπλουτισμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων ανθρώπων και λαών *«Σίγουρα μπορεί να επηρεαστεί και με θετικό τρόπο, να εμπλουτιστεί η ταυτότητα, ενός λαού, να υιοθετήσει διάφορα άλλα στα χαρακτηριστικά του πολιτισμού του».*

6.1.6. Οι παράγοντες που καθορίζουν τον βαθμό επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς

Όσον αφορά στο βαθμό κατά τον οποίο η πολιτισμική ταυτότητα ενός ατόμου ή μιας ομάδας επηρεάζεται από την επαφή της με άλλους πολιτισμούς, εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα πιστεύουν ότι είναι ανάλογος με το βαθμό γνώσης και βιωματικής σχέσης ενός λαού με την πολιτισμική του ταυτότητα *«ο βαθμός που επηρεάζεται είναι ανάλογος με το βαθμό γνώσης και βιωματικής σχέσης που έχει ένας λαός με την πολιτισμική του ταυτότητα. Δηλαδή, όσο πιο στενή είναι η σχέση αυτή τόσο πιο προσηλωμένος είναι στη δική του πολιτισμική ταυτότητα και επηρεάζεται σε μικρότερο βαθμό»*. Άλλοι υποστηρίζουν την άποψη ότι ο βαθμός στον οποίο επηρεάζεται η πολιτισμική ταυτότητα είναι ανάλογος με το πόσα κοινά στοιχεία υπάρχουν ανάμεσα στους πολιτισμούς που έρχονται σε επαφή *«ο βαθμός που έχει να κάνει με τα κοινά στοιχεία που υπάρχουν στην πολιτισμική ταυτότητα δύο λαών. Όσο πιο πολλά κοινά στοιχεία υπάρχουν, τόσο μεγαλύτερη προσέγγιση και επίδραση έχει ο ένας λαός από τον άλλον»*. Υποστηρίζονται επίσης οι απόψεις ότι ο βαθμός επηρεασμού καθορίζεται από τον αριθμό των ανθρώπων διαφορετικού πολιτισμού που διαβιούν στον ίδιο χώρο και ότι είναι ανάλογος με τη χρονική διάρκεια *«Σίγουρα θα επηρεαστεί, εξαρτάται για πόσα χρόνια, παράδειγμα με τους Τούρκους, επηρεαστήκαμε μας άρεσε δε μας άρεσε και εξαρτάται και με το τι ποσοστό ανθρώπων με διαφορετική πολιτιστική ταυτότητα θα έρθει «στο δικό σου χώρο»»* και, τέλος, ανάλογος με την ένταση της επαφής ανάμεσα στους λαούς που φέρουν διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά *«Πάντα επηρεάζεται, γενικά επηρεαζόμαστε από τον οποιοδήποτε συναναστρέφουμε και όσο πιο έντονα συναναστρέφεται με άλλους πολιτισμούς τόσο βελτιώνεται ή χαλάς τον δικό σου»*.

Πίνακας 1. Κατηγορίες και κωδικοί του θεματικού άξονα: «Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας»

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας 14	<p>ΣΥΓΝΙΠΛΟ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων μιας πληθυσμιακής ομάδας</p> <p>ΣΥΓΓΙΔΟΠΓ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων διαφοροποίησης μιας πληθυσμιακής ομάδας μέσα στο πολιτισμικό γίγνεσθαι</p> <p>ΣΥΓΓΙΟΟΠΓ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων οριοθέτησης μιας πληθυσμιακής ομάδας μέσα στο πολιτισμικό γίγνεσθαι</p> <p>ΣΥΠΟΧΑΛΑ: Σύνολο πολιτισμικών χαρακτηριστικών ενός λαού</p> <p>ΣΥΠΣΣΕΜΚ: Το σύνολο των προσδιοριστικών στοιχείων σύνθεσης του εμείς, για το κράτος</p> <p>ΣΥΠΣΣΕΓΑ: Το σύνολο των προσδιοριστικών στοιχείων σύνθεσης του εγώ, για το άτομο</p> <p>ΣΧΠΟΚΠΚΔ: Σύνολο χαρακτηριστικών ενός ατόμου προερχομένων από την οικογένεια, το κοινωνικό περιβάλλον, την περιοχή καταγωγής και διαβίωσης</p> <p>ΣΓΤΑΧΙΣ: Συνείδηση γνωρισμάτων και ιδιοτήτων τοποθέτησης του ατόμου μέσα στο χώρο και την ιστορία</p> <p>ΕΠΠΡΠΡΑΝ: Επίγνωση της προέλευσης και του προορισμού του ανθρώπου μέσα στο πολιτισμικό γίγνεσθαι</p> <p>ΥΝΑΡΑΝΤ: Σύνολο αρχών και αντιλήψεων ενός ατόμου</p> <p>ΤΡΑΝΑΑΝΘ: Τρόπος ανατροφής ενός ανθρώπου</p> <p>ΣΥΚΟΧΑΑΤ: Σύνολο κοινωνικών χαρακτηριστικών ενός ατόμου</p> <p>ΑΙΑΣΚΠΟΣ: Η αίσθηση του ανήκειν σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό και πολιτισμικό σύνολο</p> <p>ΜΡΚΟΑΔΠΤ: Μεγάλος ο ρόλος του τρόπου κοινωνικοποίησης ενός ατόμου για τη διαμόρφωση της πολιτισμικής του ταυτότητας</p>
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας 17	<p>ΓΛΣΤΓΝΠΤ: Η γλώσσα στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας</p> <p>ΕΙΣΥΣΤΠΤ: Η εθνική και ιστορική συνείδηση στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας</p> <p>ΘΡΠΣΤΓΠΤ: Η θρησκευτική πίστη στοιχείο γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας</p> <p>ΚΑΤΣΤΓΠΤ: Η καταγωγή στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας</p> <p>ΓΕΧΣΤΓΠΤ: Ο γεωγραφικός χώρος ζωής του ανθρώπου στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας</p> <p>ΗΕΘΣΤΓΠΤ: Τα ήθη και τα έθιμα στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας</p> <p>ΠΑΣΤΓΝΠΤ: Οι παραδόσεις στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας</p> <p>ΚΟΣΤΓΝΠΤ: Η κουλτούρα στοιχείο – γνώρισμα πολιτισμικής ταυτότητας</p> <p>ΤΕΣΤΓΝΠΤ: Η τέχνη στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής</p>

6.2. Εννοιολόγηση της πολυπολιτισμικότητας

Στο δεύτερο θεματικό άξονα (βλ. Πίνακα 2) οι εκπαιδευτικοί περιγράφουν την έννοια της πολυπολιτισμικότητας, και αναφέρονται στα χαρακτηριστικά, θετικά και αρνητικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών. Απαντούν στο ερώτημα αν η κοινωνία στην οποία ζουν και εργάζονται είναι πολυπολιτισμική και αναφέρουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους γι' αυτό. Τέλος, αναφέρονται στις εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών και στο πώς μπορούν αυτές να αντιμετωπιστούν.

6.2.1. Η έννοια της πολυπολιτισμικότητας

Περιγράφοντας την έννοια της πολυπολιτισμικότητας αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς που πήραν μέρος στην έρευνα, θεωρούν ότι αναφέρεται στην ύπαρξη διαφορετικών και ενίοτε αντίθετων πολιτισμικών ταυτοτήτων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο *«Πολυπολιτισμικότητα; Είναι η ύπαρξη πολλών διαφορετικών αλλά και εν μέρει αντίθετων πολιτισμικών ταυτοτήτων μέσα σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο»*. Για άλλους είναι η ύπαρξη συμπαγών ή μη πληθυσμιακών ομάδων με διαφορετικό πολιτισμό σε μια κοινωνία *«Ως πολυπολιτισμικές κοινωνίες χαρακτηρίζονται όσες διατηρούν εντός τους πληθυσμούς συμπαγείς ή μη, οι οποίες έχουν διαφορετική κουλτούρα, γλώσσα, παραδόσεις, αξιακές θέσεις, θρησκεία και τα λοιπά»* και η συνύπαρξη ανθρώπων διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας στον ίδιο χώρο *«Πολυπολιτισμικότητα σημαίνει κοινωνίες όπου συνυπάρχουν άνθρωποι με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα»*.

Η πολυπολιτισμικότητα είναι, σύμφωνα με τον ορισμό που δίνουν κάποιοι από τους εκπαιδευτικούς, η συνύπαρξη πολλών εθνικοτήτων, διαφορετικών πολιτισμών, ανθρώπων από διαφορετικές κουλτούρες *«Συνύπαρξη πολλών εθνικοτήτων, διαφορετικών πολιτισμών, ανθρώπων από διαφορετικές κουλτούρες»*. Άλλοι αναφέρονται στη συμβίωση διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο *«Μια ευρύτερη κοινωνία όπου συμβιώνουν άνθρωποι προερχόμενοι από κοινωνίες με διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία»* και κάποιοι από αυτούς

υποστηρίζουν ότι αυτή η συμβίωση είναι εφικτή μόνο σε πλαίσιο σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων *«Δεν μπορώ εγώ να δεχτώ την πολυπολιτισμικότητα από το σημείο και πέρα που δεν γίνονται σεβαστά τα δικαιώματα των ανθρώπων, είναι κόκκινη γραμμή αυτή»*. Η άποψη ότι η πολυπολιτισμικότητα είναι έννοια συνώνυμη με την πολιτισμική ετερότητα προβάλλεται επίσης ως απάντηση στο σχετικό ερώτημα *«Δε ξέρω αν ως όρος έχει καμιά διαφορά από την πολιτισμική ετερότητα, για μένα σημαίνει το ίδιο»*.

Επίσης κάποιοι θεωρούν ότι πολυπολιτισμικότητα είναι η αναγκαία διασταύρωση των πολιτισμικών ταυτοτήτων στη σύγχρονη εποχή *«Ζουν στον ίδιο τόπο, εργάζονται στον ίδιο τόπο, αλληλεπιδρούν ο ένας με τον άλλο στην καθημερινότητά τους. Αυτό είναι η πολυπολιτισμικότητα. Διασταυρώνονται αυτές οι ταυτότητες υποχρεωτικά πλέον στην εποχή μας»* και ο συγκερασμός των διαφορετικών στοιχείων που συνθέτουν αυτές τις ταυτότητες *«Σ' αυτήν την κουλτούρα τη μικτή, ότι αυτό που είπα και πριν, ότι υπάρχουν... ότι μεταφέρονται χαρακτηριστικά από το ένα άτομο διαφορετικής κουλτούρας στο άλλο, άρα είναι μια κοινωνία στην οποία συνυπάρχουν πολλά χαρακτηριστικά τα οποία μπορεί να τα αποκτήσει καθένας, που σε άλλη περίπτωση δε θα τα είχε αποκτήσει»* και ότι η πολυπολιτισμική κοινωνία αποτελεί το χωνευτήρι ανθρώπων με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο *«ένα χωνευτήρι πολλών πολιτισμών, ανθρώπων με διαφορετικό πολιτισμικό»*.

Τέλος για κάποιους πολυπολιτισμικότητα είναι η εξοικείωση με τη διαφορετικότητα ανάμεσα στους πολιτισμούς και ότι αποτελεί ιδιότητα κοινωνίας η οποία είναι ανοιχτή, δεν είναι φοβική και στοχεύει στην προστασία της ιδιαιτερότητάς της, ενώ ταυτόχρονα έχει τη διάθεση υιοθέτησης των θετικών στοιχείων άλλων κοινωνιών *«Σημαίνει τη δυνατότητα ενός ή μάλλον δηλώνει την ιδιότητα μιας ανοιχτής κοινωνίας που δεν είναι φοβική και μπορεί να στέκεται απέναντι στις υπόλοιπες σ' αυτό το διαρκές δούναι και λαβείν, προστατεύοντας τη δική της ιδιαιτερότητα αλλά και εγκολπώνοντας θετικά στοιχεία από τις άλλες»*.

6.2.2. Τα θετικά χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών

Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα περιγράφουν όσα από τα χαρακτηριστικά του τρόπου με τον οποίο λειτουργούν οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες

θεωρούν ότι έχουν θετικό πρόσημο Αναφέρονται πρώτα πρώτα στην ποικιλία των πολιτισμικών στοιχείων που συναντώνται στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες και στην παρουσία σ' αυτές πολλών και διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων *«Τα χαρακτηριστικά ... η πολυμορφία θα έλεγα, δηλαδή διαφορετικά χαρακτηριστικά σε κάθε τομέα και σε κάθε επίπεδο. Μπορεί να έχουν ... συγκεκριμένα ... να είναι άνθρωποι που μιλάνε διαφορετική γλώσσα, μπορεί να είναι άνθρωποι που έχουν διαφορετική θρησκεία, διαφορετικές καταβολές, διαφορετικό τρόπο εκπαίδευσης διαφορετικό τρόπο λειτουργίας μέσα στην οικογένεια και λοιπά , γενικά διαφορετικούς τρόπους για να αντιμετωπίζουν τα πράγματα»*. Θεωρούν ότι ο πλουραλισμός και η πολυμορφία σε κάθε έκφραση της ζωής είναι από τα θετικά χαρακτηριστικά που αποδίδουν στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες *«η ποικιλία, η ποικιλία, ο πλουραλισμός σε όλους τους τομείς του πολιτισμού, θετικά ιδωμένο»*, όπως άλλωστε και η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς *«η αλληλεπίδραση μεταξύ των πολιτισμών, των διαφορετικών πολιτισμών // είναι η διαρκής αλληλεπίδραση μέσα από την οποία διαμορφώνεται ένα νέο πολιτισμικό μωσαϊκό»*.

Το γεγονός ότι κάθε ομάδα προσπαθεί να διατηρήσει την ιδιαιτερότητά της, παρουσιάζεται από εκπαιδευτικούς ως ένα θετικό χαρακτηριστικό της λειτουργίας των πολυπολιτισμικών κοινωνιών *«και σ' αυτές τις πολυπολιτισμικές κοινωνίες, κάθε πολιτισμική κοινωνική ομάδα προσπαθεί να διατηρήσει ό,τι στοιχείο τη διαφοροποιεί από μια άλλη»*, ταυτόχρονα με την προσπάθεια καταπολέμησης του ρατσισμού *«Μαθαίνουν τους πολίτες να δείχνουν ανοχή στο διαφορετικό και να το σέβονται, να καταπολεμούν τις προκαταλήψεις και τον ρατσισμό»*. Η επίτευξη της αρμονικής συνύπαρξης ή συμβίωσης ανθρώπων από διαφορετικούς πολιτισμούς είναι, όπως δηλώνουν κάποιοι από τους εκπαιδευτικούς είναι χαρακτηριστικό της σωστής λειτουργίας μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας *«Και σίγουρα η αρμονική συνύπαρξη έπρεπε να είναι // αυτό, ότι άνθρωποι με διαφορετικές καταβολές , με διαφορετική κουλτούρα, έτσι, προσπαθούν να συνυπάρξουν όσο το δυνατόν πιο αρμονικά, με σεβασμό στη διαφορετικότητα»* που συνδέεται με το ότι μέσα σ' αυτήν δημιουργούνται στενές σχέσεις ανάμεσα σε ανθρώπους με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες *«ακόμα και οι συνδέσεις, παραδείγματος χάρη οι γάμοι μεταξύ δύο διαφορετικών πολιτισμών»*.

Η ανταλλαγή απόψεων ανάμεσα σε διάφορους πολιτισμούς είναι, κατά τη γνώμη κάποιων από τους εκπαιδευτικούς ένα από τα θετικά χαρακτηριστικά μιας

πολυπολιτισμικής κοινωνίας «Σ' αυτήν την κουλτούρα τη μικτή, ότι αυτό που είπα και πριν, ότι υπάρχουν... ότι μεταφέρονται χαρακτηριστικά από το ένα άτομο διαφορετικής κουλτούρας στο άλλο, άρα είναι μια κοινωνία στην οποία συνυπάρχουν πολλά χαρακτηριστικά τα οποία μπορεί να τα αποκτήσει καθένας, που σε άλλη περίπτωση δε θα τα είχε αποκτήσει», όπως άλλωστε και η προσαρμοστικότητα και η ευελιξία που αναπτύσσουν όσοι ζουν σ' αυτήν «Χαρακτηριστικά ... σίγουρα είναι πιο ευπροσάρμοστη, σίγουρα είναι πιο ευέλικτη, πιο ανεκτική». Τέλος, αρκετοί θεωρούν την ισότιμη αντιμετώπιση όλων των ανθρώπων, ανεξαρτήτως καταγωγής ή προέλευσης ως ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά που παρουσιάζει μια πολυπολιτισμική κοινωνία «θα έπρεπε να υπάρχει ισονομία, να υπάρχουν ίδιες ευκαιρίες σε όλους τους ανθρώπους που είναι από διαφορετικές χώρες, να έχουν τα παιδιά ίση πρόσβαση με τους άλλους στην εκπαίδευση, όλοι να έχουν στην υγεία πρόσβαση, αυτά θα ήταν όντως χαρακτηριστικά μιας καλής πολυπολιτισμικής κοινωνίας».

6.2.3. Τα κύρια χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών

Όσον αφορά στα κύρια χαρακτηριστικά μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, οι περισσότεροι από τους εκπαιδευτικούς που απάντησαν στις ερωτήσεις της έρευνας θεωρούν ότι ένα από αυτά είναι ότι αντίθετα με ό,τι συμβαίνει στις μη πολυπολιτισμικές κοινωνίες, δεν υπάρχει κοινή αντίληψη και θεώρηση των πραγμάτων από τις διάφορες ομάδες που συνυπάρχουν ή συμβιώνουν μέσα σ' αυτή «Στις μη πολυπολιτισμικές κοινωνίες υπάρχει θα λέγαμε μια ενιαία θεώρηση των πραγμάτων, αυτή η κοινωνία τα βλέπει τα πράγματα σύμφωνα με τα δικά της πλαίσια». Σχεδόν όλοι θεωρούν κύρια χαρακτηριστικά μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας την ανοχή απέναντι στη διαφορετικότητα «Για να πεις ότι είναι πολυπολιτισμική μια κοινωνία πρέπει να υπάρχει ανοχή στη διαφορετικότητα» και το γεγονός ότι όσοι ζουν μέσα σε αυτές κατανοούν, σέβονται και αποδέχονται το διαφορετικό «άρα να υπάρχει και ο σεβασμός και η ανοχή πχ στις θρησκευτικές πεποιθήσεις, έτσι; Σέβεσαι και ταυτόχρονα ανέχεσαι τον άλλο για το ό,τι πιστεύει, για το ό,τι θεωρεί ότι είναι σωστό, γιατί έτσι μεγάλωσε, γιατί έτσι το δέχτηκε, γιατί έτσι το επιβάλλει η θρησκεία του, πολλές φορές, για διάφορους λόγους», απέναντι στο οποίο δείχνουν θετική διάθεση «Θα έπρεπε

τουλάχιστον να είναι τα χαρακτηριστικά τους ότι είναι ανοιχτοί στο διαφορετικό, όχι ότι αυτό πάντοτε συμβαίνει, ότι αποδέχονται τις διαφορές, θα λέγαμε».

Η πρόκληση της γνωριμίας με το διαφορετικό αποτελεί για κάποιους εκπαιδευτικούς ένα βασικό χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών *«τα ήθη, τα έθιμα του άλλου, να δέχονται να τα δουν, να τα γνωρίσουν, η δεκτικότητα, δηλαδή»* ενώ για άλλους η αλληλεγγύη και ο αλληλοσεβασμός που αναπτύσσεται ανάμεσα σε ανθρώπους με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες *«Προάγουν επίσης την αλληλεγγύη και τον αλληλοσεβασμό».* Τέλος, όπως υποστηρίζουν αρκετοί εκπαιδευτικοί η προοδευτικότητα και η φιλελεύθερη και δημοκρατική νοοτροπία αποτελούν κάποια από τα κύρια χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν μια πολυπολιτισμική κοινωνία *«Καταρχήν είναι πιο ...έχουν πιο πολλές προοπτικές να αναπτυχθούν, πρέπει να είναι πιο προοδευτικές, δίνουν ίσες ευκαιρίες σε όλους ανεξαρτήτως φύλου και πρέπει να είναι και πιο δημοκρατικές, εφόσον λειτουργούν πολυπολιτισμικά, δηλαδή».*

6.2.4. Τα αρνητικά χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών

Περιγράφοντας τα χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών με αρνητικό πρόσημο κάποιοι από τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα ξεκινούν με τη διαπίστωση ότι η πολιτισμική ισότητα αποτελεί αιτούμενο και όχι υφιστάμενο χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών *«η πολυπολιτισμική ισότητα στο πλαίσιο αυτού του παγκόσμιου χάρτη, δυστυχώς, είναι το αιτούμενο και όχι το υφιστάμενο».* Αναφέρουν ως ένα από τα αρνητικά χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών το γεγονός ότι συχνά το διαφορετικό στοχοποιείται από την κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα και συνεχίζουν, λέγοντας ότι οι αντιθέσεις και οι συγκρούσεις ανάμεσα στις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες είναι επίσης ένα από τα χαρακτηριστικά με αρνητικό πρόσημο *«ενώ κάποιες άλλες κοινωνίες στοχοποιούν τα άτομα των άλλων πολιτισμών, στοχοποιούν αυτό το διαφορετικό αυτό το οποίο βλέπουν ως αρνητικό, οπότε σε αυτές τις κοινωνίες έχουμε αντιθέσεις, συγκρούσεις».* Σύμφωνα με άλλους, χαρακτηριστικό, που σε καμία περίπτωση δε θα μπορούσε να θεωρηθεί θετικό, στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες είναι η καχυποψία και η επιφύλαξη απέναντι στο διαφορετικό *«από κάποιους άλλους ανθρώπους μπορεί να μην υπάρχει*

καθόλου διάθεση κατανόησης και να υπάρχει καχυποψία μεγαλύτερη ...έτσι το φαντάζομαι».

Επίσης, αρνητικό χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών είναι οι σχέσεις εξουσίας και επιβολής από την κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα «είναι η διαρκής αλληλεπίδραση μέσα από την οποία διαμορφώνεται ένα νέο πολιτισμικό μωσαϊκό, εντός του οποίου, δυστυχώς υπάρχουν πάλι σχέσεις εξουσίας», ενώ, πάνω σε αυτό, ένας από τους εκπαιδευτικούς εξειδικεύει μιλώντας για συγκρουσιακές σχέσεις επιβολής με κυρίαρχο το αγγλοσαξωνικό πρότυπο εις βάρος των υπολοίπων «σχέσεις συγκρουσιακές, σχέσεις επιβολής ανάμεσα ...μάλλον με κυρίαρχο το αγγλοσαξωνικό πρότυπο σε βάρος των υπολοίπων». Τέλος στα αρνητικά χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα περιλαμβάνουν προβλήματα όπως ρατσισμός «Βέβαια υπάρχουν και προβλήματα, φαντάζομαι, έτσι, πολλά, όπως ο ρατσισμός» και η αλλοίωση που υφίστανται τα πολιτισμικά στοιχεία των λιγότερο ισχυρών ομάδων «υπάρχει ο κίνδυνος της αλλοτρίωσης, της πολιτισμικής αλλοτρίωσης από τους ισχυρότερους. Ας πούμε οι ισχυρότερες γλώσσες, έτσι, τα αγγλικά, γερμανικά, τα ... οι ισχυρότερες γλώσσες επιβάλλονται στις άλλες και τις κάνουν πιο φτωχές. Έτσι;».

6.2.5. Η πολυπολιτισμικότητα ως γνώρισμα της ελληνικής κοινωνίας

Απαντώντας στη σχετική ερώτηση αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς που πήραν μέρος στην έρευνα δηλώνουν ότι η πολυπολιτισμικότητα αποτελεί χαρακτηριστικό ιστορικό γνώρισμα του ελληνικού χώρου «Λοιπόν, γενικά, ο ελληνικός χώρος εξαρχής που παρουσιάστηκε στο παγκόσμιο ιστορικό γίνεσθαι, είχε πολλά και διαφορετικά πολιτιστικά στοιχεία». Κάποιοι, πάλι, υποστηρίζουν ότι η ελληνική κοινωνία άρχισε να μεταβάλλεται και να γίνεται πολυπολιτισμική ύστερα από το μεταναστευτικό κύμα της δεκαετίας του 1990 «Σίγουρα σε αυτό μεγάλο ρόλο έχει παίξει και το μεγάλο κύμα μετανάστευσης που παρατηρήθηκε από τη δεκαετία του 90 και εξής και σίγουρα το λεγόμενο προσφυγικό ζήτημα έχει καταστήσει την Ελλάδα, τουλάχιστον σε πάρα πολλές περιοχές πολυπολιτισμική κοινωνία», διαφέρει όμως σε μεγάλο βαθμό από τις πολυπολιτισμικές κοινωνίες των χωρών της Δύσης «Σίγουρα δεν είναι μια πολυπολιτισμική κοινωνία με την έννοια που είναι άλλες κοινωνίες του δυτικού

κόσμου, ωστόσο, ναι, η Ελλάδα του σήμερα είναι πολυπολιτισμική κοινωνία». Η σύγχρονη ελληνική κοινωνία είναι πολυπολιτισμική κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα, ενώ στην επαρχία ο πληθυσμός παρουσιάζει μεγαλύτερη ομοιογένεια «Η επαρχία είναι πιο αργή σε αυτήν τη διαδικασία, εμφανίζει πιο ισχυρά εθνικά ή και εθνικιστικά αντανακλαστικά».

Στα αστικά κέντρα, όπως υποστηρίζουν αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς, υπάρχει έντονη παρουσία ανθρώπων με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα *«Στις μέρες μας, ναι, πιστεύω ακράδαντα ότι η κοινωνία μας πλέον είναι πολυπολιτισμική, ιδίως στα μεγάλα αστικά κέντρα, όχι σε απομονωμένες περιοχές που δεν έχουν πρόσβαση σε συγκοινωνία και τα λοιπά... Υπάρχουν άνθρωποι, λοιπόν στα μεγάλα αστικά κέντρα, οι οποίοι προέρχονται από πολλές και διαφορετικές χώρες, έχουν εγκατασταθεί εκεί, εργάζονται, σπουδάζουν, προσφέρουν σημαντικά στην τοπική κοινωνία».* Θεωρούν, επίσης ότι οι άνθρωποι αυτοί, αν και προέρχονται από διαφορετικά περιβάλλοντα έχουν συγχωνευτεί και προσαρμοστεί στην κυρίαρχη κουλτούρα *«Όποια άτομα είναι άλλων εθνότητων πιστεύω ότι έχουν, δε θα το έλεγα αφομοιωθεί, δεν είναι ωραίος όρος, σου καταλύει τη δική σου πολιτισμική ταυτότητα, έχουν μπορέσει και έχουν ενσωματωθεί στην κοινωνία, αλλά δε βλέπω κάτι που να διαφοροποιεί ή να εισέρχεται στο δικό μου πολιτισμικό background».* Διατυπώνεται, τέλος, από εκπαιδευτικό η άποψη ότι ο περιορισμένος αριθμός μικτών γάμων αποτελεί ένδειξη ότι η ελληνική κοινωνία δεν είναι, στην ουσία, πολυπολιτισμική *«Θεωρώ ότι στην Ελλάδα δεν έχουμε αγγίζει αυτό το επίπεδο της πολυπολιτισμικότητας, παρόλο που ζουν άνθρωποι από διαφορετικές κουλτούρες στον τόπο μας, δεν υπερισχύουν. Επίσης δεν βλέπουμε συχνά τους μικτούς γάμους, άρα δεν έχει περάσει τόσο έντονα το στοιχείο της πολυπολιτισμικότητας, κατ' ουσίαν».*

6.2.6. Η πολυπολιτισμικότητα ως γνώρισμα της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού

Στην ερώτηση αν η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού είναι πολυπολιτισμική, αρκετοί απαντούν θετικά. Πιστεύουν ότι η κοινωνία στην οποία ζουν και εργάζονται είναι πολυπολιτισμική, καθώς υπάρχουν μέσα σ' αυτήν άνθρωποι από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα *«Πλέον η κοινωνία στην οποία*

ζούμε είναι μια πολυπολιτισμική κοινωνία. Δεν είναι η κοινωνία που γνωρίσαμε εμείς στην παιδική μας ηλικία, έχουν έρθει νέοι κάτοικοι από διαφορετικά κράτη, έθνη, ζουν διαφορετικής προέλευσης άνθρωποι, διαφορετικής θρησκείας, γλώσσας, κουλτούρας μαζί // Είναι πολυπολιτισμική κοινωνία και η μικρή κοινωνία του σχολείου μας είναι και αυτή πολυπολιτισμική. Ναι», τα παιδιά των οποίων φοιτούν στα σχολεία «το σχολείο στο οποίο είμαστε, έχουμε παιδιά που προέρχονται από άλλα κράτη, με διαφορετική γλώσσα, διαφορετική κουλτούρα γενικότερα, αλλά τα παιδιά ενσωματώνονται εύκολα στην δική μας // Έχουμε κατά καιρούς σίγουρα Ρομά, οι οποίοι έχουν μια πολύ πλούσια μουσική κουλτούρα διαφορετική από εμάς και η οποία ενσωματώνεται με μεγάλη χαρά στο σχολείο».

Κάποιοι άλλοι δε θεωρούν ιδιαίτερα πολυπολιτισμική την κοινωνία ζωής και εργασίας «Δε νομίζω ότι στη μικρή επαρχιακή πόλη που ζούμε ότι η κοινωνία μας είναι πολυπολιτισμική // Δε θα το λεγα. Δε θα το λεγα. Οι διαφορές δεν είναι διαφορές πολιτισμικές, είναι διαφορές που έχουν να κάνουν είτε με ατομικά χαρακτηριστικά ή είναι κοινωνικού τύπου διαφορές, όχι πολυπολιτισμικού // ιδιαίτερα πολυπολιτισμικοί εμείς... στα Γιαννιτσά ... έτσι νιώθω ...δεν ξέρω ...εντάξει όχι δε θα το 'λεγα. Έχουμε εντάξει είχαμε τους πρόσφυγες αλλά οι οποίοι δεν μπόρεσαν να ενταχθούν, δεν υπήρχαν κάποια στοιχεία να πω δηλαδή ότι έγιναν βήματα» Δε θεωρούν ότι η πολυπολιτισμικότητα είναι χαρακτηριστικό της κοινωνίας που ζουν και εργάζονται, γιατί σε αυτήν αφενός μεν η παρουσία ανθρώπων με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα είναι περιορισμένη «Δε νομίζω ότι στη μικρή επαρχιακή πόλη που ζούμε ότι η κοινωνία μας είναι πολυπολιτισμική. Φυσικά υπάρχουν άνθρωποι διαφορετικής κουλτούρας αλλά δεν είναι τόσο έντονο // Όχι, δε θα έλεγα ότι είναι πολυπολιτισμική ιδιαίτερα, τέλος πάντων ... έχουμε όμως, έχουμε ανθρώπους από άλλους πολιτισμούς, όχι ότι δεν έχουμε» και αφετέρου λόγω της κυριαρχίας της ελληνικής πολιτιστικής παράδοσης «Δε θα έλεγα ότι είναι ιδιαίτερα, δεν έχουμε ...θα μπορούσε να χαρακτηριστεί γιατί δεν είναι ...δεν είμαστε αμιγείς ...μια κοινότητα αμιγώς ξεκάθαρα ... μόνο Έλληνες, μόνο χριστιανοί ορθόδοξοι και λοιπά ... αλλά όχι ότι υπάρχουν πάρα πολλοί, υπάρχουν όμως άνθρωποι από διαφορετικές χώρες...».

Άλλοι, πάλι, θεωρούν ότι μετατρέπεται σταδιακά σε πολυπολιτισμική, λόγω της πρόσφατης έλευσης και παρουσίας ανθρώπων από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα «Δεν είμαστε πολυπολιτισμική κοινωνία αυτή τη στιγμή, τείνουμε κάποια στιγμή να γίνουμε // Ε, όχι, νομίζω, τώρα προσπαθεί να γίνει πολυπολιτισμική, δεν

είναι» . Κάποιοι παρατηρούν ότι υπάρχει παρουσία ανθρώπων από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα, θεωρούν όμως ότι αυτοί είναι πλήρως ενσωματωμένοι στην κοινωνία και στο σχολείο «Όποια άτομα είναι άλλων εθνοτήτων πιστεύω ότι έχουν μπορέσει και έχουν ενσωματωθεί στην κοινωνία // έχουμε παιδιά που προέρχονται από άλλα κράτη, με διαφορετική γλώσσα, διαφορετική κουλτούρα γενικότερα, αλλά τα παιδιά ενσωματώνονται εύκολα στην δική μας».

6.2.7. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη ζωή και εργασία σε πολυπολιτισμική κοινωνία με θετικό πρόσημο

Στην αποτύπωση των απόψεων των εκπαιδευτικών για τη ζωή και εργασία σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία επισημαίνονται μια σειρά από σκέψεις και δηλώσεις με θετικό πρόσημο. Αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς θεωρούν ότι στη σύγχρονη εποχή το φαινόμενο της παρουσίας πολλών και διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων σε μια κοινωνία αποτελεί γενικευμένο και φυσιολογικό φαινόμενο «Εγώ το θεωρώ εν μέρει φυσιολογικό, είναι ένα φαινόμενο που δεν αφορά μόνο την ελληνική κοινωνία, αφορά το σύνολο γενικά των ευρωπαϊκών χωρών, σε άλλες χώρες είναι λίγο πιο έντονα τα φαινόμενα, σε άλλες χώρες είναι λιγότερο έντονα τα φαινόμενα ...// έχω μεγαλώσει απλά μέσα σε μια πόλη που ζουν διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, γεννημένοι σε διάφορες χώρες , αναθρεμμένοι με διαφορετικές θρησκείες και ειλικρινά δε βλέπω κανένα λόγο να συζητάμε αν αυτό είναι κάτι ιδιαίτερο, για μένα είναι πολύ φυσικό». Για τους εκπαιδευτικούς η γνωριμία με το διαφορετικό είναι μια θετική πρόκληση «Ίσα ίσα δεν είναι κάτι που με απασχολεί, όσον αφορά στα πλαίσια της δουλειάς μου σίγουρα το βρίσκω μία πρόκληση αυτό», στην οποία ανταποκρίνονται αποτελεσματικότερα, κατά την άποψη κάποιων από τους ερωτηθέντες, οι νεότεροι σε ηλικία εκπαιδευτικοί, καθώς είναι περισσότερο εξοικειωμένοι με τη ζωή σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες «Πάντως το σίγουρο είναι ότι οι νεότερες γενιές από 30 και κάτω, θα το ζήσουν πολύ πιο έντονα και χωρίς κάποιο κόμπλεξ, γιατί εδώ υπάρχει και ένα κόμπλεξ στους παλιότερους».

Οι περισσότεροι θεωρούν θετικό το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία «θεωρώ ότι όταν υπάρχουν άνθρωποι με διαφορετικές προελεύσεις πολιτισμικές ταυτότητες κτλ είναι κάτι θετικό γιατί ο ένας να

επηρεάσει τον άλλον». Πιστεύουν ότι η γνωριμία και η εξοικείωση με το διαφορετικό αποτελεί τρόπο αντιμετώπισης και εξάλειψης αντιδράσεων που οφείλονται στο φόβο του διαφορετικού «Και όσο περισσότερο γνωρίζουμε τον άλλο και οι αρχικές φοβίες που ενδεχομένως θα είχαμε υποχωρούν, καθώς τα χρόνια περνάνε και ο ένας με τον άλλο αλληλεπιδρά» και ότι τρόπος εξοικείωσης με το διαφορετικό είναι η επαφή με φορείς άλλων πολιτισμών «γιατί, λοιπόν να μη δεχτώ και έναν άλλον που έρχεται από τη Γεωργία, από την Αλβανία, από τη Ρωσία, από τη Συρία, από το Αφγανιστάν, από το Κογκό ...θα βρούμε κοινά στοιχεία».

Τέλος, ένας εκπαιδευτικός επιφυλάσσεται να απαντήσει γιατί δε διαθέτει εμπειρία από τη ζωή και εργασία σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία «Όχι, ζω σε μια περιοχή που δεν έχει τέτοιες κοινωνικές ομάδες, με διαφορετικές εθνότητες ή με διαφορετικές θρησκείες, οπότε δεν ξέρω πώς θα ένιωθα αν ζούσα σε μια κοινωνία πολυπολιτισμική».

6.2.8. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τις δυσκολίες ζωής και εργασίας σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία

Σχετικά με τις δυσκολίες της ζωής και της εργασίας σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, αρκετοί εκπαιδευτικοί επισημαίνουν ότι η αλλαγή της κανονικότητας είναι δυνατόν να προκαλέσει μια σειρά από αντιδράσεις με αρνητικό πρόσημο «έχουν έρθει πάρα πολλοί άνθρωποι, ερχόμενοι από τελείως διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια, από χώρες της Μέσης Ανατολής, από χώρες της Νότιας Ασίας, της Αφρικής και τα λοιπά. Η μεγάλη διαφοροποίηση έχει γίνει τα τελευταία περίπου επτά με οχτώ χρόνια. Σίγουρα είναι μια αλλαγή. Σίγουρα καθετί που αλλάζει την κανονικότητά μας, έτσι, προξενεί μια σειρά από αντιδράσεις // είμαστε, όμως, σε μια διαδικασία διαμόρφωσης αυτής της πολυπολιτισμικής ταυτότητας με ό,τι αυτό σημαίνει, τουτέστιν αντιδράσεις, συγκρούσεις, γκρίνιες και πάει λέγοντας». Κάποιοι θεωρούν ότι η κοινωνία στην οποία ζουν και εργάζονται δεν είναι ανοιχτή απέναντι στο διαφορετικό «θεωρώ ότι η κοινωνία στην οποία ζω και εργάζομαι δεν είναι πολύ ανοιχτή. Όσο θα πρεπε» και παρουσιάζει έλλειψη ανεκτικότητας «δεν είναι ανεκτική η δικιά μας η κοινωνία στη διαφορετικότητα, θεωρώ» και ότι ειδικότερα οι άνθρωποι μεγαλύτερης ηλικίας δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στις συνθήκες μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας

«γιατί εδώ υπάρχει και ένα κόμπλεξ στους παλιότερους. Τέλος αρκετοί επισημαίνουν ότι διαπιστώνουν μια γενικότερη αδυναμία στη αποδοχή των ανθρώπων που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στην κοινωνία στην οποία ζουν και εργάζονται. «υπάρχουν ακόμα άνθρωποι οι οποίοι το βλέπουν με κακό μάτι όλο αυτό, θέλουμε πολλά βήματα ακόμη να κάνουμε για να γίνουμε πολυπολιτισμική κοινωνία».

6.2.9. Τα συναισθήματα των εκπαιδευτικών από τη ζωή και εργασία σε πολυπολιτισμική κοινωνία

Αναφερόμενοι στη ζωή και στην εργασία τους στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα, εκφράζουν τη χαρά τους για το γεγονός ότι ζουν και εργάζονται σε μια τέτοια κοινωνία *«Χαρούμενη, θα έλεγα, γιατί θεωρώ ότι όταν υπάρχουν άνθρωποι με διαφορετικές προελεύσεις πολιτισμικές ταυτότητες κτλ είναι κάτι θετικό γιατί ο ένας να επηρεάσει τον άλλον»*, γιατί θεωρούν θετική την αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς *«Δεν είναι η κοινωνία που γνωρίσαμε εμείς στην παιδική μας ηλικία, έχουν έρθει νέοι κάτοικοι από διαφορετικά κράτη, έθνη, ζουν διαφορετικής προέλευσης άνθρωποι, διαφορετικής θρησκείας, γλώσσας, κουλτούρας μαζί και αισθάνομαι πολύ άνετα με αυτό, θεωρώ ότι είναι θετικό απ' τη στιγμή που όλος ο κόσμος είναι ένα παγκόσμιο χωριό»*. Δηλώνουν ότι τους προξενεί χαρά η παρουσία ανθρώπων από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στην περιοχή που ζουν και εργάζονται *«Νιώθω πολύ όμορφα από το γεγονός ότι ακούω διάφορες φωνές, διάφορες γλώσσες, βλέπω διάφορες αμφιέσεις έξω από αυτές από τις οποίες είμαι συνηθισμένος»* και ότι είναι πηγή ευχαρίστησης γι' αυτούς η δυνατότητα και η ευκαιρία που τους παρέχεται να γνωρίσουν διαφορετικές κουλτούρες *«Εγώ αισθάνομαι πάρα πολύ άνετα, δεν έχω κανένα πρόβλημα και χαίρομαι όταν έχουμε ανθρώπους που είναι από άλλα μέρη, γιατί θέλω να γνωρίζω την κουλτούρα τους»*. Αισθάνονται ότι δεν τους ενοχλεί το διαφορετικό και τρέφουν αισθήματα αλληλεγγύης απέναντι σε ανθρώπους που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα και οι οποίοι έχουν έρθει και εγκατασταθεί στην περιοχή τους *«Πιστεύω ότι είναι και αισθάνομαι ανεκτικότητα και αλληλεγγύη απέναντι στο διαφορετικό»*.

Ένας από τους εκπαιδευτικούς δηλώνει ότι, αν και δε θεωρεί ότι η κοινωνία που ζει και εργάζεται είναι πολυπολιτισμική, ο ίδιος θα ήθελε να ζει σε μια τέτοια κοινωνία «*Εγώ θα ήθελα να είμαι σε μια κοινωνία που θα σέβεται τη διαφορετικότητα, σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία*». Διαφορετικά αισθήματα εκφράζει, τέλος, εκπαιδευτικός που δηλώνει δε θα ήθελε να ζει σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία και ότι, αν χρειαστεί, θα αναγκαστεί να προσαρμοστεί «*Δεν μπορώ να κάνω κάτι γι' αυτό. Εντάξει; Πιθανόν όταν θα έρθει η ώρα να το ... πιθανόν να μη θέλω να γίνει αυτό, αλλά αναγκαστικά θα γίνει. Δεν μπορούμε να κάνουμε διαφορετικά*».

6.2.10. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών

Οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα, μιλώντας για τις ανάγκες που θεωρούν ότι υπάρχουν στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες, τονίζουν ότι ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων «*Δεν μπορώ εγώ να δεχτώ την πολυπολιτισμικότητα από το σημείο και πέρα που δεν γίνονται σεβαστά τα δικαιώματα των ανθρώπων, είναι κόκκινη γραμμή αυτή*». Θεωρούν ότι είναι υποχρέωση όλων η προσπάθεια για θετική αντιμετώπιση και βελτίωση των πραγμάτων «*Αφού έτσι είναι η εικόνα, οφείλουμε να την καλυτερεύσουμε και να την βελτιώσουμε*». Σχεδόν στο σύνολό τους διατυπώνουν ότι είναι απαραίτητη η αποφυγή της γκετοποίησης πληθυσμιακών ομάδων με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα «*Σίγουρα, το να είμαστε περιχαρακωμένοι γύρω από τον εαυτό μας, να ζούμε σε γκέτο, και εμείς αλλά και οι άλλες πληθυσμιακές ομάδες, δεν ωφελεί κανέναν. Η γκετοποίηση ποτέ δεν ωφέλησε κανέναν*» και ότι πρέπει να γίνει συστηματική προσπάθεια ώστε να αποφεύγεται ο χαρακτηρισμός ενός πολιτισμού ως ανώτερος ή κατώτερος «*δεν έχω κανένα λόγο να πιστεύω ότι αυτό στο οποίο έχω συνηθίσει είναι κατ' ανάγκη ανώτερο. Πρέπει να αφήνω τη λογική του ανώτερου και του κατώτερου*».

Αρκετοί εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία είναι αναγκαία η συμβίωση με διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες και η συνύπαρξη με ανθρώπους διαφορετικών πολιτισμών την εποχή της παγκοσμιοποίησης και επομένως για να γίνει αυτό είναι απαραίτητη η αναζήτηση και η επικέντρωση στα κοινά

στοιχεία που έχουν οι διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες «καλούμαστε εκ των πραγμάτων να συμβιώσουμε με τέτοιους πληθυσμούς και να βρούμε πολλά κοινά στοιχεία μεταξύ μας». Τέλος κάποιοι δηλώνουν ότι είναι απαραίτητο το άνοιγμα της κοινωνίας, στην οποία ζουν και εργάζονται, στο διαφορετικό «Κάποιοι το καταλαβαίνουν, κάποιοι, θυμάμαι, ήταν παντρεμένοι, χριστιανοί με μουσουλμάνους και κάναν παιδιά ή παρέα μουσουλμάνοι ...είχα και φίλο εγώ , ένα γιατρό ο οποίος ήταν μουσουλμάνος. Αλλά αυτό απαιτεί πιο ανοιχτά μυαλά».

6.2.11. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τις εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών

Απαντώντας στο ερώτημα αν οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες έχουν διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε σχέση με αυτές που παρουσιάζουν μεγαλύτερη ομοιογένεια, οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι θεωρούν βέβαιη την ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες «Ότι έχουν διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες είμαι απόλυτα πεπεισμένη πλέον και μετά από το γεγονός ότι και στο σχολείο όπου εργάζομαι έχουμε περιπτώσεις παιδιών που προέρχονται από άλλα κράτη, έθνη». Οι αιτίες για αυτές τις διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες είναι, όπως υποστηρίζουν η ποικιλία που παρουσιάζουν οι πολιτισμικές ταυτότητες των διαφόρων ομάδων «Γιατί καταρχήν έχουν διαφορετικές γλώσσες, διαφορετικές συνήθειες, διαφορετικές θρησκείες, έχουν άλλες εκπαιδευτικές ανάγκες, σίγουρα» και οι δυσκολίες προσαρμογής που έχουν τα παιδιά που προέρχονται από διαφορετικά περιβάλλοντα σε ένα τυπικό σχολείο «σαφέστατα οι ανάγκες τους είναι διαφορετικές, δυσκολεύονται τα παιδιά αυτά να προσαρμοστούν στη ρουτίνα ενός σχολείου, τυπικού σχολείου, στις δομές που είμαστε εμείς, ας πούμε και έχουν ιδιαίτερες ανάγκες που αφορούν και στον τρόπο που μαθαίνουν αλλά και σε αυτά που μαθαίνουν, στο περιεχόμενο των σπουδών, δηλαδή». Ένας από τους εκπαιδευτικούς αμφισβητεί την ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες «Όχι» και ένας άλλος τέλος υποστηρίζει την άποψη ότι εκπαιδευτικές ανάγκες όλων των μαθητών είναι κοινές, ανεξάρτητα από την πολιτισμική τους ταυτότητα «Αλλά ως έννοια αναγκών, δηλαδή, το πώς να μάθει να σκέφτεται ένας άνθρωπος, το μαθηματικό τρόπο σκέψης, το συναίσθημα, την γλώσσα,

το τι συνέβη στο παρελθόν, να μάθει την ιστορία του κόσμου και τα λοιπά, αυτά όλα νομίζω είναι ανάγκες όλων των ανθρώπων».

Μιλώντας γενικά για τις εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών οι εκπαιδευτικοί στις συνεντεύξεις τους επισημαίνουν ότι βασική εκπαιδευτική ανάγκη αποτελεί η ενσωμάτωση των μαθητών που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια όχι μόνο στο σχολείο και την εκπαιδευτική διαδικασία αλλά και η εξοικείωσή τους με τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής και διαμονής *«Κατά αρχάς θα πρέπει να λειτουργούν με γνώμονα την αποδοχή αυτών των άλλων πολιτισμών και την ομαλή συνύπαρξη με τον πολιτισμό της χώρας που υποδέχεται αυτούς τους άλλους πολιτισμούς.»*. Επομένως είναι αναγκαία η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού *«θα πρέπει να μάθουνε τη γλώσσα της κοινωνίας στην οποία καλούνται να ζήσουνε, να μάθουν την ιστορία της, να μάθουν γενικώς τη χώρα στην οποία έρχονται να ζήσουν και να την αγαπήσουν»*. Ταυτόχρονα, όπως αρκετοί υποστηρίζουν είναι εκπαιδευτική ανάγκη η διατήρηση της πολιτισμικής ταυτότητας των αλλοδαπών μαθητών *«Ταυτοχρόνως όμως θα πρέπει να εκπαιδευτούν στο να ξέρουν και τη δική τους την κουλτούρα καλά. γιατί πολλά από αυτά τα παιδιά δεν ξέρουν καν ούτε τη δική τους την κουλτούρα, έτσι;»*.

Θεωρείται, επίσης, αναγκαία η προσέγγιση και η επικοινωνία μεταξύ των διαφορετικών ομάδων, μέσω της εκπαίδευσης *«Ναι, γιατί η κάθε ομάδα ουσιαστικά θα πρέπει να γνωρίσει καλύτερα τη δική της πολιτισμική ταυτότητα αλλά και με πνεύμα συνεργασίας και αλληλοσεβασμού να αναγνωρίσει καλύτερα και την πολιτισμική ταυτότητα των άλλων ομάδων. Άρα θα πρέπει αυτό να απεικονιστεί καλύτερα στην εκπαίδευση, για να γίνει καλύτερη προσέγγιση και καλύτερη επικοινωνία μεταξύ αυτών των διαφορετικών ομάδων»* και ότι η εκπαίδευση είναι ανάγκη να υποστηρίζει και να αναδεικνύει πολλούς και διαφορετικούς πολιτισμούς *«Σίγουρα έχουνε, θα πρέπει να υπάρχουν οι δυνατότητες ανάδειξης πάλι και υποστήριξης των διαφορετικών πολιτισμών»* και γι' αυτό οι εκπαιδευτικοί θεωρούν απαραίτητο και οι γηγενείς μαθητές να αποκτήσουν γνώσεις για τον πολιτισμό των νεοφερμένων *«Η και τα δικά μας ακόμα θα μπορούσαν να κάνουμε τέτοια μαθήματα, ιστορίας, πολιτισμού της καινούργιας ομάδας που έρχεται»*.

Όλοι συμφωνούν ότι είναι αναγκαία για τις πολυπολιτισμικές κοινωνίες η άρση των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων που μπορεί να φέρουν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί

«Οι ανάγκες αυτές έχουν να κάνουν με την άρση των εθνικών στερεοτύπων // Επίσης, βλέπω ότι και οι εκπαιδευτικοί έχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα ή οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί, άρα, πώς αυτοί θα πατάξουν, τέλος πάντων το μπούλινγκ που μπορεί να γίνει ή τις συγκρούσεις που μπορεί να υπάρξουν, όταν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν ευαισθησίες και δεν μπορούν να ανεχτούν το διαφορετικό» και ταυτόχρονα είναι απαραίτητο οι εκπαιδευτικοί να φροντίσουν ώστε οι μαθητές της κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδας να απαλλαγούν από ρατσιστικές αντιλήψεις «να φροντίζουν οι εκπαιδευτικοί να απαλλάσσονται οι μαθητές, οι άλλοι μαθητές από ρατσιστικές αντιλήψεις, για να μάθουν να αποδέχονται τον άλλον, ο οποίος στην τελική δεν διαφέρει σε κάτι από αυτούς».

Εκπαιδευτική ανάγκη, σύμφωνα με αρκετούς εκπαιδευτικούς είναι το άνοιγμα προς άλλους πολιτισμούς μέσα από μια διαδικασία καλλιτεχνικής, και ιστορικής επικοινωνίας με τα θετικά των υπολοίπων «άνοιγμα προς τους λοιπούς πολιτισμούς, μέσα όμως από μια διαδικασία καλλιτεχνικής, ιστορικής κλπ επικοινωνίας με τα θετικά των υπολοίπων» και η αντιμετώπιση των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια με σεβασμό στις παραδόσεις τους «Και από εκεί και πέρα πρέπει να γίνονται σεβαστά τα δικαιώματά τους, σεβαστή η διαφορετικότητα ως προς τη θρησκεία, κυρίως // ας πούμε το πώς να προσεγγίζεις κάποιον άνθρωπο που έχει ενδεχομένως διαφορετικές αξίες από σένα, να μην θίξεις τον άλλον, τέλος πάντων να υπάρχει κάποιος αμοιβαίος σεβασμός». Επίσης, η καλλιέργεια της αυτογνωσίας της κάθε πολιτισμικής ομάδας και ταυτόχρονα της διάθεσης γνωριμίας με τις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες, μέσα σε ένα κλίμα συνεργασίας και αλληλοσεβασμού «Ναι, γιατί η κάθε ομάδα ουσιαστικά θα πρέπει να γνωρίσει καλύτερα τη δική της πολιτισμική ταυτότητα αλλά και με πνεύμα συνεργασίας και αλληλοσεβασμού να αναγνωρίσει καλύτερα και την πολιτισμική ταυτότητα των άλλων ομάδων. Άρα θα πρέπει αυτό να απεικονιστεί καλύτερα στην εκπαίδευση, για να γίνει καλύτερη προσέγγιση και καλύτερη επικοινωνία μεταξύ αυτών των διαφορετικών ομάδων».

Τέλος, εκπαιδευτικός υποστηρίζει ότι αποτελεί ανάγκη η εκπαίδευση των μεταναστών μαθητών στο σεβασμό των δικαιωμάτων των γυναικών «Το σχολείο ακριβώς πρέπει ... η εκπαίδευση πρέπει να ξεπεράσει τις κυρίαρχες απόψεις που κουβαλούν τα παιδιά από το σπίτι τους και να τα βάλεις σε μια λογική ότι οι γυναίκες και οι άντρες είναι ισότιμοι και ενδεχομένως, λέω, ενδεχομένως να έχουν διαφορετικές ανάγκες ή διαφορετικές δυνατότητες».

6.2.12. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τα αναγκαία μέτρα και αλλαγές για μια αποτελεσματικότερη εκπαίδευση σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία

Οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα επισημαίνουν μια σειρά από αναγκαία μέτρα και αλλαγές για μια αποτελεσματικότερη εκπαίδευση στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Ξεκινώντας, κάποιοι επισημαίνουν την ανάγκη ένταξης γενικότερα στην ελληνική εκπαίδευση πολιτισμικής και κοινωνικής χροιάς *«Το ζήτημα δεν είναι αν έχουμε ειδική εκπαίδευση σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες αλλά αν το κράτος της έχει εντάξει στην εκπαίδευση οποιαδήποτε πολιτισμική ή κοινωνική χροιά»* και θεωρούν αναγκαία τη δημιουργία δομών διαπολιτισμικής εκπαίδευσης *«Θα έπρεπε να υπάρχουν, της και υπάρχουν τέτοιες δομές για διαπολιτισμικά σχολεία, γιατί σαφέστατα οι ανάγκες της είναι διαφορετικές»*. Άλλοι πιστεύουν ότι πρέπει να πραγματοποιούνται στα σχολεία πολιτιστικές δραστηριότητες και άλλων λαών εκτός του ελληνικού *«ενσωμάτωση εορτών πέρα από της επίσημες του ελληνικού κράτους οι οποίες αντιστοιχούν σε μαθητές άλλων χωρών»*.

Για το θέμα της διδασκαλίας της γλώσσας οι περισσότεροι θεωρούν ότι είναι αναγκαίες οι αλλαγές στο αναλυτικό πρόγραμμα, ώστε να έχουν τη δυνατότητα οι μετανάστες μαθητές να διδάσκονται τη γλώσσα της καταγωγής της *«Φυσικά θα πρέπει να αλλάξουν όλα τα αναλυτικά προγράμματα του σχολείου, θα πρέπει τα παιδιά να διδάσκονται και τη δική της γλώσσα και τη γλώσσα της χώρας υποδοχής, έτσι ώστε να μην χάνουν και την πολιτισμική της ταυτότητα αλλά και να μπορούν να ενσωματωθούν στην καινούργια χώρα»*, άλλοι υποστηρίζουν την άποψη ότι στο σχολείο θα πρέπει να διδάσκονται της και διαφορετικές γλώσσες *«Το πρώτο που μπορώ να σκεφτώ είναι η διδασκαλία άλλων γλωσσών πέρα από Ελληνικά, Αγγλικά, Γερμανικά που διδάσκονται παντού»*, ενώ στην σχεδόν όλοι πρεσβεύουν την άποψη ότι είναι αναγκαία η λήψη μέτρων στήριξης για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τους μετανάστες μαθητές *«Οπότε μπορεί να υπάρχει στήριξη στον τομέα της γλώσσας και μέχρι τα παιδιά σε άλλα μαθήματα ενδεχομένως να χρειάζεται ... μέχρι τα παιδιά να έρθουν σε ένα επίπεδο περίπου ίδιο με της συμμαθητές τους»*.

Σχετικά πάλι με το αναλυτικό πρόγραμμα, θεωρούν αναγκαίες της αλλαγές εκείνες που θα εξυπηρετήσουν καλύτερα την ενσωμάτωση των μαθητών από διαφορετικά

πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο «Θα πρέπει λοιπόν το σχολείο και τα αναλυτικά του προγράμματα να αναμορφώσει για να μπορέσει να συμπεριλάβει αυτές της κοινωνικές ομάδες, θα πρέπει και οι εκπαιδευτικοί να αλλάξουν της μεθόδους διδασκαλίας για να μπορέσουν να ενσωματώσουν τα παιδιά αυτά στο ελληνικό σχολείο, να φροντίζουν να δίνουν ίσες ευκαιρίες σ' αυτά τα παιδιά, να τα εντάσουν μέσα στην ομάδα του σχολείου». Γενικά οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι είναι απαραίτητη η αναπροσαρμογή του προγράμματος και του τρόπου διδασκαλίας της συνθήκες που κάθε φορά επικρατούν και η αναπροσαρμογή του τρόπου διαχείρισης της τάξης, για την καλύτερη αντιμετώπιση των συνθηκών που μπορεί να δημιουργηθούν «*Βέβαια. Μια βασική είναι ότι πρέπει να προσαρμόζεται κάθε φορά και το πρόγραμμα και ο τρόπος διδασκαλίας των μαθημάτων. Και ο τρόπος διαχείρισης της τάξης γενικότερα*». Κάποιοι από της εκπαιδευτικούς πιστεύουν ότι πρέπει οι ίδιοι να γνωρίζουν και να μπορούν να αξιοποιούν της μεθόδους διδασκαλίας των χωρών καταγωγής των μεταναστών μαθητών «*Αυτό που είπα και πριν, δηλαδή, αλλιώς κάνουμε πράξεις εμείς, αλλιώς κάνει πράξεις της που ήρθε από το Πακιστάν, για παράδειγμα. Αλλά μαθαίνοντας τον τρόπο του πολλαπλασιασμού που κάνουν εκεί πέρα και μαθαίνοντας και της τον τρόπο τον δικό της αλληλοβοηθιόμαστε, τελικά*» *Αυτό που είπα και πριν, δηλαδή, αλλιώς κάνουμε πράξεις εμείς, αλλιώς κάνει πράξεις της που ήρθε από το Πακιστάν, για παράδειγμα. Αλλά μαθαίνοντας τον τρόπο του πολλαπλασιασμού που κάνουν εκεί πέρα και μαθαίνοντας και της τον τρόπο τον δικό της αλληλοβοηθιόμαστε, τελικά*», οι οποίοι θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να στηρίζονται για την ένταξη της σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης «*Χρειάζεται να γίνουν πολύ συγκεκριμένα βήματα και στην υποδοχή και σταδιακά στην αφομοίωση, ένταξη, να το πω έτσι, στην εκπαιδευτική πραγματικότητα μαθητών που έχουν διαφορετική πολιτισμική προέλευση, από τα πρώτα βήματα μέχρι και της ανώτατες σπουδές*».

Θα πρέπει, επίσης, δηλώνουν κάποιοι, να προσληφθούν εκπαιδευτικοί για τη διδασκαλία της γλώσσας των μεταναστών μαθητών «*αναγκαζόμαστε να προσλάβουμε καθηγητές που θα διδάσκουν της γλώσσες αυτών των ανθρώπων*» και παιδοψυχολόγοι για να μπορούν να στηρίξουν της μαθητές στην προσπάθειά της να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα της ζωής της «*καλό θα ήταν να υπάρχει και κάποιος παιδοψυχολόγος ώστε να υποστηρίζει τα παιδιά και να μπορούν να της δίνει ενδεχομένως και κάποια στοιχεία και από την κουλτούρα στην οποία θα ενταχθούν*». Γενικά, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να αποκτήσουν διαπολιτισμικές δεξιότητες

«Θέλει οι εκπαιδευτικοί να είναι ... έχουν άλλη, έτσι, είτε είναι πρωτοβάθμιας είτε δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δεν ξέρω για της πανεπιστημιακούς, αλλά θα πρέπει να έχουν άλλη κουλτούρα, άλλη εκπαίδευση και αυτοί, έτσι; Εμείς δεν είχαμε τέτοια εκπαίδευση, τέτοια αγωγή, δηλαδή, είτε από τα μαθητικά είτε από τα πανεπιστημιακά χρόνια».

Τέλος, της υποστηρίζουν αρκετοί είναι ανάγκη να μην αναπαράγεται η εικόνα ανωτερότητας και πολιτισμικής καθαρότητας από το εκπαιδευτικό σύστημα «Πρέπει να πάσουμε ως εκπαιδευτικό σύστημα να αναπαράγουμε την εικόνα μιας ανωτερότητας, μιας ιστορικής καθαρότητας, η οποία μόνο αποκλεισμούς μπορεί να δημιουργήσει στην προσπάθεια της της πολυπολιτισμικότητας».

Πίνακας 2. Κατηγορίες και κωδικοί του θεματικού άξονα «Εννοιολόγηση της πολυπολιτισμικότητας».

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
2^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολόγηση της πολυπολιτισμικότητας	
7.Εννοιολόγηση της πολυπολιτισμικότητας 13	<p>ΥΔΑΠΤΕΚΣ: Η ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο</p> <p>ΥΑΝΠΤΕΚΣ: Η ύπαρξη αντίθετων πολιτισμικών ταυτοτήτων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο</p> <p>ΥΣΜΠΟΔΠΚ: Η ύπαρξη συμπαγών ή μη πληθυσμιακών ομάδων με διαφορετικό πολιτισμό σε μια κοινωνία</p> <p>ΣΥΑΔΠΤΙΧ: Η συνύπαρξη ανθρώπων διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας στον ίδιο χώρο</p> <p>ΣΥΕΔΠΑΔΚ: Συνύπαρξη πολλών εθνικοτήτων, διαφορετικών πολιτισμών, ανθρώπων από διαφορετικές κουλτούρες</p> <p>ΣΔΑΠΟΕΚΣ: Η συμβίωση διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο</p> <p>ΣΔΠΟΠΣΑΔ: Η συμβίωση διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε πλαίσιο σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων</p> <p>ΣΥΝΕΝΠΕΤ: Συνώνυμο της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΑΝΔΠΤΣΕ: Η αναγκαία διασταύρωση πολιτισμικών ταυτοτήτων στη σύγχρονη εποχή</p>

	<p>ΧΩΑΝΔΠΥ: Χωνευτήρι ανθρώπων με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο</p> <p>ΣΥΔΣΤΣΠΤ: Ο συγκερασμός των διαφορετικών στοιχείων σύνθεσης των πολιτισμικών ταυτοτήτων</p> <p>ΕΞΔΙΑΝΠΟ: Η εξοικείωση με τη διαφορετικότητα ανάμεσα στους πολιτισμούς</p> <p>ΙΚΑΤΠΠΥΘΣ: Ιδιότητα κοινωνίας ανοιχτής μη φοβικής με ταυτόχρονη προστασία της ιδιαιτερότητάς της και υιοθέτησης θετικών στοιχείων άλλων κοινωνιών</p>
<p>8.Χαρακτηριστικά λειτουργίας των πολυπολιτισμικών κοινωνιών με θετικό πρόσημο 12</p>	<p>ΠΟΠΣΧΠΠΚ: Η ποικιλία των πολιτισμικών στοιχείων χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΠΔΠΟΧΠΠΚ: Η παρουσία πολλών και διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΠΛΟΧΑΠΠΚ: Ο πλουραλισμός χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΠΚΤΕΧΠΠΚ: Η πολυμορφία σε κάθε τομέα και επίπεδο χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΑΛΠΟΧΠΠΚ: Η αλληλεπίδραση μεταξύ των πολιτισμών χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΠΡΠΟΔΠΔ: Η προσπάθεια κάθε πολιτισμικής ομάδας για τη διατήρηση της ιδιαιτερότητάς της χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΠΚΡΑΧΠΠΚ: Η προσπάθεια καταπολέμησης του ρατσισμού χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΑΡΣΥΧΠΠΚ: Η αρμονική συμβίωση χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΣΤΕΣΧΠΠΚ: Η δημιουργία στενών επαφών και σχέσεων ανάμεσα σε ανθρώπους με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΑΑΔΠΧΠΠΚ: Η ανταλλαγή απόψεων ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΠΡΕΥΧΠΠΚ: Η προσαρμοστικότητα και η ευελιξία χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΙΑΟΑΧΠΠΚ: Η ισότιμη αντιμετώπιση όλων των ανθρώπων χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p>
<p>9.Κύρια χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών με 10</p>	<p>ΕΕΘΠΧΠΠΚ: Η έλλειψη ενιαίας θεώρησης των πραγμάτων χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΑΝΔΙΧΠΠΚ: Η ανοχή στη διαφορετικότητα χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p>

	<p>ΚΑΔΙΧΠΠΚ: Η κατανόηση του διαφορετικού χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΣΕΔΙΧΠΠΚ: Ο σεβασμός του διαφορετικού χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΑΠΔΙΧΠΠΚ: Η αποδοχή του διαφορετικού χαρακτηριστικό στοιχείο των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΘΔΙΔΧΠΠΚ: Η θετική διάθεση απέναντι στο διαφορετικό χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΠΓΝΔΧΠΠΚ: Η πρόκληση της γνωριμίας με το διαφορετικό χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΑΛΣΕΧΠΠΚ: Η αλληλεγγύη και ο αλληλοσεβασμός χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΠΡΟΟΧΠΠΚ: Η προοδευτικότητα χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΦΔΝΟΧΠΠΚ: Η φιλελεύθερη και δημοκρατική νοοτροπία χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p>
<p>10.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών με αρνητικό πρόσημο 8</p>	<p>ΠΠΑΙΟΥΧΠ: Η πολιτισμική ισότητα αιτούμενο και όχι υφιστάμενο χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΣΔΚΟΧΠΠΚ: Η στοχοποίηση του διαφορετικού από την κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΑΣΔΠΟΧΠΚ: Οι αντιθέσεις και οι συγκρούσεις ανάμεσα στις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες χαρακτηριστικό στοιχείο των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΚΕΠΔΧΠΠΚ: Η καχυποψία και η επιφύλαξη απέναντι στο διαφορετικό χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΣΕΕΚΧΠΠΚ: Οι σχέσεις εξουσίας και επιβολής από την κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα χαρακτηριστικό στοιχείο των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΣΣΧΑΜΧΠΚ: Οι συγκρουσιακές σχέσεις επιβολής με κυρίαρχο το αγγλοσαξωνικό πρότυπο εις βάρος των υπολοίπων χαρακτηριστικό στοιχείο των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΠΡΡΑΧΠΠΚ: Προβλήματα όπως ο ρατσισμός χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p> <p>ΑΠΛΙΧΠΠΚ: Η αλλοτρίωση των πολιτισμικών στοιχείων των λιγότερο ισχυρών ομάδων χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών</p>
<p>11. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της σύγχρονης κοινωνίας 7</p>	<p>ΧΑΙΣΓΕΨΠ: Χαρακτηριστικό ιστορικό γνώρισμα του ελληνικού χώρου η πολυπολιτισμικότητα</p>

	<p>ΠΠΟΕΚΜΚΕ: Πολυπολιτισμική η ελληνική κοινωνία μετά το μεταναστευτικό κύμα της δεκαετίας του 1990</p> <p>ΔΙΕΠΚΔΠΚ: Διαφορετική η πολυπολιτισμική ελληνική κοινωνία από τις δυτικές πολυπολιτισμικές κοινωνίες</p> <p>ΠΠΟΚΙΜΑΚ: Πολυπολιτισμική η κοινωνία ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα</p> <p>ΠΑΔΠΠΜΑΚ: Παρουσία ανθρώπων από τελείως διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια στα μεγάλα αστικά κέντρα</p> <p>ΠΑΔΠΣΠΚΚ: Παρουσία ανθρώπων από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια συγχωνευμένων και προσαρμοσμένων στην κυρίαρχη κουλτούρα</p> <p>ΠΕΜΓΕΜΠΚ: Οι περιορισμένοι μικτοί γάμοι ένδειξη μη πολυπολιτισμικής κοινωνίας</p>
<p>12.Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνικής ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού 9</p>	<p>ΠΠΟΚΖΕΡΕ: Πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού</p> <p>ΠΑΔΠΠΚΖΕ: Παρουσία ανθρώπων από τελείως διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού</p> <p>ΣΧΠΠΚΚΖΕ: Σχετικά πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού</p> <p>ΣΤΜΕΚΕΠΟ: Σταδιακή μετατροπή της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού σε πολυπολιτισμική</p> <p>ΠΠΔΠΠΚΖΕ: Πρόσφατη παρουσία ανθρώπων με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού</p> <p>ΠΑΔΠΕΝΚΣ: Παρουσία ανθρώπων από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια ενσωματωμένων στην κοινωνία και το σχολείο</p> <p>ΜΠΠΚΖΕΡΕ: Μη πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού</p> <p>ΜΠΚΕΛΚΕΠ: Μη πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού λόγω κυριαρχίας της ελληνικής πολιτιστικής παράδοσης</p> <p>ΜΕΠΔΠΠΚΖ: Μη έντονη παρουσία ανθρώπων από τελείως διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού</p>
<p>13.Αποτύπωση της ζωής και εργασίας των εκπαιδευτικών σε πολυπολιτισμική κοινωνία με θετικό πρόσημο7</p>	<p>ΦΥΓΦΠΔΠΟ: Φυσιολογικό και γενικευμένο το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία</p> <p>ΠΡΕΕΔΠΕΡ: Πρόκληση για τον εκπαιδευτικό η επαφή με το διαφορετικό στα πλαίσια της εργασίας του</p> <p>ΝΓΠΕΖΠΠΚ: Οι νεότερες γενιές περισσότερο εξοικειωμένες με τη ζωή σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες</p>

	<p>ΘΕΦΠΑΠΟΜ: Θετικό το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία</p> <p>ΕΞΔΙΕΞΦΑ: Η εξοικείωση με το διαφορετικό τρόπος εξέλιξης φοβικών αντιδράσεων</p> <p>ΕΠΑΠΤΕΞΔ: Η επαφή με ανθρώπους άλλων πολιτισμών τρόπος εξοικείωσης με το διαφορετικό</p> <p>ΕΑΣΕΠΛΕΕ: Επιφύλαξη του εκπαιδευτικού για τις απόψεις και τα συναισθήματά του για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία λόγω έλλειψης σχετικής εμπειρίας</p>
<p>14.Επισημάνσεις των εκπαιδευτικών για τις δυσκολίες ζωής και εργασίας σε πολυπολιτισμική κοινωνία 4</p>	<p>ΠΡΣΑΑΛΚΑ: Πρόκληση σειράς αντιδράσεων από την αλλαγή της κανονικότητας</p> <p>ΕΑΔΙΔΖΕΕ: Έλλειψη ανεκτικότητας στη διαφορετικότητα στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού</p> <p>ΔΥΠΡΑΜΗΠ: Δυσκολία προσαρμογής των ανθρώπων μεγαλύτερης ηλικίας σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες</p> <p>ΑΔΚΑΑΔΚΕ: Αδυναμία κατάλληλης αποδοχής των ανθρώπων από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού</p>
<p>15. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας 8</p>	<p>ΣΑΔΑΠΣΔΠ: Ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων</p> <p>ΥΠΘΑΝΒΕΚ: Υποχρέωση όλων για την θετική αντιμετώπιση και τη βελτίωση της κατάστασης</p> <p>ΑΠΑΠΓΚΕΤ: Απαραίτητη η αποφυγή της γκετοποίησης</p> <p>ΠΡΜΧΔΠΑΚ: Ανάγκη προσπάθειας μη χαρακτηρισμού των διαφόρων πολιτισμών ως ανώτερων και κατώτερων</p> <p>ΑΝΣΥΔΠΟ: Αναγκαία η συμβίωση με διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες</p> <p>ΑΝΑΚΣΔΠΟ: Αναγκαία η αναζήτηση κοινών στοιχείων ανάμεσα σε διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες</p> <p>ΑΝΣΑΔΠΕΠ: Αναγκαία η συνύπαρξη με ανθρώπους διαφορετικών πολιτισμών την εποχή της παγκοσμιοποίησης</p> <p>ΑΝΑΚΖΕΕΔ: Ανάγκη για άνοιγμα της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού στο διαφορετικό</p>
<p>16.Αισθήματα των εκπαιδευτικών για τη ζωή και εργασία σε πολυπολιτισμική κοινωνία 6</p>	<p>ΧΑΛΑΘΧΑΛ: Αίσθημα χαράς λόγω της απόδοσης θετικών χαρακτηριστικών στην αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς</p> <p>ΑΧΠΑΔΠΚΕ: Αίσθημα χαράς από την παρουσία ανθρώπων από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού</p> <p>ΠΕΥΕΥΓΔΚ: Πηγή ευχαρίστησης για τον εκπαιδευτικό η</p>

	<p>ευκαιρία γνωριμίας με διαφορετικές κουλτούρες</p> <p>ΑΑΝΑΝΑΔΙ: Αισθήματα ανοχής και αλληλεγγύης απέναντι στο διαφορετικό</p> <p>ΕΠΕΚΖΩΠΚ: Επιθυμία του εκπαιδευτικού η ζωή σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία</p> <p>ΜΕΑΝΠΕΠΚ: Μη επιθυμητή αλλά αναγκαστική η προσαρμογή του εκπαιδευτικού στην πολυπολιτισμική κοινωνία</p>
17. Αιτίες των διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες 5	<p>ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες</p> <p>ΑΥΔΕΑΠΠΤ: Αιτία για την ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών η ποικιλία στις πολιτισμικές ταυτότητες των διαφόρων ομάδων</p> <p>ΑΥΔΑΔΠΤΣ: Αιτία για την ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών οι δυσκολίες προσαρμογής σε ένα τυπικό σχολείο</p> <p>ΑΜΥΔΕΑΠΚ: Αμφισβητήσιμη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες</p> <p>ΚΟΕΑΑΑΠΤ: Κοινές οι εκπαιδευτικές ανάγκες όλων των ανθρώπων ανεξάρτητα από την πολιτισμική τους ταυτότητα</p>
18. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών 12	<p>ΑΕΕΔΠΟΧΔ: Ανάγκη ενσωμάτωσης όχι μόνο στην εκπαιδευτική διαδικασία αλλά και στον πολιτισμό της χώρας διαμονής</p> <p>ΑΝΕΚΕΓΠΟ: Ανάγκη εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού</p> <p>ΑΝΔΠΤΑΜ: Ανάγκη διατήρησης της πολιτισμικής ταυτότητας των αλλοδαπών μαθητών</p> <p>ΑΠΕΔΟΜΕΚ: Ανάγκη η προσέγγιση και η επικοινωνία ανάμεσα στις διαφορετικές ομάδες μέσω της εκπαίδευσης</p> <p>ΑΥΠΙΑΝΠΔΠ: Ανάγκη υποστήριξης και ανάδειξης πολλών διαφορετικών πολιτισμών</p> <p>ΑΝΑΓΠΝΓΜ: Αναγκαία η απόκτηση γνώσεων για τους πολιτισμούς των νεοφερμένων από τους γηγενείς μαθητές</p> <p>ΑΑΡΠΣΤΕΔ: Ανάγκη άρσης των προκαταλήψεων και στερεοτύπων των εκπαιδευτικών για το διαφορετικό</p> <p>ΑΦΑΡΑΜΚΟ: Αναγκαία η φροντίδα των εκπαιδευτικών για την απαλλαγή των ρατσιστικών αντιλήψεων από τους μαθητές της κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδας</p> <p>ΑΑΜΔΚΙΕΘ: Ανάγκη ανοίγματος προς τους άλλους πολιτισμούς μέσα από μια διαδικασία καλλιτεχνικής, ιστορικής επικοινωνίας με τα θετικά των υπολοίπων</p> <p>ΑΑΜΔΠΣΕΠ: Ανάγκη αντιμετώπισης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια με σεβασμό στις παραδόσεις τους</p> <p>ΑΑΠΟΓΔΣΑ: Ανάγκη αυτογνωσίας κάθε πολιτισμικής ομάδας και γνωριμίας με τις διαφορετικές σε κλίμα συνεργασίας και</p>

	<p>αλληλοσεβασμού</p> <p>ΑΕΑΜΣΑΔΓ: Ανάγκη εκπαίδευσης των αλλοδαπών μαθητών στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών</p>
<p>19. Αναγκαία μέτρα και αλλαγές για αποτελεσματικότερη εκπαίδευση στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας 16</p>	<p>ΑΝΕΕΓΠΚΧ: Ανάγκη ένταξης στην ελληνική εκπαίδευση γενικότερα πολιτισμικής και κοινωνικής χροιάς</p> <p>ΑΔΗΔΔΙΕΚ: Ανάγκη δημιουργίας δομών διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p> <p>ΑΕΠΔΡΑΠΟ: Ανάγκη πολιτιστικών δραστηριοτήτων άλλων λαών πέραν του ελληνικού</p> <p>ΑΑΑΠΔΓΚΑ: Ανάγκη αλλαγών στο αναλυτικό πρόγραμμα για τη διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών</p> <p>ΑΝΔΠΕΓΛ: Ανάγκη διδασκαλίας πολλών και διαφορετικών ξένων γλωσσών</p> <p>ΑΑΝΛΜΕΕΓ: Αναγκαία η λήψη μέτρων στήριξης για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τους αλλοδαπούς μαθητές</p> <p>ΑΝΑΑΠΑΕΑ: Ανάγκη αλλαγών στο αναλυτικό πρόγραμμα για την αποτελεσματικότερη ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών</p> <p>ΑΝΠΠΡΤΔΣ: Ανάγκη αναπροσαρμογής του προγράμματος και του τρόπου διδασκαλίας στις εκάστοτε συνθήκες</p> <p>ΑΝΑΝΤΔΤΣ: Ανάγκη αναπροσαρμογής του τρόπου διαχείρισης της τάξης ανάλογα με τις συνθήκες</p> <p>ΑΓΑΔΜΧΚΑ: Ανάγκη γνώσης και αξιοποίησης των διδακτικών μεθόδων των χωρών καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών</p> <p>ΑΣΕΜΔΠΟΒ: Ανάγκη στήριξης της ένταξης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης</p> <p>ΑΠΡΕΔΓΑΜ: Ανάγκη πρόσληψης εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας των αλλοδαπών μαθητών</p> <p>ΠΠΨΣΠΡΧΥ: Ανάγκη πρόσληψης παιδοψυχολόγων για τη στήριξη των παιδιών στη προσπάθεια προσαρμογής τους στη χώρα υποδοχής</p> <p>ΑΝΑΠΕΔΙΕ: Ανάγκη απόκτησης από τους εκπαιδευτικούς διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p> <p>ΑΜΑΝΕΑΠΚ: Ανάγκη μη αναπαραγωγής εικόνας ανωτερότητας και πολιτισμικής καθαρότητας από το εκπαιδευτικό σύστημα</p> <p>ΑΝΑΡΕΣΔΙ: Ανάγκη άρσης των εθνικιστικών στερεοτύπων στη διδασκαλία της ιστορίας</p>

6.3. Εννοιολογικές προσεγγίσεις της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Στον τρίτο θεματικό άξονα (βλ. Πίνακα 3) οι εκπαιδευτικοί προσδιορίζουν την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και τους στόχους της, περιγράφουν το διαπολιτισμικό σχολείο και αναφέρονται στις εμπειρίες και τα συναισθήματά τους από την παρουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις τάξεις τους.

6.3.1. Η έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Στην προσπάθειά τους να προσδιορίσουν την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς που πήραν μέρος στην έρευνα, εκφράζουν την άποψη ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί το συνδυασμό της εκπαίδευσης που έχει αφενός εθνοκεντρικό και ευρωπαϊκό χαρακτήρα και αφετέρου της εκπαίδευσης που λαμβάνει υπόψη της και προσπαθεί να ικανοποιήσει τις ιδιαίτερες ανάγκες των άλλων λαών *«θα πρέπει η σύγχρονη εκπαίδευση, η οποία θα πρέπει από τη μια να έχει εθνοκεντρικό και ευρωπαϊκό χαρακτήρα και από την άλλη όμως θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη και τις ιδιαίτερες ανάγκες που έχουν αυτοί οι λαοί»*, μέσα σε πνεύμα σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων *«πρέπει να υπάρχει η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»*. Θεωρούν ότι αποτελεί έκφραση της προσπάθειας που καταβάλλει μια κοινωνία προκειμένου να βρει τους κατάλληλους τρόπους για να βοηθήσει τους ξένους να ενσωματωθούν σ' αυτήν *«Δηλαδή, να δίνεται η δυνατότητα, πιστεύω, στους μαθητές να ενταχθούν πιο ομαλά στο πολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκονται»* και συγχρόνως έκφραση στην πράξη της αποδοχής της ισοτιμίας ανάμεσα στους πολιτισμούς *«Η διαπολιτισμική εκπαίδευση, φαντάζομαι ότι έχει να κάνει με την ισότητα, πιο καλά με την ισοτιμία, το να αναγνωρίζεις ότι δεν υπάρχουν ανώτεροι και κατώτεροι πολιτισμοί»*.

Για άλλους, διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι η φοίτηση στο σχολείο μαθητών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα *«Σκέφτομαι παιδιά που παρότι προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα έχουν μια κοινή εκπαίδευση και διαπαιδαγώγηση»*. Ένας άλλος ορισμός που δίνεται από τους εκπαιδευτικούς είναι ότι είναι αυτού του είδους η εκπαίδευση, μέσω της οποίας επιτυγχάνεται η ενσωμάτωση των μεταναστών μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας, με την παράλληλη διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής τους *«Και μέσα από τη διαδικασία της*

ενσωμάτωσης θα πρέπει και αυτοί οι λαοί, έτσι ... να κρατήσουν τη γλώσσα τους, έτσι». Κάποιοι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί πραγμάτωση του δικαιώματος στην εκπαίδευση όλων των παιδιών, ανεξάρτητα από τη χώρα καταγωγής ή προέλευσής τους «Δηλαδή, ότι κάθε άνθρωπος, ανεξαρτήτως πολιτισμικής προέλευσης, εφόσον βρέθηκε μαζί με τους υπόλοιπους, δέχεται και ασκεί επίδραση, έχει και δικαίωμα να μορφωθεί». Άλλοι διατυπώνουν την άποψη ότι είναι μοντέλο εκπαίδευσης μειονοτικών ομάδων το οποίο αποβλέπει στην ικανοποίηση των εκπαιδευτικών αναγκών όλων των μαθητών μέσα σε πνεύμα σεβασμού στον πολιτισμό που κάθε ομάδα φέρει «Είναι ένα εκπαιδευτικό μοντέλο, νομίζω, το οποίο περιλαμβάνει την εκπαίδευση μειονοτικών ομάδων, προσπαθώντας να λάβει υπόψη του τις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές, κοινωνικές και πολιτιστικές ανάγκες όλων των μαθητών και να δείχνει σεβασμό σε όλους τους μαθητές και όλους τους πολιτισμούς».

Διατυπώνεται η άποψη ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί μέσο διευκόλυνσης της επικοινωνίας μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών «Ο ένας μαθαίνει τον άλλον, δηλαδή, και αυτοί που έρχονται πρέπει να γνωρίσουν και να μάθουν τον πολιτισμό, την κουλτούρα, την ιστορία, τη ζωή αυτού του τόπου που έρχονται αλλά και το σύνολο υποδοχής να μάθει αυτόν που έρχεται, γι' αυτόν που έρχεται ποιος είναι, την ιστορία του, την εκπαίδευσή του την κουλτούρα του και έτσι θα τους φοβάται λιγότερο» και ότι, παρά τις όποιες δυσκολίες μπορεί να προκύψουν «δύσκολο να τους ενσωματώσουμε στο κανονικό εκπαιδευτικό σύστημα», είναι ευκαιρία θετικής αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε μαθητές με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες, καθώς παρέχει κοινή εκπαίδευση και διαπαιδαγώγηση σε όλους τους, παρά τη διαφορετική καταγωγή τους «Διαπολιτισμική εκπαίδευση, εγώ το έχω στο μυαλό μου, μια τάξη με ...μια πολύχρωμη τάξη, με παιδιά διαφόρων ...από διάφορες κουλτούρες, η οποία, παρά τις όποιες πρακτικές δυσκολίες είναι μια πολύ ωραία ευκαιρία αλληλεπίδρασης, θετικής αλληλεπίδρασης». Τέλος, ένας εκπαιδευτικός δηλώνει ότι δεν είναι σε θέση να προσδιορίσει επακριβώς την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης «δεν μπορώ να απαντήσω εκατό τοις εκατό ότι το ξέρω αυτό το ερώτημα».

6.3.2. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Όσον αφορά στους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι βασικό της στόχο αποτελεί η ικανοποίηση των εκπαιδευτικών αναγκών όλων των μαθητών ανεξάρτητα από την πολιτισμική τους ταυτότητα *«θα πρέπει να συνθέσουμε και να βρούμε τρόπους που θα μπορούσαν στον τρόπο που δίνουμε την εκπαίδευση, την παιδεία στα παιδιά αυτά, θα μπορούσαν να ανταποκριθούν»*. Ανάμεσα σε αυτούς τους στόχους είναι η εμβάθυνση της πολιτισμικής ταυτότητας του κάθε μαθητή με ταυτόχρονη αποδοχή της ετερότητας, όπως συμπληρώνουν κάποιοι από αυτούς *«θα ήταν σωστό να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για τη εμβάθυνση τις ταυτότητας // να δεχόμαστε το διαφορετικό, δηλαδή να μάθουμε και στα παιδιά μας να δέχονται το»*.

Άλλοι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι, όπως τους εκθέτουν οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα, να αποκτήσουν οι μαθητές σεβασμό απέναντι στη διαφορετικότητα *«διαφορετικό και το σεβασμό της διαφοροποίησης κάθε ατόμου μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα»* και να επιτευχθεί η άμβλυνση των διαφορών ανάμεσα σε μαθητές με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα *«Συνεκτιμώντας από την εμπειρία μου, από όσα κατάλαβα αυτά τα χρόνια ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση που προσπαθεί να αμβλύνει τις διαφορές μεταξύ των μαθητών που προέρχονται από διαφορετικές κουλτούρες, χώρες, θρησκείες, γλώσσες»*. Η απαλλαγή φοβικών συνδρόμων απέναντι στο ξένο, μέσα από τη γνωριμία και την εξοικείωση με το διαφορετικό θεωρείται από τους εκπαιδευτικούς ως ένας ακόμα στόχος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης *«Γιατί πιστεύω κατά βάση ο λαός μας δεν είναι ρατσιστής, φοβάται, είναι φοβισμένος. Φοβάται το ξένο. Φοβάται τι είναι αυτό που έρχεται. Αν λοιπόν ο ένας γνωρίσει τον άλλο πιθανόν δε θα φοβούνται»*, όπως και η παροχή σε όλους τους μαθητές της δυνατότητας ελεύθερης έκφρασης, ως προϋπόθεση για την καλύτερη επικοινωνία μεταξύ τους *«Είναι πολύ σημαντικό και πολύ ουσιαστικό να εκφράσουν και τα παιδιά, να δώσουν και τα δικά τους στοιχεία, που νομίζω ότι θα βοηθήσουν και τα παιδιά που είναι και στο δικό τους περιβάλλον, το οικείο περιβάλλον //θα πρέπει να ασχοληθείς και συ ο ίδιος με το δικό τους πολιτισμό για να μπορείς να απευθυνθείς με τον κατάλληλο τρόπο σ' αυτούς τους ανθρώπους, γιατί ουσιαστικά μπορεί κάποιος κώδικες που υπάρχουν στο δικό σου πολιτισμό γι' αυτούς να είναι ξένοι»*.

6.3.3. Απόψεις των εκπαιδευτικών για το διαπολιτισμικό σχολείο

Περιγράφοντας το διαπολιτισμικό σχολείο, οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα μιλούν για τη λειτουργία δομών στις οποίες οι μαθητές συγκεντρώνονται και κατηγοριοποιούνται ανάλογα με την καταγωγή τους και στις οποίες εφαρμόζονται προγράμματα σπουδών προσδιορισμένα από τις ανάγκες τους, και στις οποίες υπηρετούν εκπαιδευτικοί κατάλληλα εκπαιδευμένοι για την κάλυψη αυτών των αναγκών *«Θα υπάρχουν κάποιες δομές οι οποίες θα συγκεντρώνουν μαθητές, ίσως και κατηγοριοποιημένους ανάλογα με το πού κατάγονται, και θα υπάρχουν ειδικά προγράμματα σπουδών και ειδικά εκπαιδευμένοι καθηγητές γι' αυτά τα παιδιά».*

Αρκετοί από αυτούς περιγράφουν τη διαπολιτισμική τάξη ως μια τάξη πολύχρωμη, με μαθητές που έχουν διαφορετικές κουλτούρες, οι οποίοι συνυπάρχουν αρμονικά και μαθαίνουν ανεξάρτητα από την πολιτισμική τους ταυτότητα *«μια πολύχρωμη τάξη // μαθητές από διαφορετικές κουλτούρες// συνυπάρχουν μεταξύ τους, και αρμονικά συνεργάζονται και μαθαίνουν. Στο διαπολιτισμικό σχολείο, σύμφωνα με αρκετούς εκπαιδευτικούς, ο έλληνας μαθητής εκπαιδεύεται ώστε να αποκτήσει ενσυναίσθηση και ανεκτικότητα απέναντι στην πολιτισμική διαφορετικότητα «Μια εκπαίδευση η οποία παρέχει στον έλληνα μαθητή την ενσυναίσθηση και το πνεύμα ανεκτικότητας απέναντι στην πολιτισμική ετερότητα» και ο ξένος μαθητής έχει τη δυνατότητα να έρθει σε επαφή με το ελληνικό πνεύμα, διατηρώντας την ίδια στιγμή την πολιτισμική του ιδιαιτερότητα «στον ξένο μαθητή τη δυνατότητα να επικοινωνήσει με το ελληνικό πολιτισμικό πλαίσιο, την ίδια στιγμή διατηρώντας και την πολιτισμική του ιδιαιτερότητα».*

Άλλοι εκπαιδευτικοί μιλούν για το διαπολιτισμικό σχολείο ως ένα θεσμό που φροντίζει για τη διατήρηση της γλώσσας και του πολιτισμού των μαθητών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα, μέσα σε πλαίσιο σεβασμού της χώρας υποδοχής και φιλοξενίας *«να κρατήσουν τη γλώσσα τους, έτσι ... να κρατήσουν βασικές γνώσεις για την ιστορία της χώρας τους, αλλά και από την άλλη μεριά όμως να σεβαστούν και οι ίδιοι τη χώρα που τους φιλοξενεί και τους παρέχει άσυλο, τους παρέχει στέγη, τους παρέχει προστασία...».* Είναι ένα σχολείο στο οποίο η εκπαίδευση γίνεται σε πολλές και διαφορετικές γλώσσες, με παράλληλη διδασκαλία και εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας *«πρώτα απ' όλα αυτός που έρχεται από μια ξένη χώρα δεν πάει να πει ότι*

πρέπει να ξεχάσει τη γλώσσα του, την κουλτούρα του, άρα θα συνεχίσει επίσημα, formally, να μάθει τη γλώσσα του, τα ήθη, τα έθιμά του, αλλά θα πρέπει οπωσδήποτε να είναι και ένας επαρκής γνώστης της γλώσσας και της ιστορίας της χώρας στην οποία διαμένει». Σε αυτό οι μαθητές παρακολουθούν, όπως περιγράφουν κάποιοι εκπαιδευτικοί, από κοινού όλα τα μαθήματα, εκτός από τη γλώσσα και τα θρησκευτικά «Όλοι κάνουν τα ίδια πράγματα μαζί, εκτός από τη γλώσσα και τα θρησκευτικά, αν έχουν διαφορετική θρησκεία» και μέσα από πρότζεκτ αναπτύσσεται η συνεργασία και η ανταλλαγή πολιτισμικών στοιχείων ανάμεσα σε μαθητές με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα «να γίνονται πρότζεκτ και κοινές ομάδες με ανθρώπους, μαθητές από διαφορετικές κουλτούρες και να αναπτύσσεται η συνεργασία και η ανταλλαγή στοιχείων από τους πολιτισμούς», κάτι στο οποίο συντελεί η ενσωμάτωση στο πρόγραμμα του σχολείου πολιτιστικών εκδηλώσεων πολλών λαών «Επίσης θα μπορούσαν να ενταχθούν μαθήματα για την τέχνη και την κουλτούρα, για το φαγητό για τη.. ακόμα και για τις πεποιθήσεις, τις θρησκευτικές ή τις πολιτικές».

Τέλος, εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν την άποψη ότι είναι δύσκολη η ενσωμάτωση μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο κανονικό εκπαιδευτικό σύστημα «θεωρώ ότι το εκπαιδευτικό μας σύστημα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι φτωχό ακόμα και για τη πολιτισμική εκπαίδευση του γηγενούς πληθυσμού...».

6.3.4. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών από την παρουσία στις τάξεις τους μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα

Σχετικά με την εμπειρία που έχουν αποκτήσει οι εκπαιδευτικοί από την παρουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο μας, υπάρχει μια ποικιλία απαντήσεων. Κάποιοι από αυτούς τους εκπαιδευτικούς λένε ότι υπάρχουν μαθητές από διαφορετικά περιβάλλοντα στα σχολεία στα οποία υπηρετούν «Ναι στο σχολείο μας υπάρχουν μαθητές διαφόρων πολιτισμικών ομάδων». Κάποιοι μαθητές αυτούς μπορεί να προέρχονταν από το Αφγανιστάν και η παρουσία τους στο σχολείο υπήρξε σύντομη «Ήρθαν παιδιά, έφηβοι, προερχόμενοι από το Αφγανιστάν, κυρίως

από το Αφγανιστάν, οι οποίοι, βέβαια, δυστυχώς, δεν έμειναν στο σχολείο, εγκατέλειψαν πολύ γρήγορα την εκπαίδευση». Εκπαιδευτικός μιλάει για Κινέζο μαθητή, ο οποίος φοιτά στο σχολείο του και ο οποίος δυσκολεύεται πάρα πολύ στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας «*Στη φετινή σχολική χρονιά έχουμε ένα παιδί ο οποίος προέρχεται από την Κίνα, είναι αρκετά χρόνια στην Ελλάδα, η οικογένειά του ζει αρκετά χρόνια στην Ελλάδα, είναι επαγγελματίες αυτοί ... με πολλές δυσκολίες αυτοί, παρά το γεγονός ότι είναι αρκετά ... πολλά χρόνια στην Ελλάδα δεν έχει καταφέρει ακόμα να μάθει καλά την ελληνική γλώσσα, δυσκολεύεται πάρα πολύ.*

Σχεδόν όλοι οι εκπαιδευτικοί μιλούν για την παρουσία και φοίτηση στα σχολεία τους μαθητών αλβανικής καταγωγής, οι οποίοι είναι πλήρως ενσωματωμένοι στην κοινωνία και το σχολείο «*έχουμε και μαθητές που προέρχονται από την Αλβανία, οι οποίοι όμως έχουν καταφέρει είτε ελληνικής είτε αλβανικής καταγωγής.*». Άλλοι μιλούν για μαθητές από χώρες όπως η Ρωσία και η Γεωργία οι οποίοι είναι σχετικά ενσωματωμένοι στην ελληνική κοινωνία και σχολείο «*Αλλά έχουμε κάποιους μαθητές που προέρχονται από τη Ρωσία, από τη Γεωργία και τα λοιπά. Αυτοί θα έλεγα ότι δεν είναι τόσο καλά ενσωματωμένοι, όπως είναι τα παιδιά από Αλβανία.*». Υπάρχουν επίσης αναφορές για την παρουσία στα σχολεία, στα οποία υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα, μαθητές οι οποίοι είναι δεύτερης και τρίτης γενιάς μετανάστες, πλήρως ενσωματωμένοι στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα «*Είναι περισσότερο παιδιά που είναι δεύτερης, τρίτης γενιάς μετανάστες που πλέον αισθάνονται Έλληνες, λειτουργούν σαν Έλληνες, μιλούν συνεχώς σαν Έλληνες, δεν έχουμε κάτι διαφορετικό.*». Εκπαιδευτικοί έχουν, όπως δηλώνουν, εμπειρία σε τάξεις με μαθητές Ρομά «*Ναι, όπως είπα, έχουμε συνήθως, έχουμε σίγουρα κάποιους Ρομά.*».

Τέλος, λίγοι είναι οι εκπαιδευτικοί που απαντούν ότι έχουν περιορισμένη εμπειρία στη διδασκαλία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα καθώς δεν υπάρχουν αντίστοιχοι μαθητές «*Όχι δεν υπάρχουν*» και γενικά έντονη πολιτισμική ετερότητα στο σχολείο τους «*Όχι δε φοιτούν στο σχολείο που εργάζομαι μαθητές από διαφορετικά περιβάλλοντα.*».

6.3.5. Απόψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών από ποικίλα πολιτισμικά περιβάλλοντα στις τάξεις, με θετικό πρόσημο

Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα δηλώνουν ότι συνειδητοποιούν την ανάγκη ενσωμάτωσης στο σχολείο και γενικότερα της κοινωνικοποίησης των μεταναστών μαθητών *«πρέπει να κάνουμε τα πάντα ώστε αυτά τα παιδιά να νιώσουν τη θαλπωρή και την αίσθηση της φιλοξενίας που παρέχει ο ελληνικός λαός στο σύνολό του αλλά και η σχολική κοινότητα ιδιαίτερα και να κάνουμε βήματα για να τους πλησιάσουμε, να τους ενσωματώσουμε, να αποκτήσουν παρέες, φίλιες, γενικά να κοινωνικοποιηθούν»*. Οι περισσότεροι θεωρούν ότι η παρουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα κάτι απλό και φυσικό και για τους ίδιους αλλά και για την πλειοψηφία των ημεδαπών μαθητών, οι οποίοι δείχνουν ότι αποδέχονται την παρουσία των μαθητών με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες στο σχολείο *«στο σχολείο μας υπάρχουν μαθητές διαφόρων πολιτισμικών ομάδων και το θεωρώ πολύ απλό και φυσικό να υπάρχει. Να σημειώσω εδώ ότι τα παιδιά δεν ενοχλούνται ή αποξενώνουν κάποιον επειδή ανήκει σε άλλη κοινωνική ομάδα»*. Έχουν διαπιστώσει ότι ειδικά οι μαθητές αλβανικής καταγωγής που είναι δεύτερης και τρίτης γενιάς μετανάστες δείχνουν πολύ μεγάλη διάθεση για την πλήρη ενσωμάτωσή τους στην ελληνική κοινωνία *«υπήκοοι Αλβανίας έχουν κάνει μεγάλες προσπάθειες ενσωμάτωσης και μπορούμε να ισχυριστούμε ότι όσο περνάει ο καιρός, τα πράγματα βελτιώνονται γι' αυτούς. Έχουν διάθεση, έχουν μεράκι, έχουν επιθυμία να μάθουν τα ελληνικά, έχουν ενσωματωθεί στο κοινωνικό σύνολο στο σχολείο μας, έχουν παρέες, έχουν φίλιες και τα λοιπά, επικοινωνούν και τα λοιπά»*. Γενικά θεωρούν ότι η διάθεση για ενσωμάτωση στο ελληνικό σχολείο και κοινωνία των μεταναστών μαθητών είναι κάτι θετικό *«ελάχιστοι αλλά είναι κατά κανόνα, λιγότερο ή περισσότερο είναι ενταγμένοι. Κι αυτό είναι θετικό. Είναι ενταγμένοι στην σχολική κοινότητα»*.

Αρκετοί δηλώνουν ότι η παρουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια τους δίνει την ευκαιρία να ανοίξουν τους ορίζοντές τους *«νιώθω ότι έχω ένα ανοιχτό παράθυρο στον κόσμο και μπορώ να έρθω σε επαφή με άτομα τελείως διαφορετικά από αυτά που έχω συνηθίσει να συναναστρέφομαι ως τώρα, τους μαθητές μου»* και αυτή η παρουσία είναι μια θετική συγκυρία *«Υπάρχουν κάποιοι μαθητές ... αισθάνομαι ότι είναι μια πολύ καλή συγκυρία και μπορεί να ... αυτό ... να αποδώσει και στην πορεία και για τα παιδιά που έρχονται στο περιβάλλον το δικό μας και τα παιδιά που είναι*

αυτόχθονες, *ας το πούμε έτσι, για να μπορέσουμε να τα ξεχωρίσουμε κάπως*». Διατυπώνεται, επίσης, η άποψη ότι η δυνατότητα επικοινωνίας ανάμεσα στους ξένους και στους γηγενείς μαθητές είναι κάτι από το οποίο μπορούν να επωφεληθούν και οι μεν και οι δε *«Τελικά βρίσκουμε τον τρόπο να χρησιμοποιήσουμε εμείς τα θετικά τους στοιχεία και εκείνοι να προσαρμοστούν και να δομήσουν λίγο περισσότερο ενδεχομένως την κουλτούρα που ήδη έχουνε»*.

Τέλος, ένας εκπαιδευτικός διατυπώνει την άποψη ότι για τους μαθητές από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα που έχουν ενσωματωθεί πλήρως στην ελληνική κοινωνία και σχολείο δε χρειάζεται κανενός είδους διαφορετικής εκπαιδευτικής προσέγγισης *«Τίποτε, καμία ιδιαιτερότητα. Τους δέχομαι όπως δέχομαι και τους υπόλοιπους // Οπότε δεν υπάρχει δηλαδή κάποια διαφορετική προσέγγιση, να προσέξουμε ... κάτι άλλο»*.

6.3.6. Προβλήματα και δυσκολίες στη διδασκαλία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα

Μιλώντας για τα προβλήματα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στην εκπαιδευτική διαχείριση των μαθητών που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, αναφέρονται, όσοι είχαν την αντίστοιχη εμπειρία, στη δυσκολία επικοινωνίας με τους Αφγανούς μαθητές και της αποτελεσματικής διδασκαλίας σε αυτούς, λόγω του γεγονότος ότι αυτοί δε γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα *«Πέρυσι που είχαμε όμως Αφγανούς ήταν λίγο δύσκολο. Γιατί δεν καταλάβαιναν. Τους είχαν βάλει μέσα στην τάξη, εγώ προσπαθούσα ό,τι αγγλικά να τους πω, ορισμένες έννοιες αλλά δε μπορούσα να κάνω δυο φορές το μάθημα. Πιο καλά ακόμα κι αν ξέρεις δε μπορείς να το κάνεις δυο φορές, να το λες στους μισούς στα ελληνικά, στην πλειοψηφία και δυο μαθητές ... τους έλεγα μερικές βασικές έννοιες, τις έγγραφα πάνω στον πίνακα, τώρα ... ό,τι καταλάβαιναν»*. Αρκετοί εκπαιδευτικοί αποδίδουν, γενικά για τους μετανάστες μαθητές, τα προβλήματα στην επίδοσή τους στο γεγονός ότι οι οικογένειές τους αδυνατούν να τους βοηθήσουν *«Ίσως κάποια από αυτά, αν οι γονείς στο σπίτι δε μιλάνε καλά ελληνικά, δε μπορούν να βοηθηθούν καθόλου και από το οικογενειακό περιβάλλον και να μην είναι η απόδοσή τους τόσο καλή»*.

Κάποιοι υποστηρίζουν ότι δεν παρέχεται η δυνατότητα στους μαθητές από άλλα περιβάλλοντα που φοιτούν στη χώρα μας να διατηρήσουν την πολιτισμική τους ιδιαιτερότητα *«Φοιτούν, χωρίς όμως δυστυχώς πάντα να διασφαλίζεται η πολιτισμική τους ιδιαιτερότητα, φοιτούσαν σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που δεν τους έχει εξασφαλίσει προηγουμένως τη δυνατότητα να διατηρήσουν και τη δική τους ετερότητα»*. Εκπαιδευτικός, ο οποίος έχει εργαστεί σε σχολείο στο οποίο φοιτούν μαθητές Ρομά, δηλώνει ότι δεν ήταν κατάλληλα προετοιμασμένος για την αντιμετώπισή τους και ότι συνάντησε δυσκολίες καθώς έπρεπε ο ίδιος να προσαρμοστεί στις συνήθειές τους αφενός, και οι μαθητές Ρομά, αφετέρου, να προσαρμοστούν στους κανόνες του σχολείου *«Πλην των Ρομά, που δεν ξέρω πού κατατάσσονται, τους οποίους είχα τμήματα στην Κρύα Βρύση, όπου οι ιδιαιτερότητές τους ήταν για μένα ασύλληπτες και δεν ήμουν προετοιμασμένη καν για να τους διδάξω, γιατί τα πάντα ήταν διαφορετικά στα παιδιά αυτά. Δύσκολο να προσαρμοστώ, υπήρχε κάποια αντίδραση εσωτερική, γιατί είχα μάθει σε έναν άλλο τρόπο και είχα μάθει να αποδέχομαι, να μην αποδέχομαι μάλλον κάποιες διαφορετικότητες εύκολα και έπρεπε να προσαρμοστώ κι εγώ αλλά και να προσαρμοστούν κι αυτά στους κανόνες του σχολείου. Ήταν δύσκολο, δεν ήταν κάτι εύκολο»* Τέλος, ένας εκπαιδευτικός αναφερόμενος κυρίως στους Αφγανούς μαθητές που φοίτησαν στο σχολείο του, αναφέρει ότι δεν αντιμετώπισε καμιά δυσκολία, γιατί η παρουσία τους στο σχολείο ήταν σύντομη *«Ξεκίνησε έτσι, αλλά τελικά πολύ γρήγορα, οι πρόσφυγες πολύ γρήγορα φύγαν από το σχολείο, οπότε δεν βίωσα προβλήματα, λόγω της διαφορετικής γλώσσας ή των διαφορετικών συνθηκών, δηλαδή, τα παιδιά ήρθαν για πολύ μικρό χρονικό διάστημα και μετά φύγαν, ας πούμε»*.

6.3.7. Αποτύπωση της εμπειρίας των εκπαιδευτικών από τη διαχείριση μαθητών από ποικίλα πολιτισμικά περιβάλλοντα

Αποτυπώνοντας την εμπειρία τους από τη διαχείριση μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων, όλοι αρχικά συμφωνούν ότι αποτελεί πρόκληση για τον εκπαιδευτικό η ανάγκη μεταφοράς γνώσεων αλλά και πνεύματος συνεργασίας, σεβασμού και αλληλεγγύης μέσα στην τάξη *«για μένα θεωρώ ότι αυτό είναι μια πρόκληση στο να μπορέσω να τους μεταφέρω πέρα από τις γνώσεις στο μάθημά μου και το πνεύμα αυτό σεβασμού, συνεργασίας και αλληλεγγύης μεταξύ τους μέσα στην τάξη»*. Αρκετοί εκπαιδευτικοί αναφέρονται στις προσπάθειες που κατέβαλαν για να

ενισχύσουν εκπαιδευτικά τους μαθητές τους που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα *«προσπαθούμε να τα βοηθήσουμε στο βαθμό που ο καθένας μπορεί και είναι δυνατόν γι' αυτόν»*, να τους βοηθήσουν να ενταχθούν στην τάξη *«προσπαθούσα όταν είχα αυτούς τους μαθητές να τους εντάξω μέσα στην ομάδα της τάξης»* και το σχολείο, και όπως ένας από αυτούς δηλώνει να τους βοηθήσει να αφομοιωθούν *«αν μπορούσαν να καταλάβουν τι λέμε ...την ελληνική γλώσσα, την ελληνική κουλτούρα, τώρα να προσπαθήσουμε να τους αφομοιώσουμε»*.

Κάποιοι από τους εκπαιδευτικούς εξηγούν ότι αντιλαμβάνονται και αντιμετωπίζουν τη σχολική κοινότητα ως μια ευρεία οικογένεια που περιλαμβάνει όλα τα μέλη της *«Εγώ πιστεύω ότι θα πρέπει να αισθανόμαστε ως μια κοινωνία, ως μια μεγάλη οικογένεια, η οποία φιλοξενεί τέτοια άτομα στην χώρα μας»*. Οι περισσότεροι δηλώνουν ότι ήταν μια ευχάριστη εμπειρία γι' αυτούς η επαφή τους με μαθητές άλλων πολιτισμών *«Χαρούμενη, γιατί υπάρχουν παιδιά από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα»* και ότι αισθάνθηκαν πολύ ωραία συμμετέχοντας μαζί με τους μαθητές τους σε μια διαδικασία επικοινωνίας με την ετερότητα και, επιπλέον, από τη συμμετοχή της εκπαιδευτικής κοινότητας σε διαδικασία προσφοράς στους ξένους μαθητές εργαλείων ενσωμάτωσης τους σ' αυτήν *«Αισθάνομαι πολύ ωραία, γιατί βλέπω ακριβώς ότι οι μαθητές, βλέπω ότι και οι εκπαιδευτικοί και εγώ είμαστε σε μια διαδικασία επικοινωνίας με την ετερότητα, σε μια διαδικασία προσφοράς στους μαθητές αυτούς παιδαγωγικών, νομικών και λοιπών εργαλείων προκειμένου να μπορούν να συνυπάρξουν»*. Ένας εκπαιδευτικός, επίσης, εκφράζει τη χαρά και το αίσθημα υπερηφάνειας για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού στους αλλοδαπούς *«χαίρομαι γιατί άνθρωποι από διαφορετικές χώρες προέλευσης μαθαίνουν την ελληνική κουλτούρα, μαθαίνουν τον ελληνικό πολιτισμό και τη γλώσσα»*.

Από την άλλη μεριά, κάποιοι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι γι' αυτούς η διδασκαλία μεταναστών μαθητών ήταν δυσάρεστη, γιατί δεν ήταν προετοιμασμένοι ώστε να ανταποκριθούν ικανοποιητικά στις ανάγκες ενός πολυπολιτισμικού σχολικού περιβάλλοντος *«αισθάνθηκα άσχημα γιατί δεν ήμουν, εγώ κατά πρώτο λόγο δεν ήμουν κατάλληλα προετοιμασμένη να διδάξω σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον»*, γεγονός που τους έκανε να αισθάνονται ανεπαρκείς και αβέβαιοι για τις δυνατότητές τους να ανταποκριθούν στις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης *«κάποιες φορές ανεπαρκής, γιατί δεν είμαι σίγουρη για το πόσο μπορώ να ανταποκριθώ»*. Δυσάρεστο

ήταν για κάποιους, επίσης, το γεγονός ότι το εκπαιδευτικό σύστημα δεν ήταν σε θέση να φροντίσει για την κατάλληλη γλωσσική προετοιμασία των αλλόγλωσσων μαθητών, κάνοντας αδύνατη τη συμμετοχή τους στο μάθημα, και γενικότερα λόγω της αδυναμίας του συστήματος να φροντίσει για την ομαλή αποδοχή τους «*το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα δε με βοήθησε σε αυτό. κι' αυτό, όταν ενσωματώνει τέτοια άτομα, δίχως να έχουν προετοιμαστεί γλωσσικά ώστε να μπορέσουμε να επικοινωνήσουμε. Οπότε δεν μπορώ να πω ότι ήταν ευχάριστη η εμπειρία μου*». Ένας εκπαιδευτικός αναφέρει ότι τα συναισθήματά του για την παρουσία μεταναστών στην τάξη ήταν περίεργα «*Κι όταν στην τάξη ήταν για πρώτη φορά εκεί περίεργα*», χωρίς να δίνει άλλες εξηγήσεις. Κάποιος άλλος εκφράζει το αίσθημα επιφυλακτικότητας και προσοχής που τον διακατείχε στην προσπάθειά του να αποφύγει οτιδήποτε θα μπορούσε να προσβάλει τις αντιλήψεις των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια «*Ναι, η αλήθεια είναι ότι υπάρχει μια επιφυλακτικότητα και μια ιδιαίτερη προσοχή, ότι προσπαθείς να είσαι, ας πούμε να έχεις το νου σου, αλλά να μη φαίνεται κι αυτό και στους υπόλοιπους, πως ότι ας πούμε έχεις τεταμένη την προσοχή σου μήπως κάτι σου ξεφύγει μήπως κάτι, ας πούμε τους προβληματίσεις, μήπως τους πειράξεις ...*».

Τέλος, εκπαιδευτικός δηλώνει ότι ένιωθε εσωτερική αντίδραση στην προσπάθειά του να προσαρμοστεί στις διαφορετικές συνήθειες των μαθητών Ρομά «*Πλην των Ρομά, όπου οι ιδιαιτερότητές τους ήταν για μένα ασύλληπτες και δεν ήμουν προετοιμασμένη καν για να τους διδάξω, γιατί τα πάντα ήταν διαφορετικά στα παιδιά αυτά. Δύσκολο να προσαρμοστώ, υπήρχε κάποια αντίδραση εσωτερική, γιατί είχα μάθει σε έναν άλλο τρόπο και είχα μάθει να αποδέχομαι, να μην αποδέχομαι μάλλον κάποιες διαφορετικότητες εύκολα και έπρεπε να προσαρμοστώ. Ήταν δύσκολο, δεν ήταν κάτι εύκολο*».

6.3.8. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη φοίτηση των μεταναστών μαθητών σε κανονικές ή διαφορετικές τάξεις από τους ημεδαπούς μαθητές

Σχετικά με το θέμα της ένταξης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις κανονικές ή σε διαφορετικές τάξεις, όλοι σχεδόν οι εκπαιδευτικοί, που πήραν μέρος στην έρευνα, θεωρούν ότι είναι απαραίτητες οι επιπλέον ώρες

διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας στους αλλοδαπούς μαθητές για να μπορέσουν αυτοί να ενσωματωθούν στην ελληνική εκπαίδευση *«να έχουν και κάποιες ώρες που θα κάνουν την ελληνική γλώσσα, για να μπορέσουν να επικοινωνούν // Αυτές οι πρόσθετες ώρες σίγουρα είναι απαραίτητες για να μπορούν να βοηθηθούν τα παιδιά αυτά να ενσωματωθούν έγκαιρα και ομαλά στην ελληνική κοινωνία και στην ελληνική εκπαίδευση»*. Οι περισσότεροι, άλλωστε, συμφωνούν ότι η γνώση της γλώσσας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ουσιαστική ένταξη των μαθητών που έρχονται για πρώτη φορά στην Ελλάδα στην τάξη και όχι την απλή παρουσία τους σ' αυτήν *«πρέπει να έχει ένα καλό επίπεδο γλώσσας στο Λύκειο ο μαθητής, για να ενταχθεί στην τάξη και να μην νιώθει ξένο σώμα. Να μπορεί να συμμετέχει, να μπει σε ομάδες, να κατανοεί τη γλώσσα. Οπότε στην αρχή, ναι, σε ξεχωριστό τμήμα και σταδιακά στην τάξη»*. Αρκετοί πιστεύουν ότι είναι αναγκαίο οι μαθητές αυτοί να ενταχθούν σε τμήματα διδασκαλίας της γλώσσας, προκειμένου να αποκτήσουν συγκεκριμένες γλωσσικές δεξιότητες ή σε τάξεις υποδοχής για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού, πριν την ένταξη στις κανονικές τάξεις *«Άρα κατά τη γνώμη μου θα πρέπει να εντάσσονται πρώτα σε ειδικές τάξεις για πολύ καλή γλωσσική προετοιμασία και μετά να μπαίνουν στις κανονικές τάξεις // Νομίζω, θα ήταν καλύτερα γι' αυτούς να είναι πρώτα σε τάξεις υποδοχής, για να μπορέσουν λίγο να μάθουν τη γλώσσα, να μάθουν κάποια πράγματα για τη χώρα, να νιώσουν λίγο πιο άνετα με το να είναι με μαθητές, με παιδιά τα οποία είναι από τη δική τους χώρα και μετά να ενσωματώνονται μέσα στην τάξη, για να μπορούν να επικοινωνήσουν ξέροντας τη γλώσσα καλύτερα με τα άλλα παιδιά»*. Εκπαιδευτικός, μάλιστα προτείνει τη διετή φοίτηση των νεοφερμένων μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα σε τάξεις διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού *«Θα έπρεπε να υπάρχουνε τουλάχιστον δύο χρόνια εκμάθησης της γλώσσας αυτού του τόπου, γιατί μέσα από τη γλώσσα μαθαίνεις και το φαγητό, μαθαίνεις και τα τραγούδια μαθαίνεις και την ιστορία μαθαίνεις και τη νοοτροπία, μαθαίνεις πάρα πολλά πράγματα. Και αφού μάθουν πολύ καλά τη γλώσσα μετά μπορούν άνετα να ενταχθούν κατευθείαν όχι σε τάξεις ένταξης, κατευθείαν μέσα σε τάξεις»*.

Κάποιοι θεωρούν απαραίτητη την ένταξη των μεταναστών μαθητών σε ειδικές τάξεις με στόχο τον εγκλιματισμό τους στο νέο κοινωνικό και σχολικό περιβάλλον *«Ναι, αρχικά πιστεύω, για κάποιο διάστημα θα πρέπει να εντάσσονται σε διαφορετικές τάξεις,*

για να μπορέσουν να ενταχθούν. Κάποια βασικά στοιχεία της πολιτισμικής ταυτότητας και γενικά του ελληνικού πολιτισμού είτε λίγα πράγματα πάνω στη γλώσσα, κυρίως τη γλώσσα, στην ιστορία και γενικά να γνωρίσουν καλύτερα την κουλτούρα που υπάρχει στον τόπο αυτό που βρίσκονται και μετά να μπου σε κανονικές τάξεις, ώστε να είναι ήδη προετοιμασμένα αυτά τα παιδιά», ο οποίος εγκλιματισμός αποτελεί, κατά τη γνώμη τους, απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορέσουν αυτοί οι μαθητές να ανταποκριθούν ικανοποιητικά τις σχολικές απαιτήσεις «Θεωρώ ότι είναι απαραίτητο να εντάσσονται σε ειδικές τάξεις, όπου να καταφέρουν να εγκλιματιστούν στο νέο κοινωνικό και σχολικό περιβάλλον, ώστε να βρίσκονται σε θέση να ανταπεξέλθουν στις σχολικές απαιτήσεις». Θεωρούν ότι διαφορετικά, χωρίς την κατάλληλη γλωσσική προετοιμασία οι νεοφερμένοι μαθητές οδηγούνται στην αποτυχία και δεν καταφέρνουν να μάθουν αυτά που πρέπει σε ικανοποιητικό βαθμό «Έτσι όπως είναι σήμερα στην Ελλάδα που αυτά τα παιδιά έρχονται μην έχοντας καμιά, όχι γνώση, δεν ξέρουν ούτε ... πολλά παιδιά δεν ξέρουν ούτε τη λέξη «ευχαριστώ». Επίσης πάρα πολλά παιδιά από αυτά δεν ξέρουν ούτε καν τη γραμματική της δικής τους γλώσσας, είναι δηλαδή λειτουργικά αναλόβητα και στη δική τους γλώσσα και ξαφνικά τα βάζουμε στην πρώτη Λυκείου και παρακολουθούν απλώς κάποιες ώρες ελληνικά και μετά πηγαίνουν να κάνουν φυσική είναι αποτυχημένο εξαρχής, κατά τη δική μου άποψη».

Υποστηρίζουν, επίσης, την άποψη ότι το κριτήριο για την ένταξη των μαθητών στην κατάλληλη τάξη θα πρέπει να είναι η ικανότητά τους να ανταποκριθούν στα μαθήματα της τάξης «Στις ίδιες τάξεις, με βάση το ίδιο κριτήριο με τους κανονικούς, τους μαθητές τους «φυσιολογικούς» γιατί όλοι φυσιολογικοί είναι, δηλαδή με το μαθησιακό κριτήριο. Δηλαδή, αν ένα παιδί, από έναν άλλο πολιτισμό δεν μπορεί να κατανοήσει, λέμε τώρα, τη Δευτέρα Λυκείου και κρίνουμε εμείς οι εκπαιδευτικοί ότι πρέπει το παιδί να κάνει καμιά τάξη περισσότερο, για το καλό του παιδιού, για να μην χάσει δυο τάξεις και δε μάθει τίποτε, εγώ θα τον κατέβαζα μια τάξη» .

Διαφορετική με τα παραπάνω είναι η άποψη άλλων εκπαιδευτικών, οι οποίοι θεωρούν ότι η ένταξη των μαθητών σε διαφορετικές τάξεις λόγω κοινωνικών ή πολιτισμικών κριτηρίων δεν είναι αποδεκτή «Δε ξέρω από πού πηγάζει αυτή η ερώτηση. Δεν υπάρχει κανένας γονέας ή παιδί ή καθηγητής που θα ήθελε κάποια παιδιά να βρίσκονται σε διαφορετική τάξη λόγω κοινωνικών ή πολιτισμικών κριτηρίων. Η ερώτηση αυτή μου θυμίζει το δίλημμα της δεκαετίας του '60 αν πρέπει να έχουμε σχολεία αρένων και θηλέων» και ότι η ένταξη των νεοφερμένων μαθητών στις

κανονικές τάξεις θα τους βοηθήσει πιο αποτελεσματικά να ενσωματωθούν στην κοινωνία του σχολείου. Υποστηρίζουν την άποψη ότι η ένταξη στις κανονικές τάξεις των μαθητών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα είναι αναγκαία για την αποφυγή της περιθωριοποίησής τους *«Εγώ πιστεύω ότι πρέπει να είναι στις κανονικές τάξεις, να μην γκετοποιήσουμε τα παιδιά. Και πώς θα ενσωματωθούν διαφορετικά; Αυτό // Στις κανονικές τάξεις, εφόσον θέλουν να συμμετάσχουν στον εθνικό, ας πούμε, εκπαιδευτικό κορμό, προκειμένου να αποφευχθούν φαινόμενα γκετοποίησης και να υλοποιηθεί η διάδραση αποτελεσματικότερα»* και ότι με την παρουσία τους εμπλουτίζουν αυτές τις τάξεις. Θεωρούν, όμως, ότι ταυτόχρονα θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα για την άμβλυνση των διαφορών που οφείλονται στη γλώσσα και την υποδομή ανάμεσα στους αλλοδαπούς και τους ημεδαπούς μαθητές *«Βέβαια, η διαφορετική γλώσσα και η διαφορετική υποδομή που έχει ο καθένας οδηγεί σε προβλήματα και σε μειονεκτικές ή πλεονεκτικές θέσεις. Θα πρέπει λοιπόν να λαμβάνεται και κάποια μέριμνα να αμβλυνθούν αυτές οι διαφορές»* με την παράλληλη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε επιπλέον ώρες ή με το συνδυασμό φοίτησης σε κανονικές τάξεις και ενισχυτικής διδασκαλίας σε τάξεις υποδοχής *«Πιστεύω ότι το καλύτερο, το πιο ιδανικό σχήμα θα ήταν ένας συνδυασμός. Δηλαδή, να υπάρχουν κανονικές τάξεις γι' αυτά τα παιδιά, να μπαίνουν δηλαδή σε μαθήματα όπου διδάσκονται τα λεγόμενα κλασικά μαθήματα αλλά επιπλέον, επιπλέον να μαθαίνουν και την ελληνική γλώσσα παραπάνω ώρες // νομίζω ότι μπορούν να ενταχθούν για κάποια μαθήματα, ίσως, κάποιες ώρες την πρώτη χρονιά στις κανονικές τάξεις, αλλά να υπάρχουν οπωσδήποτε τάξεις ένταξης για να μπορέσουν να κάνουν τη γλώσσα».*

Τέλος κάποιοι από τους εκπαιδευτικούς προτείνουν τη φοίτηση των μαθητών με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες στις κανονικές τάξεις, εκτός από τις ώρες διδασκαλίας της γλώσσας και των θρησκευτικών *«Σε κανονικές τάξεις αλλά έξτρα η γλώσσα έξτρα τα θρησκευτικά αν υπάρχει διαφορετική θρησκεία».*

6.3.9. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής των παιδιών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα

Οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα θεωρούν ότι είναι θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής στους μαθητές που

προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα *«Πιστεύω ότι θα έπρεπε να διδάσκονται και ό,τι έχει να κάνει με τη δική τους γλώσσα ή με τη δική τους θρησκεία ή τη δική τους κουλτούρα»*. Θέτουν, όμως, ως περιορισμό στη διδασκαλία αξιών άλλων πολιτισμών ότι αυτές θα πρέπει να συνάδουν με το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων *«Αυτά τα ήθη και τα έθιμα δε θα πρέπει να προσβάλουν τη χώρα στην οποία ζεις. Παράδειγμα, ο νόμος της Σαρίας. Είναι απαράδεκτος για ευρωπαϊκά δεδομένα»*. Κάποιοι δηλώνουν ρητά την αντίρρησή τους στη διδασκαλία πολιτισμικών αξιών που αντίκεινται στα ανθρώπινα δικαιώματα *«Νομίζω ότι δεν πρέπει να τους διδάσκουμε τον πολιτισμό τους, ό,τι μάθανε, μάθανε. Τώρα πρέπει να τους ενσωματώσουμε στη δική μας κοινωνία. Πρέπει να μάθουν τις ίδιες αρχές, πώς ζούμε εδώ, εντάξει, να τις σέβονται κλπ. τι; Εδώ θα τους μάθουμε το δικό μας πολιτισμό. Τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Εννοείται»* και άλλοι προτείνουν εκπαίδευση ευρωπαϊκού τύπου, χωρίς περιφρόνηση απέναντι στους άλλους πολιτισμούς *«πρέπει ο ευρωπαϊκός πολιτισμός να έχει ένα προβάδισμα. Να διδάσκεται ο ευρωπαϊκός πολιτισμός ως κεντρικός με μια ματιά στις παγκόσμιες εξελίξεις, κάπως έτσι // σίγουρα δε θα πρέπει να περιφρονείς τον πολιτισμό τους»*.

Υποστηρίζεται, επίσης, η άποψη ότι η διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής θα πρέπει να είναι προαιρετική *«Αυτό είναι δική τους επιλογή. Αν θέλουν να τα διδαχτούν ... θα έπρεπε το εκπαιδευτικό σύστημα να τους παρέχει αυτή τη δυνατότητα»*, οι μαθητές, όμως, αυτοί θα πρέπει να ενθαρρύνονται για να παρακολουθούν τα μαθήματα διδασκαλίας της γλώσσας τους *«Το αφήνω δηλαδή καθαρά σε εθελοντική βάση, αν και καλό είναι να τους ενθαρρύνουμε λίγο, ενθάρρυνση αλλά όχι υποχρέωση»*. Αρκετοί εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι είναι υποχρέωση του σχολείου η φροντίδα για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού των μεταναστών μαθητών *«Νομίζω ότι είναι ένα δικαίωμα το οποίο το οποίο πρέπει να τους αναγνωριστεί και πρέπει όταν ένα σχολείο έχει τέτοιους μαθητές να φροντίζει γι' αυτό»* και απόλυτη υποχρέωση της Πολιτείας να εξασφαλίσει τα απαραίτητα πολιτιστικά και εκπαιδευτικά εργαλεία για τη διαφύλαξη της πολιτισμικής ετερότητας των ξένων *«Αφ' ης στιγμής κάποιος αναγνωρίζει τον εαυτό του εθνικά έτερο είναι υποχρέωση της πολιτείας απόλυτη, να του εξασφαλίσει τα πολιτιστικά και εκπαιδευτικά εργαλεία για να διαφυλάξει την ετερότητα»*. Θεωρούν, όμως, ότι αυτή τη στιγμή το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν είναι σε θέση να συντηρήσει πρόγραμμα διδασκαλίας της γλώσσας και του

πολιτισμού των μεταναστών «αλλά δεν ξέρω αν το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί να συντηρήσει ένα τέτοιο πρόγραμμα σπουδών».

Τέλος, εκπαιδευτικός δηλώνει ότι είναι περιττή η διοργάνωση μαθημάτων διδασκαλίας της γλώσσας καταγωγής των ξένων, όταν αυτοί δε σκοπεύουν να παραμείνουν στην Ελλάδα «απλώς κάποια παιδιά που διαμένουν προσωρινά στη χώρα, με κάποια προοπτική να φύγουν, όπως, ας πούμε, κάποια παιδιά που ... από τη δομή προσφύγων ... δεν το θεωρώ απαραίτητο».

6.3.10. Αιτιολόγηση των απόψεων των εκπαιδευτικών για την ανάγκη διδασκαλίας της γλώσσας και του πολιτισμού των μεταναστών μαθητών

Οι εκπαιδευτικοί, που πήραν μέρος στην έρευνα, εκθέτοντας τους λόγους για τους οποίους θεωρούν ότι πρέπει οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να διδάσκονται τη γλώσσα και τον πολιτισμό της καταγωγής τους, υποστηρίζουν ότι είναι πολύ σημαντική η σύνδεση των παιδιών αυτών με τις ρίζες τους και γι' αυτό είναι απαραίτητη η διδασκαλία της γλώσσας και της κουλτούρας τους προκειμένου να διατηρήσουν τη μνήμη του πολιτισμού καταγωγής «γιατί ένα άτομο είναι ταυτόχρονα, πιστεύω, πλέον πρέπει να είναι ταυτόχρονα πολίτης του κόσμου αλλά και οπωσδήποτε να γνωρίζει και ποια είναι η ρίζα του, ποια είναι η εθνική καταβολή του, από πού έρχεται, τι κουβαλάει μέσα στην ψυχή του και μέσα στη συλλογική συνείδηση, ποιος είναι ο λαός του». Επομένως, είναι, κατά τη γνώμη τους απαραίτητη η συμβολή της πολιτείας και της κοινωνίας για τη διατήρηση της σύνδεσης αυτής, ενώ οι μαθητές θα πρέπει ταυτόχρονα να διδάσκονται και τις αξίες του δυτικού πολιτισμού και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, για την αποτελεσματικότερη ενσωμάτωσή τους στην κοινωνία «Είναι πολύ σημαντικό να διδάσκονται και τη γλώσσα τους και τις παραδόσεις τους μαζί με τη δική μας γλώσσα και τις δικές μας παραδόσεις για να μπορέσουν να λειτουργήσουν καλύτερα // εδώ έχουμε ένα επίσημο κράτος, μια επίσημη κουλτούρα η οποία θα πρέπει να διδάχτει αλλά και ο ξένος θα πρέπει τη γνωρίσει».

Επιθυμητή είναι, για τους εκπαιδευτικούς, η ενσωμάτωση των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια στην ελληνική κοινωνία και όχι η αφομοίωσή τους

«Και άλλο αφομοίωση, ναι. Λοιπόν και γλώσσα, κατά τη γνώμη μου και ιστορία και πολιτιστικά στοιχεία», γι' αυτό και θεωρούν ότι είναι δικαίωμα των μεταναστών μαθητών η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού τους «Νομίζω ότι είναι ένα δικαίωμα το οποίο το οποίο πρέπει να τους αναγνωριστεί και πρέπει όταν ένα σχολείο έχει τέτοιους μαθητές να φροντίζει γι' αυτό». Η στέρηση αυτού του δικαιώματος, μπορεί να έχει ως επακόλουθο την αρνητική στάση ως και την απόρριψη του ελληνικού πολιτισμού από τους φορείς διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων «Εάν τους απαγορέψουμε να μάθουν, ίσα ίσα η απαγόρευση μπορεί να δημιουργήσει ακόμα περισσότερη επιμονή στο να μη μάθουν και ποτέ για μας τίποτε». Έχει, επομένως το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα την υποχρέωση να εξασφαλίσει στους ξένους μαθητές τη δυνατότητα διδασκαλίας της γλώσσας τους, όπως γίνεται σε άλλα κράτη για τους έλληνες που ζουν εκεί «Όπως μέσω της αναλογίας το ζητώ αυτό από τη γερμανική κοινωνία να το κάνει με τους έλληνες, για παράδειγμα, οι οποίοι φοιτούν και σε γερμανικά και σε ελληνικά σχολεία επιλογής τους, αντιστοίχως πρέπει να το κάνουμε αυτό και για τους ξένους». Αρκετοί υποστηρίζουν ότι το να γνωρίζει κάποιος τη δική του πολιτισμική ταυτότητα είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να είναι σε θέση να κατανοήσει τις διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες «επειδή για να μπορέσουμε να διαμορφώσουμε και να κατανοήσουμε τον άλλο χρειάζεται να κατανοήσουμε και ένα κομμάτι του εαυτού μας, ναι, θα ήταν καλό, πιστεύω».

Ένας άλλος λόγος που παρουσιάζεται είναι ότι η ανάπτυξη του γλωσσικού κριτηρίου μέσω της καλλιέργειας της μητρικής γλώσσας μπορεί να αποτελέσει διευκόλυνση για την εκμάθηση της ελληνικής *«Πιστεύω ότι αν μπορούσαν να κατακτήσουν κάποιοι άνθρωποι, ας πούμε, το γλωσσικό τους κριτήριο, να δομήσουν καλύτερα την γλώσσα από την οποία προέρχονται θα ήταν ίσως και πιο εύκολο να μάθουν και τα ελληνικά, γιατί θα είχαν μάθει κάπως και τις νόρμες τις γλωσσικές»* και, τέλος ότι η σύγκριση ανάμεσα σε διαφορετικές γλώσσες αποτελεί τρόπο εμπλουτισμού της κάθε γλώσσας ξεχωριστά.

6.3.11. Προτάσεις των εκπαιδευτικών για τον τρόπο οργάνωσης της διδασκαλίας της γλώσσας και του πολιτισμού των μεταναστών μαθητών

Όσον αφορά τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να οργανωθεί η διδασκαλία τους γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής των μεταναστών μαθητών, οι εκπαιδευτικοί, αρχικά, εξηγούν ότι οι μαθητές αυτοί θα πρέπει να παρακολουθούν κανονικά το ωρολόγιο πρόγραμμα «Πιστεύω ότι τα παιδιά αυτά θα πρέπει να παρακολουθούν κανονικά το ελληνικό πρόγραμμα εκπαίδευσης, τους είναι το ωρολόγιο πρόγραμμα, έξι ώρες ή επτά την ημέρα». Προτείνουν στη συνέχεια να διδάσκεται η γλώσσα καταγωγής των μεταναστών σε ζώνες απογευματινής διδασκαλίας «να μπουν ζώνες απογευματινών μαθημάτων, έτσι ... ξέρω γω, δύο ώρες την ημέρα, ξέρω γω, δύο ώρες ανά δυο –τρεις μέρες ... δεν ξέρω πώς θα γίνει στην πράξη αυτό, να μπορούν να μαθαίνουν και τη γλώσσα καταγωγής τους», να γίνεται παράλληλη διδασκαλία τους γλώσσας «Σε ένα παράλληλο πρόγραμμα» και να θεσπιστούν τμήματα διδασκαλίας τους γλώσσας καταγωγής των μεταναστών μαθητών «Θεωρώ ότι θα έπρεπε να τον διατηρούν, δηλαδή θα έπρεπε να υπάρχουν δομές ή τμήματα, έστω ένα σε κάθε νομό που να διδάσκει και τη μητρική γλώσσα αυτών των παιδιών, ναι». Προτείνουν, τους, τη θέσπιση προγραμμάτων για την ενσωμάτωση πολιτιστικών στοιχείων άλλων λαών στη σχολική ζωή «αλλά θα μπορούσαν μέσα από προγράμματα να ενσωματώσουν κάποια ήθη, κάποιες συνήθειές τους» και την οργάνωση δραστηριοτήτων για την προσέγγιση και τη συνύπαρξη μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια «να συνυπάρξουν αυτοί οι δύο πολιτισμοί ως ένα βαθμό, μέσα από κάποια δραστηριότητα κυρίως». Τέλος, εκπαιδευτικοί διατυπώνουν την άποψη ότι τη διδασκαλία τους γλώσσας και του πολιτισμού των μεταναστών μαθητών θα πρέπει να αναλάβουν οι αντίστοιχες κοινότητές τους «Θα μπορούσε να υπάρχει ένα ... μια πρόσθετη, τους πούμε, βοήθεια σ' αυτόν το τομέα που να καλύπτεται οικονομικά από το κράτος και να αναλαμβάνεται από δικούς τους καθηγητές και δασκάλους, σε επιπλέον ώρες, αλλά όχι ενταγμένο μέσα στο κανονικό ωράριο».

Πίνακας 3. Κατηγορίες και κωδικοί του θεματικού άξονα: «Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
20. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης 12	ΣΕΕΕΙΑΑΛ: Συνδυασμός εκπαίδευσης εθνοκεντρικού και ευρωπαϊκού χαρακτήρα με τις ιδιαίτερες ανάγκες των άλλων λαών

	<p>ΣΕΣΑΔΙΑΛ: Συνδυασμός εκπαίδευσης στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με τις ιδιαίτερες ανάγκες των διαφόρων λαών</p> <p>ΕΚΠΡΕΝΣΕ: Έκφραση της προσπάθειας της κοινωνίας για την ενσωμάτωση των ξένων</p> <p>ΦΟΣΧΜΔΠΠ: Φοίτηση στο σχολείο μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα</p> <p>ΕΑΕΣΠΔΓΠ: Ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα με παράλληλη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού τους</p> <p>ΔΙΕΚΕΙΣΔΠ: Η διαπολιτισμική εκπαίδευση έκφραση της ισοτιμίας ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς</p> <p>ΔΕΠΔΕΑΚΠ: Η διαπολιτισμική εκπαίδευση πραγμάτωση του δικαιώματος στην εκπαίδευση όλων ανεξάρτητα από καταγωγή και προέλευση</p> <p>ΔΙΕΜΔΕΜΠ: Η διαπολιτισμική εκπαίδευση μέσω διευκόλυνσης της επικοινωνίας μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών</p> <p>ΜΕΜΟΙΕΑΣ: Μοντέλο εκπαίδευσης μειονοτικών ομάδων για την ικανοποίηση των εκπαιδευτικών αναγκών όλων των μαθητών με σεβασμό του πολιτισμού τους</p> <p>ΔΕΠΠΔΕΑΜ: Η διαπολιτισμική εκπαίδευση παρά τις πρακτικές δυσκολίες ευκαιρία θετικής αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε μαθητές με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες</p> <p>ΚΕΔΠΠΔΠΠ: Κοινή εκπαίδευση και διαπαιδαγώγηση παιδιών παρά την προέλευσή τους από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα</p> <p>ΑΔΠΡΕΔΙΕ: Αδυναμία προσδιορισμού της ακριβούς έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p>
21.Στόχοι διαπολιτισμικής εκπαίδευσης 7	<p>ΕΚΣΤΕΜΤΑ: Εκπαίδευση με στόχο την εμπάθυνση της ταυτότητας κάθε ατόμου</p> <p>ΕΚΣΤΣΕΔΙ: Εκπαίδευση με στόχο το σεβασμό στη διαφορετικότητα</p> <p>ΕΣΑΔΜΔΠΤ: Εκπαίδευση με στόχο την άμβλυνση των διαφορών ανάμεσα σε μαθητές διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων</p> <p>ΕΣΑΦΜΕΔΙ: Εκπαίδευση με στόχο την απαλλαγή από το φόβο για το ξένο μέσω της εξοικείωσης με το διαφορετικό</p> <p>ΕΣΤΕΤΑΤΕ: Εκπαίδευση με στόχο την εμπάθυνση της ταυτότητας κάθε ατόμου και την ταυτόχρονη αποδοχή της ετερότητας</p> <p>ΕΣΙΕΑΟΜΤ: Εκπαίδευση με στόχο την ικανοποίηση των εκπαιδευτικών αναγκών όλων των μαθητών ανεξαρτήτως πολιτισμικής ταυτότητας</p> <p>ΕΣΠΔΕΚΚΕ: Εκπαίδευση με στόχο την παροχή δυνατότητας έκφρασης σε όλους τους μαθητές για την καλύτερη επικοινωνία μεταξύ τους</p>

<p>22. Περιγραφή της λειτουργίας του διαπολιτισμικού σχολείου – τάξης 11</p>	<p>ΔΣΚΑΚΠΕΕ: Δομές συγκέντρωσης και κατηγοριοποίησης μαθητών ανάλογα με την καταγωγή, με προγράμματα σπουδών και εκπαιδευμένων καθηγητών για τις ανάγκες τους</p> <p>ΠΟΠΔΙΚΔΤ: Πολύχρωμη, με παιδιά από ποικίλες κουλτούρες η διαπολιτισμική τάξη</p> <p>ΣΑΣΜΜΔΠΤ: Συνύπαρξη, αρμονική συνεργασία και μάθηση στο σχολείο μαθητών με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα</p> <p>ΕΕΜΕΑΑΠΕ: Εκπαίδευση του έλληνα μαθητή στην ενσυναίσθηση και στην ανεκτικότητα απέναντι στην πολιτισμική διαφορετικότητα</p> <p>ΠΞΜΕΕΔΠΙ: Παροχή στον ξένο μαθητή της δυνατότητας επικοινωνίας με το ελληνικό πνεύμα με ταυτόχρονη διατήρηση της πολιτισμικής του ιδιαιτερότητας</p> <p>ΔΠΓΛΣΧΦ: Διατήρηση της γλώσσας και της πολιτισμού των άλλων λαών και ταυτόχρονα σεβασμός της χώρας φιλοξενίας</p> <p>ΕΚΠΓΤΕΚΕ: Εκπαίδευση σε περισσότερες από μία γλώσσες και ταυτόχρονη εκμάθηση της ελληνικής</p> <p>ΠΑΚΜΕΓΘΡ: Παρακολούθηση από κοινού όλων των μαθημάτων εκτός από τη γλώσσα και τα θρησκευτικά</p> <p>ΣΑΠΣΑΜΔΠ: Ανάπτυξη συνεργασίας και ανταλλαγή πολιτισμικών στοιχείων ανάμεσα σε μαθητές με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες μέσω πρότζεκτ</p> <p>ΕΝΠΕΔΛΠΣ: Ενσωμάτωση πολιτιστικών εκδηλώσεων διαφόρων λαών στο πρόγραμμα του σχολείου</p> <p>ΔΕΔΠΠΚΕΣ: Δύσκολη η ενσωμάτωση μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο κανονικό εκπαιδευτικό σύστημα</p>
<p>23. Αποτύπωση της εμπειρίας των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα 11</p>	<p>ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού</p> <p>ΣΥΠΑΦΜΣΧ: Σύντομη παρουσία Αφγανών μαθητών στο σχολείο</p> <p>ΠΚΜΣΔΒΕΕΓ: Παρουσία Κινέζου μαθητή στο σχολείο με δυσκολίες στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας</p> <p>ΠΑΑΛΜΠΕΝ: Παρουσία Αλβανών μαθητών στο σχολείο, πλήρως ενσωματωμένων</p> <p>ΠΑΜΑΡΓΛΕ: Παρουσία μαθητών από Ρωσία και Γεωργία, λιγότερων ενσωματωμένων</p> <p>ΠΜΑΡΓΕΣΧ: Παρουσία μαθητών από Αλβανία, Ρωσία, Γεωργία ενσωματωμένων στο σχολείο</p> <p>ΠΜΟΜΔΤΓΕ: Παρουσία μαθητών οικονομικών μεταναστών δεύτερης και τρίτης γενιάς πλήρως ενσωματωμένων</p> <p>ΕΜΔΙΕΤΡΟ Εμπειρία διδασκαλίας εκπαιδευτικού σε τάξεις με μαθητές Ρομά</p> <p>ΠΕΜΔΜΑΠΠ: Περιορισμένη εμπειρία του εκπαιδευτικού στη διδασκαλία μαθητών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα</p>

	<p>ΑΠΜΔΠΣΧΕ: Απουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού</p> <p>ΕΛΠΕΤΣΕΕ: Έλλειψη έντονης πολιτισμικής ετερότητας στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού</p>
24. Αναστοχασμός των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία με θετικό πρόσημο 9	<p>ΣΥΑΕΚΑΛΜ: Συνειδητοποίηση της ανάγκης για ενσωμάτωση και κοινωνικοποίηση των αλλοδαπών μαθητών</p> <p>ΑΦΠΜΔΠΠΣ: Απλή και φυσική η παρουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο</p> <p>ΣΜΔΠΑΜΚΟ: Αποδοχή των μαθητών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα από τη μαθητική κοινότητα</p> <p>ΔΠΕΜΔΓΜΑ: Διάθεση πλήρους ενσωμάτωσης στην ελληνική κοινωνία των μαθητών δεύτερης γενιάς μεταναστών από την Αλβανία</p> <p>ΘΕΓΠΛΕΝΑ: Θετικό το γεγονός της πλήρους ενσωμάτωσης των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο</p> <p>ΑΝΚΟΕΜΑΠ: Άνοιγμα στον κόσμο η επαφή του εκπαιδευτικού με μαθητές άλλων πολιτισμών</p> <p>ΘΣΥΠΜΔΠΣ: Θετική συγκυρία η παρουσία μαθητών από διάφορα πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο</p> <p>ΟΑΜΓΜΔΕΜ: Όφελος και για τους αλλοδαπούς μαθητές και για τους γηγενείς η δυνατότητα επικοινωνίας μεταξύ τους</p> <p>ΕΑΔΠΠΕΑΜ: Έλλειψη ανάγκης για διαφορετική προσέγγιση των πλήρως ενσωματωμένων αλλοδαπών μαθητών</p>
25. Προβλήματα και δυσκολίες εκπαιδευτικής διαχείρισης μαθητών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα 6	<p>ΔΕΔΑΜΑΓΛ: Δυσκολία στην επικοινωνία και τη διδασκαλία των Αφγανών μαθητών λόγω άγνοιας της ελληνικής γλώσσας</p> <p>ΠΡΕΠΑΑΒΟ: Προβλήματα στην επίδοση των αλλοδαπών μαθητών λόγω αδυναμίας βοήθειας από τις οικογένειες</p> <p>ΦΞΜΕΧΔΔΙ: Φοίτηση ξένων μαθητών σε εκπαιδευτικό σύστημα χωρίς παροχή δυνατότητας διατήρησης της πολιτισμικής τους ιδιαιτερότητας</p> <p>ΕΠΡΕΑΙΜΡ: Έλλειψη προετοιμασίας του εκπαιδευτικού για την αντιμετώπιση των ιδιαιτεροτήτων των μαθητών Ρομά</p> <p>ΔΠΕΣΡΡΚΣ: Δυσκολία λόγω της ανάγκης προσαρμογής του εκπαιδευτικού στις συνήθειες των Ρομά και των Ρομά στους κανόνες του σχολείου</p> <p>ΑΔΥΠΑΛΣΠ: Απουσία δυσκολιών από την παρουσία αλλοδαπών στο σχολείο λόγω της σύντομης παραμονής τους</p>
26. Αποτύπωση της εμπειρίας των εκπαιδευτικών από τη	<p>ΠΡΕΝΜΔΠΠ: Προσπάθεια για ενίσχυση των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα</p>

<p>διαχείριση μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων 16</p>	<p>ΠΡΕΝΕΑΜΤ: Προσπάθεια του εκπαιδευτικού για την ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στην τάξη</p> <p>ΠΡΑΦΜΑΠΠ: Προσπάθεια αφομοίωσης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα</p> <p>ΑΙΣΧΟΙΟΜ: Αίσθηση της σχολικής κοινότητας ως μιας οικογένειας για όλα τα μέλη της</p> <p>ΧΠΔΕΓΠΙΑΜ: Αίσθημα χαράς και υπερηφάνειας για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας – πολιτισμού στους αλλοδαπούς</p> <p>ΕΥΕΜΕΜΑΠ: Ευχάριστη η εμπειρία από την επαφή του εκπαιδευτικού με μαθητές άλλων πολιτισμών</p> <p>ΑΧΣΜΕΕΕΕ: Αίσθημα χαράς από τη συμμετοχή μαθητών και εκπαιδευτικών σε διαδικασία επικοινωνίας με την ετερότητα</p> <p>ΑΧΣΕΚΠΙΕΕ: Αίσθηση χαράς από τη συμμετοχή της εκπαιδευτικής κοινότητας σε διαδικασία προσφοράς στους ξένους μαθητές εργαλείων ενσωμάτωσης τους</p> <p>ΔΕΛΕΕΑΠΣ: Δυσάρεστη εμπειρία η διδασκαλία αλλοδαπών μαθητών λόγω έλλειψης προετοιμασίας του εκπαιδευτικού για τις ανάγκες πολυπολιτισμικού σχολικού περιβάλλοντος</p> <p>ΔΕΔΛΑΕΣΓΠ: Δυσάρεστη εμπειρία η διδασκαλία αλλοδαπών μαθητών λόγω της αδυναμίας του εκπαιδευτικού συστήματος για τη γλωσσική τους προετοιμασία</p> <p>ΔΕΔΛΑΣΟΑ: Δυσάρεστη η εμπειρία διδασκαλίας αλλοδαπών μαθητών λόγω της αδυναμίας του συστήματος για την ομαλή αποδοχή τους</p> <p>ΑΑΑΔΑΑΔΕ: Αίσθημα ανεπάρκειας και αβεβαιότητας για τη δυνατότητα ανταπόκρισης στις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p> <p>ΕΠΠΑΠΡΑΜ: Επιφυλακτικότητα και προσοχή του εκπαιδευτικού για την αποφυγή προσβολής των αντιλήψεων των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια</p> <p>ΠΕΣΥΕΠΑΤ: Περίεργα τα συναισθήματα του εκπαιδευτικού για την παρουσία αλλοδαπών μαθητών στην τάξη</p> <p>ΕΑΕΠΡΔΣΡ: Εσωτερική αντίδραση του εκπαιδευτικού στην προσαρμογή στις διαφορετικές συνήθειες των μαθητών Ρομά</p> <p>ΠΑΜΓΚΣΣΑ: Πρόκληση για τον εκπαιδευτικό η ανάγκη μεταφοράς γνώσεων αλλά και πνεύματος συνεργασίας, σεβασμού και αλληλεγγύης στην τάξη</p>
<p>27. Ζητήματα ένταξης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις 17</p>	<p>ΑΕΩΔΓΕΕΕ: Απαραίτητες οι επιπλέον ώρες διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας για την ενσωμάτωση των νεοφερμένων μαθητών στην ελληνική εκπαίδευση</p> <p>ΓΓΑΠΟΕΚΤ: Η γνώση της γλώσσας απαραίτητη προϋπόθεση για την ουσιαστική ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στις κανονικές</p>

	<p>τάξεις</p> <p>ΑΠΕΤΔΙΓΔ: Απαραίτητη η ένταξη σε τμήματα διδασκαλίας της γλώσσας για την κατάκτηση συγκεκριμένων γλωσσικών δεξιοτήτων</p> <p>ΑΕΤΥΕΓΠΟ: Απαραίτητη η ένταξη σε τάξεις υποδοχής για την εκμάθηση της γλώσσας και πολιτισμού πριν την ένταξη σε κανονικές τάξεις</p> <p>ΔΦΤΔΕΓΠΔ: Διετής φοίτηση σε τάξεις διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα</p> <p>ΑΠΕΝΕΤΕΓ: Απαραίτητη η ένταξη σε ειδικές τάξεις με στόχο τον εγκλιματισμό στο νέο κοινωνικό και σχολικό περιβάλλον</p> <p>ΑΠΕΣΙΑΣΑ: Απαραίτητος ο εγκλιματισμός στο σχολικό περιβάλλον για την ικανοποιητική ανταπόκριση στις σχολικές απαιτήσεις</p> <p>ΑΠΑΜΧΓΛΠ: Αποτυχία στην αποτελεσματική μάθηση των μαθητών χωρίς προηγούμενη γλωσσική προετοιμασία</p> <p>ΚΡΕΚΤΙΑΜ: Κριτήριο για την ένταξη των μαθητών στην κατάλληλη τάξη η ικανότητα ανταπόκρισης στα μαθήματα της τάξης</p> <p>ΜΑΦΔΤΚΠΚ: Μη αποδεκτή η ένταξη μαθητών σε διαφορετικές τάξεις λόγω κοινωνικών ή πολιτισμικών κριτηρίων</p> <p>ΕΚΤΑΕΝΜΣ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις για την αποτελεσματικότερη ενσωμάτωση των νεοφερμένων μαθητών στην κοινωνία του σχολείου</p> <p>ΕΚΤΑΠΕΝΜ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις για την αποφυγή φαινομένων περιθωριοποίησης των νεοφερμένων μαθητών</p> <p>ΕΜΚΤΠΜΔΠ: Εμπλουτισμός των κανονικών τάξεων από την παρουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα σ' αυτές</p> <p>ΑΜΑΔΔΔΓΥ: Ανάγκη μέριμνας για την άμβλυνση των διαφορών λόγω διαφορετικής γλώσσας και υποδομής</p> <p>ΕΚΤΠΔΕΕΩ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις με παράλληλη διδασκαλία της ελληνικής σε επιπλέον ώρες</p> <p>ΣΦΚΤΕΔΤΥ: Συνδυασμός φοίτησης σε κανονικές τάξεις και ενισχυτικής διδασκαλίας σε τάξεις υποδοχής</p> <p>ΕΚΤΕΩΔΓΘ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις με εξαίρεση τις ώρες διδασκαλίας της γλώσσας και των θρησκευτικών</p>
28.Η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές 10	<p>ΘΜΔΓΠΚΑΜ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής της αλλοδαπούς μαθητές</p> <p>ΘΜΔΠΠΣΑΔ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία του πολιτισμού καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών με προτεραιότητα στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων</p> <p>ΑΕΔΠΑΑΑΔ: Αντίρρηση του εκπαιδευτικού στη διδασκαλία</p>

	<p>πολιτισμικών αξιών αντίθετων με τα ανθρώπινα δικαιώματα</p> <p>ΠΕΕΧΧΠΑΠ: Προτεραιότητα σε εκπαίδευση ευρωπαϊκού χαρακτήρα χωρίς περιφρόνηση των άλλων πολιτισμών</p> <p>ΔΙΓΚΑΜΠΡ: Η διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών προαιρετική</p> <p>ΕΝΑΜΠΑΓ: Ενθάρρυνση των αλλοδαπών μαθητών για την παρακολούθηση των μαθημάτων της γλώσσας της</p> <p>ΥΣΦΔΓΠΑΜ: Υποχρέωση του σχολείου η φροντίδα για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού των αλλοδαπών μαθητών</p> <p>ΑΥΠΕΕΔΠΕ: Απόλυτη υποχρέωση της πολιτείας η εξασφάλιση των πολιτιστικών και εκπαιδευτικών εργαλείων για τη διαφύλαξη της πολιτισμικής ετερότητας των ξένων</p> <p>ΑΕΣΣΠΔΣΙ: Αδυναμία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος για τη συντήρηση προγράμματος διδασκαλίας της γλώσσας και πολιτισμού των αλλοδαπών</p> <p>ΠΑΜΓΛΣΣΠ: Περιττή η διοργάνωση μαθημάτων της γλώσσας καταγωγής των μαθητών με σκοπό τη σύντομη παραμονή στη χώρα</p>
<p>29.Λόγοι για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμικού καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών 11</p>	<p>ΠΣΔΙΣΥΠΡ: Πολύ σημαντική η διατήρηση της σύνδεσης των παιδιών με της ρίζες της</p> <p>ΑΔΓΚΔΜΠΚ: Απαραίτητη η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας και κουλτούρας για τη διατήρηση της μνήμης του πολιτισμού καταγωγής</p> <p>ΑΣΥΠΔΣΡΜ: Απαραίτητη η συμβολή της πολιτείας και της κοινωνίας στη διατήρηση της σύνδεσης με της ρίζες των μαθητών</p> <p>ΑΔΑΔΠΣΑΔ: Απαραίτητη η διδασκαλία των αξιών του δυτικού πολιτισμού και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για την ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στην κοινωνία</p> <p>ΕΕΝΜΑΟΑΦ: Επιθυμητή η ενσωμάτωση των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα και όχι η αφομοίωσή της</p> <p>ΔΓΠΚΔΙΑΜ: Η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής δικαίωμα των αλλοδαπών μαθητών</p> <p>ΣΔΑΕΓΠΛΑΕ: Η στέρηση του δικαιώματος των αλλοδαπών για την εκμάθηση της γλώσσας και του πολιτισμού της λόγος απόρριψης της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού</p> <p>ΕΔΓΠΠΕΔΕ: Εξασφάλιση της διδασκαλίας γλώσσας και πολιτισμού καταγωγής από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παρόμοια με αυτή για της έλληνες μαθητές στο εξωτερικό</p> <p>ΑΚΔΤΓΠΠΤ: Απαραίτητη για την κατανόηση των διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων η γνώση της προσωπικής πολιτισμικής ταυτότητας του ανθρώπου</p> <p>ΑΓΚΜΚΜΓΕ: Η ανάπτυξη του γλωσσικού κριτηρίου μέσω της καλλιέργειας της μητρικής γλώσσας διευκόλυνση για την εκμάθηση της ελληνικής</p>

	ΕΔΚΓΣΜΓΠ: Εμπλουτισμός της διδασκαλίας της κάθε γλώσσας από τη σύγκριση με της μητρικές γλώσσες των παιδιών
30.Προτάσεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές 7	<p>ΚΠΑΜΩΡΠΡ: Κανονική παρακολούθηση από τους αλλοδαπούς μαθητές του ωρολογίου προγράμματος</p> <p>ΘΕΖΑΔΓΑΜ: Θέσπιση ζωνών απογευματινής διδασκαλίας της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών</p> <p>ΔΙΓΛΚΑΠΠ: Διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών σε παράλληλο πρόγραμμα</p> <p>ΘΕΤΜΔΓΚΑ: Θέσπιση τμημάτων διδασκαλίας της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών</p> <p>ΘΕΠΕΠΣΑΣ: Θέσπιση προγραμμάτων για την ενσωμάτωση πολιτιστικών στοιχείων άλλων λαών στη σχολική ζωή</p> <p>ΟΔΠΡΣΜΔΠ: Οργάνωση δραστηριοτήτων για την προσέγγιση και τη συνύπαρξη μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια</p> <p>ΑΝΔΓΠΚΑΛ: Ανάλυση της διδασκαλίας της γλώσσας και του πολιτισμού των αλλοδαπών από τις κοινότητές τους</p>

6.4. Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα

Στον τέταρτο θεματικό άξονα (βλ. Πίνακα 4) οι εκπαιδευτικοί αναφέρονται στη σημασία του ρόλου τους στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, στις υποχρεώσεις που προκύπτουν από αυτόν και απαντούν στο ερώτημα αν αρκεί η επιστημονική και παιδαγωγική τους κατάρτιση για να ανταπεξέλθουν σε αυτές και περιγράφουν τις δεξιότητες που θεωρούν απαραίτητες για τη διαχείριση της διαπολιτισμικής τάξης.

6.4.1. Απόψεις των εκπαιδευτικών για το ρόλο τους στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Σχεδόν όλοι οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα υποστηρίζουν ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι ιδιαίτερα σημαντικός, είναι κομβικός, αλλά ταυτόχρονα και απαιτητικός. Είναι ιδιαίτερης σημασίας «Ο ρόλος τους, θεωρώ, των εκπαιδευτικών ότι είναι πολύ σημαντικός στη διαπολιτισμική εκπαίδευση, γιατί ουσιαστικά αποτελούν το διάμεσο στην ομαλή

μετάβαση των μαθητών αυτών, των ατόμων αυτών, στην ένταξή τους στην κοινωνία τη μαθητική αρχικά και γενικότερα αργότερα // Ο καλός εκπαιδευτικός, αυτός που εργάζεται με φιλότιμο και λοιπά έχει κομβικό ρόλο στην εκπαίδευση», είναι ρόλος βοηθητικός και ενισχυτικός προς τα παιδιά «Βοηθητικός και ενισχυτικός προς τα παιδιά». Οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα πιστεύουν ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι καθοριστικός για την ομαλή ένταξη και ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο «ο ρόλος τους είναι να προσπαθήσουν να ενσωματώσουν αυτούς τους μαθητές, να τους εντάξουν», για την άμβλυνση των διαφορών ανάμεσα στους μαθητές με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα «Ο ρόλος ...ο ρόλος είναι, νομίζω, η άμβλυνση των διαφορών και των αποστάσεων, είναι να φέρουν κοντά τους πολιτισμούς και να βοηθήσουν ώστε να αποδεχτεί ο ένας τον άλλον» και την αποδοχή του διαφορετικού «Να καλλιεργήσουν στα παιδιά τη δεκτικότητα, την ετερότητα, τη διαφορετικότητα».

Είναι, επίσης, καθοριστικός για την καλλιέργεια κλίματος συνεργασίας και αλληλοσεβασμού ανάμεσα στις διαφορετικές ομάδες «είναι αυτοί που θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στο να καλλιεργήσουν πνεύμα συνεργασίας, αλληλοσεβασμού μεταξύ των διαφορετικών ομάδων» και την εφαρμογή της ισότητας και της ισότιμης αντιμετώπισης όλων μέσα στην τάξη «Κυρίως να αντιμετωπίζουν ισότιμα τα παιδιά, έτσι, να μην ... να σέβονται όλα τα παιδιά, έτσι, και περισσότερο να μπορούν να το περάσουν αυτό και στους μαθητές, έτσι;». Για άλλους ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι υποστηρικτικός όχι μόνο για την ενσωμάτωση αλλά και την γνωστική ανάπτυξη και καλλιέργεια των μεταναστών μαθητών «Υποστηρικτικός σίγουρα πάνω από όλα , σίγουρα προσπαθούνε να προωθήσουν κάποιες αρχές και αξίες σίγουρα είναι και γνωστικός ο ρόλος ότι πρέπει να μάθουν κάποιες γνώσεις, αυτό δεν πρέπει να το ξεχνάμε, πολλές φορές θεωρούν ότι είναι μόνο για υποστήριξη. Υποστήριξη δεν είναι μόνο η κατανόηση και η ενσυναίσθηση και η αλληλεγγύη αλλά ταυτόχρονα και η καλλιέργεια της γνώσης. Αυτό».

Τέλος, κάποιοι έρχονται να αμφισβητήσουν το ρόλο που μπορεί να παίξει ο εκπαιδευτικός της Β/θμιας Εκπ/σης στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, γιατί ο τρόπος σκέψης και γενικά η νοοτροπία διαμορφώνονται σε νεαρότερη ηλικία «Δε ξέρω αν οι εκπαιδευτικοί της δευτεροβάθμιας μπορούν να έχουν ρόλο στη διαπολιτισμική εκπαίδευση». Γι' αυτόν το λόγο θεωρούν ότι είναι καθοριστικός ο ρόλος των εκπαιδευτικών της Α/θμιας Εκπ/σης στην καλλιέργεια της αποδοχής της

διαφορετικότητας *«Σίγουρα ο ρόλος του δασκάλου στο δημοτικό είναι πολύ περισσότερο κρίσιμος για την αποδοχή της διαφορετικότητας από τα παιδιά. Το παιδί από το νηπιαγωγείο ακόμα μπαίνει σε ένα κόσμο πολυπολιτισμικό και θεωρώ ότι γενικά δε δημιουργούνται ιδιαίτερα προβλήματα».*

6.4.2. Οι υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Αναφερόμενοι στις υποχρεώσεις που θεωρούν ότι έχουν οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης θεωρούν ότι βασικές υποχρεώσεις τους είναι η απόκτηση διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης *«να τη φέρουν εις πέρας έχοντας ως προϋπόθεση την ...μια διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση»* και η ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων *«Κάποιες ιδιαίτερες δεξιότητες πρέπει να έχουν».* Διατυπώνεται η άποψη ότι είναι υποχρέωση των εκπαιδευτικών η φροντίδα για την καλύτερη και πληρέστερη ενσωμάτωση των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο *«να φροντίζει για την όσο καλύτερη και πληρέστερη ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών και μαθητριών στο σχολείο»* και η χρήση των κατάλληλων εκπαιδευτικών εργαλείων για την αποτελεσματική διδασκαλία τους *«να εφευρίσκει, θα λέγαμε, τρόπους, μεθόδους, εργαλεία εκπαιδευτικά, για να μπορεί τα παιδιά να τα προσεγγίσει ακόμα περισσότερο».* Όλοι σχεδόν συμφωνούν ότι αποτελεί υποχρέωση κάθε εκπαιδευτικού η υποστήριξη κάθε μαθητή, από όπου κι αν αυτός προέρχεται, προκειμένου να αποκτήσει τις γνώσεις που πρέπει να αποκτήσει, αλλά και πετύχει γενικότερα να καλλιεργηθεί σε όλους τους τομείς *«να τους μάθουν, να τους δείξουν έναν τρόπο σκέψης, να μάθουν ουσιαστικά να γίνουν καλύτερα μυαλά και καλύτεροι άνθρωποι. Άρα, είναι ακριβώς το ίδιο για όλους, είτε απευθύνομαι σε έναν μαθητή, ο οποίος είναι Έλληνας, είτε σε έναν μαθητή που είναι Ρομά, Έλληνας είναι και ο Ρομά, είτε σε έναν ξένο ο οποίος έρχεται στην Ελλάδα και θα μείνει εδώ ένα, δύο, τρία χρόνια, ένας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού, βασικά να είναι υποστηρικτικός στο μαθητή.*

Είναι, θεωρούν υποχρέωση του εκπαιδευτικού να φροντίσει να βρει και να αξιοποιήσει τρόπους για την καλή του επικοινωνία με τους μαθητές *«Πρέπει αυτά τα παιδιά να μπορέσεις να τα πλησιάσεις, να αισθανθούν ότι είναι καλοδεχόμενα ... αυτό*

είναι βασικό, γιατί πάντοτε αυτά τα παιδιά είναι μαζεμένα και επιφυλακτικά. Δεν ξέρουν τι τα περιμένει, ποιοι είμαστε ... Πρέπει να είσαι άνετος μαζί τους, να τους δείξεις ότι είναι ευπρόσδεκτοι, να ρωτήσεις να μάθεις πράγματα ... από πού προέρχονται, για το τι έχει συμβεί, για τη γλώσσα τους ...». Κάποιοι, αναφέρονται στην φροντίδα που πρέπει να δείχνουν οι εκπαιδευτικοί, ώστε οι μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να μην εγκαταλείπουν το σχολείο, ως μια από τις υποχρεώσεις τους «Τα παιδιά πρέπει να πηγαίνουν σχολείο και αν καμιά φορά ιδιαίτερες πληθυσμιακές ομάδες βρίσκουν προσχήματα να μην προσέρχονται στο σχολείο, αυτό δεν είναι ζημιά για τα ίδια τα παιδιά αλλά είναι ζημιά και για μας, ως Έλληνες και ως ελληνική κοινωνία και ως ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα».

Οφείλουν, επίσης, να αποκτούν τις απαραίτητες γνώσεις για την κουλτούρα και τις ιδιαιτερότητες των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια «να μνηθούν οι ίδιοι στην κουλτούρα, να αντιληφθούν τις ιδιαιτερότητες» και να καλλιεργούν σε όλους τους μαθητές τους, ανεξαρτήτως προέλευσης, την πίστη στη μοναδικότητα και την αξία του κάθε ανθρώπου «Πάνω απ' όλα ότι ο κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός, ο κάθε άνθρωπος μπορεί να είναι διαφορετικός, αλλά και πρέπει να τους σεβόμαστε τον καθένα άνθρωπο, μόνο και μόνο γιατί είναι άνθρωπος». Κάποιοι υποστηρίζουν ότι είναι υποχρέωση των εκπαιδευτικών η διδασκαλία της έννοιας και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στους μετανάστες μαθητές αλλά και η διδασκαλία και η καλλιέργεια στους γηγενείς μαθητές της αποδοχής και του σεβασμού απέναντι στο διαφορετικό, με παράλληλη διατήρηση της ελληνικής εθνικής ταυτότητας «Να καλλιεργήσουν στα παιδιά τη δεκτικότητα, την ετερότητα, τη διαφορετικότητα, έτσι, χωρίς φανατισμούς, έτσι, αλλά παράλληλα να διατηρήσουν και την ... να προσπαθήσουν να διατηρήσουν στους ελληνόπαιδες την ελληνικότητα, να μην τη χάσουν». Τέλος, όλοι σχεδόν συμφωνούν ότι αποτελεί υποχρέωση των εκπαιδευτικών η διαμεσολάβηση ανάμεσα στους μαθητές για την αποφυγή της στοχοποίησης των μεταναστών μαθητών «Και φυσικά να είναι και πυροσβέστες, γιατί τα παιδιά είναι σκληρά, κάποιες φορές κοροϊδεύουν τα άλλα παιδιά».

6.4.3. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για την επάρκεια της επιστημονικής και παιδαγωγικής τους κατάρτισης για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Στο ερώτημα αν αρκεί οι εκπαιδευτικοί να είναι επιστημονικά και παιδαγωγικά καταρτισμένοι, για να ανταπεξέλθουν στο ρόλο τους στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, η πλειοψηφία απαντά ότι η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση είναι μεν απαραίτητη *«η επιστημονική κατάρτιση και η παιδαγωγική κατάρτιση γενικότερα για έναν εκπαιδευτικό είναι απαραίτητα»*, δεν είναι όμως αρκετή *«Η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση ...όχι καμία σχέση, όχι δεν είναι αρκετή»*, για να μπορούν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά της ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, υποστηρίζοντας ότι η τέτοιου είδους κατάρτιση αποτελεί αναγκαία αλλά όχι επαρκή συνθήκη *«Αρκετό δεν είναι αλλά είναι αναγκαίο μάλλον, για να γίνει κάτι τέτοιο»*. Χρειάζεται, αντίθετα διαρκής ενημέρωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης *«Ίσα ίσα απαιτείται μια συνεχής ενημέρωση, επιμόρφωση, από τους εκπαιδευτικούς, για τους εκπαιδευτικούς και η υιοθέτηση νέων δεδομένων»*.

Αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς, που πήραν μέρος στην έρευνα, υποστηρίζουν ότι είναι απαραίτητη η ευαισθητοποίηση και η ενεργοποίηση του φιλότιμου του εκπαιδευτικού και της εκπαιδευτικής κοινότητας *«Το άλλο κομμάτι είναι θα λέγαμε πιο προσωπικό, πλέον, είναι η ευαισθητοποίηση και η ενεργοποίηση του φιλότιμου, το μεράκι θα λέγαμε του εκπαιδευτικού και γενικά της εκπαιδευτικής κοινότητας, να βοηθήσει όσο μπορεί περισσότερο προς αυτήν την κατεύθυνση»* αλλά και η πίστη του εκπαιδευτικού στο έργο του *«Να πιστεύει στο έργο του, ειδικά αυτό, αν δεν έχει ο εκπαιδευτικός πίστη στο έργο του δεν μπορεί να πάει μπροστά»*. Κάποιοι θεωρούν ότι είναι αναγκαία η απόκτηση ειδικών γνώσεων και δεξιοτήτων πάνω σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης *«Κάποιες ιδιαίτερες δεξιότητες πρέπει να έχουν»* και γενικά, είναι απαραίτητος ο εκσυγχρονισμός των γνώσεων των εκπαιδευτικών, προκειμένου να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τις σύγχρονες ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης *«Δεν είναι ακόμη μέχρι τώρα, πρέπει να είναι καταρτισμένοι, να έχουν ειδικές γνώσεις. Χρειάζονται και περαιτέρω δεξιότητες, γιατί είναι κάτι καινούργιο για τα ελληνικά δεδομένα»*. Μάλιστα, θεωρούν ότι είναι αναγκαία και η πρακτική άσκησή τους *«Εντάξει, εκτός από το θεωρητικό υπόβαθρο που πρέπει να έχουν, νομίζω ότι πρέπει να εκπαιδευτούν με κάποιο τρόπο σε πραγματικές συνθήκες για να μπορούν να δουν τι γίνεται και στην πράξη»*.

Αναγκαία, επίσης, προϋπόθεση για να μπορούν να ανταποκριθούν ικανοποιητικά στο ρόλο τους, κατά τη γνώμη αρκετών από τους εκπαιδευτικούς, είναι η προσωπική τους

ευαισθητοποίηση για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης *«Αυτό τώρα... επειδή τώρα αρχίζουμε θεωρώ ότι είναι θέμα του κάθε εκπαιδευτικού ξεχωριστά το πώς θα ανταποκριθεί, το πόσο θα ασχοληθεί και το τι θα κάνει μέσα στην τάξη ...άρα με μια ...έτσι ... ένα καλό ψάξιμο του εκπαιδευτικού πιστεύω ότι μπορεί να είναι»*.

Διαφορετική είναι η άποψη ενός εκπαιδευτικού, ο οποίος θεωρεί ότι ένας εκπαιδευτικός, ο οποίος είναι επιστημονικά και παιδαγωγικά καταρτισμένος, είναι σε θέση να ανταπεξέλθει ικανοποιητικά στις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης *«Αν είναι παιδαγωγικά καταρτισμένοι θα είναι και σ' αυτό παιδαγωγικά καταρτισμένοι»*. Τέλος, ένας εκπαιδευτικός δηλώνει ότι δεν γνωρίζει αν η επιστημονική και παιδαγωγική επάρκεια ενός εκπαιδευτικού είναι αρκετή, ώστε αυτός να μπορεί να παίξει αποτελεσματικά το ρόλο του στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης *«Δε γνωρίζω»*.

6.4.4. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τις διαπολιτισμικές δεξιότητες

Σχετικά με τις δεξιότητες που πρέπει να έχουν οι εκπαιδευτικοί, ώστε να είναι αποτελεσματικοί στην εκπαιδευτική διαχείριση της διαπολιτισμική τάξης, αρκετοί αναφέρονται στην ικανότητα εκπόνησης εκπαιδευτικών σεναρίων με διαφορετική και κατάλληλη θεματολογία *«Εκπαιδευτικά εργαλεία ενδεχομένως που θα μπορούσαν να βοηθήσουν και στο γλωσσικό κομμάτι, αλλά κυρίως θα πρέπει να μπορεί να έχει στη διάθεσή του πολλαπλά σενάρια και τρόπους να μάθει κάποιος μαθητής διαφορετικός. Δηλαδή το ίδιο μάθημα να μπορώ να το δώσω με έναν τρόπο σε κάποιους μαθητές, παράλληλα ίσως με ένα διαφορετικό σενάριο να μάθει την ίδια δεξιότητα ένας άλλος μαθητής και τα λοιπά»* και στην ικανότητα αξιοποίησης των Νέων Τεχνολογιών και της Πληροφορικής όπως και στην ικανότητα να παρακολουθούν τις εξελίξεις σε αυτό το χώρο *«να έχει αφομοιώσει τις νέες τεχνολογίες, να παρακολουθεί τις εξελίξεις στο χώρο των νέων τεχνολογιών»*. Άλλοι θεωρούν σημαντική δεξιότητα την ικανότητα προσέλκυσης του ενδιαφέροντος των μαθητών αλλά και τη μεταδοτικότητα μηνυμάτων και γνώσεων στους μαθητές *«Πέρα από τις γνώσεις, πέρα από την εκπαίδευση στο αντικείμενο, πέρα από την εντρύφηση στις σπουδές, θα πρέπει ο εκπαιδευτικός γενικά να έχει ικανότητα επικοινωνίας με τα παιδιά, να έχει μεταδοτικότητα, να μεταφέρει στα παιδιά τα καλύτερα δυνατά μηνύματα και γνώσεις»*.

Δεξιότητα που σχετίζεται με την εκπαιδευτική διαχείριση της διαπολιτισμικής τάξης, είναι, για κάποιους εκπαιδευτικούς, η ικανότητα να ενθαρρύνουν τους μαθητές τους να συμμετέχουν σε συζητήσεις και να ασκούν κριτική σε πρακτικές και απόψεις αλλά και να προτείνουν και να δοκιμάζουν λύσεις σε διάφορα προβλήματα *«να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των μαθητών, να ενθαρρύνουν τους μαθητές να λύνουν προβλήματα, να συζητούν για τη διαφορετικότητα, να αποδέχονται ή να κριτικάρουν πρακτικές και απόψεις»*.

Άλλη δεξιότητα θεωρείται ότι είναι η ικανότητα καλλιέργειας στους μαθητές της αποδοχής της διαφορετικότητας *«την διάθεση, την αποδοχή, οπότε για να μπορώ να μεταδώσω σε ένα παιδί το πώς θα αποδεχτεί και το πώς θα ζήσει και θα συνυπάρξει μαζί με τον συμμαθητή του που είναι άλλης πολιτισμικής ταυτότητας, πρέπει πρώτα απ' όλα εγώ να δεχτώ την ταυτότητα»*, όπως, άλλωστε και η ικανότητα ισότιμης αντιμετώπισης όλων των μαθητών *«Βασικά αυτοί να πιστεύουν στην ισότητα οι ίδιοι τους // και να μην προβαίνουν σε κανενός είδους διάκριση»*. Αρκετοί εκπαιδευτικοί συμφωνούν ότι απαραίτητη δεξιότητα για τη διαχείριση της διαπολιτισμικής τάξης είναι αυτή της διαμεσολάβησης για την επίλυση διαφορών ανάμεσα στους μαθητές της κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδας και τους αλλοδαπούς *«της διαμεσολάβησης, να ξέρουν, να μπορούν να χειρίζονται συγκρούσεις, να μπορούν να αντιμετωπίζουν συγκρούσεις»*.

Σημαντική, ακόμα δεξιότητα, είναι σύμφωνα με την άποψη που διατυπώνουν κάποιοι εκπαιδευτικοί η ικανότητα να αναγνωρίζουν και να υποστηρίζουν τα διαφορετικά μαθησιακά προφίλ των μαθητών τους *«Καταρχήν να μπορεί ο εκπαιδευτικός να κατανοήσει τη διαφορετικότητα του κάθε μαθητή μέσα στην τάξη. Έτσι; Και εκτός αυτής, μέσα στο σχολικό περιβάλλον, βέβαια. Εντάξει; Ένα αυτό. Αλλά σημαντικό για μένα είναι να μπορεί ... να μαθαίνουν όλοι με όλους»*, ενώ για άλλους η ικανότητα να συνεργάζονται και να εργάζονται σε ομάδες *«τη συνεργατικότητα, έτσι, την ικανότητα να δουλεύουν σε ομάδες, το να πάσουν να θεωρούν τον εαυτό τους αυθεντία, να μάθουν ότι πρέπει να δουλεύουν σε ομάδες, ότι από όλους έχουν να πάρουν»*. Η ικανότητα της ηγεσίας για την ορθή διαχείριση της τάξης είναι *«Και άλλες δεξιότητες μπορούν, ακόμη και τη δεξιότητα της ηγεσίας, γιατί μέσα σε ένα περιβάλλον πρέπει να έχει κι αυτό, να μπορεί να είναι ηγέτης χωρίς να είναι ηγέτης, να είναι ηγέτης που να διαχειρίζεται, να είναι ηγέτης δημοκρατικός και συνεργατικός»*, όπως υποστηρίζουν

κάποιοι εκπαιδευτική από τις απαραίτητες διαπολιτισμικές δεξιότητες, ενώ ως σημαντική δεξιότητα προβάλλεται η ικανότητα των εκπαιδευτικών να προσαρμόζονται στις αλλαγές *«να αντιλαμβάνονται ότι τα πράγματα αλλάζουν, αλλάζουν από αιώνα σε αιώνα, από δεκαετία σε δεκαετία και από χρονιά σε χρονιά.»*.

Τέλος, η ικανότητα του εκπαιδευτικού να αναστοχάζεται και να εμπλουτίζει τις απόψεις του για το ρόλο του στην εκπαίδευση θεωρείται από κάποιους εκπαιδευτικούς σημαντική δεξιότητα για την εκπαιδευτική διαχείριση της διαπολιτισμικής τάξης *«να αναιρεί, ενδεχομένως τις δικές του τις απόψεις που τις έχει μπολιάσει βαθιά μέσα του και να εμπλουτίζει τις απόψεις του απέναντι στους μαθητές, απέναντι στην εκπαίδευση και το ρόλο της συνεχώς, γιατί αυτές οι κοινωνίες δημιουργούν συνεχώς καινούργιες ανάγκες»*. Ένας από τους εκπαιδευτικούς διαφοροποιείται σε σχέση με τις απόψεις των περισσότερων συναδέλφων του και υποστηρίζει ότι δε χρειάζεται οι εκπαιδευτικοί να αναπτύξουν κάποιες ιδιαίτερες δεξιότητες στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης *«Δεν είναι κάτι το ιδιαίτερο. Δε χρειάζεται κάτι ιδιαίτερο από τη στιγμή που μπορούν, είπαμε να το κάνουν»*.

6.4.5. Οι απαραίτητες επικοινωνιακές δεξιότητες των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα αναφέρονται επίσης δεξιότητες που πρέπει να έχουν για την αποτελεσματική επίσης επικοινωνία με επίσης μαθητές επίσης διαπολιτισμικής τάξης και υποστηρίζουν ότι πρώτα από όλα ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει γενικά να διαθέτουν κοινωνικές δεξιότητες *«Θα έλεγα κοινωνικές δεξιότητες, όχι τόσο δεξιότητες επιστημονικές ή παιδαγωγικές, όσο κοινωνικές»*. Συγκεκριμένα, κάποιοι αναφέρονται στην ικανότητα να επικοινωνούν με τα παιδιά και στην ικανότητα να τα πλησιάζουν με φιλικό και οικείο τρόπο *«να είναι οικείος, φιλικός, να πλησιάζει εύκολα επίσης επίσης και πρώτα απ' όλα ο επίσης με το δικό του παράδειγμα, θεωρώ ότι μπορεί να εμπνεύσει επίσης μαθητές»*. Σημαντική επικοινωνιακή δεξιότητα θεωρείται το ενδιαφέρον επίσης να γνωρίσουν από πού προέρχονται οι μαθητές επίσης, ποιες είναι οι εμπειρίες και τα βιώματά επίσης *«Ναι ...καταρχήν να γνωρίζουμε όντως το περιβάλλον από όπου προέρχονται αυτά τα παιδιά, δηλαδή το καθένα από πού προέρχεται και, έτσι, τι ιδιαιτερότητες και τι*

βιώματα μπορεί να κουβαλάει, επίσης πούμε, και να το βασανίζουν» και περαιτέρω η ικανότητά επίσης να γνωρίζουν διαφορετικούς πολιτισμούς «Η ικανότητα να γνωρίζεις τον πολιτισμό του άλλου».

Όλοι συμφωνούν ότι η ενσυναίσθηση επίσης στις ανάγκες των μαθητών είναι απαραίτητη δεξιότητα στο πλαίσιο επίσης διαπολιτισμικής τάξης *«Ενσυναίσθηση, σίγουρα, πάνω από όλα, να μπορούν να μάθουν να κατανοούν επίσης επίσης, να βλέπουν τα προβλήματα επίσης μέσα από τη δική επίσης ματιά»* και ότι εξίσου σημαντικές δεξιότητες είναι η διαλλακτικότητα και η ανεκτικότητα απέναντι στο διαφορετικό, η έλλειψη προκαταλήψεων και η έλλειψη ρατσιστικών και εθνικιστικών αντιλήψεων *«Πρέπει να είναι ευέλικτοι, πρέπει να είναι διαλλακτικοί, ή πρέπει να μην έχουν ιδεολογικές, οποιουδήποτε τύπου ιδεολογικές αγκυλώσεις»*. Σημαντική θεωρείται από επίσης εκπαιδευτικούς η ικανότητα έμπρακτης εκδήλωσης σεβασμού και αλληλεγγύης *«σίγουρα χρειάζεται να δείχνουν αλληλεγγύη, έμπρακτα να δείξουν ένα σεβασμό, κι όχι μόνο στα λόγια, αυτά.»*

Για επίσης ανάγκες επίσης επικοινωνίας με μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, απαραίτητη δεξιότητα είναι η γνώση ξένων γλωσσών και ειδικά επίσης αγγλικής, ως γλώσσας διαμεσολάβησης *«Επίσης ξένες γλώσσες ... αυτό δεν το αναφέρω διότι το θεωρώ αυτονόητο, αυτονόητο, διότι αν δεν ξέρεις τουλάχιστον αυτή που λέγαμε πριν τουλάχιστον, αγγλικά, τη γλώσσα επίσης διαμεσολάβησης δεν υπάρχει περίπτωση να ... δηλαδή είναι μια δεξιότητα»*. Τέλος, εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι σημαντική δεξιότητα για επίσης ανάγκες επικοινωνίας στη διαπολιτισμική τάξη είναι η κατοχή εξειδικευμένων γνώσεων ψυχολογίας για την αποτελεσματικότερη προσέγγιση και υποστήριξη των μαθητών *«Επίσης, να έχουν γνώσεις ψυχολογίας, έτσι ώστε να μπορέσουν να τα προσεγγίσουν όσο γίνεται καλύτερα»*.

Πίνακας 4. Κατηγορίες και κωδικοί του θεματικού άξονα: «Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα»

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
31. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού	ΙΣΗΡΕΔΙΕ: Ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη

<p>στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης 11</p>	<p>διαπολιτισμική εκπαίδευση</p> <p>ΚΟΡΟΕΚΔΙ: Κομβικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση</p> <p>ΑΠΡΕΔΙΕΚ: Απαιτητικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση</p> <p>ΒΟΕΝΡΕΔΙ: Βοηθητικός και ενισχυτικός για τα παιδιά ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση</p> <p>ΚΡΕΟΕΕΑΜ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την ομαλή ένταξη και ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο</p> <p>ΚΡΕΑΔΚΑΔ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την άμβλυνση των διαφορών και την καλλιέργεια της αποδοχής του διαφορετικού</p> <p>ΚΡΕΚΚΣΕΔ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την καλλιέργεια κλίματος συνεργασίας και αλληλοσεβασμού μεταξύ των διαφορετικών ομάδων</p> <p>ΚΡΕΕΙΣΑΜ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την εφαρμογή της ισότητας ανάμεσα στους μαθητές</p> <p>ΥΡΕΕΚΓΑΜ: Υποστηρικτικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την ενσωμάτωση και την καλλιέργεια της γνώσης των αλλοδαπών μαθητών</p> <p>ΑΜΡΕΒΔΙΕ: Αμφισβήτηση του ρόλου των εκπαιδευτικών της Β/θμιας εκπαίδευσης στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p> <p>ΚΑΡΕΑΑΔΙ: Καθοριστικός ο ρόλος των εκπαιδευτικών της Α/θμιας Εκπ/σης στην αποδοχή της διαφορετικότητας</p>
<p>32.Υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης 13</p>	<p>ΥΠΕΑΔΙΕΥ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η απόκτηση διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης</p> <p>ΥΠΕΚΑΔΙΙ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p> <p>ΥΕΦΚΠΕΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η φροντίδα για την καλύτερη και πληρέστερη ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο</p> <p>ΥΕΧΕΕΔΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η χρήση των κατάλληλων εκπαιδευτικών εργαλείων για τη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών</p> <p>ΥΥΚΜΑΠΓΚ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η υποστήριξη κάθε μαθητή ανεξαρτήτως προέλευσης για την απόκτηση γνώσης και καλλιέργειας</p> <p>ΥΠΕΚΕΟΜΑ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η καλή επικοινωνία του με όλους τους μαθητές</p> <p>ΥΕΦΜΕΣΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η φροντίδα για την μη εγκατάλειψη του σχολείου από τους αλλοδαπούς μαθητές</p> <p>ΥΕΑΓΚΙΜΔ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η απόκτηση</p>

	<p>γνώσεων για την κουλτούρα και τις ιδιαιτερότητες των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα</p> <p>ΥΕΚΜΠΜΑΑ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η καλλιέργεια στους μαθητές της πίστης στη μοναδικότητα και την αξία του ανθρώπου</p> <p>ΥΕΔΕΣΑΔΙ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η διδασκαλία της έννοιας και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στους μαθητές από άλλους πολιτισμούς</p> <p>ΥΠΔΑΠΔΕΤ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η διδασκαλία της ανεκτικότητας στο διαφορετικό παράλληλα με τη διατήρηση της ελληνικής εθνικής ταυτότητας</p> <p>ΥΕΚΜΣΕΔΙ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η καλλιέργεια στους μαθητές του σεβασμού στο διαφορετικό</p> <p>ΥΔΕΑΣΤΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η διαμεσολάβηση ανάμεσα στους μαθητές για την αποφυγή της στοχοποίησης των αλλοδαπών μαθητών</p>
<p>33. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης 12</p>	<p>ΑΝΕΠΚΑΔΕ: Ανεπαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p> <p>ΑΕΠΚΕΑΔΕ: Απαραίτητη η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p> <p>ΑΟΕΕΠΚΑΔ: Αναγκαία αλλά όχι επαρκής συνθήκη η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση του εκπαιδευτικού για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p> <p>ΑΠΣΕΝΕΠΕ: Απαραίτητη η συνεχής ενημέρωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p> <p>ΑΠΕΥΕΝΦΕ: Απαραίτητη η ευαισθητοποίηση και η ενεργοποίηση του φιλότιμου του εκπαιδευτικού και της εκπαιδευτικής κοινότητας</p> <p>ΑΠΠΙΕΚΕΡ: Απαραίτητη η πίστη του εκπαιδευτικού στο έργο του</p> <p>ΑΝΠΕΓΔΔΕ: Αναγκαία η απόκτηση ειδικών γνώσεων και δεξιοτήτων για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p> <p>ΑΕΓΑΣΑΔΕ: Απαραίτητος ο εκσυγχρονισμός των γνώσεων των εκπαιδευτικών για την αντιμετώπιση των σύγχρονων αναγκών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p> <p>ΑΝΠΡΑΘΔΕ: Αναγκαία η πρακτική άσκηση των εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p> <p>ΑΥΠΕΑΔΙΕ: Αναγκαία η ύπαρξη προσωπικής ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p> <p>ΕΕΠΚΑΔΙΕ: Επαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p>

	<p>ΑΘΕΠΚΕΔΙ: Άγνοια για το θέμα της επάρκειας της επιστημονικής και παιδαγωγικής επάρκειας των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p>
<p>34.Δεξιότητες των εκπαιδευτικών σε σχέση με την εκπαιδευτική διαχείριση της διαπολιτισμικής τάξης 16</p>	<p>ΙΕΚΣΔΙΚΘ: Η ικανότητα εκπόνησης εκπαιδευτικών σεναρίων με διαφορετική και κατάλληλη θεματολογία</p> <p>ΙΚΑΞΝΤΠΛ: Η ικανότητα αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών και της πληροφορικής</p> <p>ΙΚΠΑΕΞΝΤ: Η ικανότητα παρακολούθησης των εξελίξεων στο χώρο των νέων τεχνολογιών</p> <p>ΙΚΠΡΕΝΜΑ: Η ικανότητα προσέλκυσης του ενδιαφέροντος των μαθητών</p> <p>ΜΕΜΗΓΝΜΑ: Η μεταδοτικότητα μηνυμάτων και γνώσεων στους μαθητές</p> <p>ΙΚΕΝΜΣΚΡ: Η ικανότητα ενθάρρυνσης των μαθητών για συζήτηση και κριτική πρακτικών και απόψεων</p> <p>ΙΚΕΝΜΕΠΡ: Η ικανότητα ενθάρρυνσης των μαθητών για την επίλυση προβλημάτων</p> <p>ΙΚΚΑΜΑΔΙ: Η ικανότητα καλλιέργειας στους μαθητές της αποδοχής της διαφορετικότητας</p> <p>ΙΚΙΣΑΝΟΜ: Η ικανότητα ισότιμης αντιμετώπισης όλων των μαθητών</p> <p>ΙΔΕΔΜΚΟΑ: Η ικανότητα διαμεσολάβησης για την επίλυση διαφορών ανάμεσα στους μαθητές της κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδας και τους αλλοδαπούς</p> <p>ΙΚΑΝΔΜΠΡ: Η ικανότητα αναγνώρισης και υποστήριξης των διαφορετικών μαθησιακών προφίλ των μαθητών</p> <p>ΙΚΣΥΕΡΟΜ: Η ικανότητα της συνεργασίας και της εργασίας σε ομάδες</p> <p>ΙΚΗΓΟΔΙΤ: Η ικανότητα της ηγεσίας για την ορθή διαχείριση της τάξης</p> <p>ΣΗΔΕΠΡΕΑ: Σημαντική δεξιότητα η προσαρμογή των εκπαιδευτικών στις αλλαγές</p> <p>ΙΑΝΕΜΑΡΕ: Η ικανότητα αναστοχασμού και εμπλουτισμού των απόψεων του εκπαιδευτικού για το ρόλο του στην εκπαίδευση</p> <p>ΕΑΙΔΠΔΙΕ: Έλλειψη ανάγκης για την ανάπτυξη ιδιαίτερων δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p>
<p>35.Δεξιότητες των εκπαιδευτικών σε σχέση με την επικοινωνία με τους μαθητές της διαπολιτισμικής τάξης 12</p>	<p>ΠΟΙΚΟΔΕΞ: Οι ποικίλες κοινωνικές δεξιότητες</p> <p>ΙΚΑΕΠΟΠΑ: Η ικανότητα επικοινωνίας με τα παιδιά</p> <p>ΙΚΑΠΡΟΜΑ: Η ικανότητα προσέγγισης των μαθητών με φιλικό και οικείο τρόπο</p> <p>ΕΝΑΓΠΙΕΒΑ: Το ενδιαφέρον για την απόκτηση γνώσεων για την</p>

	<p>προέλευση, τις εμπειρίες και τα βιώματα των αλλοδαπών μαθητών</p> <p>ΙΚΓΝΩΑΠΟ: Η ικανότητα γνωριμίας με διαφορετικούς πολιτισμούς</p> <p>ΕΝΣΑΝΑΜΑ: Η ενσυναίσθηση στις ανάγκες των μαθητών</p> <p>ΔΙΑΝΑΠΔΙ: Η διαλλακτικότητα και η ανεκτικότητα απέναντι στο διαφορετικό</p> <p>ΕΛΠΡΟΔΙΑ: Η έλλειψη προκαταλήψεων απέναντι στο διαφορετικό</p> <p>ΕΛΡΑΕΘΑΝ: Η έλλειψη ρατσιστικών και εθνικιστικών αντιλήψεων</p> <p>ΙΚΕΜΕΚΑΣ: Η ικανότητα έμπρακτης εκδήλωσης αλληλεγγύης και σεβασμού</p> <p>ΓΝΞΕΓΛΑΓ: Η γνώση ξένων γλωσσών και κυρίως της αγγλικής</p> <p>ΚΕΓΨΑΠΥΜ: Η κατοχή εξειδικευμένων γνώσεων ψυχολογίας για την αποτελεσματικότερη προσέγγιση και υποστήριξη των μαθητών</p>
--	---

6.5. Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για τον βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας

Στον πέμπτο θεματικό άξονα (βλ. Πίνακας 5) οι εκπαιδευτικοί εκτιμούν το βαθμό της ευαισθητοποίησης τους και της ικανότητάς τους σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας, αναφέρονται στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και στις προσπάθειές τους να κρατήσουν τα παιδιά από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο και να τα βοηθήσουν να πετύχουν τα επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα.

6.5.1. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τον βαθμό ευαισθητοποίησής τους σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας

Σχετικά με την ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας, αρκετοί από τους ερωτηθέντες υποστηρίζουν ότι οι σημερινοί εκπαιδευτικοί είναι σίγουρα πιο ευαισθητοποιημένοι από τους παλαιότερους «Είναι σίγουρα πιο ευαισθητοποιημένοι από παλιότερες εποχές, τόσο γιατί είμαστε και εμείς πολίτες στην κοινωνία και ξέρουμε τι συμβαίνει αλλά και επειδή το βλέπουμε κάθε μέρα

στα σχολεία», ενώ άλλοι θεωρούν ότι η ευαισθητοποίηση πάνω σε θέματα πολιτισμικής ετερότητας δε σχετίζεται με την ηλικία των εκπαιδευτικών «Και τα πιο ανοιχτά μυαλά δεν έχουν σχέση με την ηλικία απαραίτητα, έτσι ... μπορεί να είναι μεγάλης ηλικίας ο άνθρωπος και να έχει πιο ανοιχτά μυαλά από κάποιους νέους, οι οποίοι αποκτούν κάποιες εχθρικές διαθέσεις απέναντι σε άλλους». Κάποιοι από αυτούς διατυπώνουν την άποψη ότι γενικά οι εκπαιδευτικοί είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι σε θέματα πολιτισμού αλλά και απέναντι σε ζητήματα που έχουν να κάνουν με την ετερότητα και την διαφορετικότητα «επειδή πιστεύω γενικά ότι ο εκπαιδευτικός κλάδος είναι ευαισθητοποιημένος απέναντι στα παιδιά, με ό,τι ανάγκες μπορεί να έχει, τέλος πάντων, το κάθε παιδί είτε αυτό αφορά σε διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα είτε σε κάποια άλλη διαφορετικότητα, θεωρώ ότι είναι ευαισθητοποιημένος». Θεωρούν ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν συνείδηση των διαρκών αλλαγών που συντελούνται στις σύγχρονες κοινωνίες κατά πρώτο λόγο και κατά δεύτερο λόγο έχουν συνείδηση των διαφοροποιημένων αναγκών των παιδιών σήμερα, γι' αυτό και ανταποκρίνονται σε σημαντικό βαθμό στις εξελίξεις που συμβαίνουν στον εκπαιδευτικό χώρο «Ναι, είναι σαφώς πολύ πιο ευαισθητοποιημένοι, βλέπουν, κρίνουν, αφουγκράζονται τις αλλαγές, τις εξελίξεις στον εκπαιδευτικό χώρο, και είναι πολύ πιο ευαισθητοποιημένοι απέναντι σε ζητήματα πολιτισμού, απέναντι σε ζητήματα ετερότητας, διαφορετικότητας και λοιπά, και γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί μας σήμερα ότι οι ανάγκες πλέον των παιδιών έχουν διαφοροποιηθεί, ξέρουν ότι τα δεδομένα έχουν αλλάξει».

Όσον αφορά τις εκτιμήσεις των ερωτηθέντων για το βαθμό ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών πάνω σε ζητήματα ετερότητας, αυτές κινούνται από το χαρακτηρισμό απόλυτη «Φυσικά η ερώτηση σχεδόν με προσβάλει. Είναι σα να με ρωτάτε αν οι εκπαιδευτικοί είναι ευαισθητοποιημένοι απέναντι σε ζητήματα ισότητας των φύλων», στο αρκετή «Η μεγάλη τους πλειοψηφία τους, νομίζω, ναι. Από λίγους θα ακούσεις αντιδράσεις του τύπου «και τι θέλουν αυτά τα παιδιά στο σχολείο, θα πρέπει να είναι σε διαφορετικά σχολεία». Δε νομίζω σαν Έλληνες ότι έχουμε εμείς αυτή τη νοοτροπία», στο περιορισμένη «Νομίζω σε ένα βαθμό, ναι, όχι όμως, κατά τη γνώμη μου επαρκή», στην εκτίμηση ότι η ευαισθητοποίηση είναι λεκτική και όχι ουσιαστική «Στα λόγια, στη θεωρία», φτάνοντας τέλος, και στην εκτίμηση ότι υπάρχει έλλειψη ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας «Όχι πάντα. Όχι πάντα. Θα έλεγα και το αντίθετο. Θα έλεγα ότι για κάποιους ισχύει το

ακριβώς αντίθετο», η οποία μπορεί να οφείλεται σε έλλειψη σχετικής εμπειρίας τους «Δε θα το έλεγα. Όχι. Στη γενική εκπαίδευση που υπηρετούμε εμείς τουλάχιστον δε νομίζω, δε δημιουργήθηκε νομίζω και ποτέ μέχρι τώρα έντονα η ανάγκη για να προσπαθήσουν να ανταπεξέλθουν σε μια τέτοια ανάγκη, οπότε δεν είναι και ευαισθητοποιημένοι αρκετά».

Άλλοι θεωρούν ότι αίτιο για το γεγονός ότι κάποιοι εκπαιδευτικοί δεν είναι ευαισθητοποιημένοι πάνω σε θέματα πολιτισμικής ετερότητας είναι τα στερεότυπα, οι προκαταλήψεις και οι εθνικιστικές αντιλήψεις που αυτοί φέρουν *«Ευαισθητοποιημένοι όχι ακόμα, γιατί δεν έχουν επιμορφωθεί και γιατί διατηρούν μια στάση σύμφωνα με τις πεποιθήσεις τους, η οποία θεωρώ ότι είναι δύσκολο ως και απίθανο να αλλάξει, ειδικά στις ηλικίες που βρισκόμαστε τώρα. Δε θεωρώ ότι ένας ο οποίος είναι εχθρικός απέναντι στους μετανάστες θα μπορέσει να αλλάξει άποψη».* Γι' αυτούς τους λόγους παρατηρούνται φαινόμενα διαφορετικής αντιμετώπισης παιδιών που προέρχονται από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα *«Βλέπουν πολύ διαφορετικά τα παιδιά που προέρχονται από αλλού»*, ακόμα και φαινόμενα στοχοποίησης αυτών των παιδιών από εκπαιδευτικούς *«Μερικές φορές στοχοποιούν τα παιδάκια».*

Παρόλα αυτά, αρκετοί παρατηρούν ότι υπάρχει μια σταδιακή αύξηση της ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών σε θέματα πολιτισμικής ετερότητας *«Αρχίζουν να είναι, οι περισσότεροι. Δεν ήταν τόσο έντονα ...δεν ήταν τόσο έντονο χαρακτηριστικό να έχεις πολυπολιτισμικά σχολεία στην Ελλάδα. Τώρα άρχισαν, τα τελευταία χρόνια να δημιουργούνται αυτά τα σχολεία και λόγω του μεταναστευτικού που υπάρχει αυτή τη στιγμή και τώρα αρχίζει να υπάρχει αυτή η ευαισθητοποίηση».* Τέλος, ένας εκπαιδευτικός δηλώνει ότι δεν είναι σε θέση να εκτιμήσει και να αποτυπώσει το βαθμό ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών πάνω σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας *«Ίσως θα πρέπει αυτό να το μετρήσουμε. Εγώ βέβαια δεν το έχω μετρήσει πάντως. Απλά πιστεύω ότι δεν έχω ξεκαθαρίσει ποιοι υπερτερούν σε σχέση με τους άλλους».*

6.5.2. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τον βαθμό της ικανότητάς τους στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας

Σχετικά με την ικανότητα που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας, αρκετοί από αυτούς διατυπώνουν τη άποψη ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι αρκετά ικανοί στη διαχείριση των νέων δεδομένων *«Είναι αρκετά ικανοί να διαχειριστούν τα νέα δεδομένα»*. Θεωρούν ότι είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν ισάξια όλους τους μαθητές τους, δείχνοντας σεβασμό στην πολιτισμική ταυτότητα που φέρει κάθε μαθητής και να τους προσφέρουν ίσες ευκαιρίες, φροντίζοντας για την κοινωνική αποδοχή τους *«Εννοείται πως είναι ικανοί να αντιμετωπίσουν όλους του μαθητές ισάξια, να σεβαστούν τη ταυτότητά τους, για την επίτευξη της μέγιστης δυνατής παροχής ίσων ευκαιριών αλλά και κοινωνικής αποδοχής»*. Διατυπώνεται η άποψη ότι οι νεότεροι εκπαιδευτικοί είναι ικανότεροι στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας, γιατί έχουν καλύτερη ενημέρωση μέσα από τα προγράμματα σπουδών των πανεπιστημίων τους *«Υπάρχουν εκπαιδευτικοί που θεωρώ ότι είναι, οι καινούργιοι, ας πούμε, που ανάλογα με τα προγράμματα σπουδών στα πανεπιστήμια και στα τέτοια είναι πιο ενημερωμένοι»*.

Σύμφωνα με κάποιους από τους εκπαιδευτικούς που πήραν μέρος στην έρευνα ο βαθμός ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας είναι μεγάλος *«Νομίζω ότι μπορούν να τη διαχειριστούν σε σημαντικό βαθμό»*, ότι αυτοί είναι σε θέση να παρέχουν εξατομικευμένη διδασκαλία *«να προσπαθήσουν, αν έχουν φυσικά το χρόνο για εξατομικευμένη διδασκαλία»*, για την καλύτερη αντιμετώπιση των αναγκών των μαθητών και ότι καταφέρνουν να πετύχουν καλύτερη επικοινωνία τόσο με τους ίδιους τους μαθητές όσο και με τους γονείς τους *«έχουν καλύτερη επαφή σήμερα οι εκπαιδευτικοί με τους γονείς ... η επικοινωνία με τους γονείς είναι βασικός, θα λέγαμε, χώρος, βασική απαίτηση των καιρών»*. Άλλοι πάλι θεωρούν ότι οι εκπαιδευτικοί είναι σε σχετικό βαθμό ικανοί να διαχειρίζονται ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας *«Είναι αρκετά ικανοί να διαχειριστούν την ετερότητα»*, άλλοι σε μικρό βαθμό *«Σε μικρό βαθμό, νομίζω. Χρειάζεται εκπαίδευση και αλλαγή στάσης, εκπαίδευση από τη μια, κατάρτιση αλλά και αλλαγή στάσης, η οποία είναι δύσκολο, δεν είναι εύκολο να γίνει από τη μια στιγμή στην άλλη»*, ενώ υπάρχουν και κάποιοι που υποστηρίζουν ότι οι εκπαιδευτικοί είναι ανεπαρκείς και δεν μπορούν να διαχειριστούν ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας *«Τι να πω τώρα; Να πω δεν, δεν το πιστεύω αυτό, ότι είμαστε έτοιμοι να κάνουμε, δηλαδή, άμα δούμε και στην*

πραγματικότητα το τι γινόταν, τα παιδιά αυτά απλά υπήρχαν μέσα στην τάξη, δεν μπορούσαμε να κάνουμε κάποια πράγματα».

Μια άλλη άποψη που διατυπώνεται είναι ότι η συγκεκριμένη ικανότητα μπορεί να είναι συνάρτηση της ειδικότητας του κάθε εκπαιδευτικού *«Είναι δύσκολο και εξαρτάται ίσως και από την ειδικότητα του κάθε καθηγητή, δηλαδή ένας ξενόγλωσσος θα μπορέσει πιο εύκολα να το αντιμετωπίσει απ' ότι ένας μαθηματικός ή ένας φιλόλογος που πρέπει να προχωρήσει και με την ύλη του και που δεν έχει το χρόνο να σταθεί τόσο στη διαφορετικότητα αυτή και να εξηγήσει πράγματα περαιτέρω».* Οι περισσότεροι, τέλος, συμφωνούν ότι οι εκπαιδευτικοί αποκτούν σταδιακά και μέσα από την εμπειρία τους την ικανότητα να διαχειρίζονται ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας *«Αρκετοί μαθαίνουν μέσα από την πράξη. Όπως λένε, μαθαίνεις κολύμπι στη θάλασσα, αν σε πετάζουν στη θάλασσα, για να επιβιώσεις. Σίγουρα, καλές προσπάθειες, ωστόσο χρειάζεται ακόμα δουλειά από όλους μας».*

6.5.3. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας

Κατά την άποψη των εκπαιδευτικών που πήραν μέρος στην έρευνα τα εμπόδια για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας είναι κατά πρώτο λόγο είναι οι προσωπικές αγκυλώσεις και προκαταλήψεις τους εις βάρος των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα και γενικά η αρνητική τους στάση απέναντι στην πολυπολιτισμική κοινωνία που δεν τους καθιστά ικανούς να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες *«Γιατί οι εκπαιδευτικοί δε ζούνε σε γυάλινο κόσμο, είναι και αυτοί άνθρωποι, άτομα με τις δικές τους αγκυλώσεις, να το πούμε έτσι, και επομένως έχουν ή μπορεί να έχουν μια σειρά από προκαταλήψεις και ίσως δεν είναι απολύτως σίγουρο ότι βλέπουν με θετικό μάτι την πολυπολιτισμική κοινωνία.».*

Σύμφωνα με κάποιους εκπαιδευτικούς εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας είναι η έλλειψη των απαραίτητων επιστημονικών γνώσεων για το χειρισμό τέτοιων θεμάτων *«Νομίζω ότι δεν είναι αρκετά εκπαιδευμένοι σ' αυτό το πράγμα και θα χρειάζονται ίσως περισσότερη εκπαίδευση με κάποιους άλλους τρόπους, για να μην κάνουν κάποια πράγματα πρακτικά ή όπως αυτά τα έχουν στο*

μυαλό τους, οι μέθοδοι που χρησιμοποιούν να είναι πιο επιστημονικοί, για να μπορέσουν να βοηθήσουν περισσότερο αυτά τα παιδιά».

Το γεγονός ότι οι νεοφερμένοι μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα δε γνωρίζουν την ελληνική και συχνά ούτε και την αγγλική γλώσσα αποτελεί φραγμό στην προσπάθεια των εκπαιδευτικών να τους ενσωματώσουν στην τάξη και να τους διδάξουν αυτά που πρέπει *«Η γλώσσα νομίζω ότι ... η διαφορά στη γλώσσα τα μπλοκάρει. Γιατί και αυτά μπορεί να λέμε ότι μιλάνε αγγλικά αλλά δεν μιλάνε τόσο καλά αγγλικά, ώστε να επικοινωνούν με τα δικά μας, όσα από αυτά ξέρουν»*, ενώ τέλος το ίδιο το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, στο οποίο πρέπει να ενταχθούν αυτοί οι μαθητές αποτελεί τροχοπέδη για την ικανοποιητική διαχείριση των μαθητών με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες από τους εκπαιδευτικούς, όπως αρκετοί από αυτούς υποστηρίζουν *«Όχι δεν είναι ικανοί, δεν τους βοηθάει το σύστημα»*.

6.5.4. Οι προσπάθειες των εκπαιδευτικών για την αποτελεσματική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας

Οι εκπαιδευτικοί, σύμφωνα με τα δεδομένα που προκύπτουν από την έρευνα, καταβάλλουν φιλότιμες προσπάθειες για μπορέσουν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας και της ανάγκης της πολυπολιτισμικής τάξης *«Με φιλότιμες προσπάθειες. Είπαμε. Αφού δεν υπάρχει από την πολιτεία, την επίσημη πολιτεία, το κράτος επιμόρφωση κλπ, από τα χρόνια και την εμπειρία τους. οι περισσότεροι είπαμε»*. Η προσπάθεια αυτή είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη της ενσυναίσθησης απέναντι στις ανάγκες των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα *«Απαιτείται όμως μια, θα λέγαμε, συνεχής προσπάθεια, μια ενσυναίσθηση για το τι συμβαίνει γύρω τους»*. Απαραίτητη είναι για τους περισσότερους εκπαιδευτικούς η προσπάθεια για την προσέγγιση των μαθητών με κατάλληλο τρόπο *«πρέπει οι εκπαιδευτικοί να λάβουν υπόψη τους τις ανάγκες των παιδιών, να γνωρίζουν τα παιδιά, να μιλάνε με τα παιδιά, στον ελεύθερο χρόνο τους, σε κάποιο διάλειμμα, να τα προσεγγίζουν»*, η οποία πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή και σταδιακά ώστε να επιτευχθεί αποτελεσματικά *«Τα βήματα αυτά όμως θα πρέπει να γίνονται με ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να είναι, και σταδιακά, ώστε να είναι και πιο αποτελεσματικά»*.

6.5.5. Τρόποι συναισθηματικής υποστήριξης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης

Οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα περιγράφουν τους τρόπους που χρησιμοποιούν για να μπορέσουν να υποστηρίξουν συναισθηματικά τους μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, ώστε αυτοί να ξεπεράσουν τις δυσκολίες φοίτησης, να μην εγκαταλείψουν το σχολείο και να μπορέσουν να αξιολογήσουν αυτά που τους προσφέρει. Οι περισσότεροι συμφωνούν ότι βοηθητική για το ξεπέρασμα των δυσκολιών που μπορεί να απομακρύνουν τους μαθητές από το σχολικό περιβάλλον είναι η προσέγγισή τους από τους εκπαιδευτικούς *«Πρώτα πρώτα ψυχικά, με το χαμόγελο που τους υποδέχομαι, με το να βρω τρόπο και δρόμο να επικοινωνήσω μαζί τους, ακόμα κι αν δε μπορώ να στην αρχή τουλάχιστον στο θέμα της γλώσσας»* και η επίδειξη ενδιαφέροντος για την προσωπικότητα των μαθητών και τις εμπειρίες τους *«Πλησιάζουμε τα παιδιά, δείχνουμε ενδιαφέρον για την προσωπικότητά τους, τους μιλάμε σε απλή γλώσσα, όσο μπορούμε πιο απλά, προσπαθούμε να μάθουμε ποια είναι τα ενδιαφέροντά τους, προσπαθούμε να τους δείξουμε ότι νοιαζόμαστε γι' αυτούς, από πού προέρχονται, αν πήγαιναν εκεί σχολείο, αν έχουν κάποια βιώματα, κάποιες συνήθειες...»*, όπως επίσης, και η εμπύχωσή τους και η ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους *«με τη συζήτηση, αυτή που είπα γενικότερα για όλους τους μαθητές, προς όλους τους μαθητές και πολλές φορές χρειάζεται επιπλέον συζήτηση με αυτά τα παιδιά. Επιμέρους συζήτηση για να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση. Δε θέλουν αυτή την εμπύχωση τα παιδιά; Και αν δεν το κάνουμε εμείς ποιος θα το κάνει»*.

Σύμφωνα με κάποιους εκπαιδευτικούς η αντιμετώπιση αυτών των παιδιών ως μαθητών και όχι ως ατόμων προερχομένων από άλλη κοινωνική ομάδα, μπορεί να βοηθήσει για να παραμείνουν στο σχολείο *«Αντιμετωπίζοντας τους ως μαθητές και όχι ως άτομα προερχόμενα από άλλη κοινωνική ομάδα // Δεν κάναμε τίποτε διαφορετικό. Τίποτε διαφορετικό. Με την έννοια ότι δεν τα αντιμετωπίζαμε σαν ξένα παιδιά, τα αντιμετωπίζαμε σαν τα δικά μας τα παιδιά. Όταν μαλώναμε τα δικά μας τα παιδιά, μαλώναμε κι αυτά. Όταν επαινούσαμε τα δικά μας τα παιδιά επαινούσαμε και τα ...είναι δικά μας παιδιά κι αυτά. Δεν κάναμε κάτι διαφορετικό»*, ενώ για αρκετούς

καθοριστική είναι η δημιουργία θετικού κλίματος στην τάξη, για την αποφυγή της σχολικής διαρροής *«Πρώτα, προσπαθώντας να δημιουργήσω ένα θετικό κλίμα μέσα στην τάξη με το να έχω μία προσωπική σχέση με τους μαθητές, να καταπολεμήσουμε στερεότυπα, προκαταλήψεις, ώστε οι ξένοι μαθητές να γίνουν αποδεκτοί»*. Το χιούμορ *«Τώρα, όσον αφορά να τα κάνω να αισθανθούν άνετα, εγώ χρησιμοποιώ πάρα πολύ χιούμορ. Το χιούμορ»* και ο διάλογος με τους μαθητές *«Και ψυχολογικά περισσότερο, νομίζω ότι το παιδί θέλει να συζητήσει, όλα τα παιδιά θέλουν συζήτηση, δηλαδή όταν βλέπουμε ένα παιδάκι να είναι απομονωμένο στην αρχή και δεν έχει ενταχθεί ακόμα όσες φορές έχω προσπαθήσει να συζητήσω, έχει αποτέλεσμα»*, θεωρούν οι εκπαιδευτικοί ότι μπορούν να βοηθήσουν στο ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης, όπως κάποιοι υποστηρίζουν, ενώ ιδιαίτερα υποστηρικτικό ρόλο για την φοίτησή τους στο σχολείο, μπορεί να παίξει το να γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί τα ενδιαφέροντα των μαθητών και να τους ενθαρρύνουν να δείξουν και να αξιοποιήσουν τα ταλέντα και τις δεξιότητες που διαθέτουν *«Ενθαρρύνουμε τα ταλέντα τους, βρίσκουμε ποιες είναι οι δεξιότητές τους. Τους κάνουμε μέτοχους στην διαδικασία την εκπαιδευτική»*.

6.5.6. Παιδαγωγικές μέθοδοι για την υποστήριξη μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα για την αντιμετώπιση των δυσκολιών φοίτησης

Όπως υποστηρίζουν οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα, από τους περισσότερους αξιοποιούνται διάφορες μέθοδοι, ώστε οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να ξεπεράσουν τις δυσκολίες φοίτησης και να μην εγκαταλείψουν το σχολείο. Όλοι συμφωνούν ότι η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στους αλλοδαπούς μαθητές είναι βοηθητική για την ενσωμάτωση στο σχολείο και στην κοινωνία, γενικότερα *«Οι δυσκολίες τους είναι πιο πολύ στην εκμάθηση της γλώσσας. Νομίζω πιο εύκολα θα τους ενσωματώσουμε αν καταφέρουν να μάθουν τη γλώσσα»*. Η καταπολέμηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων απέναντι στους μαθητές με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες από την κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα είναι, για όλους τους εκπαιδευτικούς βασική βοήθεια για την ενίσχυση των μαθητών, ώστε να μην εγκαταλείψουν το σχολείο *«να καταπολεμήσουμε στερεότυπα, προκαταλήψεις, ώστε οι ξένοι μαθητές να γίνουν αποδεκτοί»*, σε συνδυασμό με την προσπάθεια για την αποφυγή της

περιθωριοποίησης και της γκετοποίησής τους *«Τα παιδιά πρέπει να ξέρουνε ότι υπάρχουν άνθρωποι που νοιάζονται γι' αυτούς, ότι υπάρχουν άνθρωποι που τους θέλουν να είναι δίπλα τους. Η χειρότερη αίσθηση που μπορεί να έχει ένα παιδί σ' αυτή την ηλικία και μάλιστα προερχόμενο από διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον είναι η περιθωριοποίηση, η απομάκρυνση δηλαδή από τον χώρο θα λέγαμε ενδιαφερόντων. Όταν το παιδί απομακρύνεται από την παρέα, όταν το παιδί μένει μόνο, τότε έχουμε άσχημες εξελίξεις και για το παιδί αυτό αλλά και για μας. Και όσο πιο, θα λέγαμε, όσο πιο δυνατά είναι τα στεγανά που ενδεχομένως δημιουργούνται τόσο κάνουμε περισσότερο κακό και στο παιδί, και στην οικογένειά του αλλά και στα δικά μας παιδιά. Η γκετοποίηση σε όλες της τις μορφές δεν ωφέλησε ποτέ κανέναν».*

Κάποιοι από τους εκπαιδευτικούς θεωρούν ότι ενισχυτική για την φοίτηση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο είναι η προσέγγισή τους μέσω του αθλητισμού και των αθλητικών ομάδων *« Πάρα πολύ βοηθούσε το ποδόσφαιρο ή η γυμναστική. Πάρα πολύ, γιατί, το ποδόσφαιρο ενώνει, κι αυτά παίζουν ποδόσφαιρο ... ήξεραν, και αυτό βοηθούσε // Παραδείγματος χάρη εγώ πλησίασα τα παιδιά που μας είχαν έρθει από το Αφγανιστάν, τα πλησίασα εξ αφορμής μιας ομάδας, η οποία είναι ευρωπαϊκή ομάδα και τελικά βρήκαμε, θα λέγαμε, έναν κοινό τόπο επικοινωνίας με αυτά τα παιδιά, μέσω των ομάδων»*, όπως και μέσω της μουσικής *«Λοιπόν, ίσως το σχολείο μου είναι κάπως πιο εύκολο σε όλο αυτό εδώ πέρα, που είναι η επαφή με τη μουσική, η οποία βοηθάει πάρα πολλές φορές»*. Άλλοι, επίσης, προτείνουν τη διοργάνωση γιορτών και εκδηλώσεων ως μέσο υποστηρικτικό της φοίτησης *«κάποιες γιορτές, κάποιες εκδηλώσεις που θέλουμε να κάνουμε γι' αυτούς»*.

Για αρκετούς από τους εκπαιδευτικούς η συνεργασία του εκπαιδευτικού με τις οικογένειες των μαθητών *«η επικοινωνία με τους γονείς είναι βασικός, θα λέγαμε, χώρος, βασική απαίτηση των καιρών»*, μπορεί να βοηθήσει ώστε αυτοί οι μαθητές να μην εγκαταλείψουν το σχολείο και για άλλους η εξατομικευμένη διδασκαλία για την αντιμετώπιση των συγκεκριμένων προβλημάτων που μπορεί να έχει ένας μαθητής μπορεί να είναι ενισχυτική για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης *«Η βοήθεια που δίνουμε στο κάθε μαθητή για τη φοίτησή του είναι εξατομικευμένη και αναφέρεται στο εκάστοτε πρόβλημα, είτε είναι οικονομικό είτε οικογενειακό είτε κοινωνικό»*. Κάποιοι προτείνουν την αξιοποίηση στοιχείων από τη γλώσσα και την κουλτούρα καταγωγής των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, ως μέσο ενίσχυσης της διάθεσής τους να παραμείνουν στο σχολείο *«Προσπαθώ να ψάξω*

πράγματα να τους ευαισθητοποιήσω από τη δική τους κουλτούρα, ας πούμε να φέρω παραδείγματα – δεν είναι πάντα πετυχημένα, μπορεί κάποια γι’ αυτούς να είναι και αστεία, όταν τα διαβάζουμε εμείς και προσπαθούμε να φέρουμε παραδείγματα από τη δική τους καθημερινότητα, όταν για παράδειγμα πάω να διδάξω ένα αντικείμενο με βάση παραδείγματα της καθημερινότητας των παιδιών από την περιοχή μου, προσπαθώ να φέρω αντίστοιχο παράδειγμα της περιοχής της ταυτότητας αυτών των παιδιών» και άλλοι προτείνουν την πραγματοποίηση καλών πρακτικών και τη δημιουργία ευχάριστου και θετικού κλίματος για όλους τους μαθητές, ως μέθοδο για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησής τους «Αυτό που κάνουμε είναι να προσπαθούμε να ακολουθούμε καλές πρακτικές για όλους. Δηλαδή να είναι ευτυχισμένα τα παιδιά στο σχολείο μας να τους αρέσει το σχολείο, να έχουμε ένα όμορφο σχολείο, καθαρό, διακοσμημένο, διαμορφωμένο, να αγαπάνε το σχολείο, να σέβονται το συμμαθητή τους. Και αυτό ισχύει για όλους. Αυτό προσπαθούμε να κάνουμε, τίποτε το διαφορετικό».

Η ένταξη των μαθητών με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες σε ομάδες εργασίας μαζί με Έλληνες μαθητές προτείνεται από εκπαιδευτικούς ως μέθοδος για την καλύτερη ενσωμάτωση τους και την ενίσχυσή τους στην απόφασή τους να παραμείνουν στο σχολείο «Επίσης προσπαθώντας να τους βάλω να δουλέψουν σε ομάδες με Έλληνες // γιατί το παιδί βοηθάει πιο εύκολα ένα άλλο παιδί, απ’ ότι ο εκπαιδευτικός, γιατί τα παιδιά μεταξύ τους έχουν άλλο κώδικα. Δεν ντρέπονται, δε φοβούνται να ρωτήσουν μεταξύ τους, είναι η πλάκα που τα βοηθάει. Οπότε ουσιαστικά καλό είναι να τους μπερδεύεις και να τους κάνεις όλους μια ομοιόμορφη μάζα. Όχι να κάθονται, για παράδειγμα, στη δεξιά πτέρυγα όλοι όσοι είναι από άλλο πολιτισμό και στην αριστερή όλοι οι άλλοι. Άρα πρέπει να βοηθάς και συ και τα παιδιά, όλοι μαζί», ενώ κάποιοι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι μεγάλη βοήθεια μπορεί να προσφέρει προς αυτήν την κατεύθυνση η συνεργασία με τη Διεύθυνση του σχολείου για την όσο το δυνατόν γρηγορότερη ένταξη αυτών των μαθητών σε τάξεις υποδοχής. «να είμαι σε συνεννόηση με τη διεύθυνση του σχολείου για το πότε θα γίνει η τάξη αυτή που θα τους επιτρέψει να μάθουν τα ελληνικά και να ρθουν κανονικά στο τμήμα».

Τέλος, εκπαιδευτικός δηλώνει ότι ο ίδιος δεν μπορεί να κάνει τίποτε για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του εκπαιδευτικού συστήματος «Ειλικρινά εγώ σηκώνω τα χέρια ψηλά. Νομίζω ότι δεν μπορείς να τους βοηθήσεις μόνος σου ως άτομο και πολύ δύσκολα μπορεί και το ίδιο το σχολείο».

6.5.7. Τεχνικές και στρατηγικές ενίσχυσης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα για την επίτευξη των επιδιωκόμενων μαθησιακών στόχων

Αναφερόμενοι οι εκπαιδευτικοί της τεχνικές και της στρατηγικές που αξιοποιούν για την ενίσχυση των μαθητών, ώστε αυτοί να επιτύχουν της επιδιωκόμενους μαθησιακούς στόχους, όλοι ξεκινούν από την παραδοχή ότι η άγνοια της ελληνικής γλώσσας από της αλλοδαπούς μαθητές δημιουργεί πολύ μεγάλες δυσκολίες στην επίτευξη των οποιοδήποτε μαθησιακών στόχων *«Αλλά αν δεν μπορούμε να συνεννοηθούμε στην ίδια γλώσσα αυτό είναι δύσκολο // Αν δεν ξέρουν τη γλώσσα, σημαίνει ότι πρώτα πρέπει να μάθουν τη γλώσσα. Άρα λοιπόν δεν της κάνεις μάθημα εσύ. Πρώτα μαθαίνουν τη γλώσσα και μετά της κάνεις μάθημα.»*.

Παρόλα αυτά οι περισσότεροι από της δηλώνουν ότι χρησιμοποιούν τεχνικές και στρατηγικές για να διδάξουν τους μαθητές με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα, είναι η χρήση απλής και κατανοητής γλώσσας *«Αυτοί είναι οι τρόποι που θα διάλεγα, το να μιλήσω πιο απλά πιο κατανοητά γι' αυτά τα παιδιά, να καταφύγουμε μαζί στην ανάλυση των δύσκολων όρων, όσο μπορώ να τα βοηθήσω σ' αυτό»* και η αξιοποίηση των εκφράσεων του προσώπου και της γλώσσας της σώματος *«χρησιμοποιώντας body language // ίσως χρησιμοποιώ και τη γλώσσα του σώματος // Ή ακόμα και με της κινήσεις του χεριού, ακόμα και με μορφασμούς»*, ως τρόπους αποτελεσματικής διδασκαλίας. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν, της, την αγγλική γλώσσα ως τρόπο διαμεσολάβησης *«Κοίτα, σου λέω, επειδή ο κώδικας επικοινωνίας της είναι η αγγλική γλώσσα, δεν έχω συναντήσει μέχρι τώρα κάποια άτομα από άλλη χώρα που να μην ήξεραν τα βασικά στα αγγλικά. Δηλαδή, μπορεί να μην ήξεραν τίποτε στα ελληνικά, αλλά στα αγγλικά μπορούσαν να συνεννοηθούν. Οπότε δεν έχω αντιμετωπίσει τέτοια δυσκολία. Τώρα, αν μου τύχει κάποιο παιδί που να μην γνωρίζει καθόλου αγγλικά εκεί είναι δύσκολα τα πράγματα»*.

Για τους πιο πολλούς η αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και των πολυμέσων *«και αυτό ακόμα που είναι στην εποχή της είναι η τεχνολογία, οι υπολογιστές // Με τη βοήθεια λοιπόν των μαθητών, των υπολοίπων μαθητών, δημιούργησαν τα ίδια τα παιδιά, οι μαθητές ένα βίντεο με υπότιτλους στα φαρσί. Και έτσι δείξαμε το βίντεο για την αρχαία Αθήνα στα παιδάκια που ήταν ... που μιλούσαν τα φαρσί. Και υπήρξε μία σύνδεση. Σε παιδιά που δεν ήξεραν καν τι είναι η αρχαία Αθήνα»*, αποτελεί τρόπο

αποτελεσματικής διδασκαλίας των μεταναστών μαθητών, της άλλωστε και η αξιοποίηση της εικόνας, των ήχων και της μουσικής *«Πάντως όταν είχα να αντιμετωπίσω τέτοια περίπτωση δούλεψα κατά κύριο λόγο με μουσική, με ήχο, και με εικόνα, σε πρώτο επίπεδο. Ακούγαμε τραγούδια δηλαδή, έχω κατορθώσει, της πούμε με αυτή τη μέθοδο να μάθουμε κάπως καλύτερα τα ελληνικά, να μου γράψει στίχο, να προσπαθήσει, τραγούδια που άκουγε ελληνικά, ό, τι του άρεσε, και μέσα από αυτά έχουμε κάνει και γραμματική»*.

Άλλοι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι το κέντρισμα για τη συμμετοχή των μαθητών είναι το ενδιαφέρον που δείχνουν γι' αυτά *«Ειδικά όταν βλέπουν τα παιδιά ότι ενδιαφερόμαστε γι' αυτά, είναι ένα κέντρισμα και γι' αυτά, να συμμετέχουν περισσότερο»*, η βιωματική διδασκαλία και η ενσωμάτωση παραδειγμάτων από την κοινωνική ζωή στο μάθημα *«Εγώ πιστεύω ότι η γνώση χτίζεται σταδιακά πάνω στα βιώματα της, Προσπαθώ σε κάθε διδασκαλία να ενσωματώσω παραδείγματα από τη κοινωνική ζωή και εξατομικευμένα για κάθε κοινωνική ομάδα»*, είναι τρόποι αποτελεσματικής διδασκαλίας. Κάποιοι δηλώνουν ότι χρησιμοποιούν την εξατομικευμένη διδασκαλία *«Μέσα από την πιο εξατομικευμένη, της πούμε, μορφωτική διαδικασία, προσπαθώντας να χρησιμοποιώ διαφορετικά το λόγο, είναι χρήσιμο να εφαρμόζω διαφορετικές μορφωτικές τεχνικές προσέγγισης της, καθότι παιδιά που προέρχονται από άλλα περιβάλλοντα έχουν διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες»* και άλλοι την ομαδοσυνεργατική, ως τεχνικές και στρατηγικές για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων και άλλοι ότι η ανάθεση εργασιών και παρουσιάσεων μπορούν να βοηθήσουν της αυτήν την κατεύθυνση *«Ομαδοσυνεργατική, και αυτό που είπα πριν, ότι ακόμα και σε άλλη γλώσσα να παρουσιάσουν στοιχεία του πολιτισμού της»*. Κάποιοι εξειδικεύουν και θεωρούν ότι η ανάθεση της μαθητές παρουσιάσεων της πατρίδας και του πολιτισμού της είναι τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας *«Της τρόπος είναι η χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας. Μπορούμε να φέρουμε εικόνες από την πατρίδα της, να της κεντρίσουμε το ενδιαφέρον να αναλάβουν κι αυτοί να μιλήσουν για την χώρα της. Να πούνε, ξέρω γω, αυτή τη συνήθεια έχουμε στη χώρα της, αυτή τη γιορτή, τι κάνουμε της εκδηλώσεις ή τα σχολεία της είναι έτσι, ή αγόρια, κορίτσια έχουμε αυτές της συνήθειες»*.

Άλλοι από τους εκπαιδευτικούς χρησιμοποιούν, δηλώνουν, ότι κάνουν συνεχείς επαναλήψεις, για να βοηθήσουν τους ξένους μαθητές να μάθουν *«Εγώ θεωρητικό μάθημα κάνω, δεν ξέρω, τα λέω μια, θα τα πω δυο θα τα πω τρεις, θα με ρωτήσουν,*

δεν κάνω κάτι άλλο». Κάποιοι προτείνουν τη διαφοροποιημένη διδασκαλία «Σίγουρα και διαφοροποιημένη μάθηση εκεί πέρα, στο μαθητή αυτό που έχει ανάγκες σίγουρα χρειάζεται να ασχοληθείς λίγο ξεχωριστά σε σχέση με της υπόλοιπους, για να της δείξεις κάποια άλλα πράγματα διαφορετικά» και κάποιοι αναφέρουν ότι χρησιμοποιούν διαδραστικές ασκήσεις «διαδραστικές ασκήσεις, δραματοποιήσεις», ενώ άλλοι αξιοποιούν το θεατρικό παιχνίδι και τη δραματοποίηση ως τεχνική αποτελεσματικής διδασκαλίας «το παιχνίδι, τη δραματοποίηση ... Το παιχνίδι βοηθάει πάρα πολύ στο να πλησιάσεις τον άλλον». Η γόνιμη αντιπαράθεση απόψεων ανάμεσα σε μαθητές με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες αποτελεί για κάποιους τρόπο ενίσχυσης της μάθησης «μαθητές από διαφορετικά περιβάλλοντα θα έχουν και διαφορετικές απόψεις, δηλαδή να υποψιαστώ της διαφορετικές απόψεις της και να της φέρω όχι σε συγκρουσιακή σύγκρουση αλλά σε μία καλοπροαίρετη αντιπαράθεση για να δημιουργήσω καινούργια ερεθίσματα», ενώ κάποιοι από της εκπαιδευτικούς αναφέρουν ότι μπορούν να βοηθήσουν της μαθητές της να μάθουν, προσφέροντάς της πρόσθετη βοήθεια, την ώρα του διαλείμματος «ίσως και σε κάποιο διάλειμμα // Και μετά, εκτός, στο κενό μου, στο διάλειμμα, με κάποιο τρόπο, ακόμα και σα φίλος να του περάσω κάτι που θέλω».

Τέλος, εκπαιδευτικός δηλώνει ότι δεν έχει εμπειρία στη διδασκαλία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα «*Η αλήθεια είναι ότι εγώ δεν έχω τύχει, της πούμε ... από τη δομή προσφύγων δεν είχαμε μαθητές*» και ότι δεν είναι κατάλληλα καταρτισμένος για τη χρήση αποτελεσματικών τρόπων διδασκαλίας για τους συγκεκριμένους μαθητές «*Δεν έχω βρει άλλο τρόπο να το κάνω και δεν είμαι και εκπαιδευμένη, νομίζω να το κάνω αυτό*». Άλλος δηλώνει ότι δε χρησιμοποιεί ιδιαίτερους τρόπους διδασκαλίας για τους μετανάστες μαθητές «*της τάξεις που είχε μέσα ένα 20%, 10% από της πολιτισμούς έκανα το μάθημά μου κανονικά, απευθυνόμουν με τον ίδιο ακριβώς τρόπο*». Τέλος, ένας εκπαιδευτικός δηλώνει ότι παραιτήθηκε από την προσπάθεια να διδάξει τους μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, λόγω ανυπέρβλητων δυσκολιών στην επικοινωνία «*Προσπαθούσα να δώσω τουλάχιστον την κεντρική ιδέα του μαθήματος στα αγγλικά, ώστε να μπορέσω να της δώσω να καταλάβουν για ποιο πράγμα μιλάμε αλλά πάντα υπήρχε η απόσταση της γλώσσας. Δεν υπήρξε ποτέ επαφή. Οπότε σταμάτησα να προσπαθώ*».

Πίνακας 5. Κατηγορίες και κωδικοί του θεματικού άξονα: «Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας»

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
<p>36. Αποτύπωση της ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας 18</p>	<p>ΜΕΥΣΕΣΠΕ: Μεγαλύτερη η ευαισθητοποίηση των σημερινών εκπαιδευτικών σε σύγκριση με τους παλαιότερους</p> <p>ΑΝΗΒΕΖΠΕ: Ανεξάρτητος από την ηλικία ο βαθμός ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΜΕΥΕΖΗΠΟ: Μεγάλη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμού</p> <p>ΜΕΥΕΖΗΕΔ: Μεγάλη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα ετερότητας και διαφορετικότητας</p> <p>ΣΥΕΔΙΑΛΚ: Συνειδητοποίηση από τους εκπαιδευτικούς των διαρκών αλλαγών στις κοινωνίες</p> <p>ΣΥΕΔΙΑΝΠ: Συνειδητοποίηση από τους εκπαιδευτικούς των διαφοροποιημένων αναγκών των παιδιών σήμερα</p> <p>ΣΗΑΝΕΕΕΧ: Σημαντική η ανταπόκριση των εκπαιδευτικών στις εξελίξεις στον εκπαιδευτικό χώρο</p> <p>ΑΠΕΥΕΖΠΕ: Απόλυτη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΑΡΕΥΕΖΠΕ: Αρκετή η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΛΜΟΕΕΖΠΕ: Λεκτική και μη ουσιαστική η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΠΕΕΥΕΖΠΕ: Περιορισμένη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΕΕΥΠΕΛΕΕ: Έλλειψη ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας λόγω έλλειψης σχετικής εμπειρίας</p> <p>ΑΕΕΥΣΠΕΑ: Αίτιο για την έλλειψη ευαισθητοποίησης τα στερεότυπα, οι προκαταλήψεις και οι εθνικιστικές αντιλήψεις</p> <p>ΑΡΚΕΚΘΠΟ: Αρνητικοί κάποιοι εκπαιδευτικοί σε θέματα πολυπολιτισμικότητας</p> <p>ΦΔΑΠΑΠΕΚ: Φαινόμενα διαφορετικής αντιμετώπισης παιδιών προερχόμενων από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα από εκπαιδευτικούς</p> <p>ΦΑΣΤΠΑΠΕ: Φαινόμενα στοχοποίησης παιδιών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα από εκπαιδευτικούς</p>

	<p>ΣΤΑΥΕΖΠΕ: Σταδιακή αύξηση της ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΑΑΠΒΕΖΠΕ: Αδυναμία του εκπαιδευτικού για την αποτύπωση του βαθμού ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών σε ζητήματα ετερότητας</p>
<p>37. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας 14</p>	<p>ΑΙΚΕΚΔΝΔ: Αρκετά ικανοί οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση των νέων δεδομένων</p> <p>ΙΚΕΚΑΟΜΑ: Ικανοί οι εκπαιδευτικοί στην ισάξια αντιμετώπιση όλων των μαθητών</p> <p>ΙΚΕΚΑΜΣΤ: Ικανοί οι εκπαιδευτικοί στην αντιμετώπιση των μαθητών με σεβασμό στην ταυτότητά τους</p> <p>ΙΚΚΠΙΕΚΑ: Ικανοί οι εκπαιδευτικοί για την παροχή ίσων ευκαιριών και κοινωνικής αποδοχής</p> <p>ΙΝΕΚΕΠΣΠ: Ικανότεροι οι νεότεροι εκπαιδευτικοί λόγω της καλύτερης ενημέρωσής τους μέσα από τα προγράμματα σπουδών των πανεπιστημίων</p> <p>ΜΕΒΙΕΔΠΕ: Μεγάλος ο βαθμός ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΙΚΕΚΠΕΞΔ: Ικανοί οι εκπαιδευτικοί στην παροχή εξατομικευμένης διδασκαλίας</p> <p>ΚΑΟΥΕΜΓΟ: Ύπαρξη καλύτερης και ουσιαστικότερης επαφή με τους μαθητές και τους γονείς τους</p> <p>ΣΧΒΙΚΔΠΕ: Σε σχετικό βαθμό ικανοί οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΜΒΙΕΔΠΕΤ: Μικρός ο βαθμός ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΑΝΕΚΔΠΟΕ: Ανεπαρκείς οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΑΔΚΕΔΕΠΕ: Αδυναμία κάποιων εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΣΥΕΠΔΠΕ: Η ικανότητα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας συνάρτηση της ειδικότητας του εκπαιδευτικού</p> <p>ΑΠΙΔΠΕΕΜ: Απόκτηση ικανότητας στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας μέσω της εμπειρίας</p>
<p>38. Εμπόδια για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας από τους εκπαιδευτικούς 6</p>	<p>ΠΑΠΕΙΔΠΕ: Οι προσωπικές αγκυλώσεις και προκαταλήψεις εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΑΣΠΕΙΔΠΕ: Η αρνητική στάση εκπαιδευτικών στην πολυπολιτισμική κοινωνία εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΑΠΣΕΙΔΠΕ: Η αδυναμία των εκπαιδευτικών για προσαρμογή στις νέες συνθήκες εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας</p>

	<p>ΕΕΓΕΙΔΠΕ: Η έλλειψη των απαραίτητων επιστημονικών γνώσεων εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΑΕΑΕΙΔΠΕ: Η άγνοια της ελληνικής αλλά και της αγγλικής γλώσσας εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΕΚΣΕΙΔΠΕ: Το εκπαιδευτικό σύστημα εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας</p>
39.Οι προσπάθειες των εκπαιδευτικών για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας 4	<p>ΦΠΠΡΕΔΠΕ:</p> <p>Φιλότιμες προσπάθειες των εκπαιδευτικών για την διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας</p> <p>ΑΠΠΡΑΝΕΝ: Απαραίτητη η προσπάθεια για ανάπτυξη ενσυναίσθησης στις ανάγκες των μαθητών</p> <p>ΑΠΠΡΚΠΡΜ: Απαραίτητη η προσπάθεια για την κατάλληλη προσέγγιση των μαθητών</p> <p>ΑΠΡΣΑΠΡΜ: Απαραίτητη η προσοχή για τη σταδιακή και αποτελεσματική προσέγγιση των μαθητών</p>
40. Τρόποι συναισθηματικής υποστήριξης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης 11	<p>ΠΡΜΒΟΞΔΦ: Βοηθητική η προσέγγιση των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης</p> <p>ΕΕΠΡΜΒΔΦ Βοηθητική η επίδειξη ενδιαφέροντος για την προσωπικότητα των μαθητών και τις εμπειρίες τους για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης</p> <p>ΒΕΜΜΕΞΔΦ: Βοηθητική η εμπύχωση των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης</p> <p>ΒΕΑΜΕΞΔΦ: Βοηθητική η ενίσχυση της αυτοπεποίθησης των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης</p> <p>ΒΑΠΜΟΑΑΟ: Βοηθητική η αντιμετώπιση των παιδιών ως μαθητών και όχι ως ατόμων προερχομένων από άλλη κοινωνική ομάδα</p> <p>ΒΔΘΚΤΞΔΦ: Βοηθητική η δημιουργία θετικού κλίματος στην τάξη για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης</p> <p>ΒΟΧΧΙΞΔΦ: Βοηθητική η χρησιμοποίηση του χιούμορ για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης</p> <p>ΒΟΔΙΜΞΔΦ: Βοηθητικός ο διάλογος με τους μαθητές για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης</p> <p>ΓΝΕΝΜΕΝΦ: Η γνώση για τα ενδιαφέροντα των μαθητών ενισχυτική για τη φοίτηση</p> <p>ΕΝΤΔΥΠΦΜ: Ενθάρρυνση των ταλέντων και των δεξιοτήτων των μαθητών υποστηρικτική για τη φοίτηση των μαθητών</p>
41. Μέθοδοι εκπαιδευτικής διαχείρισης για το ξεπέρασμα	<p>ΔΕΓΑΒΕΣΚ: Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στους αλλοδαπούς μαθητές βοηθητική για την ενσωμάτωσή τους στο σχολείο και την κοινωνία</p>

των δυσκολιών φοίτησης 13	<p>ΚΑΣΤΠΙΕΦΟ: Η καταπολέμηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων ενισχυτική για τη φοίτηση</p> <p>ΠΑΠΓΚΒΦΜ: Η προσπάθεια για την αποφυγή της περιθωριοποίησης και της γκετοποίησης των μαθητών βοηθητική για τη φοίτηση των μαθητών</p> <p>ΠΡΜΒΦΜΑ: Η προσέγγιση των μαθητών μέσω του αθλητισμού και των αθλητικών ομάδων βοηθητική για τη φοίτηση των μαθητών</p> <p>ΒΧΜΠΜΑΔΠ: Η χρήση της μουσικής βοηθητική για την προσέγγιση των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα</p> <p>ΔΙΓΕΥΠΦΜ: Η διοργάνωση γιορτών και εκδηλώσεων υποστηρικτική για τη φοίτηση των μαθητών</p> <p>ΥΣΟΙΜΞΔΦ: Υποστηρικτική η συνεργασία του εκπαιδευτικού με τις οικογένειες των μαθητών για το ξεπέραςμα των δυσκολιών φοίτησης</p> <p>ΠΕΒΠΕΠΦΟ: Η παροχή εξατομικευμένης βοήθειας για τα προβλήματα των μαθητών ενισχυτική για το ξεπέραςμα των δυσκολιών φοίτησης</p> <p>ΑΣΔΓΚΕΔΦ: Η αξιοποίηση στοιχείων από τη γλώσσα και κουλτούρα καταγωγής ενισχυτική για το ξεπέραςμα δυσκολιών φοίτησης</p> <p>ΚΠΔΕΘΠΟΜ: Η πραγματοποίηση καλών πρακτικών και προσπάθεια δημιουργίας ευχάριστου και θετικού περιβάλλοντος για όλους τους μαθητές ενισχυτική για το ξεπέραςμα των δυσκολιών φοίτησης</p> <p>ΕΝΟΕΕΜΕΦ: Η ένταξη σε ομάδες εργασίας με Έλληνες μαθητές τρόπος ενισχυτική για τη φοίτηση</p> <p>ΣΥΔΓΕΜΤΥ: Συνεργασία με τη Διεύθυνση του σχολείου για την όσο το δυνατόν γρηγορότερη ένταξη των μαθητών σε τάξεις υποδοχής</p> <p>ΑΔΕΑΠΕΣΥ: Αδυναμία δράσης του εκπαιδευτικού για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του εκπαιδευτικού συστήματος</p>
42. Τεχνικές και στρατηγικές ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων 23	<p>ΔΥΕΜΣΛΑΓ: Δυσκολία επίτευξης μαθησιακών στόχων εξαιτίας της άγνοιας της γλώσσας</p> <p>ΧΑΚΓΤΑΠΔ: Η χρήση απλής και κατανοητής γλώσσας τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας</p> <p>ΑΕΠΓΣΤΑΔ: Η αξιοποίηση των εκφράσεων του προσώπου και της γλώσσας του σώματος τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας</p> <p>ΑΞΑΓΓΛΔΙ: Η αξιοποίηση της αγγλικής γλώσσας ως γλώσσας διαμεσολάβησης</p> <p>ΑΣΤΠΙΟΤΑΔ: Η αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και των πολυμέσων τόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας</p> <p>ΑΕΙΗΜΤΑΔ: Η αξιοποίηση της εικόνας, των ήχων και της</p>

<p>μουσικής τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας</p> <p>ΕΝΜΚΕΣΥΜ: Το ενδιαφέρον για τους μαθητές κέντρισμα για τη συμμετοχή τους στο μάθημα</p> <p>ΒΙΩΔΙΤΑΔ: Η βιωματική διδασκαλία τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας</p> <p>ΕΠΖΜΤΡΑΔ: Η ενσωμάτωση παραδειγμάτων από την κοινωνική ζωή στο μάθημα τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας</p> <p>ΕΞΔΙΤΑΠΔ: Η εξατομικευμένη διδασκαλία τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας</p> <p>ΟΜΔΙΤΑΠΔ: Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας</p> <p>ΑΕΠΑΤΑΠΔ: Η ανάθεση εργασιών και παρουσιάσεων τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας</p> <p>ΑΝΠΠΤΑΠΔ: Η ανάθεση παρουσίασης στους μαθητές της πατρίδας και του πολιτισμού τους τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας</p> <p>ΣΥΕΠΤΑΠΔ: Οι συνεχείς επαναλήψεις τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας</p> <p>ΔΙΔΙΤΑΠΔ: Η διαφοροποιημένη διδασκαλία τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας</p> <p>ΧΔΙΑΤΑΠΔ: Η χρήση διαδραστικών ασκήσεων τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας</p> <p>ΑΘΠΔΤΑΠΔ: Η αξιοποίηση του θεατρικού παιχνιδιού και της δραματοποίησης τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας</p> <p>ΓΑΜΔΠΤΑΔ: Η γόνιμη αντιπαράθεση απόψεων ανάμεσα σε μαθητές με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας</p> <p>ΠΠΒΔΤΡΑΔ: Η παροχή πρόσθετης βοήθειας στους μαθητές την ώρα του διαλείμματος τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας</p> <p>ΕΛΕΜΔΜΔΠ: Έλλειψη εμπειρίας του εκπαιδευτικού στη διδασκαλία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα</p> <p>ΕΛΚΑΧΑΤΔ: Έλλειψη κατάρτισης του εκπαιδευτικού για τη χρήση αποτελεσματικών τρόπων διδασκαλίας</p> <p>ΜΧΡΙΤΔΜΑ: Μη χρήση ιδιαίτερων τρόπων διδασκαλίας για τα παιδιά από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα</p> <p>ΠΠΔΑΛΑΔΕ: Παραίτηση του εκπαιδευτικού από την προσπάθεια διδασκαλίας των αλλοδαπών μαθητών λόγω ανυπέβλητων δυσκολιών στην επικοινωνία</p>

6.6. Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας

Στον 6^ο θεματικό άξονα (βλ. Πίνακα 6) οι εκπαιδευτικοί αναφέρονται στους τρόπους ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων, στις ανάγκες επιμόρφωσης για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας, στους τρόπους και στους φορείς που μπορούν να αναλάβουν αυτή την επιμόρφωση.

6.6.1. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τους τρόπους ανάπτυξης διαπολιτισμικής ικανότητας

Αναφερόμενοι στους τρόπους με τους οποίους ένας εκπαιδευτικός μπορεί να αναπτύξει τις διαπολιτισμικές του δεξιότητες, οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα, απαντούν, αρχικά, ότι η κάθε είδους επιμόρφωση αποτελεί βασικό τρόπο απόκτησης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων *«Νομίζω ότι ίσως ένας από τους βασικούς τρόπους είναι η κάθε τύπου επιμόρφωση που μπορεί να παρακολουθήσει ένας εκπαιδευτικός»*, ενώ κάποιοι, μιλούν πιο συγκεκριμένα για την ανάγκη εξειδικευμένης επιμόρφωσης στο σχετικό θέμα *«Ένας εκπαιδευτικός μπορεί να καλλιεργήσει διαπολιτισμικές δεξιότητες, νομίζω, μέσα από εξειδικευμένα σεμινάρια, όχι γενικές οδηγίες ούτε με τις γνώσεις που μόνος του θα αποκομίσει ενδιαφερόμενος για το θέμα»*.

Για άλλους βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων είναι η εκπαίδευση για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, με επιστημονικό τρόπο με τη συμμετοχή σε ευρωπαϊκά προγράμματα, όπως για παράδειγμα προγράμματα ERASMUS, *«Ιδιαίτερα, όμως σημαντική για να καλλιεργήσει τις διαπολιτισμικές τους δεξιότητες θα έλεγα ότι είναι συμμετοχή του σε διάφορα ευρωπαϊκά προγράμματα, όπως παραδείγματος χάρη τα προγράμματα Erasmus»*, καθώς η εκμετάλλευση της εμπειρίας των εκπαιδευτικών άλλων χωρών αποτελεί βασικό τρόπο για τη βελτίωση της ικανότητας επικοινωνίας με άλλους λαούς *«να επωφεληθούμε από την εμπειρία και των εκπαιδευτικών άλλων χωρών και να βελτιώσουμε έτσι την ικανότητα της επικοινωνίας με διαφορετικούς πολιτισμούς»*. Άλλοι υποστηρίζουν ότι οι εκπαιδευτικές εκδρομές δίνουν τη δυνατότητα ανάπτυξης της ικανότητας της γνωριμίας και της κατανόησης των διαφορετικών πολιτισμών *«Άλλος τρόπος να*

αναπτύξει κάποιος εκπαιδευτικός την κατανόησή του για τους άλλους πολιτισμούς είναι να προσπαθήσει να γνωρίσει την ιστορία τους και τον πολιτισμό τους, ίσως, αν είναι εφικτό με εκπαιδευτικές εκδρομές όπως είχαμε ταξιδέψει και γνωρίσει τα μνημεία και τους πολιτισμούς των χωρών της Βαλκανικής, όπως θυμάσαι, όταν μπορούσαμε να ταξιδέψουμε».

Υποστηρίζεται, επίσης η άποψη ότι οι κοινές δράσεις με άλλα σχολεία και εκπαιδευτικούς είναι βασικός τρόπος καλλιέργειας της ικανότητας της συνεργασίας και της προσαρμογής «όπως πιστεύω πρέπει να αρχίζουμε από αυτά που είναι δίπλα μας είναι να μάθουμε να γνωρίζουμε, να επικοινωνούμε και να συνεργαζόμαστε και με άλλα τμήματα και άλλα σχολεία της περιοχής μας ώστε σιγά σιγά να μάθουμε να βγαίνουμε από τις συνήθειές μας και να δοκιμάζουμε καινούργια πράγματα».

Αρκετοί εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι η εμπλοκή σε δράσεις διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αποτελεί τρόπο ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων «Ένας τρόπος είναι το να επιτρέπει ο καθένας στον εαυτό του να δίνει ευκαιρίες να εμπλέκεται σε τέτοιου είδους δραστηριότητες // μέσα από δράσεις, μέσα από προγράμματα, μέσα από την καθημερινή τριβή, έτσι ... αυτό περισσότερο, δηλαδή, εντάζει εφαρμογή ... ομαδικές εργασίες, κάτι που να συμμετέχουν όλα τα παιδιά να μάθουν να συνυπάρχουν με το διαφορετικό», όπως, άλλωστε η εργασία σε διαπολιτισμικό σχολείο και γενικά, η απόκτηση εμπειρίας σε πολυπολιτισμικές τάξεις «μετά να επιδιώξει, εφόσον υπάρχουν σε κάποια σχολεία τμήματα ένταξης και τα λοιπά, να επιδιώξει να ασχοληθεί με αυτά τα τμήματα για να αποκτήσει και εμπειρία και μετά ίσως να μεταλαμπαδεύσει ... να φέρει την εμπειρία του και σε άλλους εκπαιδευτικούς, για να αποκτήσουν και άλλοι εκπαιδευτικοί τις δεξιότητες αυτές».

Κάποιοι θεωρούν ότι η εκμετάλλευση της εμπειρίας των άλλων εκπαιδευτικών μέσα από τη θεσμοθέτηση των ανοιχτών τάξεων μπορεί να βοηθήσει στην απόκτηση διαπολιτισμικών δεξιοτήτων «Αν ανοίξουμε την τάξη μας, ανοίγοντας την τάξη μας και βλέποντας εγώ τι κάνεις εσύ, τι καλό κάνεις, για να δω, μπορώ να πάρω από σένα ή έλα εσύ σε μένα, δεξ τι καλό έχω, τι στραβό κάνω, για να δούμε να το συζητήσουμε, μπορεί να γίνουμε καλύτεροι» και γενικότερα η συνεργασία με εκπαιδευτικούς με εμπειρία στη διαπολιτισμική εκπαίδευση «εγώ αυτό που είχα κάνει όταν ασχολήθηκα λίγο με την Αμερική, λίγο με το πρόγραμμα σπουδών, και την Αυστραλία, αυτό που είχα κάνει ήταν να δω βίντεο με μάθημα στην τάξη, μια τάξη διαπολιτισμικού σχολείου. Πολύ

σημαντική η εμπειρία αυτή, δηλαδή να το να βλέπεις τον άλλο να κάνει μάθημα σε τέτοια παιδιά και να λες τι θα έκανα εγώ στη θέση του, θα το έκανα έτσι ή δε θα το έκανα έτσι. Άρα είναι η εμπειρία που αποκτάται μέσα απ' το ... μέσα από την εργασία... δηλαδή ...βλέποντας και κάνοντας αντίστοιχα πράγματα». Τέλος, κάποιοι προτείνουν ως τρόπο ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα ψυχολογίας «Πρέπει να διαβάζει συνέχεια, να μελετά ψυχολογίες ατόμων, νομίζω ότι η ψυχολογία είναι το άλφα και το ωμέγα στην εκπαίδευση».

6.6.2. Η ενίσχυση της διαπολιτισμικής ικανότητας των εκπαιδευτικών μέσα από την καλλιέργεια της προσωπικότητάς τους.

Σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς που πήραν μέρος στην έρευνα, η θέληση του εκπαιδευτικού να αναπτύξει διαπολιτισμικές δεξιότητες είναι αναγκαία προϋπόθεση γ' αυτό «Για τον ίδιο; Εγώ θα βάλω μια προϋπόθεση. Πρέπει να θέλει, κατ' αρχάς, να το κάνει. Αμα θέλει, βρίσκονται τρόποι, γιατί μπορεί να υπάρχουν τρόποι, αλλά να μην θέλουν», καθώς η αλλαγή της δομής της προσωπικότητας του εκπαιδευτικού είναι δύσκολη «Ως ένα σημείο, ναι. Αλλά αυτό που είπα και πριν, είναι τα προσωπικά πιστεύω. Δε θα ρθει κάποιος στην ηλικία που είμαι να μου αλλάξει τα προσωπικά μου πιστεύω. Δεν υπάρχει περίπτωση». Για άλλους αρκεί η προσωπική προσπάθεια του εκπαιδευτικού για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων «Πρώτα πρώτα με προσωπική προσπάθεια. Όποιος ενδιαφέρεται να αποκτήσει διαπολιτισμικές δεξιότητες σίγουρα θα πρέπει να ενημερωθεί και να δει αντίστοιχο υλικό που υπάρχει και μπορεί να είναι προσβάσιμο στον καθένα μας», ενώ για άλλους η προσωπική προσπάθεια και μόνο δεν είναι επαρκής «Να καλλιεργήσει ... με επιμόρφωση, είτε αυτομόρφωση είτε με σεμινάρια να διδάχτεί τον τρόπο που πρέπει να διδάσκει σε διαπολιτισμικά περιβάλλοντα. Δεν νομίζω ότι είναι κάτι το οποίο μπορείς να το αποκτήσεις αποκλειστικά μόνος σου από την όποια εμπειρία μπορεί να έχεις και η οποία μπορεί να είναι λάθος. Πρέπει να το διδαχθείς αυτό».

Εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι η γλωσσομάθεια, τα ταξίδια και η επαφή με την κουλτούρα άλλων λαών αποτελούν βασικό τρόπο καλλιέργειας της ικανότητας της αποδοχής του διαφορετικού «Ταξίδια, γλωσσομάθεια, γνωριμία με άτομα διαφορετικής

εθνικότητας // *Ερχόμενος ο ίδιος σε επαφή με διαφορετικές κουλτούρες εκτός σχολείου*» και ένας εκπαιδευτικός προτείνει την αξιοποίηση της λογοτεχνίας ως τρόπο καλλιέργειας της ενσυναίσθησης αλλά και της κοινωνικής και πολιτικής συνείδησης *«Με αρκετή προσπάθεια, η λογοτεχνία είναι ένας απίστευτος τρόπος γιατί ακριβώς καλλιεργεί το πνεύμα της ενσυναίσθησης, μέσα από την καλλιέργεια της κοινωνικής και πολιτικής συνείδησης του, κυρίως μέσα από προγράμματα επιμόρφωσης»*. Ένας άλλος εκπαιδευτικός δηλώνει ότι δε γνωρίζει με ποιους τρόπους μπορεί κάποιος να αναπτύξει διαπολιτισμικές δεξιότητες *«Κάποιους συγκεκριμένους τρόπους; Δύσκολο. Δεν μπορώ να βρω αυτή τη στιγμή»* και τέλος ένας δηλώνει ότι δε γνωρίζει τι είναι διαπολιτισμικές δεξιότητες *«Δεν ξέρω τι είναι οι διαπολιτισμικές δεξιότητες»*.

6.6.3. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας

Για τους εκπαιδευτικούς που πήραν μέρος στην έρευνα η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών είναι ο καλύτερα θεσμικά τρόπος για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας *«Ασφαλώς, από θεσμική άποψη είναι ο πιο κατάλληλος τρόπος»* και ταυτόχρονα αναγκαιότητα των καιρών, για την επίτευξη θετικών αποτελεσμάτων στη μόρφωση όλων των μαθητών *«Ναι, είναι ανάγκη, είναι θα λέγαμε μια αναγκαιότητα των καιρών // Σαφώς το θεωρώ ότι είναι πολύ σημαντικό και πολύ βασικό να επιμορφωθούν οι καθηγητές, οι εκπαιδευτικοί γενικά προς αυτή την κατεύθυνση // Αδήριτη ανάγκη»*. Εξίσου αναγκαία με την επιμόρφωση είναι για κάποιους και η πρακτική εκπαίδευση των καθηγητών σε πραγματικές συνθήκες *«Ναι και επιμόρφωση αλλά και εκπαίδευση, επιμόρφωση και εκπαίδευση σε πραγματικές συνθήκες»*.

Οι περισσότεροι υποστηρίζουν ότι είναι υποχρέωση των εκπαιδευτικών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, λόγω των ραγδαίων εξελίξεων στο χώρο της εκπαίδευσης *«είναι υποχρέωση την εκπαιδευτικών γιατί οι εξελίξεις τρέχουν, είναι ραγδαίες, πολλές φορές είναι τόσο γρήγορες οι εξελίξεις που κυριολεκτικά δεν τις προλαβαίνουμε εμείς, δεν μπορούμε να ανταπεξέλθουμε σ' αυτές τις εξελίξεις αλλά οφείλουμε ως εκπαιδευτικοί να είμαστε πάντα μέσα στα πράγματα, να μην μένουμε πίσω»* και αδιανόητη η άρνηση του εκπαιδευτικού να

επιμορφωθεί «Πιστεύω ότι ειδικά στην κοινωνία που ζούμε και στο χώρο που ζούμε είναι τόσες πολλές οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες που είναι αδιανόητο δηλαδή για ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό να αρνείται να επιμορφωθεί». Βέβαια, όπως υποστηρίζουν είναι απαραίτητη και η προθυμία του εκπαιδευτικού να αποκτήσει διαπολιτισμική ικανότητα μέσω της επιμόρφωσής του «από την άλλη μεριά, πρέπει να υπάρχει η διάθεση και η προσπάθεια του καθενός μας, ξεχωριστά και όλων μαζί, ενδεχομένως».

Κάποιοι άλλοι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι είναι χρήσιμη μια περιορισμένη επιμόρφωση «Όχι ιδιαίτερα, απλώς προσπάθεια θέλει, να το θέλουν από μόνοι τους // Μια μικρή επιμόρφωση χρειάζεται. Όχι τρομερή επιμόρφωση» ενώ, τέλος ένας εκπαιδευτικός υποστηρίζει ότι είναι περιττή η επιμόρφωση για την απόκτηση διαπολιτισμικής δεξιότητας «Όχι δε βλέπω την ανάγκη επιμόρφωσης. Είναι σα να με ρωτάτε αν οι εκπαιδευτικοί αγαπάνε τα παιδιά ή πρέπει να επιμορφωθούν. Δε βλέπω το λόγο για τέτοια επιμόρφωση».

6.6.4. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τους φορείς επιμόρφωσης για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας

Αναφερόμενοι στους φορείς, που κατά τη γνώμη τους, θα πρέπει να οργανώσουν και να πραγματοποιήσουν την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της Β/θμιας Εκπ/σης για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής τους ικανότητας, όλοι σχεδόν συμφωνούν ότι υπεύθυνο για την επιμόρφωση είναι το Υπουργείο Παιδείας και στη συνέχεια οι εποπτευόμενοι από αυτό φορείς «Νομίζω ότι ο πιο αρμόδιος φορέας είναι το Υπουργείο Παιδείας, για να την αναλάβει, που είναι και το καθ' ύλην αρμόδιο υπουργείο για τα θέματα της εκπαίδευσης. Να βρει τους φορείς που είναι πιστοποιημένοι και που μπορούν να στηρίζουν τους εκπαιδευτικούς σ' αυτή τους την προσπάθεια». Την επιμόρφωση μπορούν, σύμφωνα με τις απόψεις που διατυπώνονται, να αναλάβουν οι Διευθύνσεις Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης «Οι φορείς είναι η ΔΔΕ», οι Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου Παιδαγωγικής και Επιστημονικής Ευθύνης και τα αντίστοιχα γραφεία τους, τα ΠΕΚΕΣ «Υπάρχουν οι σχολικοί σύμβουλοι, υπάρχουν τα γραφεία σχολικών συμβούλων, υπάρχουν τα λεγόμενα ΠΕΚΕΣ, υπάρχουν σύμβουλοι παιδαγωγικής ευθύνης που έχουν ένα πάρα πολύ σημαντικό έργο να επιτελέσουν» και το ΙΕΠ «Φορέας ... υποθέτω το ΙΕΠ;».

Κάποιοι θεωρούν ότι τα διαπολιτισμικά σχολεία θα πρέπει να αναλάβουν τη διεξαγωγή επιμορφωτικών προγραμμάτων για την καλλιέργεια της διαπολιτισμικής ικανότητας των εκπαιδευτικών *«τα ίδια τα σχολεία θα μπορούσαν να αναλάβουν τέτοιες ημερίδες, τα ίδια τα πολυπολιτισμικά σχολεία»*, ενώ αρκετοί ότι τα Πανεπιστήμια είναι οι καταλληλότεροι φορείς για την επιμόρφωση αυτού του περιεχομένου *«το Πανεπιστήμιο είναι ο κατεξοχήν φορέας που θα μπορεί να επιμορφώσει και θα έπρεπε τα Πανεπιστήμια να αναλαμβάνουν αυτό»*.

Σύμφωνα με άλλους το Υπουργείο Πολιτισμού μπορεί να είναι φορέας επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση *«το υπουργείο Πολιτισμού»* ή ακόμα και το Υπουργείο Μετανάστευσης *«το υπουργείο μετανάστευσης»*. Κάποιοι άλλοι θεωρούν κατάλληλο φορέα για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών πάνω στο συγκεκριμένο θέμα την Ύπατη Αρμοστεία για τους πρόσφυγες *«ίσως η Ύπατη Αρμοστεία»*, ενώ άλλοι εκπαιδευτικούς ευρωπαϊκούς οργανισμούς *«Θα μπορούσαν να είναι και εθνικοί φορείς αλλά και όπως είπα πριν και μέσα από ευρωπαϊκούς οργανισμούς μέσα από τα Erasmus που είναι ο κατεξοχήν φορέας που μπορεί να εκπαιδεύσει»*. Η διοργάνωση επιμορφωτικών προγραμμάτων από φορείς εξειδικευμένους σε θέματα δικαιωμάτων των μειονοτήτων είναι μια ακόμη πρόταση των εκπαιδευτικών *«Ενδεχομένως φορείς οι οποίοι έχουν ασχοληθεί με θέματα διαφορετικότητας που πηγάζουν ... με θέματα διαφορετικότητας που αναφέρονται και στην ίδια την κοινωνία στην οποία μιλάμε, για πρώτη φάση. Δηλαδή οι φορείς που αφορούν τη θέση της γυναίκας , φορείς που ασχολούνται με θέματα, ξέρω γω, των διαφορετικών ... που ασχολούνται δηλαδή με θέματα μειονοτήτων όχι μόνο θρησκευτικών ή γλωσσικών αλλά και με τους λοάκι, ας πούμε, με τις γυναίκες, με ... που έχουν αντιμετωπίσει τέτοια θέματα, νομίζω ότι θα μπορούσαν να συνεισφέρουν πολύ στους εκπαιδευτικούς»*, ενώ άλλοι θεωρούν ότι ο Δήμος μπορεί να αναλάβει την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής τους δεξιότητας *«ο Δήμος»*.

Κάποιοι από τους εκπαιδευτικούς προτείνουν την επιμόρφωση από ψυχολόγους για την αποτελεσματικότερη διαχείριση των ψυχολογικών προβλημάτων των μεταναστών μαθητών *«ψυχολόγοι, για να μπορέσουμε να χειριστούμε και να διαχειριστούμε και τα ψυχολογικά προβλήματα των παιδιών που έρχονται στη χώρα μας»*. Άλλοι θεωρούν ότι φορείς επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης μπορεί να είναι τα βιοτεχνικά και εμπορικά *ακόμα και*

ιδιωτικοί παράγοντες και οργανισμοί που μπορεί να βοηθήσουν, υπάρχουν τα βιοτεχνικά και επαγγελματικά επιμελητήρια, υπάρχουν και επιχειρήσεις». Τέλος, ένας εκπαιδευτικός δηλώνει ότι δεν γνωρίζει ποιοι φορείς θα ήταν οι κατάλληλοι για να αναλάβουν την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής τους ικανότητας «Τώρα εδώ πάλι ... τώρα για φορείς δεν ξέρω ποιος θα μπορούσε να την αναλάβει».

6.6.5. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τις μορφές της επιμόρφωσης για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας

Για τους περισσότερους από τους εκπαιδευτικούς της Β/θμιας Εκπαίδευσης η καταλληλότερη μορφή επιμόρφωσης για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής δεξιότητας είναι τα σεμινάρια «*Θεωρώ ότι πρέπει να έχουν τη μορφή επιμορφωτικών σεμιναρίων*». Τα σεμινάρια αυτά για κάποιους θα πρέπει να γίνονται σε ενημερωτικές ζώνες μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης «*Μπορεί να γίνουν ιδίως τώρα με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση τα περισσότερα θα λέγαμε οι περισσότερες ενημερωτικές ζώνες γίνονται μέσω υπολογιστή*», με την παράλληλη δημιουργία φόρουμ για την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς «*να υπάρχει ένα ανοιχτό φόρουμ που οι εκπαιδευτικοί που υπηρετούν σε διάφορα μέρη της Ελλάδας θα μπορούν να αλληλεπιδρούν και έτσι η εμπειρία του ενός να μπορεί να γίνεται χρήσιμη για τον άλλον*», ενώ για κάποιους άλλους θα πρέπει να γίνονται διαζώσης «*νομίζω ότι πιο πολύ η μορφή θα ήταν διαζώσης και όχι μέσω κάποιας πλατφόρμας. Είναι πολύ ψυχρό. Θα ήταν προτιμότερο διαζώσης, μικρές ομαδούλες, που να μπορείς να συζητήσεις και το βασικό είναι ο επιμορφωτής να έχει εμπειρία πάνω σ' αυτό*».

Για αρκετούς εκπαιδευτικούς η επιμόρφωση θα πρέπει να έχει τη μορφή βιωματικών εργαστηρίων «*Θα μπορούσε να είναι βιωματική η εκπαίδευση για τη διαπολιτισμική ικανότητα*» ή ακόμα με παρακολούθηση μαθημάτων στα διαπολιτισμικά σχολεία «*να πάμε να επισκεφτούμε ένα τέτοιο σχολείο. Δηλαδή μέσα στην επιμόρφωση πρέπει να υπάρξει και επίσκεψη σε μια τέτοια πραγματική τάξη με κάποιον εκπαιδευτικό που ήδη εφαρμόζει αυτές τις μεθόδους // Με επισκέψεις, κατ' αρχήν σε διαπολιτισμικά σχολεία,*

με παρακολούθηση διδασκαλίας σε τάξεις από τα αντίστοιχα σχολεία, με συζητήσεις με εκπαιδευτικούς που έχουν πλούσια εμπειρία σε ανάλογα θέματα».

Κάποιοι προτείνουν την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε ετήσιο πρόγραμμα «ίσως στα πλαίσια ενός σεμιναρίου, στα πλαίσια ενός ετήσιου προγράμματος», κάποιοι μιλούν για την παρακολούθηση μετεκπαιδευτικών προγραμμάτων οργανωμένων από τα Πανεπιστήμια «Σίγουρα τα μεταπτυχιακά προγράμματα είναι πολύ καλύτερα ή έστω τα διάφορα προγράμματα που διοργανώνουν τα πανεπιστήμια ή άλλοι φορείς που έχουν ένα σεβαστό αριθμό ωρών», ενώ άλλοι θεωρούν ως την καταλληλότερη μορφή επιμόρφωση την παρακολούθηση ενός σχετικού με το θέμα μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών «Σίγουρα υπάρχουν τα μεταπτυχιακά προγράμματα». Τέλος, ένας εκπαιδευτικός δηλώνει ότι δε γνωρίζει ποια μορφή επιμόρφωσης θα ήταν η καταλληλότερη για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης «Αλλά η επιμόρφωση θα μπορούσε να έχει χαρακτήρα ...ζούμε και σε παράξενες συνθήκες ... δεν ξέρω πώς θα μπορούσε να υλοποιηθεί αυτό».

Πίνακας 6. Κατηγορίες και κωδικοί του θεματικού άξονα: «Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας»

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
43. Τρόποι ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς 13	<p>ΕΠΤΑΝΔΙΔ: Η κάθε τύπου επιμόρφωση βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p> <p>ΕΞΕΜΤΑΔΠ: Η εξειδικευμένη επιμόρφωση μοναδικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p> <p>ΕΕΕΠΤΑΔΔ: Η εκπαίδευση με επιστημονικό τρόπο σε ευρωπαϊκά προγράμματα για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p> <p>ΣΥΕΥΕΚΕΡ: Η συμμετοχή σε ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματος, Erasmus βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p> <p>ΕΕΑΧΒΙΕΠ: Η εκμετάλλευση της εμπειρίας των εκπαιδευτικών άλλων χωρών βασικός τρόπος για τη βελτίωση της ικανότητας επικοινωνίας με άλλους πολιτισμούς</p> <p>ΕΚΤΑΙΓΚΠ: Οι εκπαιδευτικές εκδρομές βασικός τρόπος ανάπτυξης</p>

	<p>της ικανότητας της γνωριμίας και της κατανόησης των άλλων πολιτισμών</p> <p>ΚΔΣΕΤΑΣΠ: Οι κοινές δράσεις με άλλα σχολεία και εκπαιδευτικούς βασικός τρόπος ανάπτυξης της ικανότητας της συνεργασίας και της προσαρμογής</p> <p>ΕΜΔΔΕΤΚΔ: Η εμπλοκή του εκπαιδευτικού σε δράσεις διαπολιτισμικής εκπαίδευσης τρόπος καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p> <p>ΕΡΔΙΣΤΚΔ: Η εργασία σε διαπολιτισμικό σχολείο τρόπος καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p> <p>ΑΠΕΠΠΤΑΔ: Η απόκτηση εμπειρίας σε πολυπολιτισμικές τάξεις τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p> <p>ΕΕΕΜΘΑΝΤ: Η εκμετάλλευση της εμπειρίας άλλων εκπαιδευτικών μέσα από τη θεσμοθέτηση των ανοιχτών τάξεων</p> <p>ΣΕΕΔΕΤΑΔ: Η συνεργασία με εκπαιδευτικούς έμπειρους στη διαπολιτισμική εκπαίδευση τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p> <p>ΕΠΘΨΥΤΑΔ: Η επιμόρφωση σε θέματα ψυχολογίας τρόπος απόκτησης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p>
<p>44. Η ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ως αποτέλεσμα της προσωπικής προσπάθειας των εκπαιδευτικών 10</p>	<p>ΑΝΘΕΑΔΔΕ: Αναγκαία η θέληση του εκπαιδευτικού για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p> <p>ΔΥΑΛΔΠΡΕ: Δύσκολη η αλλαγή της δομής της προσωπικότητας του εκπαιδευτικού</p> <p>ΠΡΠΡΤΑΔΙ: Η προσωπική προσπάθεια τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p> <p>ΑΝΠΠΡΑΔΔ: Ανεπαρκής η προσωπική προσπάθεια του εκπαιδευτικού για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p> <p>ΓΛΜΤΑΔΙΔ: Η γλωσσομάθεια τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p> <p>ΤΑΤΡΑΔΙΔ: Τα ταξίδια τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p> <p>ΕΔΙΤΑΔΕΔ: Η επαφή με την κουλτούρα άλλων πολιτισμών βασικός τρόπος απόκτησης δεκτικότητας στο διαφορετικό</p> <p>ΑΛΚΑΕΚΠΣ: Αξιοποίηση της λογοτεχνίας για την καλλιέργεια ενσυναίσθησης, κοινωνικής και πολιτικής συνείδησης</p> <p>ΑΓΤΡΚΔΔΕ: Άγνοια του εκπαιδευτικού για τους τρόπους καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς</p> <p>ΑΓΕΚΕΝΔΞ: Άγνοια του εκπαιδευτικού για την έννοια των διαπολιτισμικών δεξιοτήτων</p>
<p>45. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας 9</p>	<p>ΕΠΕΚΤΑΔΙ: Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ο καλύτερος θεσμικά τρόπος για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας</p> <p>ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των</p>

	<p>εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας</p> <p>ΑΝΕΘΑΜΠ: Αναγκαιότητα η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για θετικά αποτελέσματα στη μόρφωση όλων των παιδιών</p> <p>ΑΝΕΠΡΕΠΣ: Αναγκαιότητα επιμόρφωσης και πρακτικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών σε πραγματικές συνθήκες</p> <p>ΥΠΕΠΡΕΞΕ: Υποχρέωση των εκπαιδευτικών η επιμόρφωση λόγω των ραγδαίων εξελίξεων στο χώρο της εκπαίδευσης</p> <p>ΑΔΑΡΕΚΕΚ: Αδιανόητη η άρνηση του εκπαιδευτικού στην επιμόρφωση</p> <p>ΑΝΠΡΕΚΕΠ: Αναγκαία η προθυμία του εκπαιδευτικού για επιμόρφωση</p> <p>ΧΡΠΕΠΑΔΙ: Χρήσιμη περιορισμένης μορφής επιμόρφωση για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας</p> <p>ΠΕΕΠΑΔΠ: Περιττή η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας</p>
46. Φορείς επιμόρφωσης 18	<p>ΥΠΑΙΘΦΟΕ: Το Υπουργείο Παιδείας φορέας επιμόρφωσης</p> <p>ΔΔΕΦΟΡΕΠ: Οι ΔΔΕ φορείς επιμόρφωσης</p> <p>ΣΥΕΕΕΕΦΕ: Οι Συντονιστές Εκπαιδευτικού έργου επιστημονικής ευθύνης φορέας επιμόρφωσης</p> <p>ΣΥΕΕΠΕΦΕ: Οι Συντονιστές Εκπαιδευτικού έργου παιδαγωγικής ευθύνης φορέας επιμόρφωσης</p> <p>ΓΡΣΥΕΕΦΕ: Τα γραφεία των συντονιστών εκπαιδευτικού έργου φορέας επιμόρφωσης</p> <p>ΠΕΚΕΣΦΕ: Τα ΠΕΚΕΣ φορέας επιμόρφωσης</p> <p>ΙΕΠΦΟΕΠ: Το ΙΕΠ φορέας επιμόρφωσης</p> <p>ΟΡΕΠΠΔΙΣ: Οργάνωση επιμορφωτικών προγραμμάτων από τα διαπολιτισμικά σχολεία</p> <p>ΠΑΝΕΦΟΕ: Τα Πανεπιστήμια φορέας επιμόρφωσης</p> <p>ΥΠΠΟΛΦΟΕ: Το Υπουργείο Πολιτισμού φορέας επιμόρφωσης</p> <p>ΥΠΜΕΤΦΟΕ: Το Υπουργείο Μετανάστευσης φορέας επιμόρφωσης</p> <p>ΥΠΑΡΜΦΟΕ: Η Ύπατη Αρμοστεία φορέας επιμόρφωσης</p> <p>ΕΥΡΦΟΦΟΕ: Ευρωπαϊκοί οργανισμοί φορέας επιμόρφωσης</p> <p>ΦΕΕΞΘΔΙΜ: Φορείς επιμόρφωσης εξειδικευμένοι σε θέματα δικαιωμάτων των μειονοτήτων</p> <p>ΔΗΜΦΟΕΠ: Ο Δήμος φορέας επιμόρφωσης</p> <p>ΕΨΔΨΠΑΜ: Επιμόρφωση από ψυχολόγους για την διαχείριση των ψυχολογικών προβλημάτων των αλλοδαπών μαθητών</p> <p>ΒΙΕΠΕΠΦΕ: Τα βιοτεχνικά και επαγγελματικά επιμελητήρια φορέας</p>

	<p>επιμόρφωσης</p> <p>ΙΔΠΑΕΠΦΕ: Ιδιωτικοί παράγοντες και επιχειρήσεις φορέας επιμόρφωσης</p> <p>ΑΓΕΚΦΟΕΠ: Άγνοια του εκπαιδευτικού για το θέμα των φορέων επιμόρφωσης</p>
47. Μορφές επιμόρφωσης 9	<p>ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσω σεμιναρίων</p> <p>ΜΕΕΖΕΑΠΕ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε ενημερωτικές ζώνες μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης</p> <p>ΔΗΦΑΠΕΜΠ: Δημιουργία φόρουμ για την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς</p> <p>ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών δια ζώσης μέσω σεμιναρίων</p> <p>ΕΠΕΚΒΙΕΡ: Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με βιωματικά εργαστήρια</p> <p>ΕΠΕΠΜΔΙΣ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών με παρακολούθηση μαθημάτων στα διαπολιτισμικά σχολεία</p> <p>ΕΠΕΚΕΤΠΡ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε ετήσιο πρόγραμμα</p> <p>ΜΟΕΠΜΕΠΡ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών με την παρακολούθηση μετεκπαιδευτικών προγραμμάτων</p> <p>ΕΠΜΜΕΤΠΡ: Επιμόρφωση μέσω μεταπτυχιακών προγραμμάτων</p> <p>ΑΓΕΚΜΟΕΠ: Άγνοια εκπαιδευτικού για το θέμα των μορφών επιμόρφωσης</p>

7. Συζήτηση των αποτελεσμάτων και προτάσεις

Οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας Εκπ/σης της περιοχής των Γιαννιτσών που πήραν μέρος στην έρευνα, απαντώντας ο καθένας με το δικό του τρόπο στις ερωτήσεις των συνεντεύξεων, στην πλειοψηφία τους, δήλωσαν ότι το θέμα είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον και επίκαιρο και εξέφρασαν τις απόψεις τους για όσα ερωτήθηκαν, απόψεις οι οποίες καταγράφηκαν, έγιναν αντικείμενο επεξεργασίας και τελικά αποτυπώθηκαν στα αποτελέσματα της έρευνας. Στο κεφάλαιο των της Συζήτησης των αποτελεσμάτων αυτών θα γίνει προσπάθεια να αναλυθούν και να σχολιαστούν τα ευρήματα αυτά αλλά και να γίνει σύγκρισή τους με τα ευρήματα άλλων ερευνών με το ίδιο ή παρόμοιο θέμα.

7.1. Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας

7.1.1. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας

Οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας Εκπ/σης της περιοχής των Γιαννιτσών που συμμετείχαν στην έρευνα δίνουν ενδιαφέροντες ορισμούς της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας ατόμων, ευρύτερων ομάδων ή και λαών. Οι ορισμοί αυτοί σε μεγάλο βαθμό αλληλοκαλύπτονται και αλληλοσυμπληρώνονται, με αποτέλεσμα στο σύνολο να συντίθεται ένας ολοκληρωμένος ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας, ο οποίος εν πολλοίς την προσδιορίζει με τρόπο παρόμοιο με τις αντίστοιχες βιβλιογραφικές αναφορές, που καλύπτουν το πρώτο μέρος αυτής της εργασίας.

Ορίζουν, λοιπόν, την πολιτισμική ταυτότητα μιας πληθυσμιακής ομάδας ως το σύνολο των γνωρισμάτων και των ιδιοτήτων της, τα οποία την οριοθετούν και τη διαφοροποιούν μέσα στο πολιτισμικό γίγνεσθαι, ως το σύνολο των πολιτισμικών χαρακτηριστικών ενός λαού και ως το σύνολο των προσδιοριστικών στοιχείων τα οποία συνθέτουν το «εμείς», όταν πρόκειται για κράτος και του «εγώ», όταν πρόκειται για άτομο. Είναι, ακόμη, γι' αυτούς η πολιτισμική ταυτότητα ενός ατόμου το σύνολο των κοινωνικών χαρακτηριστικών ενός ανθρώπου. Προχωρώντας παραπέρα, ορίζουν την πολιτισμική ταυτότητα ως τη συνείδηση των γνωρισμάτων και των ιδιοτήτων βάσει των οποίων ο άνθρωπος τοποθετεί τον εαυτό του μέσα στο χώρο και την ιστορία σε συνδυασμό με την επίγνωση της προέλευσης και του

προορισμού του μέσα στο πολιτισμικό γίγνεσθαι. Αυτή, ακριβώς, η συνειδητοποίηση των παραπάνω, βοηθά τον καθένα να έχει την αίσθηση του «ανήκειν» σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό και πολιτισμικό σύνολο.

Για άλλους, πάλι, η πολιτισμική ταυτότητα είναι το σύνολο των αρχών και αντιλήψεων ενός ανθρώπου, τα οποία διαμορφώνονται από τον τρόπο με τον οποίο κάθε άνθρωπος ανατρέφεται, με αποτέλεσμα για τη διαμόρφωση της πολιτισμικής ταυτότητας ενός ανθρώπου πολύ μεγάλο ρόλο να παίζει και ο τρόπος με τον οποίο ο άνθρωπος κοινωνικοποιείται, όπως καταλήγουν.

7.1.2. Τα χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας

Αναφερόμενοι στα χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα που οριοθετούν και προσδιορίζουν την πολιτισμική ταυτότητα ενός ατόμου, μιας ευρύτερης ομάδας ή και ενός λαού, οι εκπαιδευτικοί, παρουσιάζουν ταυτόσημες απόψεις. Στο σύνολό τους αναφέρουν τη γλώσσα, ως το πιο σημαντικό από αυτά. Άλλα χαρακτηριστικά, τα οποία επισημαίνουν είναι η εθνική και ιστορική συνείδηση ατόμων και ομάδων, η θρησκεία, η καταγωγή, τα ήθη, τα έθιμα, οι παραδόσεις ενός λαού, αλλά και η κουλτούρα του, γενικότερα. Κάποιοι αναφέρουν, ειδικότερα, την τέχνη στις ποικίλες μορφές της, ως ένα από τα χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας, ενώ άλλοι υποστηρίζουν ότι και οι καθημερινές συνήθειες, ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι οργανώνουν τη ζωή τους και ανατρέφουν τα παιδιά τους αποτελούν στοιχείο που προσδιορίζει την πολιτισμική τους ταυτότητα.

Μια ακόμη άποψη που διατυπώνεται από αρκετούς είναι ότι οι πεποιθήσεις που φέρουν άτομα ή ομάδες, οι αντιλήψεις τους για τα διάφορα θέματα, οι ηθικές αρχές τις οποίες ενστερνίζονται και γενικά η νοοτροπία τους αποτελούν στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής τους ταυτότητας. Το γεγονός, ακόμα, ότι η πολιτισμική ταυτότητα δημιουργείται και διαμορφώνεται μέσω των κοινωνικών επαφών που ένα άτομο έχει κατά τη διάρκεια της ζωής του αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας, σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσαν οι εκπαιδευτικοί. Επίσης, ο χώρος στον οποίο ζει ένας άνθρωπος, είτε είναι ο χώρος στον οποίο γεννήθηκε είτε αυτός στον οποίο έχει επιλέξει ή αναγκαστεί να ζήσει

μπορεί να αποτελέσει χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής του ταυτότητας.

Και καθώς ο χώρος στον οποίο διαβιώνει ένας άνθρωπος ή ακόμα και μια ομάδα ανθρώπων μπορεί να αλλάξει εκούσια ή ακούσια, και επομένως και οι άνθρωποι με τους οποίους έρχεται σε επαφή να φέρουν διαφορετικό πολιτισμικό φορτίο από τον ίδιο, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η άποψη που υποστηρίζουν κάποιοι από τους εκπαιδευτικούς είναι ότι ένα από τα χαρακτηριστικά της πολιτισμικής ταυτότητας είναι η ρευστότητά της, καθώς δεν είναι κάτι παγιωμένο αλλά μεταβάλλεται ανάλογα με τις συνθήκες της ζωής. Γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω πως οι απόψεις των εκπαιδευτικών για την έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας συμπίπτουν σε μεγάλο βαθμό με όσα αναφέρονται για το ίδιο θέμα στην ελληνική και ξένη βιβλιογραφία, όπως έχει παρουσιαστεί στο πρώτο μέρος της εργασίας.

7.1.3. Η έννοια της πολιτισμικής ετερότητας

Οι απόψεις που διατυπώνουν οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα για την έννοια της πολιτισμικής ετερότητας ταυτίζονται μεταξύ τους σε πολύ μεγάλο βαθμό, και οι όποιες μικροδιαφορές υπάρχουν, συμβάλλουν στη σύνθεση ενός ολοκληρωμένου ορισμού. Αυτός ο ορισμός, σε γενικές γραμμές, συμφωνεί με όσα αναφέρει για το θέμα της πολιτισμικής ετερότητας η ελληνική και η διεθνής βιβλιογραφία.

Η έννοια της πολιτισμικής ετερότητας σχετίζεται, λοιπόν, με τις διαφορές και τις ιδιαιτερότητες στο πολιτισμικό φορτίο και την πολιτισμική ταυτότητα που φέρουν άνθρωποι, ομάδες και ολόκληροι λαοί. Αποτελεί το σύνολο των ιδιοτήτων που διαφοροποιούν τον έναν πολιτισμό από έναν άλλο, γενικά, και τις πολιτισμικές ταυτότητες ανθρώπων ή λαών, ειδικότερα. Ακόμη, η ιδιαίτερη πολιτισμική και κοινωνική ταυτότητα ενός ανθρώπου ή μιας ομάδας μέσα στην ίδια περιοχή και σε δεύτερο επίπεδο η συνειδητοποίηση αυτής της ιδιαιτερότητας είναι ένας ορισμός της πολιτισμικής ετερότητας. Για άλλους, πάλι, είναι το σύνολο των στοιχείων που διαφοροποιούν ένα άτομο από την κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα, ενώ για άλλους, η πολιτισμική ετερότητα είναι εκδήλωση της προσπάθειας ομάδων με διαφορετικά

πολιτισμικά χαρακτηριστικά να ενταχθούν σε μια κοινωνία με διακριτή πολιτισμική ταυτότητα.

Η ποικιλία στις πολιτισμικές ταυτότητες και η ύπαρξη διαφορετικών αλλά όχι κατ' ανάγκη αντίθετων πολιτισμικών στοιχείων ανάμεσα σε λαούς που συνυπάρχουν στον ίδιο γεωγραφικό χώρο και οι οποίοι μπορεί να αντιλαμβάνονται με διαφορετικό τρόπο την έννοια του πολιτισμού αλλά και της διαχείρισης των καθημερινών θεμάτων, είναι, επίσης, ένας από τους ορισμούς της πολιτισμικής ετερότητας. Τέλος, κάποιιο ταυτίζουν την πολιτισμική ετερότητα με την πολυπολιτισμικότητα. Αξίζει να σημειωθεί εδώ, ότι παρά το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί είναι γενικά ικανοί να περιγράψουν την έννοια της πολιτισμικής ετερότητας, υπάρχει ένας εκπαιδευτικός που δηλώνει ότι δεν την έχει ακούσει και δε γνωρίζει τι μπορεί να σημαίνει.

7.1.4. Ο επηρεασμός της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού από τις επαφές τους με άλλους λαούς

Κοινή αντίληψη όλων των εκπαιδευτικών που πήραν μέρος στην έρευνα είναι ότι η πολιτισμική ταυτότητα ενός λαού επηρεάζεται από την επαφή του με άλλους λαούς, και ότι η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους λαούς είναι ένα φαινόμενο όλων των εποχών, που δε μπορεί παρά να γίνεται εντονότερο τη σημερινή εποχή της παγκοσμιοποίησης. Καθώς, η συγκρότηση της πολιτισμικής ταυτότητας δεν είναι δυνατή παρά μόνο μέσα από την επαφή με το διαφορετικό, η ανταλλαγή πολιτισμικών στοιχείων ανάμεσα στους λαούς, όταν αυτοί έρχονται σε επαφή μεταξύ τους, είναι φαινόμενο φυσιολογικό και αποτελεί υγιή και απαραίτητη διαδικασία για την επιβίωση ενός πολιτισμού. Ειδικότερα, η ανταλλαγή πολιτισμικών στοιχείων ανάμεσα στους λαούς στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες είναι όχι απλώς αναπόφευκτη αλλά έχει, για τους περισσότερους, θετικό πρόσημο. Αυτή η αλληλεπίδραση δε θεωρείται ότι αποτελεί λόγο αλλοίωσης της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού, εκτός, βέβαια από τις περιπτώσεις που μπορεί να πάρει τη μορφή αναγκαστικής ή εθελούσιας προσαρμογής της πολιτισμικής ταυτότητας ατόμων ή ομάδων στην κυρίαρχη πολιτισμική ταυτότητα. Θα πρέπει, τέλος, να σημειωθεί σ' αυτό το σημείο, η επιφύλαξη που εκφράζουν κάποιοι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι εντοπίζουν τον κίνδυνο απόρριψης του διαφορετικού και ακόμα και

συγκρουσιακών καταστάσεων σε μια κοινωνία, στην περίπτωση που η επαφή ανάμεσα στις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες είναι αρνητική.

7.1.5. Οι τρόποι επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς

Αναφερόμενοι στους τρόπους με τους οποίους οι λαοί έρχονται σε επαφή μεταξύ τους οι εκπαιδευτικοί συμφωνούν μεταξύ τους ότι οι μετακινήσεις των ανθρώπων, για όποιο λόγο κι αν γίνονται, είτε είναι αποτέλεσμα επιλογής είτε εξαναγκασμού, αποτελούν τρόπο επαφής ανάμεσα στους λαούς και κατά συνέπεια τρόπο αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους πολιτισμούς. Η γνωριμία με τις αντιλήψεις και τις πρακτικές των άλλων λαών και η ανταλλαγή πληροφοριών ανάμεσα σε φορείς διαφορετικών πολιτισμών είναι ένας από τους τρόπους επηρεασμού της πολιτισμικής τους ταυτότητας, όπως άλλωστε και η εξοικειώσή τους με τις καθημερινές συνήθειες των άλλων. Επίσης, η ενσωμάτωση ενός ανθρώπου στο περιβάλλον μιας κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδας αποτελεί επίσης τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητάς του. Οι κοινωνικές σχέσεις και ειδικότερα οι μικτοί γάμοι επηρεάζουν, κατά άλλους, σε μεγάλο βαθμό, την πολιτισμική ταυτότητα των ανθρώπων. Η ανταλλαγή γλωσσικών δανείων και γενικότερα η ανταλλαγή πολιτισμικού φορτίου, η τέχνη και οι πολιτιστικές δράσεις θεωρούνται τρόποι επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας των ανθρώπων και των λαών, όπως άλλωστε και η φοίτηση στο σχολείο παιδιών με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες. Οι εκπαιδευτικοί, μιλώντας ειδικότερα για την εποχή μας, θεωρούν ότι το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, είναι ένας σύγχρονος τρόπος επαφής και αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε ανθρώπους και λαούς. Επίσης, διατυπώνουν την άποψη ότι το κλίμα που δημιουργούν τα ΜΜΕ απέναντι στις διαφορετικές ομάδες είναι δυνατόν να επηρεάσει την πολιτισμική τους ταυτότητα. Είναι σημαντικό να τονίσουμε εδώ ότι οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα, στην πλειοψηφία τους, βλέπουν θετικά την αλληλεπίδραση ανάμεσα στους φορείς των διαφορετικών πολιτισμών, θεωρώντας την τρόπο εμπλουτισμού των πολιτισμικών ταυτοτήτων ανθρώπων και λαών.

7.1.6. Οι παράγοντες που καθορίζουν το βαθμό επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς

Ο βαθμός επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού, όταν αυτός έρχεται σε επαφή με άλλους λαούς καθορίζεται από διάφορους παράγοντες, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς που πήραν μέρος στην έρευνα. Οι παράγοντες αυτοί μπορεί να είναι ο βαθμός γνώσης και βιωματικής σχέσης ενός λαού με την πολιτισμική του ταυτότητα, το πόσα κοινά στοιχεία υπάρχουν ανάμεσα στους πολιτισμούς που έρχονται σε επαφή, ο αριθμός των ανθρώπων διαφορετικού πολιτισμού που διαβιούν στον ίδιο χώρο, η χρονική διάρκεια και η ένταση της επαφής ανάμεσα στους λαούς που φέρουν διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά.

7.2. Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας

7.2.1. Η έννοια της πολυπολιτισμικότητας

Στην προσπάθειά τους να ορίσουν την έννοια της πολυπολιτισμικότητας αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς που πήραν μέρος στην έρευνα, την περιγράφουν ως την ύπαρξη διαφορετικών και ενίοτε αντίθετων πολιτισμικών ταυτοτήτων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο ή, αλλιώς, ως την ύπαρξη συμπαγών ή μη πληθυσμιακών ομάδων με διαφορετικό πολιτισμό σε μια κοινωνία. Με τη χρήση του απλού όρου ύπαρξη, ενδεχομένως, υπονοείται ότι οι διαφορετικές αυτές πολιτισμικές ομάδες δεν έρχονται σε επαφή μεταξύ τους σε μεγάλο βαθμό ή ότι η επαφή αυτή και ο τρόπος με τον οποίο γίνεται δεν είναι κάτι που θα πρέπει να εξετάσουμε, τουλάχιστον μέσα στο πλαίσιο του ορισμού της πολυπολιτισμικότητας. Από την άλλη, παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν το σύνθετο όρο συνύπαρξη ή τον όρο συμβίωση, δηλώνοντας με αυτόν τον τρόπο ότι οι διαφορετικές ομάδες έρχονται σε επαφή μεταξύ τους και αλληλεπιδρούν. Έτσι μιλούν για συνύπαρξη ανθρώπων διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας στον ίδιο χώρο, για συνύπαρξη πολλών εθνικοτήτων, διαφορετικών πολιτισμών, ανθρώπων από διαφορετικές κουλτούρες ή για συμβίωση διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Άλλοι εκπαιδευτικοί θεωρούν την πολυπολιτισμικότητα έκφραση συνώνυμη της πολιτισμικής ετερότητας, ενώ άλλοι την ορίζουν ως την αναγκαία διασταύρωση των πολιτισμικών ταυτοτήτων στη σύγχρονη εποχή, και ως επέκταση, το συγκερασμό των διαφορετικών στοιχείων που συνθέτουν αυτές τις ταυτότητες. Για κάποιους, πολυπολιτισμικότητα είναι η εξοικείωση με τη διαφορετικότητα ανάμεσα στους πολιτισμούς, με αποτέλεσμα την προστασία της ιδιαιτερότητας των επιμέρους ομάδων και τη θετική αλληλεπίδραση ανάμεσά τους.

Είναι απαραίτητο να τονίσουμε σ' αυτό το σημείο ότι αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς δηλώνουν με έμφαση ότι η συνύπαρξη ανάμεσα στις διαφορετικές ομάδες οφείλει να συμβαίνει μέσα σε πλαίσιο σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα οποία πρέπει να υπερτερούν και να εφαρμόζονται από όλους και για την προστασία όλων, ανεξάρτητα από την πολιτισμική ομάδα στην οποία ανήκουν. Και σε αυτή την περίπτωση οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για το τι είναι πολυπολιτισμικότητα δε διαφέρουν από τα όσα αναφέρει για το θέμα η ελληνική και διεθνής βιβλιογραφία.

7.2.2. Τα χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών

Οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα συμφωνούν ότι βασικό χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών είναι πρώτα από όλα το ότι οι πολιτισμικές ομάδες που συνυπάρχουν ή συμβιώνουν σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία έχουν διαφορετικό τρόπο αντίληψης και θεώρησης των πραγμάτων. Αυτό σημαίνει ότι για να μπορεί να λειτουργήσει μια τέτοια κοινωνία θα πρέπει να έχει ως κύρια χαρακτηριστικά την ανοχή, το σεβασμό και τη διάθεση κατανόησης και αποδοχής του διαφορετικού. Έτσι, η πρόκληση της γνωριμίας με το διαφορετικό αποτελεί για κάποιους εκπαιδευτικούς χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών. Για άλλους, η αλληλεγγύη και ο αλληλοσεβασμός που αναπτύσσεται ανάμεσα σε ανθρώπους με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες αποτελούν κύρια χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών, όπως άλλωστε και η προοδευτικότητα και η φιλελεύθερη και δημοκρατική νοοτροπία. Θεωρούν επίσης, την ισότιμη αντιμετώπιση όλων των ανθρώπων, ανεξαρτήτως καταγωγής ή

προέλευσης ως ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά που παρουσιάζει μια πολυπολιτισμική κοινωνία

Στα παραπάνω, τα οποία θεωρούμε ότι έχουν θετικό πρόσημο, οι εκπαιδευτικοί έρχονται να προσθέσουν την ποικιλία των πολιτισμικών στοιχείων που συναντώνται στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες και στην παρουσία σ' αυτές πολλών και διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων, ως θετικά χαρακτηριστικά της λειτουργίας αυτών των κοινωνιών. Στο ίδιο κλίμα κινούμενοι, αναφέρονται στον πλουραλισμό και την πολυμορφία σε κάθε έκφανση της ζωής, ενώ ταυτόχρονα η προσπάθεια της κάθε ομάδας να διατηρήσει την ιδιαιτερότητά της, παρουσιάζεται από εκπαιδευτικούς ως ένα θετικό χαρακτηριστικό της λειτουργίας των πολυπολιτισμικών κοινωνιών. Η προσπάθεια καταπολέμησης του ρατσισμού και αρμονικής συνύπαρξης ή συμβίωσης ανθρώπων από διαφορετικούς πολιτισμούς είναι, όπως δηλώνουν κάποιοι από τους εκπαιδευτικούς είναι χαρακτηριστικό της σωστής λειτουργίας μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Άλλα θετικά χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών είναι για τους εκπαιδευτικούς η δυνατότητα ανταλλαγής απόψεων ανάμεσα στους πολιτισμούς και η καλλιέργεια της ευελιξίας και της προσαρμοστικότητας από όσους ζουν σ' αυτές.

Πέρα όμως από τα παραπάνω οι εκπαιδευτικοί εντοπίζουν και αρνητικά χαρακτηριστικά ή δυσλειτουργίες που παρουσιάζουν οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες, ξεκινώντας από το σχόλιο ότι η πολιτισμική ισότητα αποτελεί αιτούμενο και όχι υφιστάμενο χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών. Έτσι, στην πραγματικότητα, υπάρχει καχυποψία και επιφύλαξη απέναντι στο διαφορετικό, το οποίο συχνά στοχοποιείται από την κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα, η οποία επιδιώκει να επιβάλει την εξουσία της. Ακόμη, οι αντιθέσεις και οι συγκρούσεις που συμβαίνουν ανάμεσα στις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες και γενικότερα ο ρατσισμός είναι επίσης ένα από τα χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών με αρνητικό πρόσημο. Τέλος, αρνητικό χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών χαρακτηριστικών είναι, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, και η αλλοίωση που υφίστανται τα πολιτισμικά στοιχεία των λιγότερο ισχυρών ομάδων, όπως για παράδειγμα η γλώσσα.

7.2.3. Η πολυπολιτισμικότητα ως γνώρισμα της ελληνικής κοινωνίας

Διαφορετικές απόψεις διατυπώνουν οι εκπαιδευτικοί στο ζήτημα αν η πολυπολιτισμικότητα αποτελεί γνώρισμα της ελληνικής κοινωνίας. Άλλοι υποστηρίζουν ότι η πολυπολιτισμικότητα είναι ιστορικό γνώρισμα του ελληνικού χώρου, ενώ άλλοι δε συμφωνούν, και υποστηρίζουν ότι η ελληνική κοινωνία άρχισε να μεταβάλλεται και να γίνεται πολυπολιτισμική ύστερα από το μεταναστευτικό κύμα της δεκαετίας του 1990, χωρίς όμως να θυμίζει τις πολυπολιτισμικές κοινωνίες της Δύσης. Όσον αφορά στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία, θεωρείται ότι είναι πολυπολιτισμική κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου υπάρχει έντονη παρουσία ανθρώπων με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα, ενώ στην επαρχία ο πληθυσμός παρουσιάζει μεγαλύτερη ομοιογένεια. Παρόλα αυτά, οι εκπαιδευτικοί εκτιμούν ότι οι άνθρωποι αυτοί, αν και προέρχονται από διαφορετικά περιβάλλοντα, έχουν συγχωνευτεί και προσαρμοστεί στην κυρίαρχη κουλτούρα, μια παρατήρηση με ιδιαίτερη σημασία, καθώς οι εκπαιδευτικοί εδώ μιλούν για αφομοίωση των ανθρώπων με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες μέσα στην ελληνική κοινωνία, οι οποίοι σταδιακά χάνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Επίσης παρουσιάζεται η άποψη ότι από τη στιγμή που οι μικτοί γάμοι στην Ελλάδα είναι περιορισμένοι, δε μπορούμε να την χαρακτηρίσουμε επί της ουσίας πολυπολιτισμική κοινωνία.

7.2.4. Η πολυπολιτισμικότητα ως γνώρισμα της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού

Πολλές και διαφορετικές απόψεις διατυπώνουν οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα στο ερώτημα αν θεωρούν ότι η πολυπολιτισμικότητα είναι γνώρισμα της κοινωνίας στην οποία ζουν και εργάζονται. Κάποιοι απαντούν καταφατικά, υποστηρίζοντας ότι η κοινωνία στην οποία ζουν και εργάζονται είναι πολυπολιτισμική, καθώς υπάρχουν μέσα σ' αυτήν άνθρωποι από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Άλλοι απαντούν αρνητικά, υποστηρίζοντας ότι η πολυπολιτισμικότητα δεν είναι χαρακτηριστικό της κοινωνίας που ζουν και εργάζονται, γιατί σε αυτήν, αφενός μεν η παρουσία ανθρώπων με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα είναι περιορισμένη και αφετέρου λόγω της κυριαρχίας της ελληνικής πολιτιστικής παράδοσης. Και στο βαθμό που υπάρχει παρουσία ανθρώπων

από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα, θεωρούν ότι αυτοί είναι πλήρως ενσωματωμένοι στην κοινωνία και στο σχολείο και επομένως δε γίνεται διακριτή η ιδιαίτερη ταυτότητά τους. Σύμφωνα, τέλος, με την άποψη κάποιων άλλων εκπαιδευτικών η κοινωνία μετατρέπεται σταδιακά σε πολυπολιτισμική, λόγω της πρόσφατης έλευσης και παρουσίας ανθρώπων από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Οι διαφορές αυτές στις απόψεις των εκπαιδευτικών ενδεχομένως να οφείλονται στις προσωπικές τους εμπειρίες από τη μια μεριά και στον τρόπο που ο καθένας τους αντιλαμβάνεται την έννοια της πολυπολιτισμικότητας από την άλλη.

7.2.5. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη ζωή και εργασία σε πολυπολιτισμική κοινωνία

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τη ζωή και εργασία σε πολυπολιτισμική κοινωνία παρουσιάζουν πάλι αρκετή ποικιλία, καθώς κάποιες από αυτές έχουν θετικό πρόσημο, ενώ άλλες επικεντρώνονται περισσότερο στις δυσκολίες και τα προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν. Πρώτα πρώτα, για τους περισσότερους, στη σύγχρονη εποχή το φαινόμενο της παρουσίας πολλών και διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων σε μια κοινωνία αποτελεί γενικευμένο και φυσιολογικό φαινόμενο και επομένως δεν είναι κάτι που τους ξενίζει ή τους προκαλεί αμηχανία. Κατά την άποψη, μάλιστα κάποιων από τους ερωτηθέντες, οι νεότεροι σε ηλικία εκπαιδευτικοί, είναι περισσότερο εξοικειωμένοι με τη ζωή σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες και επομένως διαχειρίζονται με μεγαλύτερη άνεση ζητήματα που έχουν να κάνουν με την πολυπολιτισμικότητα, σε αντίθεση με τους μεγαλύτερους στην ηλικία οι οποίοι αντιμετωπίζουν προβλήματα προσαρμογής. Οι περισσότεροι, πάντως από τους εκπαιδευτικούς δηλώνουν ότι είναι θετικό το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία, γιατί η γνωριμία και η εξοικείωση με το διαφορετικό, μέσω της επαφής με φορείς άλλων πολιτισμών, αποτελεί τρόπο αντιμετώπισης και εξάλειψης αντιδράσεων που οφείλονται στο φόβο του διαφορετικού.

Παρά τις θετικές απόψεις που διατυπώνουν οι εκπαιδευτικοί για τη ζωή και εργασία σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, εκθέτουν και παρουσιάζουν επίσης τα προβλήματα και τις δυσκολίες που συναντούν. Πριν περάσουμε όμως στην αποτύπωση αυτών,

αξίζει να επισημάνουμε και την απάντηση ενός εκπαιδευτικού, ο οποίος δηλώνει ότι καθώς δε ζει σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία δε μπορεί να απαντήσει, λόγω έλλειψης σχετικής εμπειρίας. Μιλώντας, λοιπόν, οι εκπαιδευτικοί για τα προβλήματα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν ζώντας και εργαζόμενοι σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία επισημαίνουν ότι η αλλαγή της κανονικότητας, λόγω της έλευσης ανθρώπων από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, είναι δυνατόν να προκαλέσει μια σειρά από αντιδράσεις με αρνητικό πρόσημο. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η συγκεκριμένη κοινωνία στην οποία ζουν και εργάζονται δεν είναι ανοιχτή απέναντι στο διαφορετικό και ότι διαπιστώνουν μια γενικότερη αδυναμία στη αποδοχή των ανθρώπων που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα.

7.2.6. Τα συναισθήματα των εκπαιδευτικών από τη ζωή και εργασία σε πολυπολιτισμική κοινωνία

Τα συναισθήματα που εκφράζουν σχεδόν όλοι εκπαιδευτικοί για τη ζωή και την εργασία τους σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, είναι ιδιαίτερα θετικά. Εκφράζουν τη χαρά τους για το γεγονός ότι ζουν και εργάζονται σε μια τέτοια κοινωνία, καθώς θεωρούν θετική την αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς και την παρουσία ανθρώπων από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στην περιοχή τους και τρέφουν αισθήματα αλληλεγγύης γι' αυτούς. Είναι πηγή ευχαρίστησης για τους εκπαιδευτικούς η δυνατότητα και η ευκαιρία που τους παρέχεται να γνωρίσουν διαφορετικές κουλτούρες. Από τις απόψεις αυτές δε διαφοροποιείται ούτε και κάποιος από όσους δε θεωρούν πολυπολιτισμική την κοινωνία ζωής και εργασίας του, ο οποίος ισχυρίζεται ότι θα ήθελε να ζει σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία. Εξάιρεση αποτελεί ένας εκπαιδευτικός που διαφωνεί στο χαρακτηρισμό της συγκεκριμένης κοινωνίας ως πολυπολιτισμικής, δηλώνει ότι δε θα ήθελε να ζει σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία και ότι θα αναγκαστεί να προσαρμοστεί, μόνο αν χρειαστεί.

7.2.7. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών

Κατά κοινή ομολογία των εκπαιδευτικών που πήραν μέρος στην έρευνα τα προβλήματα και οι δυσκολίες της ζωής και εργασίας σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, δημιουργούν μια σειρά από ανάγκες, οι οποίες πρέπει να αντιμετωπιστούν. Όλοι συμφωνούν, πρώτα από όλα, ότι απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων είναι ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Από το σημείο αυτό και μετά θεωρούν ότι είναι αναγκαία για όλους η προσπάθεια για θετική αντιμετώπιση και βελτίωση των πραγμάτων. Όλοι, επίσης, συμφωνούν ότι με κάθε τρόπο πρέπει να αποφεύγεται η περιθωριοποίηση και η γκετοποίηση των πληθυσμιακών ομάδων με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες και ότι η αντιμετώπιση άλλων πολιτισμών ως ανώτερων και άλλων ως κατώτερων δεν πρέπει να υπάρχει. Υποστηρίζουν ότι από τη στιγμή που η συνύπαρξη και η συμβίωση ανθρώπων φορέων διαφορετικών πολιτισμικών φορτίων είναι δεδομένη στα πλαίσια μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας είναι απαραίτητη η αναζήτηση και η επικέντρωση στα κοινά στοιχεία που έχουν οι διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες, ώστε να χτίζονται γέφυρες επικοινωνίας και να επιλύονται τα κάθε είδους προβλήματα. Είναι, επομένως, ανάγκη το άνοιγμα της ζωής και της κοινωνίας που εργάζονται στο διαφορετικό.

7.2.8. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τις εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών

Για τους περισσότερους εκπαιδευτικούς που πήραν μέρος στην έρευνα θεωρείται βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών ή ιδιαίτερων εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες, σε σχέση με τις κοινωνίες που παρουσιάζουν μεγαλύτερη ομοιογένεια. Οι αιτίες για αυτές τις διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες είναι η ποικιλία που παρουσιάζουν οι πολιτισμικές ταυτότητες των διαφόρων ομάδων (όπως για παράδειγμα η γλώσσα που μιλούν) και οι δυσκολίες προσαρμογής που έχουν τα παιδιά που προέρχονται από διαφορετικά περιβάλλοντα σε ένα τυπικό σχολείο, οργανωμένο για να αντιμετωπίσει τις εκπαιδευτικές ανάγκες ενός μαθητικού πληθυσμού που παρουσιάζεται πολιτισμικά ομοιογενής. Με αυτή την άποψη

συμφωνεί και ο Γεραρής (2011) ο οποίος υποστηρίζει ότι τα προβλήματα προσαρμογής και συνεπώς σχολικής επίδοσης και απόδοσης των μαθητών από ξένες χώρες εστιάζονται κατά κύριο λόγο στα προβλήματα που δημιουργούνται από τη χρήση της γλώσσας, από τη διαφορετική κουλτούρα, τα ήθη και τα έθιμά τους (Γεραρής, 2011, σ. 24-25).

Υπάρχουν βέβαια και διαφορετικές απόψεις. Ένας από τους εκπαιδευτικούς απαντά αρνητικά στο ερώτημα αν οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες έχουν διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες, χωρίς να δίνει περαιτέρω διευκρινίσεις, ενώ ένας άλλος θεωρεί ότι όλα τα παιδιά, από όπου κι αν προέρχονται, πρέπει να αποκτήσουν τις ίδιες γνώσεις και να καλλιεργήσουν τις ίδιες δεξιότητες (για παράδειγμα να αποκτήσουν μαθηματική σκέψη κλπ) και επομένως δεν έχουν ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες. Παρόλο που αυτό βασικά ισχύει, θα μπορούσαμε εδώ να σχολιάσουμε ότι η εκπαίδευση δε συμπεριλαμβάνει μόνο τις γνώσεις που πρέπει να αποκτήσει ένας μαθητής αλλά και τα μέσα και τις στρατηγικές που θα αξιοποιηθούν προς αυτήν την κατεύθυνση. Επομένως, όσο πιο πολύ διαφέρουν οι μαθητές τόσο αυξάνονται και οι ανάγκες που έχει να αντιμετωπίσει ένα εκπαιδευτικό σύστημα, ειδικότερα σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία που η διαφορετικότητα αποτελεί τον κανόνα.

Έτσι, ως βασική εκπαιδευτική ανάγκη θεωρείται η ενσωμάτωση των μαθητών που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια όχι μόνο στο σχολείο και την εκπαιδευτική διαδικασία αλλά και η εξοικείωσή τους με τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής και διαμονής. Στο πλαίσιο αυτό είναι αναγκαία η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού, όπως υποστηρίζουν οι εκπαιδευτικοί ενώ ταυτόχρονα είναι εκπαιδευτική ανάγκη και η διατήρηση της πολιτισμικής ταυτότητας των μεταναστών μαθητών. Η εκπαίδευση είναι ανάγκη να υποστηρίζει και να αναδεικνύει πολλούς και διαφορετικούς πολιτισμούς, επιδιώκοντας συγχρόνως την προσέγγιση και την επικοινωνία μεταξύ των διαφορετικών ομάδων, γι' αυτό οι εκπαιδευτικοί θεωρούν απαραίτητο και οι γηγενείς μαθητές να αποκτήσουν γνώσεις για τον πολιτισμό των νεοφερμένων. Και στην έρευνα της Σγούρα (2018) οι εκπαιδευτικοί απάντησαν, ακόμη, ότι είναι απαραίτητη η ενίσχυση των γνώσεων των ημεδαπών μαθητών/μαθητριών σχετικά με την πολυπολιτισμικότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Εκπαιδευτική ανάγκη των πολυπολιτισμικών κοινωνιών θεωρούν οι εκπαιδευτικοί την άρση των προκαταλήψεων και των ρατσιστικών αντιλήψεων, πρώτα από τους ίδιους και στη συνέχεια από τους μαθητές τους, και γενικά το άνοιγμα προς άλλους πολιτισμούς μέσα από μια διαδικασία καλλιτεχνικής, και ιστορικής επικοινωνίας με τα θετικά των υπολοίπων. Με την άποψη αυτή συμφωνεί και η Κεσίδου (2007), αναφερόμενη στην αξιοποίηση του πολιτισμικού κεφαλαίου των παιδιών από άλλες χώρες, προς όφελος των ίδιων αλλά και των γηγενών μαθητών (Κεσίδου, 2007, σ.7). Εκπαιδευτική ανάγκη, επίσης, αποτελεί η καλλιέργεια της αυτογνωσίας της κάθε πολιτισμικής ομάδας και ταυτόχρονα της διάθεσης γνωριμίας με τις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες, μέσα σε ένα κλίμα συνεργασίας και αλληλοσεβασμού.

Τέλος, εκπαιδευτικός, στο πλαίσιο του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τονίζει ότι αποτελεί ανάγκη η εκπαίδευση των μεταναστών μαθητών στο σεβασμό των δικαιωμάτων των γυναικών, κάτι που ενδεχομένως έρχεται σε αντίθεση με τις αντιλήψεις τους.

7.2.9. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τα αναγκαία μέτρα και αλλαγές για μια αποτελεσματικότερη εκπαίδευση σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία

Με βάση τις εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών, οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα προτείνουν μέτρα και αλλαγές που θεωρούν ότι είναι απαραίτητα για μια αποτελεσματικότερη εκπαίδευση σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία. Αρχικά θεωρούν ανάγκη την ένταξη, γενικότερα, στην ελληνική εκπαίδευση πολιτισμικής και κοινωνικής χροιάς. Από εκεί και πέρα είναι ανάγκη η δημιουργία δομών διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και οι αλλαγές στα αναλυτικά προγράμματα όλων των βαθμίδων, ώστε οι μετανάστες μαθητές να διδάσκονται εκτός από τα ελληνικά, που θεωρείται απαραίτητο από όλους, και τη γλώσσα καταγωγής τους και γενικά να διδάσκονται διάφορες γλώσσες σε όσους μαθητές, ημεδαπούς και ξένους, το επιθυμούν. Αναγκαίες είναι, ακόμη, οι αλλαγές στα αναλυτικά προγράμματα που θα εξυπηρετήσουν καλύτερα την ενσωμάτωση των μεταναστών μαθητών στο σχολείο, όπως για παράδειγμα, να πραγματοποιούνται στα σχολεία πολιτιστικές δραστηριότητες και άλλων λαών εκτός του ελληνικού.

Οι εκπαιδευτικοί, έστω και με μικρά ποσοστά στις απαντήσεις τους, δεν αρνούνται τον εμπλουτισμό του αναλυτικού προγράμματος με στοιχεία του πολιτισμού και της

ιστορίας των χωρών προέλευσης των αλλόγλωσσων μαθητών στην έρευνα του Παπαχρήστου (2010) αλλά και στην έρευνα της Μιχαλοπούλου (2010). Σημαντικότερο, όμως, από όλα θεωρείται να γίνει αναπροσαρμογή του προγράμματος και του τρόπου διδασκαλίας στις συνθήκες που κάθε φορά επικρατούν και αναπροσαρμογή του τρόπου διαχείρισης της τάξης, για την καλύτερη αντιμετώπιση των συνθηκών που μπορεί να δημιουργηθούν. Για παράδειγμα, θεωρούν ότι είναι καλό να γνωρίζουν και να μπορούν να αξιοποιούν τις μεθόδους διδασκαλίας των χωρών καταγωγής των μεταναστών μαθητών. Με αυτό συμφωνεί και η έρευνα της Μιχαλοπούλου (2010) στην οποία οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν τα προγράμματα διδασκαλίας δεν καλύπτουν τις ανάγκες του μαθητικού πληθυσμού και χρειάζονται αναδιάρθρωση και προσθήκη στοιχείων από τα πολιτιστικά κεφάλαια των μαθητών που φοιτούν στο πολύχρωμο σχολείο.

Απαραίτητο μέτρο θεωρείται η πρόσληψη εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία των διαφόρων γλωσσών και ιδιαίτερα σημαντική και απαραίτητη θεωρείται η πρόσληψη παιδοψυχολόγων για τη στήριξη των μεταναστών μαθητών στην προσπάθεια προσαρμογής τους στις νέες συνθήκες της ζωής τους. Και στην έρευνα της Μιχαλοπούλου (2010) οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι χρειάζονται βοήθεια στο έργο τους από ειδικούς (κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους) για θέματα προσέγγισης των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών τους.

Κάποιοι υποστηρίζουν ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να αλλάξει τη μέχρι τώρα εικόνα ανωτερότητας και πολιτισμικής καθαρότητας που προωθεί. Με αυτή την άποψη συμφωνεί και η έρευνα της Καρανικόλα (2015) ότι οι εκπαιδευτικοί, υπό την προϋπόθεση ότι δεν έδωσαν την «πολιτικώς ορθή» απάντηση στο ερωτηματολόγιο, αλλά απάντησαν συνειδητοποιημένα, αναγνωρίζουν την ετερότητα, την αποδέχονται και προσπαθούν να άρουν τον μονοπολιτισμικό προσανατολισμό και τον εθνοκεντρισμό. Τελευταίο, αλλά ίσως το πιο σημαντικό, καθώς αφορά τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, θεωρούν ότι είναι να φροντίσουν οι ίδιοι να αποκτήσουν τις δεξιότητες εκείνες που θα τους βοηθήσουν στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας, να αποκτήσουν, με άλλα λόγια, διαπολιτισμική ικανότητα.

7.3. Εννοιολογικές προσεγγίσεις της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

7.3.1. Η έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Αρκετοί είναι οι ορισμοί που δίνουν οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας Εκπ/σης που πήραν μέρος στην έρευνα για την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, οι οποίοι δε διαφέρουν ουσιαστικά μεταξύ τους, αλλά περισσότερο αλληλοσυμπληρώνονται. Ο βασικότερος από αυτούς την περιγράφει ως το συνδυασμό της εκπαίδευσης που έχει αφενός εθνοκεντρικό και ευρωπαϊκό χαρακτήρα και αφετέρου της εκπαίδευσης που λαμβάνει υπόψη της και προσπαθεί να ικανοποιήσει τις ιδιαίτερες ανάγκες των άλλων λαών, καθώς κινείται στο πλαίσιο της αποδοχής της ισοτιμίας ανάμεσα στους πολιτισμούς. Κάποιοι την περιγράφουν ως έκφραση της προσπάθειας που καταβάλλει μια κοινωνία προκειμένου να βρει τους κατάλληλους τρόπους για να βοηθήσει τους ξένους να ενσωματωθούν σ' αυτήν, μέσα σε πνεύμα σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από όλους.

Επίσης, η φοίτηση στο σχολείο μαθητών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα, μέσω της οποίας επιτυγχάνεται η ενσωμάτωσή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας, με την παράλληλη διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής τους είναι ένας άλλος ορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που δίνεται από τους εκπαιδευτικούς. Υποστηρίζουν, επομένως, ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί πραγμάτωση του δικαιώματος στην εκπαίδευση όλων των παιδιών, ανεξάρτητα από τη χώρα καταγωγής ή προέλευσής τους. Είναι, ακόμα, μοντέλο εκπαίδευσης μειονοτικών ομάδων το οποίο αποβλέπει στην ικανοποίηση των εκπαιδευτικών αναγκών όλων των μαθητών μέσα σε πνεύμα σεβασμού στον πολιτισμό που κάθε ομάδα φέρει.

Κι ενώ όλοι οι προηγούμενοι ορισμοί συσχετίζουν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση με τους μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, σύμφωνα με τον επόμενο ορισμό, η διαπολιτισμική εκπαίδευση παρέχει κοινή εκπαίδευση και διαπαιδαγώγηση σε όλους τους μαθητές, παρά τη διαφορετική καταγωγή τους και γι' αυτό το λόγο είναι ευκαιρία γνωριμίας και θετικής αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε μαθητές με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες.

Παρόμοιες είναι και οι απόψεις των εκπαιδευτικών που πήραν μέρος στην έρευνα του Παπαχρήστου (2010) για το τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση. Η πλειονότητα των εκπαιδευτικών και στην έρευνα της Καρανικόλα (2015) φαίνεται να γνωρίζει τι

είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση, που αποτελεί και το θεσμοθετημένο εκπαιδευτικό μοντέλο διαχείρισης της ετερότητας, ποιοι είναι οι βασικοί της στόχοι και οι βασικές της αξίες. Τη συνδέουν, δηλαδή με τον σεβασμό, την κατανόηση, την εξάλειψη στερεοτύπων και προκαταλήψεων και τη διαφοροποιούν από την αφομοιωτική προσέγγιση διαχείρισης της ετερότητας που αποτελούσε πολιτική προηγούμενων δεκαετιών. Αντίθετη είναι ως προς αυτό η έρευνα της Ασημακοπούλου (2019) σύμφωνα με την οποία οι εκπαιδευτικοί δε γνωρίζουν διαπολιτισμικά μοντέλα ή τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Τέλος, και στη συγκεκριμένη έρευνα, ένας εκπαιδευτικός δηλώνει ότι δε γνωρίζει τι είναι διαπολιτισμική εκπαίδευση και ότι δε μπορεί να απαντήσει επαρκώς σε αυτή την ερώτηση.

7.3.2. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τους στόχους που μπορεί να έχει η διαπολιτισμική εκπαίδευση. Οι στόχοι αυτοί, όπως αποτυπώνονται στα αποτελέσματα της έρευνας, σχετίζονται περισσότερο με τα ζητήματα της αποδοχής του διαφορετικού και της διευκόλυνσης της ενσωμάτωσης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο και την κοινωνία και λιγότερο με την επίτευξη των επιδιωκόμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων από τους μαθητές, κάτι που αποτελεί, γενικά, έναν από τους βασικότερους στόχους κάθε τύπου εκπαίδευσης.

Συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί, αν και δηλώνουν ότι βασικό στόχο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αποτελεί η ικανοποίηση των εκπαιδευτικών αναγκών όλων των μαθητών ανεξάρτητα από την πολιτισμική τους ταυτότητα, επικεντρώνονται σε στόχους, όπως είναι η εμπάθυνση της πολιτισμικής ταυτότητας του κάθε μαθητή, με ταυτόχρονη αποδοχή της ετερότητας, η καλλιέργεια του σεβασμού στη διαφορετικότητα και η άμβλυνση των διαφορών ανάμεσα σε μαθητές που φέρουν διαφορετικό πολιτισμικό φορτίο. Η άμβλυνση των διαφορών ανάμεσα σε μαθητές με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα και η παροχή σε όλους της δυνατότητας έκφρασης, ώστε να επιτευχθεί μια αποτελεσματικότερη επικοινωνία

ανάμεσα στους πολιτισμούς, αποτελούν, τέλος, για τους εκπαιδευτικούς, στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Θεωρούν, επομένως, με βάση τα παραπάνω, ότι οι παραπάνω στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είτε αποτελούν την απαραίτητη προϋπόθεση για την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών είτε η πραγμάτωσή τους είναι αρκετή, για να μπορούμε να μιλάμε για ένα επιτυχημένο μοντέλο εκπαίδευσης. Με τα παραπάνω συμφωνεί και η έρευνα της Καρανικόλα (2015).

7.3.3. Απόψεις των εκπαιδευτικών για το διαπολιτισμικό σχολείο

Ξεκινώντας από την παραδοχή ότι είναι δύσκολη η ενσωμάτωση μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο κανονικό εκπαιδευτικό σύστημα και απαραίτητη η διαπολιτισμική εκπαίδευση, οι εκπαιδευτικοί έρχονται να περιγράψουν το διαπολιτισμικό σχολείο, με βάση περισσότερο αυτό που φαντάζονται ότι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση και λιγότερο έχοντας πραγματική γνώση και εμπειρία από τη λειτουργία ενός διαπολιτισμικού σχολείου. Μιλούν, λοιπόν αρχικά, έρευνα μιλούν για τη λειτουργία δομών στις οποίες οι μαθητές συγκεντρώνονται και κατηγοριοποιούνται ανάλογα με την καταγωγή τους, και στις οποίες εφαρμόζονται προγράμματα σπουδών προσδιορισμένα από τις ανάγκες τους, δομές στις οποίες υπηρετούν εκπαιδευτικοί κατάλληλα εκπαιδευμένοι για την κάλυψη αυτών των αναγκών.

Στο διαπολιτισμικό σχολείο ο έλληνας μαθητής θεωρείται ότι εκπαιδύεται στην ενσυναίσθηση και την ανεκτικότητα απέναντι στο διαφορετικό και ότι ο ξένος μαθητής γνωρίζει τον ελληνικό πολιτισμό, διατηρώντας την ίδια στιγμή την πολιτισμική του ιδιαιτερότητα, όπως περιγράφεται από κάποιους εκπαιδευτικούς. Παρομοίως και στην έρευνα της Ζαχαριά (2018) οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι οι μαθητές, γηγενείς και αλλοδαποί, ωφελούνται από την συνύπαρξη στο ίδιο περιβάλλον. Έτσι, οι μαθητές, αν και έχουν διαφορετικές κουλτούρες, συνυπάρχουν αρμονικά και μαθαίνουν, ανεξάρτητα από την πολιτισμική τους ταυτότητα, μέσα σε μια πολύχρωμη τάξη, παράλληλα με τα ελληνικά τη δική τους γλώσσα και πολιτισμό, σε πλαίσιο σεβασμού της χώρας υποδοχής και φιλοξενίας. Πάλι, σύμφωνα με την έρευνα της Ζαχαριά (2018) θεωρείται από τους εκπαιδευτικούς ότι τα

Διαπολιτισμικά σχολεία μπορεί να βοηθήσουν στην ομαλότερη είσοδο, ενσωμάτωση και αποδοχή των μαθητών με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο.

Ακόμη, οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι στο διαπολιτισμικό σχολείο διδάσκονται πολλές και διαφορετικές γλώσσες και ότι οι μαθητές παρακολουθούν από κοινού τα μαθήματα, εκτός από το μάθημα της γλώσσας και των θρησκευτικών. Θεωρούν, τέλος, ότι στο διαπολιτισμικό σχολείο αξιοποιούνται σε μεγάλο βαθμό τα πρότζεκτ, για την ανάπτυξη της συνεργασίας ανάμεσα σε μαθητές από ποικίλα διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα και πραγματοποιούνται πολιτιστικές δραστηριότητες διαφόρων λαών.

Γενικά, οι εκπαιδευτικοί περιγράφουν το διαπολιτισμικό σχολείο, ως έναν φορέα εκπαίδευσης στον οποίο όλοι οι μαθητές από όπου κι αν προέρχονται, φοιτούν κάτω από ιδανικές συνθήκες. Θα μπορούσαμε, εδώ, να σχολιάσουμε ότι η περιγραφή αυτή αποτελεί, μάλλον το όραμα των εκπαιδευτικών, παρά αποδίδει με ακρίβεια την πραγματικότητα. Παρομοίως και στην έρευνα της Μιχαλοπούλου (2010) οι εκπαιδευτικοί οραματίζονται ένα γυμνάσιο που θα δημιουργεί περισσότερες δυνατότητες, για να αναπτυχθούν οι δεξιότητες και ικανότητες των μαθητών τους, ώστε να συμμετέχουν ενεργά και στο πρόγραμμα και τις δραστηριότητες του σχολείου.

7.3.4. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών από την παρουσία στις τάξεις τους μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα

Οι εμπειρίες των εκπαιδευτικών από την παρουσία στις τάξεις τους μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα ποικίλουν ανάλογα με τα σχολεία στα οποία υπηρετούν ή έχουν υπηρετήσει στο παρελθόν. Σχεδόν σε όλα τα σχολεία, αναφέρουν οι εκπαιδευτικοί, φοιτούν μαθητές αλβανικής καταγωγής, κάποιοι από τους οποίους είναι δεύτερης ή τρίτης γενιάς μετανάστες. Αυτοί και σε μικρότερο βαθμό μαθητές μετανάστες δεύτερης ή τρίτης γενιάς μετανάστες από τη Γεωργία και άλλες χώρες της πρώην ΕΣΣΔ θεωρούνται ότι είναι πλήρως ενσωματωμένοι στην ελληνική κοινωνία και το ελληνικό σχολείο. Παρακολουθούν κανονικά και με επιτυχία τα μαθήματα που προβλέπει το Αναλυτικό Πρόγραμμα και δε διαχωρίζονται από τους ελληνικής

καταγωγής μαθητές. Οι εκπαιδευτικοί δεν αναφέρονται καθόλου στο θέμα της διατήρησης της πολιτισμικής τους ιδιαιτερότητας, κάτι που αποτελεί βασική αρχή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, θα μπορούσε να σχολιαστεί σε αυτό το σημείο. Με τα παραπάνω συμφωνεί και η έρευνα της Μιχαλοπούλου (2010) ότι για τους εκπαιδευτικούς η ύπαρξη των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών, οι οποίοι σε σημαντικό ποσοστό είναι γεννημένοι στην Ελλάδα και αποτελούν μετανάστες δεύτερης γενιάς, εμπλουτίζει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα χωρίς να δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα στο χώρο του σχολείου.

Κάποιοι εκπαιδευτικοί έχουν ή είχαν, όπως αναφέρουν, για σύντομο χρονικό διάστημα μαθητές από το Αφγανιστάν, οι οποίοι δεν μπόρεσαν να εγκλιματιστούν στο σχολείο. Εκπαιδευτικός, επίσης, αναφέρει ότι στο σχολείο του φοιτά μαθητής από την Κίνα, με πολύ μεγάλη δυσκολία στην επικοινωνία. Γίνεται εδώ αντιληπτό ότι όσο λιγότερα είναι τα κοινά σημεία ανάμεσα στους πολιτισμούς, τόσο πιο δύσκολη είναι η ενσωμάτωσή τους στο ελληνικό σχολείο. Τέλος, υπάρχουν εκπαιδευτικοί, οι οποίοι έχουν εμπειρία από τη διδασκαλία σε σχολεία όπου φοιτούν μαθητές Ρομά, οι οποίοι φέρουν, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, το ιδιαίτερο πολιτισμικό τους φορτίο.

Λίγοι είναι οι εκπαιδευτικοί που δηλώνουν ότι δεν έχουν εμπειρία από την παρουσία στις τάξεις τους μαθητών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα και ότι στο σχολείο που υπηρετούν είναι πολύ περιορισμένη η πολιτισμική ετερότητα.

7.3.5. Απόψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών από ποικίλα πολιτισμικά περιβάλλοντα στις τάξεις, με θετικό πρόσημο

Η παρουσία στις τάξεις μαθητών από ποικίλα πολιτισμικά περιβάλλοντα είναι πλέον σχεδόν ο κανόνας για το ελληνικό σχολείο, γεγονός που προκαλεί ποικίλα συναισθήματα στους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι έρχονται να εκφράσουν τις απόψεις τους. Καταρχήν, όλοι συνειδητοποιούν την ανάγκη οι μαθητές με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες να ενσωματωθούν στο σχολείο και να κοινωνικοποιηθούν και ότι οι ίδιοι έχουν την υποχρέωση να εργαστούν γι' αυτό το σκοπό. Για τους περισσότερους η παρουσία μαθητών με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες στην τάξη τους είναι κάτι το φυσικό και αποδεκτό και από αυτούς και από τους Έλληνες

μαθητές. Αναγνωρίζουν ως κάτι ιδιαίτερα θετικό την προσπάθεια πολλών αλλοδαπών μαθητών, κυρίως αλβανικής καταγωγής να ενσωματωθούν στο σχολείο και την κοινωνία και την ενθαρρύνουν.

Γενικά, εκφράζουν την άποψη ότι η παρουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια τους δίνει την ευκαιρία να ανοίξουν τους ορίζοντές τους και ότι η ανταλλαγή πολιτισμικών στοιχείων ανάμεσα στους ημεδαπούς και στους αλλοδαπούς μαθητές είναι ωφέλιμη για όλους. Ως θετική αναγνωρίζεται η παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο και στην έρευνα της Σγούρα (2018), που καταγράφει θετική στάση των εκπαιδευτικών για τη συνύπαρξη παιδιών ελληνικής και μη καταγωγής αλλά και στις έρευνες της Τσοκαλίδου (2008) και της Παντελή (2020). Τα αποτελέσματα της έρευνας συμφωνούν με τα αποτελέσματα έρευνας που διενήργησε η Βλαχάκη (2013), στην Ελλάδα σύμφωνα με τα οποία, σχεδόν όλοι οι διευθυντές σχολικών μονάδων, που συμμετείχαν στην έρευνά της, θεωρούσαν την παρουσία μαθητών με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο στο σχολείο τους ως θετική πρόκληση. Αξίζει, τέλος να σημειωθεί η άποψη ενός εκπαιδευτικού ότι για τους πλήρως ενσωματωμένους στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μετανάστες μαθητές δεν υπάρχει ανάγκη κανενός είδους διαφορετικής εκπαιδευτικής προσέγγισης.

7.3.6. Προβλήματα και δυσκολίες στη διδασκαλία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα

Οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας Εκπ/σης που πήραν μέρος στην έρευνα μιλούν για τα προβλήματα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στη διδασκαλία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Τα προβλήματα αυτά είναι εντονότερα στη Β/θμια εκπαίδευση που οι απαιτήσεις είναι μεγαλύτερες σε όλα τα επίπεδα. Το μεγαλύτερο πρόβλημα το οποίο δηλώνουν όλοι οι εκπαιδευτικοί ότι αντιμετωπίζουν και το οποίο είναι γι' αυτούς κάποιες φορές αζεπέραστο, είναι η δυσκολία στην επικοινωνία, λόγω της άγνοιας της ελληνικής γλώσσας από τους μετανάστες μαθητές. Αναφέρουν για παράδειγμα την περίπτωση των Αφγανών μαθητών, η διδασκαλία των οποίων ήταν για πολλούς αδύνατη, λόγω της αδυναμίας κατανόησης της ελληνικής γλώσσας. Το ίδιο αναφέρει και η έρευνα της Μιχαλοπούλου (2010) ότι οι εκπαιδευτικοί στο σύνολό τους σχεδόν, 91%, θεωρούν ότι οι αλλοδαποί και

παλιννοστούντες μαθητές στο γυμνάσιο παρουσιάζουν προβλήματα μάθησης που οφείλονται στην ελλιπή γνώση της ελληνικής γλώσσας.

Οι εκπαιδευτικοί, επίσης, δηλώνουν ότι έχουν διαπιστώσει ότι οι μεγάλες δυσκολίες στην παρακολούθηση των μαθημάτων και την επίδοσή τους οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο ότι δεν μπορούν να έχουν την κατάλληλη βοήθεια από το οικογενειακό τους περιβάλλον, κάτι που συμφωνεί με τις απόψεις των εκπαιδευτικών της Α/θμιας Εκπ/σης στην έρευνα των Carey (1998, στο Γρίβα & Στάμου, 2014, σ. 127). Κάποιοι εκπαιδευτικοί θεωρούν, ακόμα, ότι είναι μεγάλο πρόβλημα είναι το ότι δεν παρέχεται η δυνατότητα στους μετανάστες μαθητές που φοιτούν στη χώρα μας να διατηρήσουν την πολιτισμική τους ιδιαιτερότητα, κάτι που αποτελεί δικαίωμά τους.

Τέλος, εκπαιδευτικός, ο οποίος έχει εργαστεί σε σχολείο στο οποίο φοιτούν μαθητές Ρομά, δηλώνει ότι συνάντησε μεγάλες δυσκολίες γιατί δεν ήταν κατάλληλα προετοιμασμένος για την αντιμετώπισή τους, καθώς έπρεπε και ο ίδιος να προσαρμοστεί στις συνήθειές τους και οι μαθητές στον τρόπο λειτουργίας του σχολείου. Με την άποψη αυτή συμφωνούν και η έρευνα του Βεργίδη (2015) για την παρουσία μαθητών Ρομά στις σχολικές τάξεις και η έρευνα του Παπαχρήστου (2010).

7.3.7. Αποτύπωση της εμπειρίας των εκπαιδευτικών από τη διαχείριση μαθητών από ποικίλα πολιτισμικά περιβάλλοντα

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι εμπειρίες των εκπαιδευτικών από τη διαχείριση στο σχολείο και τις τάξεις τους των μαθητών που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Είναι κοινή αντίληψη όλων των εκπαιδευτικών ότι αποτελεί πρόκληση για τους ίδιους και για το εκπαιδευτικό σύστημα, αφενός μεν η καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας, σεβασμού και αλληλεγγύης μέσα στην τάξη και αφετέρου η επίτευξη των μαθησιακών στόχων. Από τη στιγμή που οι μαθητές βρεθούν στην τάξη, ξεκινούν και οι προσπάθειες των εκπαιδευτικών, όπως υποστηρίζουν, για να τους βοηθήσουν να ενταχθούν στην τάξη και να τους ενισχύσουν εκπαιδευτικά, να αφομοιωθούν, σύμφωνα με έναν από τους εκπαιδευτικούς. Οι περισσότεροι, όπως δηλώνουν, αντιλαμβάνονται στην τάξη ως μια ευρεία οικογένεια που περιλαμβάνει όλα τα μέλη τους, άρα και τους μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Άλλωστε, η παρουσία μαθητών από

διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα είναι ευχάριστη γι' αυτούς, και αισθάνονται χαρά και ικανοποίηση όταν, σε συνεργασία με την εκπαιδευτική κοινότητα προσπαθούν να βρουν τρόπους επικοινωνίας με τους μαθητές, φορείς διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων, και τρόπους, στρατηγικές και εργαλεία για την αποτελεσματική διδασκαλία τους. Ακόμα, και το γεγονός ότι μετανάστες μαθητές διδάσκονται και μαθαίνουν την ελληνική γλώσσα προκαλεί ικανοποίηση σε κάποιους εκπαιδευτικούς.

Δεν είναι, βέβαια, τόσο ιδανικά τα πράγματα, σύμφωνα με άλλους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι δηλώνουν ότι γι' αυτούς η διδασκαλία μαθητών με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο ήταν δυσάρεστη εμπειρία, γιατί δεν ήταν προετοιμασμένοι ώστε να ανταποκριθούν ικανοποιητικά στις ανάγκες ενός πολυπολιτισμικού σχολικού περιβάλλοντος. Αυτό δε σημαίνει ότι είναι αρνητικοί στην παρουσία στις τάξεις τους μαθητών από διαφορετικά περιβάλλοντα, αλλά ότι οι ίδιοι αισθάνονται ανεπαρκείς και αβέβαιοι για τις δυνατότητές τους να ανταποκριθούν στις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Άλλωστε, όπως αναφέρει και ο Παπαχρήστος, βασισμένος σε μια σειρά από έρευνες οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί αισθάνονται απροετοίμαστοι και αδύναμοι να αντιμετωπίσουν την εθνική και την πολιτισμική ποικιλομορφία που θα αντιμετωπίσουν στην τάξη, ενώ παράλληλα διακατέχονται από ανησυχία και άγχος (Barry Lechner, 1995, Causey, Thomas Armento, 2000, στο Παπαχρήστος, 2010). Στα ίδια συμπεράσματα έχει καταλήξει και η Ασημακοπούλου (2019).

Επίσης, θεωρούν αρνητικό το γεγονός ότι το εκπαιδευτικό σύστημα συνολικά δεν έχει φροντίσει με ικανοποιητικό τρόπο τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στους μετανάστες μαθητές, οι οποίοι εντάσσονται, χωρίς καμιά φροντίδα για την ομαλή τους ένταξη, στα σχολεία της Β/θμιας Εκπ/σης, με τις ιδιαίτερες απαιτήσεις τους. Άλλοι, πάλι, εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι αισθάνονται περίεργα από την παρουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις τάξεις τους και κάποιοι ιδιαίτερα επιφυλακτικοί, γιατί φοβούνται μήπως πουν ή κάνουν κάτι που δυσανεστήσει τους μαθητές με τη διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα. Τέλος, εσωτερική αντίδραση δηλώνει ότι αισθάνθηκε ένας εκπαιδευτικός, όταν χρειάστηκε να προσαρμοστεί στις συνήθειες των Ρομά μαθητών του.

Προφανώς, δεν είναι εύκολο για τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι φέρουν και οι ίδιοι το δικό τους πολιτισμικό φορτίο και αντιλήψεις να αντιμετωπίζουν εκπαιδευτικές καταστάσεις που έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τις πεποιθήσεις τους και να προσπαθούν συγχρόνως να διδάξουν τους μαθητές τους με τον καλύτερο δυνατόν τρόπο.

7.3.8. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη φοίτηση των μεταναστών μαθητών σε κανονικές ή διαφορετικές τάξεις από τους ημεδαπούς μαθητές

Όλοι οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα, πριν εκθέσουν την άποψή τους για τον αν θεωρούν ότι είναι καλύτερο για τους μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να φοιτούν στις κανονικές τάξεις ή σε διαφορετικές, τονίζουν ότι είναι απαραίτητο για την ουσιαστική ενσωμάτωση αυτών των παιδιών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα κι όχι την απλή παρουσία τους σε μια αίθουσα διδασκαλίας, να διδαχθούν και να μάθουν την ελληνική γλώσσα σε ικανοποιητικό βαθμό. Η ανάγκη παροχής της δυνατότητας για ουσιαστική μάθηση και ταυτόχρονα η ανάγκη επιλογής των μέσων που θα αποδειχθούν τα καταλληλότερα για τον εγκλιματισμό των μεταναστών μαθητών στο σχολείο και την κοινωνία είναι σημεία στα οποία συμφωνούν όλοι οι εκπαιδευτικοί. Από εκεί και πέρα οι απόψεις που διατυπώνουν για το αν αυτοί οι στόχοι επιτυγχάνονται ικανοποιητικότερα με τη φοίτηση των μεταναστών μαθητών στις κανονικές ή σε διαφορετικές τάξεις, διαφοροποιούνται σε μεγάλο βαθμό.

Από τη μια μεριά, κάποιοι υποστηρίζουν ότι οι μαθητές που δε μιλούν τα ελληνικά θα πρέπει να ενταχθούν, για μεγαλύτερο ή μικρότερο διάστημα, σε τάξεις διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας ή τάξεις υποδοχής, και αφού κατακτήσουν τις απαραίτητες γλωσσικές δεξιότητες, να φοιτήσουν στη συνέχεια στις κανονικές τάξεις, γιατί διαφορετικά δε θα ενσωματωθούν πραγματικά. Με αυτό το εύρημα συμφωνεί και η έρευνα της Μιχαλοπούλου (2010) στην οποία οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι προτιμούν τα μαθησιακά προβλήματα των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών τους να αντιμετωπίζονται σε ειδικά τμήματα εκτός τάξης (τμήματα υποδοχής, φροντιστηριακά τμήματα, τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας).

Από την άλλη μεριά, εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι οι μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα θα πρέπει να φοιτούν στις κανονικές τάξεις, γιατί μόνο έτσι θα μπορέσουν να ενσωματωθούν στο σχολείο και την κοινωνία και ότι οποιαδήποτε διαφορετική αντιμετώπιση είναι ρατσιστική και πιθανόν να προκαλέσει την περιθωριοποίηση των μαθητών αυτών. Όσον αφορά στο θέμα της γλώσσας, προτείνουν, σε γενικές γραμμές, την παράλληλη φοίτηση των μαθητών αυτών σε τμήματα διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού. Με αυτή την άποψη συμφωνούν και οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα του Παπαχρήστου (2010) οι οποίοι προτάσσουν το «κανονικό» σχολείο και τις Τ.Υ. για τους αλλόγλωσσους μαθητές, ως ένα καλό μοντέλο για την εκπαίδευση και την ένταξη των μαθητών και η αντίστοιχη έρευνα της Ζαχαριά (2018).

Τέλος, ενδιαφέρουσα είναι η άποψη ενός εκπαιδευτικού ότι το κριτήριο για την ένταξη των μαθητών στην κατάλληλη τάξη είτε είναι μαθητές από διαφορετικά περιβάλλοντα είτε ανήκουν στην κυρίαρχη κουλτούρα, θα πρέπει να είναι η ικανότητά τους να ανταποκριθούν στα μαθήματα της τάξης, γιατί μόνο έτσι οι ίδιοι αισθάνονται ότι ανήκουν πραγματικά σε αυτήν και μπορούν να πετύχουν τα καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα.

7.3.9. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής των παιδιών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα

Κοινή πεποίθηση των περισσότερων εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα είναι ότι η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής στους μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα είναι ένα μέτρο που κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση. Με τον περιορισμό, βέβαια, όπως υποστηρίζουν κάποιοι από αυτούς, ότι για να διδαχθούν στο ελληνικό σχολείο αξίες άλλων πολιτισμών, αυτές θα πρέπει να συνάδουν με το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Άλλη μια άποψη που διατυπώνεται είναι ότι, παρόλο που δεν πρέπει να υπάρχει περιφρόνηση απέναντι στις παραδόσεις άλλων λαών, η εκπαίδευση που παρέχει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να έχει ευρωπαϊκό χαρακτήρα. Παρόμοιες είναι οι απόψεις των εκπαιδευτικών στην έρευνα του Παπαχρήστου (2010) οι οποίοι

σε μικρότερο βαθμό αναφέρουν ότι μέσω του Αναλυτικού Προγράμματος, του διδακτικού υλικού και των παιδαγωγικών δραστηριοτήτων, θα πρέπει να παρέχεται μια σαφή και αντικειμενική εικόνα της συμβολής όλων των πολιτισμικών αναφορών, που συνυπάρχουν στο σχολείο και την κοινωνία, αλλά και ενότητες εξοικείωσης, με τον πολιτισμό και την ιστορία των χωρών προέλευσης των μαθητών/τριών των εθνικών και πολιτισμικών ομάδων. Αντίθετα, στην έρευνα της Μήλιου (2013), στην οποία συμμετείχαν εκπαιδευτικοί της Α/θμιας Εκπαίδευσης διαπιστώνεται ότι αυτοί είναι αρνητικοί απέναντι στη μάθηση της μητρικής γλώσσας των αλλοδαπών μαθητών, και ιδιαίτερα οι μεγαλύτεροι σε ηλικία εκπαιδευτικοί.

Για άλλους πάλι εκπαιδευτικούς είναι υποχρέωση της Πολιτείας και του εκπαιδευτικού συστήματος να εξασφαλίσει τα απαραίτητα πολιτιστικά και εκπαιδευτικά εργαλεία για τη διαφύλαξη της πολιτισμικής ετερότητας των ξένων και υποχρέωση του σχολείου η φροντίδα για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού των μεταναστών μαθητών, οι οποίοι θα πρέπει να ενθαρρύνονται αλλά όχι να υποχρεώνονται να τη διδάσκονται. Βέβαια, δε θεωρούν απαραίτητο να υπάρχει μέριμνα για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού των ξένων μαθητών, όταν αυτοί δεν επιθυμούν να παραμείνουν στην Ελλάδα.

Τα επιχειρήματα με τα οποία οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν την ανάγκη διδασκαλίας στους μετανάστες μαθητές τη γλώσσα και τον πολιτισμό καταγωγής τους είναι ότι είναι πολύ σημαντική η σύνδεση των παιδιών αυτών με τις ρίζες τους προκειμένου να διατηρήσουν τη μνήμη του πολιτισμού καταγωγής, καθώς στόχος είναι η ενσωμάτωση των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια στην ελληνική κοινωνία και όχι η αφομοίωσή τους. Το να γνωρίζει κάποιος τη δική του πολιτισμική ταυτότητα είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να είναι σε θέση να κατανοήσει τις διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες, ισχυρίζονται. Άλλωστε, η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού τους είναι δικαίωμά τους, η στέρηση του οποίου μπορεί να έχει ως επακόλουθο την αρνητική στάση ως και την απόρριψη του ελληνικού πολιτισμού από τους αλλοδαπούς. Ένα άλλο επιχείρημα είναι ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα έχει την υποχρέωση να εξασφαλίσει στους ξένους μαθητές τη δυνατότητα διδασκαλίας της γλώσσας τους, όπως γίνεται σε άλλα κράτη για τους Έλληνες που ζουν εκεί.

Ακόμη, όσον αφορά το θέμα της γλώσσας, θεωρούν ότι η σύγκριση ανάμεσα σε διαφορετικές γλώσσες αποτελεί τρόπο εμπλουτισμού της κάθε γλώσσας ξεχωριστά, άρα το όφελος είναι κοινό για όλους τους μαθητές. Σε μικρότερο βαθμό, και οι εκπαιδευτικοί στην έρευνα του Παπαχρήστου (2010) αναφέρουν ότι θα πρέπει να υπάρχει πρόνοια για την αξιοποίηση στη μάθηση του γλωσσικού κεφαλαίου των μαθητών (αξιοποίηση της μητρικής γλώσσας), ως απαραίτητο εφόδιο για την κατάκτηση γρηγορότερα και αρτιότερα της ελληνικής γλώσσας. Όσον αφορά τους τρόπους οργάνωσης της διδασκαλίας της γλώσσας καταγωγής στους μετανάστες μαθητές, οι εκπαιδευτικοί προτείνουν να γίνεται σε απογευματινές ή παράλληλες ζώνες, όπου είναι εφικτό, κάτι που προκύπτει και από την έρευνα του Gogonas (2007, στο Γρίβα & Στάμου, 2014, σ. 117). Προτείνουν, επίσης, να ενσωματώνονται πολιτιστικά στοιχεία άλλων λαών στη σχολική ζωή και να διοργανώνονται δραστηριότητες για την προσέγγιση και τη συνύπαρξη μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια. Σύμφωνα, τέλος με μια άποψη, τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού των μεταναστών μαθητών θα πρέπει να αναλάβουν οι αντίστοιχες κοινότητές τους.

7.4. Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα

7.4.1. Απόψεις των εκπαιδευτικών για το ρόλο τους στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Ιδιαίτερα σημαντικός και ταυτόχρονα απαιτητικός είναι ο ρόλος των εκπαιδευτικών της Β/θμιας Εκπαίδευσης, στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, όπως οι περισσότεροι από αυτούς υποστηρίζουν. Παρομοίως και οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα της Συμεωνίδου (2019) δείχνουν να κατανοούν πλήρως τον πολυπαραγοντικό ρόλο τους εντός της σχολικής τάξης και είναι διατεθειμένοι να αντιμετωπίσουν και να διαχειριστούν όλα τα αναδυόμενα προβλήματα που παρουσιάζονται σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

Είναι καθοριστικός, λοιπόν, ο ρόλος των εκπαιδευτικών για την ομαλή ένταξη και ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο και για την καλλιέργεια κλίματος συνεργασίας και αλληλοσεβασμού ανάμεσα στις διαφορετικές ομάδες, σε πλαίσιο

ισότητας και ισότιμης αντιμετώπισης όλων μέσα στην τάξη. Είναι ακόμη, ρόλος ενισχυτικός και βοηθητικός για τα παιδιά, ώστε να πετύχουν τα καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα. Κάποιοι, όμως από αυτούς, έρχονται να αμφισβητήσουν το ρόλο που μπορεί να παίξει ο εκπαιδευτικός της Β/θμιας Εκπ/σης στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, γιατί θεωρούν ότι ο τρόπος σκέψης και γενικά η νοοτροπία διαμορφώνονται σε νεαρότερη ηλικία και επομένως, είναι οι εκπαιδευτικοί της Α/θμιας Εκπ/σης έχουν καθοριστικότερο ρόλο στην καλλιέργεια του σεβασμού στη διαφορετικότητα.

7.4.2. Οι υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Μέσα από το ρόλο που έχουν οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης προκύπτουν και οι αντίστοιχες υποχρεώσεις τους. Βασικές τους υποχρεώσεις, είναι πρώτα από όλα, όπως αρκετοί υποστηρίζουν η ενδυνάμωση της διαπολιτισμικής τους ευαισθησίας και η καλλιέργεια διαπολιτισμικών δεξιοτήτων, ώστε να είναι σε θέση να παίξουν ικανοποιητικά το ρόλο αυτό. Υποχρέωσή τους είναι η φροντίδα για την καλύτερη και πληρέστερη ενσωμάτωση των μεταναστών μαθητών στο σχολείο, αφενός, και η χρήση των κατάλληλων εκπαιδευτικών εργαλείων για την αποτελεσματική διδασκαλία τους, αφετέρου. Μια ιδιαίτερη υποχρέωση που έχουν οι εκπαιδευτικοί απέναντι στους μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα είναι να μεριμνούν, ώστε αυτοί να μην εγκαταλείπουν το σχολείο, κάτι που συμβαίνει συχνά. Αντίθετα είναι σε αυτό το σημείο τα ευρήματα της Λιακοπούλου (2019), σύμφωνα με την οποία οι εκπαιδευτικοί δεν ασχολούνται με το θέμα της μαθητικής διαρροής, ίσως γιατί θεωρούν ότι το συγκεκριμένο θέμα μάλλον αποτελεί ζήτημα εκπαιδευτικής πολιτικής και λιγότερο κάτι στο οποίο οι ίδιοι θα μπορούσαν να επέμβουν.

Ακόμη, προκειμένου να βοηθήσουν αποτελεσματικότερα τους μαθητές που φέρουν διαφορετικό πολιτισμικό φορτίο, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να αποκτούν τις απαραίτητες γνώσεις για την κουλτούρα και τις ιδιαιτερότητες αυτών των μαθητών από τη μια μεριά και από την άλλη να καλλιεργούν σε όλους τους μαθητές τους, ανεξαρτήτως προέλευσης, την πίστη στη μοναδικότητα και την αξία του κάθε

ανθρώπου και την εκτίμηση σε όλους τους πολιτισμούς, σε πλαίσιο σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Με τα παραπάνω συμφωνεί και η έρευνα της Καρανικόλα (2015) σύμφωνα με την οποία οι εκπαιδευτικοί νιώθουν την ανάγκη πως πρέπει να έχουν σημαντικές γνώσεις γύρω από τους πιο σημαντικούς άξονες της πολιτισμικής ετερότητας (γλώσσα, θρησκεία, πολιτισμός). Τέλος, όπως υποστηρίζουν οι περισσότεροι από αυτούς, επειδή πολλά προβλήματα είναι δυνατόν να ανακύψουν στην καθημερινή πρακτική, είναι υποχρέωση των εκπαιδευτικών η διαμεσολάβηση ανάμεσα στους μαθητές για την αποφυγή της στοχοποίησης των μεταναστών μαθητών.

Σε αντίθεση με τα παραπάνω τα ερευνητικά αποτελέσματα των Αγγελοπούλου & Μάνεση (2017) καταδεικνύουν ότι οι εκπαιδευτικοί δεν αναγνωρίζουν υψηλά τη δική τους ευθύνη για την αντιμετώπιση των αναγκών των δίγλωσσων μαθητών/μαθητριών.

7.4.3. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για την επάρκεια της επιστημονικής και παιδαγωγικής τους κατάρτισης για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών, όπως υποστηρίζουν οι περισσότεροι από αυτούς, είναι απαραίτητη για κάθε τύπο εκπαίδευσης προκειμένου να μπορούν να επιτελέσουν το έργο τους. Μιλώντας, για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, με την εξαίρεση ενός εκπαιδευτικού ο οποίος πιστεύει ότι ένας εκπαιδευτικός, ο οποίος είναι επιστημονικά και παιδαγωγικά καταρτισμένος, είναι σε θέση να ανταπεξέλθει ικανοποιητικά στις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, οι υπόλοιποι θεωρούν ότι χρειάζεται κάτι παραπάνω. Χρειάζεται, πρώτα από όλα, η ευαισθητοποίηση και η ενεργοποίηση του φιλότιμου του ίδιου του εκπαιδευτικού αλλά και της εκπαιδευτικής κοινότητας. Στη συνέχεια, η διαρκής ενημέρωση και επιμόρφωσή τους σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο και ο εκσυγχρονισμός των γνώσεών τους. Μόνο ένας εκπαιδευτικός δε διατυπώνει συγκεκριμένη άποψη πάνω στο θέμα, δηλώνοντας ότι δε γνωρίζει αν η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών είναι αρκετή, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

7.4.4. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τις διαπολιτισμικές δεξιότητες

Είναι κοινή άποψη των περισσότερων εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα ότι για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι απαραίτητο να διαθέτουν και να καλλιεργούν κάποιες ιδιαίτερες δεξιότητες. Ανάμεσα σε αυτές αναφέρουν την ικανότητα εκπόνησης εκπαιδευτικών σεναρίων με διαφορετική και κατάλληλη θεματολογία, την ικανότητα αξιοποίησης των Νέων Τεχνολογιών και της Πληροφορικής όπως και την ικανότητα να παρακολουθούν τις εξελίξεις σε αυτό το χώρο.

Σημαντικές ικανότητες, επίσης, θεωρούνται η ικανότητα να προσελκύουν το ενδιαφέρον των μαθητών και η ικανότητα να ενθαρρύνουν τους μαθητές τους να συμμετέχουν σε συζητήσεις και να ασκούν κριτική σε πρακτικές και απόψεις αλλά και να προτείνουν και να δοκιμάζουν λύσεις σε διάφορα προβλήματα. Η ικανότητα στη μετάδοση των γνώσεων και στους μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα και η ικανότητα να αναγνωρίζουν και να υποστηρίζουν τα διαφορετικά μαθησιακά προφίλ των μαθητών τους αποτελούν, επίσης, δεξιότητες που πρέπει να έχουν ή και καλλιεργήσουν οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Σημαντική θεωρείται ότι είναι η ικανότητα καλλιέργειας στους μαθητές της αποδοχής της διαφορετικότητας, η ικανότητα ισότιμης αντιμετώπισης όλων των μαθητών, όπως και αυτή της διαμεσολάβησης για την επίλυση διαφορών ανάμεσα στους μαθητές της κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδας και τους μετανάστες. Η ικανότητα της ηγεσίας για την ορθή διαχείριση της τάξης και η ικανότητα της συνεργασίας είναι δεξιότητες που θα πρέπει ακόμα, να διαθέτει ο διαπολιτισμικός εκπαιδευτικός. Τέλος, η ικανότητα του εκπαιδευτικού να προσαρμόζεται στις αλλαγές, να εμπλουτίζει τις γνώσεις του και να αναστοχάζεται, θεωρούνται σημαντικές δεξιότητες για τη διαχείριση της διαπολιτισμικής τάξης.

7.4.5. Οι επικοινωνιακές δεξιότητες των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Καθώς ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα της διαπολιτισμικής τάξης και της διδασκαλίας μαθητών που προέρχονται από διαφορετικά περιβάλλοντα είναι το πρόβλημα της επικοινωνίας, λόγω της άγνοιας της ελληνικής γλώσσας και ενδεχομένως και της αγγλικής, οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι οφείλουν να διαθέτουν και να καλλιεργούν και κάποιες επικοινωνιακές δεξιότητες. Αναφέρονται γενικά στις κοινωνικές δεξιότητες και ειδικότερα στην ικανότητα να επικοινωνούν με τα παιδιά και να τα πλησιάζουν με φιλικό και οικείο τρόπο. Σημαντική επικοινωνιακή δεξιότητα θεωρείται το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών να γνωρίσουν από πού προέρχονται οι μαθητές τους, ποιες είναι οι εμπειρίες και τα βιώματά τους και γενικότερα να γνωρίσουν άλλους πολιτισμούς. Παρόμοιες απόψεις υποστηρίζουν σε μεγάλο ποσοστό και οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα της Καρανικόλα (2015).

Απαραίτητη, επίσης, δεξιότητα στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής τάξης είναι, όπως υποστηρίζουν η ενσυναίσθηση, σε συνδυασμό, μάλιστα, με την ικανότητα έμπρακτης εκδήλωσης σεβασμού και αλληλεγγύης. Οι περισσότεροι από τους εκπαιδευτικούς μιλούν και για ικανότητες όπως η διαλλακτικότητα και η ανεκτικότητα απέναντι στο διαφορετικό, η έλλειψη προκαταλήψεων και η έλλειψη ρατσιστικών και εθνικιστικών αντιλήψεων. Ακόμη, σε πρακτικό επίπεδο, για τις ανάγκες της επικοινωνίας με μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, απαραίτητη δεξιότητα είναι η γνώση ξένων γλωσσών και ειδικά της αγγλικής, ως γλώσσας διαμεσολάβησης. Τέλος, ιδιαίτερα σημαντική δεξιότητα θεωρείται από τους εκπαιδευτικούς η κατοχή εξειδικευμένων γνώσεων ψυχολογίας για την αποτελεσματικότερη προσέγγιση και υποστήριξη των μαθητών.

7.5. Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας

7.5.1. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό ευαισθητοποίησής τους σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας

Αναφερόμενοι στο θέμα της διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών και στο βαθμό της ευαισθητοποίησής τους σε θέματα πολιτισμικής ετερότητας, αρκετοί υποστηρίζουν ότι ο βαθμός αυτός έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια και ότι γενικά οι σημερινοί εκπαιδευτικοί είναι σίγουρα πιο ευαισθητοποιημένοι από τους παλαιότερους. Διατυπώνεται όμως από άλλους και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία η ευαισθητοποίηση πάνω σε θέματα πολιτισμικής ετερότητας δε σχετίζεται με την ηλικία των εκπαιδευτικών. Αντίθετη με τα παραπάνω είναι η έρευνα της Ασημακοπούλου (2019) σύμφωνα με την οποία οι μεγαλύτεροι εκπαιδευτικοί παρουσιάζουν μεγαλύτερη ευχέρεια στη διαχείριση ζητημάτων που έχουν να κάνουν με τη διαφορετικότητα παρουσιάζουν και μεγαλύτερο βαθμό εκπαιδευτικής ετοιμότητας και επάρκειας.

Άλλωστε, οι εκπαιδευτικοί θεωρούνται ότι είναι, σε γενικές γραμμές, ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι σε θέματα πολιτισμού αλλά και απέναντι σε ζητήματα που έχουν να κάνουν με την ετερότητα και την διαφορετικότητα, κάτι στο οποίο έχει καταλήξει και η έρευνα της Μιχαλοπούλου (2010). Οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι έχουν συνείδηση των διαρκών αλλαγών που συντελούνται στις σύγχρονες κοινωνίες και των διαφοροποιημένων αναγκών των παιδιών σήμερα, γι' αυτό και ανταποκρίνονται σε σημαντικό βαθμό στις εξελίξεις που συμβαίνουν στον εκπαιδευτικό χώρο.

Βέβαια, όταν καλούνται να προσδιορίσουν το βαθμό ευαισθητοποίησης των συναδέρφων τους, οι εκτιμήσεις τους διαφέρουν αρκετά και κυμαίνονται από το χαρακτηρισμό απόλυτη, στο περιορισμένη, στο λεκτική και όχι ουσιαστική, ενώ δε λείπει και η εκτίμηση ότι ο βαθμός αυτός είναι χαμηλός. Η διαφοροποίηση στις απόψεις των εκπαιδευτικών πιθανότατα οφείλεται στις διαφορετικές εμπειρίες από σχολεία και συναδέρφους. Πηγαίνοντας ένα βήμα παραπέρα, αποδίδουν το μικρό βαθμό ευαισθητοποίησης κάποιων εκπαιδευτικών απέναντι σε ζητήματα ετερότητας στην ενδεχόμενη έλλειψη εμπειρίας τους στην αντιμετώπιση παρόμοιων ζητημάτων

και κυρίως στα στερεότυπα, τις προκαταλήψεις και τις εθνικιστικές αντιλήψεις που αυτοί φέρουν, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται φαινόμενα διαφορετικής αντιμετώπισης παιδιών που προέρχονται από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα ή και ακόμα και φαινόμενα στοχοποίησης αυτών των παιδιών από εκπαιδευτικούς. Με αυτό συμφωνεί και η έρευνα της Παντελή (2020) ότι μια μειοψηφία ατόμων στη σχολική κοινότητα αλλά και στην ευρύτερη κοινωνία, εκφράζουν (κυρίως «λόγω και όχι έργω») ρατσιστικές απόψεις.

Παρά την ύπαρξη τέτοιων φαινομένων, αρκετοί παρατηρούν ότι υπάρχει μια σταδιακή αύξηση της ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών σε θέματα πολιτισμικής ετερότητας. Τέλος, ένας εκπαιδευτικός αποφεύγει ουσιαστικά να πάρει θέση, δηλώνοντας ότι δεν μπορεί να προβεί σε εκτίμηση της διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης των συναδέρφων του.

7.5.2. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της ικανότητάς τους στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας

Διαφορετικές απόψεις που κινούνται ανάμεσα στο θετικό και το αρνητικό διατυπώνουν οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα, στην προσπάθειά τους να εκτιμήσουν το βαθμό ικανότητας των ίδιων και των συναδέρφων τους στη διαχείριση της πολιτισμικής ικανότητας. Σύμφωνα με μια πρώτη άποψη, οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι αρκετά ικανοί στη διαχείριση των νέων δεδομένων και είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν ισάξια όλους τους μαθητές τους, δείχνοντας σεβασμό στην όποια πολιτισμική ταυτότητα φέρουν οι μαθητές, προσφέροντάς τους ίσες ευκαιρίες και φροντίζοντας για την κοινωνική αποδοχή τους. Πιστεύουν, επίσης, ότι οι νεότεροι εκπαιδευτικοί είναι ικανότεροι στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας, γιατί έχουν καλύτερη ενημέρωση μέσα από τα προγράμματα σπουδών των πανεπιστημίων τους. Και σύμφωνα με τις έρευνες της Μάνου(2013) και του Παπαδημητρίου (2021) η αύξηση των χρόνων προϋπηρεσίας συνδέεται με τη μείωση του επιπέδου διαπολιτισμικής επάρκειας και ετοιμότητας.

Αρκετοί υποστηρίζουν ότι ο βαθμός ικανότητας των εκπαιδευτικών στο συγκεκριμένο θέμα είναι υψηλός, ότι είναι σε θέση να παρέχουν εξατομικευμένη διδασκαλία για την καλύτερη αντιμετώπιση των αναγκών των μαθητών και ότι

καταφέρνουν να πετύχουν καλύτερη επικοινωνία τόσο με τους ίδιους τους μαθητές όσο και με τους γονείς τους. Δε συμφωνούν όμως όλοι με αυτή την άποψη και πιστεύουν ότι είναι σχετική η ικανότητα των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας. Και στην έρευνα του Παπαδημητρίου (2021) αναδείχθηκε πως η πλειοψηφία των ερωτηθέντων παρουσιάζει μέτριο επίπεδο διαπολιτισμικής επάρκειας και ετοιμότητας. Κάποιοι μάλιστα συσχετίζουν το βαθμό αυτής της ικανότητας με την ειδικότητα που μπορεί να έχει ένας εκπαιδευτικός της Β/θμιας Εκπ/σης, δίνοντας προβάδισμα στους καθηγητές των ξένων γλωσσών, λόγω της μεγαλύτερης ευχέρειας στην επικοινωνία.

Εντελώς διαφορετική είναι η άποψη άλλων, που υποστηρίζουν ότι οι εκπαιδευτικοί είναι ανεπαρκείς και δεν μπορούν να διαχειριστούν ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας ή επαρκείς σε πολύ μικρό βαθμό. Με αυτό το εύρημα συμφωνεί και η έρευνα της Σγούρα (2018) στην οποία οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν πως δεν έχουν διαπολιτισμική επάρκεια ή διαπολιτισμική ετοιμότητα και αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο τρόπο διαχείρισης του πολιτισμικού και γλωσσικού κεφαλαίου που φέρουν οι μαθητές/μαθήτριες μέσα στην τάξη. Και οι έρευνες των Angelopoulou & Manesis, (2017), Hajisoteriou & Angelides (2020), Hajisoteriou & Paramichael (2008), Καραγιάννη (2019), ανέδειξαν τη διδακτική ανεπάρκεια των εκπαιδευτικών σε ζητήματα διαχείρισης της πολυπολιτισμικής ετερότητας της σχολικής τάξης.

Παρόλα αυτά, οι περισσότεροι συμφωνούν ότι σταδιακά οι εκπαιδευτικοί, αξιοποιώντας την εμπειρία τους, αρχίζουν να καλλιεργούν την ικανότητά τους να εργαστούν αποτελεσματικά σε μια διαπολιτισμική τάξη, δίνοντας ένα γενικότερο τόνο αισιοδοξίας. Όσο για τις τόσο διαφορετικές απόψεις που παρουσιάζονται, αιτία πιθανότατα να είναι οι προσωπικές εμπειρίες που μπορεί να έχει ένας εκπαιδευτικός πάνω στο θέμα αυτό.

7.5.3. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας

Τα εμπόδια και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στην ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας προέρχονται όπως εξηγούν

από τρεις βασικούς παράγοντες. Οι παράγοντες αυτοί είναι οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί, οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά περιβάλλοντα και οι ιδιαίτερες ανάγκες τους και τέλος το εκπαιδευτικό σύστημα, γενικότερα.

Πιο συγκεκριμένα θεωρούν ότι από την πλευρά των εκπαιδευτικών τα εμπόδια αυτά είναι αφενός μεν οι προσωπικές τους αγκυλώσεις και η αρνητική τους στάση απέναντι στο διαφορετικό και την πολυπολιτισμική κοινωνία, που τους εμποδίζουν να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες και αφετέρου η έλλειψη των απαραίτητων επιστημονικών γνώσεων για το χειρισμό τέτοιων θεμάτων. Οι δυσκολίες που προκύπτουν από την πλευρά των μαθητών σχετίζονται με το ότι οι νεοφερμένοι μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα δε γνωρίζουν την ελληνική και συχνά ούτε και την αγγλική γλώσσα, κάτι που αποτελεί φραγμό στην προσπάθεια των εκπαιδευτικών να τους ενσωματώσουν στην τάξη και να τους διδάξουν αυτά που πρέπει. Τέλος, το ίδιο το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, στο οποίο πρέπει να ενταχθούν αυτοί οι μαθητές αποτελεί τροχοπέδη για την ικανοποιητική διαχείρισή τους, ισχυρίζονται κάποιοι εκπαιδευτικοί, χωρίς όμως να γίνονται πιο συγκεκριμένοι και να εμβαθύνουν στο θέμα. Παρομοίως και οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα του Παπαχρήστου (2010), μιλώντας πιο συγκεκριμένα, αναφέρονται στα γλωσσικά προβλήματα των μαθητών, την έλλειψη κατάλληλου διδακτικού υλικού, το συγκεντρωτισμό και τη γραφειοκρατία του εκπαιδευτικού συστήματος και τα ακατάλληλα αναλυτικά προγράμματα.

7.5.4. Οι προσπάθειες των εκπαιδευτικών για την αποτελεσματική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας

Φιλότιμες προσπάθειες καταβάλλουν, όπως υποστηρίζουν οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα και οι ίδιοι και οι συνάδερφοί τους, προκειμένου να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας και της ανάγκης της πολυπολιτισμικής τάξης. Απαραίτητη θεωρούν ότι είναι η προσπάθεια αυτή για την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης απέναντι στις ανάγκες των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, όπως και η προσπάθεια για την προσέγγιση των μαθητών με κατάλληλο τρόπο, με βήματα σταδιακά, ώστε να επιτευχθούν τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα και η διαπολιτισμική τάξη να

λειτουργήσει προς όφελος όλων των μαθητών που φοιτούν σ' αυτήν. Αναφέρουμε εδώ και τις σχετικές απόψεις των εκπαιδευτικών στην έρευνα του Παπαχρήστου (2010), οι οποίοι υποστηρίζουν ότι στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας θα πρέπει να αναπροσαρμόζουν: (1) τις διδακτικές τους στρατηγικές και προσεγγίσεις, (2) τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις που τους διακατέχουν, (3) τα κίνητρα για μάθηση που παρέχουν στους μαθητές, (4) το εκπαιδευτικό και επικοινωνιακό τους ύφος, (5) τις αξίες, τις αντιλήψεις και τις συμπεριφορές τους.

7.5.5. Τρόποι συναισθηματικής υποστήριξης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης

Καθώς ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα στο θέμα της φοίτησης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα είναι το πρόβλημα της σχολικής διαρροής και μεγάλος αριθμός αυτών των μαθητών απομακρύνονται από το σχολικό περιβάλλον είναι απαραίτητο να βρεθούν οι κατάλληλοι τρόποι από τους εκπαιδευτικούς, προκειμένου να παραμείνουν τα παιδιά αυτά στο σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί περιγράφουν αυτούς τους τρόπους, οι οποίοι σε πρώτο στάδιο στοχεύουν στη συναισθηματική στήριξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, ώστε να ξεπεράσουν τις δυσκολίες φοίτησης στο σχολείο και μάλιστα σε σχολεία της Β/θμιας Εκπ/σης με τις προχωρημένες απαιτήσεις τους.

Ένας από αυτούς τους τρόπους είναι η προσέγγιση των μαθητών αυτών από τους εκπαιδευτικούς και η επίδειξη ενδιαφέροντος για την προσωπικότητα των μαθητών και τις εμπειρίες τους, ώστε να αρχίσουν να αισθάνονται ότι βρίσκονται σε ένα ασφαλές περιβάλλον που τους αποδέχεται και τους θεωρεί αναπόσπαστο κομμάτι του. Η προσπάθεια των εκπαιδευτικών να γνωρίσουν τα ενδιαφέροντα και τα ταλέντα των μαθητών και η ενθάρρυνσή τους να τα καλλιεργήσουν είναι για τους εκπαιδευτικούς τρόπος συναισθηματικής στήριξης των μαθητών τους και αποφυγής της σχολικής διαρροής, γιατί μετατρέπει την απλή παρουσία στην τάξη σε ουσιαστική συμμετοχή. Η αντιμετώπισή τους, ακόμα, ως πρόσωπα ξεχωριστά και όχι ως μέλη ή εκπροσώπους μιας διαφορετικής πολιτισμικής ομάδας μπορεί να συμβάλλει στην παραμονή των παιδιών στο σχολείο, καθώς με αυτό τον τρόπο η ισότιμη μεταχείριση όλων των μαθητών γίνεται έμπρακτη και επιπλέον περιορίζονται τα φαινόμενα δημιουργίας αντίπαλων ομάδων και συγκρουσιακών καταστάσεων.

Άλλοι τρόποι που αξιοποιούν οι εκπαιδευτικοί για τη συναισθηματική στήριξη των μαθητών είναι γενικά η δημιουργία ευχάριστου κλίματος στην τάξη, το χιούμορ, ο διάλογος στο βαθμό που είναι εφικτός και δεν παρεμποδίζεται από την άγνοια της ελληνικής γλώσσας.

7.5.6. Παιδαγωγικές μέθοδοι για την υποστήριξη μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα για την αντιμετώπιση των δυσκολιών φοίτησης

Διάφορες παιδαγωγικές μεθόδους αξιοποιούν οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας Εκπαίδευσης προκειμένου να στηρίξουν τους μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες φοίτησης και να μην απομακρυνθούν από τις σχολικές τάξεις. Ως έναν από τους βασικότερους τρόπους βοήθειας και υποστήριξης των μαθητών με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες για την ενσωμάτωση στο σχολείο και στην κοινωνία, γενικότερα θεωρούν την διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Όλοι, επίσης, συμφωνούν ότι η καταπολέμηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων που φέρουν οι μαθητές της κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδα είναι, για όλους τους εκπαιδευτικούς, βασική βοήθεια για την ενίσχυση των μαθητών που φέρουν διαφορετικό πολιτισμικό φορτίο, ώστε να ελαχιστοποιούνται τα φαινόμενα περιθωριοποίησής τους και να μην έχουν λόγους να εγκαταλείψουν το σχολείο.

Κάποιοι από τους εκπαιδευτικούς θεωρούν ότι ενισχυτική για την φοίτηση των μεταναστών μαθητών στο σχολείο είναι η προσέγγισή τους μέσω του αθλητισμού και των αθλητικών ομάδων, όπως και μέσω της μουσικής και γενικότερα της τέχνης, ένα άλλο προτείνουν τη διοργάνωση γιορτών και εκδηλώσεων ως μέσο υποστηρικτικό της φοίτησης. Με τα παραπάνω συμφωνεί και η έρευνα της Χολέβα (2017) για τη σημασία της συμμετοχής σε αθλήματα και εξωσχολικές δραστηριότητες μαζί με τους/τις ημεδαπούς/ημεδαπές μαθητές/μαθήτριες, καθώς και σε δημιουργικές δραστηριότητες όπως το θέατρο, οι εικαστικές τέχνες και η μουσική, οι οποίες μέσω των παιδαγωγικών χαρακτηριστικών τους δύναται να συμβάλλουν στην ανάπτυξη ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, στην ενίσχυση της έκφρασης συναισθημάτων και προβληματισμών, στη μείωση του άγχους στην αντιμετώπιση τραυμάτων και φόβων και στην επίτευξη της σωματικής και ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης των

παιδιών-προσφύγων (Χολέβα, 2017, στο Σγούρα, 2018). Παρόμοιες είναι οι απόψεις και των εκπαιδευτικών στην έρευνα του Παπαχρήστου (2010).

Ακόμη, η συνεργασία του εκπαιδευτικού με τις οικογένειες αυτών των μαθητών, όποτε αυτό είναι εφικτό, μπορεί να βοηθήσει στον περιορισμό της σχολικής διαρροής. Η εξατομικευμένη διδασκαλία μπορεί, κατά τη γνώμη κάποιων εκπαιδευτικών να στηρίζει τους μαθητές, ώστε η παρουσία τους στην τάξη να έχει νόημα γι' αυτούς, ενώ άλλοι προτείνουν την πραγματοποίηση καλών πρακτικών και τη δημιουργία ευχάριστου και θετικού κλίματος για όλους τους μαθητές, ως μέθοδο για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησής τους. Άλλοι πάλι υποστηρίζουν ότι η αξιοποίηση στοιχείων από τη γλώσσα και την κουλτούρα καταγωγής των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, μπορεί να λειτουργήσει ως μέσο ενίσχυσης της διάθεσής τους να παραμείνουν στο σχολείο, κάτι στο οποίο συμφωνεί και η έρευνα της Μάνου (2013) για τους εκπαιδευτικούς της Α/θμιας Εκπ/σης. Επίσης, η ένταξη των μαθητών με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες σε ομάδες εργασίας μαζί με Έλληνες μαθητές προτείνεται από εκπαιδευτικούς ως μέθοδος για την καλύτερη ενσωμάτωση τους και την ενίσχυσή τους στην απόφασή τους να παραμείνουν στο σχολείο.

Τέλος, παρά το γεγονός ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δείχνουν να καταβάλλουν ιδιαίτερες προσπάθειες για να βρουν ποιες παιδαγωγικές μεθόδους θα χρησιμοποιήσουν για να βοηθήσουν τους μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να παραμείνουν στο σχολείο, υπάρχει ένας εκπαιδευτικός που δηλώνει ότι δεν μπορεί να κάνει τίποτε για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του εκπαιδευτικού συστήματος και ότι έχει παραιτηθεί της οποιασδήποτε προσπάθειας.

7.5.7. Τεχνικές και στρατηγικές ενίσχυσης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα για την επίτευξη των επιδιωκόμενων μαθησιακών στόχων

Καθώς η παρουσία των μαθητών στην τάξη δεν έχει πραγματική αξία, αν δεν είναι ουσιαστική, αν δεν επιτυγχάνονται οι μαθησιακοί στόχοι που έχουν τεθεί και αν δεν παράγονται τα επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, οι εκπαιδευτικοί έρχονται να εκθέσουν τις τεχνικές και τις στρατηγικές που αξιοποιούν για να τα πετύχουν.

Επισημαίνεται, εδώ, ότι στη Β/θμια Εκπ/ση, στην οποία υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα η επίτευξη των παραπάνω είναι ιδιαίτερα δύσκολη, ειδικά όταν οι μαθητές δε γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα. Παρόλα αυτά, οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν να γίνουν κατανοητοί σε μαθητές που δε μιλούν την ελληνική γλώσσα ή τη μιλούν σε στοιχειώδες επίπεδο, χρησιμοποιώντας απλή και κατανοητή γλώσσα, τη γλώσσα του σώματος και τις εκφράσεις του προσώπου, όπως και την αγγλική γλώσσα, ως γλώσσα διαμεσολάβησης.

Οι περισσότεροι αναφέρονται στην αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και των πολυμέσων, της εικόνας, των ήχων και της μουσικής, ως τρόπους αποτελεσματικής διδασκαλίας των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, ενώ άλλοι τη βιωματική διδασκαλία και την ενσωμάτωση παραδειγμάτων από την κοινωνική ζωή στο μάθημα. Η εξατομικευμένη και η διαφοροποιημένη διδασκαλία αλλά και η ομαδοσυνεργατική μέθοδος αξιοποιούνται από τους εκπαιδευτικούς για τη διδασκαλία των μαθητών τους, όπως και η ανάθεση εργασιών και παρουσιάσεων. Άλλοι, επίσης, χρησιμοποιούν διαδραστικές ασκήσεις και άλλοι αξιοποιούν το θεατρικό παιχνίδι και τη δραματοποίηση ως αποτελεσματικές τεχνικές διδασκαλίας και άλλοι βοηθούν τους μαθητές τους την ώρα του διαλείμματος. Παρόμοια είναι και τα στοιχεία από την έρευνα της Σγούρα (2018) και τις έρευνες των Μαρτιμιανάκη (2015), Μπελαδάκη (2015), Νικολάου (2011), στις οποίες οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι αξιοποιούν μαθητοκεντρικές (δραματοποίηση, παιχνίδι ρόλων) καθώς και ομαδοσυνεργατικές μεθόδους. Ακόμα, η γόνιμη αντιπαράθεση απόψεων ανάμεσα σε μαθητές με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες αποτελεί για κάποιους τρόπο ενίσχυσης της μάθησης.

Γίνεται αντιληπτό ότι οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας Εκπ/σης έχουν στο οπλοστάσιό τους αρκετές στρατηγικές και τεχνικές για να βοηθήσουν τους μαθητές τους να πετύχουν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, και ανεξάρτητα από το βαθμό επιτυχίας η προσπάθειά τους γίνεται φανερή. Αυτό δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν και άλλες απόψεις. Ένας εκπαιδευτικός δηλώνει ότι δεν έχει εμπειρία στη διαπολιτισμική εκπαίδευση, άλλος ότι δεν είναι κατάλληλα καταρτισμένος για τη χρήση αποτελεσματικών τρόπων διδασκαλίας στους συγκεκριμένους μαθητές κι ένας ότι δεν θεωρεί ότι χρειάζεται να χρησιμοποιήσει διαφορετικές στρατηγικές για τη διδασκαλία των μαθητών που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Τέλος,

υπάρχει και ένας που δηλώνει ότι έχει παραιτηθεί από την προσπάθεια να διδάξει τους μαθητές του αυτούς.

7.6. Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας

7.6.1. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τους τρόπους ανάπτυξης διαπολιτισμικής ικανότητας

Ξεκινώντας από την παραδοχή ότι οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας Εκπ/σης, προκειμένου να ανταπεξέλθουν αποτελεσματικά στις απαιτήσεις της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης θα πρέπει να διαθέτουν διαπολιτισμική ικανότητα και ότι αυτή την ικανότητα θα πρέπει να την καλλιεργήσουν και να ενισχύσουν, ανακύπτει η ανάγκη να προσδιοριστούν οι τρόποι με τους οποίους αυτό μπορεί να συμβεί. Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα διατυπώνουν μια σειρά από ενδιαφέρουσες απόψεις πάνω σε αυτό το ζήτημα.

Υποστηρίζουν ότι τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων είναι η κάθε είδους επιμόρφωση σε αρχικό επίπεδο και πολύ περισσότερο, βέβαια, η εξειδικευμένη επιμόρφωση στο σχετικό θέμα συμφωνώντας με τους εκπαιδευτικούς που πήραν μέρος στην έρευνα του Παπαδημητρίου (2021) αλλά και στην έρευνα της Βέρα (2020) πως είναι χρήσιμο να συμμετάσχουν σε επιμορφωτικά προγράμματα σχετικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση μεταναστών και προσφύγων. Στο ίδιο πνεύμα, άλλωστε, κινείται και η έρευνα του Παπαχρήστου (2010), αλλά και εκείνη των Λιακοπούλου και Παπαδοπούλου (2019). Η επιστημονική εκπαίδευση για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης μέσα από ευρωπαϊκά προγράμματα, όπως για παράδειγμα προγράμματα ERASMUS, είναι ένας από τους προτεινόμενους τρόπους καλλιέργειας της διαπολιτισμικής ικανότητας, ειδικά, αν συνδυαστεί με την εκμετάλλευση της εμπειρίας των εκπαιδευτικών άλλων χωρών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας.

Για άλλους, οι εκπαιδευτικές εκδρομές δίνουν τη δυνατότητα ανάπτυξης της ικανότητας της γνωριμίας και της κατανόησης των διαφορετικών πολιτισμών, η οποία αποτελεί μια από τις διαπολιτισμικές δεξιότητες, ενώ κάποιες από αυτές, όπως για

παράδειγμα η ικανότητα της συνεργασίας και της προσαρμογής είναι δυνατό να ενισχυθούν μέσα από κοινές δράσεις με άλλα σχολεία και εκπαιδευτικούς. Η εμπλοκή, γενικά σε δράσεις διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αποτελεί τρόπο ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων, σύμφωνα με τις απόψεις που διατυπώνουν οι εκπαιδευτικοί, όπως, άλλωστε η εργασία σε διαπολιτισμικό σχολείο και γενικά, η απόκτηση εμπειρίας σε πολυπολιτισμικές τάξεις σε συνδυασμό με τη συνεργασία με εκπαιδευτικούς έμπειρους στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Η επιμόρφωση, τέλος, των εκπαιδευτικών σε θέματα ψυχολογίας μπορεί να είναι, όπως υποστηρίζουν κάποιοι εκπαιδευτικοί ένας ακόμη τρόπος καλλιέργειας της διαπολιτισμικής δεξιότητας.

7.6.2. Η ενίσχυση της διαπολιτισμικής ικανότητας των εκπαιδευτικών μέσα από την καλλιέργεια της προσωπικότητάς τους.

Η καλλιέργεια της διαπολιτισμικής ικανότητας των εκπαιδευτικών, όσο απαραίτητη είναι για τη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας στις τάξεις τους, τόσο απαιτητική διαδικασία είναι. Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα τονίζουν ότι η θέληση του εκπαιδευτικού να αναπτύξει διαπολιτισμικές δεξιότητες είναι αναγκαία προϋπόθεση γι' αυτό, καθώς είναι δύσκολο να αλλάξει η δομή της προσωπικότητας των εκπαιδευτικών. Επομένως, η προσωπική προσπάθεια του εκπαιδευτικού παίζει πολύ σημαντικό ρόλο, για κάποιους, μάλιστα είναι αρκετή από μόνη της για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας. Σε αυτό το σημείο υπάρχει διαφωνία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς, καθώς άλλοι υποστηρίζουν ότι η προσωπική προσπάθεια και μόνο δεν είναι επαρκής.

Ως προς το θέμα της γενικότερης καλλιέργειας τους, άλλοι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι η γλωσσομάθεια, τα ταξίδια και η επαφή με την κουλτούρα άλλων λαών αποτελούν βασικό τρόπο καλλιέργειας της ικανότητας της αποδοχής του διαφορετικού, ενώ ένας εκπαιδευτικός προτείνει την αξιοποίηση της λογοτεχνίας ως τρόπο καλλιέργειας της ενσυναίσθησης αλλά και της κοινωνικής και πολιτικής συνείδησης. Και στην έρευνα της Σγούρα (2018) οι σημερινοί/σημερινές διδάσκοντες/διδάσκουσες, όσον αφορά στον ρόλο τους, «*αναγνωρίζουν τη σημαντικότητα διαφοροποίησης τυχόν αρνητικών συναισθημάτων*» που φέρουν οι

ίδιοι/ίδιες σε βάρος των παιδιών-προσφύγων μέσω της ανάπτυξης δεξιοτήτων ενσυναίσθησης και θετικής αναγνώρισης των παιδιών-προσφύγων.

Τέλος, ένας εκπαιδευτικός δηλώνει ότι δε γνωρίζει με ποιο τρόπο μπορεί να ενισχύσει τις διαπολιτισμικές δεξιότητες, ενώ ένας άλλος ότι δε γνωρίζει τι είναι η διαπολιτισμική ικανότητα. Πέρα από αυτές τις εξαιρέσεις, παρατηρείται ότι γενικά οι εκπαιδευτικοί έχουν να κάνουν πολλές και ενδιαφέρουσες προτάσεις για το πώς μπορεί να ενισχύσουν τις διαπολιτισμικές του δεξιότητες.

7.6.3. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας

Αν και οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα είχαν να προτείνουν πολλούς και ενδιαφέροντες τρόπους με τους οποίους είναι δυνατό να καλλιεργήσουν και να ενισχύσουν τη διαπολιτισμική τους ικανότητα, οι περισσότεροι συμφωνούν ότι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών είναι ο καλύτερα θεσμικά τρόπος για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας και ταυτόχρονα αναγκαιότητα των καιρών, για την επίτευξη θετικών αποτελεσμάτων στη μόρφωση όλων των μαθητών. Επομένως, λόγω των ραγδαίων εξελίξεων στο χώρο της εκπαίδευσης είναι υποχρέωση των εκπαιδευτικών η επιμόρφωσή τους σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, όπως υποστηρίζουν κάποιοι από αυτούς, θεωρώντας αδιανόητη την άρνηση του εκπαιδευτικού να επιμορφωθεί. Παρομοίως και η έρευνα του Παπαχρήστου (2010) έδειξε ότι υπάρχει ένα σημαντικό ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών για την επιμόρφωση και την εκπαίδευσή τους σε θέματα που αφορούν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Κάποιοι άλλοι παρουσιάζονται πιο μετριοπαθείς και διατυπώνουν την άποψη ότι είναι αρκετή μιας περιορισμένης κλίμακας επιμόρφωση και ότι η προθυμία του εκπαιδευτικού είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να αποβεί αυτή πραγματικά χρήσιμη. Πλήρως διαφωνεί με τα παραπάνω ένας μόνο εκπαιδευτικός ο οποίος ότι είναι περιττή η επιμόρφωση για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας. Σημειώνουμε, τέλος, για τους εκπαιδευτικούς η επιμόρφωση θα πρέπει να έχει και θεωρητικό χαρακτήρα αλλά να εμπεριέχει και πρακτική εκπαίδευση των καθηγητών σε πραγματικές συνθήκες.

7.6.4. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τους φορείς επιμόρφωσης για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας

Κοινή άποψη όλων των εκπαιδευτικών είναι ότι το Υπουργείο Παιδείας και οι εποπτευόμενοι από αυτό φορείς είναι οι περισσότερο αρμόδιοι για να οργανώσουν και να πραγματοποιήσουν την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της Β/θμιας Εκπ/σης σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Την επιμόρφωση μπορούν, σύμφωνα με τις απόψεις που διατυπώνονται, να αναλάβουν οι Διευθύνσεις Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, οι Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου Παιδαγωγικής και Επιστημονικής Ευθύνης και τα αντίστοιχα γραφεία τους, τα ΠΕΚΕΣ και το ΙΕΠ.

Μια άλλη πρόταση, την οποία διατυπώνουν οι περισσότεροι, είναι ότι οι καταλληλότεροι φορείς επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών γι' αυτά τα θέματα είναι τα Πανεπιστήμια. Σύμφωνα με μια άλλη πρόταση τα διαπολιτισμικά σχολεία θα πρέπει να αναλάβουν τη διεξαγωγή επιμορφωτικών προγραμμάτων για την καλλιέργεια της διαπολιτισμικής ικανότητας των εκπαιδευτικών, ενώ για άλλους κατάλληλοι φορείς επιμόρφωσης μπορεί να είναι τα Υπουργεία Πολιτισμού και Μετανάστευσης. Ευρωπαϊκοί φορείς, όπως τα προγράμματα Erasmus προτείνονται από αρκετούς ως φορείς επιμόρφωσης για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, όπως ακόμα και η Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες.

Η διοργάνωση επιμορφωτικών προγραμμάτων από φορείς εξειδικευμένους σε θέματα δικαιωμάτων των μειονοτήτων ή ακόμα και από τους Δήμους είναι ακόμη κάποιες από τις προτάσεις των εκπαιδευτικών, οι οποίοι προτείνουν επίσης επιμόρφωση από ψυχολόγους για την αποτελεσματικότερη διαχείριση των ψυχολογικών προβλημάτων των αλλοδαπών μαθητών. Μια ακόμη πρόταση είναι η ανάληψη παρόμοιων πρωτοβουλιών από τα εμπορικά και βιοτεχνικά επιμελητήρια ή ακόμα και ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Ένας μόνο εκπαιδευτικός δεν έχει να κάνει καμία πρόταση, γιατί δε γνωρίζει ποιος φορέας θα μπορούσε να είναι κατάλληλος για να αναλάβει την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την καλλιέργεια της διαπολιτισμικής τους ικανότητας.

7.6.5. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τις μορφές της επιμόρφωσης για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής τους ικανότητας, σύμφωνα με τις απόψεις που οι ίδιοι διατυπώνουν, πρέπει να έχει από τη μια μεριά θεωρητικό χαρακτήρα, μέσα από σεμινάρια που θα διεξάγονται είτε δια ζώσης είτε εξ αποστάσεως. Από την άλλη μεριά θα πρέπει να έχει και πρακτικό χαρακτήρα, με τη μορφή βιωματικών εργαστηρίων ή ακόμα με παρακολούθηση μαθημάτων στα διαπολιτισμικά σχολεία. Προτείνουν επίσης μετεκπαιδευτικά και μεταπτυχιακά προγράμματα, οργανωμένα από Πανεπιστήμια. Και στην έρευνα του Παπαχρήστου (2010) όλοι οι εκπαιδευτικοί γενικά εκφράζουν την άποψη ότι όποια μορφή κι αν έχει η επιμόρφωση θα πρέπει να έχει αρκετή διάρκεια, για να μπορεί να καλύψει πολλά θέματα και ότι για να διδαχθούν οι εκπαιδευτικοί με επάρκεια έννοιες και χαρακτηριστικά της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης απαιτείται συστηματικότητα και συνεχής επιμόρφωση. Μια επίσης ενδιαφέρουσα πρόταση είναι η δημιουργία φόρουμ για την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς. Στην πληθώρα των προτάσεων που διατύπωσαν οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα, ένας εκπαιδευτικός δηλώνει ότι δε γνωρίζει ποια μορφή επιμόρφωσης θα ήταν η καταλληλότερη για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Περιορισμοί της έρευνας – Προτάσεις

Η γενική εντύπωση που προκύπτει μέσα από την ανάλυση των συνεντεύξεων της συγκεκριμένης έρευνας είναι ότι οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας Εκπ/σης της πόλης των Γιαννιτσών έχουν συνείδηση του ρόλου τους στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Διαθέτουν εμπειρία από την παρουσία στην τάξη τους μαθητών με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες και καταβάλλουν συστηματική προσπάθεια, ανεξάρτητα με τα αποτελέσματα, να στηρίζουν τους μαθητές αυτούς, ώστε να παραμείνουν στο σχολείο αφενός και να επιτύχουν τους επιδιωκόμενους μαθησιακούς στόχους. Περιγράφουν το όραμά τους για το διαπολιτισμικό σχολείο, γνωρίζουν την έννοια της διαπολιτισμικής ικανότητας και αναφέρονται σε μια σειρά από γνώσεις, στάσεις και συμπεριφορές που θεωρούν ότι αποτελούν διαπολιτισμικές δεξιότητες.

Υποστηρίζουν ότι ο βαθμός ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών απέναντι στην πολιτισμική ετερότητα είναι γενικά ικανοποιητικός και ότι διαρκώς αυξάνεται και ότι ο βαθμός ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της ετερότητας έχει αρκετά περιθώρια βελτίωσης. Τέλος, δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το θέμα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και συνειδητοποιούν σε μεγάλο βαθμό την ανάγκη να καλλιεργήσουν τη διαπολιτισμική τους ικανότητα, ώστε να ανταποκριθούν στις σύγχρονες ανάγκες του πολυπολιτισμικού σχολείου.

Ακόμα κι αν υποθεθεί ότι σε ορισμένες ερωτήσεις οι εκπαιδευτικοί έδιναν απαντήσεις στο πλαίσιο του «πολιτικά ορθού», δεν αναιρείται η εντύπωση που περιγράφεται πιο πάνω.

Παρόλα αυτά, ο περιορισμένος αριθμός του δείγματος της ποιοτικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε δεν επιτρέπει την εξαγωγή βέβαιων και ξεκάθαρων συμπερασμάτων για τις απόψεις του συνόλου ή μεγάλου αριθμού των εκπαιδευτικών της περιοχής στην οποία έγινε η έρευνα ή για τις απόψεις γενικά της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Προκειμένου, να εξαχθούν αυτά τα συμπεράσματα θα ήταν καλό να πραγματοποιηθούν και άλλες έρευνες, ποιοτικές και ποσοτικές. Όσον αφορά τις

απόψεις των εκπαιδευτικών αξίζει πρώτα πρώτα να διερευνηθούν και οι απόψεις των εκπαιδευτικών της Α/θμιας Εκπ/σης στην ίδια περιοχή, ώστε να γίνει σύγκριση και να εντοπιστούν ομοιότητες και διαφορές. Επίσης, ενδιαφέρον θα έχει η διενέργεια ερευνών με δείγμα εκπαιδευτικούς Β/θμιας Εκπ/σης άλλων περιοχών της Ελλάδας, ιδίως των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, όπου η πραγματικότητα είναι τελείως διαφορετική, ώστε, μέσα από τη σύγκριση των αποτελεσμάτων να φανούν περισσότερες διαστάσεις του θέματος.

Μια άλλη έρευνα θα μπορούσε να διερευνά τις γνώσεις των εκπαιδευτικών για τις γλώσσες και τον πολιτισμό των μαθητών που ανήκουν σε μεταναστευτικό / προσφυγικό πληθυσμό και τους τρόπους με τους οποίους η ύπαρξη ή η έλλειψη αυτών των γνώσεων επηρεάζει τη σχέση που αναπτύσσουν με τους μαθητές και τη διδασκαλία τους μέσα στην τάξη. Μια τέτοια έρευνα θα μπορούσε να είναι ποσοτική, για να μπορέσει να συγκεντρώσει ο ερευνητής/ ερευνήτρια περισσότερα στοιχεία θα το θέμα.

Τέλος, όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς θα ήταν σημαντική μια έρευνα, η οποία αξιοποιώντας τα κατάλληλα εργαλεία, όπως αυτά υποδεικνύονται από τη διεθνή βιβλιογραφία, θα αξιολογούσε τη διαπολιτισμική ικανότητα των εκπαιδευτικών. Στο πλαίσιο μιας τέτοιας έρευνας θα μπορούσε να μελετηθεί η διαπολιτισμική ικανότητα των εκπαιδευτικών των διαφόρων ειδικοτήτων (εκπαιδευτικοί των θετικών επιστημών, φιλόλογοι της ελληνικής γλώσσας και φιλόλογοι των ξένων γλωσσών), ώστε στη βάση αυτή να οργανωθούν και οι ενδεικνυόμενες επιμορφωτικές δραστηριότητες.

Μεγάλο ενδιαφέρον, επίσης θα έχουν από τη μια η διεξαγωγή έρευνας πάνω στη διαπολιτισμική ικανότητα των εκπαιδευτικών, στην οποία το δείγμα θα είναι μαθητές των σχολείων της ίδιας περιοχής και από την άλλη η διεξαγωγή έρευνας στην οποία το δείγμα θα είναι οι γονείς των μαθητών, ώστε να φωτιστεί το θέμα από όλες τις πλευρές.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Adler, N. (2002). *International Dimensions of Organizational Behavior*. Cincinnati: South-Western College Publishing.
- Alba, R. (1990). *Cultural identity: The transformation of white America*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Angelopoulou, P. & Manesis, N. (2017). Students from different cultural backgrounds, their difficulties upon elementary school entry in Greece and teachers' intercultural educational practices. *British Journal of education*, 5 (4), 9 – 18.
- Auernheimer, G. (2003³), *Einführung in die Interkulturelle Pädagogik*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Banks, C. (2004). *Improving multicultural education: lessons from the intergroup education movement*. New York: Teachers College
- Banks, J. A. (1994). *Multicultural education: theory and practice*. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Barker, R. (2003). *The Social Work Dictionary*. Washington, OC: NASW Press.
- Barret, M. (2012). Intercultural competence. The EWC Statement Series second Issue, 23-27 Ανακτήθηκε από : <http://www.theewc.org/ewc.statement.series>.
- Barrett, M. (2013). Intercultural competence: a distinctive hallmark of interculturalism?. In M. Barrett (ed.), *Interculturalism and multiculturalism similarities and differences* (p.p. 147-168). Strasbourg: Council of Europe Publishing.

<https://www.academia.edu/24946135/>

[Interculturalism and Multiculturalism Similarities and Differences](#)

- Barry, N. H., Lechner, J. V. (1995). Preservice teachers' attitudes about and awareness of multicultural teaching and learning. *Teaching and Teacher Education*, 11(2), 149- 161.
- Bennett, M. J. (1993). Towards Ethnorelativism: A Developmental Model of Intercultural Sensitivity. In R. M. Paige (ed.), *Education for the Intercultural Experience*. Yarmouth, Me.: Intercultural Press.
- Borrelli, M. (1986). *Interkulturelle Pädagogik. Positionen- Kontroversen- Perspektiven*. Pädag. Verlag Burgbücherei Scheider: Baltmammanäsweiler.
- Brandt, G. (1986). *The realization of Anti-racist Teaching*. London: The Palmer Press.
- Brown, J.D. (2001). *Using Surveys in Language Programs*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bryman, A. (2004). *Social research methods*. Oxford: University Press.
- Byram, M. (1997). *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- Caligiuri, P.M., Jacobs, R.R. & Farr, J.L. (2000). The Attitudinal and Behavioral Openness Scale: Scale development and construct validation. *International Journal of Intercultural Relations*, 24, 27-46.
- Carnevale, A.P. & Stone, S.C. (1995). *American Mosaic: An in-depth report on the future of diversity at work*. N.Y: McGraw – Hill.
- Carey, N., Lewis, L., & Burns, S. (1998). *Parent Involvement in Children Education: Efforts by Public Elementary School*. Washington, DC: US. Department of Education, Office of Educational Research And Improvement.

- Causey, V. E., Thomas, C. D., Armento B. J. (2000). Cultural diversity is basically a foreign term to me: the challenges of diversity for preservice teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 16, 33-45.
- Chen, V. (2014). Key Concepts in Intercultural Dialogue. *Center for Intercultural Dialogue*, 22
<https://centerforinterculturaldialogue.files.wordpress.com/2014/07/keyconcept-cultural-identity.pdf>.
- Chen, G. M. and Starosta, W. J . (1996). Intercultural Communication Competence: A Synthesis. *Communication Yearbook* 19.
- Cohen, I., Manion, L. & Morrison, K. (2000). *Research Methods in Education*. London: Routledge.
- Cushner, K., Mahon, J. (2009). Intercultural competence in teacher education: *Developing the Intercultural Competence of Educators and Their Students: Creating the Blueprints*: International Special Education.
- Darling-Hammond L., & Garcia-Lopez S. (2002) «What is diversity?» In L. Darling-Hammond, J. French, & S.P. Garcia-Lopez (Eds.), *Learning to teach for social justice* (pp. 9-12). New York: Teachers College Press.
- Day, C., Kington, A., Stobart, G., & Sammons, P. (2006). The personal and professional selves of teachers: stable and unstable identities. *British Educational Research Journal*, 32(4), 601-616.
- Deardorff, D. K. (2004). Internationalization: In search of intercultural competence. *International Educator*, 13(3), 13–15.
- Deardorff, D.K. (2006). The identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization at institutions of higher education in the United States. *Journal of Studies in International Education*, 10(3), 241-266.

- Deardorff, D.K. (2008). Intercultural Competence: A Definition, Model and Implications for Education Abroad. In Savicki V. (ed). *Developing Intercultural Competence and Transformation: Theory, Research, and Application in International Education* (32-52). Sterling, VA: Stylus.
- Deardorff, D., Arasaratnam-Smith, L. (2017). *Intercultural Competence in Higher Education: International Approaches, Assessment and Application*: Routledge.
- Devine, D. (2005). Welcome to the Celtic Tiger? Teacher responses to immigration and increasing ethnic diversity in Irish schools. *International Studies in Sociology of Education*, 15(1), 49-70.
- De Vos, G. (1990). Conflict and accommodation in ethnic interactions. In G. A. De Vos & M. Suarez-Orozco (Eds.), *Status inequality: The self in culture* (pp. 204–245). Newbury Park, CA: Sage.
- Dickopp, K.H. (1986) Begründung und Ziele einer interkulturellen Erziehung. In Borrelli, *Interkulturelle Pädagogik. Positionen-Kontroversen Perspektiven* (pp. 37–48). Pädag: Verlag Burgbücherei Scheider, Baltmammanäs weiler.
- Džalova, A., & Raud, N. (2012). Multicultural competence and its development in students of teacher education curricula. *Problems of Education in the 21st Century*, 40, 65-74.
- Ely, R.J. & Thomas, D.A. (2001). Cultural Diversity at Work: The Effects of Diversity Perspectives on Work Group Processes and Outcomes. *Administrative Science Quarterly*, 46 (2), 229-273.
- Erikson, E. (1950). *Childhood and society*. New York: W. W. Norton.
- Erikson, E. (1968). Growth and crises of the healthy personality. In H. Chiang & A. Maslow (Eds.), *The healthy personality* (pp. 30–34). New York: Van Nostrand Reinhold.

- Essinger, H. (1991). Interkulturelle Erziehung in multiethnischen Gesellschaften. In: Marburger, Helga (Hrsg.), *Schule in der multikulturellen Gesellschaft*.
- Fantini, A. E. (2009). Exploring Intercultural Competence: Developing, Measuring and Monitoring. Ανακτήθηκε 31 Μαρτίου, 2019, από https://www.nafsa.org/_/File/_/exploring_intercultural_competed_developing.pdf.
- Fase, W. (1994). *Ethnic Divisions in Western European Education*. Munster: Waxmann.
- Fowers, B. & Richardson, F. (2016). Why is multiculturalism good? *American Psychologist*, 51(6), 609-62.
- Gardner, H. (1993). *Multiple intelligence: The theory in practice*. New York: Basic Books.
- Garcia, S. B. & Ortiz, A. (2006). Preventing disproportionate representations: Culturally and Linguistically responsive pre-referral interventions. *Teaching Exceptional Children*, 38 (4), 64-68.
- Gay, G. (2000). *Culturally responsive teaching theory, research and practice*. New York: Teachers College Press.
- Glazer, N. (1997). *We Are All Multiculturalists Now*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Gogonas, N. (2007). Ethnolinguistic vitality perceptions among immigrants and indigenus pupils in Greece. *Journal of Mediterranean Studies*, 17 (2), 249-270.
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence*. New York: Bantam/Doubleday/Dell.
- Götze Lutz-Pommerin, G. (1986). *Ein Kulturtheoretisches Konzept für Interkulturelle Erziehung*. In Borrelli, *Interkulturelle Pädagogik. Positionen-Kontroversen Perspektiven* (pp. 110–126). Pädag: Verlag Burgbücherei Scheider, Baltmammanäs weiler.

- Grand, C. Sleeter., Anderson, J. E. (1993). The Literature of Multicultural Education: Review and Analysis. Part II. *Educational Studies*, 13,47-71.
- Griggs, L.B. & Louw, L. (1995). *Valuing Diversity: New tools for a new reality*. N.Y.: McGraw – Hill.
- Jones, B. (1991). *How Language Works*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hajisoteriou, C. & Angelides, P. (2020). ‘Inching’ towards interculturalism: ambiguities and tensions in teachers’ ideologies and practices in the context of Cyprus. *Intercultural Education*, 31 (1): 16 – 37.
Doi: 10.1080/14675986.2019.1701884
- Hammer M.R., Bennett, M.J., & Wiseman, R. (2003). Measuring intercultural sensitivity: The intercultural development inventory. *Relations*, 27(4), 421-443.
- Harrison, D.A., Price, K.H. & Bell, M.P. (1998a). Beyond Relational Demography. Time and the effects of surface and deep level diversity on work group cohesion. *Academy of Management Journal*, 41, 95-107.
- Harrison, D.A., Price, K.H. & Bell, M.P. (1998b). Beyond Relational Demography. Time and the effects of surface and deep level diversity on work group cohesion. *Academy of Management Journal*, 41, 95-107.
- He, Y. (2013). Developing teachers’ cultural competence: application of appreciative inquiry in ESL teacher education. *Teacher Development*, 17(1), 55-71.
- Hohmann, M. (1989). *Interkulturelle Evziehung – eine chance für Europa?* in: Hohman Manfred – Reich Hans H (Hrsg 1989). *Ein Europa für Mehrheiten und Minderheiten*, Verlag, Münster. New York: Waymann.

- Hohmann, M., Reich, H. (1989). *Ein Europa fuer Minderheiten. Discussionen um interculturelle Erziehung*. N.Y: Waxmann.
- Hollinger, D. (1995). *Postethnic America: Beyond Multiculturalism*. New York: Basic Books.
- Irvine, J.J. (2003). *Educating teachers for diversity: Seeing with a cultural eye*. New York: Teachers College Press.
- Kim, Y. (2007). Ideology, Identity, and Intercultural Communication: An Analysis of Differing Academic Conceptions of Cultural Identity, *Journal of Intercultural Communication Research*, 36, (3), 237–253.
- Klark, T. & Martin, P. (2003). Do university-sponsored international cultural events help students to appreciate “difference”? *International Journal of Intercultural Relations*, 27, 445–465.
- Koehn, P. H., & Rosenau, J. N. (2002). Transnational competence in an emergent epoch. *International Studies Perspectives*, 3, 105-127.
- Krummel, A. (2013). Multicultural teaching models to educate pre-service teachers: Reflections, service-learning, and mentoring. *Current Issues in Education*, 16(1). Retrieved from <https://cie.asu.edu/ojs/index.php/cieatasu/article/viewFile/1059/450>
- Kukathas, C. (1995). Are There Any Cultural Rights? *Political Theory*, 20, 105–139.
- Kukathas, C. (2003). *The Liberal Archipelago: A Theory of Diversity and Freedom*. Oxford: Oxford University Press.
- Kvale, S. (1996). The 1.000 page question. *Qualitative Inquiry*, 2(3), 275-284.
- Kymlicka, W. (1995). *Multicultural citizenship, a liberal theory of minority rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Kymlicka, W. (1999). Liberal Complacencies, in *Is Multiculturalism Bad for Women?* In J. Cohen and M. Howard, and M.C. Nussbaum (eds.), Princeton: Princeton University Press, 31–34.

- Leeds-Hurwitz, W. (1989). *Communication in everyday life: A social interpretation*. Norwood, NJ: Ablex.
- Leeman, Y.A.M. (2003). School leadership for intercultural education. *Intercultural Education, 14*(1), 31–45.
- Lindsey, RB, Robins, KN, & Terrell, RD. ([1999] 2009³). *Cultural proficiency: A manual for school leaders* (3 rd ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Lonner, W. J. & Hayes, S. A. (2004). Understanding the cognitive and social aspects of intercultural competence. In R. J. Sternberg & E. L. Grigorenko (Eds.), *Culture and competence: Contexts of life success* (pp. 89–110). Washington, DC: American Psychological Association.
- Lustig, M. W. and J. Koester. (2003). *Intercultural Competence: Interpersonal Communication Across Cultures*, fourth edition. Boston: Allyn and Bacon.
- Lynch, E.W. (1999). Developing cross-cultural competence. In: Lynch E.W. & Hanson M.J. (1999), *Developing Cross-cultural Competence. A guide for working with children and their families*, 2nd ed. Baltimore, MD/London: Paul H. Brookes.
- Maykut, P., & Morehouse, R. (1994). *Beginning qualitative research, a philosophic and practical guide*. London: The Falmer Press.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Nash, M. (1989). *The cauldron of ethnicity in the modern world*. Chicago: University of Chicago Press.
- Nieke, W. (1995), *Interculturelle Erziehung und Bildung*. Opladen: Leske und Budrich.

- Niekrawitz, C. (1990). *Interkulturelle Pädagogik im Überblick. Von der Sonderpädagogik für Ausländer zur Interkulturellen Pädagogik für Alle*. Frankfurt: Verlag für Interkulturelle Kommunikation.
- Olson, C.L. & Kroeger, K.R. (2001). Global competency and intercultural sensitivity. *Journal of Studies in International Education*, 5, 116-137.
- Papamichael, E. (2008). Greek – Cypriot Teachers’ Understandings of Intercultural Education in an Increasingly Diverse Society. *The Cyprus Review*, 20 (2): 51 – 58.
- Parekh, B., (2000). *Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Pascarella, E.T., Edison, M., Nora, A., Hagedorn, L.S., & Terenzini, P.T. (1996). Influences on students' openness to diversity and challenge in the first year of college. *The Journal of Higher Education*, 67, 174-195.
- Raz, J. (1998). Multiculturalism. *Ratio Juris*, 11(3), 193–205. <https://doi.org/10.1111/1467-9337.00086>
- Ruhloff, J., (Hrsg). (1982). *Aufwachsen im fremden Land. Probleme und Perspektiven der "Ausländerpädagogik*. Peter Lang: Frankfurt a.M.
- Ruhloff, J., (Hrsg). (1986). Auländer sozialisation oder Kulturüberschreitende Bildung? In Borrelli, *Interkulturelle Pädagogik. Positionen-Kontroversen Perspektiven* (pp. 186-200). Pädag: Verlag Burgbücherei Scheider, Baltmammanäs weiler..
- Roux, J. (2002). Effective educators are culturally competent communicators, *Intercultural Education*, 13 (1), 37-48.
- Song, S. (2020). Multiculturalism. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2020 Edition), Edward N. Zalta (ed.) URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/multiculturalism/>.
- Spitzberg, B.H. and Changnon, G. (2009). Conceptualizing Intercultural Competence. In: Deardorff, D.K., Ed., *The SAGE Handbook of Intercultural Competence* (pp. 2-52). Thousand Oaks, Sage,.

- Sternberg, R. J. (1988). A triarchic view of intelligence in cross-cultural perspective. In S. H. Irvine & J. W. Berry (Eds.), *Human abilities in cultural context* (pp. 60-80). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Straffon, D.A. (2003). Assessing the intercultural sensitivity of high school students attending an international school. *International Journal of Intercultural Relations*, 27, 487-501.
- Tajfel, H. (Ed.). (1978). *Differentiation between social groups*. London: Academic Press.
- Taylor, C. (1992, 1994). The Politics of Recognition. In Gutmann (ed.), *Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition*, (25–73). Princeton: Princeton University Press.
- Thomas, R.R. (1992). Managing diversity: A conceptual framework. In S.E. Jackson & Associates (eds), *Diversity in the workplace: Human Resource Initiatives*. NY: Guilford.
- Unesco, (2003). Sharing a World of Difference: The Earth's Linguistic, Cultural and Biological Diversity. UNESCO - Terralingua - World Wide Fund for Nature. Ανακτήθηκε στις 22/06/2012 από: <http://www.terralingua.org/wp>
- Unesco, (2005). Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions, Paris: UNESCO. Ανακτήθηκε στις 22/06/2012 από: <http://portal.unesco.org/en/ev.php>
- UNESCO (2006). Unesco Guidelines on Intercultural Education. Section of Education for Peace and Human Rights. Division for the Promotion of Quality Education. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001478/147878e.pdf>
- UNESCO, (2013). Intercultural Competences, Conceptual and Operational Framework. Intersectoral Platform for a Culture of Peace and Non-Violence, Bureau for Strategic Planning France. Ανακτήθηκε

12/08/2020 από τη διεύθυνση:

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000219768?posInSet=1&queryId=NEXPLORE-00b8e223-83c5-4ef7-bfef-a5520f1e36f5>

Vegh, J., & Luu, L. A. N. (2019). Intercultural competence developmental models –Theory and practice through comparative analysis. *International Journal of Social Sciences*, 4(3), 882-901. doi: 10.20319/pijss.2019.43.882901

Vygotsky, S. (1978). *Mind in society: the development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Wiseman, R. L. (2002). Intercultural communication competence. In: Gudykunst W.B. and Moody B. (eds), *Handbook of international and intercultural communication* 2nd ed., (pp.207–224), Sage, Thousand Oaks, CA.

Woods, P., & Jeffrey, B. (2002). The reconstruction of primary teachers' identities. *British Journal of Sociology of Education*, 23(1), 89-106.

Yinger, J. (1986). Intersection strands in the theorisation of race and ethnic relations. In J. Rex & D. Mason (Eds.), *Theories of race and ethnic relations* (pp. 20–41). New York: Cambridge University Press.

Zhai, L. & Scheer, S.D. (2004). Global perspectives and attitudes toward cultural diversity among summer agriculture students at the Ohio State University. *Journal of Agricultural Education*, 45, 39-51.

Μεταφρασμένα στα ελληνικά

Arditi, B. (1997). Η αθέατη πλευρά της διαφοράς. (μτφ. Παπαματθαίου, Σ) *Σύγχρονα Θέματα*, 62, 41-54.

- Banks, J. (2004). *Εισαγωγή στη πολυπολιτισμική εκπαίδευση*, (μτφ. Σταματάκης, Ν). Αθήνα: Παπαζήση.
- Banks, J. (2012). *Διαφορετικότητα και εκπαίδευση στην ιδιότητα του πολίτη: παγκόσμια προοπτική*. Αθήνα: Πεδίο.
- Bolle de Bal, M. (1997). Η ψυχοκοινωνιολογία ενός ταυτοτικού ζητήματος: έθνος, υπερεθνικότητα και υποεθνότητες (μτφ. Ζήσιμου, Κ). Στο Ναυρίδης, Κ. & Χρηστάκης, Ν. *Ταυτότητες*, Αθήνα: Καστανιώτης.
- Cuche, D. (2001). *Η έννοια της κουλτούρας στις κοινωνικές επιστήμες* (μτφ. Σιατίστα, Φ). Αθήνα: Τυπωθήτω – Γ. Δαρδανός.
- EMIL. (2006). *Η διαπολιτισμική δεξιότητα για τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ασκήσεις*. Ευρωπαϊκό πρόγραμμα για τη διαπολιτισμική μάθηση στη βασική εκπαίδευση και την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών Άγκυρα/ Μπρίστολ/ Μόναχο/ Σόφια/ Θεσσαλονίκη: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Σωκράτης/ Κομένιος 2.1.
- Habermas, J. (1994). *Αγώνες αναγνώρισης στο δημοκρατικό κράτος δικαίου* (μτφ. Γεωργίου, Θ). Αθήνα: Νέα Σύνορα, Α. Λιβάνη.
- Lynch, J. (1997). Μια αρχική τυπολογία των προοπτικών για την εξέλιξη του προσωπικού στην πολυπολιτισμική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, στο Modgil S., Verma G., Mallick K., Modgil C. (Eds) *Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση. Προβληματισμοί – Προοπτικές* (σσ. 235-260). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Mayor, F. (1998). Πρόλογος στο Στενού, Κ. *Εικόνες του Άλλου. Η ετερότητα: από τον μύθο στην προκατάληψη*, (μτφ. Μπενβενίστε, Ρ, Σ.-Παπαδήμα, Μ.) Αθήνα: Εξάντας-Unesco.
- Taylor, T. (1997). *Πολυπολιτισμικότητα. Εξετάζοντας την πολιτική της αναγνώρισης*. Μετάφραση: Φιλ. Παιονίδης. Πρόλογος: Κων/νος Παπαγεωργίου. Αθήνα: Πόλις.
- Said, E. (1996). *Οριενταλισμός* (μτφ. Τερζάκη, Φ):. Αθήνα Νεφέλη.

UNESCO. (2002). Εκπαίδευση. Ο θησαυρός που κρύβει μέσα της. Έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής για την εκπαίδευση στον 21ο αιώνα υπό την προεδρία του Jacques Delors, μτφ. Ομάδα εργασίας του ΚΕΕ. Αθήνα: Gutenberg.

Verma, G.K., & Mallick, K. (2004). *Εκπαιδευτική Έρευνα, Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Τεχνικές*. (Μτφρ. Ε. Γρίβα). Αθήνα: Εκδόσεις Δαρδανός.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αβδελά, Ε. (1995). Ταυτότητα-Ετερότητα. Ιστοριογραφικές προσεγγίσεις. *Σύγχρονα Θέματα*, 54, 17-20.

Αβδελά, Ε. (1997). *Η συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας στο ελληνικό σχολείο: «εμείς» και οι «άλλοι»*. Στο : Φραγκουδάκη, Α. και Δραγώνα, Θ. (επιμέλεια) «Τι είν' η πατρίδα μας;» *Εθνοκεντρισμός στην εκπαίδευση* (σ.σ 27-71). Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Αγγελοπούλου, Π., & Μάνεσης, Ν. (2017α). Δίγλωσσοι μαθητές στο δημοτικό σχολείο και διαπολιτισμική εκπαίδευση: η περίπτωση της Αχαΐας.

Ανακτήθηκε από: https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwilp_b_nP_WAhWoFJoKHXxBD0QFgglMAA&url=https%3A%2F%2Fejournals.epublishing.ekt.gr%2Findex.php%2Fhjre%2Farticle%2Fdownload%2F14100%2F13197&usg=AOvVaw19YQVUIDv0MmF68wddsD58.

Ασημακοπούλου, Ε. (2019). *Ο ρόλος της διαπολιτισμικής ετοιμότητας των εκπαιδευτικών στη δημιουργία ενός θετικού ψυχολογικού κλίματος σε μεικτές πολιτισμικά τάξεις*. [ανέκδοτη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία,]. Αθήνα: ΕΚΠΑ.

- Βέρα, Μ. (2020). *Η πολιτισμική ετερότητα της σχολικής τάξης και η διαχείρισή της μέσω της αξιοποίησης της διαφοροποιημένης διδασκαλίας [ανέκδοτη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία]*. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Βεργίδης, Δ. (2015). Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα ως διάσταση της εκπαιδευτικής πολιτικής. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 29, (97-126).
- Βερνίκος, Ν., Δασκαλοπούλου, Σ. (2002). *Πολυπολιτισμικότητα: Οι διαστάσεις της πολιτισμικής ταυτότητας*. Αθήνα: Κριτική.
- Βλαχάκη, Μ. (2013). *Η διαπολιτισμικότητα στον προγραμματισμό και την οργάνωση της σχολικής μονάδας: Ο ρόλος των διευθυντών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ανέκδοτη μεταπτυχιακή Διατριβή)*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Γεραρής, Η. (2011). Ένταξη και αποδοχή των αλλοδαπών μαθητών μέσω της διαπολιτισμικής αγωγής. *Τα εκπαιδευτικά*, (99-100), 24-32.
- Γεωργαράκης, Ν. (2009). Η μεταναστευτική πολιτική: στάσεις και αντιστάσεις στην ελληνική διοίκηση. Στο Χρ. Βαρουξή, Ν. Σαρρή, & Α. Φραγκίσκου (Επιμ.), *Όψεις μετανάστευσης και μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα σήμερα* (σσ. 33-60). Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- Γεωργογιάννης, Π. (1999). *Θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γεωργογιάννης, Π. (2006). *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Ελληνικά ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα. Βηματισμοί για μια αλλαγή στην εκπαίδευση*. τόμ. 7ος. Πάτρα: Αυτοέκδοση.
- Γεωργογιάννης, Π. (2008). *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Επιστημονική σειρά: Βηματισμοί για μια αλλαγή στην εκπαίδευση. Πάτρα: TYPOCENTER,7.

- Γιαννακάκη, Π. (1997). *Ο Εκπαιδευτικός Διαμεσολαβητής. Οι σχέσεις του στο σχολείο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*. Αθήνα : Εκδόσεις Κυριακής Βασδέκη.
- Γκασούκα, Μ., Φουλίδη Ξ., & Γουβιάς, Δ. (2018). *Διάλεξη: Βασικές έννοιες, περιεχόμενο και μοντέλα διαχείρισης της πολυπολιτισμικότητας/διαπολιτισμικότητας, στο «Ετερότητα, Διαπολιτισμικότητα και Φύλο στην Εκπαίδευση»*. Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Νέες Μορφές Εκπαίδευσης και Μάθησης», Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ. Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Γκέφου-Μαδιανού, Δ.(1998). *Ανθρωπολογία και Εκπαίδευση: Η ετερότητα «εκ των έσω»*. Σεμινάριο 24 με θέμα: *Σχολείο και Ετερότητα. Ο ρόλος του Φιλολόγου στη σύγχρονη πραγματικότητα*, 9-20.
- Γκόβαρης, Χ. (2001). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*, Αθήνα: Ατραπός.
- Γκόβαρης, Χ. (2011). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα. Διάδραση.
- Γκότοβος, Α. (2002). *Εκπαίδευση και Ετερότητα*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γκότοβος, Α. (2002). *Εκπαίδευση και ετερότητα. Ζητήματα Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γκότοβος, Α. (2008). *Η ετερότητα ως πεδίο αντιπαράθεσης: λόγος περί διαφοράς και δόμηση ταυτότητας*. Στο Ι. Ιωσήφ, & Γ. Σωκράτους (επιμ.), *Ετερότητα και Εκπαίδευση. Ο Φιλολόγος και οι παιδαγωγικές προκλήσεις της πολυπολιτισμικότητας*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Γρίβα, Ε. & Στάμου, Α. (2014). *Ερευνώντας τη διγλωσσία στο σχολικό περιβάλλον. Οπτικές εκπαιδευτικών, μαθητών και μεταναστών γονέων*. Θεσσαλονίκη: Εκδ Κυριακίδη.
- Δαμανάκης, Μ. (επιμ.) (1997): *Η Εκπαίδευση των Παλινοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική Προσέγγιση*. Αθήνα: Gutenberg.

- Δαμανάκης, Μ. (1997γ). *Αναζήτηση μιας Εκπαιδευτικής πολιτικής για τα παιδιά των Μεταναστών στην Ευρώπη*. Στο ΥΠΕΠΘ/Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, *Η Γλωσσική Εκπαίδευση των Ελλήνων Μεταναστών στην Ευρώπη* (33-42). Αθήνα.
- Δαμανάκης, Μ. (1998/ 2001). *Η Εκπαίδευση των Παλινοστούτων και Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική Προσέγγιση*. Gutenberg.
- Δαμανάκης, Μ. (επιμ.) (1999). *Σχέδιο Ίδρυσης Δίγλωσσων Σχολείων στη Γερμανία*. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.
- Δαμανάκης, Μ. (επιμ.). (1999). *Παιδεία Ομογενών. Θεωρητικές και εμπειρικές προσεγγίσεις*. Ρέθυμνο : Πανεπιστήμιο Κρήτης. Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.
- Δαμανάκης, Μ. (2000). Η Πρόσληψη της Διαπολιτισμικής Προσέγγισης στην Ελλάδα. Ανακτήθηκε :<http://www.ediamme.edc.uoc.gr/index.php?id=44,122,0,0,1,0>
- Δαμανάκης, Μ. (2002). Διαπολιτισμική Παιδαγωγική στην Ελλάδα. Πρακτικά ζητήματα και θεωρητικά ζητούμενα. Στο *Επιστήμες της Αγωγής*, θεματικό τεύχος, *Διαπολιτισμική Παιδαγωγική στη Ελλάδα* (σσ. 7-9) Αθήνα: Ατραπός.
- Δαμανάκης, Μ. (2005). *Η εκπαίδευση των παλινοστούτων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα: διαπολιτισμική προσέγγιση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Δεδούση, Μ. (2008). *Πολυπολιτισμικότητα. Εθνικές μειονότητες και μετανάστες [ανέκδοτη μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία]*. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ.
- Ζαχαριά, Ν. (2018) *Πολιτισμική Ετερότητα και Διαπολιτισμικότητα στην Εκπαίδευση. [ανέκδοτη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία]*. Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

- Ιντζεσίλογλου, Ν. (2000). Περί της κατασκευής συλλογικών ταυτοτήτων. Στο «Εμείς» και οι «Άλλοι». *Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών* (σσ. 177-199. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Ίσαρη, Φ., Πουρκός, Μ., 2015. *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
- Καγκά, Ε. (2001). Το άνοιγμα του σχολείου στην πολυγλωσσία και τον πολιτισμό. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 5, 37-48.
- Κανακίδου, Ε., & Παπαγιάννη, Β. (2003). *Από τον Πολίτη του Έθνους στον Πολίτη του Κόσμου* (επιμ. Κ. Χρυσafiίδης). Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Καραγιάννη, Ε. (2019). Η διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας: Διερεύνηση των απόψεων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης Νομού Αττικής. *Εκπαιδευτικός Κύκλος*, 7 (3): 43 – 63.
- Καρανικόλα, Ζ. (2015). *Η διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας με βάση το διεθνές και το ελληνικό νομικό πλαίσιο. Διαπολιτισμική ευαισθησία και ικανότητα των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Αιτωλοακαρνανίας [ανέκδοτη Διδακτορική διατριβή]*. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Κεσίδου, Α. (2007). Διαπολιτισμική εκπαίδευση: μια εισαγωγή ΥΠ.Ε.Π.Θ. Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο (γυμνάσιο). Στο Δ. Κ. Μαυροσκούφης (επιμ.), *Οδηγός Επιμόρφωσης. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Αγωγή* (σσ. 21-36). Θεσσαλονίκη.
- Κεσίδου, Α. (2007). Διδασκαλία και Μάθηση στο Πολυπολιτισμικό Σχολείο: Διδακτικές Προσεγγίσεις & Εκπαιδευτικό Υλικό. *Πρακτικά Ημερίδας Θεσσαλονίκη, 10 & 11 Δεκεμβρίου 2007*.
- Κεσίδου, Α. & Παπαδοπούλου, Β. (2008). Η διαπολιτισμική διάσταση στη βασική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών: αναγκαιότητα και εφαρμογές. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 45, 37-55.

- Κεσίδου, Α. (2014). Ένα σχολείο «εργάζεται διαπολιτισμικά»: προϋποθέσεις και παιδαγωγικοί χειρισμοί. Στο Ε. Κατσαρού & Μ. Λιακοπούλου (Επιμ.), *Θέματα διδασκαλίας και αγωγής στο πολυπολιτισμικό σχολείο. Επιμορφωτικό υλικό*. Ανακτήθηκε από http://www.diapolis.auth.gr/epimorfotiko_uliko/images/pdf/keimena/uliko/kesidou.pdf
- Κογκούλης, Ι. (2005). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
- Κωνσταντοπούλου, Χ. (2000). Αναφορά στην Έννοια και στις Όψεις των Σύγχρονων Αποκλεισμών. *Συλλογικός τόμος «Εμείς» και οι Άλλοι» - Αναφορά στις τάσεις και τα σύμβολα*. Αθήνα: ΕΚΚΕ τυπωθήτω.
- Λαμπίρη, Η. (2020). *Η Πολυπολιτισμική Ταυτότητα των Γυναικών σε Μη Τυπικές Μορφές Μάθησης [ανέκδοτη Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία]*. Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Λιακοπούλου Μ & Παπαδοπούλου Β. (2019). Η διαπολιτισμική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών: Μια καταγραφή αναγκών των εν ενεργεία εκπαιδευτικών, *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 36 (67), 77-96.
- Μανιάτης, Π. (2007). Εκπαιδύοντας διαπολιτισμικά ικανούς εκπαιδευτικούς. Θεωρητικές αναζητήσεις και πρακτικές εφαρμογές. *Ηώς*, 2, 139-173.
- Μανιάτης, Π. (2011). *Η Διαπολιτισμική Ικανότητα ως Στοιχείο της Παιδαγωγικής Επάρκειας των Εκπαιδευτικών. Προτάσεις για την αρχική τους κατάρτιση και επιμόρφωση*. Εργαστήριο Τέχνης και Λόγου, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Αθηνών – ΕΕΜΑΠΕ.
- Μάνου, Α. (2013). *Πολιτισμική ετερότητα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: Ο ρόλος του εκπαιδευτικού και της Διαπολιτισμικής Συμβουλευτικής στην ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών. [ανέκδοτη Διδακτορική διατριβή]*. Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Μάρκου, Γ. (1996). *Η πολυπολιτισμικότητα της ελληνικής κοινωνίας, η διαδικασία διεθνοποίησης και η αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης.

- Μάρκου, Γ. (1997). *Εισαγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Ελληνική και διεθνής εμπειρία*. Αθήνα : Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής.
- Μάρκου, Γ. (1997). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Ελληνική και Διεθνής Εμπειρία*. Αθήνα: Ηλεκτρονικές Τέχνες.
- Μάρκου, Γ. (1998). *Η Πολυπολιτισμικότητα της Ελληνικής Κοινωνίας, η Διαδικασία Διεθνοποίησης και η Αναγκαιότητα της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, 73-74.
- Μαρτιμιανάκη, Α. (2015). Ο ρόλος του διευθυντή και των εκπαιδευτικών δημοτικού σχολείου στην προώθηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Στο Χ. Πανταζής, Ε. Μαράκη, Μ. Καδιανάκη, & Ε. Μπελαδάκης (Επιμ.), *Το σύγχρονο σχολείο μέσα από το πρίσμα των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών: από τη θεωρία στην καθημερινή πρακτική* (σσ.161-169). Ηράκλειο Κρήτης: Ινστιτούτο Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών.
- Ματθαίου, Δ. (2011). Η βασική επαγγελματική κατάρτιση των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Κριτική και συγκριτική θεώρηση του ιδεολογικού και θεσμικού της χαρακτήρα. Στο Ματθαίου Δ. (επιμ.), *Η βασική επαγγελματική κατάρτιση των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Κριτική και συγκριτική θεώρηση* (σσ. 15-63). Αθήνα: Ατραπός.
- Μήλιου, Ο. (2013). Η ευαισθητοποίηση των δασκάλων απέναντι στην πολιτισμική ετερότητα: Θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 56, 83-100.
- Μιχαλοπούλου, Α. (2010). *Η ένταξη των αλλοδαπών και των παλιννοστώντων μαθητών στις τρεις πρώτες τάξεις της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης – Θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση [ανέκδοτη Διδακτορική διατριβή]*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο.

- Μπαλτατζής, Δ., & Νταβέλος, Π. (2009). Η σημασία της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο σύγχρονο σχολείο και τα προβλήματά της. Στο Π. Γεωργογιάννης (Επιμ.). *Διαπολιτισμική εκπαίδευση. Ελληνικά ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα*, 1 (σσ.252-262). Πάτρα: ΚΕ.Δ.ΕΚ.
- Μπάρκα, Α. (2019). *Η διαπολιτισμική ικανότητα των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: οι απόψεις και οι στάσεις τους*. [ανέκδοτη Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία]. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Μπελαδάκης, Ε. (2015). Θεσμικές ρυθμίσεις και παιδαγωγικές στρατηγικές για την ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό σχολείο. Στο Χ. Πανταζής, Ε. Μαράκη, Μ. Καδιανάκη, & Ε. Μπελαδάκης (Επιμ.), *Το σύγχρονο σχολείο μέσα από το πρίσμα των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών: από τη θεωρία στην καθημερινή πρακτική* (σσ.170-178). Ηράκλειο Κρήτης: Ινστιτούτο Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών.
- Μπελέση, Δ. (2009). *Πολιτισμική ετερότητα και διαπολιτισμική μάθηση στο σχολείο. Μια πρόταση διαπολιτισμικής διδακτικής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. [ανέκδοτη Διδακτορική διατριβή]. Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Μπιγιάκη, Ν. (2009). Κοινωνική Ένταξη των Μεταναστών και Ανοιχτή εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση στην Ελλάδα. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοιχτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 5(2Α), 171-180.
- Μπιτσάνη, Ε. (2004). *Πολιτισμική διαχείριση και περιφερειακή ανάπτυξη. Σχεδιασμός πολιτιστικής πολιτικής και πολιτιστικού προϊόντος*. Αθήνα: Διόνικος.
- Μπουγιουκλή, Π. (2014). *Ο ρόλος της διαπολιτισμικής ικανότητας των εκπαιδευτικών στην ανάπτυξη θετικού ψυχολογικού κλίματος σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα* [ανέκδοτη Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία]. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

- Νικολάου, Γ. (2000). *Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο από την «ομοιογένεια» στην πολυπολιτισμικότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Νικολάου, Γ. (2005). *Διαπολιτισμική Διδακτική. Το νέο περιβάλλον. Βασικές αρχές*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Νικολάου, Γ. (2007). Ετερότητα και διαπολιτισμική εκπαίδευση μέσα από το πρίσμα της κριτικής θεωρίας: Το Σχολείο της Ένταξης», στο *Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση*, Έκδοση της Ελληνικής Εταιρείας Συγκριτικής Εκπαίδευσης και του Εργαστηρίου Συγκριτικής Παιδαγωγικής, Διεθνούς Εκπαιδευτικής Πολιτικής και Επικοινωνίας, Ειδικό Θεματικό Τεύχος, «Πολιτισμικές ταυτότητες – Ετερότητα – Διαπολιτισμική Εκπαίδευση» 9, (σσ.79-106). Αθήνα: Πατάκης.
- Νικολάου, Γ. (2011). *Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών/μαθητριών στο δημοτικό σχολείο. Από την «ομοιογένεια» στην «πολυπολιτισμικότητα»*. Αθήνα: Πεδίο.
- Οικονόμου, Θ. (1999). *Πολιτισμική ταυτότητα: Μεταξύ μύθου και πραγματικότητας στο «Εμείς» και οι «Άλλοι»*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Παλαιολόγου, Ν., & Ευαγγέλου, Ο. (2003). *Διαπολιτισμική παιδαγωγική: εκπαιδευτικές διδακτικές και ψυχολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Ατραπός.
- Παναγίδης, Π., & Χατζησωτηρίου, Χ. (2014). Από την παροικιακή και μειονοτική εκπαίδευση στον λόγο της διαπολιτισμικότητας: πολιτική, προκλήσεις και εισηγήσεις. Στο Χ. Χατζησωτηρίου & Κ. Ξενοφώντος (Επιμ.), *Διαπολιτισμική εκπαίδευση: προκλήσεις, παιδαγωγικές θεωρήσεις και εισηγήσεις* (σσ. 153-172). Καβάλα: Σαΐτα.
- Πανταζής, Β. (2008). Παιδεία για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αξιοποίηση «ανθρώπινων δικαιωμάτων» στην εκπαιδευτική πρακτική. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 14, 107-122.

- Παντελή, Ο. (2020). *Διαπολιτισμική Ικανότητα Στελεχών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΓΕΛ και ΕΠΑΛ) στο Νομό Ιωαννίνων: Μια Μελέτη περίπτωσης [ανέκδοτη Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία]*. Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Παπαδημητρίου, Δ. (2020). Διαπολιτισμική επάρκεια και ετοιμότητα των εκπαιδευτικών Β/θμιας Εκπαίδευσης. Η περίπτωση των εκπαιδευτικών που εργάζονται στις Κυκλάδες. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση Περιοδική έκδοση της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος*, 37 (69), 97-119.
- Παπαδήμου, Π. (2015). *Ανιχνεύοντας την ετερότητα στο έργο του Β Ηλιόπουλου. [ανέκδοτη Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία]*. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ.
- Παπαδοπούλου, Β., Σταυρίδου-Bausewein, Γ., & Τσακίριδου, Ε. (2015). *Ένα εκπαιδευτικό πακέτο για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής δεξιότητας: πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση σε υποψήφιους εκπαιδευτικούς*. In Cultural Diversity, Equity and Inclusion. Intercultural Education in 21st century and beyond, Electronic Conference Proceedings of IAIE Conference. Ioannina.
- Παπαναούμ, Ζ. (2005). Ο ρόλος της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στην επαγγελματική τους ανάπτυξη: γιατί, πότε, πώς. Στο Γ. Μπαγάκης (Επιμ.), *Επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού* (σσ. 82-91). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Παπαρρηγόπουλος, Ξ, Ιω. (2015). Η πολυπολιτισμικότητα ως σύγχρονο πρόβλημα. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 2, 1-25. doi:<https://doi.org/10.12681/sas.607>.
- Παπάς, Α. (1998) *Διαπολιτισμική Παιδαγωγική και Διδακτική*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Παπαχρήστος, Κ. (2010). *Συνεχιζόμενη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: Η Παιδαγωγική και Διδακτική Ετοιμότητα του Δασκάλου στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο*. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο, Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε.

- Πρυνεντύ, Ζ. (1999). Πολιτισμική ταυτότητα: Μεταξύ μύθου και πραγματικότητας. (μτφ. Τζαναβάρη, Μ., Τσανήρα, Ε), Στο «*Εμείς*» και οι «*Άλλοι*», *Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών* (σσ. 49-60). Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Ρουσσάκης, Γ. (2011). Δίνοντας υπόσταση στον “Ευρωπαϊό Εκπαιδευτικό”: Αρχική Εκπαίδευση, Επιστημονική/Παιδαγωγική Ταυτότητα και Επαγγελματικά Προσόντα των Εκπαιδευτικών στο λόγο και τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο Ματθαίου Δ. (επιμ.) *Η βασική επαγγελματική κατάρτιση των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Κριτική και συγκριτική θεώρηση* (σσ. 92-132). Αθήνα: Ατραπός.
- Σάββα, Ε. (2015). *Κοινωνικές Διακρίσεις, Μετανάστευση, Ιδιότητα του Πολίτη: Εμείς και οι «άλλοι» - Διαπολιτισμικές διαστάσεις των σχολικών εγχειριδίων γλώσσας στο δημοτικό [Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία]*. Κόρινθος: Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.
- Σγούρα, Α., Μάνεσης, Ν., & Μητροπούλου, Φ. (2018). Διαπολιτισμική εκπαίδευση και κοινωνική ένταξη των παιδιών-προσφύγων: Αντιλήψεις εκπαιδευτικών. *Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης*, 4, 108-129. doi:<https://doi.org/10.12681/dial.16278>
- Σεραφείμ, Α. (2005) *Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και ελληνική πολιτισμική ταυτότητα: Η ευρωπαϊκή πολιτική για τα οπτικοακουστικά ΜΜΕ και τον πολιτισμό [ανέκδοτη διδακτορική διατριβή]*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο.
- Σιμόπουλος, Γ. (2014). Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στη διαπολιτισμική ικανότητα μέσα από μια βιωματική προσέγγιση. Στο: Ζ. Παπαναούμ και Μ. Λιακοπούλου (επιμ.). *Υποστηρίζοντας την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών –Εγχειρίδιο Επιμόρφωσης* (σσ.309-328). Πρόγραμμα Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλιννοστούντων Μαθητών: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Συμεωνίδου, Σ. (2019). *Απόψεις εκπαιδευτικών για την ένταξη και εκπαίδευση νεομεταναστών – προσφύγων μαθητών με δυσκολίες μάθησης [ανέκδοτη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία]*. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.

Σωτηριάδου, Α, (1999). Η Εκπαίδευση και Πολιτισμική Ανάπτυξη των Αποδήμων. Η Περίπτωση των Γυναίκων. Στο «*Εμείς*» και οι Άλλοι: Αναφορά στις Τάσεις και τα Σύμβολα. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (σσ. 287-302). Αθήνα: Τυπωθήτω.

Τζωρτζοπούλου, Μ., & Κοτζαμάνη, Α. (2008). Η εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών. Διερεύνηση των προβλημάτων και της προοπτικής επίλυσής τους (κείμενα εργασίας 2008/19). Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Ανακτήθηκε

από

<http://www.ekke.gr/publications/wp/wp19.pdf>.

Τσοκαλίδου, Ρ. (2008). Η επαφή των γλωσσών στην εκπαίδευση: ένα κοινωνιογλωσσικό πολιτικό ζήτημα. Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της ετήσιας συνάντησης του τομέα Γλωσσολογίας του τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ., 21-22 Απριλίου 2007. Γλώσσα και Κοινωνία*, 28 (σσ. 402-412). Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ. Ανακτήθηκε από

<http://users.auth.gr/tsokalid/images/EPAFI%20GLOSSON%2008.p>

Χατζησωτηρίου, Χ. (2014). Από τη μονοπολιτισμικότητα στη διαπολιτισμικότητα»: κρατική πολιτική, σχολείο και σχολική τάξη. Στο Χ. Χατζησωτηρίου & Κ. Ξενοφώντος (Επιμ.), *Διαπολιτισμική εκπαίδευση. Προκλήσεις, παιδαγωγικές θεωρήσεις και εισηγήσεις* (σσ.14-42). Καβάλα: Εκδόσεις Σαΐτα. Ανακτήθηκε από: <http://www.poed.com.cy/Portals/0/pdf/ebook%20Intercultural%20Education.pdf>.

Χολέβα, Α. (2017). Κι αν ήσουν εσύ; Ένα πρόγραμμα ευαισθητοποίησης στα ανθρώπινα δικαιώματα και σε θέματα προσφύγων με βιωματικές

δραστηριότητες, τεχνικές θεάτρου και εκπαιδευτικού δράματος. *Διάλογοι! Θεωρία και Πράξη στις Επιστήμες Αγωγής και Εκπαίδευσης*, 3, 142-156. <http://dx.doi.org/10.12681/dial.15208>

Χριστόπουλος, Δ. (2002). *Η Ετερότητα ως σχέση εξουσίας. Όψεις της ελληνικής, βαλκανικής και ευρωπαϊκής εμπειρίας*. Αθήνα. Κριτική.

Ιστότοποι

Pro Asyl. (2012). *I came here for peace. The systematic ill-treatment of migrants and refugees by state agents in Patras*. Retrieved from https://www.proasyl.de/wpcontent/uploads/2015/12/PRO_ASYL_Report_I_came_here_for_peace_Patras_June_2012.pdf. (Έρευνα για τη συστηματική κακομεταχείριση μεταναστών και προσφύγων στο λιμάνι της Πάτρας από την αστυνομία)

<https://refugeeobservatory.aegean.gr/el> (Παρατηρητήριο της προσφυγικής και μεταναστευτικής κρίσης στο Αιγαίο, Πανεπιστήμιο Αιγαίου)

<https://migration.gov.gr/migration-policy/integration/politiki-entaxis-se-ethniko-epipedo/> (από την επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου: η ελληνική πολιτική ένταξης)

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/131747/nomos-3879-2010>
(Νόμος ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3879 ΦΕΚ Α 163/21.9.2010, Ανάπτυξη Δια Βίου Μάθησης και Λοιπές Διατάξεις)

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/238023/nomos-4415-2016>
(Νόμος ΝΟΜΟΣ 4415 ΦΕΚ Α' 159/06.09.2016, Ρυθμίσεις για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση, τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παράρτημα I: Πρωτόκολλο συνέντευξης

Παράρτημα II: Ατομικοί πίνακες έκθεσης δεδομένων

Παράρτημα III: Δείγματα συνεντεύξεων

Παράρτημα Ι

1. Πρωτόκολλο συνέντευξης

Ερευνητικά ερωτήματα	Θεματικοί άξονες	Ερωτήσεις για συνέντευξη
1. Πώς ορίζουν οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας Εκπαίδευσης τις έννοιες της πολιτισμικής ταυτότητας και ετερότητας;	Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	Ερωτήσεις στην αρχή της συνέντευξης Τι σημαίνει για σας ο όρος πολιτισμική ταυτότητα; Πώς θα ορίζατε την έννοια της πολιτισμικής ετερότητας; Επηρεάζεται, κατά τη γνώμη σας, η πολιτισμική ταυτότητα ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς και, αν ναι, με ποιους τρόπους;
2. Πώς ορίζουν οι εκπαιδευτικοί την έννοια της πολυπολιτισμικότητας;	Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	Τι σημαίνει για σας ο όρος πολυπολιτισμικότητα; Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, τα χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών; Θεωρείτε ότι η κοινωνία στην οποία ζείτε και εργάζεστε είναι μια πολυπολιτισμική κοινωνία; Αν ναι, πώς αισθάνεστε γι' αυτό; Θεωρείτε ότι οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες έχουν διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες και, αν ναι, θα μπορούσατε να αναφέρετε κάποιες από αυτές;
3. Πώς προσδιορίζουν οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας εκπαίδευσης την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;	Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	Θα μπορούσατε να μας περιγράψετε πώς αντιλαμβάνεστε την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης; Στο σχολείο που εργάζεστε φοιτούν μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα; και αν ναι πώς αισθάνεστε γι' αυτό; Κατά τη γνώμη σας, οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα θα πρέπει να εντάσσονται στις κανονικές τάξεις ή θα πρέπει να εντάσσονται σε διαφορετικές τάξεις; Για ποιους λόγους; Θα πρέπει, κατά τη γνώμη σας οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να διδάσκονται, εκτός από τα ελληνικά, τη γλώσσα τους και ό,τι έχει να κάνει με τον πολιτισμό τους; Θα θέλατε να αιτιολογήσετε την άποψή σας;
4. Ποιο είναι, κατά τη γνώμη των εκπαιδευτικών της Β/θμιας Εκπαίδευσης, το προφίλ ενός εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμικές δεξιότητες;	Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	Ποιος, θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος που έχουν οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης; Είναι αρκετό, κατά τη γνώμη σας οι

		<p>εκπαιδευτικοί να είναι επιστημονικά και παιδαγωγικά καταρτισμένοι για να επιτελέσουν ικανοποιητικά το ρόλο αυτό;</p> <p>Ποιες δεξιότητες πρέπει, κατά τη γνώμη σας να διαθέτουν σήμερα οι εκπαιδευτικοί, για να ανταποκριθούν στις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;</p>
5. Σε ποιο βαθμό εκτιμούν οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας εκπαίδευσης ότι διαθέτουν διαπολιτισμική ικανότητα;	Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	<p>Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ευαισθητοποιημένοι απέναντι σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας;</p> <p>Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ικανοί να διαχειριστούν την πολιτισμική ετερότητα και σε ποιο βαθμό;</p> <p>Με ποιους τρόπους προσπαθείτε να βοηθήσετε τους μαθητές που προέρχονται από άλλα περιβάλλοντα να ξεπεράσουν τις δυσκολίες της φοίτησης στο σχολείο σας;</p> <p>Θα θέλατε να μου περιγράψετε τους τρόπους που χρησιμοποιείτε για να διδάξετε αποτελεσματικά τους μαθητές που δεν ανήκουν στην ίδια πολιτισμική ομάδα με εσάς;</p>
6. Αναγνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας Εκπαίδευσης την ανάγκη επιμόρφωσης πάνω στο θέμα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;	Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	<p>Με ποιους τρόπους, θα λέγατε, ότι μπορεί κάποιος εκπαιδευτικός να καλλιεργήσει διαπολιτισμικές δεξιότητες;</p> <p>Πιστεύετε ότι υπάρχει ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ώστε να αποκτήσουν διαπολιτισμική ικανότητα;</p> <p>Αν ναι, ποια μορφή θα έπρεπε να έχει η επιμόρφωση και ποιοι φορείς θα ήταν κατάλληλοι να την αναλάβουν;</p>

2. Ατομικοί πίνακες έκθεσης δεδομένων

2.1. Ατομικός Πίνακας 1

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Αντρας	40-45	17	ΠΕ 20	Όχι	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΚΟΧΑΑΤ: Σύνολο κοινωνικών χαρακτηριστικών ενός ατόμου ΣΧΠΟΚΠΚΔ: Σύνολο χαρακτηριστικών ενός ατόμου προερχομένων από την οικογένεια, το κοινωνικό περιβάλλον, την περιοχή καταγωγής και διαβίωσης ΤΡΑΝΑΑΝΘ: Τρόπος ανατροφής ενός ανθρώπου
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΠΤΔΜΚΕ: Χαρακτηριστικό στοιχείο της πολιτισμικής ταυτότητας η δημιουργία της μέσω των κοινωνικών επαφών
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΙΠΚΤΑΟΙΠ: Η ιδιαίτερη πολιτισμική και κοινωνική ταυτότητα ενός ανθρώπου ή μιας ομάδας μέσα στην ίδια περιοχή ΥΠΔΙΤΑΙΠ: Η ύπαρξη πολλών διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων μέσα στην ίδια περιοχή
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΑΛΑΟΤΜΗΕ: Η αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους ή κοινωνικές ομάδες τρόπος μεταβολής των ηθών και εθίμων
5. Αποτελέσματα της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους λαούς στην πολιτισμική τους ταυτότητα	ΑΛΑΦΗΕΑΠ: Αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους λαούς η αφομοίωση των εθίμων άλλων περιοχών ΑΛΑΑΤΣΠΖ: Αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους λαούς η αλλαγή του τρόπου σκέψης πάνω σε ποικίλα ζητήματα
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΝΕΝΠΙΕΤ: Συνώνυμο της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας ΧΠΠΚΠΔΠΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η παρουσία πολλών και διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΠΑΔΠΠΚΖΕ: Παρουσία ανθρώπων από τελείως διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΦΥΓΦΠΔΠΟ: Φυσιολογικό και γενικευμένο το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΑΜΥΔΕΑΠΚ: Αμφισβητήσιμη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΝΕΕΓΠΚΧ: Ανάγκη ένταξης στην ελληνική εκπαίδευση γενικότερα πολιτισμικής και κοινωνικής χροιάς ΑΝΔΠΠΕΓΛ: Ανάγκη διδασκαλίας πολλών και διαφορετικών ξένων γλωσσών ΑΕΠΔΡΑΠΟ: Ανάγκη ενσωμάτωσης πολιτιστικών δραστηριοτήτων άλλων λαών πέραν του ελληνικού
3^{ος} θεματικός άξονας: Ενωσιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10.Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΔΠΡΕΔΙΕ: Αδυναμία προσδιορισμού της ακριβούς έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΕΚΣΤΕΜΤΑ: Εκπαίδευση με στόχο την εμπάθωση της ταυτότητας κάθε ατόμου ΕΚΣΤΣΕΔΙ: Εκπαίδευση με στόχο το σεβασμό στη διαφορετικότητα
11.Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από	ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο

διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΑΦΠΜΔΠΠΣ: Απλή και φυσική η παρουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο ΣΜΔΠΑΜΚΟ: Αποδοχή των μαθητών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα από τη μαθητική κοινότητα
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΕΚΤΠΔΕΕΩ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις με παράλληλη διδασκαλία της ελληνικής σε επιπλέον ώρες ΜΑΦΔΤΚΠΚ: Μη αποδεκτή η ένταξη μαθητών σε διαφορετικές τάξεις λόγω κοινωνικών ή πολιτισμικών κριτηρίων
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΘΕΤΜΔΓΚΑ: Θέσπιση τμημάτων διδασκαλίας της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών ΘΕΜΕΔΓΛΑ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΜΡΕΒΔΙΕ: Αμφισβήτηση του ρόλου των εκπαιδευτικών της Β/θμιας εκπαίδευσης στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΚΑΡΕΑΑΔΙ: Καθοριστικός ο ρόλος των εκπαιδευτικών της Α/θμιας Εκπ/σης στην αποδοχή της διαφορετικότητας
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΘΕΠΚΕΔΙ: Άγνοια για το θέμα της επάρκειας της επιστημονικής και παιδαγωγικής επάρκειας των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΚΠΡΕΝΜΑ: Η ικανότητα προσέγκυσης του ενδιαφέροντος των μαθητών ΙΚΕΝΜΕΠΡ: Η ικανότητα ενθάρρυνσης των μαθητών για την επίλυση προβλημάτων ΙΚΕΝΜΣΚΡ: Η ικανότητα ενθάρρυνσης των μαθητών για συζήτηση και κριτική πρακτικών και απόψεων ΙΚΚΑΜΑΔΙ: Η ικανότητα καλλιέργειας στους μαθητές της αποδοχής της διαφορετικότητας
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΑΠΕΥΕΖΠΕ: Απόλυτη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΙΚΕΚΑΟΜΑ: Ικανοί οι εκπαιδευτικοί στην ισάξια αντιμετώπιση όλων των μαθητών ΙΚΕΚΑΜΣΤ: Ικανοί οι εκπαιδευτικοί στην αντιμετώπιση των μαθητών με σεβασμό στην ταυτότητά τους ΙΚΕΚΠΕΞΔ: Ικανοί οι εκπαιδευτικοί στην παροχή εξατομικευμένης διδασκαλίας ΙΚΚΠΠΕΚΑ: Ικανοί οι εκπαιδευτικοί για την παροχή ίσων ευκαιριών και κοινωνικής αποδοχής
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΒΑΠΜΟΑΑΟ: Βοηθητική η αντιμετώπιση των παιδιών ως μαθητών και όχι ως ατόμων προερχομένων από άλλη κοινωνική ομάδα ΠΕΒΠΠΕΠΦΟ: Η παροχή εξατομικευμένης βοήθειας για τα προβλήματα των μαθητών ενισχυτική για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΔΥΕΜΣΛΑΓ: Δυσκολία επίτευξης μαθησιακών στόχων εξαιτίας της άγνοιας της γλώσσας ΤΡΑΠΔΒΙΔ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η βιωματική διδασκαλία ΤΡΑΔΕΠΖΜ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η ενσωμάτωση παραδειγμάτων από την κοινωνική ζωή στο μάθημα ΤΡΑΠΔΕΞΔ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η εξατομικευμένη διδασκαλία ΤΡΑΠΟΜΔΙ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία ΤΡΑΠΔΑΕΠ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η ανάθεση εργασιών και παρουσιάσεων
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας	ΑΓΕΚΕΝΔΞ: Άγνοια του εκπαιδευτικού για την έννοια των διαπολιτισμικών

διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΠΕΕΠΑΔΠ: Περιττή η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	
25. Μορφές επιμόρφωσης	

2.2. Ατομικός Πίνακας 2

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	50-55	26	ΠΕ78	Μεταπτυχιακό	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΑΙΑΣΚΠΙΟΣ: Η αίσθηση του ανήκειν σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό και πολιτισμικό σύνολο ΣΥΓΝΗΠΑΟ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων μιας πληθυσμιακής ομάδας
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΤΓΠΠΠΕ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι πεποιθήσεις ΧΣΤΓΠΠΤΚΣ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι καθημερινές συνήθειες
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΣΥΙΔΠΙΟ: Σύνολο ιδιοτήτων διαφοροποίησης μεταξύ των πολιτισμών ΔΙΤΑΝΘΖΙ: Η διαφοροποίηση στον τρόπο αντίληψης των ανθρώπων πάνω σε θέματα ζωής και πολιτισμού
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΑΠΑΛΤΕΠΤ: Η ανταλλαγή πληροφοριών και αντιλήψεων ανάμεσα στους λαούς τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ΓΠΡΛΤΕΠΤ: Η γνωριμία με τις πρακτικές των άλλων λαών τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΔΑΠΟΕΚΣ: Η συμβίωση διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο ΣΔΠΟΠΣΑΔ: Η συμβίωση διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε πλαίσιο σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΠΠΚΠΔΠΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η παρουσία πολλών και διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων ΧΠΠΚΑΝΔΙ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανοχή στη διαφορετικότητα
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΜΠΠΚΖΕΡΕ: Μη πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού ΠΠΔΠΚΖΕ: Πρόσφατη παρουσία ανθρώπων με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΕΑΔΙΑΖΕΕ: Έλλειψη ανεκτικότητας στη διαφορετικότητα στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού ΣΑΔΑΠΣΔΠ: Ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις

των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΕΝΑΔΠΕΚ: Ανάγκη ενσωμάτωσης ανθρώπων διαφορετικών πολιτισμών στην ελληνική κοινωνία ΑΑΡΠΣΤΕΔ: Ανάγκη άρσης των προκαταλήψεων και στερεοτύπων των εκπαιδευτικών για το διαφορετικό
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΚΣΤΣΕΔΙ: Εκπαίδευση με στόχο το σεβασμό στη διαφορετικότητα ΕΚΣΤΣΕΔΙ: Εκπαίδευση με στόχο το σεβασμό στη διαφορετικότητα ΣΕΣΑΔΙΑΑ: Συνδυασμός εκπαίδευσης στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με τις ιδιαίτερες ανάγκες των διαφόρων λαών ΔΙΓΙΛΣΧΦ: Διατήρηση της γλώσσας και της πολιτισμού των άλλων λαών και ταυτόχρονα σεβασμός της χώρας φιλοξενίας ΕΝΠΕΔΛΠΣ: Ενσωμάτωση πολιτιστικών εκδηλώσεων διαφόρων λαών στο πρόγραμμα του σχολείου
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΑΑΛΜΠΕΝ: Παρουσία Αλβανών μαθητών στο σχολείο, πλήρως ενσωματωμένων ΕΛΠΕΤΣΕΕ: Έλλειψη έντονης πολιτισμικής ετερότητας στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού
12. Σκέψεις και συναίσθημα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΔΠΕΜΔΓΜΑ: Διάθεση πλήρους ενσωμάτωσης στην ελληνική κοινωνία των μαθητών δεύτερης γενιάς μεταναστών από την Αλβανία
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΑΚΓΠΑΜΜ: Αναγκαία η κοινωνικοποίηση και η γλωσσική προετοιμασία των αλλοδαπών μαθητών από μικρή ηλικία ΙΔΕΤΜΕΚΟ: Ιδιαίτερα δύσκολη η ενσωμάτωση στις τάξεις των μαθητών εκτός κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδας ΑΠΑΤΥΠΙΕΤ: Απαραίτητη η προετοιμασία των αλλοδαπών μαθητών σε τάξεις υποδοχής πριν την ένταξή τους σε κανονικές τάξεις ΠΦΠΡΕΜΧΓ: Πρόκληση φαινομένων περιθωριοποίησης και ρατσισμού από την ένταξη στις τάξεις μαθητών χωρίς γλωσσική προετοιμασία
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΘΕΜΕΔΓΛΑ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών ΠΣΔΙΣΥΠΡ: Πολύ σημαντική η διατήρηση της σύνδεσης των παιδιών με τις ρίζες τους ΠΕΕΧΧΠΑΠ: Προτεραιότητα σε εκπαίδευση ευρωπαϊκού χαρακτήρα χωρίς περιφρόνηση των άλλων πολιτισμών ΑΝΔΓΠΚΑΛ: Ανάλυση της διδασκαλίας της γλώσσας και του πολιτισμού των αλλοδαπών από τις κοινότητές τους
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΥΕΔΕΣΑΔΙ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η διδασκαλία της έννοιας και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στους μαθητές από άλλους πολιτισμούς
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΝΕΠΚΑΔΕ: Ανεπαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΠΕΥΕΝΦΕ: Απαραίτητη η ευαισθητοποίηση και η ενεργοποίηση του φιλότιμου του εκπαιδευτικού και της εκπαιδευτικής κοινότητας
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΛΠΡΟΔΙΑ: Η έλλειψη προκαταλήψεων απέναντι στο διαφορετικό ΙΚΑΕΠΟΠΑ: Η ικανότητα επικοινωνίας με τα παιδιά ΜΕΜΗΓΝΜΑ: Η μεταδοτικότητα μηνυμάτων και γνώσεων στους μαθητές ΙΚΑΠΡΟΜΑ: Η ικανότητα προσέγγισης των μαθητών με φιλικό και οικείο τρόπο ΙΚΚΑΜΑΔΙ: Η ικανότητα καλλιέργειας στους μαθητές της αποδοχής της διαφορετικότητας
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΛΜΟΕΕΖΠΕ: Λεκτική και μη ουσιαστική η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΝΕΚΔΠΟΕ: Ανεπαρκείς οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας ΕΠΑΝΖΠΕΕ: Επιφανειακή η αντιμετώπιση των ζητημάτων πολιτισμικής ετερότητας από τους εκπαιδευτικούς

20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΑΔΔΡΞΠΡΦ: Αδυναμία δράσης του εκπαιδευτικού για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΔΥΕΜΣΛΑΓ: Δυσκολία επίτευξης μαθησιακών στόχων εξαιτίας της άγνοιας της γλώσσας ΤΡΑΔΕΠΖΜ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η ενσωμάτωση παραδειγμάτων από την κοινωνική ζωή στο μάθημα ΤΑΔΑΣΤΠΟ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και των πολυμέσων ΤΑΔΑΕΙΗΜ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της εικόνας, των ήχων και της μουσικής ΤΑΔΑΕΙΠΣ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση των εκφράσεων του προσώπου και της γλώσσας του σώματος ΑΞΑΙΓΛΔΙ: Αξιοποίηση της αγγλικής γλώσσας ως γλώσσας διαμεσολάβησης
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΔΥΑΛΔΠΡΕ: Δύσκολη η αλλαγή της δομής της προσωπικότητας του εκπαιδευτικού ΚΑΔΙΕΠΝΗ: Καλλιέργεια της ανεκτικότητας στο διαφορετικό με επιμορφώσεις από νεαρή ηλικία
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΚΑΔΙΕΠΝΗ: Καλλιέργεια της ανεκτικότητας στο διαφορετικό με επιμορφώσεις από νεαρή ηλικία
24. Φορείς επιμόρφωσης	
25. Μορφές επιμόρφωσης	

2.3. Ατομικός Πίνακας 3

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	55-60	30	ΠΕ02	Όχι	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΓΝΠΠΛΟ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων μιας πληθυσμιακής ομάδας ΣΥΚΟΧΑΑΤ: Σύνολο κοινωνικών χαρακτηριστικών ενός ατόμου
2. Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΓΠΠΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα ΧΣΓΠΠΘΡΠ: Χαρακτηριστικό στοιχείο γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η θρησκευτική πίστη ΧΣΓΠΠΑΔΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι αντιλήψεις επί διαφόρων θεμάτων ΧΣΓΠΠΗΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας τα ήθη και τα έθιμα ΧΣΓΠΠΚΣ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι καθημερινές συνήθειες
3. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΥΠΔΙΤΑΠΠ: Η ύπαρξη πολλών διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων μέσα στην ίδια περιοχή ΙΠΚΤΑΟΙΠ: Η ιδιαίτερη πολιτισμική και κοινωνική ταυτότητα ενός ανθρώπου ή μιας ομάδας μέσα στην ίδια περιοχή
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΑΠΑΛΤΕΠΤ: Η ανταλλαγή πληροφοριών και αντιλήψεων ανάμεσα στους λαούς τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ΑΛΛΑΟΤΜΗΕ: Η αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους ή κοινωνικές ομάδες τρόπος μεταβολής των ηθών και εθίμων

	ΑΛΕΠΤΕΠΤ: Η αλληλεπίδραση με άλλους πολιτισμούς τρόπος εμπλουτισμού της πολιτισμικής ταυτότητας ΑΛΜΗΛΑΠΤ: Η αλληλεπίδραση με άλλους πολιτισμούς μη λόγος αλλοίωσης της πολιτισμικής ταυτότητας
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΑΔΠΤΙΧ: Η συνύπαρξη ανθρώπων διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας στον ίδιο χώρο ΑΝΔΠΤΣΕ: Η αναγκαία διασταύρωση πολιτισμικών ταυτοτήτων στη σύγχρονη εποχή
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΠΠΚΠΑΠΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η παρουσία πολλών και διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων ΧΠΠΚΑΛΠΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αλληλεπίδραση μεταξύ των πολιτισμών ΧΠΠΚΚΑΔΙ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η κατανόηση του διαφορετικού
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΠΠΚΟΖΕΕΚ: Πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού ΠΑΔΠΠΚΖΕ: Παρουσία ανθρώπων από τελείως διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΦΥΓΦΠΑΠΟ: Φυσιολογικό και γενικευμένο το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία ΑΝΣΑΔΠΕΠ: Αναγκαία η συνύπαρξη με ανθρώπους διαφορετικών πολιτισμών την εποχή της παγκοσμιοποίησης ΘΕΦΠΑΠΟΜ: Θετικό το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία ΕΞΔΙΕΞΦΑ: Η εξοικείωση με το διαφορετικό τρόπος εξάλειψης φοβικών αντιδράσεων
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΥΔΕΑΠΠΤ: Αιτία για την ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών η ποικιλία στις πολιτισμικές ταυτότητες των διαφόρων ομάδων ΑΝΕΚΕΓΠΟ: Ανάγκη εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού ΑΝΔΠΤΑΜ: Ανάγκη διατήρησης της πολιτισμικής ταυτότητας των αλλοδαπών μαθητών ΑΑΝΛΜΕΕΓ: Αναγκαία η λήψη μέτρων στήριξης για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τους αλλοδαπούς μαθητές
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10.Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΣΑΔΜΔΠΤ: Εκπαίδευση με στόχο την άμβλυνση των διαφορών ανάμεσα σε μαθητές διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων ΕΚΠΡΕΝΞΕ: Έκφραση της προσπάθειας της κοινωνίας για την ενσωμάτωση των ξένων
11.Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΑΦΠΜΔΠΠΣ: Απλή και φυσική η παρουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο ΑΙΣΧΟΙΟΜ: Αίσθηση της σχολικής κοινότητας ως μιας οικογένειας για όλα τα μέλη της ΠΡΕΝΜΔΠΠ: Προσπάθεια για ενίσχυση των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΕΚΤΑΕΝΜΣ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις για την αποτελεσματικότερη ενσωμάτωση των νεοφερμένων μαθητών στην κοινωνία του σχολείου ΕΚΤΑΠΕΝΜ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις για την αποφυγή φαινομένων περιθωριοποίησης των νεοφερμένων μαθητών ΑΕΩΔΓΕΕΕ: Απαραίτητες οι επιπλέον ώρες διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας για την ενσωμάτωση των νεοφερμένων μαθητών στην ελληνική εκπαίδευση
14. Απόψεις των	ΠΣΔΙΣΥΠΡ: Πολύ σημαντική η διατήρηση της σύνδεσης των παιδιών με τις

εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ρίζες τους ΘΕΜΕΔΓΛΑ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15.Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΣΗΡΕΔΙΕ: Ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση ΥΕΦΚΠΕΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η φροντίδα για την καλύτερη και πληρέστερη ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΝΕΠΚΑΔΕ: Ανεπαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΠΣΕΝΕΠΕ: Απαραίτητη η συνεχής ενημέρωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΓΝΞΕΓΛΑΓ: Η γνώση ξένων γλωσσών και κυρίως της αγγλικής ΚΕΓΨΑΠΥΜ: Η κατοχή εξειδικευμένων γνώσεων ψυχολογίας για την αποτελεσματικότερη προσέγγιση και υποστήριξη των μαθητών ΕΛΠΡΟΔΙΑ: Η έλλειψη προκαταλήψεων απέναντι στο διαφορετικό ΙΚΓΝΩΔΠΟ: Η ικανότητα γνωριμίας με διαφορετικούς πολιτισμούς ΙΚΑΠΡΟΜΑ: Η ικανότητα προσέγγισης των μαθητών με φιλικό και οικείο τρόπο ΕΛΡΑΕΘΑΝ: Η έλλειψη ρατσιστικών και εθνικιστικών αντιλήψεων
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΜΕΥΣΕΣΠΕ: Μεγαλύτερη η ευαισθητοποίηση των σημερινών εκπαιδευτικών σε σύγκριση με τους παλαιότερους ΣΥΕΔΙΑΝΠ: Συνειδητοποίηση από τους εκπαιδευτικούς των διαφοροποιημένων αναγκών των παιδιών σήμερα
19.Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΙΚΕΚΑΝΑ: Αρκετά ικανοί οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση των νέων δεδομένων ΑΠΔΠΕΕΜ: Απόκτηση ικανότητας στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας μέσω της εμπειρίας
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΠΡΜΒΟΞΔΦ: Βοηθητική η προσέγγιση των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΕΕΠΡΜΒΔΦ: Βοηθητική η επίδειξη ενδιαφέροντος για την προσωπικότητα των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΕΠΕΝΜΕΕΦ: Η επίδειξη ενδιαφέροντος για τους μαθητές και τις εμπειρίες τους ενισχυτική για τη φοίτηση
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΕΠΕΝΜΕΕΦ: Η επίδειξη ενδιαφέροντος για τους μαθητές και τις εμπειρίες τους ενισχυτική για τη φοίτηση ΤΑΔΑΣΤΠΟ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και των πολυμέσων ΤΑΔΑΕΙΗΜ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της εικόνας, των ήχων και της μουσικής
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22.Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΠΡΠΡΤΑΔΙ: Η προσωπική προσπάθεια τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΕΠΤΑΝΔΙΔ: Η κάθε τύπου επιμόρφωση βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας
25. Μορφές επιμόρφωσης	

2.4. Ατομικός Πίνακας 4

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Άντρας	60-65	23	ΠΕ80	Μεταπτυχιακό	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΧΠΟΚΠΚΔ: Σύνολο χαρακτηριστικών ενός ατόμου προερχομένων από την οικογένεια, το κοινωνικό περιβάλλον, την περιοχή καταγωγής και διαβίωσης ΣΥΓΓΙΔΟΠΓ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων διαφοροποίησης μιας πληθυσμιακής ομάδας μέσα στο πολιτισμικό γίνεσθαι ΣΥΝΑΡΑΝΤ: Σύνολο αρχών και αντιλήψεων ενός ατόμου
2. Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΠΤΑΔΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι αντιλήψεις επί διαφόρων θεμάτων
3. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΓΟΠΟΕΤΕ: Άγνοια του όρου πολιτισμική ετερότητα από τον εκπαιδευτικό ΠΕΕΣΥΝΠΟ: Πολιτισμική ετερότητα έννοια συνώνυμη της πολυπολιτισμικότητας
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΑΛΑΟΤΜΗΕ: Η αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους ή κοινωνικές ομάδες τρόπος μεταβολής των ηθών και εθίμων
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5. Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΑΔΠΤΙΧ: Η συνύπαρξη ανθρώπων διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας στον ίδιο χώρο
6. Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΠΚΠΠΣ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ποικιλία των πολιτισμικών στοιχείων ΧΠΠΚΠΔΠΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η παρουσία πολλών και διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΣΤΜΕΚΕΠΟ: Σταδιακή μετατροπή της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού σε πολυπολιτισμική
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΜΕΑΝΠΕΠΚ: Μη επιθυμητή αλλά αναγκαστική η προσαρμογή του εκπαιδευτικού στην πολυπολιτισμική κοινωνία
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΥΔΕΑΠΠΤ: Αιτία για την ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών η ποικιλία στις πολιτισμικές ταυτότητες των διαφόρων ομάδων
3^{ος} θεματικός άξονας: Ενωσιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΦΟΣΧΜΔΠΠ: Φοίτηση στο σχολείο μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα ΠΡΕΚΔΓΛΠ: Πρόσληψη εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία ξένων γλωσσών και πολιτισμών ΔΕΔΠΠΚΕΣ: Δύσκολη η ενσωμάτωση μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο κανονικό εκπαιδευτικό σύστημα
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο στο σχολείο ΠΑΑΛΜΠΕΝ: Παρουσία Αλβανών μαθητών στο σχολείο, πλήρως ενσωματωμένων ΣΥΠΙΑΦΜΣΧ: Σύντομη παρουσία Αφγανών μαθητών στο σχολείο
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΔΕΔΑΜΑΓΛ: Δυσκολία στην επικοινωνία και τη διδασκαλία των Αφγανών μαθητών λόγω άγνοιας της ελληνικής γλώσσας
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη	ΕΚΤΠΔΕΕΩ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις με παράλληλη διδασκαλία της ελληνικής σε επιπλέον ώρες

των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΕΚΤΑΕΝΜΣ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις για την αποτελεσματικότερη ενσωμάτωση των νεοφερμένων μαθητών στην κοινωνία του σχολείου ΕΚΤΑΠΕΝΜ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις για την αποφυγή φαινομένων περιθωριοποίησης των νεοφερμένων μαθητών
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΘΕΜΕΔΓΛΑ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών ΑΔΑΔΠΣΑΔ: Απαραίτητη η διδασκαλία των αξιών του δυτικού πολιτισμού και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για την ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στην κοινωνία ΑΕΔΠΑΑΑΔ: Αντίρρηση του εκπαιδευτικού στη διδασκαλία πολιτισμικών αξιών αντίθετων με τα ανθρώπινα δικαιώματα
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΣΗΡΕΔΙΕ: Ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση ΥΕΦΚΠΕΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η φροντίδα για την καλύτερη και πληρέστερη ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΝΕΠΚΑΔΕ: Ανεπαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΠΣΕΝΕΠΕ: Απαραίτητη η συνεχής ενημέρωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΚΓΝΩΑΠΟ: Η ικανότητα γνωριμίας με διαφορετικούς πολιτισμούς
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΜΕΥΕΖΗΕΔ: Μεγάλη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα ετερότητας και διαφορετικότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΙΚΕΚΔΝΔ: Αρκετά ικανοί οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση των νέων δεδομένων
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΒΔΕΓΕΝΣΚ: Βοηθητική η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στους αλλοδαπούς μαθητές για την ενσωμάτωσή τους στο σχολείο και την κοινωνία ΠΑΠΓΚΒΦΜ: Η προσπάθεια για την αποφυγή της περιθωριοποίησης και της γκετοποίησης των μαθητών βοηθητική για τη φοίτηση των μαθητών
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΔΥΕΜΣΛΑΓ: Δυσκολία επίτευξης μαθησιακών στόχων εξαιτίας της άγνοιας της γλώσσας ΤΑΔΑΕΙΗΜ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της εικόνας, των ήχων και της μουσικής ΑΞΑΓΓΛΔΙ: Αξιοποίηση της αγγλικής γλώσσας ως γλώσσας διαμεσολάβησης
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΠΤΑΝΔΙΑ: Η κάθε τύπου επιμόρφωση βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΧΡΠΕΠΑΔΙ: Χρήσιμη περιορισμένης μορφής επιμόρφωση για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΙΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσω σεμιναρίων

2.5. Ατομικός Πίνακας 5

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	55-60	22	ΠΕ80	Όχι	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΓΝΗΠΛΑΟ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων μιας πληθυσμιακής ομάδας
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΤΓΠΠΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα ΧΣΓΠΤΗΘΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας τα ήθη και τα έθιμα ΧΣΓΠΤΠΠΡ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η πολιτισμική προσφορά
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΥΠΔΙΤΑΠΠ: Η ύπαρξη πολλών διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων μέσα στην ίδια περιοχή
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΓΠΡΑΤΕΠΤ: Η γνωριμία με τις πρακτικές των άλλων λαών τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ΘΕΦΑΑΛΛΑ: Θετικό φαινόμενο η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς ΕΠΑΔΠΤΦΣ: Επηρεασμός των παιδιών με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα από τη φοίτησή τους στο σχολείο
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΔΑΠΟΕΚΣ: Η συμβίωση διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΠΚΠΠΣ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ποικιλία των πολιτισμικών στοιχείων
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΜΠΠΚΖΕΡΕ: Μη πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού ΠΑΔΠΕΝΚΣ: Παρουσία ανθρώπων από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια ενσωματωμένων στην κοινωνία και το σχολείο ΜΕΠΔΠΠΚΖ: Μη έντονη παρουσία ανθρώπων από τελείως διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΑΝΑΜΕΕΓ: Αναγκαία η λήψη μέτρων στήριξης για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τους αλλοδαπούς μαθητές
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10.Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΑΕΣΠΑΓΠΠ: Ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα με παράλληλη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού τους ΕΚΣΤΕΜΤΑ: Εκπαίδευση με στόχο την εμβάθυνση της ταυτότητας κάθε ατόμου
11.Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΜΑΡΓΕΣΧ: Παρουσία μαθητών από Αλβανία, Ρωσία, Γεωργία ενσωματωμένων στο σχολείο
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΠΡΕΠΑΑΒΟ: Προβλήματα στην επίδοση των αλλοδαπών μαθητών λόγω αδυναμίας βοήθειας από τις οικογένειες
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη	ΕΚΤΑΕΝΜΣ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις για την αποτελεσματικότερη ενσωμάτωση των νεοφερμένων μαθητών στην κοινωνία του σχολείου

των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΕΚΤΑΠΕΝΜ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις για την αποφυγή φαινομένων περιθωριοποίησης των νεοφερμένων μαθητών
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΠΣΔΙΣΥΠΡ: Πολύ σημαντική η διατήρηση της σύνδεσης των παιδιών με τις ρίζες τους ΘΜΔΓΠΚΑΜ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής στους αλλοδαπούς μαθητές ΕΕΝΜΑΟΑΦ: Επιθυμητή η ενσωμάτωση των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα και όχι η αφομοίωσή τους
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΥΕΔΕΣΑΔΙ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η διδασκαλία της έννοιας και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στους μαθητές από άλλους πολιτισμούς ΥΔΕΑΣΤΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η διαμεσολάβηση ανάμεσα στους μαθητές για την αποφυγή της στοχοποίησης των αλλοδαπών μαθητών ΚΡΕΕΙΣΑΜ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την εφαρμογή της ισότητας ανάμεσα στους μαθητές
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΝΕΠΚΑΔΕ: Ανεπαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΠΣΕΝΕΠΕ: Απαραίτητη η συνεχής ενημέρωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΛΠΡΟΔΙΑ: Η έλλειψη προκαταλήψεων απέναντι στο διαφορετικό ΣΗΔΕΠΡΕΑ: Σημαντική δεξιότητα η προσαρμογή των εκπαιδευτικών στις αλλαγές ΙΚΚΑΜΑΔΙ: Η ικανότητα καλλιέργειας στους μαθητές της αποδοχής της διαφορετικότητας
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΜΕΥΣΕΣΠΕ: Μεγαλύτερη η ευαισθητοποίηση των σημερινών εκπαιδευτικών σε σύγκριση με τους παλαιότερους ΦΔΑΠΑΠΕΚ: Φαινόμενα διαφορετικής αντιμετώπισης παιδιών προερχόμενων από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα από εκπαιδευτικούς ΦΑΣΤΠΑΠΕ: Φαινόμενα στοχοποίησης παιδιών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα από εκπαιδευτικούς
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΙΚΕΚΑΝΔ: Αρκετά ικανοί οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση των νέων δεδομένων ΦΙΠΡΕΔΠΕ: Φιλότιμες προσπάθειες των εκπαιδευτικών για την διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας ΑΠΙΔΠΕΕΜ: Απόκτηση ικανότητας στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας μέσω της εμπειρίας
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΠΡΜΒΟΞΔΦ: Βοηθητική η προσέγγιση των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΒΕΜΜΕΞΔΦ: Βοηθητική η εμπύχωση των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΒΕΑΜΕΞΔΦ: Βοηθητική η ενίσχυση της αυτοπεποίθησης των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΔΥΕΜΣΛΑΓ: Δυσκολία επίτευξης μαθησιακών στόχων εξαιτίας της άγνοιας της γλώσσας ΜΧΡΙΤΔΜΑ: Μη χρήση ιδιαίτερων τρόπων διδασκαλίας για τα παιδιά από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα ΤΡΑΠΔΣΕΠ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας οι συνεχείς επαναλήψεις
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΠΤΑΝΔΙΑ: Η κάθε τύπου επιμόρφωση βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΙΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας

25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών δια ζώσης μέσω σεμιναρίων ΕΠΕΚΒΙΕΡ: Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με βιωματικά εργαστήρια
------------------------	---

2.6. Ατομικός Πίνακας 6

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	50-55	25	ΠΕ02	Όχι	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} Θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΓΓΙΔΟΠΓ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων διαφοροποίησης μιας πληθυσμιακής ομάδας μέσα στο πολιτισμικό γίνεσθαι ΣΥΓΓΙΟΟΠΓ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων οριοθέτησης μιας πληθυσμιακής ομάδας μέσα στο πολιτισμικό γίνεσθαι
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΓΠΠΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα ΧΣΓΠΠΕΙΤ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η εθνική και ιστορική συνείδηση ΧΣΓΠΠΗΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας τα ήθη και τα έθιμα ΧΣΓΠΠΠΡ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η πολιτισμική προσφορά
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΔΙΑΠΟΛΡΙ: Η διαφορετικότητα στην πολιτισμική ρίζα ΥΠΑΙΤΑΠ: Η ύπαρξη πολλών διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων μέσα στην ίδια περιοχή ΠΛΠΟΠΟΤ: Ο πλουραλισμός και η ποικιλία των πολιτισμικών ταυτοτήτων ΥΔΑΠΤΕΚΣ: Η ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΘΕΦΑΑΛΛΑ: Θετικό φαινόμενο η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς ΓΠΡΑΤΕΠΤ: Η γνωριμία με τις πρακτικές των άλλων λαών τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ΚΤΡΕΤΑΔΠ: Η καθημερινή τριβή και επαφή τρόπος αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς ΜΓΑΤΑΔΠΤ: Οι μικτοί γάμοι τρόπος αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες
2^{ος} Θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΥΔΑΠΤΕΚΣ: Η ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΠΚΠΛΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών ο πλουραλισμός ΧΑΠΠΚΠΠΣ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ποικιλία των πολιτισμικών στοιχείων ΧΑΠΠΑΝΕΚ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανεκτικότητα ΧΠΠΚΑΝΔΙ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανοχή στη διαφορετικότητα
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΣΤΜΕΚΕΠΟ: Σταδιακή μετατροπή της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού σε πολυπολιτισμική ΠΑΔΠΠΚΖΕ: Παρουσία ανθρώπων από τελείως διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για	ΘΕΦΠΔΠΟΜ: Θετικό το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών

τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ομάδων σε μια κοινωνία ΦΥΓΦΠΔΠΟ: Φυσιολογικό και γενικευμένο το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΝΕΚΕΓΠΟ: Ανάγκη εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού ΑΝΔΠΞΓΛ: Ανάγκη διδασκαλίας πολλών και διαφορετικών ξένων γλωσσών ΑΝΔΠΤΑΜ: Ανάγκη διατήρησης της πολιτισμικής ταυτότητας των αλλοδαπών μαθητών ΑΕΜΔΠΟΒΕ: Ανάγκη ένταξης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΔΙΕΚΕΙΣΔΠ: Η διαπολιτισμική εκπαίδευση έκφραση της ισοτιμίας ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς ΔΙΓΙΛΣΧΦ: Διατήρηση της γλώσσας και της πολιτισμού των άλλων λαών και ταυτόχρονα σεβασμός της χώρας φιλοξενίας ΔΕΠΔΕΑΚΠ: Η διαπολιτισμική εκπαίδευση πραγμάτωση του δικαιώματος στην εκπαίδευση όλων ανεξάρτητα από καταγωγή και προέλευση
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα.	ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΕΥΕΜΕΜΑΠ: Ευχάριστη η εμπειρία από την επαφή του εκπαιδευτικού με μαθητές άλλων πολιτισμών ΑΝΚΟΕΜΑΠ: Άνοιγμα στον κόσμο η επαφή του εκπαιδευτικού με μαθητές άλλων πολιτισμών
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΑΠΕΤΔΙΓΔ: Απαραίτητη η ένταξη σε τμήματα διδασκαλίας της γλώσσας για την κατάκτηση συγκεκριμένων γλωσσικών δεξιοτήτων ΓΓΑΠΟΕΚΤ: Η γνώση της γλώσσας απαραίτητη προϋπόθεση για την ουσιαστική ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στις κανονικές τάξεις
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΠΣΔΙΣΥΠΡ: Πολύ σημαντική η διατήρηση της σύνδεσης των παιδιών με τις ρίζες τους ΑΣΥΠΔΣΡΜ: Απαραίτητη η συμβολή της πολιτείας και της κοινωνίας στη διατήρηση της σύνδεσης με τις ρίζες των μαθητών ΘΜΔΓΠΚΑΜ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής στους αλλοδαπούς μαθητές
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΣΗΡΕΔΙΕ: Ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση ΚΡΕΟΕΕΑΜ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την ομαλή ένταξη και ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΝΕΠΚΑΔΕ: Ανεπαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΝΠΕΓΔΔΕ: Αναγκαία η απόκτηση ειδικών γνώσεων και δεξιοτήτων για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΕΓΑΣΑΔΕ: Απαραίτητος ο εκσυγχρονισμός των γνώσεων των εκπαιδευτικών για την αντιμετώπιση των σύγχρονων αναγκών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΝΣΑΝΑΜΑ: Η ενσυναίσθηση στις ανάγκες των μαθητών ΙΚΑΠΡΟΜΑ: Η ικανότητα προσέγγισης των μαθητών με φιλικό και οικείο τρόπο ΕΝΑΓΠΕΒΑ: Το ενδιαφέρον για την απόκτηση γνώσεων για την προέλευση, τις εμπειρίες και τα βιώματα των αλλοδαπών μαθητών ΚΕΓΨΑΠΥΜ: Η κατοχή εξειδικευμένων γνώσεων ψυχολογίας για την αποτελεσματικότερη προσέγγιση και υποστήριξη των μαθητών ΙΚΚΑΜΑΔΙ: Η ικανότητα καλλιέργειας στους μαθητές της αποδοχής της διαφορετικότητας ΙΔΕΑΜΚΟΑ: Η ικανότητα διαμεσολάβησης για την επίλυση διαφορών ανάμεσα στους μαθητές της κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδας και τους αλλοδαπούς

5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΜΕΥΣΕΣΠΕ: Μεγαλύτερη η ευαισθητοποίηση των σημερινών εκπαιδευτικών σε σύγκριση με τους παλαιότερους
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΙΚΕΚΑΝΔ: Αρκετά ικανοί οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση των νέων δεδομένων ΕΙΔΕΠΑΠΡ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας οι προσωπικές τους αγκυλώσεις και προκαταλήψεις ΕΙΔΕΑΣΠΚ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας η αρνητική στάση εκπαιδευτικών στην πολυπολιτισμική κοινωνία
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΠΡΜΒΟΞΔΦ: Βοηθητική η προσέγγιση των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΕΕΠΡΜΒΔΦ Βοηθητική η επίδειξη ενδιαφέροντος για την προσωπικότητα των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΕΠΕΝΜΕΕΦ: Η επίδειξη ενδιαφέροντος για τους μαθητές και τις εμπειρίες τους ενισχυτική για τη φοίτηση ΠΕΒΠΕΠΦΟ: Η παροχή εξατομικευμένης βοήθειας για τα προβλήματα των μαθητών ενισχυτική για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΠΑΠΓΚΒΦΜ: Η προσπάθεια για την αποφυγή της περιθωριοποίησης και της γκετοποίησης των μαθητών βοηθητική για τη φοίτηση των μαθητών ΣΥΔΓΕΜΤΥ: Συνεργασία με τη Διεύθυνση του σχολείου για την όσο το δυνατόν γρηγορότερη ένταξη των μαθητών σε τάξεις υποδοχής
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΔΥΕΜΣΑΑΓ: Δυσκολία επίτευξης μαθησιακών στόχων εξαιτίας της άγνοιας της γλώσσας ΤΑΔΑΣΤΠΟ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και των πολυμέσων ΤΑΔΑΕΙΗΜ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της εικόνας, των ήχων και της μουσικής ΑΞΑΓΓΛΔΙ: Αξιοποίηση της αγγλικής γλώσσας ως γλώσσας διαμεσολάβησης
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΞΕΜΤΑΔΠ: Η εξειδικευμένη επιμόρφωση μοναδικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΑΝΠΠΡΑΔΔ: Ανεπαρκής η προσωπική προσπάθεια του εκπαιδευτικού για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας ΥΠΕΠΡΕΞΕ: Υποχρέωση των εκπαιδευτικών η επιμόρφωση λόγω των ραγδαίων εξελίξεων στο χώρο της εκπαίδευσης
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσω σεμιναρίων ΜΕΕΖΕΑΠΕ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε ενημερωτικές ζώνες μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ΔΗΦΑΠΕΜΠ: Δημιουργία φόρουμ για την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς

2.7. Ατομικός Πίνακας 7

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Αντρας	40-45	13	ΠΕ02	Μεταπτυχιακό	Υποδιευθυντής

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1. Ορισμός της έννοιας της	ΣΥΓΙΔΟΠΓ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων διαφοροποίησης μιας

πολιτισμικής ταυτότητας	πληθυσμιακής ομάδας μέσα στο πολιτισμικό γίνεσθαι ΣΧΠΟΚΠΚΔ: Σύνολο χαρακτηριστικών ενός ατόμου προερχομένων από την οικογένεια, το κοινωνικό περιβάλλον, την περιοχή καταγωγής και διαβίωσης ΜΡΚΟΑΔΠΤ: Μεγάλος ο ρόλος του τρόπου κοινωνικοποίησης ενός ατόμου για τη διαμόρφωση της πολιτισμικής του ταυτότητας
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΤΠΠΤΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα ΧΣΓΠΤΠΠΡ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η πολιτισμική προσφορά ΧΣΓΠΤΗΕΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας τα ήθη και τα έθιμα
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΣΥΙΔΔΠΤ: Σύνολο ιδιοτήτων διαφοροποίησης μεταξύ των πολιτισμικών ταυτοτήτων ΑΙΑΝΔΠΙΟ: Η αίσθηση του ανήκειν σε ένα διαφορετικό πολιτισμό ΔΙΤΑΝΘΖΠ: Η διαφοροποίηση στον τρόπο αντίληψης των ανθρώπων πάνω σε θέματα ζωής και πολιτισμού
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΣΥΠΤΔΕΠΔ: Η συγκρότηση πολιτισμικής ταυτότητας δυνατή μέσα από την επαφή με το διαφορετικό ΑΛΕΠΤΕΠΤ: Η αλληλεπίδραση με άλλους πολιτισμούς τρόπος εμπλουτισμού της πολιτισμικής ταυτότητας ΑΕΑΠΑΣΑΔ: Η αρνητική επαφή ανάμεσα στους πολιτισμούς αιτία σύγκρουσης και απόρριψης του διαφορετικού
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΑΔΠΤΙΧ: Η συνύπαρξη ανθρώπων διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας στον ίδιο χώρο
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΠΠΑΣΔΠΣ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αποδοχή και ο σεβασμός των διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων ΧΠΠΚΑΝΔΙ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανοχή στη διαφορετικότητα
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΠΠΟΕΚΜΚΕ: Πολυπολιτισμική η ελληνική κοινωνία μετά το μεταναστευτικό κύμα της δεκαετίας του 1990 ΔΙΕΠΚΔΠΚ: Διαφορετική η πολυπολιτισμική ελληνική κοινωνία από τις δυτικές πολυπολιτισμικές κοινωνίες
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΠΡΕΕΔΠΕΡ: Πρόκληση για τον εκπαιδευτικό η επαφή με το διαφορετικό στα πλαίσια της εργασίας του ΕΠΑΠΤΕΞΔ: Η επαφή με ανθρώπους άλλων πολιτισμών τρόπος εξοικείωσης με το διαφορετικό
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΝΕΚΕΓΠΟ: Ανάγκη εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού ΑΕΝΑΔΠΕΚ: Ανάγκη ενσωμάτωσης ανθρώπων διαφορετικών πολιτισμών στην ελληνική κοινωνία ΑΝΕΕΓΠΚΧ: Ανάγκη ένταξης στην ελληνική εκπαίδευση γενικότερα πολιτισμικής και κοινωνικής χροιάς
3^{ος} θεματικός άξονας: Ενωσιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10.Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΔΙΕΚΕΙΣΔΠ: Η διαπολιτισμική εκπαίδευση έκφραση της ισοτιμίας ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς ΔΕΠΔΕΑΚΠ: Η διαπολιτισμική εκπαίδευση πραγμάτωση του δικαιώματος στην εκπαίδευση όλων ανεξάρτητα από καταγωγή και προέλευση ΣΑΣΜΜΔΠΤ: Συνύπαρξη, αρμονική συνεργασία και μάθηση στο σχολείο μαθητών με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα
11.Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την	ΕΥΕΜΕΜΑΠ: Ευχάριστη η εμπειρία από την επαφή του εκπαιδευτικού με μαθητές άλλων πολιτισμών

παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΑΦΠΜΔΠΠΣ: Απλή και φυσική η παρουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΑΕΩΔΓΕΕΕ: Απαραίτητες οι επιπλέον ώρες διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας για την ενσωμάτωση των νεοφερμένων μαθητών στην ελληνική εκπαίδευση ΓΓΑΠΟΕΚΤ: Η γνώση της γλώσσας απαραίτητη προϋπόθεση για την ουσιαστική ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στις κανονικές τάξεις ΣΦΚΤΕΔΤΥ: Συνδυασμός φοίτησης σε κανονικές τάξεις και ενισχυτικής διδασκαλίας σε τάξεις υποδοχής
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΘΜΔΓΠΚΑΜ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής στους αλλοδαπούς μαθητές ΑΓΚΜΚΜΓΕ: Η ανάπτυξη του γλωσσικού κριτηρίου μέσω της καλλιέργειας της μητρικής γλώσσας διευκόλυνση για την εκμάθηση της ελληνικής
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΥΡΕΕΚΓΑΜ: Υποστηρικτικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την ενσωμάτωση και την καλλιέργεια της γνώσης των αλλοδαπών μαθητών
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΟΕΕΠΚΑΔ: Αναγκαία αλλά όχι επαρκής συνθήκη η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση του εκπαιδευτικού για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΝΠΡΑΘΔΕ: Αναγκαία η πρακτική άσκηση των εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΝΣΑΝΑΜΑ: Η ενσυναίσθηση στις ανάγκες των μαθητών ΕΛΠΡΟΔΙΑ: Η έλλειψη προκαταλήψεων απέναντι στο διαφορετικό ΙΚΕΜΕΚΑΣ: Η ικανότητα έμπρακτης εκδήλωσης αλληλεγγύης και σεβασμού
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΑΡΕΥΕΖΠΕ: Αρκετή η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΝΕΚΔΠΟΕ: Ανεπαρκείς οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας ΦΙΠΡΕΔΠΕ: Φιλότιμες προσπάθειες των εκπαιδευτικών για την διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας ΕΙΔΠΕΕΑΓ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας η έλλειψη των απαραίτητων γνώσεων
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΒΧΜΠΜΑΔΠ: Βοηθητική η χρήση της μουσικής για την προσέγγιση των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα ΦΡΣΥΜΥΦΜ: Η φροντίδα για τη συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία υποστηρικτική για τη φοίτηση των μαθητών ΕΑΜΕΠΓΕΦ: Η ενθάρρυνση των αλλοδαπών μαθητών για ένταξη σε παρέες των γηγενών ενισχυτική για τη φοίτηση
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΤΑΔΑΕΙΗΜ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της εικόνας, των ήχων και της μουσικής ΤΡΑΠΔΔΙΑ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η διαφοροποιημένη διδασκαλία ΤΡΑΠΟΜΔΙ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΠΤΑΝΔΙΑ: Η κάθε τύπου επιμόρφωση βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΑΝΘΕΑΔΔΕ: Αναγκαία η θέληση του εκπαιδευτικού για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΕΡΔΙΣΤΚΔ: Η εργασία σε διαπολιτισμικό σχολείο τρόπος καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας ΥΠΕΠΡΕΞΕ: Υποχρέωση των εκπαιδευτικών η επιμόρφωση λόγω των

απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ραγδαίων εξελίξεων στο χώρο της εκπαίδευσης
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΠΑΝ: Φορέας επιμόρφωσης τα Πανεπιστήμια ΦΟΕΠΤΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσω σεμιναρίων ΜΟΕΠΜΕΠΡ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών με την παρακολούθηση μετεκπαιδευτικών προγραμμάτων ΜΕΕΖΕΑΠΕ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε ενημερωτικές ζώνες μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών δια ζώσης μέσω σεμιναρίων ΕΠΕΚΒΙΕΡ: Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με βιωματικά εργαστήρια

2.8. Ατομικός Πίνακας 8

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	55-60	31	ΠΕ80	Μεταπτυχιακό 2 ^ο πτυχίο	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΓΙΔΟΠΓ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων διαφοροποίησης μιας πληθυσμιακής ομάδας μέσα στο πολιτισμικό γίγνεσθαι
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΤΓΠΠΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα ΧΣΓΠΤΘΡΙ: Χαρακτηριστικό στοιχείο γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η θρησκευτική πίστη ΧΣΓΠΤΗΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας τα ήθη και τα έθιμα ΧΣΓΠΤΑΠΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι παραδόσεις
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΣΥΙΔΠΠΟ: Σύνολο ιδιοτήτων διαφοροποίησης μεταξύ των πολιτισμών ΑΙΑΝΔΠΠΟ: Η αίσθηση του ανήκειν σε ένα διαφορετικό πολιτισμό
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΦΥΦΑΠΣΕΛ: Φυσικό φαινόμενο η ανταλλαγή πολιτισμικών στοιχείων μέσα από την επαφή των λαών ΑΛΑΟΤΜΗΕ: Η αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους ή κοινωνικές ομάδες τρόπος μεταβολής των ηθών και εθίμων ΑΛΑΛΤΑΓΔ: Η αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους ή λαούς τρόπος ανταλλαγής γλωσσικών δανείων
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΑΔΠΤΙΧ: Η συνύπαρξη ανθρώπων διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας στον ίδιο χώρο ΧΩΑΝΔΠΥ: Χωνευτήρι ανθρώπων με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΠΡΠΟΔΠΔ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η προσπάθεια κάθε πολιτισμικής ομάδας για τη διατήρηση της ιδιαιτερότητάς της ΧΠΠΚΘΔΙΔ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η θετική διάθεση απέναντι στο διαφορετικό ΧΠΠΚΣΔΚΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η στοχοποίηση του διαφορετικού από την κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα ΧΠΚΑΣΔΠΟ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα των πολυπολιτισμικών κοινωνιών οι αντιθέσεις και οι συγκρούσεις ανάμεσα στις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας	ΠΠΟΚΙΜΑΚ: Πολυπολιτισμική η κοινωνία ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα

ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΜΠΠΚΖΕΡΕ: Μη πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΝΕΚΕΓΠΟ: Ανάγκη εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού ΑΑΡΠΣΤΕΔ: Ανάγκη άρσης των προκαταλήψεων και στερεοτύπων των εκπαιδευτικών για το διαφορετικό ΑΝΕΕΓΠΚΧ: Ανάγκη ένταξης στην ελληνική εκπαίδευση γενικότερα πολιτισμικής και κοινωνικής χροιάς ΑΝΑΓΠΝΓΜ: Αναγκαία η απόκτηση γνώσεων για τους πολιτισμούς των νεοφερμένων από τους γηγενείς μαθητές
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΣΑΔΜΔΠΤ: Εκπαίδευση με στόχο την άμβλυνση των διαφορών ανάμεσα σε μαθητές διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων ΣΑΣΜΜΔΠΤ: Συνύπαρξη, αρμονική συνεργασία και μάθηση στο σχολείο μαθητών με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΕΜΔΜΑΠΠ: Περιορισμένη εμπειρία του εκπαιδευτικού στη διδασκαλία μαθητών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΔΕΛΕΕΑΠΣ: Δυσάρεστη εμπειρία η διδασκαλία αλλοδαπών μαθητών λόγω έλλειψης προετοιμασίας του εκπαιδευτικού για τις ανάγκες πολυπολιτισμικού σχολικού περιβάλλοντος ΔΕΔΛΑΕΣΓΠ: Δυσάρεστη εμπειρία η διδασκαλία αλλοδαπών μαθητών λόγω της αδυναμίας του εκπαιδευτικού συστήματος για τη γλωσσική τους προετοιμασία ΔΕΔΛΑΣΟΑ: Δυσάρεστη η εμπειρία διδασκαλίας αλλοδαπών μαθητών λόγω της αδυναμίας του συστήματος για την ομαλή αποδοχή τους
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΑΠΕΤΔΙΓΔ: Απαραίτητη η ένταξη σε τμήματα διδασκαλίας της γλώσσας για την κατάκτηση συγκεκριμένων γλωσσικών δεξιοτήτων ΓΓΑΠΟΕΚΤ: Η γνώση της γλώσσας απαραίτητη προϋπόθεση για την ουσιαστική ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στις κανονικές τάξεις
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΠΣΔΙΣΥΠΡ: Πολύ σημαντική η διατήρηση της σύνδεσης των παιδιών με τις ρίζες τους ΑΣΥΠΔΣΡΜ: Απαραίτητη η συμβολή της πολιτείας και της κοινωνίας στη διατήρηση της σύνδεσης με τις ρίζες των μαθητών ΑΝΔΓΠΚΑΛ: Ανάλυση της διδασκαλίας της γλώσσας και του πολιτισμού των αλλοδαπών από τις κοινότητές τους ΑΕΣΣΠΔΣΙ: Αδυναμία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος για τη συντήρηση προγράμματος διδασκαλίας της γλώσσας και πολιτισμού των αλλοδαπών
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΚΡΕΟΕΕΑΜ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την ομαλή ένταξη και ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο ΚΡΕΑΔΚΑΔ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την άμβλυνση των διαφορών και την καλλιέργεια της αποδοχής του διαφορετικού
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΝΕΠΚΑΔΕ: Ανεπαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΠΣΕΝΕΠΕ: Απαραίτητη η συνεχής ενημέρωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΚΚΑΜΑΔΙ: Η ικανότητα καλλιέργειας στους μαθητές της αποδοχής της διαφορετικότητας ΠΟΙΚΟΔΕΞ: Οι ποικίλες κοινωνικές δεξιότητες
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα	ΕΕΥΠΕΛΕΕ: Έλλειψη ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας λόγω έλλειψης σχετικής εμπειρίας

πολιτισμικής ετερότητας	
19.Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΝΕΚΔΠΟΕ: Ανεπαρκείς οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΕΠΕΝΜΕΕΦ: Η επίδειξη ενδιαφέροντος για τους μαθητές και τις εμπειρίες τους ενισχυτική για τη φοίτηση ΑΔΔΡΞΠΡΦ: Αδυναμία δράσης του εκπαιδευτικού για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΤΑΠΔΑΝΠΠ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η ανάθεση παρουσίασης στους μαθητές της πατρίδας και του πολιτισμού τους ΑΞΑΓΓΛΔΙ: Αξιοποίηση της αγγλικής γλώσσας ως γλώσσα διαμεσολάβησης ΔΥΕΜΣΛΑΓ: Δυσκολία επίτευξης μαθησιακών στόχων εξαιτίας της άγνοιας της γλώσσας ΠΠΔΑΛΛΑΔΕ: Παραίτηση του εκπαιδευτικού από την προσπάθεια διδασκαλίας των αλλοδαπών μαθητών λόγω ανυπέβλητων δυσκολιών στην επικοινωνία
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22.Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΠΤΑΝΔΙΑ: Η κάθε τύπου επιμόρφωση βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΑΝΠΠΡΑΔΔ: Ανεπαρκής η προσωπική προσπάθεια του εκπαιδευτικού για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΠΑΝ: Φορέας επιμόρφωσης τα Πανεπιστήμια
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΕΕΖΕΑΠΕ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε ενημερωτικές ζώνες μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

2.9. Ατομικός Πίνακας 9

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	50-55	27	ΠΕ06	Όχι	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΓΝΠΠΛΟ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων μιας πληθυσμιακής ομάδας
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΤΠΠΤΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα ΧΣΓΠΤΘΡΠ: Χαρακτηριστικό στοιχείο γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η θρησκευτική πίστη ΧΑΣΓΠΤΚΟ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα πολιτισμικής ταυτότητας η κουλτούρα ΧΑΣΓΠΤΚΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η καταγωγή
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΣΥΙΔΔΠΤ: Σύνολο ιδιοτήτων διαφοροποίησης μεταξύ των πολιτισμικών ταυτοτήτων ΔΙΑΠΟΛΡΙ: Η διαφορετικότητα στην πολιτισμική ρίζα
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΑΛΑΟΤΜΗΕ: Η αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους ή κοινωνικές ομάδες τρόπος μεταβολής των ηθών και εθίμων ΓΠΡΛΤΕΠΤ: Η γνωριμία με τις πρακτικές των άλλων λαών τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ΑΠΑΛΤΕΠΤ: Η ανταλλαγή πληροφοριών και αντιλήψεων ανάμεσα στους

	λαούς τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΕΔΠΑΔΚ: Συνύπαρξη πολλών εθνικοτήτων, διαφορετικών πολιτισμών, ανθρώπων από διαφορετικές κουλτούρες.
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΠΚΠΠΣ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ποικιλία των πολιτισμικών στοιχείων ΧΠΠΚΠΔΠΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η παρουσία πολλών και διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων ΧΠΠΚΑΛΠΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αλληλεπίδραση μεταξύ των πολιτισμών
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΠΠΟΚΖΕΡΕ: Πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΘΕΦΠΔΠΟΜ: Θετικό το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία ΧΑΛΑΘΧΑΛ: Αίσθημα χαράς λόγω της απόδοσης θετικών χαρακτηριστικών στην αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΝΚΕΝΚΑΔ: Ανάγκη καλλιέργειας της ενσυναίσθησης, της κατανόησης και της αποδοχής του διαφορετικού ΑΝΕΚΕΓΠΟ: Ανάγκη εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού ΑΑΑΠΔΓΚΑ: Ανάγκη αλλαγών στο αναλυτικό πρόγραμμα για τη διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών ΑΝΑΑΠΑΕΑ: Ανάγκη αλλαγών στο αναλυτικό πρόγραμμα για την αποτελεσματικότερη ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10.Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΔΕΚΕΙΣΔΠ: Η διαπολιτισμική εκπαίδευση έκφραση της ισοτιμίας ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς ΔΙΕΜΔΕΜΠ: Η διαπολιτισμική εκπαίδευση μέσω διευκόλυνσης της επικοινωνίας μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών
11.Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΕΥΕΜΕΜΑΠ: Ευχάριστη η εμπειρία από την επαφή του εκπαιδευτικού με μαθητές άλλων πολιτισμών ΑΑΑΔΑΔΕ: Αίσθημα ανεπάρκειας και αβεβαιότητας για τη δυνατότητα ανταπόκρισης στις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΕΚΤΠΔΕΕΩ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις με παράλληλη διδασκαλία της ελληνικής σε επιπλέον ώρες
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΠΣΔΙΣΥΠΡ: Πολύ σημαντική η διατήρηση της σύνδεσης των παιδιών με τις ρίζες τους ΑΓΚΜΚΜΓΕ: Η ανάπτυξη του γλωσσικού κριτηρίου μέσω της καλλιέργειας της μητρικής γλώσσας διευκόλυνση για την εκμάθηση της ελληνικής
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15.Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΣΗΡΕΔΙΕ: Ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση ΑΠΡΕΔΙΕΚ: Απαιτητικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση ΚΡΕΑΔΚΑΔ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την άμβλυση των διαφορών και την καλλιέργεια της αποδοχής του διαφορετικού ΥΕΦΚΠΕΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η φροντίδα για την καλύτερη και πληρέστερη ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο

	ΥΠΕΚΑΔΠ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΝΕΠΚΑΔΕ: Ανεπαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΝΠΕΓΔΔΕ: Αναγκαία η απόκτηση ειδικών γνώσεων και δεξιοτήτων για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΚΑΕΠΟΠΑ: Η ικανότητα επικοινωνίας με τα παιδιά ΕΝΣΑΝΑΜΑ: Η ενσυναίσθηση στις ανάγκες των μαθητών ΙΚΕΜΕΚΑΣ: Η ικανότητα έμπρακτης εκδήλωσης αλληλεγγύης και σεβασμού ΠΟΙΚΟΔΕΞ: Οι ποικίλες κοινωνικές δεξιότητες
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΑΡΕΥΕΖΠΕ: Αρκετή η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας ΑΕΕΥΣΠΕΑ: Αίτιο για την έλλειψη ευαισθητοποίησης τα στερεότυπα, οι προκαταλήψεις και οι εθνικιστικές αντιλήψεις ΑΡΚΕΚΘΠΟ: Αρνητικοί κάποιοι εκπαιδευτικοί σε θέματα πολυπολιτισμικότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΙΝΕΚΕΠΣΠ: Ικανότεροι οι νεότεροι εκπαιδευτικοί λόγω της καλύτερης ενημέρωσής τους μέσα από τα προγράμματα σπουδών των πανεπιστημίων ΦΠΠΡΕΔΠΕ: Φιλότιμες προσπάθειες των εκπαιδευτικών για την διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΒΔΘΚΤΞΔΦ: Βοηθητική η δημιουργία θετικού κλίματος στην τάξη για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΠΡΜΒΟΞΔΦ: Βοηθητική η προσέγγιση των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΚΑΣΤΠΕΦΟ: Η καταπολέμηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων ενισχυτική για τη φοίτηση
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΤΑΔΑΕΠΣ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση των εκφράσεων του προσώπου και της γλώσσας του σώματος ΤΡΑΠΟΜΔΙ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία ΑΞΑΓΓΛΔΙ: Αξιοποίηση της αγγλικής γλώσσας ως γλώσσας διαμεσολάβησης ΤΑΠΔΑΝΠΠΙ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η ανάθεση παρουσίας στους μαθητές της πατρίδας και του πολιτισμού τους ΤΡΑΠΔΧΔΑ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η χρήση διαδραστικών ασκήσεων ΤΡΑΠΑΘΠΔ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση του θεατρικού παιχνιδιού και της δραματοποίησης
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΑΝΘΕΑΔΔΕ: Αναγκαία η θέληση του εκπαιδευτικού για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας ΦΟΕΠΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης η Ύπατη Αρμοστεία ΕΨΔΨΠΑΜ: Επιμόρφωση από ψυχολόγους για την διαχείριση των ψυχολογικών προβλημάτων των αλλοδαπών μαθητών
25. Μορφές επιμόρφωσης	

2.10. Ατομικός Πίνακας 10

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	50-55	16	ΠΕ02	Μεταπτυχιακό (2)	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΝΑΡΑΝΤ: Σύνολο αρχών και αντιλήψεων ενός ατόμου ΣΧΠΙΟΚΠΚΔ: Σύνολο χαρακτηριστικών ενός ατόμου προερχομένων από την οικογένεια, το κοινωνικό περιβάλλον, την περιοχή καταγωγής και διαβίωσης
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΤΓΠΠΓΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα ΧΣΓΠΠΘΡΠ: Χαρακτηριστικό στοιχείο γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η θρησκευτική πίστη ΧΑΣΓΠΠΚΟ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα πολιτισμικής ταυτότητας η κουλτούρα
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΥΔΟΑΠΣΣΛ: Η ύπαρξη διαφορετικών αλλά όχι κατ' ανάγκη αντίθετων πολιτισμικών στοιχείων ανάμεσα σε συνυπάρχοντες λαούς
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΥΓΑΔΕΠΑΠ: Υγιής και απαραίτητη διαδικασία για την επιβίωση ενός πολιτισμού η αλληλεπίδρασή του με άλλους πολιτισμούς ΓΠΡΛΤΕΠΤ: Η γνωριμία με τις πρακτικές των άλλων λαών τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ΑΠΑΛΤΕΠΤ: Η ανταλλαγή πληροφοριών και αντιλήψεων ανάμεσα στους λαούς τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ΑΠΦΟΤΕΠΤ: Η ανταλλαγή πολιτισμικού φορτίου ανάμεσα στους λαούς τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΑΔΠΤΙΧ: Η συνύπαρξη ανθρώπων διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας στον ίδιο χώρο
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΠΚΠΠΣ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ποικιλία των πολιτισμικών στοιχείων ΧΠΚΑΣΔΠΟ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα των πολυπολιτισμικών κοινωνιών οι αντιθέσεις και οι συγκρούσεις ανάμεσα στις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΜΠΠΚΖΕΡΕ: Μη πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΝΠΠΡΤΔΣ: Ανάγκη αναπροσαρμογής του προγράμματος και του τρόπου διδασκαλίας στις εκάστοτε συνθήκες ΑΝΑΝΤΔΤΣ: Ανάγκη αναπροσαρμογής του τρόπου διαχείρισης της τάξης ανάλογα με τις συνθήκες
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10.Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΠΟΠΔΙΚΔΤ: Πολύχρωμη, με παιδιά από ποικίλες κουλτούρες η διαπολιτισμική τάξη ΔΕΠΠΔΕΑΜ: Η διαπολιτισμική εκπαίδευση παρά τις πρακτικές δυσκολίες ευκαιρία θετικής αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε μαθητές με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες
11.Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΜΑΡΓΕΣΧ: Παρουσία μαθητών από Αλβανία, Ρωσία, Γεωργία ενσωματωμένων στο σχολείο ΠΕΜΔΜΑΠΠ: Περιορισμένη εμπειρία του εκπαιδευτικού στη διδασκαλία μαθητών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την	ΘΕΓΠΛΕΝΑ: Θετικό το γεγονός της πλήρους ενσωμάτωσης των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο

παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΕΚΤΠΔΕΕΩ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις με παράλληλη διδασκαλία της ελληνικής σε επιπλέον ώρες ΕΜΚΤΠΜΔΠ: Εμπλουτισμός των κανονικών τάξεων από την παρουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα σ' αυτές
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΠΣΔΙΣΥΠΡ: Πολύ σημαντική η διατήρηση της σύνδεσης των παιδιών με τις ρίζες τους ΚΠΑΜΩΡΠΡ: Κανονική παρακολούθηση από τους αλλοδαπούς μαθητές του ωρολογίου προγράμματος ΔΙΓΛΚΑΠΠ: Διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών σε παράλληλο πρόγραμμα ΠΑΜΓΛΣΣΠ: Περιττή η διοργάνωση μαθημάτων της γλώσσας καταγωγής των μαθητών με σκοπό τη σύντομη παραμονή στη χώρα
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15.Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΥΠΕΑΔΙΕΥ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η απόκτηση διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΟΕΕΠΚΑΔ: Αναγκαία αλλά όχι επαρκής συνθήκη η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση του εκπαιδευτικού για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΛΠΡΟΔΙΑ: Η έλλειψη προκαταλήψεων απέναντι στο διαφορετικό ΕΛΡΑΕΘΑΝ: Η έλλειψη ρατσιστικών και εθνικιστικών αντιλήψεων ΠΟΙΚΟΔΕΞ: Οι ποικίλες κοινωνικές δεξιότητες ΙΚΙΣΑΝΟΜ: Η ικανότητα ισότιμης αντιμετώπισης όλων των μαθητών
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΠΕΕΥΕΖΠΕ: Περιορισμένη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας ΑΡΚΕΚΘΠΟ: Αρνητικοί κάποιοι εκπαιδευτικοί σε θέματα πολυπολιτισμικότητας
19.Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΕΙΔΠΕΕΑΓ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας η έλλειψη των απαραίτητων γνώσεων
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΕΑΜΕΠΓΕΦ: Η ενθάρρυνση των αλλοδαπών μαθητών για ένταξη σε παρέες των γηγενών ενισχυτική για τη φοίτηση
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΕΛΕΜΔΜΔΠ: Έλλειψη εμπειρίας του εκπαιδευτικού στη διδασκαλία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22.Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΠΤΑΝΔΙΑ: Η κάθε τύπου επιμόρφωση βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΑΝΘΕΑΔΔΕ: Αναγκαία η θέληση του εκπαιδευτικού για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΕΜΔΔΕΤΚΔ: Η εμπλοκή του εκπαιδευτικού σε δράσεις διαπολιτισμικής εκπαίδευσης τρόπος καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΕΠΕΚΒΙΕΡ: Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με βιωματικά εργαστήρια

2.11. Ατομικός Πίνακας 11

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	50-55	27	ΠΕ02	Όχι	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΓΓΙΟΟΠΓ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων οριοθέτησης μιας πληθυσμιακής ομάδας μέσα στο πολιτισμικό γίγνεσθαι ΣΧΠΟΚΠΚΔ: Σύνολο χαρακτηριστικών ενός ατόμου προερχομένων από την οικογένεια, το κοινωνικό περιβάλλον, την περιοχή καταγωγής και διαβίωσης
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΓΠΤΕΙΤ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η εθνική και ιστορική συνείδηση ΧΣΓΠΤΘΡΠ: Χαρακτηριστικό στοιχείο γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η θρησκευτική πίστη ΧΣΤΓΠΤΚΣ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι καθημερινές συνήθειες ΧΣΤΓΠΤΗΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι ηθικές αρχές
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΠΕΟΔΠΚΔΤ: Η προσπάθεια ένταξης ομάδων με διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά σε μια κοινωνία με διακριτή πολιτισμική ταυτότητα
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΑΕΠΠΤΚΠΤ: Αναγκαστική ή εθελούσια η προσαρμογή της πολιτισμικής ταυτότητας ατόμων ή ομάδων στην κυρίαρχη πολιτισμική ταυτότητα
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΥΔΑΠΤΕΚΣ: Η ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΠΡΠΟΔΠΔ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η προσπάθεια κάθε πολιτισμικής ομάδας για τη διατήρηση της ιδιαιτερότητάς της ΧΑΠΠΚΠΠΣ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ποικιλία των πολιτισμικών στοιχείων ΧΠΠΚΑΛΠΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αλληλεπίδραση μεταξύ των πολιτισμών ΧΠΠΚΑΝΔΙ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανοχή στη διαφορετικότητα ΧΠΠΚΑΛΣΕ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αλληλεγγύη και ο αλληλοσεβασμός ΧΠΠΚΠΚΡΑ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η προσπάθεια καταπολέμησης του ρατσισμού
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΜΕΠΔΠΠΚΖ: Μη έντονη παρουσία ανθρώπων από τελείως διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΕΑΣΕΠΛΕΕ: Επιφύλαξη του εκπαιδευτικού για τις απόψεις και τα συναισθήματά του για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία λόγω έλλειψης σχετικής εμπειρίας
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΑΑΠΔΓΚΑ: Ανάγκη αλλαγών στο αναλυτικό πρόγραμμα για τη διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών ΑΝΑΑΠΑΕΑ: Ανάγκη αλλαγών στο αναλυτικό πρόγραμμα για την αποτελεσματικότερη ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών ΑΝΠΠΡΤΔΣ: Ανάγκη αναπροσαρμογής του προγράμματος και του τρόπου διδασκαλίας στις εκάστοτε συνθήκες ΑΝΑΝΤΔΤΣ: Ανάγκη αναπροσαρμογής του τρόπου διαχείρισης της τάξης ανάλογα με τις συνθήκες ΑΑΡΠΣΤΕΔ: Ανάγκη άρσης των προκαταλήψεων και στερεοτύπων των εκπαιδευτικών για το διαφορετικό ΑΦΑΡΑΜΚΟ: Αναγκαία η φροντίδα των εκπαιδευτικών για την απαλλαγή των

	ρατσιστικών αντιλήψεων από τους μαθητές της κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδας
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΜΕΜΟΙΕΑΣ: Μοντέλο εκπαίδευσης μειονοτικών ομάδων για την ικανοποίηση των εκπαιδευτικών αναγκών όλων των μαθητών με σεβασμό του πολιτισμού τους
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΕΜΔΜΑΠΠ: Περιορισμένη εμπειρία του εκπαιδευτικού στη διδασκαλία μαθητών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΠΡΕΝΕΑΜΤ: Προσπάθεια του εκπαιδευτικού για την ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στην τάξη
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΑΕΤΥΕΓΠΟ: Απαραίτητη η ένταξη σε τάξεις υποδοχής για την εκμάθηση της γλώσσας και πολιτισμού πριν την ένταξη σε κανονικές τάξεις
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΘΜΔΓΠΚΑΜ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής στους αλλοδαπούς μαθητές ΠΣΔΙΣΥΠΡ: Πολύ σημαντική η διατήρηση της σύνδεσης των παιδιών με τις ρίζες τους ΔΓΠΚΔΙΑΜ: Η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής δικαίωμα των αλλοδαπών μαθητών ΥΣΦΔΓΠΑΜ: Υποχρέωση του σχολείου η φροντίδα για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού των αλλοδαπών μαθητών
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΥΕΦΚΠΕΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η φροντίδα για την καλύτερη και πληρέστερη ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο ΥΕΧΕΕΔΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η χρήση των κατάλληλων εκπαιδευτικών εργαλείων για τη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΠΣΕΝΕΠΕ: Απαραίτητη η συνεχής ενημέρωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΝΣΑΝΑΜΑ: Η ενσυναίσθηση στις ανάγκες των μαθητών
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΜΕΥΕΖΗΕΔ: Μεγάλη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα ετερότητας και διαφορετικότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΝΕΚΔΠΟΕ: Ανεπαρκείς οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας ΕΙΔΠΕΕΕΓ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας η έλλειψη επιστημονικών γνώσεων
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΦΡΣΥΜΥΦΜ: Η φροντίδα για τη συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία υποστηρικτική για τη φοίτηση των μαθητών ΠΕΒΠΕΠΦΟ: Η παροχή εξατομικευμένης βοήθειας για τα προβλήματα των μαθητών ενισχυτική για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΤΑΠΔΑΝΠΠ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η ανάθεση παρουσίας στους μαθητές της πατρίδας και του πολιτισμού τους ΤΡΑΠΔΕΞΔ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η εξατομικευμένη διδασκαλία ΤΡΑΠΟΜΔΙ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας	ΕΠΤΑΝΔΙΑ: Η κάθε τύπου επιμόρφωση βασικός τρόπος ανάπτυξης

διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΠΑΝ: Φορέας επιμόρφωσης τα Πανεπιστήμια ΦΟΕΠΤΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσω σεμιναρίων

2.12. Ατομικός Πίνακας 12

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Άντρας	40-45	8	ΠΕ03	Μεταπτυχιακό	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΧΠΟΚΠΚΔ: Σύνολο χαρακτηριστικών ενός ατόμου προερχομένων από την οικογένεια, το κοινωνικό περιβάλλον, την περιοχή καταγωγής και διαβίωσης
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΓΠΤΘΡΠ: Χαρακτηριστικό στοιχείο γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η θρησκευτική πίστη ΧΣΓΠΤΗΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας τα ήθη και τα έθιμα ΧΣΤΓΠΤΠΕ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι πεποιθήσεις ΧΑΣΓΠΤΚΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η καταγωγή
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΣΥΙΔΠΟ: Σύνολο ιδιοτήτων διαφοροποίησης μεταξύ των πολιτισμών ΔΙΑΠΟΛΡΙ: Η διαφορετικότητα στην πολιτισμική ρίζα
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΓΠΡΛΤΕΠΤ: Η γνωριμία με τις πρακτικές των άλλων λαών τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΔΑΠΟΕΚΣ: Η συμβίωση διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΠΠΚΑΝΔΙ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανοχή στη διαφορετικότητα ΧΠΠΚΑΛΠΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αλληλεπίδραση μεταξύ των πολιτισμών ΧΠΠΕΕΘΠ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η έλλειψη ενιαίας θεώρησης των πραγμάτων ΧΠΠΚΑΝΔΙ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανοχή στη διαφορετικότητα ΧΠΚΑΣΔΠΟ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα των πολυπολιτισμικών κοινωνιών οι αντιθέσεις και οι συγκρούσεις ανάμεσα στις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΣΤΜΕΚΕΠΟ: Σταδιακή μετατροπή της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού σε πολυπολιτισμική
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΑΝΣΥΔΠΟ: Αναγκαία η συμβίωση με διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες ΑΝΑΚΣΔΠΟ: Αναγκαία η αναζήτηση κοινών στοιχείων ανάμεσα σε διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες ΕΠΑΠΤΕΞΔ: Η επαφή με ανθρώπους άλλων πολιτισμών τρόπος εξοικείωσης

	με το διαφορετικό
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΓΑΔΜΧΚΑ: Ανάγκη γνώσης και αξιοποίησης των διδακτικών μεθόδων των χωρών καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών
3^ο θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΦΟΣΧΜΔΠΠ: Φοίτηση στο σχολείο μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα ΕΣΤΕΤΑΤΕ: Εκπαίδευση με στόχο την εμβάθυνση της ταυτότητας κάθε ατόμου και την ταυτόχρονη ενσωμάτωσή του στην κοινωνία του σχολείου
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΣΥΠΑΦΜΣΧ: Σύντομη παρουσία Αφγανών μαθητών στο σχολείο
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΔΕΔΑΜΑΓΛ: Δυσκολία στην επικοινωνία και τη διδασκαλία των Αφγανών μαθητών λόγω άγνοιας της ελληνικής γλώσσας
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΓΓΑΠΟΕΚΤ: Η γνώση της γλώσσας απαραίτητη προϋπόθεση για την ουσιαστική ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στις κανονικές τάξεις
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΚΠΑΜΩΡΠΡ: Κανονική παρακολούθηση από τους αλλοδαπούς μαθητές του ωρολογίου προγράμματος ΘΜΔΓΠΚΑΜ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής στους αλλοδαπούς μαθητές
4^ο θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΥΕΦΚΠΕΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η φροντίδα για την καλύτερη και πληρέστερη ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο ΥΡΕΕΚΓΑΜ: Υποστηρικτικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την ενσωμάτωση και την καλλιέργεια της γνώσης των αλλοδαπών μαθητών ΚΡΕΑΔΚΑΔ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την άμβλυση των διαφορών και την καλλιέργεια της αποδοχής του διαφορετικού
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΕΠΚΑΔΙΕ: Επαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΚΙΣΑΝΟΜ: Η ικανότητα ισότιμης αντιμετώπισης όλων των μαθητών ΙΚΑΝΔΜΠΡ: Η ικανότητα να αναγνωρίζει και να υποστηρίζει τα διαφορετικά μαθησιακά προφίλ των μαθητών
5^ο θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΑΝΗΒΕΖΠΕ: Ανεξάρτητος από την ηλικία ο βαθμός ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας ΣΤΑΥΕΖΠΕ: Σταδιακή αύξηση της ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΦΙΠΡΕΔΠΕ: Φιλότιμες προσπάθειες των εκπαιδευτικών για την διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΦΡΣΥΜΥΦΜ: Η φροντίδα για τη συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία υποστηρικτική για τη φοίτηση των μαθητών
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΤΡΑΠΔΒΙΔ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η βιωματική διδασκαλία
6^ο θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΕΑΧΒΙΕΠ: Η εκμετάλλευση της εμπειρίας των εκπαιδευτικών άλλων χωρών βασικός τρόπος για τη βελτίωση της ικανότητας επικοινωνίας με άλλους πολιτισμούς

	ΕΞΕΜΤΑΔΠ: Η εξειδικευμένη επιμόρφωση μοναδικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας ΟΡΕΠΠΔΙΣ: Οργάνωση επιμορφωτικών προγραμμάτων από τα διαπολιτισμικά σχολεία ΦΟΕΠΠΑΝ: Φορέας επιμόρφωσης τα Πανεπιστήμια
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσω σεμιναρίων ΕΠΕΠΜΔΙΣ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών με παρακολούθηση μαθημάτων στα διαπολιτισμικά σχολεία.

2.13. Ατομικός Πίνακας 13

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	50-55	17	ΠΕ01	Όχι	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΧΠΟΚΠΚΔ: Σύνολο χαρακτηριστικών ενός ατόμου προερχομένων από την οικογένεια, το κοινωνικό περιβάλλον, την περιοχή καταγωγής και διαβίωσης
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΤΓΠΠΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα ΧΣΓΠΤΘΡΠ: Χαρακτηριστικό στοιχείο γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η θρησκευτική πίστη ΧΣΓΠΤΝΟΟ:Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η νοοτροπία
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΙΠΚΤΑΟΙΠ: Η ιδιαίτερη πολιτισμική και κοινωνική ταυτότητα ενός ανθρώπου ή μιας ομάδας μέσα στην ίδια περιοχή
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΚΤΡΕΤΑΔΠ: Η καθημερινή τριβή και επαφή τρόπος αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΑΔΠΤΙΧ: Η συνύπαρξη ανθρώπων διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας στον ίδιο χώρο
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΠΚΠΠΣ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ποικιλία των πολιτισμικών στοιχείων ΧΑΠΠΑΝΕΚ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανεκτικότητα ΧΠΠΚΚΑΔΙ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η κατανόηση του διαφορετικού ΧΠΠΚΚΕΠΑ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η καχυποψία και η επιφύλαξη απέναντι στο διαφορετικό
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΜΠΠΚΖΕΡΕ: Μη πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού ΜΕΠΔΠΠΚΖ: Μη έντονη παρουσία ανθρώπων από τελείως διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	

9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΥΔΕΑΠΠΤ: Αιτία για την ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών η ποικιλία στις πολιτισμικές ταυτότητες των διαφόρων ομάδων ΑΝΕΚΕΓΠΟ: Ανάγκη εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού
3^{ος} θεματικός άξονας: Ενωσιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΦΟΣΧΜΔΠΠ: Φοίτηση στο σχολείο μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα ΕΚΠΠΤΕΚΕ: Εκπαίδευση σε περισσότερες από μία γλώσσες και ταυτόχρονη εκμάθηση της ελληνικής ΕΣΙΕΑΟΜΤ: Εκπαίδευση με στόχο την ικανοποίηση των εκπαιδευτικών αναγκών όλων των μαθητών ανεξαρτήτως πολιτισμικής ταυτότητας
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΕΠΠΑΠΡΑΜ: Επιφυλακτικότητα και προσοχή του εκπαιδευτικού για την αποφυγή προσβολής των αντιλήψεων των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΑΕΤΥΕΓΠΟ: Απαραίτητη η ένταξη σε τάξεις υποδοχής για την εκμάθηση της γλώσσας και πολιτισμού πριν την ένταξη σε κανονικές τάξεις
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΠΣΔΙΣΥΠΡ: Πολύ σημαντική η διατήρηση της σύνδεσης των παιδιών με τις ρίζες τους ΑΚΔΤΓΠΠΤ: Απαραίτητη για την κατανόηση των διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων η γνώση της προσωπικής πολιτισμικής ταυτότητας του ανθρώπου
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΥΡΕΕΚΓΑΜ: Υποστηρικτικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την ενσωμάτωση και την καλλιέργεια της γνώσης των αλλοδαπών μαθητών ΥΠΕΚΕΟΜΑ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η καλή επικοινωνία του με όλους τους μαθητές ΥΕΦΚΠΕΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η φροντίδα για την καλύτερη και πληρέστερη ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΕΓΑΣΑΔΕ: Απαραίτητος ο εκσυγχρονισμός των γνώσεων των εκπαιδευτικών για την αντιμετώπιση των σύγχρονων αναγκών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΚΓΝΩΑΠΟ: Η ικανότητα γνωριμίας με διαφορετικούς πολιτισμούς ΕΝΑΓΠΕΒΑ: Το ενδιαφέρον για την απόκτηση γνώσεων για την προέλευση, τις εμπειρίες και τα βιώματα των αλλοδαπών μαθητών ΕΝΣΑΝΑΜΑ: Η ενσυναίσθηση στις ανάγκες των μαθητών
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΠΕΕΥΕΖΠΕ: Περιορισμένη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΕΙΔΠΕΕΑΓ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας η έλλειψη των απαραίτητων γνώσεων
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΒΔΘΚΤΞΔΦ: Βοηθητική η δημιουργία θετικού κλίματος στην τάξη για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΤΑΔΑΣΤΠΟ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και των πολυμέσων ΤΑΔΑΕΙΗΜ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της εικόνας, των ήχων και της μουσικής

	ΑΞΑΓΓΛΔΙ: Αξιοποίηση της αγγλικής γλώσσας ως γλώσσας διαμεσολάβησης
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΠΤΑΝΔΙΑ: Η κάθε τύπου επιμόρφωση βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΙΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας ΦΟΕΠΔΔΕ: Φορείς επιμόρφωσης οι ΔΔΕ
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσω σεμιναρίων

2.14. Ατομικός Πίνακας 14

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Άντρας	40-45	19	ΠΕ02	Μεταπτυχιακό	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΠΣΣΕΓΑ: σύνολο των προσδιοριστικών στοιχείων σύνθεσης του εγώ, για το άτομο ΣΥΠΣΣΕΜΚ: Το σύνολο των προσδιοριστικών στοιχείων σύνθεσης του εμείς, για το κράτος
2. Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΓΠΤΠΗΡ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η πολιτισμική προσφορά ΧΣΓΠΤΑΔΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι αντιλήψεις επί διαφόρων θεμάτων ΧΣΤΓΠΤΤΕ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η τέχνη
3. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΘΕΦΑΑΛΛΑ: Θετικό φαινόμενο η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς ΓΠΡΑΤΕΠΤ: Η γνωριμία με τις πρακτικές των άλλων λαών τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ΕΠΜΤΤΕΠΤ: Η επικοινωνία των λαών μέσω της τέχνης τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ΦΑΘΕΑΛΑΠ: Φαινόμενο όλων των εποχών η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΙΚΑΤΠΠΥΘΣ: Ιδιότητα κοινωνίας ανοιχτής μη φοβικής με ταυτόχρονη προστασία της ιδιαιτερότητάς της και υιοθέτησης θετικών στοιχείων άλλων κοινωνιών
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5. Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΧΠΠΚΑΛΠΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αλληλεπίδραση μεταξύ των πολιτισμών ΧΑΠΠΚΠΠΣ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ποικιλία των πολιτισμικών στοιχείων ΧΠΠΚΣΕΕΚ: Χαρακτηριστικό στοιχείο των πολυπολιτισμικών κοινωνιών οι σχέσεις εξουσίας και επιβολής από την κυρίαρχη πολιτισμική ομάδα ΧΠΚΣΣΧΑΜ: Χαρακτηριστικό στοιχείο των πολυπολιτισμικών κοινωνιών οι συγκρουσιακές σχέσεις επιβολής με κυρίαρχο το αγγλοσαξονικό πρότυπο εις βάρος των υπολοίπων

	ΠΙΑΙΟΥΧΠ: Η πολιτισμική ισότητα αιτούμενο και όχι υφιστάμενο χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών
6. Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΣΤΜΕΚΕΠΟ: Σταδιακή μετατροπή της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού σε πολυπολιτισμική ΕΜΙΕΑΝΕ: Εμφάνιση πιο ισχυρών εθνικών ή εθνικιστικών ανταντακλαστικών στην επαρχία
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΘΕΦΠΑΠΟΜ: Θετικό το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία ΧΑΛΑΘΧΑΛ: Αίσθημα χαράς λόγω της απόδοσης θετικών χαρακτηριστικών στην αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς ΠΡΜΧΔΠΑΚ: Προσπάθεια μη χαρακτηρισμού των διαφόρων πολιτισμών ως ανώτερων και κατώτερων
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΑΝΑΡΕΣΔΙ: Ανάγκη άρσης των εθνικιστικών στερεοτύπων στη διδασκαλία της ιστορίας ΑΑΜΔΚΙΕΘ: Ανάγκη ανοίγματος προς τους άλλους πολιτισμούς μέσα από μια διαδικασία καλλιτεχνικής, ιστορικής επικοινωνίας με τα θετικά των υπολοίπων ΑΜΑΝΕΑΠΚ: Ανάγκη μη αναπαραγωγής εικόνας ανωτερότητας και πολιτισμικής καθαρότητας από το εκπαιδευτικό σύστημα
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΕΕΜΕΑΑΠΕ: Εκπαίδευση του έλληνα μαθητή στην ενσυναίσθηση και στην ανεκτικότητα απέναντι στην πολιτισμική διαφορετικότητα ΠΕΜΕΕΔΠΙ: Παροχή στον ξένο μαθητή της δυνατότητας επικοινωνίας με το ελληνικό πνεύμα με ταυτόχρονη διατήρηση της πολιτισμικής του ιδιαιτερότητας
3^{ος} Θεματικός άξονας: Ενωσιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΦΕΜΕΧΔΔΙ: Φοίτηση ξένων μαθητών σε εκπαιδευτικό σύστημα χωρίς παροχή δυνατότητας διατήρησης της πολιτισμικής τους ιδιαιτερότητας ΑΧΣΜΕΕΕΕ: Αίσθηση χαράς από τη συμμετοχή μαθητών και εκπαιδευτικών σε διαδικασία επικοινωνίας με την ετερότητα ΑΧΣΕΚΠΕΕ: Αίσθηση χαράς από τη συμμετοχή της εκπαιδευτικής κοινότητας σε διαδικασία προσφοράς στους ξένους μαθητές εργαλείων ενσωμάτωσής τους
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΕΚΤΑΕΝΜΣ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις για την αποτελεσματικότερη ενσωμάτωση των νεοφερμένων μαθητών στην κοινωνία του σχολείου ΕΚΤΑΠΕΝΜ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις για την αποφυγή φαινομένων περιθωριοποίησης των νεοφερμένων μαθητών ΑΕΤΥΕΓΠΟ: Απαραίτητη η ένταξη σε τάξεις υποδοχής για την εκμάθηση της γλώσσας και πολιτισμού πριν την ένταξη σε κανονικές τάξεις
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΑΥΠΕΕΔΠΕ: Απόλυτη υποχρέωση της πολιτείας η εξασφάλιση των πολιτιστικών και εκπαιδευτικών εργαλείων για τη διαφύλαξη της πολιτισμικής ετερότητας των ξένων ΕΔΓΠΠΕΔΕ: Εξασφάλιση της διδασκαλίας γλώσσας και πολιτισμού καταγωγής από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παρόμοια με αυτή για τους έλληνες μαθητές στο εξωτερικό
4^{ος} Θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΚΡΕΕΙΣΑΜ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την εφαρμογή της ισότητας ανάμεσα στους μαθητές ΥΠΕΚΑΔΠΙ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΥΠΕΑΔΙΕΥ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η απόκτηση διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης ΥΕΑΓΚΙΜΔ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η απόκτηση γνώσεων για την κουλτούρα και τις ιδιαιτερότητες των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΟΕΕΠΚΑΔ: Αναγκαία αλλά όχι επαρκής συνθήκη η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση του εκπαιδευτικού για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΝΠΕΓΔΔΕ: Αναγκαία η απόκτηση ειδικών γνώσεων και δεξιοτήτων για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες	ΕΝΣΑΝΑΜΑ: Η ενσυναίσθηση στις ανάγκες των μαθητών

των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΚΕΓΨΑΠΥΜ: Η κατοχή εξειδικευμένων γνώσεων ψυχολογίας για την αποτελεσματικότερη προσέγγιση και υποστήριξη των μαθητών ΕΝΑΓΠΕΒΑ: Το ενδιαφέρον για την απόκτηση γνώσεων για την προέλευση, τις εμπειρίες και τα βιώματα των αλλοδαπών μαθητών ΙΔΕΔΜΚΟΑ: Η ικανότητα διαμεσολάβησης για την επίλυση διαφορών ανάμεσα στους μαθητές της κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδας και τους αλλοδαπούς
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΣΤΑΥΕΖΠΠΕ: Σταδιακή αύξηση της ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας ΑΕΕΥΣΠΕΑ: Αίτιο για την έλλειψη ευαισθητοποίησης τα στερεότυπα, οι προκαταλήψεις και οι εθνικιστικές αντιλήψεις
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΙΚΕΚΔΝΔ: Αρκετά ικανοί οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση των νέων δεδομένων ΑΠΙΔΠΕΕΜ: Απόκτηση ικανότητας στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας μέσω της εμπειρίας ΦΠΠΡΕΔΠΕ: Φιλότιμες προσπάθειες των εκπαιδευτικών για την διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΠΡΜΒΟΞΔΦ: Βοηθητική η προσέγγιση των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΕΕΠΡΜΒΔΦ Βοηθητική η επίδειξη ενδιαφέροντος για την προσωπικότητα των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΕΠΕΝΜΕΕΦ: Η επίδειξη ενδιαφέροντος για τους μαθητές και τις εμπειρίες τους ενισχυτική για τη φοίτηση ΠΑΠΓΚΒΦΜ: Η προσπάθεια για την αποφυγή της περιθωριοποίησης και της γκετοποίησης των μαθητών βοηθητική για τη φοίτηση των μαθητών
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΤΡΑΠΔΧΑΚ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η χρήση απλής και κατανοητής γλώσσας ΤΑΔΑΕΠΓΣ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση των εκφράσεων του προσώπου και της γλώσσας του σώματος ΤΑΔΑΕΙΗΜ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της εικόνας, των ήχων και της μουσικής ΤΡΑΠΔΕΞΔ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η εξατομικευμένη διδασκαλία
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΠΡΠΡΤΑΔΙ: Η προσωπική προσπάθεια τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΕΠΤΑΝΔΙΑ: Η κάθε τύπου επιμόρφωση βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΑΛΚΑΕΚΠΣ: Αξιοποίηση της λογοτεχνίας για την καλλιέργεια ενσυναίσθησης, κοινωνικής και πολιτικής συνείδησης
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΕΠΕΚΤΑΔΙ: Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ο καλύτερος θεσμικά τρόπος για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΕΕΖΕΑΠΕ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε ενημερωτικές ζώνες μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ΕΠΕΠΜΔΙΣ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών με παρακολούθηση μαθημάτων στα διαπολιτισμικά σχολεία

2.15. Ατομικός Πίνακας 15

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	40-45	17	ΠΕ04	Μεταπτυχιακό	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΚΟΧΑΑΤ: Σύνολο κοινωνικών χαρακτηριστικών ενός ατόμου
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΓΠΠΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα ΧΣΓΠΤΗΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας τα ήθη και τα έθιμα ΧΑΣΓΠΤΚΟ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα πολιτισμικής ταυτότητας η κουλτούρα
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΓΟΠΟΕΤΕ: Αγνοια του όρου πολιτισμική ετερότητα από τον εκπαιδευτικό ΑΠΥΠΔΠΤ: Αποδοχή της ύπαρξης πολλών και διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΚΤΡΕΤΑΔΠ: Η καθημερινή τριβή και επαφή τρόπος αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς ΑΛΑΛΤΑΓΔ: Η αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους ή λαούς τρόπος ανταλλαγής γλωσσικών δανείων ΓΠΡΑΤΕΠΤ: Η γνωριμία με τις πρακτικές των άλλων λαών τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ΑΠΦΟΤΕΠΤ: Η ανταλλαγή πολιτισμικού φορτίου ανάμεσα στους λαούς τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΕΞΔΙΑΝΠΟ: Η εξοικείωση με τη διαφορετικότητα ανάμεσα στους πολιτισμούς
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΠΠΚΑΝΔΙ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανοχή στη διαφορετικότητα ΧΠΠΚΑΛΠΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αλληλεπίδραση μεταξύ των πολιτισμών ΧΠΠΚΑΡΣΥ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αρμονική συμβίωση ΧΑΠΠΚΠΠΣ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ποικιλία των πολιτισμικών στοιχείων ΧΠΠΚΔΣΤΕ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η δημιουργία στενών επαφών και σχέσεων ανάμεσα σε ανθρώπους με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΣΧΠΠΚΚΖΕ: Σχετικά πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΕΞΔΙΕΞΦΑ: Η εξοικείωση με το διαφορετικό τρόπος εξάλειψης φοβικών αντιδράσεων ΦΥΓΦΠΔΠΟ: Φυσιολογικό και γενικευμένο το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΥΔΕΑΠΠΤ: Αιτία για την ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών η ποικιλία στις πολιτισμικές ταυτότητες των διάφορων ομάδων ΑΝΔΠΞΓΛ: Ανάγκη διδασκαλίας πολλών και διαφορετικών ξένων γλωσσών ΑΕΠΔΡΑΠΟ: Ανάγκη πολιτιστικών δραστηριοτήτων άλλων λαών πέραν του ελληνικού ΑΝΔΠΤΑΜ: Ανάγκη διατήρησης της πολιτισμικής ταυτότητας των αλλοδαπών μαθητών

3^{ος} Θεματικός άξονας: Ενωσιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΦΟΣΧΜΔΠΠ: Φοίτηση στο σχολείο μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα ΕΑΕΣΠΔΓΠ: Ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα με παράλληλη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού τους ΕΣΙΕΑΟΜΤ: Εκπαίδευση με στόχο την ικανοποίηση των εκπαιδευτικών αναγκών όλων των μαθητών ανεξαρτήτως πολιτισμικής ταυτότητας
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΕΜΔΜΑΠΠ: Περιορισμένη εμπειρία του εκπαιδευτικού στη διδασκαλία μαθητών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΑΙΣΧΟΙΟΜ: Αίσθηση της σχολικής κοινότητας ως μιας οικογένειας για όλα τα μέλη της
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΕΚΤΠΔΕΕΩ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις με παράλληλη διδασκαλία της ελληνικής σε επιπλέον ώρες ΑΕΩΔΓΕΕΕ: Απαραίτητες οι επιπλέον ώρες διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας για την ενσωμάτωση των νεοφερμένων μαθητών στην ελληνική εκπαίδευση
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΘΜΔΓΠΚΑΜ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής στους αλλοδαπούς μαθητές ΑΕΣΣΠΔΣΙ: Αδυναμία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος για τη συντήρηση προγράμματος διδασκαλίας της γλώσσας και πολιτισμού των αλλοδαπών ΘΕΠΕΠΣΑΣ: Θέσπιση προγραμμάτων για την ενσωμάτωση πολιτιστικών στοιχείων άλλων λαών στη σχολική ζωή ΟΔΠΡΣΜΔΠ: Οργάνωση δραστηριοτήτων για την προσέγγιση και τη συνύπαρξη μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια ΑΕΣΣΠΔΣΙ: Αδυναμία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος για τη συντήρηση προγράμματος διδασκαλίας της γλώσσας και πολιτισμού των αλλοδαπών
4^{ος} Θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΚΡΕΑΔΚΑΔ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την άμβλυνση των διαφορών και την καλλιέργεια της αποδοχής του διαφορετικού
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΝΕΠΚΑΔΕ: Ανεπαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΝΠΡΑΘΔΕ: Αναγκαία η πρακτική άσκηση των εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΛΠΡΟΔΙΑ: Η έλλειψη προκαταλήψεων απέναντι στο διαφορετικό
5^{ος} Θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΑΡΕΥΕΖΠΠ: Αρκετή η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΙΚΕΚΔΝΔ: Αρκετά ικανοί οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση των νέων δεδομένων
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΔΙΓΕΥΠΦΜ: Η διοργάνωση γιορτών και εκδηλώσεων υποστηρικτική για τη φοίτηση των μαθητών ΦΡΣΥΜΥΦΜ: Η φροντίδα για τη συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία υποστηρικτική για τη φοίτηση των μαθητών
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΔΥΕΜΣΛΑΓ: Δυσκολία επίτευξης μαθησιακών στόχων εξαιτίας της άγνοιας της γλώσσας ΑΞΑΓΓΛΔΙ: Αξιοποίηση της αγγλικής γλώσσας ως γλώσσας διαμεσολάβησης ΕΛΕΜΔΜΔΠ: Έλλειψη εμπειρίας του εκπαιδευτικού στη διδασκαλία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα

6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΛΕΜΔΑΔΠ: Έλλειψη εμπειρίας του εκπαιδευτικού στη διδασκαλία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα ΕΡΔΙΣΤΚΔ: Η εργασία σε διαπολιτισμικό σχολείο τρόπος καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΕΜΔΔΕΤΚΔ: Η εμπλοκή του εκπαιδευτικού σε δράσεις διαπολιτισμικής εκπαίδευσης τρόπος καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσω σεμιναρίων ΕΠΕΚΕΤΠΡ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε ετήσιο πρόγραμμα ΕΠΕΚΒΙΕΡ: Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με βιωματικά εργαστήρια

2.16. Ατομικός Πίνακας 16

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	50-55	29	ΠΕ02	Όχι	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΓΝΠΠΛΟ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων μιας πληθυσμιακής ομάδας
2. Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΤΠΠΤΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα ΧΣΠΠΘΡΠ: Χαρακτηριστικό στοιχείο γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η θρησκευτική πίστη ΧΣΠΠΑΠΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι παραδόσεις ΧΑΣΠΠΚΟ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα πολιτισμικής ταυτότητας η κουλτούρα
3. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΠΕΕΣΥΝΠΟ: Πολιτισμική ετερότητα έννοια συνώνυμη της πολυπολιτισμικότητας ΔΙΑΠΟΛΡΙ: Η διαφορετικότητα στην πολιτισμική ρίζα
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΓΠΡΛΤΕΠΤ: Η γνωριμία με τις πρακτικές των άλλων λαών τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ΑΠΦΟΤΕΠΤ: Η ανταλλαγή πολιτισμικού φορτίου ανάμεσα στους λαούς τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5. Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΕΔΠΑΔΚ: Συνύπαρξη πολλών εθνικοτήτων, διαφορετικών πολιτισμών, ανθρώπων από διαφορετικές κουλτούρες
6. Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΠΚΠΤΕ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η πολυμορφία σε κάθε τομέα και επίπεδο ΧΠΠΕΕΘΠ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η έλλειψη ενιαίας θεώρησης των πραγμάτων ΧΑΠΠΑΑΔΠ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανταλλαγή απόψεων ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΜΕΠΔΠΠΚΖ: Μη έντονη παρουσία ανθρώπων από τελείως διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού

8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΘΕΦΠΔΠΟΜ: Θετικό το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΥΔΕΑΠΠΤ: Αιτία για την ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών η ποικιλία στις πολιτισμικές ταυτότητες των διαφόρων ομάδων ΑΑΜΑΠΣΕΠ: Ανάγκη αντιμετώπισης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια με σεβασμό στις παραδόσεις τους
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΣΙΕΑΟΜΤ: Εκπαίδευση με στόχο την ικανοποίηση των εκπαιδευτικών αναγκών όλων των μαθητών ανεξαρτήτως πολιτισμικής ταυτότητας ΕΣΠΔΕΚΚΕ: Εκπαίδευση με στόχο την παροχή δυνατότητας έκφρασης σε όλους τους μαθητές για την καλύτερη επικοινωνία μεταξύ τους
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΘΣΥΠΜΔΠΣ: Θετική συγκυρία η παρουσία μαθητών από διάφορα πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο ΟΑΜΓΜΔΕΜ: Όφελος και για τους αλλοδαπούς μαθητές και για τους γηγενείς η δυνατότητα επικοινωνίας μεταξύ τους
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΕΚΤΠΔΕΕΩ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις με παράλληλη διδασκαλία της ελληνικής σε επιπλέον ώρες ΑΕΩΔΓΕΕΕ: Απαραίτητες οι επιπλέον ώρες διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας για την ενσωμάτωση των νεοφερμένων μαθητών στην ελληνική εκπαίδευση
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΠΣΔΙΣΥΠΡ: Πολύ σημαντική η διατήρηση της σύνδεσης των παιδιών με τις ρίζες τους ΘΜΔΓΠΚΑΜ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής στους αλλοδαπούς μαθητές
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΣΗΡΕΔΙΕ: Ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση ΥΕΦΚΠΕΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η φροντίδα για την καλύτερη και πληρέστερη ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο ΥΠΕΚΕΟΜΑ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η καλή επικοινωνία του με όλους τους μαθητές
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΝΕΠΚΑΔΕ: Ανεπαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΝΠΕΓΔΔΕ: Αναγκαία η απόκτηση ειδικών γνώσεων και δεξιοτήτων για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΝΣΑΝΑΜΑ: Η ενσυναίσθηση στις ανάγκες των μαθητών ΕΛΡΑΕΘΑΝ: Η έλλειψη ρατσιστικών και εθνικιστικών αντιλήψεων
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΜΕΥΕΖΗΠΟ: Μεγάλη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμού ΑΡΚΕΚΘΠΟ: Αρνητικοί κάποιοι εκπαιδευτικοί σε θέματα πολυπολιτισμικότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΝΕΚΔΠΟΕ: Ανεπαρκείς οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΕΠΕΝΜΕΕΦ: Η επίδειξη ενδιαφέροντος για τους μαθητές και τις εμπειρίες τους ενισχυτική για τη φοίτηση ΒΑΠΜΟΑΑΟ: Βοηθητική η αντιμετώπιση των παιδιών ως μαθητών και όχι ως ατόμων προερχομένων από άλλη κοινωνική ομάδα ΒΕΜΜΕΞΔΦ: Βοηθητική η εμπύχωση των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς

	για το ξεπέραςμα των δυσκολιών φοίτησης
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	BEMMEΞΔΦ: Βοηθητική η εμφύχωση των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέραςμα των δυσκολιών φοίτησης ΤΑΔΑΕΙΗΜ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της εικόνας, των ήχων και της μουσικής ΤΑΔΑΕΙΗΜ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της εικόνας, των ήχων και της μουσικής
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΠΤΑΝΔΙΔ: Η κάθε τύπου επιμόρφωση βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΕΠΤΑΝΔΙΔ: Η κάθε τύπου επιμόρφωση βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΠΡΠΡΤΑΔΙ: Η προσωπική προσπάθεια τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΠΡΠΡΤΑΔΙ: Η προσωπική προσπάθεια τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΠΡΠΡΤΑΔΙ: Η προσωπική προσπάθεια τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΙΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας ΦΟΕΠΤΥΠΟ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Πολιτισμού ΦΟΕΠΔΗΜ: Φορέας επιμόρφωσης ο Δήμος
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσω σεμιναρίων ΕΠΕΚΒΙΕΡ: Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με βιωματικά εργαστήρια

2.17. Ατομικός Πίνακας 17

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	50-55	29	ΠΕ02	Όχι	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΧΠΟΚΠΚΔ: Σύνολο χαρακτηριστικών ενός ατόμου προερχομένων από την οικογένεια, το κοινωνικό περιβάλλον, την περιοχή καταγωγής και διαβίωσης
2. Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΤΓΠΠΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα ΧΣΓΠΠΕΙΤ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η εθνική και ιστορική συνείδηση ΧΣΓΠΠΘΡΙΠ: Χαρακτηριστικό στοιχείο γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η θρησκευτική πίστη ΧΣΤΓΠΠΠΕ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι πεποιθήσεις ΧΑΣΓΠΠΚΟ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα πολιτισμικής ταυτότητας η κουλτούρα ΧΑΣΓΠΠΚΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η καταγωγή ΧΣΓΠΠΡΕΥ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η ρευστότητα
3. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΙΠΚΤΑΟΙΠ: Η ιδιαίτερη πολιτισμική και κοινωνική ταυτότητα ενός ανθρώπου ή μιας ομάδας μέσα στην ίδια περιοχή
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΕΠΑΔΠΤΦΣ: Επηρεασμός των παιδιών με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα από τη φοίτησή τους στο σχολείο ΕΝΑΠΚΟΤΕ: Η ενσωμάτωση ενός ανθρώπου στο περιβάλλον μιας κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδας τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας

	ΑΛΕΠΤΕΠΤ: Η αλληλεπίδραση με άλλους πολιτισμούς τρόπος εμπλουτισμού της πολιτισμικής ταυτότητας
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΕΔΠΑΔΚ: Συνύπαρξη πολλών εθνικοτήτων, διαφορετικών πολιτισμών, ανθρώπων από διαφορετικές κουλτούρες
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΠΑΙΟΥΧΠ: Η πολιτισμική ισότητα αιτούμενο και όχι υφιστάμενο χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΠΠΟΚΖΕΡΕ: Πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΦΥΓΦΠΔΠΟ: Φυσιολογικό και γενικευμένο το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία ΘΕΦΠΔΠΟΜ: Θετικό το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία ΑΧΠΑΔΠΚΕ: Αίσθημα χαράς από την παρουσία ανθρώπων από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού ΠΕΥΕΥΓΔΚ: Πηγή ευχαρίστησης για τον εκπαιδευτικό η ευκαιρία γνωριμίας με διαφορετικές κουλτούρες
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΝΕΚΕΓΠΟ: Ανάγκη εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10.Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΚΣΤΣΕΔΙ: Εκπαίδευση με στόχο το σεβασμό στη διαφορετικότητα ΣΑΣΜΜΔΠΤ: Συνύπαρξη, αρμονική συνεργασία και μάθηση στο σχολείο μαθητών με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα
11.Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΠΡΕΝΜΔΠΠ: Προσπάθεια για ενίσχυση των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα ΕΥΕΜΕΜΑΠ: Ευχάριστη η εμπειρία από την επαφή του εκπαιδευτικού με μαθητές άλλων πολιτισμών ΑΧΣΜΕΕΕΕ: Αίσθημα χαράς από τη συμμετοχή μαθητών και εκπαιδευτικών σε διαδικασία επικοινωνίας με την ετερότητα
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΕΚΤΑΠΕΝΜ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις για την αποφυγή φαινομένων περιθωριοποίησης των νεοφερμένων μαθητών ΓΓΑΠΟΕΚΤ: Η γνώση της γλώσσας απαραίτητη προϋπόθεση για την ουσιαστική ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στις κανονικές τάξεις
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΠΣΔΙΣΥΠΡ: Πολύ σημαντική η διατήρηση της σύνδεσης των παιδιών με τις ρίζες τους ΘΜΔΓΠΚΑΜ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής στους αλλοδαπούς μαθητές ΕΕΝΜΑΟΑΦ: Επιθυμητή η ενσωμάτωση των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα και όχι η αφομοίωσή τους
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15.Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΚΡΕΕΙΣΑΜ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την εφαρμογή της ισότητας ανάμεσα στους μαθητές ΚΡΕΑΔΚΑΔ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την άμβλυση των διαφορών και την καλλιέργεια της αποδοχής του διαφορετικού ΚΡΕΟΕΕΑΜ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την ομαλή ένταξη και ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΝΠΕΓΔΔΕ: Αναγκαία η απόκτηση ειδικών γνώσεων και δεξιοτήτων για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα	ΠΟΙΚΟΔΕΕ: Οι ποικίλες κοινωνικές δεξιότητες ΙΚΙΣΑΝΟΜ: Η ικανότητα ισότιμης αντιμετώπισης όλων των μαθητών

πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΠΕΕΥΕΖΠΕ: Περιορισμένη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΙΚΕΚΑΝΑ: Αρκετά ικανοί οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση των νέων δεδομένων ΕΔΠΕΑΕΑΓ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας η άγνοια της ελληνικής αλλά και της αγγλικής γλώσσας
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΦΡΣΥΜΥΦΜ: Η φροντίδα για τη συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία υποστηρικτική για τη φοίτηση των μαθητών ΒΔΕΓΕΝΣΚ: Βοηθητική η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στους αλλοδαπούς μαθητές για την ενσωμάτωσή τους στο σχολείο και την κοινωνία
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΤΡΑΠΔΔΙΔ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η διαφοροποιημένη διδασκαλία
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΑΝΘΕΑΔΔΕ: Αναγκαία η θέληση του εκπαιδευτικού για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΙΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας ΦΟΕΠΥΠΙΜΕ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Μετανάστευσης
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσω σεμιναρίων

2.18. Ατομικός Πίνακας 18

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	45-50	16	ΠΕ07	Μεταπτυχιακό	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΓΝΠΠΛΟ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων μιας πληθυσμιακής ομάδας
2. Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΓΠΤΗΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας τα ήθη και τα έθιμα ΧΣΓΠΤΑΠΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι παραδόσεις
3. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΣΥΙΔΔΠΤ: Σύνολο ιδιοτήτων διαφοροποίησης μεταξύ των πολιτισμικών ταυτοτήτων
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΓΠΡΛΤΕΠΤ: Η γνωριμία με τις πρακτικές των άλλων λαών τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ΚΤΡΕΤΑΔΠ: Η καθημερινή τριβή και επαφή τρόπος αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς ΑΛΑΛΤΑΓΔ: Η αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους ή λαούς τρόπος ανταλλαγής γλωσσικών δανείων ΑΜΝΕΠΤΕΠ: Οι αναγκαστικές μετακινήσεις και νέες εγκαταστάσεις πληθυσμιακών ομάδων τρόπος επαφής ανάμεσα στους λαούς
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5. Ορισμός της έννοιας της	ΣΥΕΔΠΑΔΚ: Συνύπαρξη πολλών εθνικοτήτων, διαφορετικών πολιτισμών,

πολυπολιτισμικότητας	ανθρώπων από διαφορετικές κουλτούρες
6. Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΙΑΝΕΚ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανεκτικότητα ΧΑΠΠΠΡΕΥ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η προσαρμοστικότητα και η ευελιξία ΧΑΠΠΠΡΡΑ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών προβλημάτων όπως ο ρατσισμός
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΜΠΠΚΖΕΡΕ: Μη πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού ΠΠΔΠΚΖΕ: Πρόσφατη παρουσία ανθρώπων με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΑΔΚΑΑΔΚΕ: Αδυναμία κατάλληλης αποδοχής των ανθρώπων από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΝΕΚΕΓΠΟ: Ανάγκη εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού ΑΕΝΑΔΠΕΚ: Ανάγκη ενσωμάτωσης ανθρώπων διαφορετικών πολιτισμών στην ελληνική κοινωνία
3^{ος} θεματικός άξονας: Ενωσιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΔΠΡΕΔΙΕ: Αδυναμία προσδιορισμού της ακριβούς έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΣΑΣΜΜΑΠΤ: Συνύπαρξη, αρμονική συνεργασία και μάθηση στο σχολείο μαθητών με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΣΜΔΠΑΜΚΟ: Αποδοχή των μαθητών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα από τη μαθητική κοινότητα ΕΥΕΜΕΜΑΠ: Ευχάριστη η εμπειρία από την επαφή του εκπαιδευτικού με μαθητές άλλων πολιτισμών
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΑΕΤΥΕΓΠΟ: Απαραίτητη η ένταξη σε τάξεις υποδοχής για την εκμάθηση της γλώσσας και πολιτισμού πριν την ένταξη σε κανονικές τάξεις
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΔΙΓΚΑΜΠΡ: Η διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών προαιρετική ΔΙΓΛΚΑΠΠ: Διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών σε παράλληλο πρόγραμμα
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΚΡΕΟΕΕΑΜ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την ομαλή ένταξη και ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΝΠΕΓΔΔΕ: Αναγκαία η απόκτηση ειδικών γνώσεων και δεξιοτήτων για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΣΗΔΕΠΡΕΑ: Σημαντική δεξιότητα η προσαρμογή των εκπαιδευτικών στις αλλαγές ΕΛΠΡΟΔΙΑ: Η έλλειψη προκαταλήψεων απέναντι στο διαφορετικό ΔΙΑΝΑΠΔΙ: Η διαλλακτικότητα και η ανεκτικότητα απέναντι στο διαφορετικό
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΣΤΑΥΕΖΠΕ: Σταδιακή αύξηση της ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΣΥΕΠΔΠΕ: Συνάρτηση της ειδικότητας του εκπαιδευτικού η ικανότητα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας

20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΕΠΕΝΜΕΕΦ: Η επίδειξη ενδιαφέροντος για τους μαθητές και τις εμπειρίες τους ενισχυτική για τη φοίτηση ΦΡΣΥΜΥΦΜ: Η φροντίδα για τη συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία υποστηρικτική για τη φοίτηση των μαθητών
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΤΑΠΔΑΝΠΠ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η ανάθεση παρουσίασης στους μαθητές της πατρίδας και του πολιτισμού τους ΤΡΑΠΔΒΙΔ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η βιωματική διδασκαλία
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΠΤΑΝΔΙΔ: Η κάθε τύπου επιμόρφωση βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΑΠΕΠΠΤΑΔ: Η απόκτηση εμπειρίας σε πολυπολιτισμικές τάξεις τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΑΓΕΚΦΟΕΠ: Άγνοια του εκπαιδευτικού για το θέμα των φορέων επιμόρφωσης
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΑΓΕΚΜΟΕΠ: Άγνοια εκπαιδευτικού για το θέμα των μορφών επιμόρφωσης

2.19. Ατομικός Πίνακας 19

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Αντρας	55-60	17	ΠΕ03	Όχι	Υποδιευθυντής

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΧΠΟΚΠΚΔ: Σύνολο χαρακτηριστικών ενός ατόμου προερχομένων από την οικογένεια, το κοινωνικό περιβάλλον, την περιοχή καταγωγής και διαβίωσης
2. Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΑΣΓΠΤΚΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η καταγωγή
3. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΥΠΔΙΤΑΠΠ: Η ύπαρξη πολλών διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων μέσα στην ίδια περιοχή
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΑΛΛΑΟΤΜΗΕ: Η αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους ή κοινωνικές ομάδες τρόπος μεταβολής των ηθών και εθίμων
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5. Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΥΔΑΠΤΕΚΣ: Η ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο
6. Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΠΚΠΤΕ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η πολυμορφία σε κάθε τομέα και επίπεδο
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΜΠΠΚΖΕΡΕ: Μη πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΑΜΥΔΕΑΠΚ: Αμφισβητήσιμη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής	ΠΑΚΜΕΓΘΡ: Παρακολούθηση από κοινού όλων των μαθημάτων εκτός από τη γλώσσα και τα θρησκευτικά

εκπαίδευσης	
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΣΥΠΑΦΜΣΧ: Σύντομη παρουσία Αφγανών μαθητών στο σχολείο
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΑΦΠΜΔΠΠΣ: Απλή και φυσική η παρουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΕΚΤΕΩΔΓΘ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις με εξαίρεση τις ώρες διδασκαλίας της γλώσσας και των θρησκευτικών
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΠΣΔΙΣΥΠΡ: Πολύ σημαντική η διατήρηση της σύνδεσης των παιδιών με τις ρίζες τους ΚΠΑΜΩΡΠΡ: Κανονική παρακολούθηση από τους αλλοδαπούς μαθητές του ωρολογίου προγράμματος ΔΙΓΛΚΑΠΠ: Διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών σε παράλληλο πρόγραμμα
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΚΡΕΟΕΕΑΜ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την ομαλή ένταξη και ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΕΠΚΑΔΙΕ: Επαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΑΙΔΠΑΙΕ: Έλλειψη ανάγκης για την ανάπτυξη ιδιαίτερων δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΜΕΥΕΖΗΕΔ: Μεγάλη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα ετερότητας και διαφορετικότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΜΕΒΙΕΔΠΕ: Μεγάλος ο βαθμός ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΕΑΜΕΠΓΕΦ: Η ενθάρρυνση των αλλοδαπών μαθητών για ένταξη σε παρέες των γηγενών ενισχυτική για τη φοίτηση
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΔΥΕΜΣΛΑΓ: Δυσκολία επίτευξης μαθησιακών στόχων εξαιτίας της άγνοιας της γλώσσας
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΑΓΤΡΚΔΔΕ: Άγνοια του εκπαιδευτικού για τους τρόπους καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΠΕΕΠΑΔΠ: Περιττή η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	
25. Μορφές επιμόρφωσης	

2.20. Ατομικός Πίνακας 20

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Άντρας	55-60	35	ΠΕ02	Όχι	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΓΤΑΧΙΣ: Συνείδηση γνωρισμάτων και ιδιοτήτων τοποθέτησης του ατόμου μέσα στο χώρο και την ιστορία
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΤΓΠΤΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα ΧΣΓΠΤΕΙΤ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η εθνική και ιστορική συνείδηση ΧΑΣΓΠΤΚΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η καταγωγή ΧΑΣΓΠΤΓΧ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας ο γεωγραφικός χώρος ζωής του ανθρώπου
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΣΥΓΙΑΠΟ: Σύνολο ιδιοτήτων διαφοροποίησης μεταξύ των πολιτισμών
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΜΕΣΤΤΕΛΑ: Οι μετακινήσεις για εργασία, σπουδές, τουρισμό, τρόπος επαφής ανάμεσα στους λαούς. ΜΕΣΤΤΑΠΑ: Οι μετακινήσεις για εργασία, σπουδές, τουρισμό, τρόπος αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους πολιτισμούς ΜΓΑΤΑΔΠΤ: Οι μικτοί γάμοι τρόπος αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΙΚΑΤΠΠΥΘ: Ιδιότητα κοινωνίας ανοιχτής μη φοβικής με ταυτόχρονη προστασία της ιδιαιτερότητάς της και υιοθέτησης θετικών στοιχείων άλλων κοινωνιών ΕΞΔΙΑΝΠΟ: Η εξοικείωση με τη διαφορετικότητα ανάμεσα στους πολιτισμούς
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΠΚΠΠΣ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ποικιλία των πολιτισμικών στοιχείων ΧΠΠΚΑΝΔΙ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανοχή στη διαφορετικότητα ΧΠΠΚΑΠΛΙ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αλληλοτήρηση των πολιτισμικών στοιχείων των λιγότερο ισχυρών ομάδων
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΣΤΜΕΚΕΠΟ: Σταδιακή μετατροπή της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού σε πολυπολιτισμική
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΝΑΠΕΔΙΕ: Ανάγκη απόκτησης από τους εκπαιδευτικούς διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10.Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΣΙΕΑΟΜΤ: Εκπαίδευση με στόχο την ικανοποίηση των εκπαιδευτικών αναγκών όλων των μαθητών ανεξαρτήτως πολιτισμικής ταυτότητας
11.Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΠΕΣΥΕΠΑΤ: Περίεργα τα συναισθήματα του εκπαιδευτικού για την παρουσία αλλοδαπών μαθητών στην τάξη ΔΕΔΑΜΑΓΛ: Δυσκολία στην επικοινωνία και τη διδασκαλία των Αφγανών μαθητών λόγω άγνοιας της ελληνικής γλώσσας ΠΡΑΦΜΑΠΠ: Προσπάθεια αφομοίωσης των μαθητών από διαφορετικά

	πολιτισμικά περιβάλλοντα
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΓΓΑΠΟΕΚΤ: Η γνώση της γλώσσας απαραίτητη προϋπόθεση για την ουσιαστική ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στις κανονικές τάξεις
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΔΙΓΚΑΜΠΡ: Η διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών προαιρετική ΥΣΦΔΓΠΑΜ: Υποχρέωση του σχολείου η φροντίδα για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού των αλλοδαπών μαθητών ΑΣΥΠΔΣΡΜ: Απαραίτητη η συμβολή της πολιτείας και της κοινωνίας στη διατήρηση της σύνδεσης με τις ρίζες των μαθητών
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΥΠΔΑΠΔΕΤ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η διδασκαλία της ανεκτικότητας στο διαφορετικό παράλληλα με τη διατήρηση της ελληνικής εθνικής ταυτότητας
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΕΠΚΑΔΙΕ: Επαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΓΝΞΕΓΛΑΓ: Η γνώση ξένων γλωσσών και κυρίως της αγγλικής
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΠΕΕΥΕΖΠΕ: Περιορισμένη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΙΝΕΚΕΠΣΠ: Ικανότεροι οι νεότεροι εκπαιδευτικοί λόγω της καλύτερης ενημέρωσής τους μέσα από τα προγράμματα σπουδών των πανεπιστημίων
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΠΡΜΒΟΞΔΦ: Βοηθητική η προσέγγιση των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΕΝΤΔΥΠΦΜ: Ενθάρρυνση των ταλέντων και των δεξιοτήτων των μαθητών υποστηρικτική για τη φοίτηση των μαθητών ΒΔΘΚΤΞΔΦ: Βοηθητική η δημιουργία θετικού κλίματος στην τάξη για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΔΥΕΜΣΛΑΓ: Δυσκολία επίτευξης μαθησιακών στόχων εξαιτίας της άγνοιας της γλώσσας
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΠΤΑΝΔΙΔ: Η κάθε τύπου επιμόρφωση βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΕΞΕΜΤΑΔΠ: Η εξειδικευμένη επιμόρφωση μοναδικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΑΝΠΠΡΑΔΔ: Ανεπαρκής η προσωπική προσπάθεια του εκπαιδευτικού για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΕΨΔΨΠΑΜ: Επιμόρφωση από ψυχολόγους για την διαχείριση των ψυχολογικών προβλημάτων των αλλοδαπών μαθητών
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσω σεμιναρίων ΜΟΕΠΜΕΠΡ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών με την παρακολούθηση μετεκπαιδευτικών προγραμμάτων ΜΟΕΠΜΕΠΡ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών με την παρακολούθηση

μετεκπαιδευτικών προγραμμάτων

2.21. Ατομικός Πίνακας 21

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Αντρας	40-45	15	ΠΕ02	Όχι	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΓΝΗΠΛΟ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων μιας πληθυσμιακής ομάδας
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΤΓΠΠΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα ΧΣΓΠΠΘΡΠ: Χαρακτηριστικό στοιχείο γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η θρησκευτική πίστη ΧΣΓΠΠΘΗΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας τα ήθη και τα έθιμα ΧΣΤΓΠΠΠΕ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι πεποιθήσεις ΧΣΤΓΠΠΚΣ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι καθημερινές συνήθειες
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΣΥΙΔΔΠΠΤ: Σύνολο ιδιοτήτων διαφοροποίησης μεταξύ των πολιτισμικών ταυτοτήτων
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΑΛΑΛΤΑΓΔ: Η αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους ή λαούς τρόπος ανταλλαγής γλωσσικών δανείων ΑΛΑΟΤΜΗΕ: Η αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους ή κοινωνικές ομάδες τρόπος μεταβολής των ηθών και εθίμων ΕΠΑΛΤΕΚΟ: Η επαφή με άλλους λαούς τρόπος επηρεασμού της κουλτούρας
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΑΝΔΠΠΤΣΕ: Η αναγκαία διασταύρωση πολιτισμικών ταυτοτήτων στη σύγχρονη εποχή ΣΥΔΣΤΣΠΤ: Ο συγκερασμός των διαφορετικών στοιχείων σύνθεσης των πολιτισμικών ταυτοτήτων
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΣΥΔΣΤΣΠΤ: Ο συγκερασμός των διαφορετικών στοιχείων σύνθεσης των πολιτισμικών ταυτοτήτων ΧΠΠΚΑΡΣΥ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αρμονική συμβίωση ΧΠΠΚΑΝΔΙ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανοχή στη διαφορετικότητα
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΜΠΠΚΖΕΡΕ: Μη πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού ΠΑΔΠΣΠΚΚ: Παρουσία ανθρώπων από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια συγχωνευμένων και προσαρμοσμένων στην κυρίαρχη κουλτούρα
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΝΕΚΕΓΠΟ: Ανάγκη εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού ΑΑΜΔΠΣΕΠ: Ανάγκη αντιμετώπισης των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια με σεβασμό στις παραδόσεις τους
3^{ος} θεματικός άξονας θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10.Προσδιορισμός της έννοιας	ΕΚΣΤΣΕΔΙ: Εκπαίδευση με στόχο το σεβασμό στη διαφορετικότητα

της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΜΟΜΔΤΓΕ: Παρουσία μαθητών οικονομικών μεταναστών δεύτερης και τρίτης γενιάς πλήρως ενσωματωμένων
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΕΑΔΠΠΕΑΜ: Έλλειψη ανάγκης για διαφορετική προσέγγιση των πλήρως ενσωματωμένων αλλοδαπών μαθητών
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΕΚΤΠΔΕΕΩ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις με παράλληλη διδασκαλία της ελληνικής σε επιπλέον ώρες
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΘΜΔΓΠΚΑΜ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής στους αλλοδαπούς μαθητές ΑΕΣΣΠΔΣΙ: Αδυναμία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος για τη συντήρηση προγράμματος διδασκαλίας της γλώσσας και πολιτισμού των αλλοδαπών ΕΔΓΠΠΕΔΕ: Εξασφάλιση της διδασκαλίας γλώσσας και πολιτισμού καταγωγής από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παρόμοια με αυτή για τους έλληνες μαθητές στο εξωτερικό
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΚΡΕΕΙΣΑΜ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την εφαρμογή της ισότητας ανάμεσα στους μαθητές ΥΕΚΜΠΜΑΑ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η καλλιέργεια στους μαθητές της πίστης στη μοναδικότητα και την αξία του ανθρώπου ΥΕΚΜΣΕΔΙ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η καλλιέργεια στους μαθητές του σεβασμού στο διαφορετικό
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΕΠΚΑΔΙΕ: Επαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΔΙΑΝΑΠΔΙ: Η διαλλακτικότητα και η ανεκτικότητα απέναντι στο διαφορετικό
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΑΡΕΥΕΖΠΕ: Αρκετή η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΙΚΕΚΔΝΔ: Αρκετά ικανοί οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση των νέων δεδομένων
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΒΑΠΜΟΑΑΟ: Βοηθητική η αντιμετώπιση των παιδιών ως μαθητών και όχι ως ατόμων προερχομένων από άλλη κοινωνική ομάδα ΒΔΕΓΕΝΣΚ: Βοηθητική η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στους αλλοδαπούς μαθητές για την ενσωμάτωσή τους στο σχολείο και την κοινωνία
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΔΥΕΜΣΛΑΓ: Δυσκολία επίτευξης μαθησιακών στόχων εξαιτίας της άγνοιας της γλώσσας ΠΠΔΑΛΛΑΔΕ: Παραίτηση του εκπαιδευτικού από την προσπάθεια διδασκαλίας των αλλοδαπών μαθητών λόγω ανυπέρβλητων δυσκολιών στην επικοινωνία
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΠΠΔΑΛΛΑΔΕ: Παραίτηση του εκπαιδευτικού από την προσπάθεια διδασκαλίας των αλλοδαπών μαθητών λόγω ανυπέρβλητων δυσκολιών στην επικοινωνία
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας

απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΕΣΥΕΞΕΥ: Φορέας επιμόρφωσης οι Συντονιστές Εκπαιδευτικού έργου επιστημονικής ευθύνης ΦΕΣΥΕΕΠΥ: Φορέας επιμόρφωσης οι Συντονιστές εκπαιδευτικού έργου παιδαγωγικής ευθύνης ΦΟΕΠΤΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΕΠΕΚΒΙΕΡ: Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με βιωματικά εργαστήρια

2.22. Ατομικός Πίνακας 22

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Άντρας	55-60	15	ΠΕ04	Όχι	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΓΝΙΠΛΟ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων μιας πληθυσμιακής ομάδας
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΤΓΠΤΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα ΧΣΓΠΤΘΡΙ: Χαρακτηριστικό στοιχείο γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η θρησκευτική πίστη ΧΣΤΓΠΤΠΕ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι πεποιθήσεις ΧΣΤΓΠΤΚΣ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι καθημερινές συνήθειες ΧΣΓΠΤΑΔΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι αντιλήψεις επί διαφόρων θεμάτων ΧΣΤΓΠΤΗΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι ηθικές αρχές
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΣΥΙΔΔΠΤ: Σύνολο ιδιοτήτων διαφοροποίησης μεταξύ των πολιτισμικών ταυτοτήτων
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΑΠΦΟΤΕΠΤ: Η ανταλλαγή πολιτισμικού φορτίου ανάμεσα στους λαούς τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΕΞΔΙΑΝΠΟ: Η εξοικείωση με τη διαφορετικότητα ανάμεσα στους πολιτισμούς
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΠΚΠΡΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η προοδευτικότητα ΧΑΠΠΚΙΑΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ισότιμη αντιμετώπιση όλων των ανθρώπων ΧΠΠΚΚΕΠΔ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η καχυποψία και η επιφύλαξη απέναντι στο διαφορετικό
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΣΤΜΕΚΕΠΟ: Σταδιακή μετατροπή της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού σε πολυπολιτισμική
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΕΠΕΚΖΩΠΚ: Επιθυμία του εκπαιδευτικού η ζωή σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΑΝΔΠΠΕΓΛ: Ανάγκη διδασκαλίας πολλών και διαφορετικών ξένων γλωσσών ΑΕΑΜΣΑΔΓ: Ανάγκη εκπαίδευσης των αλλοδαπών μαθητών στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών

3^{ος} Θεματικός άξονας: Ενωσιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΔΠΡΕΔΙΕ: Αδυναμία προσδιορισμού της ακριβούς έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΕΣΑΔΜΔΠΤ: Εκπαίδευση με στόχο την άμβλυνση των διαφορών ανάμεσα σε μαθητές διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΣΥΠΑΦΜΣΧ: Σύντομη παρουσία Αφγανών μαθητών στο σχολείο
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΑΔΥΠΑΛΣΠ: Απουσία δυσκολιών από την παρουσία αλλοδαπών στο σχολείο λόγω της σύντομης παραμονής τους
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΕΚΤΑΕΝΜΣ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις για την αποτελεσματικότερη ενσωμάτωση των νεοφερμένων μαθητών στην κοινωνία του σχολείου ΑΜΑΔΔΔΓΥ: Ανάγκη μέριμνας για την άμβλυνση των διαφορών λόγω διαφορετικής γλώσσας και υποδομής
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΘΜΔΓΠΚΑΜ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής στους αλλοδαπούς μαθητές ΕΕΝΜΑΟΑΦ: Επιθυμητή η ενσωμάτωση των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα και όχι η αφομοίωσή τους
4^{ος} Θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΚΡΕΑΔΚΑΔ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την άμβλυνση των διαφορών και την καλλιέργεια της αποδοχής του διαφορετικού ΥΕΚΜΣΕΔΙ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η καλλιέργεια στους μαθητές του σεβασμού στο διαφορετικό
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΟΕΕΠΚΑΔ: Αναγκαία αλλά όχι επαρκής συνθήκη η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση του εκπαιδευτικού για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΣΗΔΕΠΡΕΑ: Σημαντική δεξιότητα η προσαρμογή των εκπαιδευτικών στις αλλαγές ΙΑΝΕΜΑΡΕ: Η ικανότητα αναστοχασμού και εμπλουτισμού των απόψεων του εκπαιδευτικού για το ρόλο του στην εκπαίδευση
5^{ος} Θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΑΑΠΒΕΖΠΕ: Αδυναμία του εκπαιδευτικού για την αποτύπωση του βαθμού ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών σε ζητήματα ετερότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΝΕΚΔΠΟΕ: Ανεπαρκείς οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΒΕΑΜΕΞΔΦ: Βοηθητική η ενίσχυση της αυτοπεποίθησης των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΤΑΔΓΑΜΔΠ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η γόνιμη αντιπαράθεση απόψεων ανάμεσα σε μαθητές με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες
6^{ος} Θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΜΔΔΕΤΚΔ: Η εμπλοκή του εκπαιδευτικού σε δράσεις διαπολιτισμικής εκπαίδευσης τρόπος καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΡΕΠΣ: Αναγκαιότητα επιμόρφωσης και πρακτικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών σε πραγματικές συνθήκες
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΕΕΞΘΔΙΜ: Φορείς επιμόρφωσης εξειδικευμένοι σε θέματα δικαιωμάτων των μειονοτήτων
25. Μορφές επιμόρφωσης	

2.23. Ατομικός Πίνακας 23

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	50-55	31	ΠΕ02	Μεταπτυχιακό	Διευθύντρια

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΕΠΠΡΠΑΝ: Επίγνωση της προέλευσης και του προορισμού του ανθρώπου μέσα στο πολιτισμικό γίνεσθαι ΣΥΠΣΣΕΓΑ: Το σύνολο των προσδιοριστικών στοιχείων σύνθεσης του εγώ, για το άτομο
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΓΠΤΕΙΤ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η εθνική και ιστορική συνείδηση ΧΣΤΓΠΤΚΣ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι καθημερινές συνήθειες ΧΣΤΓΠΤΠΕ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι πεποιθήσεις ΧΣΓΠΤΗΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας τα ήθη και τα έθιμα ΧΣΓΠΤΑΠΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι παραδόσεις ΧΑΣΓΠΤΚΟ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα πολιτισμικής ταυτότητας η κουλτούρα
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΔΙΤΑΝΘΖΠ: Η διαφοροποίηση στον τρόπο αντίληψης των ανθρώπων πάνω σε θέματα ζωής και πολιτισμού ΥΔΟΑΠΣΣΛ: Η ύπαρξη διαφορετικών αλλά όχι κατ' ανάγκη αντίθετων πολιτισμικών στοιχείων ανάμεσα σε συνυπάρχοντες λαούς
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΜΕΣΤΤΑΠΑ: Οι μετακινήσεις για εργασία, σπουδές, τουρισμό, τρόπος αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους πολιτισμούς ΕΜΔΚΔΤΑΠ: Η επικοινωνία μέσω διαδικτύου και μέσω κοινωνικής δικτύωσης τρόπος αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους πολιτισμούς ΜΕΣΤΤΑΠΑ: Οι μετακινήσεις για εργασία, σπουδές, τουρισμό, τρόπος αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους πολιτισμούς
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΑΔΠΤΙΧ: Η συνύπαρξη ανθρώπων διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας στον ίδιο χώρο ΣΥΑΔΠΤΙΧ: Η συνύπαρξη ανθρώπων διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας στον ίδιο χώρο
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΠΚΠΤΕ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η πολυμορφία σε κάθε τομέα και επίπεδο ΧΠΠΚΠΔΠΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η παρουσία πολλών και διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων ΧΠΚΑΣΔΠΟ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα των πολυπολιτισμικών κοινωνιών οι αντιθέσεις και οι συγκρούσεις ανάμεσα στις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες ΧΠΠΚΑΡΣΥ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αρμονική συμβίωση
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΧΑΙΣΓΕΨΠ: Χαρακτηριστικό ιστορικό γνώρισμα του ελληνικού χώρου η πολυπολιτισμικότητα ΠΠΟΚΖΕΡΕ: Πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΦΥΓΦΠΔΠΟ: Φυσιολογικό και γενικευμένο το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία ΑΝΣΥΔΠΠΟ: Αναγκαία η συμβίωση με διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες ΑΝΑΚΣΔΠΟ: Αναγκαία η αναζήτηση κοινών στοιχείων ανάμεσα σε

	<p>διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες</p> <p>ΧΑΛΑΘΧΑΛ: Αίσθημα χαράς λόγω της απόδοσης θετικών χαρακτηριστικών στην αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς</p>
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	<p>ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες</p> <p>ΑΑΝΑΜΕΕΓ: Αναγκαία η λήψη μέτρων στήριξης για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τους αλλοδαπούς μαθητές</p> <p>ΑΑΜΑΚΙΕΘ: Ανάγκη ανοίγματος προς τους άλλους πολιτισμούς μέσα από μια διαδικασία καλλιτεχνικής, ιστορικής επικοινωνίας με τα θετικά των υπολοίπων</p> <p>ΑΝΕΚΕΓΠΟ: Ανάγκη εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού</p> <p>ΑΝΔΙΠΤΑΜ: Ανάγκη διατήρησης της πολιτισμικής ταυτότητας των αλλοδαπών μαθητών</p> <p>ΑΝΑΓΠΙΝΓΜ: Αναγκαία η απόκτηση γνώσεων για τους πολιτισμούς των νεοφερμένων από τους γηγενείς μαθητές</p> <p>ΑΝΠΠΡΤΔΣ: Ανάγκη αναπροσαρμογής του προγράμματος και του τρόπου διδασκαλίας στις εκάστοτε συνθήκες</p> <p>ΑΝΑΝΤΑΤΣ: Ανάγκη αναπροσαρμογής του τρόπου διαχείρισης της τάξης ανάλογα με τις συνθήκες</p>
3^{ος} θεματικός άξονας: Ενωσιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	<p>ΕΕΜΕΑΑΠΕ: Εκπαίδευση του έλληνα μαθητή στην ενσυναίσθηση και στην ανεκτικότητα απέναντι στην πολιτισμική διαφορετικότητα</p> <p>ΠΞΜΕΕΔΠΙ: Παροχή στον ξένο μαθητή της δυνατότητας επικοινωνίας με το ελληνικό πνεύμα με ταυτόχρονη διατήρηση της πολιτισμικής του ιδιαιτερότητας</p> <p>ΕΣΠΔΕΚΚΕ: Εκπαίδευση με στόχο την παροχή δυνατότητας έκφρασης σε όλους τους μαθητές για την καλύτερη επικοινωνία μεταξύ τους</p> <p>ΕΣΑΦΜΕΔΙ: Εκπαίδευση με στόχο την απαλλαγή από το φόβο για το ξένο μέσω της εξοικείωσης με το διαφορετικό</p>
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	<p>ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού</p>
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	<p>ΑΙΣΧΟΙΟΜ: Αίσθηση της σχολικής κοινότητας ως μιας οικογένειας για όλα τα μέλη της</p> <p>ΑΦΠΜΔΠΠΣ: Απλή και φυσική η παρουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο</p>
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	<p>ΔΦΤΔΕΓΠΔ: Διετής φροντίση σε τάξεις διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα</p> <p>ΑΠΑΜΧΓΛΠ: Αποτυχία στην αποτελεσματική μάθηση των μαθητών χωρίς προηγούμενη γλωσσική προετοιμασία</p>
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	<p>ΘΜΔΓΠΚΑΜ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής στους αλλοδαπούς μαθητές</p> <p>ΘΕΠΕΠΣΑΣ: Θεσπίση προγραμμάτων για την ενσωμάτωση πολιτιστικών στοιχείων άλλων λαών στη σχολική ζωή</p> <p>ΣΔΑΕΓΠΛΑΕ: Η στέρηση του δικαιώματος των αλλοδαπών για την εκμάθηση της γλώσσας και του πολιτισμού τους λόγος απόρριψης της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού</p>
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	<p>ΚΟΡΟΕΚΔΙ: Κομβικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση</p> <p>ΚΡΕΑΔΚΑΔ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την άμβλυνση των διαφορών και την καλλιέργεια της αποδοχής του διαφορετικού</p> <p>ΥΕΧΕΕΔΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η χρήση των κατάλληλων εκπαιδευτικών εργαλείων για τη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών</p>
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	<p>ΑΝΠΕΓΔΔΕ: Αναγκαία η απόκτηση ειδικών γνώσεων και δεξιοτήτων για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p> <p>ΑΕΓΑΣΑΔΕ: Απαραίτητος ο εκσυγχρονισμός των γνώσεων των εκπαιδευτικών για την αντιμετώπιση των σύγχρονων αναγκών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης</p>
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	<p>ΙΔΕΔΜΚΟΑ: Η ικανότητα διαμεσολάβησης για την επίλυση διαφορών ανάμεσα στους μαθητές της κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδας και τους αλλοδαπούς</p> <p>ΙΚΣΥΕΡΟΜ: Η ικανότητα της συνεργασίας και της εργασίας σε ομάδες</p>

	ΙΚΗΓΟΔΙΤ: Η ικανότητα της ηγεσίας για την ορθή διαχείριση της τάξης ΓΝΞΕΓΛΑΓ: Η γνώση ξένων γλωσσών και κυρίως της αγγλικής ΠΟΙΚΟΔΕΞ: Οι ποικίλες κοινωνικές δεξιότητες
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΠΕΕΥΕΖΠΠΕ: Περιορισμένη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΔΚΕΔΕΠΕ: Αδυναμία κάποιων εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας ΕΙΔΠΕΑΕΙΠ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας η αδυναμία των εκπαιδευτικών για προσαρμογή στις νέες συνθήκες
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΠΡΜΒΦΜΑ: Η προσέγγιση των μαθητών μέσω του αθλητισμού και των αθλητικών ομάδων βοηθητική για τη φοίτηση των μαθητών ΒΑΠΜΟΑΑΟ: Βοηθητική η αντιμετώπιση των παιδιών ως μαθητών και όχι ως ατόμων προερχομένων από άλλη κοινωνική ομάδα ΒΔΕΓΕΝΣΚ: Βοηθητική η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στους αλλοδαπούς μαθητές για την ενσωμάτωσή τους στο σχολείο και την κοινωνία ΕΑΜΕΠΓΕΦ: Η ενθάρρυνση των αλλοδαπών μαθητών για ένταξη σε παρέες των γηγενών ενισχυτική για τη φοίτηση ΚΠΔΕΘΠΟΜ: Πραγματοποίηση καλών πρακτικών και προσπάθεια δημιουργίας ευχάριστου και θετικού περιβάλλοντος για όλους τους μαθητές
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΤΑΔΑΣΤΠΟ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και των πολυμέσων ΤΑΔΑΕΙΗΜ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της εικόνας, των ήχων και της μουσικής ΑΞΑΓΓΛΔΙ: Αξιοποίηση της αγγλικής γλώσσας ως γλώσσας διαμεσολάβησης ΤΡΑΠΑΘΠΔ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση του θεατρικού παιχνιδιού και της δραματοποίησης
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΣΥΕΥΕΚΕΡ: Η συμμετοχή σε ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματος, Erasmus βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΕΕΕΠΤΑΔΔ: Η εκπαίδευση με επιστημονικό τρόπο σε ευρωπαϊκά προγράμματα για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΕΕΑΧΒΙΕΠ: Η εκμετάλλευση της εμπειρίας των εκπαιδευτικών άλλων χωρών βασικός τρόπος για τη βελτίωση της ικανότητας επικοινωνίας με άλλους πολιτισμούς ΕΕΕΜΘΑΝΤ: Η εκμετάλλευση της εμπειρίας άλλων εκπαιδευτικών μέσα από τη θεσμοθέτηση των ανοιχτών τάξεων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας ΥΠΕΠΡΕΞΕ: Υποχρέωση των εκπαιδευτικών η επιμόρφωση λόγω των ραγδαίων εξελίξεων στο χώρο της εκπαίδευσης
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΠΑΝ: Φορέας επιμόρφωσης τα Πανεπιστήμια ΦΟΕΠΤΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας ΦΟΕΠΕΤΟΡ: Φορέας επιμόρφωσης ευρωπαϊκοί οργανισμοί
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσω σεμιναρίων ΕΠΜΜΕΤΠΡ: Επιμόρφωση μέσω μεταπτυχιακών προγραμμάτων

2.24. Ατομικός Πίνακας 24

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	50-55	25	ΠΕ05	Μεταπτυχιακό	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1 ^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	

1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΧΠΟΚΠΚΔ: Σύνολο χαρακτηριστικών ενός ατόμου προερχομένων από την οικογένεια, το κοινωνικό περιβάλλον, την περιοχή καταγωγής και διαβίωσης
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΑΣΓΠΤΚΟ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα πολιτισμικής ταυτότητας η κουλτούρα ΧΑΣΓΠΤΚΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η καταγωγή
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΠΑΠΟΠΟΤ: Ο πλουραλισμός και η ποικιλία των πολιτισμικών ταυτοτήτων
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΑΑΠΣΛΣΠΚ: Αναπόφευκτη η ανταλλαγή πολιτισμικών στοιχείων ανάμεσα στους λαούς στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΑΔΠΤΙΧ: Η συνύπαρξη ανθρώπων διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας στον ίδιο χώρο
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΚΠΤΕ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η πολυμορφία σε κάθε τομέα και επίπεδο
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΜΠΠΚΖΕΡΕ: Μη πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού ΜΕΠΔΠΠΚΖ: Μη έντονη παρουσία ανθρώπων από τελείως διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού ΠΕΜΓΕΜΠΚ: Οι περιορισμένοι μικτοί γάμοι ένδειξη μη πολυπολιτισμικής κοινωνίας
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΔΗΔΔΙΕΚ: Ανάγκη δημιουργίας δομών διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΥΔΑΔΠΤΣ: Αιτία για την ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών η δυσκολία προσαρμογής σε ένα τυπικό σχολείο ΑΝΠΠΡΤΔΣ: Ανάγκη αναπροσαρμογής του προγράμματος και του τρόπου διδασκαλίας στις εκάστοτε συνθήκες ΑΝΑΝΤΔΤΣ: Ανάγκη αναπροσαρμογής του τρόπου διαχείρισης της τάξης ανάλογα με τις συνθήκες
3^{ος} θεματικός άξονας: Ενωσιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10.Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΔΣΚΑΚΠΕΕ: Δομές συγκέντρωσης και κατηγοριοποίησης μαθητών ανάλογα με την καταγωγή, με προγράμματα σπουδών και εκπαιδευμένων καθηγητών για τις ανάγκες τους
11.Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΕΜΔΙΕΤΡΟ Εμπειρία διδασκαλίας εκπαιδευτικού σε τάξεις με μαθητές Ρομά
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΕΠΡΕΑΙΜΡ: Έλλειψη προετοιμασίας του εκπαιδευτικού για την αντιμετώπιση των ιδιαιτεροτήτων των μαθητών Ρομά ΕΑΕΠΡΔΣΡ: Εσωτερική αντίδραση του εκπαιδευτικού στην προσαρμογή στις διαφορετικές συνθήκες των μαθητών Ρομά ΔΠΕΣΡΡΚΣ: Δυσκολία λόγω της ανάγκης προσαρμογής του εκπαιδευτικού στις συνθήκες των Ρομά και των Ρομά στους κανόνες του σχολείου
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΓΓΑΠΟΕΚΤ: Η γνώση της γλώσσας απαραίτητη προϋπόθεση για την ουσιαστική ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στις κανονικές τάξεις ΑΕΤΥΕΓΠΟ: Απαραίτητη η ένταξη σε τάξεις υποδοχής για την εκμάθηση της γλώσσας και πολιτισμού πριν την ένταξη σε κανονικές τάξεις
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΠΣΔΙΣΥΠΡ: Πολύ σημαντική η διατήρηση της σύνδεσης των παιδιών με τις ρίζες τους ΕΔΚΓΣΜΓΠ: Εμπλουτισμός της διδασκαλίας της κάθε γλώσσας από τη σύγκριση με τις μητρικές γλώσσες των παιδιών
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15.Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΚΡΕΟΕΕΑΜ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την ομαλή ένταξη και ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο

16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΝΕΠΚΑΔΕ: Ανεπαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΛΠΡΟΔΙΑ: Η έλλειψη προκαταλήψεων απέναντι στο διαφορετικό ΕΛΡΑΕΘΑΝ: Η έλλειψη ρατσιστικών και εθνικιστικών αντιλήψεων ΔΙΑΝΑΠΔΙ: Η διαλλακτικότητα και η ανεκτικότητα απέναντι στο διαφορετικό ΠΟΙΚΟΔΕΞ: Οι ποικίλες κοινωνικές δεξιότητες
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΠΕΕΥΕΖΠΕ: Περιορισμένη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας ΑΡΚΕΚΘΠΟ: Αρνητικοί κάποιοι εκπαιδευτικοί σε θέματα πολυπολιτισμικότητας ΛΜΟΕΕΖΠΕ: Λεκτική και μη ουσιαστική η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΝΕΚΔΠΟΕ: Ανεπαρκείς οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας ΕΙΔΕΠΑΠΡ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας οι προσωπικές τους αγκυλώσεις και προκαταλήψεις ΕΙΔΕΑΣΠΚ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας η αρνητική στάση εκπαιδευτικών στην πολυπολιτισμική κοινωνία ΕΙΔΠΕΕΕΓ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας η έλλειψη επιστημονικών γνώσεων ΕΜΙΔΠΕΕΣ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας το εκπαιδευτικό σύστημα
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΑΔΕΑΠΕΣΥ: Αδυναμία δράσης του εκπαιδευτικού για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του εκπαιδευτικού συστήματος ΠΡΜΒΟΞΔΦ: Βοηθητική η προσέγγιση των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΑΓΕΚΜΟΕΠ: Άγνοια εκπαιδευτικού για το θέμα των μορφών επιμόρφωσης
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΕΛΚΑΧΑΤΔ: Έλλειψη κατάρτισης του εκπαιδευτικού για τη χρήση αποτελεσματικών τρόπων διδασκαλίας ΕΛΕΜΔΑΜΠ: Έλλειψη εμπειρίας του εκπαιδευτικού στη διδασκαλία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΔΥΑΛΔΠΡΕ: Δύσκολη η αλλαγή της δομής της προσωπικότητας του εκπαιδευτικού ΑΠΕΠΠΤΑΔ: Η απόκτηση εμπειρίας σε πολυπολιτισμικές τάξεις τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΕΡΔΙΣΤΚΔ: Η εργασία σε διαπολιτισμικό σχολείο τρόπος καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας ΑΝΠΡΕΚΕΠ: Αναγκαία η προθυμία του εκπαιδευτικού για επιμόρφωση
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας
25. Μορφές επιμόρφωσης	

2.25. Ατομικός Πίνακας 25

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	50-55	21	ΠΕ04	Όχι	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1 ^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	

1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΠΟΧΑΛΑ: Σύνολο πολιτισμικών χαρακτηριστικών ενός λαού
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΤΓΠΠΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα ΧΣΓΠΤΕΙΤ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η εθνική και ιστορική συνείδηση ΧΣΓΠΤΘΡΠ: Χαρακτηριστικό στοιχείο γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η θρησκευτική πίστη ΧΣΓΠΤΑΠΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι παραδόσεις ΧΣΤΓΠΠΤΕ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η τέχνη
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΣΥΙΔΔΠΠΤ: Σύνολο ιδιοτήτων διαφοροποίησης μεταξύ των πολιτισμικών ταυτοτήτων
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΑΒΓΒΣΠ: Ο βαθμός επηρεασμού ανάλογος με το βαθμό γνώσης και βιωματικής σχέσης ενός λαού με την πολιτισμική του ταυτότητα ΠΕΟΝΔΟΤΕ: Οι πολιτικές επιλογές σε θέματα εκπαίδευσης, οικονομικών παροχών, νομοθεσίας για τη διαμονή καινούργιων ομάδων τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ΔΚΑΔΟΜΜΕ: Η δημιουργία κλίματος απέναντι στις διαφορετικές ομάδες από τα ΜΜΕ τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ΠΟΔΡΤΕΝΚ: Οι πολιτιστικές δράσεις τρόπος επηρεασμού της νοοτροπίας και της κουλτούρας ΒΑΕΑΠΚΣΛ: Ο βαθμός επηρεασμού ανάλογος με την ποσότητα των κοινών στοιχείων ανάμεσα στους λαούς
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΑΔΠΤΙΧ: Η συνύπαρξη ανθρώπων διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας στον ίδιο χώρο
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΠΠΚΑΛΣΕ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αλληλεγγύη και ο αλληλοσεβασμός ΧΠΚΑΣΔΠΟ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα των πολυπολιτισμικών κοινωνιών οι αντιθέσεις και οι συγκρούσεις ανάμεσα στις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες ΧΠΠΚΑΡΣΥ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αρμονική συμβίωση
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΜΠΚΕΛΚΕΠ: Μη πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού λόγω κυριαρχίας της ελληνικής πολιτιστικής παράδοσης
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΑΑΠΟΓΔΣΑ: Ανάγκη αυτογνωσίας κάθε πολιτισμικής ομάδας και γνωριμίας με τις διαφορετικές σε κλίμα συνεργασίας και αλληλοσεβασμού ΑΠΕΔΟΜΕΚ: Ανάγκη η προσέγγιση και η επικοινωνία ανάμεσα στις διαφορετικές ομάδες μέσω της εκπαίδευσης
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10.Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΚΠΡΕΝΣΞ: Έκφραση της προσπάθειας της κοινωνίας για την ενσωμάτωση των ξένων
11.Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΠΑΜΓΚΣΣΑ: Πρόκληση για τον εκπαιδευτικό η ανάγκη μεταφοράς γνώσεων αλλά και πνεύματος συνεργασίας, σεβασμού και αλληλεγγύης στην τάξη
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις	ΑΕΤΥΕΓΠΟ: Απαραίτητη η ένταξη σε τάξεις υποδοχής για την εκμάθηση της γλώσσας και πολιτισμού πριν την ένταξη σε κανονικές τάξεις

σχολικές τάξεις	
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΣΔΑΕΓΠΛΑΕ: Η στέρηση του δικαιώματος των αλλοδαπών για την εκμάθηση της γλώσσας και του πολιτισμού τους λόγος απόρριψης της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού ΘΜΔΓΠΚΑΜ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής στους αλλοδαπούς μαθητές ΠΕΕΧΧΠΑΠ: Προτεραιότητα σε εκπαίδευση ευρωπαϊκού χαρακτήρα χωρίς περιφρόνηση των άλλων πολιτισμών
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΚΡΕΚΚΣΕΔ: Καθοριστικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού για την καλλιέργεια κλίματος συνεργασίας και αλληλοσεβασμού μεταξύ των διαφορετικών ομάδων
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΟΕΕΠΚΑΔ: Αναγκαία αλλά όχι επαρκής συνθήκη η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση του εκπαιδευτικού για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΥΠΕΑΔΙΕ: Αναγκαία η ύπαρξη προσωπικής ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΚΓΝΩΑΠΟ: Η ικανότητα γνωριμίας με διαφορετικούς πολιτισμούς ΚΕΓΨΑΠΥΜ: Η κατοχή εξειδικευμένων γνώσεων ψυχολογίας για την αποτελεσματικότερη προσέγγιση και υποστήριξη των μαθητών ΕΝΑΓΠΕΒΑ: Το ενδιαφέρον για την απόκτηση γνώσεων για την προέλευση, τις εμπειρίες και τα βιώματα των αλλοδαπών μαθητών
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΜΕΥΣΕΣΠΕ: Μεγαλύτερη η ευαισθητοποίηση των σημερινών εκπαιδευτικών σε σύγκριση με τους παλαιότερους
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΝΕΚΔΠΟΕ: Ανεπαρκείς οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΠΡΜΒΟΞΔΦ: Βοηθητική η προσέγγιση των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΕΠΕΝΜΕΕΦ: Η επίδειξη ενδιαφέροντος για τους μαθητές και τις εμπειρίες τους ενισχυτική για τη φοίτηση ΥΣΟΙΜΞΔΦ: Υποστηρικτική η συνεργασία του εκπαιδευτικού με τις οικογένειες των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΤΡΑΠΔΔΙΔ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η διαφοροποιημένη διδασκαλία
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΠΤΑΝΔΙΔ: Η κάθε τύπου επιμόρφωση βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΑΝΘΕΑΔΔΕ: Αναγκαία η θέληση του εκπαιδευτικού για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΣΕΕΔΕΤΑΔ: Η συνεργασία με εκπαιδευτικούς έμπειρους στη διαπολιτισμική εκπαίδευση τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΕΠΕΠΜΔΙΣ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών με παρακολούθηση μαθημάτων στα διαπολιτισμικά σχολεία

2.26. Ατομικός Πίνακας 26

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	50-55	28	ΠΕ06	Όχι	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΠΣΣΕΓΑ: Το σύνολο των προσδιοριστικών στοιχείων σύνθεσης του εγώ, για το άτομο
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΠΥΠΑΔΠΤ: Αποδοχή της ύπαρξης πολλών και διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΒΕΠΤΑΠΠΔ: Ο βαθμός επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού ανάλογος με το ποσοστό της παρουσίας ανθρώπων διαφορετικού πολιτισμού στον ίδιο χώρο ΒΕΠΤΑΧΡΔ: Ο βαθμός επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού ανάλογος του χρόνου επαφής με το διαφορετικό πολιτισμό
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΑΔΠΤΙΧ: Η συνύπαρξη ανθρώπων διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας στον ίδιο χώρο
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΠΠΚΚΑΔΙ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η κατανόηση του διαφορετικού ΧΑΠΠΑΝΕΚ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανεκτικότητα ΧΠΠΚΘΔΙΔ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η θετική διάθεση απέναντι στο διαφορετικό ΧΠΚΑΣΔΠΟ: Χαρακτηριστικό στοιχείο των πολυπολιτισμικών κοινωνιών οι αντιθέσεις και οι συγκρούσεις ανάμεσα στις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΠΑΔΠΕΝΚΣ: Παρουσία ανθρώπων από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια ενσωματωμένων στην κοινωνία και το σχολείο ΜΠΠΚΖΕΡΕ: Μη πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΝΕΚΕΓΠΟ: Ανάγκη εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10.Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΠΕΜΕΕΔΠΙ: Παροχή στον ξένο μαθητή της δυνατότητας επικοινωνίας με το ελληνικό πνεύμα με ταυτόχρονη διατήρηση της πολιτισμικής του ιδιαιτερότητας
11.Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΜΑΡΓΕΣΧ: Παρουσία μαθητών από Αλβανία, Ρωσία, Γεωργία ενσωματωμένων στο σχολείο
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΑΦΠΜΔΠΠΣ: Απλή και φυσική η παρουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη	ΑΠΕΤΔΙΓΔ: Απαραίτητη η ένταξη σε τμήματα διδασκαλίας της γλώσσας για την κατάκτηση συγκεκριμένων γλωσσικών δεξιοτήτων

των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΚΠΑΜΩΡΠΡ: Κανονική παρακολούθηση από τους αλλοδαπούς μαθητές του ωρολογίου προγράμματος ΘΜΔΠΠΣΑΔ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία του πολιτισμού καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών με προτεραιότητα στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ΔΙΓΛΚΑΠΠ: Διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών σε παράλληλο πρόγραμμα
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΣΗΡΕΔΙΕ: Ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση ΥΕΑΓΚΙΜΔ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η απόκτηση γνώσεων για την κουλτούρα και τις ιδιαιτερότητες των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα ΥΠΕΚΕΟΜΑ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η καλή επικοινωνία του με όλους τους μαθητές
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΝΕΠΚΑΔΕ: Ανεπαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΝΠΕΓΔΔΕ: Αναγκαία η απόκτηση ειδικών γνώσεων και δεξιοτήτων για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΚΑΞΝΤΠΛ: Η ικανότητα αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών και της πληροφορικής ΓΝΞΕΓΛΑΓ: Η γνώση ξένων γλωσσών και κυρίως της αγγλικής
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΜΕΥΕΖΗΕΔ: Μεγάλη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα ετερότητας και διαφορετικότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΕΙΔΕΠΑΠΡ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας οι προσωπικές τους αγκυλώσεις και προκαταλήψεις ΕΙΔΕΑΣΠΚ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας η αρνητική στάση εκπαιδευτικών στην πολυπολιτισμική κοινωνία
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΒΟΧΧΙΞΔΦ: Βοηθητική η χρησιμοποίηση του χιούμορ για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΔΥΕΜΣΛΑΓ: Δυσκολία επίτευξης μαθησιακών στόχων εξαιτίας της άγνοιας της γλώσσας ΑΞΑΓΓΛΔΙ: Αξιοποίηση της αγγλικής γλώσσας ως γλώσσας διαμεσολάβησης
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΑΞΑΓΓΛΔΙ: Αξιοποίηση της αγγλικής γλώσσας ως γλώσσας διαμεσολάβησης ΑΠΕΠΠΤΑΔ: Η απόκτηση εμπειρίας σε πολυπολιτισμικές τάξεις τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας ΑΝΕΠΡΕΠΣ: Αναγκαιότητα επιμόρφωσης και πρακτικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών σε πραγματικές συνθήκες
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΟΡΕΠΠΔΙΣ: Οργάνωση επιμορφωτικών προγραμμάτων από τα διαπολιτισμικά σχολεία
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών δια ζώσης μέσω σεμιναρίων ΕΠΕΚΒΙΕΡ: Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με βιωματικά εργαστήρια ΕΠΕΠΜΔΙΣ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών με παρακολούθηση μαθημάτων στα διαπολιτισμικά σχολεία

2.27. Ατομικός Πίνακας 27

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	50-55	19	ΠΕ01	Όχι	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΧΠΟΚΠΚΔ: Σύνολο χαρακτηριστικών ενός ατόμου προερχομένων από την οικογένεια, το κοινωνικό περιβάλλον, την περιοχή καταγωγής και διαβίωσης
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΓΠΤΗΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας τα ήθη και τα έθιμα ΧΑΣΓΠΤΚΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η καταγωγή
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΣΥΙΔΠΟ: Σύνολο ιδιοτήτων διαφοροποίησης μεταξύ των πολιτισμών
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΑΠΦΟΤΕΠΤ: Η ανταλλαγή πολιτισμικού φορτίου ανάμεσα στους λαούς τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΛΑΠΟΧΩ: Συνύπαρξη λαών και πολιτισμών σε μια χώρα
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΠΑΝΕΚ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανεκτικότητα ΧΠΠΚΑΡΣΥ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αρμονική συμβίωση ΧΑΠΠΠΡΕΥ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η προσαρμοστικότητα και η ευελιξία ΧΠΠΚΦΔΝΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η φιλελεύθερη και δημοκρατική νοοτροπία
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΠΠΟΚΖΕΡΕ: Πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΑΑΝΑΝΑΔΙ: Αισθήματα ανοχής και αλληλεγγύης απέναντι στο διαφορετικό
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΥΔΕΑΠΠΤ: Αιτία για την ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών η ποικιλία στις πολιτισμικές ταυτότητες των διαφόρων ομάδων
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10.Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΚΕΔΠΠΔΠΠ: Κοινή εκπαίδευση και διαπαιδαγώγηση παιδιών παρά την προέλευσή τους από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα
11.Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΑΠΜΔΠΣΧΕ: Απουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΑΠΕΝΕΤΕΓ: Απαραίτητη η ένταξη σε ειδικές τάξεις με στόχο τον εγκλιματισμό στο νέο κοινωνικό και σχολικό περιβάλλον ΑΠΕΣΙΑΣΑ: Απαραίτητος ο εγκλιματισμός στο σχολικό περιβάλλον για την ικανοποιητική ανταπόκριση στις σχολικές απαιτήσεις
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	

14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΑΔΓΚΔΜΠΚ: Απαραίτητη η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας και κουλτούρας για τη διατήρηση της μνήμης του πολιτισμού καταγωγής
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15.Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΒΟΕΝΡΕΔΙ: Βοηθητικός και ενισχυτικός για τα παιδιά ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΕΠΚΕΑΔΕ: Απαραίτητη η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΚΑΞΝΤΠΛ: Η ικανότητα αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών και της πληροφορικής ΓΝΞΕΓΛΑΓ: Η γνώση ξένων γλωσσών και κυρίως της αγγλικής
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΜΕΥΣΕΣΠΕ: Μεγαλύτερη η ευαισθητοποίηση των σημερινών εκπαιδευτικών σε σύγκριση με τους παλαιότερους
19.Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΣΧΒΙΚΔΠΕ: Σε σχετικό βαθμό ικανοί οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΒΔΘΚΤΞΔΦ: Βοηθητική η δημιουργία θετικού κλίματος στην τάξη για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΒΟΔΙΜΞΔΦ: Βοηθητικός ο διάλογος με τους μαθητές για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΕΝΜΚΕΣΥΜ: Το ενδιαφέρον για τους μαθητές κέντρισμα για τη συμμετοχή τους στο μάθημα
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22.Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΝΜΚΕΣΥΜ: Το ενδιαφέρον για τους μαθητές κέντρισμα για τη συμμετοχή τους στο μάθημα ΤΑΤΡΑΔΙΔ: Τα ταξίδια τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΓΛΜΤΑΔΙΔ: Η γλωσσομάθεια τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας ΦΟΕΠΠΔΗΜ: Φορέας επιμόρφωσης ο Δήμος
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσω σεμιναρίων

2.28. Ατομικός Πίνακας 28

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	35-40	18	ΠΕ20	Μεταπτυχιακό και 2 ^ο πτυχίο	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
------------	--------------------------------

1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΧΠΟΚΠΚΔ: Σύνολο χαρακτηριστικών ενός ατόμου προερχομένων από την οικογένεια, το κοινωνικό περιβάλλον, την περιοχή καταγωγής και διαβίωσης
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΑΣΓΠΤΚΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η καταγωγή ΧΑΣΓΠΤΜΚ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η μουσική κουλτούρα
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΙΠΚΤΑΟΙΠ: Η ιδιαίτερη πολιτισμική και κοινωνική ταυτότητα ενός ανθρώπου ή μιας ομάδας μέσα στην ίδια περιοχή
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΜΕΣΤΤΕΛΑ: Οι μετακινήσεις για εργασία, σπουδές, τουρισμό, τρόπος επαφής ανάμεσα στους λαούς. ΜΕΣΤΤΑΠΑ: Οι μετακινήσεις για εργασία, σπουδές, τουρισμό, τρόπος αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους πολιτισμούς
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΥΔΑΠΤΕΚΣ: Η ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΠΚΣΕΔ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών ο σεβασμός του διαφορετικού ΧΑΠΠΚΑΠΔ: Χαρακτηριστικό στοιχείο των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αποδοχή του διαφορετικού ΧΑΠΠΚΠΓΔ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η πρόκληση της γνωριμίας με το διαφορετικό ΧΠΠΚΚΕΠΔ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η καχυποψία και η επιφύλαξη απέναντι στο διαφορετικό ΧΠΚΑΣΔΠΟ: Χαρακτηριστικό στοιχείο των πολυπολιτισμικών κοινωνιών οι αναθέσεις και οι συγκρούσεις ανάμεσα στις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΠΠΟΚΙΜΑΚ: Πολυπολιτισμική η κοινωνία ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΘΕΦΠΔΠΟΜ: Θετικό το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία ΧΑΛΑΘΧΑΛ: Αίσθημα χαράς λόγω της απόδοσης θετικών χαρακτηριστικών στην αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς ΠΕΥΕΥΓΔΚ: Πηγή ευχαρίστησης για τον εκπαιδευτικό η ευκαιρία γνωριμίας με διαφορετικές κουλτούρες
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΥΔΕΑΠΠΤ: Αιτία για την ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών η ποικιλία στις πολιτισμικές ταυτότητες των διάφορων ομάδων ΑΝΑΠΕΔΙΕ: Ανάγκη απόκτησης από τους εκπαιδευτικούς διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΑΦΑΡΑΜΚΟ: Αναγκαία η φροντίδα των εκπαιδευτικών για την απαλλαγή των ρατσιστικών αντιλήψεων από τους μαθητές της κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδας ΑΕΕΔΠΟΧΔ: Ανάγκη ενσωμάτωσης όχι μόνο στην εκπαιδευτική διαδικασία αλλά και στον πολιτισμό της χώρας διαμονής
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10.Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΔΠΡΕΔΙΕ: Αδυναμία προσδιορισμού της ακριβούς έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
11.Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο εργασίας του εκπαιδευτικού ΕΜΔΙΕΤΡΟ Εμπειρία διδασκαλίας εκπαιδευτικού σε τάξεις με μαθητές Ρομά
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΘΣΥΠΜΔΠΣ: Θετική συγκυρία η παρουσία μαθητών από διάφορα πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο ΔΠΕΣΡΡΚΣ: Δυσκολία λόγω της ανάγκης προσαρμογής του εκπαιδευτικού στις συνθήκες των Ρομά και των Ρομά στους κανόνες του σχολείου
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη	ΕΚΤΠΔΕΕΩ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις με παράλληλη διδασκαλία της ελληνικής σε επιπλέον ώρες

των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΘΜΔΓΠΚΑΜ: Θετικό μέτρο η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας καταγωγής στους αλλοδαπούς μαθητές ΕΕΝΜΑΟΑΦ: Επιθυμητή η ενσωμάτωση των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα και όχι η αφομοίωσή τους ΕΔΓΠΠΕΔΕ: Εξασφάλιση της διδασκαλίας γλώσσας και πολιτισμού καταγωγής από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παρόμοια με αυτή για τους έλληνες μαθητές στο εξωτερικό
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15.Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΠΡΕΔΙΕΚ: Απαιτητικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΝΕΠΚΑΔΕ: Ανεπαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΝΠΕΓΔΔΕ: Αναγκαία η απόκτηση ειδικών γνώσεων και δεξιοτήτων για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΝΠΕΓΔΔΕ: Αναγκαία η απόκτηση ειδικών γνώσεων και δεξιοτήτων για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΓΝΞΕΓΛΑΓ: Η γνώση ξένων γλωσσών και κυρίως της αγγλικής ΓΝΞΕΓΛΑΓ: Η γνώση ξένων γλωσσών και κυρίως της αγγλικής ΕΛΠΡΟΔΙΑ: Η έλλειψη προκαταλήψεων απέναντι στο διαφορετικό ΙΚΚΑΜΑΔΙ: Η ικανότητα καλλιέργειας στους μαθητές της αποδοχής της διαφορετικότητας
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΣΤΑΥΕΖΠΠΕ: Σταδιακή αύξηση της ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας
19.Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΦΠΠΡΕΔΠΕ: Φιλότιμες προσπάθειες των εκπαιδευτικών για την διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας ΜΒΙΕΔΠΕΤ: Μικρός ο βαθμός ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας ΕΙΔΠΠΕΑΓ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας η έλλειψη των απαραίτητων γνώσεων
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΑΣΔΓΚΕΔΦ: Η αξιοποίηση στοιχείων από τη γλώσσα και κουλτούρα καταγωγής ενισχυτική για το ξεπέρασμα δυσκολιών φοίτησης ΒΟΔΙΜΞΔΦ: Βοηθητικός ο διάλογος με τους μαθητές για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΤΑΔΑΕΙΗΜ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της εικόνας, των ήχων και της μουσικής ΤΡΑΠΔΕΞΔ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η εξατομικευμένη διδασκαλία
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22.Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΞΕΜΤΑΔΠ: Η εξειδικευμένη επιμόρφωση μοναδικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΑΝΠΠΡΑΔΔ: Ανεπαρκής η προσωπική προσπάθεια του εκπαιδευτικού για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας ΑΝΠΡΕΚΕΠ: Αναγκαία η προθυμία του εκπαιδευτικού για επιμόρφωση
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας ΦΟΕΠΠΕΠ: Φορέας επιμόρφωσης το ΙΕΠ ΟΡΕΠΠΔΙΣ: Οργάνωση επιμορφωτικών προγραμμάτων από τα διαπολιτισμικά σχολεία
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΕΕΖΕΑΠΕ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε ενημερωτικές ζώνες μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ΕΠΕΠΜΔΙΣ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών με παρακολούθηση μαθημάτων στα διαπολιτισμικά σχολεία

2.29. Ατομικός Πίνακας 29

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Άντρας	55-60	32	ΠΕ01	Διδακτορικό	Διευθυντής

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΓΝΗΠΛΟ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων μιας πληθυσμιακής ομάδας ΣΥΓΙΔΟΠΓ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων διαφοροποίησης μιας πληθυσμιακής ομάδας μέσα στο πολιτισμικό γίνεσθαι ΣΥΓΙΟΟΠΓ: Σύνολο γνωρισμάτων και ιδιοτήτων οριοθέτησης μιας πληθυσμιακής ομάδας μέσα στο πληθυσμιακό γίνεσθαι
2.Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΓΠΠΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα ΧΣΓΠΠΕΙΤ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η εθνική και ιστορική συνείδηση ΧΣΓΠΠΠΡ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η πολιτισμική προσφορά ΧΣΓΠΠΘΡΠ: Χαρακτηριστικό στοιχείο γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η θρησκευτική πίστη
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΣΥΙΔΠΠΟ: Σύνολο ιδιοτήτων διαφοροποίησης μεταξύ των πολιτισμών ΑΙΑΝΔΠΠΟ: Η αίσθηση του ανήκειν σε ένα διαφορετικό πολιτισμό
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΦΥΦΕΠΛΕΠ: Φυσιολογικό φαινόμενο η επαφή ανάμεσα στους λαούς την εποχή της παγκοσμιοποίησης ΜΕΣΤΤΕΛΑ: Οι μετακινήσεις για εργασία, σπουδές, τουρισμό, τρόπος επαφής ανάμεσα στους λαούς. ΜΕΣΤΤΑΠΑ: Οι μετακινήσεις για εργασία, σπουδές, τουρισμό, τρόπος αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους πολιτισμούς
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΥΔΑΠΤΕΚΣ: Η ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο ΥΑΝΠΤΕΚΣ: Η ύπαρξη αντίθετων πολιτισμικών ταυτοτήτων σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο ΥΣΜΠΟΔΠΚ: Η ύπαρξη συμπαγών ή μη πληθυσμιακών ομάδων με διαφορετικό πολιτισμό σε μια κοινωνία
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΠΚΠΠΣ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ποικιλία των πολιτισμικών στοιχείων ΧΠΠΚΠΔΠΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η παρουσία πολλών και διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων ΠΡΠΟΔΠΔ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η προσπάθεια κάθε πολιτισμικής ομάδας για τη διατήρηση της ιδιαιτερότητάς της ΧΠΠΕΕΘΠ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η έλλειψη ενιαίας θεώρησης των πραγμάτων
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΧΑΙΣΓΕΨΠ: Χαρακτηριστικό ιστορικό γνώρισμα του ελληνικού χώρου η πολυπολιτισμικότητα ΠΠΟΚΙΜΑΚ: Πολυπολιτισμική η κοινωνία ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα ΠΑΔΠΠΜΑΚ: Παρουσία ανθρώπων από τελείως διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια στα μεγάλα αστικά κέντρα
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΠΡΣΑΑΛΚΑ: Πρόκληση σειράς αντιδράσεων από την αλλαγή της κανονικότητας ΦΥΓΦΠΔΠΟ: Φυσιολογικό και γενικευμένο το φαινόμενο της παρουσίας διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων σε μια κοινωνία ΑΝΣΥΔΠΠΟ: Αναγκαία η συμβίωση με διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες ΑΝΑΚΣΔΠΟ: Αναγκαία η αναζήτηση κοινών στοιχείων ανάμεσα σε διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες ΑΠΑΠΓΚΕΤ: Απαραίτητη η αποφυγή της γκετοποίησης ΥΠΘΑΝΒΕΚ: Υποχρέωση όλων για την θετική αντιμετώπιση και τη βελτίωση της κατάστασης

9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΒΥΔΕΑΠΠΚ: Βέβαιη η ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΑΥΔΕΑΠΠΤ: Αίτια για την ύπαρξη διαφορετικών εκπαιδευτικών αναγκών η ποικιλία στις πολιτισμικές ταυτότητες των διαφόρων ομάδων ΑΝΕΚΕΓΠΟ: Ανάγκη εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού ΑΕΝΑΔΠΕΚ: Ανάγκη ενσωμάτωσης ανθρώπων διαφορετικών πολιτισμών στην ελληνική κοινωνία
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΔΙΕΚΣΜΕΚ: Η διαπολιτισμική εκπαίδευση σύγχρονης μορφής εκπαίδευση ΣΕΕΕΙΑΑΛ: Συνδυασμός εκπαίδευσης εθνοκεντρικού και ευρωπαϊκού χαρακτήρα με τις ιδιαίτερες ανάγκες των άλλων λαών ΕΚΠΡΕΝΣΞ: Έκφραση της προσπάθειας της κοινωνίας για την ενσωμάτωση των ξένων ΔΙΓΓΑΣΧΦ: Διατήρηση της γλώσσας και της πολιτισμού των άλλων λαών και ταυτόχρονα σεβασμός της χώρας φιλοξενίας ΕΚΣΤΑΡΑΚ: Εκπαίδευση με στόχο την άρση των ακροτήτων
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΑΑΛΜΑΣΧ: Παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο ΣΥΠΙΑΦΜΣΧ: Σύντομη παρουσία Αφγανών μαθητών στο σχολείο ΠΚΜΣΔΒΕΓ: Παρουσία Κινέζου μαθητή στο σχολείο με δυσκολίες στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ΠΑΑΛΜΠΕΝ: Παρουσία Αλβανών μαθητών στο σχολείο, πλήρως ενσωματωμένων ΠΑΜΑΡΓΛΕ: Παρουσία μαθητών από Ρωσία και Γεωργία, λιγότερων ενσωματωμένων
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΑΙΣΧΟΙΟΜ: Αίσθηση της σχολικής κοινότητας ως μιας οικογένειας για όλα τα μέλη της ΣΥΑΕΚΑΑΜ: Συνειδητοποίηση της ανάγκης για ενσωμάτωση και κοινωνικοποίηση των αλλοδαπών μαθητών ΧΠΔΕΓΠΑΜ: Αίσθημα χαράς και υπερηφάνειας για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας - πολιτισμού στους αλλοδαπούς
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΕΚΤΠΔΕΕΩ: Ένταξη σε κανονικές τάξεις με παράλληλη διδασκαλία της ελληνικής σε επιπλέον ώρες ΑΕΩΔΓΕΕΕ: Απαραίτητες οι επιπλέον ώρες διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας για την ενσωμάτωση των νεοφερμένων μαθητών στην ελληνική εκπαίδευση ΣΦΚΤΕΔΤΥ: Συνδυασμός φοίτησης σε κανονικές τάξεις και ενισχυτικής διδασκαλίας σε τάξεις υποδοχής
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΚΠΑΜΩΡΠΡ: Κανονική παρακολούθηση από τους αλλοδαπούς μαθητές του ωρολογίου προγράμματος ΘΕΖΑΔΓΑΜ: Θέσπιση ζωνών απογευματινής διδασκαλίας της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών ΠΣΔΙΣΥΠΡ: Πολύ σημαντική η διατήρηση της σύνδεσης των παιδιών με τις ρίζες τους ΑΣΥΠΔΣΡΜ: Απαραίτητη η συμβολή της πολιτείας και της κοινωνίας στη διατήρηση της σύνδεσης με τις ρίζες των μαθητών ΔΙΓΚΑΜΠΡ: Η διδασκαλία της γλώσσας καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών προαιρετική ΕΝΑΜΠΔΓ: Ενθάρρυνση των αλλοδαπών μαθητών για την παρακολούθηση των μαθημάτων της γλώσσας τους
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΣΗΡΕΔΙΕ: Ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση ΚΟΡΟΕΚΔΙ: Κομβικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση ΥΕΦΚΠΕΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η φροντίδα για την καλύτερη και πληρέστερη ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο ΥΕΧΕΕΔΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η χρήση των κατάλληλων εκπαιδευτικών εργαλείων για τη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών ΥΠΕΚΕΟΜΑ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η καλή επικοινωνία του με όλους τους μαθητές ΥΕΦΜΕΣΑΜ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η φροντίδα για την μη εγκατάλειψη του σχολείου από τους αλλοδαπούς μαθητές
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες	ΑΝΕΠΚΑΔΕ: Ανεπαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΑΠΣΕΝΕΠΕ: Απαραίτητη η συνεχής ενημέρωση και επιμόρφωση των

της εκπαίδευσης	διαπολιτισμικής	εκπαιδευτικών ΑΠΕΥΕΝΦΕ: Απαραίτητη η ευαισθητοποίηση και η ενεργοποίηση του φιλότιμου του εκπαιδευτικού και της εκπαιδευτικής κοινότητας ΑΠΠΠΕΚΕΡ: Απαραίτητη η πίστη του εκπαιδευτικού στο έργο του
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της	διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΕΚΣΔΙΚΘ: Η ικανότητα εκπόνησης εκπαιδευτικών σεναρίων με διαφορετική και κατάλληλη θεματολογία ΙΚΑΞΝΤΠΛ: Η ικανότητα αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών και της πληροφορικής ΙΚΑΕΠΟΠΑ: Η ικανότητα επικοινωνίας με τα παιδιά ΜΕΜΗΓΝΜΑ: Η μεταδοτικότητα μηνυμάτων και γνώσεων στους μαθητές ΕΝΣΑΝΑΜΑ: Η ενσυναίσθηση στις ανάγκες των μαθητών ΙΚΠΑΕΞΝΤ: Η ικανότητα παρακολούθησης των εξελίξεων στο χώρο των νέων τεχνολογιών ΓΝΞΕΓΛΑΓ: Η γνώση ξένων γλωσσών και κυρίως της αγγλικής ΣΗΔΕΠΡΕΑ: Σημαντική δεξιότητα η προσαρμογή των εκπαιδευτικών στις αλλαγές
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας		
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας		ΜΕΥΣΕΣΠΕ: Μεγαλύτερη η ευαισθητοποίηση των σημερινών εκπαιδευτικών σε σύγκριση με τους παλαιότερους ΣΗΑΝΕΕΕΧ: Σημαντική η ανταπόκριση των εκπαιδευτικών στις εξελίξεις στον εκπαιδευτικό χώρο ΜΕΥΕΖΗΠΟ: Μεγάλη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμού ΜΕΥΕΖΗΕΔ: Μεγάλη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα ετερότητας και διαφορετικότητας ΣΥΕΔΙΑΝΠ: Συνειδητοποίηση από τους εκπαιδευτικούς των διαφοροποιημένων αναγκών των παιδιών σήμερα ΣΥΕΔΙΑΛΚ: Συνειδητοποίηση από τους εκπαιδευτικούς των διαρκών αλλαγών στις κοινωνίες
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας		ΑΙΚΕΚΑΝΔ: Αρκετά ικανοί οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση των νέων δεδομένων ΚΑΟΥΕΜΓΟ: Ύπαρξη καλύτερης και ουσιαστικότερης επαφής με τους μαθητές και τους γονείς τους ΑΠΠΡΑΝΕΝ: Απαραίτητη η προσπάθεια για ανάπτυξη ενσυναίσθησης στις ανάγκες των μαθητών ΑΠΠΡΚΠΡΜ: Απαραίτητη η προσπάθεια για την κατάλληλη προσέγγιση των μαθητών ΑΠΡΣΑΠΡΜ: Απαραίτητη η προσοχή για τη σταδιακή και αποτελεσματική προσέγγιση των μαθητών
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης		ΠΡΜΒΟΞΔΦ: Βοηθητική η προσέγγιση των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΕΕΠΡΜΒΔΦ Βοηθητική η επίδειξη ενδιαφέροντος για την προσωπικότητα των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΓΝΕΝΜΕΝΦ: Η γνώση για τα ενδιαφέροντα των μαθητών ενισχυτική για τη φοίτηση ΕΠΕΝΜΕΕΦ: Η επίδειξη ενδιαφέροντος για τους μαθητές και τις εμπειρίες τους ενισχυτική για τη φοίτηση ΔΠΓΕΥΠΦΜ: Η διοργάνωση γιορτών και εκδηλώσεων υποστηρικτική για τη φοίτηση των μαθητών ΕΝΤΔΥΠΦΜ: Ενθάρρυνση των ταλέντων και των δεξιοτήτων των μαθητών υποστηρικτική για τη φοίτηση των μαθητών ΦΡΣΥΜΥΦΜ: Η φροντίδα για τη συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία υποστηρικτική για τη φοίτηση των μαθητών ΠΑΠΓΚΒΦΜ: Η προσπάθεια για την αποφυγή της περιθωριοποίησης και της γκετοποίησης των μαθητών βοηθητική για τη φοίτηση των μαθητών ΠΡΜΒΦΜΑ: Η προσέγγιση των μαθητών μέσω του αθλητισμού και των αθλητικών ομάδων βοηθητική για τη φοίτηση των μαθητών
		ΔΥΕΜΣΛΑΓ: Δυσκολία επίτευξης μαθησιακών στόχων εξαιτίας της άγνοιας της γλώσσας ΤΡΑΠΔΧΑΚ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η χρήση απλής και κατανοητής γλώσσας ΤΑΔΑΕΠΣ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση των εκφράσεων του προσώπου και της γλώσσας του σώματος ΤΑΠΔΑΝΠΠ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η ανάθεση παρουσίας στους μαθητές της πατρίδας και του πολιτισμού τους ΤΑΔΑΣΤΠΟ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και των πολυμέσων

	ΤΑΔΑΕΙΗΜ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η αξιοποίηση της εικόνας, των ήχων και της μουσικής ΕΝΜΚΕΣΥΜ: Το ενδιαφέρον για τους μαθητές κέντρισμα για τη συμμετοχή τους στο μάθημα
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΠΤΑΝΔΙΔ: Η κάθε τύπου επιμόρφωση βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΣΥΕΥΕΚΕΡ: Η συμμετοχή σε ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματος, Erasmus βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΕΔΙΤΑΔΕΔ: Η επαφή με την κουλτούρα άλλων πολιτισμών βασικός τρόπος απόκτησης δεκτικότητας στο διαφορετικό ΕΕΕΠΤΑΔΔ: Η εκπαίδευση με επιστημονικό τρόπο σε ευρωπαϊκά προγράμματα για θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης βασικός τρόπος ανάπτυξης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων ΕΕΑΧΒΙΕΠ: Η εκμετάλλευση της εμπειρίας των εκπαιδευτικών άλλων χωρών βασικός τρόπος για τη βελτίωση της ικανότητας επικοινωνίας με άλλους πολιτισμούς ΕΚΤΑΙΓΚΠ: Οι εκπαιδευτικές εκδρομές βασικός τρόπος ανάπτυξης της ικανότητας της γνωριμίας και της κατανόησης των άλλων πολιτισμών ΚΔΣΕΤΑΣΠ: Οι κοινές δράσεις με άλλα σχολεία και εκπαιδευτικούς βασικός τρόπος ανάπτυξης της ικανότητας της συνεργασίας και της προσαρμογής
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας ΑΝΕΘΑΜΠ: Αναγκαιότητα η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για θετικά αποτελέσματα στη μόρφωση όλων των παιδιών ΥΠΕΠΡΕΞΕ: Υποχρέωση των εκπαιδευτικών η επιμόρφωση λόγω των ραγδαίων εξελίξεων στο χώρο της εκπαίδευσης ΑΔΑΡΕΚΕΚ: Αδιανόητη η άρνηση του εκπαιδευτικού στην επιμόρφωση ΑΝΠΡΕΚΕΠ: Αναγκαία η προθυμία του εκπαιδευτικού για επιμόρφωση
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΕΣΥΕΞΕΥ: Φορέας επιμόρφωσης οι Συντονιστές Εκπαιδευτικού έργου επιστημονικής ευθύνης ΦΕΓΡΣΥΕΕ: Φορέας επιμόρφωσης τα γραφεία των συντονιστών εκπαιδευτικού έργου ΦΕΠΕΚΕΣ: Φορέας επιμόρφωσης τα ΠΕΚΕΣ ΦΕΣΥΕΕΠΥ: Φορέας επιμόρφωσης οι Συντονιστές εκπαιδευτικού έργου παιδαγωγικής ευθύνης ΦΟΕΠΠΑΝ: Φορέας επιμόρφωσης τα Πανεπιστήμια ΦΕΒΙΕΠΕΠ: Φορέας επιμόρφωσης τα βιοτεχνικά και επαγγελματικά επιμελητήρια ΦΕΠΙΑΠΕΠ: Φορέας επιμόρφωσης ιδιωτικοί παράγοντες και επιχειρήσεις
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΜΟΕΠΣΕΜ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσω σεμιναρίων ΜΟΕΠΜΕΠΡ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών με την παρακολούθηση μετεκπαιδευτικών προγραμμάτων ΜΕΕΖΕΑΠΕ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε ενημερωτικές ζώνες μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

2.30. Ατομικός Πίνακας 30

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	40-45	10	ΠΕ78	Μεταπτυχιακό	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΥΠΣΣΕΓΑ: Το σύνολο των προσδιοριστικών στοιχείων σύνθεσης του εγώ, για το άτομο
2. Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής	ΧΣΤΓΠΠΓΛ: Χαρακτηριστικό στοιχείο - γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η γλώσσα

ταυτότητας	ΧΣΓΠΤΗΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας τα ήθη και τα έθιμα ΧΣΓΠΤΑΠΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας οι παραδόσεις
3.Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ετερότητας	ΙΠΚΤΑΟΙΠ: Η ιδιαίτερη πολιτισμική και κοινωνική ταυτότητα ενός ανθρώπου ή μιας ομάδας μέσα στην ίδια περιοχή
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΒΕΠΤΑΧΡΔ: Ο βαθμός επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού ανάλογος του χρόνου επαφής με το διαφορετικό πολιτισμό ΓΠΡΛΤΕΠΤ: Η γνωριμία με τις πρακτικές των άλλων λαών τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5.Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΕΔΠΑΔΚ: Συνύπαρξη πολλών εθνικοτήτων, διαφορετικών πολιτισμών, ανθρώπων από διαφορετικές κουλτούρες
6.Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΠΑΝΕΚ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανεκτικότητα ΧΠΚΑΣΔΠΟ: Χαρακτηριστικό στοιχείο των πολυπολιτισμικών κοινωνιών οι αντιθέσεις και οι συγκρούσεις ανάμεσα στις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες ΧΠΠΚΑΡΣΥ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η αρμονική συμβίωση
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΣΧΠΠΚΚΖΕ: Σχετικά πολυπολιτισμική η κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού ΜΕΠΔΠΠΚΖ: Μη έντονη παρουσία ανθρώπων από τελείως διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια στην κοινωνία ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΑΝΑΚΖΕΕΔ: Ανάγκη για άνοιγμα της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού στο διαφορετικό
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΑΥΠΑΝΠΔΠ: Ανάγκη υποστήριξης και ανάδειξης πολλών διαφορετικών πολιτισμών ΑΕΠΔΡΑΠΟ: Ανάγκη πολιτιστικών δραστηριοτήτων άλλων λαών πέραν του ελληνικού
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10.Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΕΚΠΠΤΕΚΕ: Εκπαίδευση σε περισσότερες από μία γλώσσες και ταυτόχρονη εκμάθηση της ελληνικής ΕΑΕΣΠΑΔΠ: Ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα με παράλληλη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού τους ΣΑΠΣΑΜΔΠ: Ανάπτυξη συνεργασίας και ανταλλαγή πολιτισμικών στοιχείων ανάμεσα σε μαθητές με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες μέσω πρότζεκτ
11.Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΑΑΛΜΠΕΝ: Παρουσία Αλβανών μαθητών στο σχολείο, πλήρως ενσωματωμένων
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΔΕΔΛΑΕΣΠΠ: Δυσάρεστη εμπειρία η διδασκαλία αλλοδαπών μαθητών λόγω της αδυναμίας του εκπαιδευτικού συστήματος για τη γλωσσική τους προετοιμασία
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΓΓΑΠΟΕΚΤ: Η γνώση της γλώσσας απαραίτητη προϋπόθεση για την ουσιαστική ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στις κανονικές τάξεις
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΕΔΓΠΠΕΔΕ: Εξασφάλιση της διδασκαλίας γλώσσας και πολιτισμού καταγωγής από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παρόμοια με αυτή για τους έλληνες μαθητές στο εξωτερικό
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15.Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της	ΚΟΡΟΕΚΔΙ: Κομβικός ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη διαπολιτισμική εκπαίδευση

διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΥΠΕΑΔΙΕ: Αναγκαία η ύπαρξη προσωπικής ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΙΕΚΣΔΙΚΘ: Η ικανότητα εκπόνησης εκπαιδευτικών σεναρίων με διαφορετική και κατάλληλη θεματολογία ΕΛΠΡΟΔΙΑ: Η έλλειψη προκαταλήψεων απέναντι στο διαφορετικό ΔΙΑΝΑΠΔΙ: Η διαλλακτικότητα και η ανεκτικότητα απέναντι στο διαφορετικό
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΑΡΕΥΕΖΠΕ: Αρκετή η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΕΙΔΠΕΕΑΓ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας η έλλειψη των απαραίτητων γνώσεων
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΕΙΔΠΕΕΑΓ: Εμπόδιο για την ικανοποιητική διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας η έλλειψη των απαραίτητων γνώσεων ΕΝΟΕΕΜΕΦ: Η ένταξη σε ομάδες εργασίες με Έλληνες μαθητές τρόπος ενισχυτική για τη φοίτηση
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΤΑΠΔΑΝΠΠ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η ανάθεση παρουσίασης στους μαθητές της πατρίδας και του πολιτισμού τους ΤΡΑΠΟΜΔΙ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΔΙΤΑΔΕΔ: Η επαφή με την κουλτούρα άλλων πολιτισμών βασικός τρόπος απόκτησης δεκτικότητας στο διαφορετικό
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΟΕΠΤΥΠΑ: Φορέας επιμόρφωσης το Υπουργείο Παιδείας
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΕΠΕΠΜΔΙΣ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών με παρακολούθηση μαθημάτων στα διαπολιτισμικά σχολεία

2.31. Ατομικός Πίνακας 31

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Αντρας	45-50	20	ΠΕ20	Μεταπτυχιακό	Όχι

Κατηγορίες	Κωδικοί – Λειτουργικοί ορισμοί
1^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός των εννοιών της πολιτισμικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ετερότητας	
1. Ορισμός της έννοιας της πολιτισμικής ταυτότητας	ΣΧΠΟΚΠΚΔ: Σύνολο χαρακτηριστικών ενός ατόμου προερχομένων από την οικογένεια, το κοινωνικό περιβάλλον, την περιοχή καταγωγής και διαβίωσης ΤΡΑΝΑΑΝΘ: Τρόπος ανατροφής ενός ανθρώπου
2. Χαρακτηριστικά στοιχεία – γνωρίσματα της πολιτισμικής ταυτότητας	ΧΣΓΠΤΗΘ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας τα ήθη και τα έθιμα ΧΑΣΓΠΤΚΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητας η καταγωγή ΧΣΓΠΤΑΝΑ: Χαρακτηριστικό στοιχείο – γνώρισμα της πολιτισμικής ταυτότητα η ανατροφή
3. Ορισμός της έννοιας της	ΣΥΙΔΔΠΠΤ: Σύνολο ιδιοτήτων διαφοροποίησης μεταξύ των πολιτισμικών

πολιτισμικής ετερότητας	ταυτοτήτων ΑΠΥΠΑΠΤ: Αποδοχή της ύπαρξης πολλών και διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων
4. Απόψεις για τον επηρεασμό των πολιτισμικών ταυτοτήτων των λαών από τις μεταξύ τους επαφές	ΒΕΠΠΕΑΠ: Βέβαιος ο επηρεασμός ενός πολιτισμού από την επαφή του με άλλους πολιτισμούς ΒΕΠΤΑΕΕΔ: Ο βαθμός επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας ενός λαού ανάλογος της έντασης της επαφής με το διαφορετικό πολιτισμό ΑΠΦΟΤΕΠΤ: Η ανταλλαγή πολιτισμικού φορτίου ανάμεσα στους λαούς τρόπος επηρεασμού της πολιτισμικής ταυτότητας
2^{ος} θεματικός άξονας: Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	
5. Ορισμός της έννοιας της πολυπολιτισμικότητας	ΣΥΑΔΠΤΙΧ: Η συνύπαρξη ανθρώπων διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας στον ίδιο χώρο ΑΝΔΠΤΣΕ: Η αναγκαία διασταύρωση πολιτισμικών ταυτοτήτων στη σύγχρονη εποχή
6. Χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΧΑΠΠΚΠΛΟ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών ο πλουραλισμός ΧΑΠΠΑΝΕΚ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών κοινωνιών η ανεκτικότητα ΧΠΠΑΑΑΑΚ: Χαρακτηριστικό των πολυπολιτισμικών χαρακτηριστικών η αναγνώριση και η αποδοχή της αξίας του ανθρώπου καθευτής
7. Η πολυπολιτισμικότητα ως χαρακτηριστικό της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού	ΣΤΜΕΚΕΠΟ: Σταδιακή μετατροπή της κοινωνίας ζωής και εργασίας του εκπαιδευτικού σε πολυπολιτισμική
8. Απόψεις και αισθήματα για τη ζωή σε πολυπολιτισμική κοινωνία	ΝΓΠΕΖΠΠΚ: Οι νεότερες γενιές περισσότερο εξοικειωμένες με τη ζωή σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες ΔΥΠΡΑΜΗΠ: Δυσκολία προσαρμογής των ανθρώπων μεγαλύτερης ηλικίας σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες
9. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των πολυπολιτισμικών κοινωνιών	ΚΟΕΑΑΑΠΤ: Κοινές οι εκπαιδευτικές ανάγκες όλων των ανθρώπων ανεξάρτητα από την πολιτισμική τους ταυτότητα ΑΥΠΑΛΞΔΕ: Ανάγκη υποστήριξης των αλλοδαπών για το ξεπέραςμα των δυσκολιών στην εκπαίδευσή τους
3^{ος} θεματικός άξονας: Εννοιολογικός προσδιορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	
10. Προσδιορισμός της έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΑΔΠΡΕΔΙΕ: Αδυναμία προσδιορισμού της ακριβούς έννοιας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ΔΙΕΜΔΕΜΠ: Η διαπολιτισμική εκπαίδευση μέσω διευκόλυνσης της επικοινωνίας μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών
11. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα	ΠΕΜΔΜΑΠΠ: Περιορισμένη εμπειρία του εκπαιδευτικού στη διδασκαλία μαθητών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα
12. Σκέψεις και συναισθήματα των εκπαιδευτικών για την παρουσία μαθητών ποικίλων πολιτισμικών ταυτοτήτων στα σχολεία	ΑΦΠΜΔΠΠΣ: Απλή και φυσική η παρουσία μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στο σχολείο ΣΜΔΠΑΜΚΟ: Αποδοχή των μαθητών από άλλα πολιτισμικά περιβάλλοντα από τη μαθητική κοινότητα
13. Απόψεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη των μαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα στις σχολικές τάξεις	ΚΡΕΚΤΙΑΜ: Κριτήριο για την ένταξη των μαθητών στην κατάλληλη τάξη η ικανότητα ανταπόκρισης στα μαθήματα της τάξης
14. Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού καταγωγής σε αλλοδαπούς μαθητές	ΕΔΓΠΠΕΔΕ: Εξασφάλιση της διδασκαλίας γλώσσας και πολιτισμού καταγωγής από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παρόμοια με αυτή για τους έλληνες μαθητές στο εξωτερικό
4^{ος} θεματικός άξονας: Σκιαγράφηση του προφίλ του εκπαιδευτικού που διαθέτει διαπολιτισμική ικανότητα	
15. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΥΥΚΜΑΠΓΚ: Υποχρέωση του εκπαιδευτικού η υποστήριξη κάθε μαθητή ανεξαρτήτως προέλευσης για την απόκτηση γνώσης και καλλιέργειας
16. Αποτύπωση της επάρκειας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής	ΑΝΕΠΚΑΔΕ: Ανεπαρκής η επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για τις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

εκπαίδευσης	
17. Οι απαραίτητες δεξιότητες των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	ΜΕΜΗΓΝΜΑ: Η μεταδοτικότητα μηνυμάτων και γνώσεων στους μαθητές ΕΛΡΑΕΘΑΝ: Η έλλειψη ρατσιστικών και εθνικιστικών αντιλήψεων ΙΚΙΣΑΝΟΜ: Η ικανότητα ισότιμης αντιμετώπισης όλων των μαθητών
5^{ος} θεματικός άξονας: Οι εκτιμήσεις των εκπαιδευτικών για το βαθμό της διαπολιτισμικής τους ικανότητας	
18. Αποτύπωση του βαθμού ευαισθησίας των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας	ΠΕΕΥΕΖΠΕ: Περιορισμένη η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας ΑΕΕΥΣΠΕΑ: Αίτιο για την έλλειψη ευαισθητοποίησης τα στερεότυπα, οι προκαταλήψεις και οι εθνικιστικές αντιλήψεις ΑΡΚΕΚΘΠΟ: Αρνητικοί κάποιοι εκπαιδευτικοί σε θέματα πολυπολιτισμικότητας
19. Αποτύπωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας	ΑΝΕΚΔΠΟΕ: Ανεπαρκείς οι εκπαιδευτικοί στη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας
20. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης	ΠΡΜΒΟΞΔΦ: Βοηθητική η προσέγγιση των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΕΕΠΡΜΒΔΦ Βοηθητική η επίδειξη ενδιαφέροντος για την προσωπικότητα των μαθητών για το ξεπέρασμα των δυσκολιών φοίτησης ΠΑΠΓΚΒΦΜ: Η προσπάθεια για την αποφυγή της περιθωριοποίησης και της γκετοποίησης των μαθητών βοηθητική για τη φοίτηση των μαθητών ΕΝΟΕΕΜΕΦ: Η ένταξη σε ομάδες εργασίες με Έλληνες μαθητές τρόπος ενισχυτική για τη φοίτηση
21. Τρόποι ενίσχυσης των μαθητών για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων	ΜΧΡΠΤΔΜΑ: Μη χρήση ιδιαίτερων τρόπων διδασκαλίας για τα παιδιά από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα ΤΡΑΔΠΠΒΔ: Τρόπος αποτελεσματικής διδασκαλίας η παροχή πρόσθετης βοήθειας στους μαθητές την ώρα του διαλείμματος
6^{ος} θεματικός άξονας: Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ικανότητας	
22. Τρόποι καλλιέργειας διαπολιτισμικών δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς	ΕΠΘΨΥΤΑΔ: Η επιμόρφωση σε θέματα ψυχολογίας τρόπος απόκτησης διαπολιτισμικών δεξιοτήτων
23. Αποτύπωση των αναγκών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας	ΑΝΕΠΕΑΔΙ: Αναγκαιότητα των καιρών η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την απόκτηση διαπολιτισμικής ικανότητας
24. Φορείς επιμόρφωσης	ΦΕΣΥΕΞΕΥ: Φορέας επιμόρφωσης οι Συντονιστές Εκπαιδευτικού έργου επιστημονικής ευθύνης ΦΕΓΡΣΥΕΕ: Φορέας επιμόρφωσης τα γραφεία των συντονιστών εκπαιδευτικού έργου ΕΨΔΨΠΑΜ: Επιμόρφωση από ψυχολόγους για την διαχείριση των ψυχολογικών προβλημάτων των αλλοδαπών μαθητών
25. Μορφές επιμόρφωσης	ΕΠΕΚΒΙΕΡ: Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με βιωματικά εργαστήρια

Παράρτημα III

3. Παράθεση δείγματος από τις συνεντεύξεις

3.1. Δείγμα 1^ο

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Άντρας	40-45	17	ΠΕ 20	Όχι	Όχι

1. Τι σημαίνει για σας ο όρος πολιτισμική ταυτότητα;

Πολιτισμική ταυτότητα είναι τα κοινωνικά χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν ένα άτομο. Προέρχονται από την οικογένειά του, το κοινωνικό του περιβάλλον και την περιοχή στην οποία ζει ή μεγάλωσε. Είναι ο τρόπος που έχει ανατραφεί ένας άνθρωπος.

2. Πώς θα ορίζατε την έννοια της πολιτισμικής ετερότητας;

Πολιτισμική ετερότητα είναι μια απλή έννοια που σημαίνει ότι ο κάθε άνθρωπος έχει μια πολιτισμική και κοινωνική ταυτότητα και σε μια ομάδα ατόμων ακόμα και να βρίσκονται στην ίδια περιοχή υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους.

3. Επηρεάζεται, κατά τη γνώμη σας, η πολιτισμική ταυτότητα ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς και, αν ναι, με ποιους τρόπους;

Εξ ορισμού η πολιτισμική ταυτότητα δημιουργείται μέσω των κοινωνικών επαφών οπότε οποιαδήποτε αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους ή κοινωνικές ομάδες μεταβάλλει τα ήθη και τα έθιμά μας. Το πιο απλό παράδειγμα είναι η αφομοίωση εθίμων άλλων περιοχών και μπορούμε να φτάσουμε ως την αλλαγή του τρόπου σκέψης μας για ζητήματα όπως η ελευθερία της έκφρασης οι κοινωνική χειραφέτηση και τα περιβαλλοντικά ζητήματα.

4. Τι σημαίνει για σας ο όρος πολυπολιτισμικότητα;

Δε ξέρω αν ως όρος έχει καμιά διαφορά από την πολιτισμική ετερότητα, για μένα σημαίνει το ίδιο.

5. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, τα χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών;

Όλες οι κοινωνίες στην εποχή μας είναι πολυπολιτισμικές εκτός από κάποιες πολύ απομονωμένες περιοχές. Το ζήτημα για μένα δεν είναι τα χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών, για μένα είναι κάτι που το βλέπουμε καθημερινά.

6. *Θεωρείτε ότι η κοινωνία στην οποία ζείτε και εργάζεστε είναι μια πολυπολιτισμική κοινωνία; Αν ναι, πώς αισθάνεστε γι' αυτό;*

Ναι, η κοινωνία που ζω είναι πολυπολιτισμική, έχω μεγαλώσει απλά μέσα σε μια πόλη που ζουν διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, γεννημένοι σε διάφορες χώρες, αναθρεμμένοι με διαφορετικές θρησκείες και ειλικρινά δε βλέπω κανένα λόγο να συζητάμε αν αυτό είναι κάτι ιδιαίτερο, για μένα είναι πολύ φυσικό.

7. *Θεωρείτε ότι οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες έχουν διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες και, αν ναι, θα μπορούσατε να αναφέρετε κάποιες από αυτές;*

Και σε αυτή την ερώτηση θα απαντήσω με το ίδιο σκεπτικό. Το ζήτημα δεν είναι αν έχουμε ειδική εκπαίδευση σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες αλλά αν το κράτος μας έχει εντάξει στην εκπαίδευση οποιαδήποτε πολιτισμική ή κοινωνική χροιά. Το πρώτο που μπορώ να σκεφτώ είναι η διδασκαλία άλλων γλωσσών πέρα από Ελληνικά, Αγγλικά, Γερμανικά που διδάσκονται παντού και το δεύτερο και εξίσου απλό είναι η ενσωμάτωση εορτών πέρα από τις επίσημες του ελληνικού κράτους οι οποίες αντιστοιχούν σε μαθητές άλλων χωρών.

8. *Θα μπορούσατε να μας περιγράψετε πώς αντιλαμβάνεστε την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;*

Δε γνωρίζω ακριβώς την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αλλά θεωρώ ότι το εκπαιδευτικό μας σύστημα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι φτωχό ακόμα και για τη πολιτισμική εκπαίδευση του γηγενούς πληθυσμού και θα ήταν σωστό να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για τη εμπάθυνση τις ταυτότητας και το σεβασμό της διαφοροποίησης κάθε ατόμου μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα.

9. *Στο σχολείο που εργάζεστε φοιτούν μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα; και αν ναι πώς αισθάνεστε γι' αυτό;*

Ναι στο σχολείο μας υπάρχουν μαθητές διαφόρων πολιτισμικών ομάδων και το θεωρώ πολύ απλό και φυσικό να υπάρχει. Να σημειώσω εδώ ότι τα παιδιά δεν ενοχλούνται ή αποξενώνουν κάποιον επειδή ανήκει σε άλλη κοινωνική ομάδα. Μπορεί πολλές φορές να βλέπουμε ότι η κάθε παρέα στο σχολείο έχει κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά αλλά αυτό απορρέει από το γεγονός ότι

κάθε άνθρωπος πλησιάζει περισσότερο σε κάποιον που έχουν τον ίδιο τρόπο σκέψης και ταιριάζουν σε περισσότερα πράγματα. Όπως ας πούμε οι μαθητές τις τρίτης Λυκείου γενικά δε κάνουν παρέα με μαθητές της πρώτης Λυκείου έτσι και κάποια παιδιά μια κοινωνικής ομάδας γενικά δε κάνουν παρέα συνεχώς με παιδιά κάποιας άλλης ομάδας.

10. Κατά τη γνώμη σας, οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα θα πρέπει να εντάσσονται στις κανονικές τάξεις ή θα πρέπει να εντάσσονται σε διαφορετικές τάξεις; Για ποιους λόγους;

Στις κανονικές τάξεις εκτός από κάποιες ώρες που έχουν κάποια ιδιαίτερα μαθήματα. Δε ξέρω από πού πηγάζει αυτή η ερώτηση. Δεν υπάρχει κανένας γονέας ή παιδί ή καθηγητής που θα ήθελε κάποια παιδιά να βρίσκονται σε διαφορετική τάξη λόγω κοινωνικών ή πολιτισμικών κριτηρίων. Ακόμα και γονείς που έχουν παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες δε θέλουν τα παιδιά τους να φοιτούν σε ιδιαίτερα τμήματα. Η ερώτηση αυτή μου θυμίζει το δίλημμα της δεκαετίας του 60 αν πρέπει να έχουμε σχολεία αρένων και θηλέων.

11. Θα πρέπει, κατά τη γνώμη σας οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να διδάσκονται, εκτός από τα ελληνικά, τη γλώσσα τους και ό,τι έχει να κάνει με τον πολιτισμό τους; Θα θέλατε να αιτιολογήσετε την άποψή σας;

Φυσικά οι μαθητές από άλλη χώρα θα ήταν καλό να διδάσκονται και τη γλώσσα τους όπως διδάσκονται τα ελληνικά σε ιδιαίτερα τμήματα.

12. Ποιος, θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος που έχουν οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

Δε ξέρω αν οι εκπαιδευτικοί της δευτεροβάθμιας μπορούν να έχουν ρόλο στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Σίγουρα ο ρόλος του δασκάλου στο δημοτικό είναι πολύ περισσότερο κρίσιμος για την αποδοχή της διαφορετικότητας από τα παιδιά. Το παιδί από το νηπιαγωγείο ακόμα μπαίνει σε ένα κόσμο πολυπολιτισμικό και θεωρώ ότι γενικά δε δημιουργούνται ιδιαίτερα προβλήματα. Σίγουρα μπορούμε να πούμε ότι σε μικρά χωριά ή μικρά σχολεία που τα παιδιά ανήκουν λίγο-πολύ σε μία κοινωνική ομάδα βλέπουμε διαφορές στο τρόπο σκέψης τους και προστριβές όταν έρχονται σε ένα μεγάλο Γυμνάσιο ή Λύκειο που φοιτούν μαθητές από διάφορες πολιτισμικές ομάδες.

13. Είναι αρκετό, κατά τη γνώμη σας οι εκπαιδευτικοί να είναι επιστημονικά και παιδαγωγικά καταρτισμένοι για να επιτελέσουν ικανοποιητικά το ρόλο αυτό;

Δε γνωρίζω

14. Ποιες δεξιότητες πρέπει, κατά τη γνώμη σας να διαθέτουν σήμερα οι εκπαιδευτικοί, για να ανταποκριθούν στις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

Οι εκπαιδευτικοί σήμερα έχουν ως πρώτιστο μέλημα να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των μαθητών. Προσπαθούν να ενθαρρύνουν τους μαθητές να λύνουν προβλήματα, να συζητούν για τη διαφορετικότητα, να αποδέχονται ή να κριτικάρουν πρακτικές και απόψεις.

15. Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ευαισθητοποιημένοι απέναντι σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας;

Φυσικά η ερώτηση σχεδόν με προσβάλλει. Είναι σα να με ρωτάτε αν οι εκπαιδευτικοί είναι ευαισθητοποιημένοι απέναντι σε ζητήματα ισότητας των φύλων.

16. Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ικανοί να διαχειριστούν την πολιτισμική ετερότητα και σε ποιο βαθμό;

Εννοείται πως είναι ικανοί να αντιμετωπίσουν όλους του μαθητές ισάξια, να σεβαστούν τη ταυτότητά τους και να προσπαθήσουν, αν έχουν φυσικά το χρόνο για εξατομικευμένη διδασκαλία, για την επίτευξη της μέγιστης δυνατής παροχής ίσων ευκαιριών αλλά και κοινωνικής αποδοχής

17. Με ποιους τρόπους προσπαθείτε να βοηθήσετε τους μαθητές που προέρχονται από άλλα περιβάλλοντα να ξεπεράσουν τις δυσκολίες της φοίτησης στο σχολείο σας;

Αντιμετωπίζοντας τους ως μαθητές και όχι ως άτομα προερχόμενα από άλλη κοινωνική ομάδα. Η βοήθεια που δίνουμε στο κάθε μαθητή για τη φοίτησή του είναι εξατομικευμένη και αναφέρεται στο εκάστοτε πρόβλημα, είτε είναι οικονομικό είτε οικογενειακό είτε κοινωνικό. Το μεγαλύτερο πρόβλημα για μας είναι όταν υπάρχει ζήτημα γλώσσας. Αν υπάρχει μαθητής που δε μιλάει ούτε ελληνικά, ούτε αγγλικά.

18. Θα θέλατε να μου περιγράψετε τους τρόπους που χρησιμοποιείτε για να διδάξετε αποτελεσματικά τους μαθητές που δεν ανήκουν στην ίδια πολιτισμική ομάδα με εσάς;

Εγώ πιστεύω ότι η γνώση χτίζεται σταδιακά πάνω στα βιώματα μας, Προσπαθώ σε κάθε διδασκαλία να ενσωματώσω παραδείγματα από τη κοινωνική ζωή και εξατομικευμένα για κάθε κοινωνική ομάδα. Στον αντίποδα χρησιμοποιώ ομαδικές εργασίες και καταρτίζω ανομοιογενείς ομάδες για να δω πως συνεργάζονται τα παιδιά μεταξύ τους. Πολλές φορές ασχολούμαστε με κοινωνικά θέματα με τη μορφή έρευνας και παρουσιάσεων και προσπαθώ να κατευθύνω τη θεματολογία σε θέματα που προάγουν μια πολυπολιτισμική πραγματικότητα.

19. Με ποιους τρόπους, θα λέγατε, ότι μπορεί κάποιος να καλλιεργήσει διαπολιτισμικές δεξιότητες;

Δε ξέρω τι είναι οι διαπολιτισμικές δεξιότητες

20. Πιστεύετε ότι υπάρχει ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ώστε να αποκτήσουν διαπολιτισμική ικανότητα;

Όχι δε βλέπω την ανάγκη επιμόρφωσης. Είναι σα να με ρωτάτε αν οι εκπαιδευτικοί αγαπάνε τα παιδιά ή πρέπει να επιμορφωθούν. Δε βλέπω το λόγο για τέτοια επιμόρφωση.

21. Αν ναι, ποια μορφή θα έπρεπε να έχει η επιμόρφωση και ποιοι φορείς θα ήταν κατάλληλοι να την αναλάβουν;

22. Θα θέλατε να συμπληρώσετε κάτι;

Θέλω να συμπληρώσω ότι το ζήτημα της αποδοχής διαφορετικών κοινωνικών ομάδων και πολιτισμών είναι θέμα του νηπιαγωγείου και του δημοτικού. Είναι στάση ζωής που θα ήταν καλό να δημιουργηθεί στα παιδιά. Είμαι κάθετα αντίθετος με τα μαθήματα γραφής και ανάγνωσης στο νηπιαγωγείο που τα θεωρώ τελείως άσκοπα. Αλλά το μεγάλο πρόβλημα για μένα είναι ότι στερούν το χρόνο των εκπαιδευτικών από ζητήματα κοινωνικής και πολιτισμικής ένταξης των παιδιών σε ετερόκλητες ομάδες.

3.2. Δείγμα 2^ο

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Άντρας	60-65	23	ΠΕ80	Μεταπτυχιακό	Όχι

1. Τι σημαίνει για σας ο όρος πολιτισμική ταυτότητα;

Τι σημαίνει ο όρος πολιτισμική ταυτότητα; Το από πού προέρχεται κάποιος, ποιος είναι ο πολιτισμός του, ποιες είναι οι αρχές του. Αυτά.

2. Πώς θα ορίζατε την έννοια της πολιτισμικής ετερότητας;

Πολιτισμική ετερότητα, τι είναι αυτό, πρώτη φορά το ακούω. Ετερότητα; Πρώτη φορά την ακούω αυτή τη λέξη. Η πολυπολιτισμικότητα, κατά κάποιο τρόπο; Πολυπολιτισμικότητα.

3. *Επηρεάζεται, κατά τη γνώμη σας, η πολιτισμική ταυτότητα ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς και, αν ναι, με ποιους τρόπους;*

Επηρεάζεται, φυσικά. Επηρεάζεται. Τα ήθη, τα έθιμα, η συμπεριφορά του, επηρεάζονται. Μακροπρόθεσμα επηρεάζεται.

4. *Τι σημαίνει για σας ο όρος πολυπολιτισμικότητα;*

Είναι το να ζουν πολλοί πολιτισμοί στον ίδιο χώρο, να υπάρχουν πολλοί πολιτισμοί στον ίδιο χώρο, σε μια χώρα.

5. *Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, τα χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών;*

Τα χαρακτηριστικά; Ζούνε άνθρωποι διαφορετικών φυλών, διαφορετικών εθνοτήτων, διαφορετικών πολιτισμών, διαφορετικών τρόπων συμπεριφοράς,

6. *Θεωρείτε ότι η κοινωνία στην οποία ζείτε και εργάζεστε είναι μια πολυπολιτισμική κοινωνία; Αν ναι, πώς αισθάνεστε γι' αυτό;*

Αυτή τη στιγμή δεν είναι αλλά κάποια στιγμή θα γίνει. Δεν μπορώ να κάνω κάτι γι' αυτό. Εντάξει; Πιθανόν όταν θα έρθει η ώρα να το ... πιθανόν να μη θέλω να γίνει αυτό, αλλά αναγκαστικά θα γίνει. Δεν μπορούμε να κάνουμε διαφορετικά.

7. *Θεωρείτε ότι οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες έχουν διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες και, αν ναι, θα μπορούσατε να αναφέρετε κάποιες από αυτές;*

Σίγουρα θα έχουν περισσότερες ανάγκες. Γιατί καταρχήν έχουν διαφορετικές γλώσσες, διαφορετικές συνήθειες, διαφορετικές θρησκείες, έχουν άλλες εκπαιδευτικές ανάγκες, σίγουρα.

8. *Θα μπορούσατε να μας περιγράψετε πώς αντιλαμβάνετε την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;*

Πώς το αντιλαμβάνομαι; Να ... στο σχολείο να έχουμε ανθρώπους με διαφορετικούς πολιτισμούς, αναγκαζόμαστε να προσλάβουμε καθηγητές που θα διδάσκουν τις γλώσσες αυτών των ανθρώπων, να είναι πιο κοντά στα ήθη

και τα έθιμά τους, εντάξει, δύσκολο να τους ενσωματώσουμε στο κανονικό εκπαιδευτικό σύστημα.

9. Στο σχολείο που εργάζεστε φοιτούν μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα; και αν ναι πώς αισθάνεστε γι' αυτό;

Αυτοί που έχουν ενσωματωθεί υπάρχουν σίγουρα, υπάρχουν, ναι στο σχολείο, υπάρχουν. Δε νιώθω κάτι διαφορετικό, νιώθω ότι έχουν ενσωματωθεί αυτοί οι άνθρωποι, προέρχονται κυρίως, είναι αυτοί που έρχονται από την Αλβανία, αλλά αυτοί έχουν ενσωματωθεί. Πέρυσι που είχαμε όμως Αφγανούς ήταν λίγο δύσκολο. Γιατί δεν καταλάβαιναν. Τους είχαν βάλει μέσα στην τάξη, εγώ προσπαθούσα ό,τι αγγλικά να τους πω, ορισμένες έννοιες αλλά δε μπορούσα να κάνω δυο φορές το μάθημα. Πιο καλά ακόμα κι αν ξέρεις δε μπορείς να το κάνεις δυο φορές, να το λες στους μισούς στα ελληνικά, στην πλειοψηφία και δυο μαθητές ... τους έλεγα μερικές βασικές έννοιες, τις έγραφα πάνω στον πίνακα, τώρα ... ό,τι καταλάβαιναν.

10. Κατά τη γνώμη σας, οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα θα πρέπει να εντάσσονται στις κανονικές τάξεις ή θα πρέπει να εντάσσονται σε διαφορετικές τάξεις; Για ποιους λόγους;

Θα πρέπει να εντάσσονται στις κανονικές τάξεις, απλά στη γλώσσα τουλάχιστον πρέπει να τους βοηθήσουμε. Να μπορέσουν να ενσωματωθούν. Αλλιώς είναι μια τρομερή διάκριση να τους έχουμε σε χωριστές τάξεις.

11. Θα πρέπει, κατά τη γνώμη σας οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να διδάσκονται, εκτός από τα ελληνικά, τη γλώσσα τους και ό,τι έχει να κάνει με τον πολιτισμό τους; Θα θέλατε να αιτιολογήσετε την άποψή σας;

Νομίζω ότι δεν πρέπει να τους διδάσκουμε τον πολιτισμό τους, ό,τι μάθανε, μάθανε. Τώρα πρέπει να τους ενσωματώσουμε στη δική μας κοινωνία. Πρέπει να μάθουν τις ίδιες αρχές, πώς ζούμε εδώ, εντάξει, να τις σέβονται κλπ. τι; Θα καθίσουμε δηλαδή, ... στο Αφγανιστάν δε σέβονται τις γυναίκες, εντάξει; Πρέπει να τους πούμε ότι ο πολιτισμός σας είναι αυτός και να μην τον εφαρμόσουμε κι εδώ; Είχα δει μια ταινία που ... ένα πραγματικό γεγονός έδειχνε ... ένας ταξιτζής πατέρας είχε τρεις κόρες και όταν έφτασε στην ηλικία η μεγάλη να παντρευτεί, τον παρακαλούσε να μην παντρευτεί γιατί θα την έδερνε ο σύζυγος αλλά αυτός ήταν τόσο φτωχός που δεν μπορούσε να επιζήσει. Στο τέλος αναγκάστηκε να παντρευτεί, ενώ ήξερε ότι θα τρώει ξύλο. Δε θα πάρουμε τώρα αυτούς που έρχονται από το Αφγανιστάν να τους μάθουμε να κάνουν τα ίδια πράγματα. Εδώ θα τους μάθουμε το δικό μας πολιτισμό. Τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Εννοείται.

12. Ποιος, θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος που έχουν οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

Ο ρόλος είναι πολύ σημαντικός, εντάξει και νομίζω ότι τα παιδιά επηρεάζονται πολύ από τους καθηγητές που μπορούν να διαμορφώσουν και συνθήκες και συμπεριφορές, να τους μάθουν το δικό μας πολιτισμό, για να ενσωματωθούν στην κοινωνία. Αυτό είναι το καλύτερο, για να προχωρήσει η κοινωνία.

13. Είναι αρκετό, κατά τη γνώμη σας οι εκπαιδευτικοί να είναι επιστημονικά και παιδαγωγικά καταρτισμένοι για να επιτελέσουν ικανοποιητικά το ρόλο αυτό; Νομίζω ότι μια εκπαίδευση τη χρειάζονται.

14. Ποιες δεξιότητες πρέπει, κατά τη γνώμη σας να διαθέτουν σήμερα οι εκπαιδευτικοί, για να ανταποκριθούν στις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

Δεν νομίζω ότι είναι πολύ μεγάλες, απλά πρέπει να ξέρεις τον πολιτισμό το δικό τους, να ξέρεις κάποια σημαντικά πράγματα για τους ανθρώπους που έρχονται εκεί.

15. Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ευαισθητοποιημένοι απέναντι σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας;

Νομίζω ότι είναι. Η πλειοψηφία είναι. Δεν είχαμε κανένα πρόβλημα με τα παιδιά που έρχονταν στο σχολείο. Στο ΕΠΑΛ πέρυσι είχαμε 25 – 28 παιδιά τα οποία ήταν ασυνόδευτα και ήταν Αφγανοί. Δεν είχαμε προβλήματα στο σχολείο εκτός από μια διαμάχη μεταξύ τους, Αφγανοί με Αλβανούς, δεν είχαμε κανένα άλλο πρόβλημα.

16. Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ικανοί να διαχειριστούν την πολιτισμική ετερότητα και σε ποιο βαθμό;

Νομίζω ότι μπορούν να τη διαχειριστούν σε σημαντικό βαθμό.

17. Με ποιους τρόπους προσπαθείτε να βοηθήσετε τους μαθητές που προέρχονται από άλλα περιβάλλοντα να ξεπεράσουν τις δυσκολίες της φοίτησης στο σχολείο σας;

Οι δυσκολίες τους είναι πιο πολύ στην εκμάθηση της γλώσσας. Νομίζω πιο εύκολα θα τους ενσωματώσουμε αν καταφέρουν να μάθουν τη γλώσσα. Εντάξει; Γιατί είναι λίγα τα άτομα, οπότε η πλειοψηφία τους επηρεάζει και νομίζω ότι μπορούν να ενσωματωθούν στην κοινωνία που ζούμε. Αυτό είναι το σημαντικό για μένα. Να τους ενσωματώσουμε στην κοινωνία.

18. Θα θέλατε να μου περιγράψετε τους τρόπους που χρησιμοποιείτε για να διδάξετε αποτελεσματικά τους μαθητές που δεν ανήκουν στην ίδια πολιτισμική ομάδα με εσάς;

Αυτό που προσπαθούσα είναι, όταν ξεκινούσα να κάνω το μάθημα, να γράφω στα αγγλικά, όσα αγγλικά ξέραν αυτοί, τον τίτλο του μαθήματος και να τους εξηγώ κάποιες έννοιες. Δεν μπορούσα να τις εξηγήσω όλες γιατί έπρεπε να ξέρω άπταιστα αγγλικά, ό,τι μπορούσα όμως τους εξηγούσα. Εντάξει; Και αναγκαζόταν και παρακολουθούσαν. Είχαν και τα βιβλία τους δίπλα εκεί και έβλεπαν κάποιες εικόνες και μάθαιναν κάποιες λέξεις, παρακολουθούσαν γενικά, δεν είχα παράπονο,

19. Με ποιους τρόπους, θα λέγατε, ότι μπορεί κάποιος να καλλιεργήσει διαπολιτισμικές δεξιότητες;

Με ποιους τρόπους να καλλιεργήσει; Με σεμινάρια.

20. Πιστεύετε ότι υπάρχει ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ώστε να αποκτήσουν διαπολιτισμική ικανότητα;

Μια μικρή επιμόρφωση χρειάζεται. Όχι τρομερή επιμόρφωση.

21. Αν ναι, ποια μορφή θα έπρεπε να έχει η επιμόρφωση και ποιοι φορείς θα ήταν κατάλληλοι να την αναλάβουν;

Το Υπουργείο παιδείας σε συνεργασία με φορείς. Ποιους φορείς δεν ξέρω. Αλλά το Υπουργείο Παιδείας πρέπει να αναλάβει.

22. Θα θέλατε να συμπληρώσετε κάτι;

Ήθελα να πω ότι οι μαθητές στο σχολείο τους αποδέχονταν. Τους αποδέχτηκαν τους μαθητές που ήταν από το Αφγανιστάν. Δεν είχαν κάποιο πρόβλημα. Κάναν και παρέες, φίλους κλπ, προσπάθησαν να τους βοηθήσουν, δεν είχαν τα παιδιά κανένα πρόβλημα. Το μεγαλύτερο πρόβλημα είχαν κάτι ακροδεξιόι που μαζευόταν κάθε φορά έξω από το σχολείο, της Χρυσής Αυγής και κάναν φασαρία, γιατί πίστευαν, δε ξέρω τι πίστευαν. Αλλά γενικά τα παιδιά τους αποδεχόταν.

3.3. Δείγμα 3^ο

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	50-55	27	ΠΕ06	Όχι	Όχι

1. Τι σημαίνει για σας ο όρος πολιτισμική ταυτότητα;

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, ας πούμε, που έχει μια ομάδα, ένας λαός, η γλώσσα, η καταγωγή, κουλτούρα, θρησκεία.

2. Πώς θα ορίζατε την έννοια της πολιτισμικής ετερότητας;

Διαφορετικότητα, δηλαδή άνθρωποι που προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς, κουλτούρες, φυλές, εθνικές ομάδες, όχι εθνικές, εθνοτικές.

3. Επηρεάζεται, κατά τη γνώμη σας, η πολιτισμική ταυτότητα ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς και, αν ναι, με ποιους τρόπους;

Ναι, γιατί οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, οπότε μοιράζονται στοιχεία, παραδόσεις, διάφορα χαρακτηριστικά του πολιτισμού τους, συμπεριφορές.

4. Τι σημαίνει για σας ο όρος πολυπολιτισμικότητα;

Συνύπαρξη πολλών εθνικοτήτων, διαφορετικών πολιτισμών, ανθρώπων από διαφορετικές κουλτούρες.

5. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, τα χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών;

Ποικολομορφία, ας πούμε, τι άλλο να πω; Άνθρωποι από διαφορετικές φυλές, εθνικότητες θρησκείες, είναι μαζί μέσα σε μία κοινωνία, οπότε, μοιράζονται και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους.

6. Θεωρείτε ότι η κοινωνία στην οποία ζείτε και εργάζεστε είναι μια πολυπολιτισμική κοινωνία; Αν ναι, πώς αισθάνεστε γι' αυτό;

Είναι. Χαρούμενη, θα έλεγα, γιατί θεωρώ ότι όταν υπάρχουν άνθρωποι με διαφορετικές προελεύσεις πολιτισμικές ταυτότητες κτλ είναι κάτι θετικό γιατί ο ένας να επηρεάσει τον άλλον.

7. Θεωρείτε ότι οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες έχουν διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες και, αν ναι, θα μπορούσατε να αναφέρετε κάποιες από αυτές;

Έχουνε. Πρώτα την αποδοχή του διαφορετικού, ενσυναίσθηση, να μπουν αυτοί στη θέση του άλλου για να μπορέσουν να κατανοήσουν και να τον αποδεχτούν, σεβασμό στο διαφορετικό, και αξίες, όπως, ας πούμε, δικαιοσύνη, ισότητα, ισονομία, αλληλεγγύη. Φυσικά θα πρέπει να αλλάξουν όλα τα αναλυτικά προγράμματα του σχολείου, θα πρέπει τα παιδιά να διδάσκονται και τη δική τους γλώσσα και τη γλώσσα της χώρας υποδοχής, έτσι ώστε να μην χάνουν και την πολιτισμική τους ταυτότητα αλλά και να μπορούν να ενσωματωθούν στην καινούργια χώρα.

8. *Θα μπορούσατε να μας περιγράψετε πώς αντιλαμβάνεστε την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;*

Η ισότιμη αντιμετώπιση όλων των παιδιών, επικοινωνία μεταξύ των διαφόρων πολιτισμών.

9. *Στο σχολείο που εργάζεστε φοιτούν μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα; και αν ναι πώς αισθάνεστε γι' αυτό;*

Χαρούμενη, γιατί υπάρχουν παιδιά από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, αλλά και κάποιες φορές ανεπαρκής, γιατί δεν είμαι σίγουρη για το πόσο μπορώ να ανταποκριθώ .

10. *Κατά τη γνώμη σας, οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα θα πρέπει να εντάσσονται στις κανονικές τάξεις ή θα πρέπει να εντάσσονται σε διαφορετικές τάξεις; Για ποιους λόγους;*

Θα πρέπει να εντάσσονται στις ίδιες τάξεις, στις κανονικές τάξεις, αλλά ταυτόχρονα να γίνονται και κάποια έξτρα μαθήματα, ώστε να μπορούν να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής , αλλά με προσαρμογές στο αναλυτικό πρόγραμμα των σχολείων.

11. *Θα πρέπει, κατά τη γνώμη σας οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να διδάσκονται, εκτός από τα ελληνικά, τη γλώσσα τους και ό,τι έχει να κάνει με τον πολιτισμό τους; Θα θέλατε να αιτιολογήσετε την άποψή σας;*

Ναι , γιατί αλλιώς θα χάσουν τη δική τους πολιτισμική ταυτότητα, θα πρέπει να χάσουν δηλαδή την επαφή με τη χώρα τους και τον πολιτισμό τους. και επίσης θα είναι πιο εύκολο να χρησιμοποιήσουμε τις ίδιες γνώσεις, ας πούμε, τις γνώσεις που ήδη έχουν ή για να μπορέσουν να μάθουν και την καινούργια γλώσσα.

12. Ποιος, θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος που έχουν οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

Απαιτητικός, σημαντικός, δύσκολος θα έλεγα, γιατί πρέπει πρώτα να μπορέσουν να ενθαρρύνουν τη δημιουργία φιλικών σχέσεων μεταξύ των παιδιών που έχουν ήδη στην τάξη και των παιδιών, των προσφύγων, ας πούμε, πρέπει να προσπαθήσουν να ξεπεράσουν αυτοί, τυχόν προκαταλήψεις που έχουνε, για να μπορέσουν να είναι αποτελεσματικοί, θα πρέπει να είναι καταρτισμένοι, να επιμορφωθούνε για το πώς θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τους πρόσφυγες ή και επίσης θα πρέπει προσπαθήσουν να καλλιεργήσουν σε όλους τους μαθητές αξίες, ας πούμε, αρχές όπως η ενσυναίσθηση, η αλληλεγγύη, ο σεβασμός στη διαφορετικότητα, ο σεβασμός στην προσωπικότητα του άλλου, στον πολιτισμό του άλλου και την κουλτούρα. Θα πρέπει δηλαδή να γίνουν πιο ανοιχτοί στο διαφορετικό.

13. Είναι αρκετό, κατά τη γνώμη σας οι εκπαιδευτικοί να είναι επιστημονικά και παιδαγωγικά καταρτισμένοι για να επιτελέσουν ικανοποιητικά το ρόλο αυτό;

Πρέπει να έχουν κι άλλες δεξιότητες.

14. Ποιες δεξιότητες πρέπει, κατά τη γνώμη σας να διαθέτουν σήμερα οι εκπαιδευτικοί, για να ανταποκριθούν στις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

Δεξιότητες όπως να μπορούν να επικοινωνήσουν με τα παιδιά, να έχουν ενσυναίσθηση, να καταλάβουν τα προβλήματα που υπάρχουν, να έχουν κάποιες αξίες που είπαμε και παραπάνω οι ίδιοι τους πρώτα.

15. Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ευαισθητοποιημένοι απέναντι σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας;

Δυστυχώς όχι όλοι. Πρέπει να ξεπεράσουν κάποιες προκαταλήψεις που έχουν, κάποια στερεότυπα, κάποιες εθνικιστικές αντιλήψεις που έχουν, κάποιοι βέβαιοι.

16. Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ικανοί να διαχειριστούν την πολιτισμική ετερότητα και σε ποιο βαθμό;

Υπάρχουν εκπαιδευτικοί που θεωρώ ότι είναι, οι καινούργιοι, ας πούμε, που ανάλογα με τα προγράμματα σπουδών στα πανεπιστήμια και στα τέτοια είναι πιο ενημερωμένοι και άλλοι εκπαιδευτικοί οι οποίοι προσπαθούν. Αλλά βέβαιοι υπάρχουν και εκπαιδευτικοί που είναι τελείως αρνητικοί.

17. Με ποιους τρόπους προσπαθείτε να βοηθήσετε τους μαθητές που προέρχονται από άλλα περιβάλλοντα να ξεπεράσουν τις δυσκολίες της φοίτησης στο σχολείο σας;

Πρώτα, προσπαθώντας να δημιουργήσω ένα θετικό κλίμα μέσα στην τάξη με το να έχω μία προσωπική σχέση με τους μαθητές, να καταπολεμήσουμε στερεότυπα , προκαταλήψεις, ώστε οι ξένοι μαθητές να γίνουν αποδεκτοί, αυτά.

18. *Θα θέλατε να μου περιγράψετε τους τρόπους που χρησιμοποιείτε για να διδάξετε αποτελεσματικά τους μαθητές που δεν ανήκουν στην ίδια πολιτισμική ομάδα με εσάς;*

Σαν αγγλικών δεν αντιμετωπίζω τόσο σοβαρό πρόβλημα γιατί υπάρχουν παιδιά που γνωρίζουν αγγλικά ή χρησιμοποιώντας τα παιδιά που ξέρουν αγγλικά, έτσι ώστε να μπορούν να βοηθήνε και τους υπόλοιπους που δεν γνωρίζουν, χρησιμοποιώντας body language , εικόνες, χωρίζοντας τους σε ομάδες, διαδραστικές ασκήσεις, δραματοποιήσεις, ώστε να τους δίνεται η δυνατότητα να μιλήσουν για τη χώρα τους, για τον εαυτό τους, τι να πω τώρα ...

19. *Με ποιους τρόπους, θα λέγατε, ότι μπορεί κάποιος να καλλιεργήσει διαπολιτισμικές δεξιότητες;*

Πιστεύω ότι μπορεί αρκεί να το θέλει, αρκεί να προσπαθήσει να ξεπεράσει αυτός τυχόν προκαταλήψεις και στερεότυπα που έχει στο μυαλό του και ενθαρρύνοντας τη δημιουργία φιλικών σχέσεων ανάμεσα στους μαθητές , σεβόμενος την προσωπικότητα των μαθητών, τις ιδιαιτερότητες που έχουν , προσπαθώντας να αλλάξει τις μεθόδους διδασκαλίας και να προσαρμοστεί στις ανάγκες, στις καινούργιες εκπαιδευτικές ανάγκες, προσπαθώντας να στηρίξει την αλληλεπίδραση ανάμεσα στους μαθητές , να καλλιεργήσει πάλι αξίες και αρχές.

20. *Πιστεύετε ότι υπάρχει ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ώστε να αποκτήσουν διαπολιτισμική ικανότητα;*

Φυσικά.

21. *Αν ναι, ποια μορφή θα έπρεπε να έχει η επιμόρφωση και ποιοι φορείς θα ήταν κατάλληλοι να την αναλάβουν;*

Θεωρώ το Υπουργείο Παιδείας, ίσως η Ύπατη Αρμοστεία, ψυχολόγοι, για να μπορέσουμε να χειριστούμε και να διαχειριστούμε και τα ψυχολογικά προβλήματα των παιδιών που έρχονται στη χώρα μας.

22. *Θα θέλατε να συμπληρώσετε κάτι;*

Όχι

3.4. Δείγμα 4^ο

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Αντρας	40-45	19	ΠΕ02	Μεταπτυχιακό	Όχι

1. *Τι σημαίνει για σας ο όρος πολιτισμική ταυτότητα;*

Το σύνολο των προσδιοριστικών στοιχείων, πολιτιστικών, πνευματικών, καλλιτεχνικών, πολιτισμικών στοιχείων που συνθέτουν τη συνείδηση του εγώ ή του εμείς, αν πρόκειται για κράτος.

2. *Πώς θα ορίζατε την έννοια της πολιτισμικής ετερότητας;*

Το σύνολο των στοιχείων που διαφοροποιούν ένα υποκείμενο από την κυρίαρχη πολιτισμική ταυτότητα.

3. *Επηρεάζεται, κατά τη γνώμη σας, η πολιτισμική ταυτότητα ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς και, αν ναι, με ποιους τρόπους;*

Ασφαλώς και επηρεάζεται. Μακραίωνη η αλληλεπίδραση μεταξύ των λαών και αυτό φαίνεται πρωτίστως μέσα από την τέχνη, από τον πολιτισμό, μέσα τις καθημερινές πρακτικές της μαγειρικής κλπ. είναι ένα διαρκές δούναι και λαβείν. Κι ευτυχώς που συμβαίνει αυτό.

4. *Τι σημαίνει για σας ο όρος πολυπολιτισμικότητα;*

Σημαίνει τη δυνατότητα ενός ή μάλλον δηλώνει την ιδιότητα μιας ανοιχτής κοινωνίας που δεν είναι φοβική και μπορεί να στέκεται απέναντι στις υπόλοιπες σ' αυτό το διαρκές δούναι και λαβείν, προστατεύοντας τη δική της ιδιαιτερότητα αλλά και εγκολπώνοντας θετικά στοιχεία από τις άλλες. Ασφαλώς και έχουν συγκρουσιακά στοιχεία αλλά ...

5. *Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, τα χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών;*

Είναι η διαρκής προσπάθεια, είναι η διαρκής αλληλεπίδραση μέσα από την οποία διαμορφώνεται ένα νέο πολιτισμικό μωσαϊκό, εντός του οποίου, δυστυχώς υπάρχουν πάλι σχέσεις εξουσίας, στην προκειμένη περίπτωση του δυτικού προτύπου έναντι των υπολοίπων, σχέσεις συγκρουσιακές, σχέσεις επιβολής ανάμεσα ...μάλλον με κυρίαρχο το αγγλοσαξωνικό πρότυπο σε βάρος τω υπολοίπων. Άρα, άρα, άρα η πολυπολιτισμική ισότητα στο πλαίσιο

αυτού του παγκόσμιου χάρτη, δυστυχώς, είναι το αιτούμενο και όχι το υφιστάμενο.

6. *Θεωρείτε ότι η κοινωνία στην οποία ζείτε και εργάζεστε είναι μια πολυπολιτισμική κοινωνία; Αν ναι, πώς αισθάνεστε γι' αυτό;*

Όχι. Πρωτίστως είναι μια κοινωνία που προσπαθεί τώρα να γνωρίσει, να ρθει σε επαφή με την ετερότητα, είναι σε μια διαδικασία αφομοίωσης. Η επαρχία είναι πιο αργή σε αυτήν τη διαδικασία, εμφανίζει πιο ισχυρά εθνικά ή και εθνικιστικά αντανακλαστικά, είμαστε, όμως, σε μια διαδικασία διαμόρφωσης αυτής της πολυπολιτισμικής ταυτότητας με ό,τι αυτό σημαίνει, τουτέστιν αντιδράσεις, συγκρούσεις, γκρίνιες και πάει λέγοντας. Νιώθω πολύ όμορφα από το γεγονός ότι ακούω διάφορες φωνές, διάφορες γλώσσες, βλέπω διάφορες αμφιέσεις έξω από αυτές από τις οποίες είμαι συνηθισμένος και δεν έχω κανένα λόγο να πιστεύω ότι αυτό στο οποίο έχω συνηθίσει είναι κατ' ανάγκη ανώτερο. Πρέπει να αφήνω τη λογική του ανώτερου και του κατώτερου.

7. *Θεωρείτε ότι οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες έχουν διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες και, αν ναι, θα μπορούσατε να αναφέρετε κάποιες από αυτές;*

Οι ανάγκες αυτές έχουν να κάνουν με την άρση των εθνικών στερεοτύπων στη διδασκαλία της ιστορίας και των λοιπών και στο άνοιγμα προς τους λοιπούς πολιτισμούς, μέσα όμως από μια διαδικασία καλλιτεχνικής, ιστορικής κλπ επικοινωνίας με τα θετικά των υπολοίπων. Πρέπει να πάψουμε ως εκπαιδευτικό σύστημα να αναπαράγουμε την εικόνα μιας ανωτερότητας, μιας ιστορικής καθαρότητας, η οποία μόνο αποκλεισμούς μπορεί να δημιουργήσει στην προσπάθεια αυτής της πολυπολιτισμικότητας.

8. *Θα μπορούσατε να μας περιγράψετε πώς αντιλαμβάνεστε την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;*

Μια εκπαίδευση η οποία παρέχει στον έλληνα μαθητή την ενσυναίσθηση και το πνεύμα ανεκτικότητας απέναντι στην πολιτισμική ετερότητα και στον ξένο μαθητή τη δυνατότητα να επικοινωνήσει με το ελληνικό πολιτισμικό πλαίσιο, την ίδια στιγμή διατηρώντας και την πολιτισμική του ιδιαιτερότητα.

9. *Στο σχολείο που εργάζεστε φοιτούν μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα; και αν ναι πώς αισθάνεστε γι' αυτό;*

Φοιτούν, χωρίς όμως δυστυχώς πάντα να διασφαλίζεται η πολιτισμική τους ιδιαιτερότητα, φοιτούσαν σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που δεν τους έχει εξασφαλίσει προηγουμένως τη δυνατότητα να διατηρήσουν και τη δική τους

ετερότητα. Αισθάνομαι πολύ ωραία, γιατί βλέπω ακριβώς ότι οι μαθητές, βλέπω ότι και οι εκπαιδευτικοί και εγώ είμαστε σε μια διαδικασία επικοινωνίας με την ετερότητα, σε μια διαδικασία προσφοράς στους μαθητές αυτούς παιδαγωγικών, νομικών και λοιπών εργαλείων προκειμένου να μπορούν να συνυπάρξουν.

10. *Κατά τη γνώμη σας, οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα θα πρέπει να εντάσσονται στις κανονικές τάξεις ή θα πρέπει να εντάσσονται σε διαφορετικές τάξεις; Για ποιους λόγους;*

Στις κανονικές τάξεις, εφόσον θέλουν να συμμετάσχουν στον εθνικό, ως πούμε, εκπαιδευτικό κορμό, προκειμένου να αποφευχθούν φαινόμενα γκετοποίησης και να υλοποιηθεί η διάδραση αποτελεσματικότερα. Σε ένα προηγούμενο, όμως, στάδιο, καλό θα ήταν να υπάρχουν κέντρα, μάλλον, τάξεις, τμήματα υποδοχής, προκειμένου να διδάσκονται τα βασικά ...οι βασικές γλωσσικές εκπαιδευτικές προϋποθέσεις, *πρέπει, κατά τη γνώμη σας οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να διδάσκονται, εκτός από τα ελληνικά, τη γλώσσα τους και ό,τι έχει να κάνει με τον πολιτισμό τους; Θα θέλατε να αιτιολογήσετε την άποψή σας;*

Ασφαλώς. Ό,τι ζητείται, μάλλον, όπως θεωρώ πως ...βασικό μου κριτήριο είναι η εξασφάλιση μιας κατάστασης κοινωνικής ισορροπίας με την προστασία, όμως των ατομικών δικαιωμάτων. Αφ' ης στιγμής κάποιος αναγνωρίζει τον εαυτό του εθνικά έτερο είναι υποχρέωση της πολιτείας απόλυτη, να του εξασφαλίσει τα πολιτιστικά και εκπαιδευτικά εργαλεία για να διαφυλάξει την ετερότητα. Όπως μέσω της αναλογίας το ζητώ αυτό από τη γερμανική κοινωνία να το κάνει με τους έλληνες, για παράδειγμα, οι οποίοι φοιτούν και σε γερμανικά και σε ελληνικά σχολεία επιλογής τους, αντιστοίχως πρέπει να το κάνουμε αυτό και για τους ξένους.

11. *Ποιος, θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος που έχουν οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;*

Να αντιμετωπίσουν επί ίσοις όροις όλους τους μαθητές, να μνηθούν οι ίδιοι στην κουλτούρα, να αντιληφθούν τις ιδιαιτερότητες, να αποκτήσουν την αναγκαία επιμόρφωση και την αναγκαία κατάρτιση, ώστε να αντεπεξέλθουν στο δύσκολο αυτό έργο, γιατί δεν έχει να κάνει μόνο με τη μετάδοση γνώσεων αλλά με διαδικασίες προσαρμογής αυτής της γνώσης στις ιδιαίτερες γνωσιακές, μορφωτικές ανάγκες παιδιών από άλλα περιβάλλοντα.

12. *Είναι αρκετό, κατά τη γνώμη σας οι εκπαιδευτικοί να είναι επιστημονικά και παιδαγωγικά καταρτισμένοι για να επιτελέσουν ικανοποιητικά το ρόλο αυτό;*

Με την αναλογία της τυπικής λογικής είναι αναγκαία αλλά όχι επαρκής προϋπόθεση. Αναγκαία γιατί πάνω σ' αυτήν θα στηριχθούν απαραίτητως, αλλά όχι επαρκής γιατί πρέπει να πλαισιώνονται με μια κοινωνική πολιτική και πολιτιστική συνείδηση, εν ολίγοις από μια κουλτούρα αποδοχής, η οποία θα εκφράζεται με το λόγο, με τη στάση, με το βλέμμα, με την υποστήριξη, δε θα είναι απλώς μια ακόμα τεχνική δεξιότητα που έχουν καλλιεργήσει.

13. *Ποιες δεξιότητες πρέπει, κατά τη γνώμη σας να διαθέτουν σήμερα οι εκπαιδευτικοί, για να ανταποκριθούν στις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;*

Να διαθέτουν τη μόρφωση, την κατάλληλη μόρφωση, να έχουν πνεύμα ανεκτικότητας, ενσυναίσθησης, να μην λειτουργούν σαν απλοί εκπαιδευτικοί αλλά πρωτίστως να στέκονται ως παιδαγωγοί, να τείνουν ευήκοα ώτα στα προβλήματα αυτών των παιδιών, τα οποία, επειδή προέρχονται από οικογενειακά, κοινωνικά, ταξικά, θρησκευτικά, πολιτικά διαφορετικά περιβάλλοντα, πολιτισμικά μάλλον διαφορετικά περιβάλλοντα, εμφανίζουν εντονότερες ακόμη εκπαιδευτικές, μορφωτικές και κοινωνικές ανάγκες και με δεδομένο πάντα τον κίνδυνο της απομόνωσης και του στιγματισμού από το υπόλοιπο μαθητικό πλαίσιο. Οπότε η υποχρέωση του εκπαιδευτικού είναι μεγαλύτερη.

14. *Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ευαισθητοποιημένοι απέναντι σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας;*

Νομίζω σε ένα βαθμό, ναι, όχι όμως, κατά τη γνώμη μου επαρκή, γιατί και οι ίδιοι ζουν σε ένα περιβάλλον, κοινωνικό περιβάλλον του οποίου κουβαλάνε και τα στερεότυπα ... ίσως οι εκπαιδευτικοί διαθέτοντας μια κάποια γνώση προσπαθούν να τα ξεπεράσουν, όχι πάντα δυστυχώς... αλλά νομίζω ότι είμαστε σε καλό δρόμο.

15. *Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ικανοί να διαχειριστούν την πολιτισμική ετερότητα και σε ποιο βαθμό;*

Νομίζω ότι είναι σε μικρό βαθμό και ότι είναι σε μια πορεία βελτίωσης, διότι για να τα καταφέρουν χρειάζονται πρόσθετη υποστήριξη αλλά και πρόσθετη δική τους προσπάθεια.

16. *Με ποιους τρόπους προσπαθείτε να βοηθήσετε τους μαθητές που προέρχονται από άλλα περιβάλλοντα να ξεπεράσουν τις δυσκολίες της φοίτησης στο σχολείο σας;*

και το πιο σημαντικό είναι ότι προσπαθώ να είμαι περισσότερο κοντά σε αυτά τα παιδιά και να έχω ανοιχτές κεραίες να παρατηρώ, να διαπιστώνω προβλήματα που εμφανίζουν ή στιγματισμούς που υφίστανται.

17. *Θα θέλατε να μου περιγράψετε τους τρόπους που χρησιμοποιείτε για να διδάξετε αποτελεσματικά τους μαθητές που δεν ανήκουν στην ίδια πολιτισμική ομάδα με εσάς;*

Μέσα από την πιο εξατομικευμένη, ας πούμε, μορφωτική διαδικασία, προσπαθώντας να χρησιμοποιώ διαφορετικά το λόγο, είναι χρήσιμο να εφαρμόζω διαφορετικές μορφωτικές τεχνικές προσέγγισής τους, καθότι παιδιά που προέρχονται από άλλα περιβάλλοντα έχουν διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες, γι' αυτό είμαι πιο απλός στην διδακτική εκπαιδευτική διαδικασία, φέρνω περισσότερα παραδείγματα, ίσως χρησιμοποιώ και τη γλώσσα του σώματος, τη γλώσσα της ζωγραφικής, προκειμένου να εξηγώ πράγματα, κυρίως αφηρημένες έννοιες που στην αντίληψη των υπολοίπων μαθητών είναι αρκετά οικείες ...

18. *Με ποιους τρόπους, θα λέγατε, ότι μπορεί κάποιος να καλλιεργήσει διαπολιτισμικές δεξιότητες;*

Με αρκετή προσπάθεια, η λογοτεχνία είναι ένας απίστευτος τρόπος γιατί ακριβώς καλλιεργεί το πνεύμα της ενσυναίσθησης, μέσα από την καλλιέργεια της κοινωνικής και πολιτικής συνείδησης του, κυρίως μέσα από προγράμματα επιμόρφωσης.

19. *Πιστεύετε ότι υπάρχει ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ώστε να αποκτήσουν διαπολιτισμική ικανότητα;*

Ασφαλώς, από θεσμική άποψη είναι ο πιο κατάλληλος τρόπος.

20. *Αν ναι, ποια μορφή θα έπρεπε να έχει η επιμόρφωση και ποιοι φορείς θα ήταν κατάλληλοι να την αναλάβουν;*

Ο κατάλληλος φορέας είναι το Υπουργείο Παιδείας, μέσα από τον θεσμικό, ας πούμε, μερισμό αυτής της δραστηριότητας. Θα έπρεπε να λάβει τη μορφή, νομίζω, εξ αποστάσεως διδασκαλίας, ανοίγει δυνατότητες, αλλά την ίδια στιγμή να έχει και τη μορφή μιας έμπρακτης επαφής των εκπαιδευτικών με τους μαθητές αυτούς, για να αποκτήσουν και το εμπειρικό υπόβαθρο.

21. *Θα θέλατε να συμπληρώσετε κάτι;*

Όχι.

Δείγμα 5^ο

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Γυναίκα	50-55	31	ΠΕ02	Μεταπτυχιακό	Διευθύντρια

1. *Τι σημαίνει για σας ο όρος πολιτισμική ταυτότητα;*

Για μένα πολιτισμική ταυτότητα είναι η επίγνωση του από πού έρχεσαι και πού πηγαίνεις. Δηλαδή, τι σε χαρακτηρίζει ως άνθρωπο, όσον αφορά τις πεποιθήσεις, τα ήθη, τα έθιμα, την κουλτούρα, τον τρόπο ζωής, ο ιστορικός βίος, το παρελθόν σου, οι ρίζες σου.

2. *Πώς θα ορίζατε την έννοια της πολιτισμικής ετερότητας;*

Ετερότητα είναι η διαφορετικότητα, δηλαδή να βλέπω τον κόσμο με διαφορετικό μάτι, όχι αναγκαστικά συγκρουσιακό, απλώς διαφορετικό. Για μένα, παραδείγματος χάρη η ετερότητα είναι και αυτός που ζούσε τόσο καιρό στη θάλασσα και τώρα ζει σε ένα μέρος ορεινό, μ' αυτή την έννοια, δηλαδή. Τι αντικρίζω κάθε μέρα, τι με έχει διαμορφώσει και μπορεί τον άλλο να τον έχει διαμορφώσει κάτι διαφορετικό. Κάπως έτσι.

3. *Επηρεάζεται, κατά τη γνώμη σας, η πολιτισμική ταυτότητα ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς και, αν ναι, με ποιους τρόπους;*

Βέβαια, σαφώς και σίγουρα. Εννοείται ότι επηρεάζεται, με ποικίλους τρόπους, είτε με τα ταξίδια είτε με τις οικονομικές συναλλαγές, με τις εμπορικές, ειδικά τώρα στη δική μας εποχή, με το διαδίκτυο, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ίνσταγκραμ, φβ, utube, σίγουρα επηρεάζεται σε όλα τα επίπεδα. Θρησκεία, πολιτικές πεποιθήσεις, διαμόρφωση αντίληψης του κόσμου, η έννοια του φύλου, σίγουρα ένας λαός επηρεάζεται. Ακόμη σήμερα, ειδικά στην εποχή μας λαοί που μπορεί στο παρελθόν να ήταν εχθρικοί, σήμερα μπορεί να έχουν αλλάξει αυτές οι σχέσεις τους μέσα από την επαφή τους τη διαδικτυακή.

4. *Τι σημαίνει για σας ο όρος πολυπολιτισμικότητα;*

Συνύπαρξη πολλών πολιτισμών στον ίδιο τόπο.

5. *Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, τα χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών;*

Για μένα πολυπολιτισμική κοινωνία ήταν η κοινωνία του Βυζαντίου, δηλαδή μπορούσε ένας αυτοκράτορας κάλλιστα να είναι Αρμένιος, να έχει ελληνική κουλτούρα, να έχει χριστιανική θρησκεία, ή οτιδήποτε άλλο και να συμβιώνει

ταυτοχρόνως με έναν που είναι από την περιοχή του Ιράν. Έτσι; Πολυπολιτισμική κοινωνία σημαίνει ζω στον ίδιο τόπο, συμβιώνουν στον ίδιο τόπο πολλές κουλτούρες. Διαφορετική θρησκεία, διαφορετικό φαγητό, διαφορετικά τραγούδια, κι όμως όλα αυτά μπορούν να είναι σε μια πολύ ωραία όσμωση και να προχωρούν ταυτοχρόνως. Τα Γιαννιτσή επί παραδείγματι είναι μία, αν τολμήσω να πω για τη σημερινή εποχή μια πολυπολιτισμική πόλη αυτή τη στιγμή. Είχαμε είτε Έλληνες που προέρχονταν από διαφορετικές περιοχές μετά το 1922, Ανατολική Ρωμυλία, Πόντο, Θράκη, Ανατολική Θράκη, Καππαδοκία, αργότερα Ρωσία, έτσι; Και ζουν στην ίδια πόλη. Και τώρα σήμερα, έχουμε ανθρώπους που είναι από την Αλβανία, από τη Γεωργία, και όμως συμβιώνουμε. Αυτό θα πει πολυπολιτισμική κοινωνία. Άνθρωποι διαφορετικοί, διαφορετική κουλτούρα, διαφορετική θρησκεία, διαφορετικό φαγητό, διαφορετικά τραγούδια, κι όμως μπορούν να ζουν ειρηνικά στον ίδιο τόπο και να πορεύονται και να δημιουργούν ένα νέο σύνολο. Σίγουρα υπάρχουν και συγκρουσιακά χαρακτηριστικά, σίγουρα υπάρχουν. Σίγουρα, βέβαια υπάρχουν. Ένα χαρακτηριστικό συγκρουσιακό είναι η θρησκεία. Η ιστορία το έχει αποδείξει. Έτσι; Βέβαια, δεν είναι απαραίτητο πάντοτε να υπάρχουν συγκρούσεις αλλά μπορεί να υπάρχουν. Βέβαια. Η πόλη μας είναι ένα τέτοιο χαρακτηριστικό. Στα Γιαννιτσή, ο πρώτος γάμος ανάμεσα, παρά το γεγονός ότι είναι Έλληνες, ότι ήμασταν Έλληνες, ο πρώτος μικτός γάμος των γηγενών με τους Έλληνες πρόσφυγες έγινε το 1945. Σκέψου από το 1914 είχαμε πρόσφυγες και όμως ... που σημαίνει ότι πάντοτε υπάρχουν συγκρουσιακές καταστάσεις. Και τώρα υπάρχουνε, έτσι; Για παράδειγμα για τους Ρομά. Σίγουρα υπάρχουν.

6. *Θεωρείτε ότι η κοινωνία στην οποία ζείτε και εργάζεστε είναι μια πολυπολιτισμική κοινωνία; Αν ναι, πώς αισθάνεστε γι' αυτό;*

Είναι και συνεχίζει να είναι, γιατί ήδη στα Γιαννιτσή υπήρχε και δομή με πρόσφυγες από το Αφγανιστάν, έτσι; Οπότε, σίγουρα η πόλη μας είναι πολυπολιτισμική ακόμα και τώρα ... τώρα βέβαια έχουνε φύγει. Που ζω σε μια τέτοια πόλη, αισθάνομαι πάρα πολύ ωραία, δεν έχω κανένα πρόβλημα. Ίσως γιατί και εγώ η ίδια προέρχομαι από Έλληνες πρόσφυγες της Ανατολικής Ρωμυλίας και υπήρχε μέσα στην κουλτούρα μου πάντοτε αυτό. Και πάντοτε ήθελα να δω από πού έρχομαι. Δεν με παραξενεύει, λοιπόν, καθόλου. Έχω συνειδητοποιήσει ότι δεν είμαστε ίδιοι και δεν μπορούμε να είμαστε ίδιοι. Άλλωστε ο ελληνισμός είναι ενιαίος μέσα στην πολυμορφία του. Άρα, γιατί, λοιπόν να μη δεχτώ και έναν άλλον που έρχεται από τη Γεωργία, από την Αλβανία, από τη Ρωσία, από τη Συρία, από το Αφγανιστάν, από το Κογκό ...θα βρούμε κοινά στοιχεία.

7. *Θεωρείτε ότι οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες έχουν διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες και, αν ναι, θα μπορούσατε να αναφέρετε κάποιες από αυτές;*

Ναι, σίγουρα έχουν διαφορετικές. Κάποτε, οι τάξεις μας ήταν πολύ πιο ομοιόμορφες, έτσι; Όσο προχωρούν τα χρόνια οι τάξεις είναι πιο διαφορετικές και σίγουρα έχουμε διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Πρώτα πρώτα πρέπει τα παιδιά να εκπαιδευτούν και τα μεν και τα δε, όχι μόνον τα παιδιά των γηγενών, που ζουν εδώ, αλλά και τα παιδιά, όχι μόνο δηλαδή τα παιδιά του συνόλου υποδοχής αλλά και τα παιδιά που έρχονται πρέπει να εκπαιδευτούν στο να δέχονται τον άλλον. Όχι μόνο γιατί είναι ξένος αλλά γενικώς να δέχονται τον άλλον. Άρα, ήδη αυτό διαμορφώνει μια διαφορετική ανάγκη. Να μάθουν ότι ωραίο μπορεί να είναι και του αλλοιού. Και ότι η κουλτούρα είναι ένα ίζημα και έρχεται από χίλια μύρια πράγματα. Ότι το να γνωρίσω τον άλλον δεν είναι απαραίτητως κακό. Ίσως είναι καλό. Άρα, ναι έχουμε διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Πρέπει να εκπαιδευτούν τα παιδιά στο να δέχονται τον άλλον, και όταν λέμε να δέχονται δεν εννοούμε να υποτάσσονται, όχι. Να βλέπουν τα ωραία, να δίνουν τα ωραία, να δίνουν και να παίρνουν. Αυτό. Αν θες τώρα πιο πολύ να το εστιάσουμε υπάρχει η ανάγκη της γλώσσας. Να μάθουν τη γλώσσα. Πρέπει να μπορούν, για να γνωρίσουν ο ένας τον άλλον πρέπει να μπορούν να συνεννοηθούν. Για να μπορούν να συνεννοηθούν λοιπόν πρέπει να υπάρχει ένας γλωσσικός κώδικας κοινός. Έτσι; Τα παιδιά συνήθως αυτά που έρχονται τα ξένα, δεν ξέρουν τη ελληνική γλώσσα. Ούτε τα δικά μας ξέρουν τη γλώσσα του άλλου. Πρέπει να υπάρχει μια κοινή γλώσσα, άρα λοιπόν πρέπει να εκπαιδευτούν σ' αυτό. Τώρα, θα είναι η αγγλική γλώσσα η γλώσσα διαμεσολάβησης θα είναι ... θα εκπαιδευτούν αυτά τα παιδιά που έρχονται να μάθουν τα ελληνικά ώστε να μπορούν πιο εύκολα να μπουν μέσα όχι μόνο στο σχολείο αλλά γενικότερα στην ελληνική κοινωνία; Δεν ξέρω. Άλλη εκπαιδευτική ανάγκη μπορεί να είναι ... όταν πηγαίνεις σε μια άλλη χώρα πρέπει να εκπαιδεύσεις και στην κουλτούρα αυτής της χώρας, δηλαδή, ναι μεν ωραίο είναι να γνωρίζουμε ο ένας τον άλλο και λοιπά, αλλά όταν πηγαίνεις σε μια χώρα και πρέπει να ζεις σ' αυτή τη χώρα πρέπει να μάθεις την κουλτούρα της. Άρα λοιπόν πρέπει να τους διδάξουμε, να διδάχονται πιθανόν την ιστορία αυτού του τόπου, την κουλτούρα του, για να μπορέσουν να ενταχθούν . ταυτοχρόνως όμως θα πρέπει να εκπαιδευτούν στο να ξέρουν και τη δική τους την κουλτούρα καλά. γιατί πολλά από αυτά τα παιδιά δεν ξέρουν καν ούτε τη δική τους την κουλτούρα, έτσι; Ή και τα δικά μας ακόμα θα μπορούσαν να κάνουμε τέτοια μαθήματα, ιστορίας, πολιτισμού της καινούργιας ομάδας που έρχεται. Και σε αυτό βοηθάνε πολύ τα διάφορα προγράμματα , μέσα από προγράμματα θα μπορούσαν τα παιδιά να παίζουν και να γνωρίσουν.

8. *Θα μπορούσατε να μας περιγράψετε πώς αντιλαμβάνεστε την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;*

Πιθανόν αυτά που είπα προηγουμένως κάπου εν μέρει να καλύπτουν όλο αυτό. Όταν λέω διαπολιτισμική εκπαίδευση για μένα είναι αυτό. Ο ένας

μαθαίνει τον άλλον, δηλαδή, και αυτοί που έρχονται πρέπει να γνωρίσουν και να μάθουν τον πολιτισμό, την κουλτούρα, την ιστορία, τη ζωή αυτού του τόπου που έρχονται αλλά και το σύνολο υποδοχής να μάθει αυτόν που έρχεται, γι' αυτόν που έρχεται ποιος είναι, την ιστορία του, την εκπαίδευσή του την κουλτούρα του και έτσι θα τους φοβάται λιγότερο. Γιατί πιστεύω κατά βάση ο λαός μας δεν είναι ρατσιστής, φοβάται, είναι φοβισμένος. Φοβάται το ξένο. Φοβάται τι είναι αυτό που έρχεται. Αν λοιπόν ο ένας γνωρίσει τον άλλο πιθανόν δε θα φοβούνται. Για μένα αυτό θα πει διαπολιτισμική εκπαίδευση.

9. *Στο σχολείο που εργάζεστε φοιτούν μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα; και αν ναι πώς αισθάνεστε γι' αυτό;*

Ναι, βέβαια υπάρχουνε. Έχουμε παιδιά που είναι από την Αλβανία, έχουμε παιδιά που είναι από τη ρωσία που είναι από τη Γεωργία, έχουμε παιδιά που έρχονται από τη Γερμανία, έχουμε πάρα πολλά παιδιά τέτοια. Για ένα διάστημα στο σχολείο, μάλιστα, για τρεις χρονιές περίπου, είχαμε παιδιά που ήταν πρόσφυγες σύγχρονοι, σύγχρονους πρόσφυγες από το Αφγανιστάν, που μιλούσαν τη γλώσσα φαρσί. Πώς αισθάνομαι; Δεν ξέρω. Τίποτε ιδιαίτερο. Για μένα είναι παιδιά όλα.

10. *Κατά τη γνώμη σας, οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα θα πρέπει να εντάσσονται στις κανονικές τάξεις ή θα πρέπει να εντάσσονται σε διαφορετικές τάξεις; Για ποιους λόγους;*

Εγώ έχω ριζικά διαφορετική αντίληψη για όλο αυτό. Δηλαδή. Αν έχουμε, επί παραδείγματι, εμείς έχουμε στο σχολείο μας, που είμαστε Λύκειο, έχουμε παιδιά που είναι από την Αλβανία τα οποία είναι πλήρως προσαρμοσμένα και όχι μόνο είναι πλήρως, μπορεί να είναι και άριστοι μαθητές. Σ' αυτές τις περιπτώσεις δεν το συζητάμε, δεν υπάρχει κανένα θέμα. Όταν όμως πρόκειται για παιδιά που είναι από τελείως διαφορετικά περιβάλλοντα, που δεν έχουν, δηλαδή, καμία απολύτως γνώση της χώρας μας, όπως ακριβώς αν πηγαίναμε εμείς στην Ιαπωνία, θα ήταν ακριβώς το ίδιο. Θα χρειαζόμασταν και εμείς μια εκπαίδευση. Το ίδιο ακριβώς, όταν έρχονται παιδιά από το Ιράν, από το Αφγανιστάν, από τη Συρία, παιδιά δηλαδή που δεν έχουν καμία μα καμία εικόνα για τη χώρα που έρχονται, εγώ πιστεύω ότι αυτά τα παιδιά δε θα έπρεπε να μπαίνουν στις τάξεις μαζί με τα άλλα. Θα έπρεπε να υπάρχουνε τουλάχιστον δύο χρόνια εκμάθησης της γλώσσας αυτού του τόπου, γιατί μέσα από τη γλώσσα μαθαίνεις και το φαγητό, μαθαίνεις και τα τραγούδια μαθαίνεις και την ιστορία μαθαίνεις και τη νοοτροπία, μαθαίνεις πάρα πολλά πράγματα. Και αφού μάθουν πολύ καλά τη γλώσσα μετά μπορούν άνετα να ενταχθούν κατευθείαν όχι σε τάξεις ένταξης, κατευθείαν μέσα σε τάξεις. Και να παρακολουθήσουν και φυσική και μαθηματικά και ιστορία και αρχαία ... ακόμα και αρχαία και οτιδήποτε μάθημα κάνουνε. Έτσι όπως είναι σήμερα

στην Ελλάδα που αυτά τα παιδιά έρχονται μην έχοντας καμία, όχι γνώση, δεν ξέρουν ούτε ... πολλά παιδιά δεν ξέρουν ούτε τη λέξη ευχαριστώ. Επίσης πάρα πολλά παιδιά από αυτά δεν ξέρουν ούτε καν τη γραμματική της δικής τους γλώσσας, είναι δηλαδή λειτουργικά αναλφάβητα και στη δική τους γλώσσα και ξαφνικά τα βάζουμε στην πρώτη Λυκείου και παρακολουθούν απλώς κάποιες ώρες ελληνικά και μετά πηγαίνουν να κάνουν φυσική είναι αποτυχημένο εξαρχής, κατά τη δική μου άποψη.

11. *Θα πρέπει, κατά τη γνώμη σας οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να διδάσκονται, εκτός από τα ελληνικά, τη γλώσσα τους και ό,τι έχει να κάνει με τον πολιτισμό τους; Θα θέλατε να αιτιολογήσετε την άποψή σας;*

Βέβαια. Βέβαια. Γιατί έτσι μπορείς να εξομαλύνεις πάρα πολλές διαφορές. Γιατί να μην μάθουν τον πολιτισμό τους; γιατί να μη μάθουν τη γλώσσα τους; ίσα ίσα. Πλουτίζεις από αυτά τα πράγματα, γιατί να μην μάθουν. Ίσα ίσα μπορεί να κερδίσουμε ακόμα περισσότερα μαθαίνοντας τα δικά τους, γιατί μπορεί να έχουν κάτι ωραίο που έχουμε εμείς. Εάν τους απαγορέψουμε να μάθουν, ίσα ίσα η απαγόρευση μπορεί να δημιουργήσει ακόμα περισσότερη επιμονή στο να μη μάθουν και ποτέ για μας τίποτε.

12. *Ποιος, θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος που έχουν οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;*

Ο ρόλος τους καίριος. Καίριος. Όταν ο εκπαιδευτικός είναι ανοιχτός, όταν είναι πραγματικά εκπαιδευτικός και αντιλαμβάνεται τη διαπολιτισμική εκπαίδευση με την έννοια ότι δίνει ο ένας στον άλλον, μαθαίνω εγώ από σένα και εσύ από μένα, τότε έχουν ...είναι ο ρόλος τους είναι καίριος. Γιατί μπορεί να εξομαλύνουν διαφορές, να ανοίξουν ορίζοντες, να βοηθήσουν να ξεπεραστούν προβλήματα ...είναι καίριος ο ρόλος του εκπαιδευτικού. Κατ' αρχάς μέσα στην τάξη το κλίμα το διαμορφώνει σε πάρα πολλές περιπτώσεις ο εκπαιδευτικός και ανάλογα ... ο εκπαιδευτικός δίνει τον τόνο μέσα στην τάξη. Όταν ο εκπαιδευτικός, λοιπόν είναι ανοιχτός είναι με κουλτούρα είναι κοσμοπολίτης αυτό το πράγμα περνάει μέσα στην τάξη. Δίνει τον τόνο. Και έτσι και τα παιδιά πορεύονται. Να σας πω ένα παράδειγμα: στα αρχαία ελληνικά, όταν είχαμε παιδάκια που ήταν από άλλη χώρα, πριν ακόμη δημιουργηθεί το τμήμα ένταξης, τα παιδιά ήταν μέσα στην τάξη. Εμείς κάναμε αρχαία. Τι να καταλάβει ένα παιδάκι αρχαία. Δεν υπάρχει περίπτωση, με τίποτε. Λοιπόν. Τι κάναμε, λοιπόν; Τους έδειξα ένα βίντεο για την αρχαία Αθήνα. Τίποτε. Με τη βοήθεια λοιπόν των μαθητών, των υπολοίπων μαθητών, δημιούργησαν τα ίδια τα παιδιά, οι μαθητές ένα βίντεο με υπότιτλους στα φαρσί. Και έτσι δείξαμε το βίντεο για την αρχαία Αθήνα στα παιδάκια που ήταν ... που μιλούσαν τα φαρσί. Και υπήρξε μία σύνδεση. Σε παιδιά που δεν ήξεραν καν τι είναι η αρχαία Αθήνα. Ήταν ένα βήμα. Αυτό

μπορεί να το κάνει ο εκπαιδευτικός μόνο. Τον τόνο δηλαδή τον δίνει ο εκπαιδευτικός. Αν τον δώσει, τότε κάτι μπορούμε να περιμένουμε.

13. *Είναι αρκετό, κατά τη γνώμη σας οι εκπαιδευτικοί να είναι επιστημονικά και παιδαγωγικά καταρτισμένοι για να επιτελέσουν ικανοποιητικά το ρόλο αυτό;*

Ερώτηση πολύ σοβαρή, πολύ καίρια, και δεν ξέρω αν έχουμε την εκπαίδευση. Δεν ξέρω αν έχουμε την εκπαίδευση. Είναι πολύ σημαντικό να την έχουμε, βέβαια. Δεν είναι ... το να είσαι καταρτισμένος ή το να μπορείς να αντιμετωπίσεις τέτοιες καταστάσεις, να αντιμετωπίσεις, δηλαδή, παιδιά από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, δεν είναι κάτι μαγικό. Είναι θέμα εκπαίδευσης. Δεν ξέρω αν την έχουμε. Συνήθως κινούμαστε ενστικτωδώς. Κάποιοι από μας έχουν ... σεμινάρια, παρακολουθούνε, δεν υπάρχει όμως οργανωμένη από την πολιτεία επιμόρφωση πάνω σ' αυτόν τον τομέα. Μπορεί κάποιοι να έχουμε κάνει Erasmus ή κάτι τέτοιο, αλλά δεν υπάρχει. Αλλά ναι, όμως είναι απαραίτητη η εκπαίδευση.

14. *Ποιες δεξιότητες πρέπει, κατά τη γνώμη σας να διαθέτουν σήμερα οι εκπαιδευτικοί, για να ανταποκριθούν στις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;*

Ποιες δεξιότητες ... Πρώτα ... δεξιότητες ... πρώτα πρώτα από τις βασικές, τη συνεργατικότητα, έτσι, την ικανότητα να δουλεύουν σε ομάδες, το να πάψουν να θεωρούν τον εαυτό τους αυθεντία, να μάθουν ότι πρέπει να δουλεύουν σε ομάδες, ότι από όλους έχουνε να πάρουνε, της διαμεσολάβησης, να ξέρουν, να μπορούν να χειρίζονται συγκρούσεις, να μπορούνε να αντιμετωπίζουνε συγκρούσεις, αυτά, δεν ξέρω κάτι άλλο. Δεν μπορώ να θυμηθώ κάτι άλλο. Και άλλες δεξιότητες μπορούνε, ακόμη και τη δεξιότητα της ηγεσίας, γιατί μέσα σε ένα περιβάλλον πρέπει να έχει κι αυτό, να μπορεί να είναι ηγέτης χωρίς να είναι ηγέτης, να είναι ηγέτης που να διαχειρίζεται, να είναι ηγέτης δημοκρατικός και συνεργατικός, να έχει τη δεξιότητα της παρουσίας, της σωστής και άρτιας παρουσίας των ποικίλων ζητημάτων, της κοινωνικότητας. Τις ξένες γλώσσες ... αυτό δεν το αναφέρω διότι το θεωρώ αυτονόητο, αυτονόητο, διότι αν δεν ξέρεις τουλάχιστον αυτή που λέγαμε πριν τουλάχιστον, αγγλικά, τη γλώσσα της διαμεσολάβησης δεν υπάρχει περίπτωση να ... δηλαδή είναι μια δεξιότητα ... στην εποχή μας δε θεωρείται καν δεξιότητα, είναι αυτονόητο.

15. *Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ευαισθητοποιημένοι απέναντι σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας;*

Α, μου θέτεις πολύ καίριες ερωτήσεις. Και επικίνδυνες. Όχι όλοι. Μερικοί είναι ακόμα κλεισμένοι εκεί, στη νοοτροπία των μέσων του προηγούμενου αιώνα. Μερικοί ναι. Όχι όλοι όμως. Και αυτός ίσως είναι και ένας λόγος που δεν πετυχαίνουμε πάντοτε. Γιατί αν μέσα σε ένα σχολείο δεν υπάρχει ίδια

γραμμή, κι αν εγώ λέω άλλα, ο άλλος που μπαίνει την άλλη ώρα λέει άλλα, άλλος έχει άλλη αντιμετώπιση κι ο άλλος άλλη, δεν πρόκειται να πετύχουμε τίποτε.

16. Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ικανοί να διαχειριστούν την πολιτισμική ετερότητα και σε ποιο βαθμό;

Την πολιτισμική ετερότητα ... κάποιιοι, είπαμε, κάποιιοι ναι. Κάποιιοι όχι. Και στο σχολείο μας αυτό το βλέπουμε. Υπήρχαν εκπαιδευτικοί που δεν είχαν κανένα πρόβλημα, ο άλλος έμπαινε μέσα, ήξερε τα αγγλικά του, ακόμη και τη νοηματική γλώσσα αξιοποιούσε και βλέπαμε ... επικοινωνούσε με τα παιδιά. Και υπήρχαν άλλοι που δεν τα κατάφερναν, δεν μπορούσαν να το καταφέρουνε. Συνέχιζαν εκεί, την πεπατημένη οδό. Δεν είναι σίγουρο ότι μπορούν να το καταφέρουνε.

17. Με ποιους τρόπους προσπαθείτε να βοηθήσετε τους μαθητές που προέρχονται από άλλα περιβάλλοντα να ξεπεράσουν τις δυσκολίες της φοίτησης στο σχολείο σας;

Ναι... πρώτα πρώτα, στο δικό μας το σχολείο, τότε που είχαμε τα παιδάκια από έξω, είχαμε και προγράμματα Erasmus, που ασχολούμασταν ... επιμορφωθήκαμε πάνω σ' αυτό το θέμα, των μεταναστών, και τον τρόπο με τον οποίο θα τους διαχειριστούμε. Δεν κάναμε τίποτε διαφορετικό. Τίποτε διαφορετικό. Με την έννοια ότι δεν τα αντιμετωπίζαμε σαν ξένα παιδιά, τα αντιμετωπίζαμε σαν τα δικά μας τα παιδιά. Όταν μαλώναμε τα δικά μας τα παιδιά, μαλώναμε κι αυτά. Όταν επαινούσαμε τα δικά μας τα παιδιά επαινούσαμε και τα ...είναι δικά μας παιδιά κι αυτά. Δεν κάναμε κάτι διαφορετικό. Πάρα πολύ βοηθούσε το ποδόσφαιρο ή η γυμναστική. Πάρα πολύ, γιατί, το ποδόσφαιρο ενώνει, κι αυτά παίζουν ποδόσφαιρο ... ήξεραν, και αυτό βοηθούσε. Βοηθούσαν πάρα πολύ οι εκπαιδευτικοί που ήξεραν αγγλικά, που μπορούσαν μέσα από κει να πλησιάσουν αυτά τα παιδιά. Βοήθησε πάρα πολύ στο σχολείο μας το τμήμα ένταξης και οι φιλόλογοι που κάναν μάθημα εκεί. Βοήθησε πάρα πολύ αυτό. Θα έλεγα ότι προσπαθήσαμε να καλλιεργήσουμε, να τονώσουμε την ανάπτυξη φιλίας ανάμεσα στα παιδιά, όλα τα παιδιά. Και δεν είχαμε ιδιαίτερα προβλήματα. Τώρα, όσον αφορά, για να μην εστιάζω μόνο στα παιδιά που είναι σύγχρονοι πρόσφυγες, να αναφερθώ και στα άλλα παιδιά. Εκεί δεν έχουμε ειδικά στο δικό μας το σχολείο, δε νομίζω ότι έχουμε διακρίσεις. Βλέπουμε παιδιά που είναι από την Αλβανία παίζουν, μιλάνε, είναι φίλοι κολλητοί, κάνουν παρέα με τα δικά μας τα παιδιά ή από την Γεωργία ... δεν υπάρχει διαχωρισμός. Σε τέτοιο βαθμό που δεν μας ενδιαφέρει ... κανένας δεν ασχολείται αν το παιδάκι το άλλο είναι από την Αλβανία ή από τη Ρωσία, είναι από την Ελλάδα είναι ... δεν ασχολείται κανείς. Δεν κάναμε τίποτε διαφορετικό. Αυτό που κάνουμε είναι να προσπαθούμε να ακολουθούμε καλές πρακτικές για όλους. Δηλαδή να είναι ευτυχισμένα τα παιδιά στο σχολείο μας να τους αρέσει το σχολείο, να έχουμε ένα όμορφο σχολείο, καθαρό, διακοσμημένο, διαμορφωμένο, να

αγαπάνε το σχολείο, να σέβονται το συμμαθητή τους. Και αυτό ισχύει για όλους. Αυτό προσπαθούμε να κάνουμε, τίποτε το διαφορετικό.

18. *Θα θέλατε να μου περιγράψετε τους τρόπους που χρησιμοποιείτε για να διδάξετε αποτελεσματικά τους μαθητές που δεν ανήκουν στην ίδια πολιτισμική ομάδα με εσάς;*

Πρώτα πρώτα κάνω ... να αναφερθώ σε μένα. Δε θα μιλήσω για τους άλλους. Ποτέ μέσα στην τάξη δε μ' ενδιέφερε από πού προέρχεται ο άλλος. Δεύτερον, πάντοτε, πριν μπω στην τάξη έχω αποφασίσει ότι δε θα θίξω κανέναν είτε αυτό έχει να κάνει με χώρα είτε έχει να κάνει με θρησκεία, είτε έχει να κάνει με φύλο, είτε έχει να κάνει με το φαγητό, είτε έχει να κάνει με γλώσσα ... έχω αποφασίσει πριν καν ακόμα μπω στην τάξη ότι αυτό δεν υπάρχει. Το πρώτο λοιπόν είναι αυτό που κάνω. Από κει και πέρα, όταν ... επειδή μέσα στην τάξη έχουμε παιδιά που είναι μουσουλμάνοι αυτή τη στιγμή στο σχολείο μας, έχουμε. Μπορεί να μην μιλούν, να μην το διατυμπανίζουν αλλά έχουμε τέτοια παιδιά. Λοιπόν, όταν θα τύχει να αναφερθώ σε κάποιο θρησκευτικό στοιχείο, παράλληλα θα αναφερθώ και σε κάτι άλλο. Δε θα ξεχωρίσω ποτέ, ποτέ δε θα κάνω διάκριση, ποτέ, ανάμεσα σ' αυτά τα δύο. Πάντοτε δηλαδή σκέφτομαι ότι δεν πρέπει να προσβάλω κανέναν, ότι πρέπει να τους σεβαστώ όλους. Με αυτήν την αρχή ξεκινάω. Ένα παράδειγμα σου περιέγραψα πριν με τα αρχαία ελληνικά. Όταν ... αν το μάθημά μου, εγώ συνήθως επειδή κάνω φέτος αρχαία και ιστορία, όταν κάνω βυζαντινή ιστορία, βυζαντινή ιστορία κάνω φέτος, προσπαθώ να τους δείξω ότι το Βυζάντιο είναι ένα παράδειγμα οικουμενικότητας και διαπολιτισμικότητας. Κάπως έτσι. Χρησιμοποιώ τα αγγλικά, όταν χρειάζεται για να τα προσεγγίσω, την τεχνολογία κατ' εξοχήν ... να με το βίντεο που είπαμε πριν με τα αρχαία, πολλές φορές το παιχνίδι, τη δραματοποίηση ... Το παιχνίδι βοηθάει πάρα πολύ στο να πλησιάσεις τον άλλον.

19. *Με ποιους τρόπους, θα λέγατε, ότι μπορεί κάποιος να καλλιεργήσει διαπολιτισμικές δεξιότητες;*

Ο ίδιος; Πρώτον είναι τα ταξίδια, ταξιδεύοντας, μαθαίνεις. Τα Erasmus ... είμαι υπέρ αυτών των προγραμμάτων, γιατί και γιατί μπορεί να διαλέξεις ένα θέμα που συνδέεται με τη διαπολιτισμικότητα, οπότε μπορείς να πας έξω σε μια ευρωπαϊκή χώρα και να εκπαιδευτείς και να δεις πώς αντιμετωπίζουν και οι άλλες χώρες αυτό το θέμα, γιατί αυτή τη στιγμή οι μετακινήσεις πληθυσμών και τα λοιπά δεν είναι δεν είναι κάτι που απασχολεί μόνον εμάς, είναι παγκόσμιο φαινόμενο. Άρα λοιπόν πηγαίνοντας έξω, μπορείς να δεις την Ευρώπη και πώς αντιμετωπίζουν κι αυτοί αυτό το θέμα και να εκπαιδευτείς πάνω σ' αυτό. Αλλά και ταυτόχρονα πηγαίνοντας μαθαίνεις. Αυτοί είναι οι δύο τρόποι που μπορείς να ... Και ένας άλλος τρόπος, που γενικά, στην Ελλάδα δεν το θέλουμε, είναι οι ανοιχτές τάξεις. Αν ανοίξουμε την τάξη μας,

ανοίγοντας την τάξη μας και βλέποντας εγώ τι κάνεις εσύ, τι καλό κάνεις, για να δω, μπορώ να πάρω από σένα ή έλα εσύ σε μένα, δεξ τι καλό έχω, τι στραβό κάνω, για να δούμε να το συζητήσουμε, μπορεί να γίνουμε καλύτεροι, μπορούμε να αποκτήσουμε ... αλλά αυτή την τεχνική, αυτή την ανοιχτή τάξη οι Έλληνες εκπαιδευτικοί δεν τη θέλουμε, δεν είμαστε έτοιμοι γι' αυτό. Γιατί θα μπορούσε να βοηθήσει πάρα πολύ, γιατί καλλιεργεί και τη συνεργατικότητα.

20. Πιστεύετε ότι υπάρχει ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ώστε να αποκτήσουν διαπολιτισμική ικανότητα;

Ναι, κάθετα. Δεν χρειάζεται καν να το αιτιολογήσω. Ναι κάθετα. Ναι βέβαια. Δεν μπορεί να είσαι κλεισμένος, να λες α εγώ κάνω τόσα χρόνια αυτή τη δουλειά και κάνω διδασκαλία κανονικά και είμαι ένας εξαιρετικός εκπαιδευτικός. Όχι, δεν είσαι. Όχι της εκπαίδευση, ναι. Εκπαίδευση γιατί ο κόσμος μας μεταμορφώνεται δεν μπορεί λοιπόν εσύ να μένεις έτσι, άρα πρέπει και συ να προχωράς, βέβαια.

21. Αν ναι, ποια μορφή θα έπρεπε να έχει η επιμόρφωση και ποιοι φορείς θα ήταν κατάλληλοι να την αναλάβουν;

Θα μπορούσαν να είναι και εθνικοί φορείς αλλά και όπως είπα πριν και μέσα από ευρωπαϊκούς οργανισμούς μέσα από τα Erasmus που είναι ο κατεξοχήν φορέας που μπορεί να εκπαιδεύσει. Να βγεις έξω για να δεις . αλλά και εθνικοί φορείς και το Υπουργείο Παιδείας θα μπορούσε να μας εκπαιδεύσει, με σεμινάρια, καλά δεν το συζητώ για μεταπτυχιακά και τέτοια, εντάξει αυτό είναι ...το Πανεπιστήμιο είναι ο κατεξοχήν φορέας που θα μπορεί να επιμορφώσει και θα έπρεπε τα Πανεπιστήμια να αναλαμβάνουν αυτό .

22. Θα θέλατε να συμπληρώσετε κάτι;

Όχι.

3.6. Δείγμα 6^ο

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Άντρας	55-60	17	ΠΕ03	Όχι	Υποδιευθυντής

1. Τι σημαίνει για σας ο όρος πολιτισμική ταυτότητα;

Το πώς επηρεάζονται οι ομάδες ή τα άτομα από τον ποιο πολιτισμό έχουν γεννηθεί, που ζούνε.

2. Πώς θα ορίζατε την έννοια της πολιτισμικής ετερότητας;

Διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα είτε στα άτομα είτε στις ομάδες.

3. Επηρεάζεται, κατά τη γνώμη σας, η πολιτισμική ταυτότητα ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς και, αν ναι, με ποιους τρόπους;

Επηρεάζεται, τα ήθη και τα έθιμα επηρεάζονται, των μεν επηρεάζουν τους δε.

4. Τι σημαίνει για σας ο όρος πολυπολιτισμικότητα;

Ότι μέσα στο σύνολο των ατόμων ή των ομάδων υπάρχουν άτομα με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα.

5. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, τα χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών;

Η διαφορετικότητα. Η διαφορετική γλώσσα, η διαφορετική θρησκεία, τα διαφορετικά ήθη και έθιμα.

6. Θεωρείτε ότι η κοινωνία στην οποία ζείτε και εργάζεστε είναι μια πολυπολιτισμική κοινωνία; Αν ναι, πώς αισθάνεστε γι' αυτό;

Όχι δε θα το έλεγα. Σ' αυτή που ζω και εργάζομαι.

7. Θεωρείτε ότι οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες έχουν διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες και, αν ναι, θα μπορούσατε να αναφέρετε κάποιες από αυτές;

Όχι.

8. Θα μπορούσατε να μας περιγράψετε πώς αντιλαμβάνεστε την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

Όλοι κάνουν τα ίδια πράγματα μαζί, εκτός από τη γλώσσα και τα θρησκευτικά, αν έχουν διαφορετική θρησκεία.

9. Στο σχολείο που εργάζεστε φοιτούν μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα; και αν ναι πώς αισθάνεστε γι' αυτό;

Φοιτούσαν. Τίποτε, καμία ιδιαιτερότητα. Τους δέχομαι όπως δέχομαι και τους υπόλοιπους.

10. Κατά τη γνώμη σας, οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα θα πρέπει να εντάσσονται στις κανονικές τάξεις ή θα πρέπει να εντάσσονται σε διαφορετικές τάξεις; Για ποιους λόγους;

Σε κανονικές τάξεις αλλά έξτρα η γλώσσα έξτρα τα θρησκευτικά αν υπάρχει διαφορετική θρησκεία. Γιατί δεν πρέπει να αφήσουν την ταυτότητά τους, την πολιτιστική τους ταυτότητα, είναι λάθος να την παρατήσουν και να επηρεαστούν από τους άλλους. Με ενδιαφέρει να μείνουν έτσι, να ζουν με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα μαζί.

11. Θα πρέπει, κατά τη γνώμη σας οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να διδάσκονται, εκτός από τα ελληνικά, τη γλώσσα τους και ό,τι έχει να κάνει με τον πολιτισμό τους; Θα θέλατε να αιτιολογήσετε την άποψή σας;

Ναι. Αλλά έξτρα ώρες, όχι στη θέση των ελληνικών. Ελληνικά συν τη γλώσσα τους. για να μην αφήσουν την πολιτισμική τους ταυτότητα, να μην τη χάσουν. Θα ήθελα να την κρατήσουν

12. Ποιος, θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος που έχουν οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

Τίποτε. Να συνυπάρξουν αυτές οι ομάδες, να συνυπάρξουν μαζί, να μπορούν να σταθούν στην ίδια τάξη. Αυτός είναι ο ρόλος τους.

13. Είναι αρκετό, κατά τη γνώμη σας οι εκπαιδευτικοί να είναι επιστημονικά και παιδαγωγικά καταρτισμένοι για να επιτελέσουν ικανοποιητικά το ρόλο αυτό;

Νομίζω ότι αρκεί. Είναι θέμα μετά ανθρώπου το πώς επηρεάζεται.

14. Ποιες δεξιότητες πρέπει, κατά τη γνώμη σας να διαθέτουν σήμερα οι εκπαιδευτικοί, για να ανταποκριθούν στις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

Δεν είναι κάτι το ιδιαίτερο. Δε χρειάζεται κάτι ιδιαίτερο από τη στιγμή που μπορούν, είπαμε να το κάνουν.

15. Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ευαισθητοποιημένοι απέναντι σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας;

Ναι

16. Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ικανοί να διαχειριστούν την πολιτισμική ετερότητα και σε ποιο βαθμό;

Ναι είναι ικανοί σε μεγάλο βαθμό.

17. Με ποιους τρόπους προσπαθείτε να βοηθήσετε τους μαθητές που προέρχονται από άλλα περιβάλλοντα να ξεπεράσουν τις δυσκολίες της φοίτησης στο σχολείο σας;

Να αποκτήσουν παρέες με τους υπόλοιπους συμμαθητές να μπουν στο κοινωνικό σύνολο της ομάδας της τάξης. Με αυτόν τον τρόπο.

18. Θα θέλατε να μου περιγράψετε τους τρόπους που χρησιμοποιείτε για να διδάξετε αποτελεσματικά τους μαθητές που δεν ανήκουν στην ίδια πολιτισμική ομάδα με εσάς;

Δεν υπάρχουν διαφορετικοί τρόποι. Αφού λέω ότι δεν χρειάζεται να κάνω κάτι ιδιαίτερο. Αλλά να ξέρουν τη γλώσσα μπορείς να τους διδάξεις κανονικά. Αν δεν ξέρουν τη γλώσσα, σημαίνει ότι πρώτα πρέπει να μάθουν τη γλώσσα. Άρα λοιπόν δεν τους κάνεις μάθημα εσύ. Πρώτα μαθαίνουν τη γλώσσα και μετά τους κάνεις μάθημα.

19. Με ποιους τρόπους, θα λέγατε, ότι μπορεί κάποιος να καλλιεργήσει διαπολιτισμικές δεξιότητες;

Κάποιους συγκεκριμένους τρόπους; Δύσκολο. Δεν μπορώ να βρω αυτή τη στιγμή.

20. Πιστεύετε ότι υπάρχει ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ώστε να αποκτήσουν διαπολιτισμική ικανότητα;

Όχι ιδιαίτερα, απλώς προσπάθεια θέλει, να το θέλουν από μόνοι τους.

21. Αν ναι, ποια μορφή θα έπρεπε να έχει η επιμόρφωση και ποιοι φορείς θα ήταν κατάλληλοι να την αναλάβουν;

Αφού λέω ότι δε χρειάζεται

22. Θα θέλατε να συμπληρώσετε κάτι;

Όχι

3.7. Δείγμα 7^ο

Φύλο	Ηλικιακή ομάδα	Χρόνια υπηρεσίας	Ειδικότητα	Επιπλέον σπουδές	Θέση ευθύνης
Άντρας	55-60	32	ΠΕ01	Διδακτορικό	Διευθυντής

1. *Τι σημαίνει για σας ο όρος πολιτισμική ταυτότητα;*

Είναι ένα σύνολο από γνωρίσματα και ιδιότητες που έχει ένα πληθυσμιακό σύνολο, ένα σύνολο ανθρώπων, δηλαδή, το οποίο καθορίζει και οριοθετεί την πορεία του ως ταυτότητα μέσα στο πολιτισμικό γίγνεσθαι. Και τέτοια στοιχεία – γνωρίσματα θεωρώ ότι είναι η γλώσσα, η εθνική και ιστορική συνείδηση, ο πολιτισμός, η πολιτισμική προσφορά, η θρησκευτική πίστη και η εθνική συνείδηση.

2. *Πώς θα ορίζατε την έννοια της πολιτισμικής ετερότητας;*

Θα το όριζα ως εξής: ότι είναι ένα σύνολο από ιδιότητες που ξεχωρίζουν και διακρίνουν τον έναν πολιτισμό από έναν άλλο πολιτισμό. Είναι επίσης, κοντά σ' αυτό, δηλαδή, είναι το διαφορετικό πολιτισμικό αίσθημα.

3. *Επηρεάζεται, κατά τη γνώμη σας, η πολιτισμική ταυτότητα ενός λαού από την επαφή του με άλλους λαούς και, αν ναι, με ποιους τρόπους;*

Σαφώς και επηρεάζεται, ειδικά στη σημερινή εποχή, τη λεγόμενη εποχή της παγκοσμιοποίησης είναι φυσιολογικό και ως ένα σημείο, θα έλεγα επόμενο, ένας λαός να έρχεται σε επαφή με έναν άλλο λαό ή με άλλους λαούς, για ποικίλους λόγους, έτσι; Όπως είναι, παραδείγματος χάρη το θέμα της εργασίας, το θέμα των σπουδών, το θέμα του τουρισμού, το θέμα της εγκατάστασης σε μια άλλη περιοχή, και κάθε τέτοια μετακίνηση επηρεάζει σαφώς το όλο πλαίσιο.

4. *Τι σημαίνει για σας ο όρος πολυπολιτισμικότητα;*

Πολυπολιτισμικότητα; Είναι η ύπαρξη πολλών διαφορετικών αλλά και εν μέρει αντίθετων πολιτισμικών ταυτοτήτων μέσα σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Ως πολυπολιτισμικές κοινωνίες χαρακτηρίζονται όσες διατηρούν εντός τους πληθυσμούς συμπαγείς ή μη, οι οποίες έχουν διαφορετική κουλτούρα, γλώσσα, παραδόσεις, αξιακές θέσεις, θρησκεία και τα λοιπά.

5. *Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, τα χαρακτηριστικά των πολυπολιτισμικών κοινωνιών;*

Γενικά τα χαρακτηριστικά; Είναι αυτές που έχουν πολλά και διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία, όπως είπαμε, είναι η γλώσσα, η πίστη, η συνείδηση, οι συνήθειες, όλα αυτά, η αντίληψη .... Όλες αυτές οι κοινωνίες χαρακτηρίζονται ως πολυπολιτισμικές. Στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες υπάρχουν πολλές διαφορετικές πληθυσμιακές ομάδες, οι οποίες έχουν διαφορετικά βιώματα, διαφορετική καταγωγή, διαφορετικές αξίες, και σ' αυτές τις πολυπολιτισμικές κοινωνίες, κάθε πολιτισμική κοινωνική ομάδα προσπαθεί να διατηρήσει ό,τι στοιχείο τη διαφοροποιεί από μια άλλη. Στις μη πολυπολιτισμικές κοινωνίες υπάρχει θα λέγαμε μια ενιαία θεώρηση των πραγμάτων, αυτή η κοινωνία τα βλέπει τα πράγματα σύμφωνα με τα δικά της πλαίσια.

6. *Θεωρείτε ότι η κοινωνία στην οποία ζείτε και εργάζεστε είναι μια πολυπολιτισμική κοινωνία; Αν ναι, πώς αισθάνεστε γι' αυτό;*

Λοιπόν, γενικά, ο ελληνικός χώρος εξαρχής που παρουσιάστηκε στο παγκόσμιο ιστορικό γίνεσθαι, είχε πολλά και διαφορετικά πολιτιστικά στοιχεία. Όσο περνάνε βέβαια τα χρόνια, όσο εξελίσσονται οι κοινωνίες αλλάζουν πολλά από αυτά τα πράγματα. Στις μέρες μας, ναι, πιστεύω ακράδαντα ότι η κοινωνία μας πλέον είναι πολυπολιτισμική, ιδίως στα μεγάλα αστικά κέντρα, όχι σε απομονωμένες περιοχές που δεν έχουν πρόσβαση σε συγκοινωνία και τα λοιπά... Υπάρχουν άνθρωποι, λοιπόν στα μεγάλα αστικά κέντρα, οι οποίοι προέρχονται από πολλές και διαφορετικές χώρες, έχουν εγκατασταθεί εκεί, εργάζονται, σπουδάζουν, προσφέρουν σημαντικά στην τοπική κοινωνία. Ειδικά η δικιά μας η κοινωνία, περισσότερο επαναλαμβάνω στα μεγάλα αστικά κέντρα και λιγότερα στα ημιαστικά ή αγροτικά κέντρα έχουν έρθει άνθρωποι από πολλές διαφορετικές χώρες, την τελευταία εικοσαετία, κυρίως από χώρες όπως είναι η Ρωσία, όπως είναι η Γεωργία, η Αλβανία, η Βουλγαρία, και τα τελευταία όχι πολλά, έξι με επτά χρόνια έχουν έρθει πάρα πολλοί άνθρωποι, ερχόμενοι από τελείως διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια, από χώρες της Μέσης Ανατολής, από χώρες της Νότιας Ασίας, της Αφρικής και τα λοιπά. Η μεγάλη διαφοροποίηση έχει γίνει τα τελευταία περίπου επτά με οχτώ χρόνια. Σίγουρα είναι μια αλλαγή. Σίγουρα καθετί που αλλάζει την κανονικότητά μας, έτσι, προξενεί μια σειρά από αντιδράσεις. Εγώ το θεωρώ εν μέρει φυσιολογικό, είναι ένα φαινόμενο που δεν αφορά μόνο την ελληνική κοινωνία, αφορά το σύνολο γενικά των ευρωπαϊκών χωρών, σε άλλες χώρες είναι λίγο πιο έντονα τα φαινόμενα, σε άλλες χώρες είναι λιγότερο έντονα τα φαινόμενα ... καλούμαστε εκ των πραγμάτων να συμβιώσουμε με τέτοιους πληθυσμούς και να βρούμε πολλά κοινά στοιχεία μεταξύ μας. Σίγουρα, το να είμαστε περιχαρακωμένοι γύρω από τον εαυτό μας, να ζούμε σε γκέτο, και εμείς αλλά και οι άλλες πληθυσμιακές ομάδες, δεν ωφελεί κανέναν. Η γκετοποίηση ποτέ δεν ωφέλησε κανέναν. Αφού έτσι είναι η εικόνα, οφείλουμε να την καλύτερεύσουμε και να την βελτιώσουμε.

7. *Θεωρείτε ότι οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες έχουν διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες και, αν ναι, θα μπορούσατε να αναφέρετε κάποιες από αυτές;*

Ναι, σαφώς και έχουν διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες, γιατί τα μέλη αυτών των διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων προέρχονται από χώρες της αλλοδαπής, οι οποίες έχουν διαφορετική κουλτούρα, διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία, διαφορετική γλώσσα, έχουν συνήθως διαφορετικές παραδόσεις, και τα λοιπά. Το θέμα είναι ότι αυτοί οι λαοί έχουν ένα μειονέκτημα, αυτοί οι πληθυσμοί δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα και είναι λογικό δηλαδή, τις παραδόσεις, τα έθιμα, και τα λοιπά, και εκ των πραγμάτων δυσκολεύονται να ενταχθούν στις κοινωνίες. Και θα χρειαστεί και από μας και από τη δική μας μεριά μεγάλη προσπάθεια να καταφέρουμε να τους εντάξουμε ή να τους ενσωματώσουμε σε κάποια φάση.

8. *Θα μπορούσατε να μας περιγράψετε πώς αντιλαμβάνεστε την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;*

Μάλιστα. Πρέπει, άποψη μου τώρα πάντα, θα πρέπει η σύγχρονη εκπαίδευση, η οποία θα πρέπει από τη μια να έχει εθνοκεντρικό και ευρωπαϊκό χαρακτήρα και από την άλλη όμως θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη και τις ιδιαίτερες ανάγκες που έχουν αυτοί οι λαοί και την προσπάθεια που πρέπει να γίνει από το σύνολο της κοινωνίας για να ενσωματωθούν αυτοί οι λαοί. Και μέσα από τη διαδικασία της ενσωμάτωσης θα πρέπει και αυτοί οι λαοί, έτσι ... να κρατήσουν τη γλώσσα τους, έτσι ... να κρατήσουν βασικές γνώσεις για την ιστορία της χώρας τους, αλλά και από την άλλη μεριά όμως να σεβαστούν και οι ίδιοι τη χώρα που τους φιλοξενεί και τους παρέχει άσυλο, τους παρέχει στέγη, τους παρέχει προστασία... Είναι η κατάσταση, δηλαδή, θα έλεγα κατευθυνόμενη σε δυο πόρους, και αυτοί να κάνουν τις κινήσεις που πρέπει αλλά και εμείς ως οργανωμένο σύνολο ως κοινωνικό σύνολο και λοιπά να μπορούμε κι εμείς να κάνουμε τις απαραίτητες κινήσεις για να μπορούμε να συμβαδίζουμε, να μην είμαστε, δηλαδή, τοποθετημένοι σε δύο ακραίες θέσεις.

9. *Στο σχολείο που εργάζεστε φοιτούν μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα; και αν ναι πώς αισθάνεστε γι' αυτό;*

Ναι, στο σχολείο στο οποίο εργάζομαι αρκετά χρόνια, για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα δεν υπήρχαν αλλοδαποί. Και αυτά μου τα λένε και παλαιότεροι από μένα συνάδερφοι στο σχολείο. Δεν υπήρχαν αλλοδαποί. Σπανιότατα. Τα τελευταία χρόνια όμως με την αλλαγή των κοινωνιών, με τον ερχομό διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων στον ελληνικό χώρο, σίγουρα επηρεάστηκε και το δικό μας σχολείο. Ήρθαν παιδιά, έφηβοι, προερχόμενοι από το Αφγανιστάν, κυρίως από το Αφγανιστάν, οι οποίοι, βέβαια, δυστυχώς, δεν έμειναν στο σχολείο, εγκατέλειψαν πολύ γρήγορα την εκπαίδευση και για διάφορους λόγους, δεν ξέρω, προσωπικά θέματα ίσως, σε κάποια φάση πήγαν

ενσωματώθηκαν στις οικογένειές τους, έγινε επανασύνδεση των οικογενειών, κάποιοι θα έλεγα, χάσαμε και τα ίχνη τους, κυριολεκτικά το λέω αυτό, κάποιοι έφυγαν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Στη φετινή σχολική χρονιά έχουμε ένα παιδί ο οποίος προέρχεται από την Κίνα, είναι αρκετά χρόνια στην Ελλάδα, η οικογένειά του ζει αρκετά χρόνια στην Ελλάδα, είναι επαγγελματίες αυτοί ... με πολλές δυσκολίες αυτοί, παρά το γεγονός ότι είναι αρκετά ... πολλά χρόνια στην Ελλάδα δεν έχει καταφέρει ακόμα να μάθει καλά την ελληνική γλώσσα, δυσκολεύεται πάρα πολύ. Σε μια άλλη κατηγορία έχουμε και μαθητές που προέρχονται από την Αλβανία, οι οποίοι όμως έχουν καταφέρει είτε ελληνικής είτε αλβανικής καταγωγής, υπήκοοι Αλβανίας έχουν κάνει μεγάλες προσπάθειες ενσωμάτωσης και μπορούμε να ισχυριστούμε ότι όσο περνάει ο καιρός, τα πράγματα βελτιώνονται γι' αυτούς. Έχουν διάθεση, έχουν μεράκι, έχουν επιθυμία να μάθουν τα ελληνικά, έχουν ενσωματωθεί στο κοινωνικό σύνολο στο σχολείο μας, έχουν παρέες, έχουν φίλιες και τα λοιπά, επικοινωνούν και τα λοιπά. Μπορώ να πω ότι η κατάσταση με αυτούς που έρχονται από την Αλβανία είναι η καλύτερη. Ειδικά με αυτούς τώρα. Αλλά έχουμε κάποιους μαθητές που προέρχονται από τη Ρωσία, από τη Γεωργία και τα λοιπά. Αυτοί θα έλεγα ότι δεν είναι τόσο καλά ενσωματωμένοι, όπως είναι τα παιδιά από Αλβανία. Εγώ πιστεύω ότι θα πρέπει να αισθανόμαστε ως μια κοινωνία, ως μια μεγάλη οικογένεια, η οποία φιλοξενεί τέτοια άτομα στην χώρα μας, στην πατρίδα μας και πιστεύω ότι πρέπει να κάνουμε τα πάντα ώστε αυτά τα παιδιά να νιώσουν τη θαλπωρή και την αίσθηση της φιλοξενίας που παρέχει ο ελληνικός λαός στο σύνολό του αλλά και η σχολική κοινότητα ιδιαίτερα και να κάνουμε βήματα για να τους πλησιάσουμε, να τους ενσωματώσουμε, να αποκτήσουν παρέες, φίλιες, γενικά να κοινωνικοποιηθούν. Και θα έλεγα εν κατακλείδι ότι χαίρομαι γιατί άνθρωποι από διαφορετικές χώρες προέλευσης μαθαίνουν την ελληνική κουλτούρα, μαθαίνουν τον ελληνικό πολιτισμό και τη γλώσσα. Είμαι περήφανος που η ελληνική γλώσσα μπορεί και ακούγεται και σ' αυτούς, μπορούν και τη διδάσκονται και μαθαίνουν ελληνικά. Είναι για μας τιμή αυτό, να μαθαίνουν ελληνικά και την ιστορία μας.

10. Κατά τη γνώμη σας, οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα θα πρέπει να εντάσσονται στις κανονικές τάξεις ή θα πρέπει να εντάσσονται σε διαφορετικές τάξεις; Για ποιους λόγους;

Λοιπόν, εδώ βέβαια υπάρχουν πολλές απόψεις. Και πολλές φορές αυτές οι απόψεις δίστανται. Τώρα, τι πιστεύω εγώ, με βάση την εμπειρία αλλά και με βάση τη διάθεση που έχουν αυτά τα παιδιά να ενσωματωθούν. Πιστεύω ότι το καλύτερο, το πιο ιδανικό σχήμα θα ήταν ένας συνδυασμός. Δηλαδή, να υπάρχουν κανονικές τάξεις γι' αυτά τα παιδιά, να μπαίνουν δηλαδή σε μαθήματα όπου διδάσκονται τα λεγόμενα κλασικά μαθήματα αλλά επιπλέον, επιπλέον να μαθαίνουν και την ελληνική γλώσσα παραπάνω ώρες, δηλαδή, ένα παιδί που προέρχεται, ξέρω γω από τη Βουλγαρία, ή από την Αλβανία και

τα λοιπά, να μπορεί να κάνει επιπλέον την ελληνική γλώσσα. Τώρα δύο ώρες παραπάνω θα κάνουν τρεις ώρες, τέσσερις, αυτό είναι θέμα του προγράμματος. Αυτές οι πρόσθετες ώρες ίσως να επιβαρύνουν το πρόγραμμα των μαθητών, ίσως σε κάποια φάση να τους κουράζουνε τους νεοφερμένους μαθητές αλλά σαφώς, σίγουρα είναι απαραίτητες για να μπορούν να βοηθηθούν τα παιδιά αυτά να ενσωματωθούν έγκαιρα και ομαλά στην ελληνική κοινωνία και στην ελληνική εκπαίδευση. Γιατί πιστεύω ότι εν κατακλείδι τέτοιο πράγμα είναι ένας συνδυασμός. Από τη μια θα είμαστε με το σχολείο, από την άλλη η λεγόμενη ενισχυτική διδασκαλία μέσα από τάξεις υποδοχής.

11. *Θα πρέπει, κατά τη γνώμη σας οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα να διδάσκονται, εκτός από τα ελληνικά, τη γλώσσα τους και ό,τι έχει να κάνει με τον πολιτισμό τους; Θα θέλατε να αιτιολογήσετε την άποψή σας;*

Ναι, εδώ πέρα μπορεί κάποιος να πει πολλά πράγματα. Ποια είναι η δική μου εκτίμηση για το όλο θέμα ... Πιστεύω ότι τα παιδιά αυτά θα πρέπει να παρακολουθούν κανονικά το ελληνικό πρόγραμμα εκπαίδευσης, όπως είναι το ωρολόγιο πρόγραμμα, έξι ώρες ή επτά την ημέρα και να μπουν ζώνες απογευματινών μαθημάτων, έτσι ... ξέρω γω, δύο ώρες την ημέρα, ξέρω γω, δύο ώρες ανά δυο –τρεις μέρες ... δεν ξέρω πώς θα γίνει στην πράξη αυτό, να μπορούν να μαθαίνουν και τη γλώσσα καταγωγής τους. Είναι πολύ σημαντικό πράγμα το παιδί να μην ξεκοπεί τελείως από τις ρίζες του. Δηλαδή το παιδί που έρχεται π.χ από τη Ρωσία, να μπορεί το απόγευμα να μαθαίνει ρώσικα. Φυσικά με δική του επιλογή και πάντα σε άλλες ζώνες εκπαιδευτικές, όχι δηλαδή μέσα στο κανονικό πρόγραμμα του σχολείου. Σ' αυτό πρέπει να συμβάλει και η πολιτεία και η κοινωνία στο σύνολό της, αλλά και η ίδια η οικογένεια να ενδιαφερθεί. Αν μια οικογένεια π.χ δε θέλει το παιδί της να μάθει, ξέρω γω, τα βουλγάρικα ή τα γεωργιανά, τότε να μην διδάσκεται σ' αυτές τις απογευματινές ώρες. Το αφήνω δηλαδή καθαρά σε εθελοντική βάση, αν και καλό είναι να τους ενθαρρύνουμε λίγο, ενθάρρυνση αλλά όχι υποχρέωση.

12. *Ποιος, θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος που έχουν οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;*

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πάρα πολύ σημαντικός. Αυτό που λέει ο λαός μας είναι το θεμέλιο της κοινωνίας. Ο καλός εκπαιδευτικός, αυτός που εργάζεται με φιλότιμο και λοιπά έχει κομβικό ρόλο στην εκπαίδευση. Είναι καίριας σημασίας η παρουσία του. Και ένας εκπαιδευτικός που εμπνέεται από υψηλό αίσθημα ευθύνης, ένα υψηλό αίσθημα υποχρέωσης θα πρέπει από τη μια να τηρεί τις υποχρεώσεις του και να φροντίζει για την όσο καλύτερη και πληρέστερη ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών και μαθητριών στο

σχολείο αλλά και από την άλλη να βρίσκει ο ίδιος, να εφευρίσκει, θα λέγαμε, τρόπους, μεθόδους, εργαλεία εκπαιδευτικά, για να μπορεί τα παιδιά να τα προσεγγίσει ακόμα περισσότερο, και αυτό είναι σημαντικό, να μιλήσει στη γλώσσα τους για να τα βοηθήσει τα παιδιά αυτά να μπουν στην κοινωνία μας, κατ' ουσίαν στο σχολείο μας κάτω από καλύτερες συνθήκες. Τα παιδιά πρέπει να πηγαίνουν σχολείο και αν καμιά φορά ιδιαίτερες πληθυσμιακές ομάδες βρίσκουν προσχήματα να μην προσέρχονται στο σχολείο, αυτό δεν είναι ζημιά για τα ίδια τα παιδιά αλλά είναι ζημιά και για μας, ως Έλληνες και ως ελληνική κοινωνία και ως ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Θεωρώ ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πρωταρχικός. Χωρίς την παρουσία και το μεράκι του εκπαιδευτικού δεν προχωράει τίποτα.

13. Είναι αρκετό, κατά τη γνώμη σας οι εκπαιδευτικοί να είναι επιστημονικά και παιδαγωγικά καταρτισμένοι για να επιτελέσουν ικανοποιητικά το ρόλο αυτό;

Θα έλεγα ότι όχι, δεν είναι αρκετό αυτό από μόνο του, από μόνο του δεν είναι αρκετό. Δεν υπάρχει στασιμότητα στην εκπαίδευση. Ίσα ίσα απαιτείται μια συνεχής ενημέρωση, επιμόρφωση, από τους εκπαιδευτικούς, για τους εκπαιδευτικούς και η υιοθέτηση νέων δεδομένων. Η τεχνολογία θα βοηθήσει πάρα πολύ, οι Νέες Τεχνολογίες θα βοηθήσουν πάρα πολύ, η Πληροφορική θα βοηθήσει πάρα πολύ, θα πρέπει να γίνονται σεμινάρια ποικίλα με διαφορετική θεματολογία κάθε φορά, αλλά αυτό είναι το ένα κομμάτι. Το άλλο κομμάτι είναι θα λέγαμε πιο προσωπικό, πλέον, είναι η ευαισθητοποίηση και η ενεργοποίηση του φιλότιμου, το μεράκι θα λέγαμε του εκπαιδευτικού και γενικά της εκπαιδευτικής κοινότητας, να βοηθήσει όσο μπορεί περισσότερο προς αυτήν την κατεύθυνση.

14. Ποιες δεξιότητες πρέπει, κατά τη γνώμη σας να διαθέτουν σήμερα οι εκπαιδευτικοί, για να ανταποκριθούν στις ανάγκες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης;

Πέρα από τις γνώσεις, πέρα από την εκπαίδευση στο αντικείμενο, πέρα από την εντρύφηση στις σπουδές, θα πρέπει ο εκπαιδευτικός γενικά να έχει ικανότητα επικοινωνίας με τα παιδιά, να έχει μεταδοτικότητα, να μεταφέρει στα παιδιά τα καλύτερα δυνατά μηνύματα και γνώσεις. Να πιστεύει στο έργο του, ειδικά αυτό, αν δεν έχει ο εκπαιδευτικός πίστη στο έργο του δεν μπορεί να πάει μπροστά. Να είναι περισσότερο συμμετοχικός, να είναι πιο συνειδητός ως παιδαγωγός, να έχει καλή γνώση του αντικειμένου του, να έχει αφομοιώσει τις νέες τεχνολογίες, να παρακολουθεί τις εξελίξεις στο χώρο των νέων τεχνολογιών, και σίγουρα τελικά να γνωρίζει και ξένες γλώσσες. Ειδικά η γνώση της αγγλικής γλώσσας και όχι μόνον της αγγλικής, έτσι ... πιστεύω ότι είναι απαραίτητο για έναν εκπαιδευτικό ο οποίος ζει και εργάζεται σε ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό περιβάλλον.

15. Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ευαισθητοποιημένοι απέναντι σε ζητήματα πολιτισμικής ετερότητας;

Ναι, είναι σαφώς πολύ πιο ευαισθητοποιημένοι από τους εκπαιδευτικούς τους παλαιότερων ετών, γιατί βλέπουν, κρίνουν, αφογκράζονται τις αλλαγές, τις εξελίξεις στον εκπαιδευτικό χώρο, και είναι πολύ πιο ευαισθητοποιημένοι απέναντι σε ζητήματα πολιτισμού, απέναντι σε ζητήματα ετερότητας, διαφορετικότητας και λοιπά, και γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί μας σήμερα ότι οι ανάγκες πλέον των παιδιών έχουν διαφοροποιηθεί, ξέρουν ότι τα δεδομένα έχουν αλλάξει, έχουν καλύτερη επαφή σήμερα οι εκπαιδευτικοί με τους γονείς ... η επικοινωνία με τους γονείς είναι βασικός, θα λέγαμε, χώρος, βασική απαίτηση των καιρών. Το ξέρουν πλέον οι εκπαιδευτικοί ότι οι κοινωνίες μεταβάλλονται, σε κάποια φάση και προσαρμόζονται. Τίποτε δεν είναι στάσιμο.

16. Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ικανοί να διαχειριστούν την πολιτισμική ετερότητα και σε ποιο βαθμό;

Είναι αρκετά ικανοί να διαχειριστούν τα νέα δεδομένα. Απαιτείται όμως μια, θα λέγαμε, συνεχής προσπάθεια, μια ενσυναίσθηση για το τι συμβαίνει γύρω τους. Πρέπει οι εκπαιδευτικοί να λάβουν υπόψη τους τις ανάγκες των παιδιών, να γνωρίζουν τα παιδιά, να μιλάνε με τα παιδιά, στον ελεύθερο χρόνο τους, σε κάποιο διάλειμμα, να τα προσεγγίζουν. Τα βήματα αυτά όμως θα πρέπει να γίνονται με ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να είναι, και σταδιακά, ώστε να είναι και πιο αποτελεσματικά.

17. Με ποιους τρόπους προσπαθείτε να βοηθήσετε τους μαθητές που προέρχονται από άλλα περιβάλλοντα να ξεπεράσουν τις δυσκολίες της φοίτησης στο σχολείο σας;

Είναι αυτό που λέμε ένα μεγάλο στοίχημα που πρέπει να κερδίσουμε. Τι μπορούμε να κάνουμε για να πετύχουμε αυτό το στόχο ... Πλησιάζουμε τα παιδιά, δείχνουμε ενδιαφέρον για την προσωπικότητά τους, τους μιλάμε σε απλή γλώσσα, όσο μπορούμε πιο απλά, προσπαθούμε να μάθουμε ποια είναι τα ενδιαφέροντά τους, προσπαθούμε να τους δείξουμε ότι νοιαζόμαστε γι' αυτούς, από πού προέρχονται, αν πήγαιναν εκεί σχολείο, αν έχουν κάποια βιώματα, κάποιες συνήθειες, κάποιες γιορτές, κάποιες εκδηλώσεις που θέλουμε να κάνουμε γι' αυτούς, τους μιλάμε με απλά λόγια για πιο απλά πράγματα. Βρίσκουμε τα κοινά ενδιαφέροντα, γιατί οι άνθρωποι σε όλες τις ηλικίες, σε όλες τις χώρες, έχουν κοινά ενδιαφέροντα. Ενθαρρύνουμε τα ταλέντα τους, βρίσκουμε ποιες είναι οι δεξιότητές τους, τους βάζουμε να συμμετέχουν σε ομάδες εργασίας, έστω κι αν δεν αποδίδουν όπως τα άλλα παιδιά. Τους κάνουμε μέτοχους στην διαδικασία την εκπαιδευτική. Τα παιδιά πρέπει να ξέρουνε ότι υπάρχουν άνθρωποι που νοιάζονται γι' αυτούς, ότι υπάρχουν άνθρωποι που τους θέλουν να είναι δίπλα τους. Η χειρότερη αίσθηση που μπορεί να έχει ένα παιδί σ' αυτή την ηλικία και μάλιστα προερχόμενο από διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον είναι η περιθωριοποίηση, η απομάκρυνση δηλαδή από τον χώρο θα λέγαμε ενδιαφερόντων. Όταν το παιδί απομακρύνεται από την παρέα, όταν το παιδί

μένει μόνο, τότε έχουμε άσχημες εξελίξεις και για το παιδί αυτό αλλά και για μας. Και όσο πιο, θα λέγαμε, όσο πιο δυνατά είναι τα στεγανά που ενδεχομένως δημιουργούνται τόσο κάνουμε περισσότερο κακό και στο παιδί, και στην οικογένειά του αλλά και στα δικά μας παιδιά. Η γκετοποίηση σε όλες της τις μορφές δεν ωφέλησε ποτέ κανέναν. Μόνο κέρδη μπορούμε να αποκομίσουμε από αυτή τη διαδικασία.

18. Θα θέλατε να μου περιγράψετε τους τρόπους που χρησιμοποιείτε για να διδάξετε αποτελεσματικά τους μαθητές που δεν ανήκουν στην ίδια πολιτισμική ομάδα με εσάς;

Νομίζω, λίγο πολύ ειπώθηκε και στην προηγούμενη ερώτηση. Βρίσκουμε κοινά ενδιαφέροντα. Πλησιάζουμε τα παιδιά. Ε δεν μπορεί τώρα το παιδί να καταλάβει δύσκολες, δυσνόητες κουβέντες και νοήματα, αλλά το πλησιάζουμε. Ή ακόμα και με τις κινήσεις του χεριού, ακόμα και με μορφασμούς, ακόμα και με ... να το πω έτσι ... κοινά στοιχεία, ξέρω γω, κάτι για την πατρίδα του, κάτι για την πόλη από πού προέρχεται, κάτι για τις γιορτές, ακόμα και οι ομάδες οι ποδοσφαιρικές,, μπορούμε να βρούμε πολλά κοινά στοιχεία. Παραδείγματος χάρη εγώ πλησίασα τα παιδιά που μας είχαν έρθει από το Αφγανιστάν, τα πλησίασα εξ αφορμής μιας ομάδας, η οποία είναι ευρωπαϊκή ομάδα και τελικά βρήκαμε, θα λέγαμε, έναν κοινό τόπο επικοινωνίας με αυτά τα παιδιά, μέσω των ομάδων. Λίγα πράγματα, όχι πολλά πράγματα. Δεν μπορείς εξάλλου να κάνεις και πολλά πράγματα. Ένας τρόπος είναι αυτός. Άλλος τρόπος είναι η χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας. Μπορούμε να φέρουμε εικόνες από την πατρίδα τους, μπορούμε να φέρουμε τραγούδια από την πατρίδα τους, μπορεί να φέρουμε συνήθειες στο σχολείο, πώς ζούνε, πώς είναι η κοινωνία, πώς είναι οι οικογένειές τους, να τους κεντρίσουμε το ενδιαφέρον να αναλάβουν κι αυτοί να μιλήσουν για την χώρα τους. Να πούνε, ξέρω γω, αυτή τη συνήθεια έχουμε στη χώρα μας, αυτή τη γιορτή, τι κάνουμε στις εκδηλώσεις ή τα σχολεία μας είναι έτσι, ή αγόρια, κορίτσια έχουμε αυτές τις συνήθειες. Η τεχνολογία σε όλα τα επίπεδα βοηθάει πάρα πολύ και εκμηδενίζει τις αποστάσεις. Μπορούμε να βάλουμε τι συμβαίνει σε μια πόλη τώρα, που είναι χιλιάδες χιλιόμετρα από δω, έτσι; Και τα παιδιά ενδιαφέρονται. Να μας μιλήσουν για την πατρίδα τους, για την πόλη τους, για τις ομάδες τους, χαίρονται και έτσι ενσωματώνονται καλύτερα στο μάθημα. Ειδικά όταν βλέπουν τα παιδιά ότι ενδιαφερόμαστε γι' αυτά, είναι ένα κέντρισμα και γι' αυτά, να συμμετέχουν περισσότερο.

19. Με ποιους τρόπους, θα λέγατε, ότι μπορεί κάποιος να καλλιεργήσει διαπολιτισμικές δεξιότητες;

Νομίζω ότι ίσως ένας από τους βασικούς τρόπους είναι η κάθε τύπου επιμόρφωση που μπορεί να παρακολουθήσει ένας εκπαιδευτικός. Ιδιαίτερα, όμως σημαντική για να καλλιεργήσει τις διαπολιτισμικές τους δεξιότητες θα

έλεγα ότι είναι συμμετοχή του σε διάφορα ευρωπαϊκά προγράμματα, όπως παραδείγματος χάρη τα προγράμματα Erasmus, ώστε μέσα από την επαφή του με την κουλτούρα άλλων πολιτισμών και να αποκτήσουν δεκτικότητα στο διαφορετικό, μια σημαντική θα λέγαμε διαπολιτισμική δεξιότητα. Ειδικά αν τα προγράμματα αυτά έχουν αντίστοιχα θέματα, όπως αυτό που παρακολουθήσαμε για παράδειγμα στη Φιλανδία για τη χρήση των κινητών στη γλωσσική εκπαίδευση των μαθητών μεταναστών, μπορεί ο εκπαιδευτικός να έχει εκπαίδευση με επιστημονικό τρόπο. Όπως είπα και πριν, ακόμα, η πολυπολιτισμικότητα και η ανάγκη για διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν είναι μόνο ελληνικό αλλά και ευρωπαϊκό, θα έλεγα και παγκόσμιο φαινόμενο. Μέσα λοιπόν από τα ευρωπαϊκά προγράμματα μπορούμε να γνωρίσουμε και να επωφεληθούμε από την εμπειρία και των εκπαιδευτικών άλλων χωρών και να βελτιώσουμε έτσι την ικανότητα της επικοινωνίας με διαφορετικούς πολιτισμούς. Άλλος τρόπος να αναπτύξει κάποιος εκπαιδευτικός την κατανόησή του για τους άλλους πολιτισμούς είναι να προσπαθήσει να γνωρίσει την ιστορία τους και τον πολιτισμό τους, ίσως, αν είναι εφικτό με εκπαιδευτικές εκδρομές όπως είχαμε ταξιδέψει και γνωρίσει τα μνημεία και τους πολιτισμούς των χωρών της Βαλκανικής, όπως θυμάσαι, όταν μπορούσαμε να ταξιδέψουμε. Και τέλος, γιατί, όπως πιστεύω πρέπει να αρχίζουμε από αυτά που είναι δίπλα μας είναι να μάθουμε να γνωρίζουμε, να επικοινωνούμε και να συνεργαζόμαστε και με άλλα τμήματα και άλλα σχολεία της περιοχής μας ώστε σιγά σιγά να μάθουμε να βγαίνουμε από τις συνήθειές μας και να δοκιμάζουμε καινούργια πράγματα. Αυτά, νομίζω.

20. Πιστεύετε ότι υπάρχει ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ώστε να αποκτήσουν διαπολιτισμική ικανότητα;

Ναι, είναι ανάγκη, είναι θα λέγαμε μια αναγκαιότητα των καιρών, είναι υποχρέωση την εκπαιδευτικών γιατί οι εξελίξεις τρέχουν, είναι ραγδαίες, πολλές φορές είναι τόσο γρήγορες οι εξελίξεις που κυριολεκτικά δεν τις προλαβαίνουμε εμείς, δεν μπορούμε να ανταπεξέλθουμε σ' αυτές τις εξελίξεις αλλά οφείλουμε ως εκπαιδευτικοί να είμαστε πάντα μέσα στα πράγματα, να μην μένουμε πίσω. Να μην μένουμε πίσω, γιατί οι κοινωνίες εξελίσσονται με ιλιγγιώδεις ρυθμούς, και κάθε βήμα που κάνουμε έχει την επίπτωσή του στην εκπαίδευση, στα παιδιά, στην κοινωνία.

21. Αν ναι, ποια μορφή θα έπρεπε να έχει η επιμόρφωση και ποιοι φορείς θα ήταν κατάλληλοι να την αναλάβουν;

Μάλιστα, εδώ παίζουν ρόλο πάρα πολλοί. Μπορεί να παίζουν σημαντικό ρόλο πάρα πολλοί. Φορείς, φορείς, άνθρωποι, υπηρεσίες και τα λοιπά, δόξα τω θεώ στις μέρες μας είναι αρκετές. Και θα έλεγα και πολύ πιο ουσιαστικές και αποτελεσματικές. Υπάρχουν οι σχολικοί σύμβουλοι, υπάρχουν τα γραφεία σχολικών συμβούλων, υπάρχουν τα λεγόμενα ΠΕΚΕΣ, υπάρχουν σύμβουλοι

παιδαγωγικής ευθύνης που έχουν ένα πάρα πολύ σημαντικό έργο να επιτελέσουν, υπάρχουν φορείς όπως είναι και το Πανεπιστήμιο μπορεί να βοηθήσει σ' αυτήν την κατεύθυνση, υπάρχουν και ιδιώτες ακόμα και ιδιωτικοί παράγοντες και οργανισμοί που μπορεί να βοηθήσουν, υπάρχουν τα βιοτεχνικά και επαγγελματικά επιμελητήρια, υπάρχουν και επιχειρήσεις. Πιστεύω ότι ειδικά στην κοινωνία που ζούμε και στο χώρο που ζούμε είναι τόσες πολλές οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες που είναι αδιανόητο δηλαδή για ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό να αρνείται να επιμορφωθεί. Οι ευκαιρίες είναι πολλές. Εμείς από τη μεριά μας ως εκπαιδευτικοί καλούμαστε να τις αξιοποιήσουμε. Πάμε σε πιο βατά πράγματα. Μπορεί να γίνουν σεμινάρια, μπορεί να γίνουν μετεκπαιδεύσεις, η συμμετοχή σε ένα συνέδριο παίζει πολύ σημαντικό ρόλο. Μπορεί να γίνουν ιδίως τώρα με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση τα περισσότερα θα λέγαμε οι περισσότερες ενημερωτικές ζώνες γίνονται μέσω υπολογιστή. Αυτό μας διευκολύνει γιατί δε χάνουμε χρόνο μετακίνησης. Η επιμόρφωση μπορεί να γίνει σε πολλούς χώρους σε πολλούς χρόνους, ακόμα και Σαββατοκύριακα. Υπάρχουν φορείς, υπάρχουν οργανώσεις, υπάρχουν δυνατότητες για τους εκπαιδευτικούς. Το ζητούμενο είναι ...δύο είναι τα ζητούμενα, πρώτον να θέλει ο εκπαιδευτικός να επιμορφωθεί μέσα από αυτό το πλαίσιο, και δεύτερον όχι απλά να θέλει αλλά θα έλεγα ότι και να πιέζει και λίγο η κοινωνία προς αυτή την κατεύθυνση. Όσο μπορεί βέβαια, εντάξει, κατά το μέτρο του δυνατού, γιατί τα πράγματα, είπαμε, μεταβάλλονται ραγδαία.

22. *Θα θέλατε να συμπληρώσετε κάτι;*

Ναι, να πω ότι είναι πολύ ενδιαφέροντα αυτά που είπαμε, αυτά που ρώτησες. Θα λεγα ότι οι καιροί αλλάζουν, οι κοινωνίες αλλάζουν, οι άνθρωποι αλλάζουν αντιλήψεις, δεν υπάρχει κάτι στατικό, δεν υπάρχει κάτι στάσιμο και εμείς τώρα από τη μεριά μας ως εκπαιδευτικοί καλούμαστε να ανταποκριθούμε σ' αυτές τις νέες προκλήσεις, γιατί τα πράγματα δε μένουν όπως θέλουμε να πιστεύουμε και κάθε αλλαγή σίγουρα προκαλεί αντιδράσεις. Καμιά αλλαγή δεν είναι πάντα ευχάριστη. Το θέμα είναι να μπορούμε να έχουμε την ικανότητα, την υπομονή, από τη μια να αφουγκραστούμε τις νέες ανάγκες της κοινωνίας μας και ειδικά της εκπαίδευσης αλλά και από την άλλη να καταλάβουμε ότι είναι η ανάγκη των καιρών τα παιδιά μας είτε Έλληνες στην καταγωγή είτε αλλοδαποί στην καταγωγή έχουν ή μάλλον πρέπει να έχουν την απαίτηση για καλύτερη παιδεία, ποιοτικότερη παιδεία, γιατί, άποψή μου τώρα, μόνο η παιδεία μπορεί να βοηθήσει στον, θα λέγαμε, στον θετικό μετασχηματισμό της κοινωνίας. Χωρίς εκπαίδευση, χωρίς παιδεία, η κοινωνία μένει πίσω. Βλέπεις στη σύγχρονη εποχή μας κοινωνίες και κράτη που είναι μπροστά στην εκπαίδευση, ειδικά η Φιλανδία αλλά και άλλες χώρες είναι στην πρωτοπορία των εξελίξεων στο χώρο της εκπαίδευσης ενώ άλλες χώρες που παραδοσιακά μπορεί να είναι μεγάλες δυνάμεις οικονομικά ή πολιτικά στο εκπαιδευτικό σύστημα χωλαίνουν. Και καλό είναι εμείς τώρα σε χώρα

σαν Ελλάδα να μπορούμε να αφομοιώσουμε τέτοια πρωτοπόρα εκπαιδευτικά συστήματα για να έχουμε και αποτέλεσμα. Δεν μπορούμε να μένουμε πάντα στα παλιά, στα περασμένα. Ειδικά τώρα με τους νέους που έρχονται από άλλες χώρες, είπαμε, βαλκανικές χώρες, ασιατικές χώρες, αφρικανικές και τα λοιπά, να τους δώσουμε την ευκαιρία να ενσωματωθούν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ώστε να νιώσουν κι αυτοί χαρούμενοι και ιδιαίτερα περήφανοι γιατί μια χώρα και τους φιλοξενεί και τους παρέχει τα καλύτερα δυνατά που μπορεί να παρέχει μια χώρα, αλλά και τα άλλα παιδιά, τα δικά μας, τα ελληνόπουλα, να αισθάνονται κι αυτά ότι αποτελούν ένα τμήμα οργανικό και ζωντανό, ένα τμήμα του κόσμου, Έλληνες μεν αλλά και πολίτες του κόσμου.